

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S COMPETENCE:
THEORY AND PRACTICE**

МАТЕРІАЛИ

**III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції
20 лютого 2019 року
Суми, Україна**

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних наук України
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Глухівський національний університет імені Олександра Довженка
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти
Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради
«Академія неперервної освіти»
Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР»
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді
Сумське вище училище мистецтв і культури імені Дмитра Бортнянського
Комунальний заклад Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та
роботи з талановитою молоддю
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S COMPETENCE:
THEORY AND PRACTICE**

**МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20 лютого 2019 року

**НІКО
Суми – 2019**

УДК 371: 373: 374: 378

ББК 74

О 75

Рекомендовано до друку Вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Протокол № 1 від «31» січня 2019 р.

Редакційна колегія

Нікітін Ю.О., д. і. наук, доцент, ректор КЗ Сумський ОІППО

Берека В.Є., д. пед. наук, професор, ректор Хмельницького ОІППО

Бірюк Л.Я., д. пед. наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Вознюк А.В., к. п. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО

Грицай С.М., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО

Демидчик Г.С., к. пед. наук., доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Коростіль Л.А., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО

Мельник С.А. к. пед. наук, проректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Єрих Л.В., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО

Собко В.О., к пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Тихенко Л.В., к. пед. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО, директор КЗСОРОЦПО та РТМ

Удовиченко І.В., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО

Успенська В.М., к. пед. наук., доцент кафедри ТМЗО КЗ Сумський ОІППО

Чуркіна В.Г., к. мист., доцент КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

О 75

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали
III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (20 лютого 2019 р.) / за заг. ред.
Л. В. Єрих.– Суми: НІКО, 2019. – 382 с.

ISBN 978-617-7422-06-7

У збірнику матеріалів конференції представлені доповіді та повідомлення науковців, методистів, управлінців, учителів, вихователів закладів дошкільної освіти, керівників гуртків закладів позашкільної освіти на актуальну проблему формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

У контексті гуманітарних смислів розкриваються педагогічні, професійні, соціальні, філософські, управлінські, психологічні, методичні характеристики особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої освіти.

Рекомендовано науковцям, керівникам закладів освіти, викладачам, учителям, педагогам, методистам, студентам – усім, кого цікавить проблема формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

Редакція не несе відповідальності за зміст текстів і не завжди поділяє думки їх авторів.

ISBN 978-617-7422-06-7

© КЗ Сумський ОІППО, Л. Єрих, 2019

© Вид-во Суми, Ніко, 2019.

ЗМІСТ

Бех Іван ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ ТА ОРГАНІЗАТОРАМ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	9
Берека Віктор ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ	10
Алещенко Юлія РОЛЬ ПЛЕНЕРУ В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ	13
Альшевська Елла КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА	17
Астахова Марія ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	20
Байдак Юлія РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	24
Безкоровайна Ольга ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ	26
Бігун Світлана ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В ШКОЛІ	29
Білера-Ісупова Галина ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ- СЛОВЕСНИКА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ШКОЛЯРІВ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	32
Буц Людмила ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	36
Вакуленко Ольга ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ВМІННЯ ВЧИТИСЯ» В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	38
Водолажченко Наталія Косенко Катерина РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ, УЧИТЕЛІВ, ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	42
Вороніна Галина, Пономаренко Маргарита КОЛЕКТИВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ- ВИХОВАТЕЛІВ	45
Вязова Тетяна ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА	48
Гайдук Тетяна УПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВНУ ОСВІТНЮ СИСТЕМУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	52
Гапон Анатолій НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, МЕТА	54
Гапон Анатолій СПЕЦІАЛІЗОВАНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ	56
Гезей Ольга ОСОБИСТІСНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОБОТИ З ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	59
Голубенко Сніжана ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ	63

Гончарова Оксана ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	64
Гриценко Наталія РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГУ	68
Гудим Інна ПІДГОТОВКА КОМПЕТЕНТНОГО РОБІТНИКА В УМОВАХ ЕСТЕТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	71
Гулакова Марина, Гулаков Руслан ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	74
Гутник Юлія ТЕХНОЛОГІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ДОВІРА Й ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	76
Дейнека Тетяна ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ	79
Декунова Зоя, Лавська Алла ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	82
Деменко Надія ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК УМОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНО-ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	85
Деменко Роман НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	88
Деменков Денис ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ ІЗ ШКОЛЯРАМИ 5-9 КЛАСІВ	92
Демченко Світлана УЧНІВСЬКІ ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЕКТИ ХІМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	95
Дзюбенко Любов УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ЕЛЕМЕНТАМИ НАРОДОЗНАВСТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	98
Драновська Світлана ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ТА МИСТЕЦТВА	102
Дуднік Ірина ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МУЗИКО ТЕРАПЕВТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	104
Дяченко Лариса ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ	108
Залюбівець Марина, Москаленко Ігор НАВЧАННЯ САМОСТІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	111
Захаров Максим УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	115
Захарова Ірина ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	117
Івахнова Оксана ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	120
Іващенко Інна УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЇ	123

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Камишанська Віталія, Русанова Ольга

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 126

Кириченко Олена

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ 129

Клименко Оксана

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СУ-ДЖОК ТЕРАПІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 133

Коваленко Тетяна

МУЗИКА ДЗВОНІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА 136

Ковальова Світлана

ІНТЕГРАЦІЯ БІОЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЯЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ 139

Ковтун Єлизавета

ЕКОЛОГІЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 143

Ковтун Ірина, Овсянникова Тетяна

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕДІАОСВІТА В РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ 146

Кода Світлана

STEM-ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА 149

Кожем'якіна Ірина

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ З ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ 152

Кокадей Максим

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕЛЕМЕНТІВ НАРОДОЗНАВСТВА: КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ ВИМІР 154

Кокорєва Юлія

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ПРИЙОМ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 159

Коростіль Лідія

ЗАПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 162

Крамаренко Любов

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В СТРУКТУРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 166

Крамська Світлана

НАЦІОНАЛЬНО-МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ У ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ 169

Криворотенко Наталія

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕКСТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ НУШ 172

Крот Галина

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ 175

Латіфова Неллі

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВІДДІЛУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА 178

Литвиненко Інна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ 182

Лобода Вікторія

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 186

Луган Олена, Швидка Любов

189

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ПРЕДМЕТНИХ ОЛІМПІАД,
КОНКУРСІВ, ТУРНІРІВ

Ляху Людмила ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ (УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ ПІД ЧАС ПЛАВАННЯ) НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС	193
Лященко Віра ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ	196
Маковоз Олег ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ УЧНІВ	199
Мальцева Олена ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	202
Машенко Олександр ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АСТРОНОМІЇ	204
Мельник Світлана, Чуркіна Вікторія МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ / ІГПО В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ	209
Метейко Алла РОЗВИТОК ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ УМІНЬ З ХІМІЇ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	212
Москаленко Ігор, Залюбівець Марина ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ СТУДЕНТІВ ВНЗ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ	216
Москвітін Олена ІНТЕРКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	217
Мушкова Олена ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	219
Нестеренко Оксана МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ	222
Ніколаєнко Михайло БЕЗПЕКА В INTERNET	226
Одінцова Тамара РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ	228
Оксьом Павло ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»	233
Осадчий Микола ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І ФІТНЕС	234
Островська-Крузе Вікторія ОЗДОРОВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	239
Павленко Світлана «РОМАШКА БЛУМА» ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ	242
Пархоменко Ірина ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	246
Пашина Олена ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	247
Переяслова Ольга ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ХУДОЖНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА	250
Перлик Вікторія	254

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Пінчук Діана КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ГУРТКА ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	259
Повалій Тетяна СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ	262
Покатіло Світлана, Пуляєва Валентина МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ	264
Пушило Олена СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	267
Раздимахо Володимир НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	270
Решетняк Віктор РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ЯК ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ	275
Рижова Віра МЕНТАЛЬНІ КАРТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ	278
Росновський Микола, Маринченко Євгеній ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	281
Руднєва Ірина КОРЕКЦІЙНА РОБОТА ПСИХОЛОГА ЩОДО ПОДОЛАННЯ НАСИЛЬСТВА, БУЛІНГУ	282
Савченко Вікторія ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	286
Северин Віктор ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ФІЗИЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ	287
Сердюк Оксана ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (творча компетентність)	291
Середа Людмила ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ТВОРЧОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЕКТНІЙ ТЕХНОЛОГІЇ	294
Сєрих Лариса, Симоненко Лариса РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА КРЕАТИВНОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	297
Сєрих Лариса МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД	301
Сєрих Тетяна ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	305
Сивохоп Ярослав СПОРТИВНО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ	308
Синиця Дмитро, Фокін Олександр ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	309

Солонець Олена ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	311
Соляник Роман МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИМ ВПРАВАМ	314
Сотник Юлія ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	317
Сьома Світлана ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕТОДИСТА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: З ІСТОРІЇ ПИТАННЯ	320
Тимошина Алла ПЕДАГОГІЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	323
Тихенко Лариса ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	327
Ткаль Світлана ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	331
Удовиченко Ірина ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОГО ВИПУСКНИКА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	333
Усенко Любош ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	335
Успенська Валентина КОНКУРС «УЧИТЕЛЬ РОКУ (ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я)» ЯК ШЛЯХ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ	338
Фесенко Наталія НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У РУСЛІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НУШ	344
Харламова Лариса ЗАСТОСУВАННЯ КООРДИНАТНО-ВЕКТОРНОГО МЕТОДУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	346
Хубуа Валентина ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	349
Цимерман Ірина ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	354
Чечель Надія КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ	358
Чечель Наталія ОСОБЛИВОСТІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	362
Шеян Марина ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	364
Щебетенко Наталія ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	366
Щебетенко Олексій ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	370
Ювченко Тетяна ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН	374
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	375

ВІТАННЯ

учасникам, гостям та організаторам
III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції
«Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика»
доктора психологічних наук, академіка,
директора Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України
ІВАНА ДМИТРОВИЧА БЕХА

Вельмишановні учасники та гості III Всеукраїнської науково-методичної конференції!

Щиро вітаю організаторів та учасників конференції!

Глобалізація суспільного розвитку, зближення націй, народів, держав, перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів значною мірою базуються на освітньо-інтелектуальному потенціалі нації.

Головним рушієм модернізації освіти на інноваційній основі завжди були і незмінно залишаться люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні і конкурентоспроможні, компромісні і консенсусні. У розвитку людського потенціалу, людського капіталу ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта. Звісно – освіта сучасна, що відповідає найкращим стандартам якості. Виключно завдяки освітній складовій в індексах людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності Україна за цими показниками утримує серединні позиції в колі багатьох країн світу.

Переконаний, що науково-методична практична конференція, яка проводиться втретє Комунальним закладом Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, розглядатиме змінені підходи до якості змісту освіти та освітньої політики, які полягають у розв'язанні низки ключових проблем: забезпечення формування людини з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, здатної до інноваційної діяльності, що забезпечить в Україні дослідницько-інноваційний тип прогресу і побудову суспільства знань; утвердження в освіті принципу дитиноцентризму, максимальне наближення навчання дитини до її сутності, здібностей і особливостей, що сприятиме максимальному саморозвитку і самореалізації особистості впродовж життя. Це потребує системної перебудови освіти на засадах компетентнісного підходу, а теоретико-методологічний, науково-методичний та практичний супровід компетентнісного підходу забезпечує, зокрема й ваша конференція.

Сподіваюсь, що актуальні питання освітнього процесу, розглянуті на конференції, якраз характеризують нинішній стан, окреслюють найближчі перспективи розвитку, відображають головні принципи, завдання, напрями діяльності національної освіти.

Зичу всім учасникам конференції миру та злагоди в родинях, щастя, здоров'я, усіляких творчих та особистих надбань.

Упевнений, що результати конференції стануть рушійною силою на шляху до поліпшення якості національної освіти України.

З повагою,
директор Інституту проблем виховання НАПН України
Іван Бех

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

На сучасному етапі розвитку освіти однією із проблем розвитку педагогічної теорії і практики є підготовка компетентного фахівця. Важливою ця проблема залишається і в підготовці майбутніх вчителів фізики. Потреба у висококваліфікованих означених фахівцях, здатних вирішувати різнопланові проблеми робить надзвичайно актуальними такі дослідження.

Основи компетентнісного підходу було закладено в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, І. Зимньої, А. Лионтєєва, С. Рубінштейна, в яких компетентнісний підхід передбачає зміну системи обов'язкового формування знань, умінь і навичок набором компетентностей, які формуватимуться у студентів на основі змісту в процесі діяльності.

Питаннями педагогічної компетентності займалися такі дослідники, як В. Адольф, Ю. Варданян, Е. Зеєр, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Е. Рогов, А. Щербаков та ін.

Професійна компетентність вчителя стали предметом уваги багатьох дослідників: Н.Бібик, О. Біди, Л. Ващенко, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, Л. Карпової, Л. Коваль, Л. Мініної, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського, М. Чешанова, В. Шахова та ін. Поміж тим однозначного трактування цього поняття досі не існує, дослідники здебільшого вивчають лише окремі його сторони.

Проблеми професійної підготовки вчителів фізики присвячені роботи П. Атамчука, І. Богданова, С. Гончаренка, А. Касперського, Н. Ничкало, Ю. Пасічника, В.Суса, В.Сергієнка, М. Шута та ін. Науковці розглядають поняття «професійна компетентність вчителя фізики», процес формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізики. Разом з тим, спроби однозначного визначення цього поняття, класифікація видів професійної компетентності вчителя фізики, в тому числі базових компетенцій, їх структури досі залишаються лише спробою.

Мета статті полягає у визначенні базових компетентностей при підготовці майбутніх вчителів фізики.

Зауважимо, що сутність компетентнісного підходу передбачає, в першу чергу, зміну формулювання цілей навчання, представлення їх і очікуваних результатів навчання у вигляді сукупності компетенцій, що відображають різні рівні професійних завдань. Компетентнісний підхід можна охарактеризувати і як спробу поєднати професійну освіту і потреби ринку праці, оскільки цей підхід пов'язаний із замовленням на освіту з боку роботодавців – тих, кому потрібен компетентний фахівець. Тобто компетентнісний підхід – це підхід при якому результати освіти визначаються значущими за межами системи освіти [6].

Компетентнісний підхід також розуміють як поступальну переорієнтацію освітньої парадигми переважною передачею знань і формуванням навичок для створення умов оволодіння комплексом компетенцій, що визначають потенціал, здібності до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багатофакторного соціально-політичного, ринково-економічного та інформаційно-комунікаційного простору.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що компетентнісний підхід вимагає від організатора навчального процесу застосування такої методики навчання, яка б забезпечувала студента не лише знаннями, уміннями та навичками, але й певним досвідом професійної діяльності,

прищеплювала б упевненість у своїх силах та готовність брати на себе відповідальність за свої рішення.

Нині проблема підготовки фахівців розглядається з позицій поняття «професійна компетентність». Більшість дослідників під нею розуміє процес розвитку індивідуальної своєрідності суб'єкта професійної діяльності, який забезпечує формування індивідуальних способів самоствердження у професійному середовищі. Ми «професійну компетентність розглядаємо як складне утворення, що містить комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, які забезпечують варіативність і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу» Аналіз наукової літератури свідчить, що нині проблема підготовки фахівців, зокрема і вчителів фізики, розглядається з позицій поняття «професійна компетентність». В теорії педагогічної освіти воно використовується паралельно з такими поняттями як «професіоналізм», «готовність до професійної діяльності».

Виходячи із того, що базові компетентності вчителя, і вчителя фізики зокрема, повинні задовольняти сучасні професійні потреби пропонуємо виокремити такі базові компетентності: психолого-педагогічні; загальнонаукові; інформаційні; предметні компетентності з фізики та методики її викладання.

Психолого-педагогічні компетентності досліджувалися такими науковцями як: Г. Балл, І. Бех, О. Полуніна, С. Смирнов (психологія особистості вчителя), В. Адольф, Н. Кузьміна, М. Лук'янова, Т. Шамова (педагогічна компетентність). Але, оскільки саме поняття психолого-педагогічні компетенції настільки багатовимірне і динамічне, що єдиної думки, щодо його сутності немає.

І якщо сама *психолого-педагогічна компетентність* педагога визначається як сукупність якостей особистості, її знань, умінь, особистого досвіду, необхідних для якісної продуктивної професійної діяльності, то її змістове наповнення визначається науковцями неоднозначно.

Так Н. Кузьміна визначає такі характеристики психолого-педагогічної компетентності як вміння будувати взаємозв'язки з суб'єктами навчання, використовувати педагогічну діагностику та її результати для індивідуальної роботи з учнями, вміння стимулювати до самовдосконалення та саморозвитку суб'єктів навчання [2].

Л. Мітіна психолого-педагогічну компетентність трактує як чинник професійного розвитку особистості, який має дві складові: діяльнісну (способи здійснення педагогічної діяльності, знання, вміння та навички) та комунікативну (знання, вміння, навички та способи здійснення педагогічного спілкування) [4].

В цілому можна виокремити такі складові психолого-педагогічної компетентності: здатність до самоаналізу педагогічної роботи, рефлексивність, комунікативність і здатність до співпраці із суб'єктами навчання, динамічність мислення, стійка емоційність.

Загальнонаукову компетентність можна трактувати як розуміння вчителем сучасного стану фізики як науки, здатність опрацьовувати необхідну наукову інформацію, прогнозувати застосування у навчальному процесі, трансформувати відповідно до шкільної програми до рівня учня, організувати результативну проектну діяльність учнів.

Загальнонаукова компетентність вчителя фізики у сьогоденних умовах стрімкого розвитку науково-містких технологій стає важливою складовою базових компетентностей вчителя- фізика.

Неоднозначне визначення у науковій літературі має інформаційна компетентність.

У широкому розумінні вона розглядається як спосіб життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві, та взаємодії суб'єкта з інформаційним простором. У вузькому розумінні *інформаційну компетентність можна розглядати* як уміння цілеспрямовано

працювати з інформацією використовуючи сучасні технології, вміння аналізувати, синтезувати та застосовувати інформацію у навчальному процесі, формувати та задовольняти інформаційні потреби свої як учителя та учнів із відповідного предмету.

При взаємодії з учнями інформаційна компетентність вчителя фізики проявляється у здатності:

- ясно і чітко викладати навчальний матеріал, враховуючи специфіку предмета, рівень підготовки та сприймання учнів, їх життєвий досвід і, вікові особливості;
- логічної побудови викладення матеріалу і перебудови структури у разі потреби;
- поєднання індуктивного і дедуктивного викладу матеріалу;
- формулювати питання чітко і зрозуміло для учнів відповідно до вікових особливостей;
- виражати думку за допомогою технічних засобів: графіків, діаграм, схем, малюнків;
- оперативної діагностики характеру і рівня засвоєння учнями навчального матеріалу.

У структурі предметної компетентності вчителя фізики можна виділити такі складові: світоглядні компетентності; експериментальні; математичні; методичні.

Оскільки фізика – фундаментальна природнича наука, то до світоглядних компетентностей слід віднести рівень сформованості наукової фізичної картини світу, розуміння причин фізичних явищ та процесів, можливостей їх перебігу у різних умовах, законів та закономірностей, яким підпорядковані ті чи інші природні фізичні явища, уявлення про форми існування матерії, час і простір, речовину та її агрегатні стани, поля, їх різновиди та властивості. Поряд з цим вчитель фізики має володіти не лише фізичними теоріями, такими, як класична механіка, електромагнетизм, термодинаміка, статистична механіка, квантова механіка, теорія відносності, квантова теорія поля, а й розуміти межі їх застосування.

Системоутворюючими елементами змісту фізичної освіти є: уявлення про основні властивості та явища оточуючого світу, відповідно до певних розділі шкільної програми; основні поняття теорії, ідеї та принципи, що їх об'єднують, необхідні для усвідомлення суті перебігу фізичних явищ і процесів; абстрактні моделі, які лежать в основі відповідних теорій; формули, рівняння і закони, що відтворюють співвідношення між фізичними величинами; застосування фізичних знань до розв'язання практичних завдань та наслідки їх використання в пізнавальній практиці. Особливо варто виокремити ті наслідки, які мають вплив на здоров'я людей та екологічну ситуацію в Україні та світі.

Експериментальна компетентність є інтегрованою і містить у собі цілу низку складників.. У складі цієї компетентності такі вміння :1. Планування експерименту 2. Підготовка експерименту. 3. Уміння спостерігати явища та процеси. 4. Вимірювання величин. 5. Уміння опрацьовувати результати експерименту. 6. Уміння інтерпретувати результати експерименту.7. Уміння складати звіт про виконану роботу.

Невід'ємною частиною навчального процесу при вивченні фізики є розв'язування задач, які дозволяють мотивувати учня, формувати ґрунтовні знання і поняття, перевірити вміння застосовувати їх на практиці і таким чином поєднувати засвоєння і перевірку знань з розвитком творчої особистості. Сформувати відповідні вміння учнів та розвинути їх компетентності може лише вчитель фізики із відповідним рівнем математичних компетентностей.

Математичну компетентність вчителя фізики можна розглядати як поєднання математичних знань, умінь, досвіду та здібностей людини, які забезпечують успішне розв'язання різноманітних проблем, що потребують застосування математики. Це загальні вміння, що включають математичне мислення, математичну аргументацію, постановку та розв'язання математичної

проблеми, математичне моделювання, використання різних математичних мов, інформаційних технологій, комунікативні вміння [5].

Структура методичної компетентності вчителя досліджувалася в роботах А. Кузьминського, Н. Тарасенкової, С. Скворцова та інших науковців. Спираючись на ці дослідження можна виділити такі компоненти компетентності, як: гносеологічний (адекватне сприймання, осмислення, відображення, пізнання й конструювання процесу навчання фізики); аксіологічний (суб'єктивна ціннісна позиція вчителя у навчально-виховному процесі); праксеологічний (методичні знання, вміння й навички та досвід їхнього застосування); професійно-особистісний компоненти (професійні психолого-педагогічні якості) [1].

Висновки. Проаналізувавши згадані вище складові та вміння, які вони включають, можна виділити такі базові компетентності які бажано формувати в процесі підготовки майбутніх учителів фізики: **психолого-педагогічні; загальнонаукові: інформаційні та предметні компетентності з фізики і методики її викладання.**

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення особливостей кожної із зазначених базових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Костина Н.Н. Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе экономического обучения в вузе. Дис. ... канд. Пед. наук: 13.00.08. Магнитогорск, 2004.
2. Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности. СПб.: СПбГУ, 1993. 63 с.
3. Кузьминський А.І., Тарасенкова Н.А., Акуленко І.А. Наукові засади методичної підготовки майбутнього вчителя математики. Черкаси: Вид. Від. ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2009. 320 с.
4. Митина Л.Н. Психология профессионального развития учителя. Москва, 1998. 200 с.
5. Основные результаты международного исследования образовательных достижений учащихся PISA – 2006 / Баранова В.Ю., Ковалева Г.С., Кошеленко Н.Г., Красновский Э.А. и др. Москва: Центр оценки качества образования ИСМО РАО, 2007. 99 с.
6. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебник для вузов. СПб: Питер, 2001. 544 с.

Алещенко Юлія Іванівна,

викладач

Сумського вищого училища мистецтв і культури імені Дмитра Бортнянського

РОЛЬ ПЛЕНЕРУ В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто можливості формування та розвитку композиційного та кольорового сприймання художніх образів студентами художнього закладу освіти під час роботи на пленері.

Ключові слова: мистецький заклад, пленер, художній образ, композиція, кольорові співвідношення.

Можливості розвитку творчого потенціалу дитини в повній мірі надає додаткову освіту, яке останнім часом поряд із загальноосвітньою школою, активно включається в процес виховання і розвитку дітей. Художня школа, школи естетичного виховання, надаючи дітям можливість спробувати себе в різних видах діяльності, орієнтує на вибір професії і сприяє появі індивідуальної, професійно, цільової спрямованості. Розвиток творчо активної особистості

неможливо розвивати тільки старими способами, а тому так важливі сьогодні пошуки нових резервів. Крім освоєння основної навчальної програми в дитячій художній школі в учнів є можливість спробувати себе в ролі художника – пленериста.

Щороку, на початку літа в художній школі та школах естетичного виховання починається захоплюючий період літньої практики – пленер. Пленер це французьке слово *plein air* і означає «відкрите повітря» – робота живописця на природі. В цей час учні прощаються з аудиторіями і виходять під керівництвом педагога на свіже повітря.

Живопис в умовах пленеру також має свою специфіку і свої цілі. Можна виділити два види живопису на пленері: швидкий етюд («наліпок») і тривалий етюд.

Швидкий етюд («наліпок») – спеціальний вид живопису на пленері. Мета – взяття основних кольорово-тонових відносин, він дуже швидкий, головне – зловити і передати стан. Такий вид етюдю краще виконувати маслом, де головну роль буде мати складність і «попадання в стан» замішують кольорів, їх наносять великими швидкими, часто фактурними мазками. Найбільш поширена для роботи на пленері акварель. Для швидкого етюдю добре підходить техніка «А ля прима», де аквареллю пишуть по заздалегідь змоченим листу, вливаючи один відтінок в інший.

Тривалий етюд має на меті передачу «стану» мотиву, але як і тривала замальовка, являє собою цілісний, закінчений твір. Тут характерні і композиційні закономірності, і перспективні побудови, плановість, загальна тональність і колорит етюдю. Найважливішим завданням у мальовничому етюдю вловити і передати загальний колорит, що відображає природний стан природи. Для того щоб піти від малюнка і відчути загальний стан мотиву, художник дивиться на природу через вії, зображення втрачає свої чіткі обриси, що дозволяє йому побачити загальний тоновий стан.

Мета літньої практики (пленеру) – познайомити учнів з роботою на відкритому повітрі, дати основні уявлення про закони пленеру, навчити застосовувати знання, отримані в класі, в роботі на пленері. Естетичне відношення до природи формує моральне відношення до неї. «Природа, навколишня дійсність є невичерпними джерелами натхнення як для зрілого майстра, так і для початківця живописця. Чим глибше діти пізнають об'єктивні закони природи, життя, тим більше у них накопичується знань і навичок для прояву індивідуальності. Постійна практична робота з природою розвиває творчі можливості, формує реалістичне світосприйняття» [2].

Природа вчить дитину моральній поведінці, завдяки гармонії, красі, вічному оновленню, строгій закономірності, пропорціям, різноманітності форм, ліній, фарб. В процесі роботи на повітрі діти поступово приходять до розуміння того, що добро у відношенні до природи полягає у збереженні і примноженні її багатства, у тому числі – краси, а зло полягає в нанесенні їй збитку, в забрудненні довкілля. Робота на пленері створює умови для об'єднання дітей в єдиний творчий колектив. Встановлення міжособистісних відносин, доброзичливий мікроклімат в групі створюють особливу емоційну атмосферу. Зайняття на пленері допомагає дитині знайти своє місце в колективі, адаптуватися до конкретної соціокультурної ситуації зі збереженням своєї індивідуальності, отримати можливість розкрити свої таланти.

Деякі моменти, що передбачають появу пленерного живопису, можна простежити у творчості майстрів італійського Відродження і художників XVII століття. Однак по суті принципи пленеру набули поширення в першій половині XIX століття (Д. Констебл в Великобританії, А.А. Іванов в Росії). Англійський художник Д. Констебл писав пейзажні етюдю з природи, намагаючись передати в них зміни погоди і атмосфери, хоча картини писалися в майстерні. В середині XIX століття прихильниками пленеру виступають майстри барбі-зонської школи, а також К. Коро, що працювали на відкритому повітрі. Найбільш повне втілення принципи пленеру

знайшли в другій половині XIX століття в творчості майстрів імпресіонізму – К. Моне, К. Піссарро, О. Ренуара, А. Сіслея та інших. Саме тоді термін «пленер» починає широко використовуватися. У 1891 році К. Моне вступає на пленері в змагання з природою. Він створює серію етюдів-картин «Тополя» на березі річки Епт, працюючи одночасно на декількох мольбертах, прагнучи відобразити відтінки кольору і освітлення, невпинно змінюються від часу доби і погоди [1].

Більшість майстрів образотворчого мистецтва вважає пленер вищою школою живопису. Заслужений діяч мистецтв України В.Чурсіна зазначає, що робота на пленері – це сумісна діяльність та навчання гурту художників, що проходить в атмосфері вільної співпраці. Така робота передбачає свою систему мислення, що акцентує почуття і характеризується орієнтацією на мистецьку якість, неповторність вибору мотиву, виявленням авторської індивідуальності [6].

У дитячому віці формується уявлення про навколишній світ, а також стереотипи, що заважають надалі професійному розвитку учня, художнього сприйняття. Наприклад, часто діти думають, що небо – біле, а хмари – голубі, трава – зелена ... Без уважного спостереження за природою, спостереження з учителем, неможливо довести дитині, що сніг слід писати не однієї лише білою фарбою, що в ньому безлічі відтінків всього колірною спектру, в залежності від освітлення, пори року, погоди ...

Під час малювання на пленері багато уваги приділяється питанням сприймання кольору, тому що один і той самий колір у різних середовищах сприймається по-різному. На червоній рівно пофарбованій кулі колір скрізь однаковий, але нам здається, що він різний: у тінях – один, у напівтінях – інший, у світлих місцях – ще інший та ін.

Кольори також змінюються при яскравому і слабкому освітленні. При яскравому світлі всі кольори у природі вибілюються, стають менш насиченими, жовтуватим або білуватими. При поступовому ослабленні світла ми перестаємо розрізняти кольори, починаючи з червоних і кінчаючи синіми, які залишаються видимими найдовше. При поступовому ж посиленні світла, наприклад, на світанку, все відбувається навпаки: найшвидше стають видимими сині кольори, найпізніше – червоні. У присмерку все здається безколірним. Різними кольорами бачимо і за світлотою. При денному світлі найсвітлішими є жовті кольори, а в присмерку – голубі [5, с. 17].

Отже, сприймання кольорів залежить від їх оточення в природі, на картині; і в живопису, порівнюючи один колір з іншим, потрібно добиватися таких же взаємовідношень, як і в натурі.

Для кращого оволодіння прийомами живопису на пленері, ефективна система майстер-класів, за основними темами пленерної практики, в процесі проведення яких демонструється приватне вміння викладача виконувати етюд з природи від створення художнього образу. Майстер-класи, як система творчого показу і пояснювальна розповідь необхідної послідовності методично-грамотного ведення роботи, дає позитивні результати і стимулює творчу діяльність учня [3].

З огляду на специфічні особливості роботи, як живопису на відкритому повітрі, основні цілі занять спрямовані на придбання і розвитку в учнів наступних знань і навичок:

- уміння виділити цікавий мотив в навколишньому просторі, виділити головне і другорядне;
- уміння достовірно зображати спостерігається з природи, згідно із законами образотворчої граматики;
- уміння робити начерки, замальовки і етюди в різних жанрах в рамках роботи на пленері;
- уміння використовувати різноманітні графічні та живописні матеріали;
- уміння сприймати природу в великомасштабному, тривимірному просторі, а її зображення - в двомірному просторі на площині;
- уміння сприймати тепло-холодні відносини і відтінки в залежності від освітлення, середовища, просторового видалення планів;

- уміння порівнювати кольори природи;
- застосування при виконанні етюдів методу роботи великими колірними і тональними відносинами, витримуючи загальний тонально-колірний масштаб, сприймаючи природу цілісно;
- використання етюдів пленеру, як основний, підготовчий матеріал до поточних навчальних завдань.

При роботі на пленері використовуються здебільшого два види композиції – фронтальна й глибинно-просторова. На рис. 1 бачимо можливості варіантів композиції за допомогою крапок і ліній.

Фронтальна композиція характеризується двовимірністю (висотою і шириною), а інколи і невеликою глибиною. Ця композиція поширена в декоративно-прикладному мистецтві (розвиток композиції щодо вертикальних і горизонтальних координат), живопису, графіці (на плоскій картинній площині глибина передається ілюзорно), рельєфі (на плоскій формі з барельєфом чи горельєфом), якщо третя координата – глибина – має підлегле значення [4, с. 24].

Глибинно-просторова композиція використовується при створенні з різних матеріальних предметів (скульптур, меблів, стендів) обладнаного й оформленого інтер'єру, екстер'єру чи іншого відкритого простору (виставочного залу, сцени театру, жилої кімнати, архітектурного ансамблю) (рис. 1) [4, с. 25].

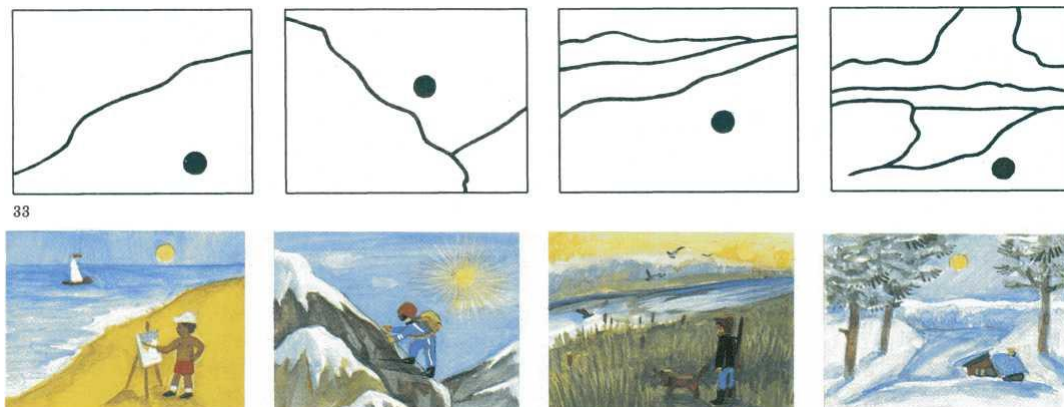

Рис. 1. Крапка і багато ліній дають безліч варіантів композицій

На пленері в процесі етюдів учень повинен поступово переходити від спільної роботи з викладачем до самостійної навчально-творчої діяльності. Для цього від завдання до завдання розрив між консультаціями педагога збільшується.

Завданнями навчально-творчої пленерної практики є: формування в студентів основ професійно-художнього сприймання пейзажу, розвиток просторового мислення, зорової пам'яті та здатності сприймати природу, уміння працювати «співвідношеннями», створювати виразно окреслені композиційні рішення в етюдах із природи, збирати додатковий матеріал для поточних навчальних завдань [7].

На пленері діти навчилися бачити по-різному одну й ту ж місцевість і передавати це в своїх роботах, використовуючи різні прийоми. Підтримка інтересу в процесі навчання чому-небудь часто визначає результат. Хочеться відзначити дотримання балансу між самостійною роботою на пленері і навчальних моментів. Все це послужило імпульсом до роботи і створювало атмосферу творчості.

Список використаних джерел:

1. Ломов, С.П. Живопись. Москва: Агар, 2008
2. Ляковская О.А. Пленэр в русской живописи XIX в. Москва, 1966.

3. Семенова М.А. Мастер-класс как система творческого показа. Институт художественного образования российской академии. Педагогика искусства, 2008. N4.
4. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва : навч. -метод. посіб. для вчителів образотворчого мистецтва / Т.М. Артюшенко, А.М. Богдан, О.М. Гурська, І.М. Дейнека, В.В. Карпенко, О.О. Клименко, Л.В. Серих, Т.Г. Слюсар, А.Я. Чут; за заг. ред. Л.В. Серих. Суми: Ніко, 2013. 104 с., іл.
5. Серих Л.В. Естетичне виховання підлітків засобами живопису: метод. посібн. для вчителів, викладачів образотворчого мистецтва. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2016. 52 с.
6. Чурсіна В.І. Робота на пленері. Проблеми теорії і творчої практики. *Мистецтвознавчі та культурні аспекти дизайну*. Харків: ХДАДМ, 2011. Вип. 5 С. 149–152.
7. Шевнюк О.Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах: Навч. посіб. Київ: Освіта України, 2017. 311 с.

Альшевська Елла Анатоліївна,

викладач спецдисциплін

ДПТНЗ «Сумський центр професійно-технічної освіти з дизайну та сфери послуг»

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

У статті розглянуто кейс-метод як засіб професійного зростання педагога. Виокремлено теоретичне обґрунтування кейс-методу (case study) як однієї з технологій проблемно-розвиваючого навчання, розроблення дидактичних засад його застосування у курсовій підготовці педагога, визначення місця та видів кейсів у реалізації курсової підготовки педагогічних працівників професійної школи, умов їх зростання, розроблення змісту кейсів, методики їх реалізації та визначення ефективності.

Ключові слова: кейс-метод, заклади професійної освіти, викладачі професійної освіти, професійна компетентність.

Кейс-метод сьогодні має активне застосування в Україні, оскільки відповідає потребам часу і несе в собі великі можливості.

Авторами *case study* (кейс-метод, метод аналізу ситуацій, ситуаційний метод) вважають англійських науковців М. Шевера, Ф. Едейема та К. Єйтс. Уперше кейс-метод був використаний у 1910 році у Гарвардській бізнес-школі для викладання управлінської дисципліни. Набувши особливої популярності у 70-80-х роках, він удосконалювався і став невід'ємною складовою інтерактивних форм і методів навчання не лише в американській, а й у західноєвропейській бізнес-освіті.

Актуальність застосування інноваційних форм і методів в роботі викладачів професійної освіти у міжтестастійний період зумовлена необхідністю удосконалення педагогічної майстерності педагога, який є носієм сучасних знань і безпосереднім організатором пізнавально-розвивального процесу та науково-методичної діяльності у професійному навчальному закладі.

Українські фахівці розглядають **кейс-метод** у трьох аспектах: як *специфічний метод навчання*, як *парадигму діяльності і способу мислення педагога* і як *сферу творчої діяльності*, спрямованої на розв'язання сучасних проблем суспільства (освіти).

Функціонально-діяльнісна модель кейс-методу відображає закономірності пізнавально-творчого процесу та функціонування проблемної ситуації (*таблиця 1*).

Функціонально-діяльнісна модель кейс-методу

Етапи функціонування проблемної ситуації	Етапи роботи з кейсом	Зміст діяльності на кожному етапі
Виникнення проблеми	Організаційний	Ознайомлення слухачів із матеріалами кейсу
Формування проблеми	Установно-мотиваційний	Постановка мети та конкретизація завдань кейсу
Розв'язання проблемної ситуації	Навчально-діяльнісний	Індивідуальна та групова робота з виконання завдань
Зняття проблеми	Узагальнювально-підсумковий	Спільне обговорення результатів, підведення підсумків, оцінювання. Заповнення анкет слухачами із самоаналізом результативності роботи з кейсом

Загальні цілі, на які спрямовано використання кейс-методу, залежать від типу конкретної ситуації, а навчальні завдання полягають у:

- набутті навичок використання теоретичного матеріалу для аналізу практичних проблем;
- формуванні навичок оцінювання ситуації, вибору та організації пошуку основної інформації;
- виробленні вмій формулювати питання і запити;
- виробленні вмій розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дій;
- формуванні вмій самостійно приймати рішення в умовах невизначеності;
- формуванні навичок і прийомів усебічного аналізу ситуацій, прогнозування способів розвитку ситуацій;
- формуванні вмій і навичок конструктивної критики.

В освітній діяльності (зокрема, у роботі з підвищення кваліфікації педагогічних працівників) використовуються різні **види кейсів**.

Найпростішими для використання є **кейси вибору**, робота з якими може займати не більше 15-20 хвилин. Це зазвичай «закриті» кейси, які містять усю необхідну інформацію – опис ситуації, яка має два рішення. Необхідно проаналізувати усі її аспекти й обґрунтувати оптимальність зробленого вибору. Зміст кейсів спрямований на вибір виходу із конфліктної ситуації (вибір кращого підручника для викладання предмета, конкретних форм, методів чи засобів навчання, виховання тощо). Такі кейси незамінні для підготовки до подальшої роботи з більш складними кейсами, сприяють набуттю різноманітних умінь, у тому числі й інтелектуальних.

Кейси-тренінгу передбачають практичні вправи або дії, спрямовані на вироблення необхідних умінь, навичок чи груп компетентностей. Їх доцільно використовувати при вдосконаленні стилю спілкування педагога. Завданням таких кейсів є: проведення презентацій; застосування різноманітних прийомів для створення ситуації успіху, підтримання позитивного психологічного мікроклімату; конструктивних діалогів, уміння пояснити складний матеріал; здійснити комунікативну атаку чи висловити оцінне судження. Переваги цих кейсів полягають у нескладності, динамічності, певній театралізованості, дієвості щодо корекції поведінки й стилю педагогічної взаємодії, тобто вдосконаленню комунікативної компетентності педагогів.

На відміну від кейсів вибору **конфліктні кейси** передбачають самостійний пошук виходу із конфліктної ситуації. Основне призначення конфліктного кейсу полягає у виробленні навичок поведінки педагогів у конфліктних ситуаціях, а також здатність приймати адекватні рішення.

У даному кейсі закладена рольова концепція. Під роллю розуміють сукупність вимог, що висувуються до осіб, які відстоюють певні соціальні позиції. Тому в кейсі містяться допоміжні матеріали, які дають змогу учасникам глибше усвідомити «законо» рольової діяльності.

Інноваційні кейси успішно впроваджуються в практику курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників і містять проблему із вибору та запровадження освітніх інновацій. Такі кейси, як правило, довготривалі і найчастіше «відкриті», тобто потребують самостійної роботи з пошуку необхідної інформації. Такі кейси носять назву **«трансформерів»**: залежно від тривалості курсів підвищення кваліфікації, етапності, категорії, фаху та посад слухачів їх можна представляти у різних варіантах. Зміст таких кейсів спрямований на створення програми чи проекту за вибором і запровадженню технологій навчання та виховання у практичну діяльність навчального закладу чи окремих педагогів. Вони сприяють усвідомленню чинників підтримки й гальмування, що впливають на інноваційний процес, навчають розробляти стратегію і тактику, враховувати реальні умови, чітко передбачати можливий результат.

Оптимальний **комплект матеріалів кейса** має містити:

1. Титульний лист.
2. Інструкцію, в якій сформульовані мета, завдання, питання для обговорення, кінцевий результат, критерії оцінювання, структура та етапи діяльності, їх часовий ліміт.
3. Опис ситуації.
4. Додатки з необхідною інформацією (тексти, копії документів, статистичні дані, графіки, фотографії чи відео матеріали за потребою).
5. Висновок по кейсу (можливі вирішення проблеми чи обґрунтування вибору).
6. Анкета або думка слухача про зміст і процес роботи над кейсом, самоаналізом та можливими пропозиціями щодо його вдосконалення.

Типовий сценарій організації заняття за кейс-методом має таку структуру:

I. Організаційний етап.

Слухачі отримують кейси не пізніше, як за день до заняття. Якщо кейс «відкритий», то заздалегідь (залежно від складності завдань для самостійної роботи) викладач продумує місце й час проведення, готує аудиторію та необхідне обладнання.

II. Підготовчий етап.

Заняття розпочинаються з контролю знань, з'ясування центральної проблеми, яку необхідно розв'язати, та рівня її усвідомлення. Далі доцільно поділитися на групи, які обирають «спікера». При цьому бажано, щоб усі учасники мали «бейджики», це сприяє встановленню певної атмосфери спілкування.

III. Аналітичний етап.

Вивчається конкретна ситуація за певним сценарієм, який передбачає самостійну роботу або «мозковий штурм» у межах малої групи. Форми і методи можуть бути надзвичайно різноманітні згідно із задумом кейсу. Етап завершується публічним виступом із представленням і захистом запропонованого рішення, програми, проекту тощо. У ході керованої дискусії можливі запитання до того, хто виступає, доповнення членів групи. За потреби спільне розв'язання проблемної ситуації здійснюється голосуванням.

IV. Підсумковий етап.

Викладач інформує про подолання проблеми в реальному житті або обґрунтовує власну версію й обов'язково оприлюднює кращі результати, оцінює (чи проводить взаємооцінювання) роботу кожної малої групи.

«Продуктивний» кейс має відповідати таким вимогам: мати чітко поставлену мету створення, відповідний рівень складності, бути актуальним чи перспективним, містити якісно оформлені матеріали в оптимальному обсязі (до 20 сторінок), мати соціокультурне забарвлення, ілюструвати типові ситуації, розвивати аналітичне мислення, провокувати дискусію, мати декілька рішень.

Загалом можна констатувати, що кейс-методика сприяє особистісно-професійному зростанню педагогів, а саме:

- *розумовий розвиток* обумовлений отриманням нових різнопланових знань, способів дій, навичками аналізу, роботи з інформацією, комунікативними вміннями;
- *моральний розвиток* – розвиток активності, самооцінка, партнерство і співробітництво, додержання суспільних норм;
- у *мотиваційно-вольовій сфері* відбувається зміцнення волі, розвиток мотивації, ціле покладання тощо;
- *професійне вдосконалення* – розвиток працьовитості, практичні знання та навички, здатність конкурувати, підвищення професійного іміджу.

Список використаних джерел:

1. Болсун С., Чипиленко Н. Інноваційний підхід до формування професійного іміджу педагога в системі післядипломної освіти //Післядипломна освіта в Україні. 2011. №6. С.27-31.
2. Зазуліна Л. Кейс-метод у системі підвищення кваліфікації педагогів. *Післядипломна освіта в Україні*. 2010, №12. С.27-29.
3. Кішман М.В. Інноваційні технології розвитку професійної компетентності вчителів. *Завучу. Усе для роботи*. 2017. № 15-16. Серпень. С. 27–44.
4. Самоосвіта вчителя, або Навіщо педагогу вчитися. *Школа*. 2017. № 7. С. 2–40.
5. Скрипник С. Запровадження інновацій, інноваційних педагогічних технологій як показник якості післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2011. №6. С.31-34.

Астахова Марія Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Травматизм на заняттях фізичної культури і спорту серед здобувачів освіти різних закладів освіти в багатьох країнах стає предметом особливої уваги широкого кола працівників різних спеціальностей, пов'язаних з галуззю фізичної культури [5, с. 23-25].

Проблема розвитку компетентності вчителя фізичної культури з безпеки життєдіяльності досліджувалася вченими за такими напрямками: дослідження професійної компетентності вчителя (Ю. Бойчук, І. Зимня, В. Лозова, Л. Покроєва, С. Сисоєва та інші); наукові основи безпеки життєдіяльності та профілактики травматизму (П. Атаманчук, В. Березуцький, В. Джигирей, В. Жидецький, В. Заплатинський, В. Зацарний, О. Кобилянський, С. Шмалей та інші) та формування фізичного здоров'я (І. Бех, І. Зязюн, С. Максименко, Г. Шевченко, Б. Шиян та ін.).

Сучасний рівень розвитку суспільства значною мірою актуалізує наукові проблеми, пов'язані зі збереженням і зміцненням здоров'я та фізичним розвитком учнівської й студентської молоді.

Однак були і залишаються величезною людською трагедією нещасні випадки, що трапляються зі здобувачами освіти під час освітнього процесу та у побуті.

У педагогіці загально визнаним є положення про визначальну роль впливу особистості педагога на дитину. Це вимагає наявності у вчителя фізичної культури високих особистісних якостей, сформованості культури безпеки життєдіяльності та здорового способу життя. У роботі вчителя, інструктора з фізичної культури профілактика травматизму, захворювань і нещасних випадків на заняттях фізичною культурою є одним з найважливіших завдань та потребує особливої уваги [2].

Аналізуючи особистісно-професійну компетентність учителя фізичної культури з питань безпеки життєдіяльності необхідно зазначити, що робота з профілактики дитячого травматизму повинна вестися в трьох основних напрямках:

1. Створення травмобезпечного середовища, в якому перебувають діти.
2. Вироблення у дітей безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях.
3. Загартовування і фізичний розвиток дітей, спрямоване на зміцнення кістково-м'язової системи та вироблення координації рухів.

Визначення змісту компетентності вчителя фізичної культури з безпеки життєдіяльності й аналіз наукової літератури з поставленої проблеми дозволяє виділити та розкрити її функції, що відображають різноманітність вирішення вчителем методологічних, інноваційних, дослідницьких, дидактичних і власне практикоорієнтованих завдань з безпеки життєдіяльності, а саме:

1) *конструктивно-комунікативну* – якісне планування, організація та проведення профілактичної діяльності шляхом постановки адекватних цілей освітнього процесу, з урахуванням різних освітніх і вікових потреб учнів, варіювання форм, методів і засобів навчання та виховання, а також здатність налагоджувати конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу (учнями, колегами та батьками), що сприяють ефективній професійній діяльності на засадах безпеки;

2) *освітню* – спрямовану на забезпечення цілісного уявлення про суть реалізації безпеки життєдіяльності як на рівні держави, так і на рівні закладу освіти; націлену на реальні шляхи пізнання й розвитку безпеки життєдіяльності, реалізується в цілеспрямованій діяльності педагога щодо оволодіння певною системою відповідних знань і соціальним досвідом для розвитку вмінь, навичок професійної діяльності з безпеки життєдіяльності; сприяє розвитку культури безпеки життєдіяльності дітей, їх мотиваційно-ціннісного ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих; передбачає розвиток творчих здібностей вчителів, усвідомленню власних можливостей, утіленню їх творчого потенціалу;

2) *аналітико-корекційну* – забезпечує оволодіння знаннями, уміннями й навичками, необхідними для виконання діяльності на засадах безпеки, здатність до оцінки ситуації та прийняття рішень, до аналізу причинно-наслідкових зв'язків; розкривається через здатність до планування й аналізу праці та її результатів; спрямована на виявлення рівня розвитку учнівського колективу й окремо взятої особистості, на розуміння вчителем завдань власної профілактичної педагогічної діяльності [3].

Наочно структурні компоненти компетентності вчителя з питань безпеки життєдіяльності представимо у вигляді рис. 1 [3, с. 62].

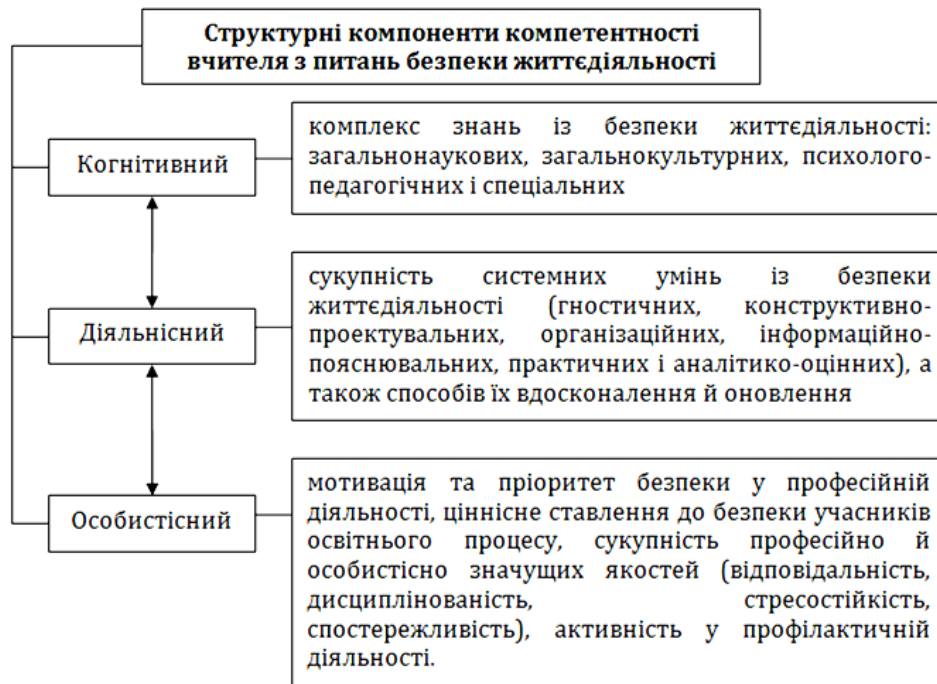

Рис. 1. Структурні компоненти компетентності вчителів фізичної культури з питань безпеки життєдіяльності

Можна зробити висновок про те, що найважливішою національною потребою для нашої держави залишається забезпечення безпеки життєдіяльності громадян, особливо дітей, тому одним з пріоритетних завдань держави в цілому та освіти зокрема є формування в учнів необхідних навичок безпечної поведінки як під час надзвичайних ситуації, так і в мирний час, тому розвиток компетентності з питань безпеки життєдіяльності виступає як основа складного системного процесу реалізації положень безпеки життєдіяльності у закладі освіти. Узагальнюючи характеристики структурних компонентів компетентності вчителя фізичної культури з питань безпеки життєдіяльності, зазначимо, що вони взаємозалежні, взаємопов'язані та виокремлюються умовно, бо в реальній професійній діяльності вчителя вони мають розвиватися комплексно, ставати єдиним цілісним утворенням, кожен елемент якого є наслідком досягнень попереднього.

Для уникнення випадків травматизму вчителям фізичної культури необхідно:

- тримати у справності спортивне обладнання та інвентар (або своєчасно попереджувати керівництво про несправність);
- вимагати від учнів відповідної спортивної форми;
- заборонити вживати жувальну гумку на уроці тощо;
- у місцях занять вивісити правила безпеки;
- не порушувати структури уроку.

Виконання зазначених вище заходів профілактики травматизму та дотримання наказу Міністерства освіти і науки України №521 від 01.06.2010 р. «Про затвердження Правил безпеки під час проведення занять з фізичної культури і спорту в загальноосвітніх навчальних закладах» сприятиме зниженню дитячого травматизму на уроках фізичної культури. Основні складові безпечного проведення занять із фізичної культури як елемент відповідної компетентності у закладі загальної середньої освіти представимо на рис. 2 [1, с. 97].

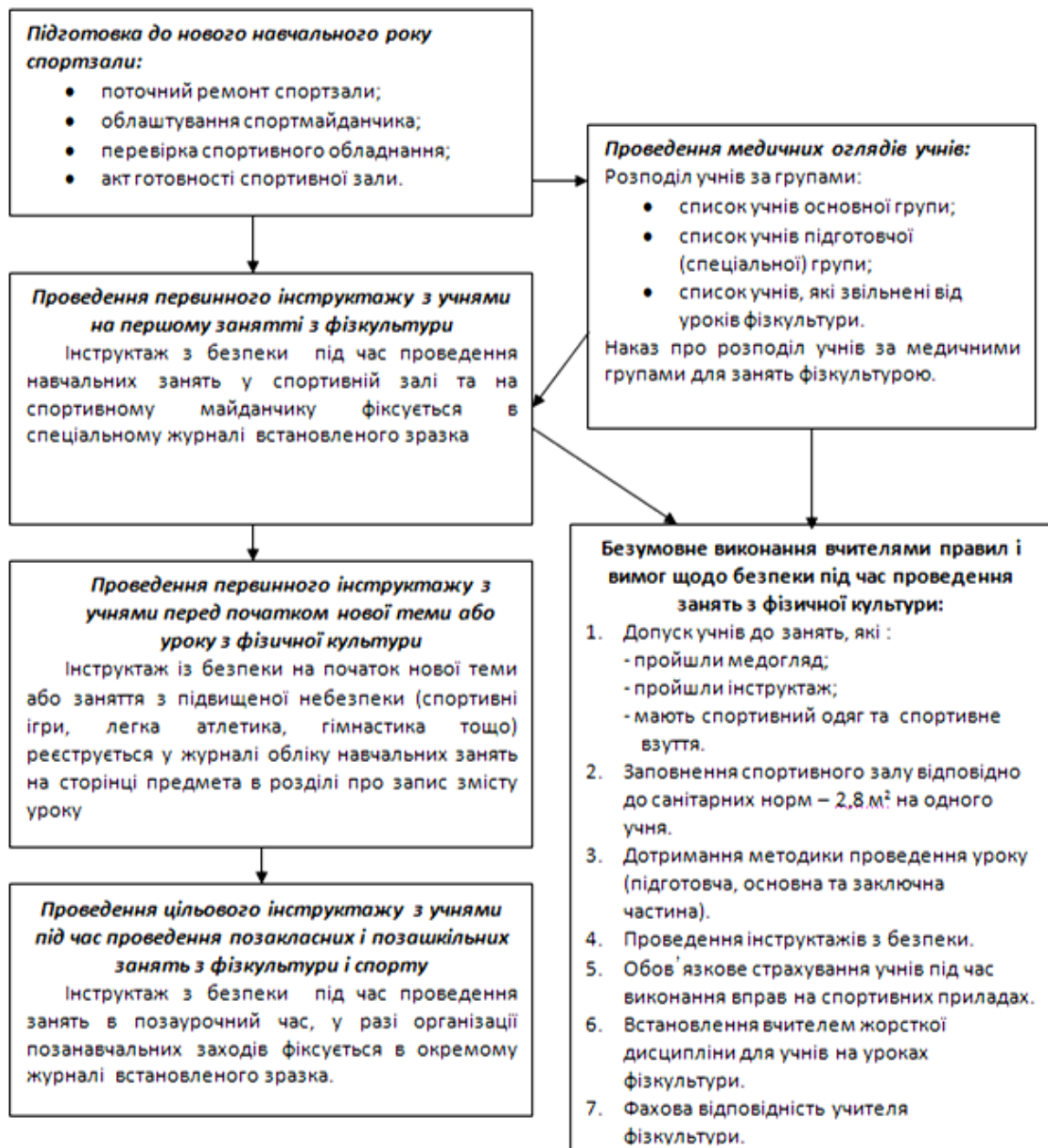

Рис. 2. Основні складові безпечного проведення занять

Підсумовуючи, можна зазначити, що для усунення причин травматизму і запобігання можливим його випадкам треба застосовувати широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів, формувати відповідальне ставлення до професійних обов'язків викладача фізичного виховання, здійснювати навчання учнів системи спеціальних вправ, які формують уміння виконувати самостраховку; слідкувати за належним утриманням спортивної зали, обладнання, дотримання правил гігієни, організацією медично-педагогічного контролю, виховної роботи, а також застосування прийомів підтримки і страхування.

Також важливо враховувати зовнішні чинники: огорожувати місця занять від сторонніх осіб, не допускати одночасного проведення занять на спільному майданчику несумісними видами спорту двома різними класами (наприклад, метання з легкої атлетики в одному класі і спортивні ігри в іншому); дотримуватись послідовності в заняттях, поступово збільшувати і ускладнювати фізичні навантаження, здійснювати індивідуальний і диференційований підхід у навчанні; проводити розминку, адекватну до завдань уроку, змагальних вправ і т. ін; не допускати до уроку, тренувальних занять, змагань учнів у хворобливому стані, з неповним видужанням або у стані

перевтоми; забезпечити відповідність спортивних споруд встановленим державним стандартом; дбати про достатнє і правильне розміщення освітлювальних приладів у спортивному залі; систематично здійснювати контроль за справністю і якістю спортивного інвентаря та обладнання; слідкувати і вимагати від учнів відповідності одягу і взуття особливостям змісту уроку, тренувальних занять, змагань тощо; здійснювати попередній лікарський огляд усіх учнів і систематичні спостереження за їх станом здоров'я в процесі проведення різноманітних форм занять фізичними вправами; навчати учнів виконувати правила особистої гігієни в руховому режимі дня, добирати інвентар, прилади та вправи відповідно до вікових особливостей учнів [1, с. 100].

Список використаних джерел:

1. Астахова М. Профілактика дитячого травматизму на уроках фізичної культури як елемент забезпечення здоров'язберезувального освітнього середовища *Джерело педагогічних інновацій. Здоров'язберезувальні технології в навчанні*. Науково-методичний журнал. Вип. 1(21). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2018. С. 95–101.

2. Астахова М. С. Розвиток професійної компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ...к. пед. н.: 13.00.04. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків, 2017. 271 с.

3. Астахова М. С. Нормативно-правова компетентність учителя з питань безпеки життєдіяльності. *Особливості впровадження Національної рамки кваліфікацій у післядипломну освіту*: матер. Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф. (Харків, 26 листопада 2015 р.). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2015. [URL:http://conf-hano.at.ua/news/elektronnijzbirnikmateriv/2016-01-11-586](http://conf-hano.at.ua/news/elektronnijzbirnikmateriv/2016-01-11-586).

4. Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затверджене наказом МОНУ від 26.12.2017 № 1669. [URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18/](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18/)

5. Черный В. Г. Спорт без травм. Москва: ФиС. 2008. 78 с.

Байдак Юлія Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні в умовах реформування повної загальної середньої освіти одним із головних завдань післядипломної освіти є підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності педагогів, зокрема вчителів мистецьких дисциплін. Відповідно наказу МОН України від 15.01.2018 №36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів післядипломної освіти» професійна компетентність визначена однією з базових компетентностей педагогів.

За останні роки суттєво зросла увага до вивчення розвитку професійно-особистісних якостей вчителів у системі підвищення кваліфікації. Цю проблему вивчали Н. Давидюк, О. Завальнюк, Ю. Линник, Л. Лузан, В. Саюк, В. Стрельников, О. Часнікова, Л. Шевчук та ін. Питання модернізації післядипломної освіти вчителів музики розглядали С. Ковальова, Т. Агейкіна-Старченко та ін. Особливий інтерес становить дисертаційне дослідження Н. Мурованої

в якому авторка розробила модель педагогічного керівництва професійною компетентністю вчителів музики у післядипломній освіті.

Основою професійної компетентності вчителя мистецьких дисциплін є його освітньо-кваліфікаційна характеристика, яка є державним документом та визначає основні вимоги до професійних якостей, знань і вмінь педагога, які необхідні для успішного виконання професійних функцій, вимоги до його компетентності, а також інші соціально важливі властивості та якості фахівця. Як зазначає В. Ковальчук «кваліфікаційна характеристика – це, по суті, узагальнення вимог до педагога на рівні його теоретичного і практичного досвіду» [2, с. 17].

Професійна компетентність вчителя мистецьких дисциплін – це рівень засвоєння фаху (музичне, хореографічне, театральне та інші види мистецтва), у рамках якого розвиваються мистецько-професійні, психолого-педагогічні та професійно-виконавські вміння та навички, що забезпечують ефективне вирішення завдань кваліфікаційних вимог педагога. С. Коновець, характеризуючи модель викладача в сфері мистецької педагогіки, виокремлює складові професійної компетентності: широка гуманітарна підготовка, висока культура, ерудиція; знання педагогіки, психології та професійно орієнтованих дисциплін; володіння педагогічною технікою, культурою педагогічного спілкування з використанням впливу мистецтва у процесі педагогічної діяльності; організаційні, методичні, дидактичні, комунікативні, конструктивні (планування і режисура уроків та позакласних заходів), виховні, дослідницькі вміння і навички; глибока фахова підготовка в галузі мистецтва, творчість і самоактуалізація; володіння методикою навчання фахових дисциплін, постійне самовдосконалення; знання вітчизняних і зарубіжних класичних і сучасних досягнень у галузі мистецтва, мистецької освіти і діяльності [3, с. 192].

Також, цікавою є розробка Т. Агейкіної-Старченко, загальної для всіх вчителів мистецьких дисциплін структури їх професійної компетентності, яка включає чотири компоненти: особистісна компетентність (загальнокультурні та культуротворчі компетентності); соціальна компетентність (комунікативна); предметна компетентність (інтеграція професійно-мистецької, професійно-виконавської та психолого-педагогічної діяльності); метапредметна компетентність (компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій, компетентності саморегуляції та креативні компетентності [1, с. 56].

Особливість розвитку професійної компетентності вчителя мистецьких дисциплін у системі післядипломної освіти полягає в тому, що педагог під час проходження курсів підвищення кваліфікації отримує фундаментальні знання з базових та суміжних мистецьких предметів, навички володіння виконавською технікою, опановує традиційні та інноваційні методи роботи, здобуває вміння використовувати навички ефективного спілкування, відбувається самореалізація вчителя шляхом самовдосконалення та самоорганізації з метою успішного розв'язання задач тощо.

Таким чином, якщо розглядати освіту, як безперервний процес, однією зі складових якої є післядипломна педагогічна освіта, то розвиток професійних компетентностей вчителів мистецьких дисциплін, продовжується на всіх етапах їх професійної діяльності, крім того, збагачується новими теоретичними та практичними знаннями й вміннями, відповідаючи запитам сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Агейкіна-Старченко Т. В. Педагогічні умови підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 278 с.
2. Ковальчук В. І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно-орієнтованого підходу: тренінг. Київ: Шкільний світ, 2009. 136 с.

3. Коновець С. В. Творчий розвиток вчителя образотворчого мистецтва: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2009. 384 с.

Безкоровайна Ольга Василівна,

учитель зарубіжної літератури, заступник директора
Лебединської СШ I-III ступенів №7 Лебединської міської ради

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Метою статті є спроба розкрити й обґрунтувати значення полікультурної компетентності вчителя, визначити умови, що стимулюють професійне зростання педагога. Показано важливість полікультурної освіти для літературного розвитку школярів.

Ключові слова: полікультурна компетентність учителя, полікультурна освіта, фонові знання, читацька компетентність.

Професійна компетентність сучасного педагога може розглядатися як відповідь на проблемну ситуацію, яка виникла у національній освіті внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити якість навчання і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого обсягу інформації, що пропонується учням для засвоєння. Слушним є зауваження академіка І. Зязюна про те, що критеріями оцінки професійно-педагогічної діяльності вчителя є показники сформованості відповідної основи діяльності учня, які визначають його здатність до самостійного керування власною діяльністю та самим собою як об'єктом [4, с.251]. С. Гончаренко визначає компетентність як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [5, с.149]. Водночас зазначу, що професійна компетентність учителя трактується дослідниками як властивість, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності; спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності [6, с. 93-94].

Отже, професійна компетентність – це складне утворення, що містить комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність навчально-виховного процесу [1, с. 11]. Серед професійних компетентностей учителя зарубіжної літератури чільне місце займає полікультурна компетентність, яка містить знання педагогом культурних, національних надбань, менталітету представників різних національностей, досягнень та звершень українського народу; толерантне ставлення до культури і традицій представників інших народів. Полікультурна інформація має ґрунтуватись на розкритті відмінностей у культурах різних народів, а також пошуку того спільного, що об'єднує всіх людей.

О.В. Щеглова виділяє кілька компонентів у системі формування полікультурної компетентності, а саме: когнітивний – освоєння образів і цінностей світової культури, культурно-історичного й соціального досвіду різних країн і народів; ціннісно-мотиваційний, спрямований на формування ціннісно-орієнтовної й соціально-настановної готовності до міжкультурної комунікації та обміну, розвиток толерантності стосовно представників інших культурних груп; діяльнісно-поведінковий, спрямований на розвиток здатності до розв'язку професійних завдань [1, с. 53].

Вивчення зарубіжної літератури збагачує людину не лише певними естетичними переживаннями і філологічними знаннями, а й можливістю розуміти, відчувати навколишній світ,

дарує кожному школяреві знайомство з іншим поглядом на дійсність, залучає його до багатств світової духовної культури, дає унікальну й необхідну можливість вчитися жити у конкретному соціокультурному просторі, усвідомлюючи його різноманітність та неоднозначність. Зарубіжна література віддалена від сучасного учня не лише часом, а й простором, менталітетом. Останній фактор практично ігнорується. Навіть не досліджуючи, можна припустити: «Край лукомор'я дуб зелений...» чи «Парус» сприйматимуться українськими учнями інакше, ніж вірші китайця Лі Бо чи англійця Поля Верлена. Змінився не лише курс літератури, а й її споживач.

Сучасні школярі живуть зовсім у іншому соціальному, культурному, психологічному, мовному, інформаційному просторі, на відміну від їх ровесників 80-90-х років ХХ ст. Отже, зміст курсу та оновлений портрет сучасних учнів спонукають нас по-іншому поглянути на проблему полікультурної компетентності педагога, який покликаний забезпечити фон для сприйняття літературного твору. Фонові знання є структурним елементом літератури як навчального предмета, а отже, мають бути дієвим засобом у процесі сприйняття художнього твору адекватно до авторського задуму. Щоб вони стали дієвим засобом, необхідно використовувати їх осмислено, а це потребує вивчення сутності цих знань в аспекті теоретичного обґрунтування їх методичної доцільності у контексті літературного розвитку школярів. Полікультурна інформація використовується як коментар, який є спеціальним жанром дослідження. Спроби окреслити проблему використання фонових знань у системі літературної освіти здійснювались у 70-80-их роках відомими українськими і зарубіжними методистами та педагогами З.Я.Молдавською, В. Г. Маранцманом, Н.Я.Мещеряковою, М.А.Снежневською, Ю.І.Султановим, та ін. У 90-их роках минулого століття проблема постала особливо гостро, про що свідчать виступи у фаховій пресі вчителів і науковців Ю.І.Султанова, В.В.Гладишева, С.Ф.Фролова та ін. На вивченні теоретичних і психолого-педагогічних аспектів обґрунтування й застосування фонових знань свою увагу зосередила С.І.Сафарян, яка дослідила важливість зазначеної проблеми для української школи та впливу такої інформації на літературний і загальний розумовий розвиток школярів. У процесі вивчення творів зарубіжних майстрів учні зустрічаються з незнайомою їм культурою, історією, побутом різних народів світу. Тому вивчення творів зарубіжної літератури вимагає використання різних видів фонових знань. Цей вибір умотивовує вчителя-словесника до самоосвіти, до формування власної полікультурної компетентності.

Із поняттями «фон», «фонові знання», «фонова інформація», «контекстне обрамлення» знайомлю учнів, звертаючи увагу на те, що певний обсяг інформації є необхідною умовою під час вивчення художнього твору. Мотивую і мету застосування, яку вбачаю у розумінні читачем думок і почуттів письменника. Фонові знання охоплюють широкий і різноманітний обсяг полікультурної інформації. У процесі вивчення художніх творів неабияка роль належить відомостям історично-побутового та історично-культурологічного характеру, зокрема предметам одягу, назви і опис якого відійшли у небуття, їжі, імені героя. Розкриваючи секрети письменницької майстерності, А.П.Чехов запевняв: «Щоб підкреслити бідність прохачки, не потрібно говорити про її жалюгідний вигляд, а слід тільки, ніби між іншим, зазначити, що вона була у рудій *тальмі*» (довгий плащ без рукавів). Ф.Достоевський підкреслює бідність персонажа, коли пише, що героїня «взяла тільки *драредамову* (найдешевша на ті часи тканина) зелену хустку», або від чехівського Товстого пахне *хересом* (дороге на той час вино), а від Тонкого – шинкою та кавовою гуцею, що свідчить про відсутність достатку. При вивченні роману М.Булгакова «Майстер і Маргарита» використовую фонові знання релігійного характеру. Щоб учням сприйняти сюжет твору, потрібно мати уявлення про Біблію і долю Ісуса Христа. Коли восьмикласники читають «Пісню про Роланда», знайомлю їх з лицарським звичаєм повертати рукавичку своєму сюзеру на знак виконаного обов'язку, аби

учні могли правильно сприйняти епізод: граф Роланд, помираючи у Ронсельванській ущелині, лягає на траву обличчям до Іспанії і піднімає правицю догори, а святий Гавриїл бере у нього рукавичку і відлітає.

Джерелом інформації є і твори художньої літератури. Під час вивчення творів О.Пушкіна, Б.Шоу, К.Гамсуна та ін. стануть у пригоді античні міфи та біблійні легенди. Та і в повсякденному житті почуватимешся невігласом без знань про Геракла та Іуду, Нарциса та Каїна, не второпаєш, чому одну людину називають Гамлетом, іншу – Дон Кіхотом, а третю охрестили Дон Жуаном.

Велике значення для сприйняття твору мають біографічні знання: світогляд письменника, факти його особистого життя. У романі Стендаля «Червоне і чорне» знайшли відображення погляди автора на роль особистості в житті суспільства. Тривалий час Стендаль захоплювався Наполеоном, отож і головний герой його роману Жульєн Сорель – «геніальний плебей», яким, на думку автора, був і сам Наполеон, мріє зробити кар'єру за будь-яку ціну. Основа лірики – переживання і почуття автора, тому для всебічного сприйняття такого твору також використовують знання біографічного характеру (у «Піснях» Ф.Петрарки домінує тема кохання); відомості про світогляд письменника (погляди М.Некрасова на призначення поета і поезії, філософське бачення Ф.Шиллером таємниць Всесвіту та людини в ньому).

У групі літературознавчої інформації переважають відомості про теорію та історію літератури: у французькій літературі XIX ст. розквіту набув реалізм, одна з ознак якого – історичність. Ця прикмета властива роману Стендаля «Червоне і чорне», не випадково він має підзаголовок «Хроніка XIX століття».

Драма вважається чи не найскладнішим для вивчення родом літератури. Труднощі виникають під час осягнення психологічно глибоких характерів, адже автор не характеризує персонажів, не описує їхні вчинки, почуття. Під час вивчення драматичного твору доводиться виконувати відсутню у ньому роль автора з роз'ясненням і тлумаченням того, що має відбуватися на сцені. При цьому використовують усі відомі види полікультурних знань.

Потреба впровадження полікультурної освіти педагогічною практикою, її дозування і місце у навчальному процесі визначає сам учитель. Фонові знання тісно пов'язані з читацьким сприйняттям, специфіка їх засвоєння залежить від рівня розумового і літературного розвитку школярів. На різних ступенях розвитку учні використовують різні види фонових знань. Як свідчать дані моніторингу, на кожній стадії літературного розвитку учні звертаються до різних видів фонових знань. У результаті проведеного аналізу зроблено висновки: без полікультурної освіти читачам важко адекватно до авторського задуму сприйняти художній твір. А вона найчастіше здобувається у процесі цілеспрямованого навчання, що характеризується систематичністю, глибиною проникнення в сутність того, що вивчається.

Викладене свідчить про полікультурну компетентність учителя як рушійну силу літературного розвитку школярів. Вона сприяє формуванню читацької компетентності, що є основним завданням вивчення літератури у сучасній школі. Зауважу, що рубрики програми (Теорія літератури. Література і культура. Елементи компаративістики) прямо чи опосередковано стосуються розглянутого питання, їх цінність для опанування літератури очевидна, але художній текст, зрозуміло, первинний. Хто не прочитав текст, не має потреби у додаткових матеріалах. Проте й ті, які «ковтають» книги, теж не потребують їх – вони задовольняються поверхневим сприйняттям прочитаного. Потребу в додаткових знаннях відчувають лише ті, котрі мають певний рівень читацької культури, тобто літературної грамотності.

Пригадаймо К.Воннегута: «Ми маємо бути грамотними, глибоко грамотними, щоб сягати вершин Шекспіра, Гете, Пушкіна...»

Список використаних джерел:

1. Березюк О.С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі: монографія / О. А. Дубасенюк. Житомир, 2015. 346 с.
2. Ісаєва О.О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури: Посібник для вчителя. Київ: Ленвіт, 2000
3. Кремень В.Г. Освіта і система виховання повинні переорієнтуватися на формування в людей інноваційного типу культури. *Освіта України*. 2006. № 25. С.1–5.
4. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф.. Педагогічна майстерність: підручник. Київ: Вища школа, 2004. 286 с.
5. Професійна освіта: словник: навч. посібник. / С.У. Гончаренко та ін. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
6. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009. № 4. С. 93–94.
7. Сафарян С.І. Фонові знання: зміст, визначення, види. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №2. С. 2-6.

Бігун Світлана Костянтинівна,

педагог-організатор

Лебединської СШ I-III ст. №7 Лебединської міської ради

ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В ШКОЛІ

У цій статті вміщено основи створення і діяльності дитячих громадських об'єднань у школі, оскільки сьогодення вимагає молодих людей з якостями лідера. Саме такі лідери повинні виховуватися у школі.

Ключові слова: творча особистість, дитячі громадські об'єднання, дитячі організації, лідер, самоврядування.

Модернізація суспільства в цілому та освіти зокрема, радикальні зміни у галузевих питаннях, постановка проблем вихованості і навченості – завдання держави, що розвивається демократичним шляхом, маючи позитивний досвід розвитку і удосконалення особистості. Та чи все так гаразд та ідеально у світі повальної комп'ютеризації, мобільних телефонів, безлічі телевізійних каналів, напруженості ритму праці батьків чи її пошуку або взагалі роботі за кордоном? Працюючи з дітьми різних вікових категорій і спостерігаючи за їхньою поведінкою, рівнем навчальних досягнень, людськими якостями, споглядаю, на жаль, непоодинокі приклади безвідповідальності, бездушності, байдужості, егоїзму. В час комп'ютеризації, розвитку нових інформаційних технологій, розвитку демократичного суспільства людству потрібен громадянин, який вміє розв'язувати політичні, соціальні, культурні, ідеологічні, економічні проблеми.

Працюючи на посаді педагога-організатора, ставлю за мету згуртувати дітей, допомогти повірити у свої сили, об'єднати їх у творчі об'єднання, де вони житимуть за законами добра, справедливості, честі, дружби і товариськості. Сьогодні виникла соціальна потреба у формуванні такої особистості, яка могла б самостійно вирішувати як щоденні, так і масштабні громадські завдання. Ця мета може реалізуватися через роботу дитячих громадських об'єднань.

Формуванню особистості з якостями лідера, яка здатна на нестандартні рішення, має свою точку зору, прагне постійного саморозвитку, сприяє активна робота системи шкільних дитячих громадських об'єднань. Ця система може приймати будь-які форми у тому чи іншому конкретному

навчальному закладі, але вона повинна працювати так, щоб кожен учень формувався, ставав особистістю, незалежно від того, який соціальний старт може дати йому сім'я [1, с.17].

Розвиток незалежної Української держави, її розквіт, прогрес нації можливі тільки за умови виховання добре освіченої з глибоко-усвідомленою громадянською позицією соціально активної творчої особистості.

Творча особистість – це людина, здатна проникати в суть ідей і втілювати їх усупереч усім перешкодам аж до отримання практичного результату. Вчені-дослідники виділяють такі основні властивості творчої особистості: сміливість думки, схильність до ризику; фантазія; уявлення та уява; проблемне бачення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; альтернативність; гнучкість мислення; здатність до самоуправління, критичне мислення (здібність до оціночних суджень, відіння правильно оцінити процес і результат власної творчої діяльності та діяльності інших, уміння знаходити власні помилки, їх причини і причини невдач) [3,с. 34].

На жаль, покоління незалежної України розколоте на велику кількість громадських молодіжних та дитячих організацій, які не є впливовими. Тому зараз і загострюється проблема створення шкільних громадських об'єднань та організацій, які б були популярними і впливовими хоча б у межах школи.

Дитячі громадські об'єднання – добровільне некомерційне формування дітей і дорослих, об'єднаних на добровільній основі, створене за ініціативою дорослих, діє під їхнім керівництвом на підставі спільності інтересів, захопленнь, забезпечення умов реалізації творчого потенціалу дітей [6, с. 67].

Дитяча організація – самостійне дитяче об'єднання дітей і дорослих, що створюються на добровільних засадах для реалізації певної соціально корисної мети, має чітку організаційну структуру, чітко визначені норми життєдіяльності, права та обов'язки членів, символи та ритуали. Діти і дорослі мають рівні права. Вступ і вихід з організації вільний [6, с. 114].

Одним із шляхів виховання творчої особистості розглядаю самоврядування як дитяче громадське об'єднання в школі.

Самоврядування – це принцип організації колективу, формування в ньому громадської думки; засіб залучення всіх до різноманітної суспільно корисної діяльності та до управління цією діяльністю; це засіб самодіяльності, творчості, нового мислення [4,с. 7].

Вироблення доцільних форм організації процесу навчання і виховання дітей та накопичення корисних знань про самоврядування здійснювалися людством з незапам'ятних часів. До нас дійшли відомості про прогресивну діяльність багатьох педагогів старовини, чії думки, висновки з практики освітньої діяльності, вислови та ідеї виконували роль складових частинок у створенні теорії шкільного самоврядування. До неї по праву увійшли вислови Платона про виховання через позитивний приклад, Аристотеля – про тісний зв'язок фізичного, етичного і розумового виховання, принципи гуманістичної педагогіки Вітторіно да-Фельтре, ідеї Томаса Мора та ін.

Перша згадка про шкільне самоврядування і його організацію відноситься до XVI століття. У 1531-1556 рр. в р. Гольдберзі (Сілезія) працювала латинська школа, якою керував Валентин Тротцендорф. Він був першим педагогом, що використав у цілях громадянського виховання спеціально організоване ним шкільне самоврядування. У школі щомісячно обирався сенат з 15 учнів, який розглядав і вирішував виникаючі конфлікти. Учні притягувалися до виконання різних громадських обов'язків[2, с.178].

Неоцінимий внесок у становлення теорії самоврядування, а також в практику його розвитку вніс А.С. Макаренко, який виявив і переконливо розкрив основні елементи системи управління

життєдіяльністю шкільного колективу: цілепокладення, планування, організацію і самоврядування. З погляду вікових, психологічних особливостей для підліткового віку характерна підвищена сприйнятливості до соціальних явищ; для нього необхідне визнання, повинна бути наявність мотивації на взаємодію в групі; дитина готова до змін, відчуває потребу в своїх досягненнях і своєму самовизначенні.

У школі створена і працює дитяча організація самоврядування – Країна «Данко». Девіз її: «Сміливіше, активніше, ініціативніше».

Шкільне самоврядування об'єднує всі вікові групи через спільну діяльність: навчання, організацію масових заходів і роботу, направлену на впорядкування школи.

Справжня учнівська демократія починається з вищого органу самоврядування – учнівської конференції, на якій обговорюються найактуальніші проблеми життєдіяльності школи. Так, на конференції був прийнятий Статут самоврядування, закони діяльності школи, обговорювалося питання створення євроклубу, проводилися вибори голови Країни «Данко» та заслуховувалися звіти. Крім учнівської конференції, керівним та виконавчим органом Країни «Данко» є Рада старшокласників та Мала рада школи. Це дає змогу послідовно проводити рішення ради в життя класних колективів, формувати почуття відповідальності за доручену справу.

Рада старшокласників та Мала ради школи об'єднуються в комісії, які мають своє призначення і функції, записані у Статуті школи. Школярі зрозуміли, що для ефективної роботи об'єднання необхідний лідер, який повинен бути розумним, діловим, авторитетним, відповідальним, доброзичливим, таким, що володіє організаторськими і ораторськими здібностями, почуттям гумору. Тому і керують комісіями справжні лідери учнівського самоврядування – Ради старшокласників.

У дитячій країні «Данко» є місто «Доброта». А видатний педагог В.Сухомлинський виховання дітей молодшого шкільного віку назвав «школою сердечності», вважаючи за головне виховання в них доброти, чуйності, милосердя, здатності співчувати і готовності допомогти іншому.

Очолює місто Доброти Рада командирів загонів, яким допомагають та координують роботу Рада старшокласників школи. Рада старшокласників школи 1 раз на місяць збирає командирів загонів на спільне засідання. Вона планує роботу в загонах та вирішує питання підготовки та проведення цікавих творчих справ у дитячому колективі.

Ставши жителями міста, діти одержують доручення. Доручення – це і справа, і відповідальність. Система доручень навчає умінню жити у колективі та для колективу. Серед колективних творчих доручень добриків можна назвати такі: «Природолюби», «Котигорошки», «Всезнайки», «Слідопити», «Чистюлькіни», «Олімпіоніки», «Помагайчики», «Трудівнички», «Квітникарі» і т.д. Тобто ці доручення пов'язані з напрямками роботи, за якими і працюють загони.

Оскільки Всі люди, незважаючи на те, ким вони народилися, мають базу для самовдосконалення – мозок. Навіть, якщо ми не народилися лідерами, у кожного з нас є можливість ним стати. Для цього просто необхідно розвинути в кожному з нас свої почуття і риси лідера, тому що вони є у кожної людини, за винятком зовсім малого відсотка. Лідером може бути лише та особа, яка користується авторитетом серед оточення, виправдовує їхню довіру.

Отже, дитячі об'єднання в школі – це не проблема школярів, а педагогічна проблема, основою стратегії якої є послідовне створення за допомогою органів учнівського самоврядування духовно-морального клімату взаємних стосунків, утвердження учнів у ролі організаторів і відповідальних за якість життя колективу, перетворення їх на суб'єкт виховання і самовиховання.

Підсумовуючи, зазначу, що доцільно організоване за змістом і формою учнівське самоврядування в дитячих громадських об'єднаннях містить потужний виховний потенціал, розвиває

лідерські якості, формує соціальний досвід та ціннісні орієнтації, створює простір для самореалізації, сприяє усвідомленню особистістю своїх прав, свобод, обов'язків, вияву самостійності дітей та учнівської молоді, задоволенню потреб у спілкуванні з однолітками, самоствердженню в суспільно-значущій діяльності, захищає від негативних впливів соціального середовища, виховує активних громадян держави.

Список використаних джерел:

1. Дитячі громадські організації. Харків: Основа, 2004. 192 с.
2. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного: Довідник-посібник. Луганськ: Альма-матер, 2006. 256 с.
3. Єрмаков І.Г., Кириченко В.І., Ковганич Г.Г., Спіжева Д.В. Учнівське самоврядування: структура, зміст і концепція розвитку, проектна діяльність, досвід. Харків: Основа, 2008. 112 с.
4. Оржеховська В.М., Ковганич Г.Г. Учнівське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій: навч. посібник. Київ: ІПВ, 2007. 234 с.
5. Приходько М.І. Учнівське самоврядування в сучасному навчальному закладі. Харків: Основа, 2008. 176 с.
6. Троцько Г.М., Трубавіна І.М., Хлебникова Т.М. Українські дитячі та молодіжні громадські організації. Навчальний посібник. Харків, 1999. 206 с.

Білера-Ісупова Галина Іванівна,

учитель української мови та літератури

КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №17, м. Суми, Сумської області

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ШКОЛЯРІВ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглянуто деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови та літератури з метою підвищення мотивації учнів до вивчення предмета.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, урок, електронні додатки, використання комп'ютера, дистанційне навчання, Google Classroom, додаток Nearpod, платформа Kahoot.

Відомо, що найбільш ефективний спосіб викладання – це наочна демонстрація й синхронне пояснення досліджуваного матеріалу, класичні та інтегровані уроки в супроводі мультимедійних презентацій, on-line тестів і програмних продуктів дозволяють учням поглибити знання, отримані раніше. Сьогодні комп'ютер - перший помічник і порадник учителя. Знання ІКТ значно полегшує підготовку до уроку, робить уроки нетрадиційними, такими, що запам'ятовуються, цікавими, більш динамічними. Інтеграція ІКТ та сучасних педагогічних технологій здатна стимулювати пізнавальний інтерес до української мови та літератури, створюючи умови для мотивації до вивчення цих предметів. Це раціональний спосіб підвищення ефективності та інтенсифікації навчання й самонавчання, підвищення якості освіти.

Атмосфера захопленості під час застосування ІКТ дає можливість учням подолати скутість і втому й перетворює нудне навчання, спрямоване на відпрацювання мовного програмного матеріалу, в цікаву подорож світом знань. Учителю ж комп'ютер дає нові можливості, дозволяючи разом з учнями отримувати задоволення від захоплюючого процесу пізнання, не тільки силою

уяви розсовуючи стіни шкільного кабінету, але за допомогою новітніх технологій дозволяє зануритися в яскравий барвистий світ. Такий урок викликає в дітей емоційний підйом, навіть учні з початковим рівнем навчальних досягнень охоче працюють з комп'ютером. Однак комп'ютер не замінює живого спілкування з учителем та іншими джерелами інформації, а з огляду на інтерес дітей до Інтернету, підвищує зацікавленість у вивченні предмета.

Залежно від типу уроку по-різному можна використовувати ІКТ у своїй роботі. Це й електронні підручники, словники, зображення, анімації, тренажери, комп'ютерні програми, авторські статистичні таблиці, динамічні таблиці, літературні портрети, що сприяють розвитку пізнавальної активності й засвоєнню навчальної інформації кожним школярем. Вибір залежить від низки факторів, найважливішими з яких є такі: потреби уроку, рівень володіння різними програмами як учителя, так і учнів.

Комп'ютерні технології дозволяють індивідуалізувати процес навчання. Під час проведення тестів, самостійних робіт кожен учень виконує завдання й самостійно отримує на екрані результат своєї відповіді. Відбувається відкрита, об'єктивна оцінка знань учнів. Це дуже важливо для дитини. Він бачить, що оцінка не залежить від бажання вчителя, а оцінюються його реальні знання й уміння. Зникає страх отримання оцінки. Учень може подивитися відсоток і якість своїх знань. Електронне тестування дозволяє перевірити вміння відповідально, зосереджено й уважно працювати, застосовуючи прийоми самоконтролю.

Сучасний учитель-словесник на уроках ефективно впроваджує різні додатки, широко представлені на Інтернет-ресурсах, як: Nearpod, Kahoot, ZipGrade, Plickers, Quizlet тощо. Зупинюсь на деяких з них.

Додаток Nearpod можна використовувати на різних етапах уроку. Учитель, наприклад, може створену на будь-якому електронному носії презентацію перемістити в додаток Nearpod і відправити учням на уроці на їх ПК, планшет чи навіть смартфон. У такому варіанті додаток замінює інтерактивну дошку: інформація знаходиться в учнів перед очима. Важливо, що контролює роботу з презентацією теж учитель, так як саме він на своєму планшеті перегортає слайди.

Додаток Nearpod пропонує вчителю широкі можливості по створенню різних тестів. Можна зробити тести з вибором відповіді, у вигляді короткого або повної відповіді на питання, у вигляді короткого відповіді «так-ні». Зміст тесту теж може бути різним. У класі вчитель відкриває тест і диктує учням з'явився ПІН-код. Учні входять в додаток як учні, вводять ПІН-код, а потім набирають своє прізвище рідною мовою. У викладача на екрані з'являються прізвища учнів. Як тільки всі увійшли в систему, вчитель відкриває слайд із завданням. Якщо учень вирішив вийти з системи, щоб знайти відповідь в Інтернеті, учитель на своєму екрані бачить це. Як тільки всі закінчили виконувати тест, викладач відправляє відповіді на сайт Nearpod для обробки даних і отримання результату. Через хвилину на пошту до вчителя приходять оброблений матеріал. Він відразу може поставити відмітки в журнал.

Цікавими й захопливими на уроках української літератури є віртуальні екскурсії. Віртуальна екскурсія – це організаційна форма навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів з метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів та ін. Позитивними рисами такої форми уроку є наочність, доступність, наявність інтерактивних завдань та багато інших. Створення заочних екскурсій – важливий момент у роботі словесника. Вони заміщують «живі» екскурсії, оживляють викладання, роблять урок більш цікавим і змістовним, розширюють кругозір учнів. Віртуальна

екскурсія повинна бути цікавіше за реальну. Тому, приступаючи до створення такого уроку, необхідно врахувати декілька моментів:

- ідея екскурсії;
- мета та завдання екскурсії;
- зміст екскурсії (повинен відповідати змісту та темі навчального матеріалу);
- маршрут та оформлення екскурсії;
- доступність віку учнів;
- технічна складова розробки (навігація, інтерактивність);
- результати та методичні рекомендації з використання.

Об'єктами екскурсії можуть стати музейні експонати, опис біографій письменника, фотогалереї, ілюстрації до творів, озвучені твори, критичні статті.

Роль гіда на такому уроці може виконувати як учитель, так і підготовлений учень. Маршрут екскурсії вчитель розписує заздалегідь: які сторінки-слайди і в якій послідовності повинні проглядати учні, на які об'єкти необхідно звернути особливу увагу, які спостереження повинні зробити учні. Найбільш ефективними є віртуальні екскурсії при вивченні біографії письменника.

Упровадження ІКТ на уроці не тільки вирішує проблему мотивації учнів, а й є ефективним інструментом на етапі закріплення знань як на уроці української мови, так і на уроці української літератури. Ефективно впоратись із закріпленням матеріалу можна, скориставшись можливостями платформи Kahoot, застосування якої допомагає використовувати електронні ресурси для діагностики знань учнів на уроках в цікавій формі.

Застосування програми Kahoot на уроках істотно стимулює розвиток внутрішньої мотивації до процесу засвоєння знань школярем, його спонукає навчатися сама діяльність, йому подобатися дізнаватися нове, у нього з'являється інтерес до вивчення мови й літератури, оскільки забезпечено умови для досягнення певних успіхів.

Платформа Kahoot дозволяє безкоштовно створювати он-лайн вікторини, тести та опитування. Учні можуть відповідати на створені вчителем тести з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Створені в Kahoot завдання дозволяють включити в них фотографії й навіть відеофрагменти. Темп виконання вікторин, тестів регулюється шляхом введення часової межі для кожного питання. За бажання вчитель може ввести бали за відповіді на поставлені питання: за правильні відповіді і за швидкість. Табло відображається на моніторі вчительського комп'ютера. Для участі в тестуванні учні просто повинні відкрити сервіс і ввести PIN-код, який представляє вчитель зі свого комп'ютера. Учневі зручно на своєму пристрої вибирати правильну відповідь. Варіанти представлені геометричними фігурами. Використання даного сервісу може бути хорошим способом оригінального отримання зворотного зв'язку від учнів. Це – ігровий ситуаційний тренажер, що скорочує час навчання. Тим самим ігровий процес зливається з навчанням, в результаті ми маємо театр навчання, а учень реалізує творче самовираження. Йде створення бази знань, в якій сконструйовані «живі» світи.

Специфіка роботи вчителя полягає в постійному творчому пошуку можливостей удосконалення форм і методів, що будуть найбільш ефективними, оптимізації часу, необхідного для підготовки до уроку, перевірки самостійних робіт, творчих проектів, тестів, адже, крім класно-урочного оцінювання, у вчителів української мови та літератури є ще й такий обов'язковий вид контролю, як перевірка зошитів, що потребує багато часу. Отже, як розвантажити час учителя? У пригоді можуть стати такі додатки, як Plickers, ZipGrade. ZipGrade – додаток, який дозволить перевіряти тести за одну секунду. Для цього вчителю потрібно роздрукувати бланки відповідей, дати заповнити учням і просканувати їх листи відповідей зі свого смартфона. Результати

автоматично перераховуються у відсотки й зберігаються в пам'яті програми, можна проводити подальший аналіз. Самі питання тесту можуть бути перед учнями на аркушах, на екрані, питання можна промовляти усно. Завдання вчителя - завантажити собі додаток, заповнити необхідні поля: **назва тесту, учні, класи**, роздрукувати й роздати учням бланки відповідей. Їм треба, прочитавши або почувши питання, зафарбувати потрібний варіант відповіді А, В, С, D, Е. Додаток сканує, зчитує відповіді, відразу показуючи прізвище й відсоток правильних відповідей. Вчителю залишається тільки виставити оцінки!

Ефективним є використання ІКТ і під час дистанційного навчання. Якщо учень не засвоїв матеріал, можна надіслати конспект з різними позначками, додатковий матеріал, схеми, вправи. Можна викладати матеріал спеціально у створеній для цього групі в соціальній мережі, надати інформацію, питання для обговорення, завдання й терміни виконання. І, щоб діти не заплутались і не загубились у всесвітній мережі, мандруючи цим простором, учитель повинен надати правильні орієнтири, зробити необхідні акценти, відкрити учням можливості Інтернету для розвитку. З цим завданням успішно справляється платформа Google, на якій створено Google Classroom, інтегрований з іншими сервісами: «диск», календар, gmail і ін. Учитель має можливість організовувати навчальні класи. Для кожного класу створюється свій навчальний код, який учні можуть використовувати для приєднання. Усередині класу створюються теми, і до кожної можна приєднати документи з матеріалами для уроку, завданнями, тестами, відео з YouTube й посиланнями на сторонні джерела. Документи з завданнями можуть розсилатися трьома способами: індивідуальна копія документа кожному учню класу, документ для загального редагування й документ тільки для перегляду. Після виконання завдання учень натискає кнопку «здати», і документ переходить в статус «тільки для перегляду». Учитель перевіряє завдання, виставляє оцінки, використовуючи зручну для нього шкалу, може залишити коментар. Кожна дія вчителя супроводжується автоматичною розсилкою оповіщення на пошту учнів класу. Classroom дозволяє вчителям не тільки давати завдання, але й розсилати оголошення або створювати тематичні обговорення. Можна не турбуватися про те, що учень забув свою роботу вдома або не читається «флешка» – всі документи зберігаються в структурованому вигляді в каталогах на Google Диску.

Також зручним для дистанційного навчання є додаток ShowBie, у якому учитель може створити урок. У нього можна включити презентацію з теми, яку треба вивчити, перелік питань, на які треба відповісти письмово, тест, текст і будь-які інші завдання. Учитель встановлює межі часу, коли цей урок буде знаходитися в режимі роботи та висилає учням по електронній пошті ПІН-код. У зазначений час учні входять в додаток і виконують завдання. Учитель на своєму планшеті може бачити, хто увійшов в систему й працює, а хто ні.

Продуктивною є й робота з проектом Osvitoria_and_EdEra, котрий пропонує цікаві лекції кандидата філологічних наук, учителя вищої категорії, учителя української мови та літератури Ігоря Хворостяного «Лайфхаки з української мови та літератури», що пояснюють ключові поняття з мови, проблеми класичних творів, що винесені на ЗНО. Цей проект є потужним помічником як у самостійній підготовці до ЗНО, так і на уроці в реальному режимі роботи під час вивчення відповідних тем.

Сучасний педагог повинен вміти працювати з новими засобами навчання хоча б заради того, щоб забезпечити одне з найголовніших прав учня - право на якісну освіту.

Таким чином, використання ІКТ на уроках значно підвищує не тільки ефективність навчання, а й допомагає створити більш продуктивну атмосферу на уроці, зацікавити учнів досліджуванним матеріалом. Крім цього, володіння й використання ІКТ - хороший спосіб не відстати від часу та від

своїх учнів. Систематичне використання ІКТ на різних етапах уроку й за різними напрямками є ефективним засобом активізації навчальної діяльності школярів, позитивно впливає на підвищення якості знань, умінь і навичок учнів, розвиток розумової діяльності. Словом, ІКТ заслуговують на право доповнити традиційні форми освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Довідковий центр Google Classroom [URL:https://support.google.com/edu/classroom/?hl=ru#topic=6020277](https://support.google.com/edu/classroom/?hl=ru#topic=6020277).
2. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: дис. ...канд. пед. наук. Вінниця, 2011. 220 с.
3. Калініна Л.М., Носкова М.В. Google-сервіси для вчителя. Перші кроки новачка: Навчальний посібник. Львів: ЗУКЦ, 2013. 182 с.
4. Обухова Н. Сучасні інформаційні технології. *Відкритий урок*. 2011. №2. С. 22–23.
5. Прокачай українську: усе для вдосконалення солов'їної. 2017. [URL:https://vak.in.ua/do.php?edit=2458257](https://vak.in.ua/do.php?edit=2458257).

Буц Людмила Вікторівна,

викладач Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

м. Глухів, Сумська область

ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Тема професійної компетентності педагогів дуже актуальна сьогодні. Її актуальність визначається сучасними тенденціями розвитку суспільства; провідною роллю освіти й необхідністю забезпечити її випереджальне значення для розвитку суспільства; сучасними тенденціями розвитку системи освіти; необхідністю запровадження інноваційних підходів у навчально-виховний процес.

Професійна компетентність аналізується багатьма дослідниками як сукупність особистісних якостей, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів, самопізнання та саморозвиток; як складне системне утворення, що є складовою професійної діяльності вчителя і основою його майстерності та творчості. На думку І. Зязюна, «складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєння системою вмінь» [3, с. 112]. А. Деркач визначає професійну компетентність як головний когнітивний компонент підсистеми професіоналізму діяльності, сферу професійного ведення, систему знань, яка постійно поширюється і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю [5, с. 253].

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом викладача, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Основними шляхами підвищення професійної компетентності педагогів є:

1. Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідній діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у чатах, форумах щодо розробки актуальних проблем, методичних фестивалів, панорамах, презентаціях, КВК, участь у діяльності навчального закладу (молодого викладача, педагогічного досвіду, професійної майстерності), методичних дискусіях, методичних аукціонах, методичних діалогах, проблемних столах, педагогічних консилиумах, ділових рольових іграх, дебатах, методичних мостах, клубі творчих педагогів, творчих салонах, освітянських вечорах, аналізі ситуацій, фокус-групах, ігровому конструюванні; панорамі методичних навичок, захисті творчих кооперативних проєктів, програм, передових ідей; підготовка й видання друкованих видань.

2. Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога, тобто інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня професійної компетентності як у атестаційний, так і в міжатестаційний період; самоосвітня діяльність (епізодична і планова) викладача, саморозвиток; складання плану самовдосконалення професійної компетентності; цілеспрямована систематична робота над методичною темою; збір та укладання творчого портфоліо викладача – самовиховання, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи.

3. Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів: бібліотека, інтернет, медіа- та відеотека педагогічного досвіду, реєстр програмних педагогічних засобів навчання.

4. Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій.

Отже, формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості. Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які призводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей

Список використаних джерел:

1. Зубко А.М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: монографія. Херсон: Айлант, 2006. 124 с.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко та ін. С.111.

3. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн, Л.В. Карамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

4. Ніколенко Л.Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації. *Учебные записки*. 2005. №3. С. 23–27.

5. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. М.: Из-во Московського психолого-соціального інститута. Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. 752 с.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ВМІННЯ ВЧИТИСЯ» В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто шляхи роботи вчителя початкових класів над формуванням ключової компетентності «вміння вчитися» у молодших школярів шляхом використання активних методів навчання.

Ключові слова: компетентність, вміння вчитися, активні методи навчання, технологія розвитку критичного мислення, Smart Kids, «Розумники», онлайн платформи Вчи.юа.

Знання – це скарб, а вміння вчитися – ключ до нього.

Педагогічна мудрість

Навчатися вчитися – це здатність виявляти послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організувати власне навчання – як індивідуально, так і в групах, зокрема ефективно управляючи часом та інформацією. Ця компетентність включає обізнаність з процесом навчання та потребами індивіда й одночасне визначення наявних можливостей, здатність долати труднощі задля успішного навчання. Вона передбачає набуття, обробку й засвоєння нових знань, умінь і навичок, а також пошук і використання рекомендацій. Уміння вчитися передбачає, що ті, хто вчать, спираються на попередньо набуті знання й життєвий досвід, маючи на меті застосування знань, умінь і навичок у різних контекстах – удома, на роботі, у процесі навчання та професійної підготовки. Мотивація й упевненість є визначальними характеристиками компетентності особистості.

Сьогоднішня реальність вимагає від людини неперервного вдосконалення і навчання, тому ці навички та вміння треба виробляти вже під час шкільного навчання. У концепції «Нової української школи», зазначено, що новий зміст освіти заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві.

У Державному стандарті початкової загальної освіти визначено одну з ключових компетентностей «вміння вчитися» як комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини.

Саме цим зумовлений вибір проблеми «Формування ключової компетентності «вміння вчитися» в учнів початкових класів шляхом використання активних методів навчання».

Перед вчителем стоїть завдання організувати такий навчально-виховний процес, який передбачає опору на мотиваційний і процесуальний компоненти учіння, тобто сформувати ціннісне ставлення здобувачів освіти до своєї діяльності. Швидкість соціальних та технологічних змін у навколишньому середовищі, прискорене нагромадження інформаційних ресурсів та засобів навчання зумовлюють переосмислення функцій і результатів освіти.

У школу приходять покоління дітей, які живуть в інформаційному суспільстві, у цифровому середовищі. Тому школа, кожен вчитель повинні прогностично відповідати на виклики часу, готуючи учнів до самостійного учіння.

Яка ж мета цього підходу – формування компетентної особистості молодшого школяра на основі розвитку пізнавального інтересу, вміння самостійно мислити, оволодіння необхідними для цього знаннями, вміннями та навичками.

Аналіз наукових джерел показав, що компетентнісний підхід у системі освіти був і залишається предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, Н. Баловсяк, І. Бех, Н.Бібік, В.Болотов, І.Зимня, Е.Зеєр, Л.Кайдалова, В. Кремень, Дж. Равен, О.Савченко, С.Тришина, О.Федій, А.Хуторський та інші розглядали шляхи підвищення якості освіти на компетентнісній основі. Проблеми впровадження методів активного навчання у навчальний процес присвячені праці А. Макаренка, В. Сухомлинського, Ю. Ємельянова, Л. Петровської, А. Вербицького, І. Вачкова та багатьох інших. Як зазначають науковці, формуванню навчальної компетентності учнів найбільш сприяють активні і групові методи навчання.

Ключова компетентність «уміння вчитися» виявляється у здатності учня організувати і контролювати свою навчальну діяльність. Ця компетентність реалізується на уроках шляхом формування мотивації навчання і здатності організувати свою працю для досягнення результату, виконувати розумові операції й практичні дії, володіти умінням самоконтролю та самооцінки.

Ядром цієї компетентності у початкових класах є оволодіння молодшими школярами заганонавчальними вміннями і навичками: навчально-організаційними; загальнонавчальними; загальнопізнавальними; контрольно-оцінними.

Навчання – це важка розумова праця. І щоб ця праця була успішною, вона має бути цікавою, бажаною для учнів. Причому, цікавим може бути не тільки предмет, а й спосіб пізнання. Процесу формування ключової компетентності «уміння вчитися» сприяють багато чинників, серед них і активні форми та методи навчання. Ще Сократ говорив: «Поставити дитину у безвихідь – значить поставити її у більш сильну позицію, оскільки тоді вона захоче дізнатися про щось нове й не зможе бути задоволеною, перебуваючи в стані незнання, вона неодмінно захоче вийти з такого стану, тобто – дізнатися». А для цього дітей треба тримати у активній пізнавальній позиції.

Активні методи навчання – це методи, які спонукають учнів до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання припускає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад учителем готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на самостійне оволодіння учнями знаннями і вміннями у процесі активної розумової і практичної діяльності.

Особливості активних методів навчання полягають у тому, що в їх основі закладено спонукання до практичної та розумової діяльності, без якої немає руху вперед в оволодінні знаннями.

Розвиток учнів здійснюється більш ефективно з використанням активних методів, якщо:

- враховуються вікові та індивідуальні особливості дітей;
- вчителем створено атмосферу для стимулювання прагнення учня зрозуміти, запам'ятати, відтворити знання, опанувати способами застосування знань у змінених умовах;
- творча активність учня передбачає устремління його до теоретичного осмислення знань, самостійного пошуку вирішення проблем;
- педагог розуміє значимість використання активних методів навчання з метою розвитку та виховання школярів, володіє технологією включення активних методів навчання в педагогічний процес і забезпечує керівництво ними.

На думку вчених, умовами ефективного використання сучасних активних форм і методів навчання є:

- поєднання сучасних активних форм і методів навчання з традиційними;
- формування позитивної мотивації учіння;

- поєднання індивідуальних і групових форм навчання;
- диференційованого підходу до навчання;
- наявність в учнів інтелектуальних і загальних навчальних вмінь;
- використання системи активних форм і методів навчання.

Педагог має розуміти значимість використання активних методів навчання з метою розвитку та виховання школярів, постійно включаючи їх в педагогічний процес і забезпечую керівництво ними.

З метою збудження інтересу та активізації пізнавальної діяльності на уроках застосовую активні методи навчання, прийоми та різноманітні вправи, які спрямовані на формування ключової компетентності «вміння вчитися»: метод «Позначок», «Рюкзак», «Самооцінка», «Асоціації на дошці», «Кубування», «Ментальна карта», «Фішфоун». Ці методи сприяють кращому опрацюванню інформації, її запам'ятовуванню; дають можливість залучити кожного учня до роботи на уроці; сприяють розвитку позитивних емоцій; всі учні отримують оцінку та починають розуміти труднощі оцінювання, вчать дивитися на свою роботу іншими очима; посилюють емоційність та емпатії (співпереживання).

Технологія розвитку критичного мислення, передбачає таку організацію навчально-виховного процесу, при якому кожний учень перебуває постійно у активній пізнавальній позиції і має високу мотивацію до творчої активності та бажання знаходити найраціональніші вирішення тої чи іншої проблеми. Щоб забезпечити розвиток критичного мислення працю над формуванням дослідницьких навичок, вчу дітей спостерігати, описувати, порівнювати, розпізнавати, асоціювати, узагальнювати, прогнозувати. Використовую технологію «Входження в картину».

Засоби особистісно зорієнтованої освіти сприяють тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів, вони вчать з цікавістю, навчаючи один одного. Вдосконалюючи свої уроки, активізую навчання через впровадження активних і інтерактивних методів зокрема. Вони сприяють розвитку умінь працювати в групах, самостійно робити вибір і пояснювати його, обмінюватись інформацією, аналізувати матеріал, давати експертну оцінку, висловлювати погляди на проблему, розглядати протилежні позиції, захищати власну думку, вислуховувати аргументацію інших, розвивати художні сприйняття і переживання. Наприклад, «Щоденні 3», «Щоденні 5», «Ранкові зустрічі».

Навчити учнів успішно спілкуватися, використовувати навички активного слухання, висловлювати власні думки, переконувати й бути переконливими, розуміти інших, ставити запитання й відповідати на них допомагають драматизація і театралізація, під час яких відбувається інсценування, розігрування за ролями змісту навчального матеріалу на уроках. Ролями можуть наділятися не тільки живі персонажі, а й будь-які неживі предмети і феномени з різних галузь знань. Наприклад, «Крісло автора», «Стоп кадр».

Театралізація – театральні вистави різних жанрів по навчальному матеріалу у позанавчальний час з великою кількістю учасників, тривалі за часом, з декораціями та іншими атрибутами. У них залучаються всі учні класу. Це можуть бути постановки за програмним літературним твором, історичних сюжетів тощо.

Досвід застосування мультимедійних презентації, виконаних в програмі Power Point, показав, що за допомогою них значно підвищується якість уроку. Їх використання дає можливість розширити і урізноманітнити матеріал, сприяти своєчасній обробці інформації, наявність звукового супроводу активізує сприймання необхідних знань. Творча взаємодія вчителя й учня забезпечує задоволення від самого процесу навчання, зацікавленість тим, що вивчається. Такі заняття допомагають залучити до творчої співпраці всіх учнів.

Обов'язковою складовою успішного навчання є врахування індивідуальних особливостей учнів. Тому завжди пам'ятаю, що кожен учень – особистість, зі своїми здібностями, нахилами, задатками.

З метою розвитку дитячої обдарованості долучилася до спільноти вчителів-новаторів Smart Kids, «Розумники» і на своїх уроках використовую [електронні освітні ігрові ресурси](#).

Проект «Розумники» відкрив перед учнями широкі можливості спілкування та використання навчального освітнього контенту. Під час роботи система реагує на дії учня і в разі правильного розв'язання хвалить його та пропонує нове завдання, а в разі помилки задає уточнюючі питання, які допоможуть учневі прийти до правильного розв'язку.

Із задоволенням мій клас долучився до міжнародної онлайн платформи Вчи.юа, де учні початкової школи усюю України вивчають математику в інтерактивній формі. Ця навчальна програма персоналізована. Завдяки тому, що відстежує успіхи кожного учня, діти отримують лише ті завдання, які спрямовані на якісне поліпшення їх знань.

Джерелом повноцінного розвитку дитини початкових класів школи виступають два види діяльності. Перший – будь-яка дитина розвивається по мірі освоєння минулого досвіду людства за рахунок залучення до сучасної культури. В основі цього процесу лежить навчальна діяльність, яка спрямована на оволодіння дитиною знаннями та вміннями, необхідними для життя в суспільстві. Другий – будь-яка дитина в процесі розвитку самостійно реалізує свої можливості, завдяки творчій діяльності, яка сприяє прояву в дитини самореалізації, втілення її власних ідей, які спрямовані на створення нового.

При використанні активних методів навчання школярі вчаться аналізувати, міркувати, планувати, комбінувати, створювати нове. Ефективність активних методів і форм навчання, які використовую в практиці, великою мірою залежить від умов і способів використання. Та перевага їх очевидна. Розумне і доцільне використання цих методів значно підвищує розвиваючий ефект навчання, створює атмосферу напруженого пошуку, викликає в учнів і вчителя масу позитивних емоцій і переживань. Активні методи сприяють кращому засвоєнню знань з різних предметів. Вони допомагають розвивати увагу, вміння критично мислити, виконати точно завдання, проявити кмітливість. Активні методи слід максимально використовувати у навчальному процесі. Завдяки їх використанню мої учні є активними учасниками навчально – виховного процесу, успішно беруть участь у шкільних та міських Малих олімпіадах з математики та природознавства, люблять сцену, з великим захопленням вживаються в театральні образи, самі складають вірші, ігри та казки, власні листи та вітальні листівки із задоволенням надсилають учасникам АТО, хворим дітям, вихованцям дитячих садків міста, мріють і фантазують.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Л. І., Федорчук Е.І. Методи активного навчання в курсі «Основи педагогічної майстерності»: вища і середня педагогічна освіта. Київ: Плеяди, 2013. 220 с.
2. Дідик О.В. Компетентнісно-орієнтоване навчання у процесі формування творчої особистості молодшого школяра. Харків: Основа, 2010. 44 с.
3. Кроуфорд А. Технології критичного мислення. Київ: Плеяди, 2010. 220 с.
4. Наволокова Н.П. Енциклопедія педтехнологій та інновацій. Х.: Основа, 2012. 176 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2013. 504 с.
6. Стяглик І.Н. Умови раціонального використання нетрадиційних форм навчання в загальноосвітній школі: науково-методичний збірник. Харків: Основа, 2012. 163 с.

Водолажченко Наталія Анатоліївна,

викладач кафедри методики навчання мов і літератури
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

Косенко Катерина Олегівна,

методист Центру методичної та аналітичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ, УЧИТЕЛІВ, ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У період сьогодення інтернаціоналізація та глобалізація є ключовими словами, які сприяють доступу до вищих навчальних закладів. Програми обміну та розвитку академічної мобільності, стажування, волонтерства, грантових програм, які існують в Європейському союзі однозначно сприяють необмеженій академічній мобільності молоді. Розвиток структури Європейського простору вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян – найважливіше завдання міністрів освіти Європи для плідної співпраці інститутів вищої освіти в Європі. Країни-учасниці прагнуть створити спільні структури в системах європейської вищої освіти та висунули низку вимог у рекомендаціях Болонського процесу, основними з яких є: вдосконалення мобільності не лише студентів, а й учителів, викладачів, визначення рівнів і гарантії якості навчальних програм, встановлення структури освіти, що заснована на трьох циклах (бакалавр, магістр, доктор філософії) та системі кредитів [1].

Термін «академічна мобільність» є складником процесу інтеграції закладів вищої освіти й ІППО до міжнародного освітнього простору. Особливо актуалізується період навчання студента в країні, з метою забезпечення якості вищої освіти й ефективності наукових досліджень, конкурентоздатності випускників. Залученні іноземного інтелектуального потенціалу, встановленні внутрішніх і зовнішніх інтеграційних зв'язків. До основних видів академічної мобільності належить зовнішня академічна мобільність (навчання студентів та викладацького складу в закордонних закладах вищої освіти) і внутрішня академічна мобільність (навчання студентів у провідних закладах вищої освіти власної країни та ІППО). Академічна мобільність студентів, учителів, викладачів реалізується на основі партнерських (договірних) відносин з іноземними вищими навчальними закладами та громадськими організаціями.

Завдання академічної мобільності полягають у: обміні студентами, учителями та викладачами між закладами вищої освіти; одночасному отриманні студентом, учителем або викладачем, двох дипломів або сертифікату про проходження навчання з переліком і кількістю навчальних дисциплін (модулів), кредитів та інформацією про оцінювання знань особи, що навчається; підвищенні рівня теоретичної та практичної підготовки, проведення авторських досліджень, набутті досвіду проведення науково-дослідної роботи; вивченні окремих змістових модулів; отриманні професійного досвіду роботи у період проходження практики на зарубіжному підприємстві; підготовці кваліфікованих фахівців; удосконаленні рівня володіння іноземною мовою; підтримці соціальних, економічних, культурних, політичних взаємовідносин і зв'язків із іншими країнами; посиленні інтеграції освіти і науки, поглибленні знань національних культур інших країн, а також поширенні знань про мову, культуру, освіту і науку власної країни [3].

Академічна мобільність студента, учителя та викладача в Україні – це можливість упродовж періоду навчання провчитись один або більше семестрів в іншому вищому навчальному закладі, де готують фахівців з цієї ж спеціальності із зарахуванням дисциплін (кредитів) і періодів

навчання; ефективніше розвивати інтелектуальний потенціал, оскільки особа що навчається може самостійно обирати навчальний заклад, курси, предмети. Трансформації в економічному житті будь-якої країни породжують потребу у висококваліфікованих фахівцях, які потрапляють в умови жорсткої конкуренції на ринку праці. Тому постає питання професійної соціалізації фахівців освітньої галузі, здатної вільно адаптуватися в світі професійних відносин, бути мобільною, конкурентоспроможною [6]. Професійну соціалізацію розглядають як складний процес професійного становлення та розвитку особистості під час навчання та практичної діяльності, упродовж якого відбувається засвоєння знань, умінь, мотивів, орієнтацій, зразків поведінки та соціальних компетенцій, що виявляються та використовуються під час професійної діяльності.

Враховуючи мету та завдання академічної мобільності наголошуємо, що академічна мобільність є важливим елементом, що сприяє професійній соціалізації молоді.

Академічна мобільність в цілому – це інтеграційний процес у сфері освіти, що надає можливість студентам, учителям, викладачам приймати участь у різноманітних навчальних або навчально-дослідницьких програмах. Основними цілями таких програм є підвищення якості освіти, розвиток міжкультурного обміну, підготовка майбутніх кваліфікованих спеціалістів [2]. Участь у програмах академічної мобільності дає особі що навчається можливість отримати якісну європейську освіту по обраному напрямку підготовки, розширити свої знання у всіх областях європейської культури, відчувати себе повноцінним громадянином Європи.

Процес міжнародного обміну «носіями» знань отримав назву міжнародної академічної мобільності [5]. Попри бурхливий розвиток інформаційних технологій зв'язку, основним способом «постачання» знань через кордон є переміщення студентів, учителів і викладачів.

Академічна мобільність у закладах вищої освіти та ІППО України організована впровадженням механізму обміну та участю студентів, учителів і викладачів у програмах подвійних дипломів, індивідуальних грантів.

Академічна мобільність – це можливість упродовж періоду навчання в університеті провчитись один або більше семестрів в закордонному навчальному чи науковому закладі, де готують фахівців за цією ж спеціальністю, із зарахуванням дисциплін (кредитів) і періодів навчання. Академічна мобільність є одним з передових напрямів міжнародної діяльності закладів вищої освіти та ІППО України, що відкриває своїм студентам, учителям і викладачам виняткові можливості для отримання елітної освіти, проведення досліджень або проходження стажування за кордоном у рамках міжнародної співпраці [4]. Сьогодні цілеспрямовані студенти, учителі та викладачі можуть одержати досвід перебування в умовах принципово іншої системи освіти.

Академічна мобільність дає можливість брати участь у міжнародних освітніх програмах, одержати додаткові знання в суміжних галузях, користуватися сучасним технічним оснащенням у зарубіжних навчальних лабораторіях і наукових центрах для вирішення поставлених завдань, удосконалювати рівень володіння іноземною мовою, одержати диплом зарубіжного університету, набути професійного досвіду роботи в період проходження практики на зарубіжному підприємстві або під час стажування в науковій лабораторії (центрі), що, як правило, передбачається навчальним планом, ознайомитися із зарубіжною культурою, історією, вивчити звичаї країни та навчитися розуміти стратегію ведення переговорів, одержати диплом зарубіжного університету [7].

У Комунальному вищому навчальному закладі «Харківська академія неперервної освіти» (КВНЗ «ХАНО») розроблено положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу, підготовлено експериментальні програми навчання, які, крім основних складових навчального плану, містять інформацію про обсяг навчальної дисципліни в кредитах, адаптовано

шкалу оцінювання знань учителів. Поширюється застосування модульних технологій поточного та підсумкового контролю знань, упровадження об'єктивного педагогічного контролю.

Метою курсів підвищення кваліфікації вчителів зарубіжної літератури, російської мови, інтегрованого курсу «Література» є оновлення, доповнення, розширення, розвиток їхніх теоретичних і практичних знань, умінь і компетентностей в умовах зростання вимог до рівня кваліфікації педагогів, оволодіння ними сучасними методами розв'язання професійно-педагогічних завдань для підвищення якості освіти.

Виходячи з мети, завданнями курсів підвищення кваліфікації визначено: удосконалення методологічної, дидактичної, психолого-педагогічної, інформаційної, комунікативної, дослідницької компетентностей учителів зарубіжної літератури, російської мови, інтегрованого курсу «Література» відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики; задоволення потреб фахівців у набутті теоретичних знань про новітні досягнення в галузі мово- та літературознавства, методики викладання зарубіжної літератури, російської мови, інтегрованого курсу «Література» перспективних моделей продуктивного педагогічного досвіду, а також у професійному самовдосконаленні й самореалізації; підвищення рівня професійних знань і умінь учителів зарубіжної літератури, російської мови, інтегрованого курсу «Література» удосконалення їхньої фахової майстерності, підготовки до якісного виконання професійних завдань із метою забезпечення реалізації вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти; удосконалення здатності вчителів до педагогічного мислення, володіння аналітичними, прогностичними, проєктивними та рефлексивними навичками, умінням самостійно визначати способи оптимального розв'язання педагогічних завдань і передбачення результатів педагогічних дій.

Тематика кожного модуля дібрана таким чином, щоб забезпечити комплексний підхід до опанування необхідної інформації, яка виноситься на розгляд слухачі.

Теми соціально-гуманітарного модулю розраховані на вдосконалення й оновлення знань і умінь із філософських, правових, соціогуманітарних питань професійної діяльності педагогічних працівників.

Варіативна складова як соціально-гуманітарного, так і професійного модулів містить теми навчальних занять, які можуть обиратися відповідно до фахових потреб слухачів.

Діагностико-аналітичний модуль передбачає заходи інструктивно-методичного характеру, проведення вхідного діагностування, комплексної контрольної роботи, підсумкової конференції з обміну досвідом для визначення ефективності навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації й оцінювання навчальних досягнень слухачів.

Модуль професійно-поглибленої підготовки та самоосвіти передбачає дистанційне й онлайн навчання, навчання на курсах підвищення кваліфікації за очною формою за вибором слухачів, а також надання індивідуальних і групових консультацій.

Поділ аудиторних форм роботи на лекції, практичні, семінарські є орієнтовним і може бути змінений у межах тієї ж кількості годин безпосередньо під час планування навчання конкретної групи залежно від її специфіки. Окремі теми повністю чи частково вивчаються слухачами самостійно.

Оцінювання комплексної контрольної роботи здійснюється відповідно до затверджених критеріїв. Запропонована освітня програма курсів підвищення кваліфікації педагогів спрямована на реалізацію свободи вибору змісту, форм підвищення кваліфікації, спонукає до креативної діяльності, розвитку, самоактуалізації та самореалізації кожного вчителя.

Тим слухачам, що проходять курси три рази або більше, пропонується виконання творчих

завдань, участь у семінарах і проведенні майстер-класів. Програма складається з чотирьох модулів. Теми суспільно-гуманітарного модулю розраховані на удосконалення й оновлення знань і умінь з філософських, правових, соціогуманітарних питань, питань менеджерської культури професійної діяльності педагогічних працівників.

У змісті професійного модуля передбачається оновити та поповнити знання та вміння вчителя зарубіжної літератури, російської мови та інтегрованого курсу «Література» з педагогічної інноватики, психології, методології гуманітарної науки та практики, сучасної методики викладання зарубіжної літератури, російської мови й інтегрованого курсу «Література», інформаційних технологій навчання. Особлива увага зосереджена на питаннях інтеграції, гуманізації та практичної спрямованості змісту гуманітарної освіти та застосуванні відповідних інноваційних методів навчання зарубіжної літератури, російської мови й інтегрованого курсу «Література».

Таким чином, розвиваючи мобільність педагогів, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» приймає участь у процесах інтернаціоналізації та глобалізації, удосконалює процес підвищення кваліфікації педагогів, підтримує соціальні, культурні взаємовідносини та зв'язки з іншими країнами.

Список використаних джерел:

1. Болонський процес у фактах і документах: (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / МОН України та ін.; Упоряд.: М.Ф. Степко та ін. Київ; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. 52 с.
2. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. Матер. методол. семінару АПНУ. 15 листопада 2006 р., Київ СПД Богданова., 2007. 336 с.
3. Система якості ВНЗ: теорія і практика / О.І. Волкова, Л.М. Віткін. Київ: НУДизайну. Київ: Наукова думка. 2006. 301 с.
4. Скороходов В.А. Менеджмент вищої освіти. Миколаїв, 2003. 356 с.
5. Слюсаревський М.М. Соціально-психологічний контекст проблеми якості освіти. *Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти*. Матер. методол. семінару АПНУ. Київ: СПД Богданова., 2007. С. 36-42.
6. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред. кол. Н.Софій (голова), І.Єрмаков (кер. авт. колект. і наук. ред.) та ін. Київ: Контекст, 2000. 336 С.
7. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів : теорія і практика: монографія. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Д.: ІМА-прес, 2009. 368 с.

Вороніна Галина Леонідівна,

завідувач кафедри виховання й розвитку особистості, кандидат педагогічних наук
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Пономаренко Маргарита Іванівна,

методист районного методичного кабінету відділу освіти
Барвінківської районної державної адміністрації Харківської області

КОЛЕКТИВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ

У статті розглянуто питання розвитку професійної компетентності педагогів-вихователів в умовах методичної служби відділу освіти. Наголошено на ефективність використання інноваційних форм і методів роботи з метою створення колективу односторонців,

побудови освітньої діяльності на основі взаємодії, формування й розвитку комунікативних навичок, створення атмосфери підтримки, взаємоповаги.

Ключові слова: колектив, методична робота, виховна робота, професійна компетентність, педагог-вихователь, групові форми роботи, взаємодія, лепбук.

Мета нової української школи полягає в підготовці згуртованої спільноти людей, здатних побудувати потужну державу та конкурентоспроможну економіку [3].

Велику роль у процесі підготовки педагогічних кадрів до реалізації завдань сучасного закладу освіти відіграє методична робота як основа взаємодії партнерів, творча лабораторія розвитку професійної компетентності. Діяльність методичного кабінету відділу освіти з питань виховної роботи полягає в здійсненні організаційно-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності заступників директорів із виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників, керівників гуртків, пошуку відповідних форм та методів розвитку творчих можливостей педагогів-вихователів, поглиблення їх теоретичних та практичних знань, зокрема вдосконалення умінь формувати та сприяти розвитку дитячого колективу. Але зауважимо, що без існування в закладі освіти повноцінного, працездатного, творчого колективу педагогів неможливо створити повноцінні дитячі колективи.

Проектування структури методичної роботи спирається на теорію колективу А.С.Макаренка та ідеї В.О.Сухомлинського щодо важливості створення та згуртування педагогічного колективу, який є суттю школи, наочною школою моралі для учнів; його сила – в колективній думці, в обговоренні, у народженні і втіленні задумів [5].

Термін «колектив» («colligo») в перекладі з латини означає «об'єдную», а латинське *collectivus* – збирати, об'єднувати. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає колектив як сукупність людей, об'єднаних спільною діяльністю, спільними інтересами; група людей, зв'язаних спільною працею в одній організації, установі [1, с. 560].

Ознаками колективу є наявність суспільно значимої мети; щоденна суспільна діяльність, спрямована на її досягнення; наявність органів самоврядування; встановлення певних психологічних стосунків між членами колективу. У педагогічному колективі отримують свій розвиток творчі здібності педагога, а також в колективі педагог може оцінити свої якості та майстерність. Тільки в колективі педагог може показати свій рівень знань і побачити рівень знань своїх колег.

Створення умов для всебічного розвитку особистості кожного учня покладено на педагогічний колектив сучасної школи, тому педагог-вихователь має досконало знати сучасні теорії виховання, володіти технологіями організації виховного процесу, запроваджувати інноваційні прийоми та методи.

Розвиток професійної компетентності педагогів-вихователів потребує спрямування змісту методичної роботи на спеціальний вибір таких методів, форм, засобів, створення таких умов, за яких професійна компетентність педагога перебуватиме у постійному розвитку.

Ефективним інструментом соціально-психологічного впливу на особистість є група, і саме тому групові форми методичної роботи є найрезультативнішими. Як відомо, присутність інших підсилює мотивацію до опанування певних норм і принципів, збагачує кожного учасника. Взаємодія в групі сприяє формуванню й розвитку комунікативних навичок, підвищенню самооцінки, подоланню тривожності, агресивності, підсиленню позитивної поведінки. Для цього в групі створюється спокійна, доброзичлива атмосфера, у якій кожен педагог зможе відчувати психологічний комфорт [2].

При організації роботи з дорослими методист враховує те, що одним із найважливіших завдань є створення в групі сприятливої психологічної атмосфери, що базується на таких засадах:

- навчальний процес має містити можливість відкриття, захоплювати, надавати учасникам можливості керувати процесом навчання;
- навчання має враховувати те, що дорослі на основі виділення знайомих знань, пов'язаних із досвідом, інтерпретують, переосмислюють свій досвід, створюють нові творчі моделі;
- постійна увага за емоційним кліматом в групі дає можливість здійснювати ефективну комунікацію;
- створення атмосфери підтримки, взаємоповаги;
- формування змістовного середовища з метою позитивного впливу за рахунок використання наочності (плакати, малюнки, картки, презентації, музика тощо);
- використання активного оцінювання для усвідомлення педагогами того, як і чого вони навчилися.

Спираючись на багаторічний досвід роботи, можемо назвати шляхи формування колективу педагогів-вихователів:

- вивчення практичного досвіду закладів освіти за допомогою анкетування, співбесід, опитування заступників директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників та визначення рівня професійної компетентності педагогів-вихователів;
- визначення векторів виховної роботи відділу освіти «Удосконалення професійної компетентності педагога-вихователя в умовах інноваційних процесів в освіті», методичної діяльності районного методичного об'єднання класних керівників «Формування і розвиток морально-духовної особистості шляхом використання інноваційних технологій виховання в контексті Нової української школи», районного методичного об'єднання заступників директорів з виховної роботи та педагогів-організаторів «Удосконалення професійної компетентності педагога-вихователя в умовах інноваційних процесів в освіті»;
- реалізація диференційованого, особистісно орієнтованого підходів в організації методичної роботи з педагогами-вихователями;
- здійснення організаційно-методичного супроводу самоосвіти;
- використання інноваційних методів та форм в організації методичної роботи.

Так, останнім часом ефективним прийомом для організації роботи в групах, що викликає інтерес та сприяє створенню колективу однодумців, є лепбук, що в перекладі з англійської означає «книжка на колінах».

Лепбук – це інтерактивна тематична саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які можна діставати, перекладати, складати на свій розсуд, в яку поміщені матеріали на одну тему. Прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи учасника освітнього процесу. Такий вид діяльності допомагає поглибити, закріпити й систематизувати інформацію, а розглядання теки в подальшому дозволяє швидко згадувати необхідний матеріал. Тому можна вважати, що лепбук – сучасний, багатофункціональний, дидактичний, художньо-естетичний, варіативний, дослідно-практичний метод групового та індивідуального навчання [4].

Під час проведення районного практичного семінару за темою «Використання сучасних інноваційних технологій виховання у роботі класного керівника – шлях до формування творчої особистості учня» було створено лепбук «Модель творчого педагога», що сприяло формуванню

професійного співтовариства вчителів, здатних на засадах інтеграції й застосування інноваційних виховних технологій, забезпечувати новий рівень виховання та розвиток творчих здібностей учнів.

Створення лепбука підпорядковувалася певному алгоритму. Після опрацювання теоретичної частини семінару учасникам було запропоновано вибрати тему та об'єднатися в шість груп. Кожна група, отримавши матеріали для роботи (теки формату А-4 в складеному вигляді/А-3 у відкритому вигляді; білий та кольоровий папір; ножиці, маркери, фломастери, олівці; клей; скотч (двобічний); картинки), складала план майбутнього лепбука, визначала підтеми та питання для розкриття змісту теки, малювала макет та створювала лепбук. Заздалегідь для учасників семінару були підготовлені такі завдання для заповнення лепбуку:

- виберіть вислови про творчого педагога;
- вправа-акровірш «Наше бачення творчого вчителя» (до кожної літери слова «творчість» дібрати якості, які характеризують творчого вчителя);
- вправа «Закінчи речення» (вставте випущені слова в запропонованій цитаті);
- сформулюйте побажання творчому вчителю;
- створіть модель творчого вчителя;
- підсумуйте результати роботи за допомогою питання «Навіщо вчителю бути творчим?».

Таким чином, використання сучасних форм і прийомів методичної роботи з педагогами-вихователями дозволяє організувати освітню діяльність на основі взаємодії, створити естетичне середовище, що дає можливість дорослим отримати задоволення від креативної діяльності, узагальнити, структурувати теоретичні знання та практичні навички, налагодити конструктивні, партнерські стосунки. Творча робота в групі є ефективним засобом формування колективу однодумців, продукування педагогічного бачення цілісної системи виховання в закладі освіти.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1728 с.
2. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху: інф.-мет. зб. / Упор. Г. О. Сиротенко. Полтава: ПОІППО, 2006. 124 с.
3. Концепція нової української школи. [URL:http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/](http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/)
4. Лепбук.[URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%BF%D0%B1%D1%83%D0%BA](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%BF%D0%B1%D1%83%D0%BA)
5. Сухомлинський В.О. Етика взаємовідносин у педколективі школи. *Рад. школа*. 1977. №11

Вязова Тетяна Василівна,

учитель географії і природознавства
Лебединської СШ I-III ступенів №7 Лебединської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

У статті розглянуто питання застосування у роботі вчителя природознавства інтерактивних методів навчання, які стимулюють в учнів пізнавальну активність та самостійність.

Ключові слова: інтерактивні методи, стимуляція, пізнавальна активність, самостійність.

Професія вчителя – одна з найбільш творчих і складних професій. Ця професія споріднена з працею письменника, режисера і постановника, актора, психолога та науковця. Вчитель повинен

бути віддзеркаленням сучасності, провідником нового. І все-таки зрозуміло, що основними складниками учительського хисту є любов до дітей. Дороговказом для мене стали слова В.О.Сухомлинського про те, що до кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання. Кожна дитина – це маленький всесвіт, і, правильно дібравши ключик, можна виховати особистість.

Як швидко плине час! Ось уже п'ятий рік золотий вересень відчиняє мені двері рідної школи. Я часто згадую про те, коли вперше переступила поріг в якості вчителя. Тоді мені було років на п'ять більше за моїх учнів. Спочатку було все: і невдачі, і розчарування. Та жодного разу я не пошкодувала про свій вибір! Час плине і разом зі своїми учнями, я вчуся експериментувати, удосконалюватися. Я розумію труднощі своєї роботи, але, приємно, коли бачиш, як від уроку до уроку змінюються мої вихованці: зникає невпевненість, з'являється зацікавленість, цілеспрямованість. У моєму уявленні місія педагога полягає в тому, щоб направляти школярів в їх пошуку. Тому кожен урок для мене – це іспит, який я складаю перед найвимогливішими суддями – учнями. Навчальний процес сьогодення можна порівняти з бурхливою повноводною рікою, з чистими джерелами, які підживлюють її основне русло. Навчальний процес для мене ще включає і різні види позаурочної та позакласної діяльності учнів. Спільно з дітьми готую інтерактивні форми навчання: конференції, КВК, вікторини, «Що? Де? Коли?» та інші. Намагаюся підтримувати дружні відносини з учнями, тепле людське спілкування, прагну не зупинятися на досягнутому, постійно перебувати в творчому пошуку, щоб запалити власний вогник натхнення в душі своїх вихованців.

Застосовую у своїй роботі інтерактивні методи навчання, які стимулюють в учнів пізнавальну активність та самостійність. Методами цього навчання є: самостійна робота, проблемні й творчі завдання, що розвивають творче мислення (часто домашні випереджаючі завдання), питання учня до вчителя, до інших учнів, питання вчителя до учня.

На своїх уроках застосовую різноманітні інтерактивні форми та методи навчання, прагну, щоб кожен учень був активним його учасником. Цим розширюю обсяг знань з предмета, його структурування, інтегрування, узагальнення, а також на постійне перетворення набутого кожним учнем суб'єктивного досвіду. Я давно усвідомила, що викладання природознавства в школі сьогодні вимагає від учителя творчого підходу, особливо у виборі методичних прийомів і засобів наочного матеріалу, перенесення акценту викладання на цілеспрямоване навчання, тобто на визначення структури і змісту навчально-пізнавальної діяльності учня.

Сьогоднішнім учням потрібен зовсім інший темп викладання: потрібні ділові і рольові ігри, проблемні групи, різні активні форми навчання, які вже давно успішно застосовуються в багатьох країнах світу. Ці завдання повною мірою вирішують активні форми і методи навчання, які мають ряд переваг серед інших методів.

Працюю над проблемною темою: «Використання інтерактивних методів навчання на уроках природознавства». Актуальність даної проблеми пов'язана з тим, що розвиток і вдосконалення творчого мислення, особливо в період серйозних соціальних змін у нашій країні, дозволить школярам виробити навички знаходити ефективні рішення для розв'язання будь-яких проблем.

Тому, на своїх уроках намагаюся застосовувати методи, які стимулюють пізнавальну діяльність і самостійність учнів, сприяють розвитку творчих здібностей. Учень виступає суб'єктом навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з учителем та іншими учнями. Такий спосіб навчання сприяє сприйняттю та усвідомленню учнями нового матеріалу на відтворювальному і частково перетворювальному рівні, що забезпечується в процесі виконання ними пізнавальних

завдань відповідного типу: «Доведіть...», «Дайте визначення...», «Розв'яжіть...», «Проаналізуйте», «Назвіть...», «Поясніть...», «Обгрунтуйте...», «Порівняйте...».

При використанні подібних завдань помічаю, як в учнів виробляється певне ставлення до процесу пізнання. Вони переживають пізнання як позитивне явище, якщо забезпечується задоволенням їхньої пізнавальної потреби й розвивається субособистість: «Я – знавець». Внаслідок цього школярі прагнуть до нових знань і сприймають пізнавальну діяльність як спосіб самореалізації, розвивається їх пошукова активність. Розвиток пошукової активності як якості особистості дуже важливий, оскільки сприяє адаптації людини до життя, допомагає ефективно долати труднощі. Якщо учні систематично переживають на уроках прагнення до пошуку, то в них закріплюється й розвивається пошукове ставлення до дійсності, сутністю якого є активна дія на ситуацію інтелектуального ускладнення: «хочу розв'язати, знайти, порівняти, визначити, узагальнити...». Під час роботи школярі розвивають уміння шукати й приймати рішення, а це є головним завданням творчо-пошукової та дослідницької діяльності на уроках.

Перед навчанням ставлю нові завдання: не тільки дати учням знання, а й забезпечити формування та розвиток пізнавальних інтересів і творчих здібностей, творчого мислення, умінь і навичок самостійної розумової праці.

На уроках широко застосовую проблемні ситуації, навчання через діяльність, групову і парну роботу, ділові ігри, драматизацію, театралізацію, творчу гру «Діалог», «Мозковий штурм», «Круглий стіл», «Обговорення в колі», «Гранування» дискусію, методи подиву, милування, впевненості, успіху, діалогу, метод евристичних питань, ігрове проектування, імітаційний тренінг, організаційно – ділові ігри, організаційно – розумові ігри, дискусія та інші.

Роботу в групах проводжу на різних етапах уроку. Особливо вона ефективна під час усвідомлення та закріплення нового матеріалу. При цьому учні вільно спілкуються один з одним, інформація доповнюється, уточнюється.

Важливим фактором досягнення мети є системність. Неможливо розвивати уміння мислити самостійно тільки час від часу на окремих уроках або лише у старших класах. Мотивацію прагнення учнів до пошуку додаткових знань самостійно, отримання радості пошуку від процесу набуття знань, формую вміння аргументувати власну точку зору постійно, починаючи з 5 класу.

Кожна людина має певні творчі задатки. Але здатність до творчості ще не означає саму творчість. Ніщо так не перешкоджає людині творити, як невіра у власні сили. Моє завдання – помітити в дитині творчі здібності і допомогти розвивати їх.

Уроки природознавства розпочинаються з розминки, головна функція якої – створення сприятливого клімату для творчого розвитку особистості на уроці. З цією метою застосовую педагогічні технології та інновації. В залежності від теми уроку, використовую різні технології, наприклад: для технології традиційного навчання найбільш характерними є уроки формування нових знань, умінь, навичок. Головний метод такого навчання – пояснити в поєднанні з наочністю, провідний вид діяльності учнів – слухання і запам'ятовування, критерій ефективності – відтворення вивченого.

При використанні технологій проблемного навчання, ставлю дослідницьке завдання, з надлишковими або недостатніми даними і пропоную вирішити задачу.

Для перевірки глибини засвоєних знань використовую тести з помилками. Подібні завдання даю у двох варіантах:

1. Учням пропоную текст з навмисно допущеними помилками, які необхідно знайти і виправити.

2. Пропоную скласти текст з помилками як домашнє завдання, а при опитуванні школярі обмінюються завданнями з сусідом по парті для подальшого виправлення помилок.

Технологію програмового навчання застосовую при підготовці учнів до олімпіад. Вона забезпечує можливість здійснення навчання відповідно до його індивідуальних особливостей.

Інтерактивні форми роботи сприяють створенню на уроці комфортного освітнього середовища; підвищують мотивацію до навчання; посилюють творчу активність та ініціативність учня на уроці; виховують самостійність; дають можливість самореалізуватися та самоутвердитися.

Ефективність роботи щодо розвитку творчої особистості значно підвищується при дотриманні таких психолого–педагогічних умов:

– коли створюється емоційно, доброзичлива атмосфера у процесі виконання учнями будь-яких творчих завдань;

– коли організація діяльності учнів з розв'язання творчих завдань здійснюється з опорою на їх інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності;

– коли вирішення творчих завдань пробуджує в кожного школяра дослідницьку активність, поглиблює інтерес до творчої діяльності, спонукає до успішних дій та досягнень поставленої мети.

На уроках пропоную учням задачі екологічного змісту, також пропоную самостійно скласти задачі екологічного змісту, що збільшує інтерес до предмету. При розв'язуванні задач використовую технологію особистісно зорієнтованого навчання. Оцінюю не тільки результат задачі, але і процес задачі.

Інтерактивні форми роботи в ході навчального процесу мають не лише освітнє значення, але й виховне, адже під час такого виду роботи відбувається не тільки вивчення нового матеріалу, формування навичок і вмій або узагальнення і контроль знань, але й виховання колективізму й взаємовиручки, виховання почуття співпереживання один одному.

Розвиток творчого мислення реалізую шляхом залучення учнів до виконання різних видів навчальної роботи: розв'язування складних задач в групах, підготовка учнями міні-проектів для вивчення окремих тем різних розділів природознавства, самостійні роботи з диференційованими завданнями.

Переконана, що використання інноваційних технологій навчання дає великі переваги в розвитку навичок самостійної дослідницької роботи та розвитку творчих здібностей учнів. Зокрема: унаочнює абстрактні теоретичні поняття, моделює навчальні ситуації у просторі і часі, урізноманітнює методи, форми і прийоми навчання, сприяє сприйняттю значного обсягу матеріалу, дає можливість індивідуальному, груповому, колективному навчанню.

У процесі своєї роботи я ставлю перед собою питання: «Як досягти поліпшення результатів у вивченні предмета?» Вважаю, що використання інтерактивних методів і є однією з відповідей на нього.

Список використаних джерел:

1. Загальна методика навчання біології: Навчальний посібник / І.В. Мороз, А.В. Степанюк, О.Д. Гончар та ін.; За ред. І.В. Мороза. Київ: Либідь, 2006. 592 с.

2. Кузь В. Модель учителя нової генерації. *Рідна школа*. 2005. № 9-10 С. 33–35.

3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори в 5-ти т. Т. 4. Київ: Радянська школа, 1976. 640 с.

4. Федорчук Л.В. Основи педагогічної майстерності. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д., 2008.

УПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВНУ ОСВІТНЮ СИСТЕМУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Проблема патріотичного виховання була завжди актуальною. І поки одні громадяни нашої держави розмірковують над тим, яке майбутнє її чекає, інші своїми справами переконливо доводять – майбутнє України залежить від рівня патріотизму в душі кожного члена нашого суспільства: від молодшого до найстаршого. Безумовно, виховувати патріотично налаштовану молодь покликані, насамперед, заклади освіти.

Так, у початковій школі робота з патріотичного виховання у переважній більшості вчителів опорного закладу «Великобубнівська загальноосвітня школа I-III ступенів Роменської районної ради Сумської області» націлена на проведення бесід про Україну, її символи, державні та народні свята, вивчення традицій українського народу та його героїчного минулого. Останнім часом для малюків створили чудові мультфільми, які також мають певний вплив на формування патріотичних почуттів. Однак, це швидше зовнішній атрибут виховання. Звичайно, він важливий, бо забезпечує формування в учнів початкової школи уявлень про свою державу, її моральні цінності й гуманістичні риси, що являють собою єдність національних і загальнолюдських цінностей: доброти, уваги, чуйності, милосердя, толерантності, совісті, чесності, поваги, правдивості, терпимості до людей, поваги й любові до своїх батьків, роду. Однак, варто замислитися над тим, чи можна насправді виховати такі якості громадянина, патріота тільки завдяки «душерайвним» бесідам? На нашу думку, цього замало.

Досвід роботи переконує, що весь освітній процес має містити певний виховний ідеал. На нашу думку, це образ українського козака, який увібрив у себе найкращі риси представників українського народу: освіченість, шанобливе ставлення до рідної мови, волелюбність, нескореність духу, витривалість, кмітливість, дотепність, шляхетність, гідність, мужність, безмежну відданість своєму народу та православної вірі. Саме такі чоловічі якості цінувалися в Січовому товаристві та понад усе шанувалися українським народом. Історична спадщина змальовує неабияку красу й велич українського козака, його національну гідність, взірцевий патріотизм і негасимий гнів до поневолювачів рідної країни. Окрім цього, у мирний час козаки вирізнялися вмінням вести господарську діяльність.

Саме тому одним із ефективних шляхів формування патріотичної вихованості підростаючого покоління, на нашу думку, є створення козацьких класів, де одним із напрямів діяльності учнів виступає суспільно корисна праця, що має колективний характер і спонукає дітей на добрі справи не заради винагороди, а з усвідомленням необхідності робити людям добро.

Виховна цінність суспільно корисної праці для учнів козацьких класів полягає в тому, що школярі вчаться безкорисливо робити гарні справи, у процесі чого усвідомлюють необхідність поєднання суспільних та особистих інтересів, розвивають почуття обов'язку перед людьми. Праця на благо інших покликана сприяти як фізичному, розумовому, моральному, так і патріотичному вихованню козачат.

Вважаємо, що для підвищення виховного впливу суспільно корисної праці, вона має бути належно організована й вмотивована настільки, щоб діти відчували потребу в ній. Тільки за таких умов вона буде мати значний виховний вплив. На організацію праці позитивно впливає особистий

приклад педагога, якого діти завжди намагаються наслідувати. Уся робота проходить цілеспрямовано. Наставник доносить до дітей не тільки мету пропонованої роботи, а й спільно з дітьми, у процесі дружнього діалогу, підводить їх до чіткого розуміння, для чого вони виконують цю роботу, якими будуть її результати. Такий підхід дає можливість кожному учневі усвідомити, що від нього вимагають. Водночас, це виховує почуття особистої значущості, бо дитина розуміє, що від того, як вона виконає свою роботу, залежить кінцевий результат праці класу.

Досвід переконливо доводить, що за умови, коли козачата є організаторами справи, а не тільки виконавцями, виховний ефект праці зростає. З цією метою наставник залучає учнів до пошуку об'єктів праці, її планування, організації. Це сприяє зацікавленості вихованців у своєчасності та якості виконання трудових завдань, формує у них відповідальність, ініціативність, самостійність.

Виховання в козачат любові до праці, потреби працювати, створюючи щось корисне для інших людей, формування трудових умінь і навичок потребує систематичної праці учнів, а не випадкової чи примусової участі в ній. Праця повинна бути посильною і доступною для школяра. Непосильна, одноманітна, нетворча, нецікава праця викликає і невпевненість дитини у власних силах, і небажання виконувати її. Однак, мудрий вихователь повинен зосередити увагу дітей на тому, що людям досить часто доводиться виконувати нецікаву роботу, але в будь-якому разі, усе, що розпочав робити, потрібно завершувати. Спостереження показали, що занадто легка праця, яка не потребує зусиль, зазвичай викликає зневажливе ставлення. Тому, вчитель, плануючи участь дітей у різних видах суспільно корисної праці, не тільки добирає цікаві за змістом і методикою організації види праці, ретельно і детально продумує їх послідовність, а й усвідомлено прогнозує, якого виховного ефекту досягнуть вихованці та який рівень творчості можуть виявити в запропонованому виді праці.

На нашу думку, суспільно корисна праця, як і загалом трудове виховання, має орієнтуватися на формування творчого ставлення козачат до праці. Для цього просто любити працювати замало. Дитина повинна відчувати радість і задоволення від праці, розуміти її користь, необхідність й у майбутньому стати основною формою вияву таланту.

Ми переконані, що організація праці дітей повинна ґрунтуватися на наукових засадах. Без цього неможливе формування культури праці: продуманого порядку на робочому місці чи об'єкті, економної витрати матеріалів, ефективного використання часу, застосування раціональних прийомів праці, дотримання правил особистої гігієни, техніки безпеки тощо.

Найкраще діти вчаться працювати, коли діють у колективі. Колективна праця сприяє формуванню гармонійних відносин між учнями, духу співробітництва, взаємодопомоги, товарищескості. Як ніщо інше виробляє здатність до спільного трудового зусилля.

Суспільно корисну працю дітей ми обов'язково поєднуємо з їх навчальною роботою. Для цього підбираємо такі об'єкти праці, які можна поєднати з навчальною діяльністю. За цієї умови суспільно корисна праця сприяє практичному застосуванню і поглибленню знань, підготовці до майбутньої продуктивної праці в різних галузях виробництва, формує високі моральні якості громадянина, патріота, підвищує громадську активність.

Козацька педагогіка – багатющий, нічим незамінний досвід інтелектуального, морального, військово-патріотичного, фізичного, естетичного виховання є тією надійною основою, на якій і можна і потрібно виховувати громадян Української держави XXI століття.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, МЕТА

У статті окреслено поняття виховання як категорія формування особистості, його головні функції, взаємозв'язок з освітою та охарактеризовано національне виховання як конкретно-історичний прояв і результат загальнолюдського, гуманістичного і демократичного виховання.

Ключові слова: система виховання, духовність, культура народу, ідеологія, ідея, гуманізм, індивідуальність, склад мислення, народ, суспільство.

Виховання є одним із чинників, під впливом яких здійснюється розвиток дитини. Виховання є завжди цілеспрямованим, так як його результати можна передбачити.

Виховання виконує наступні функції:

- організовує діяльність, в якій розвивається і формується особистість;
- підбирає зміст навчання і виховання, який сприяє розвиткові і формуванню особистості;
- ізолює особистість від несприятливих для її розвитку умов, які не можливо усунути;
- спрямовується на створення умов для розвитку успадкованих позитивних фізичних особливостей і природних задатків;
- набуває нових рис та якостей, що формуються протягом усього життя людини

Поняття виховання діє у двох смислових значеннях: у вузькому та широкому. У широкому смислі виховання охоплює весь процес формування особистостей і здійснюється не лише виховною роботою навчальних закладів, сім'єю, пресою, телебаченням, а також освітою і навчанням. У вузькому значенні виховання означає цілеспрямований процес формування окремих рис того, кого виховують.

Виховання є категорія вічна і носить свідомий характер. В суспільстві з протилежними класами виховання має класовий або кастовий характер. Тобто, виховання є складним діалектичним процесом. Рушійною силою виховання завжди виступає боротьба протиріч (між природними задатками вихованця і вимогами суспільства до нього).

Отже, виховання – цілеспрямований планомірний процес формування світогляду, переконань, почуттів, волі, характеру, потреб, здібностей, морально-правових, трудових, естетичних і фізичних якостей людини та найбільш характерних рис особистостей або об'єктів виховання.

На сьогодні в Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася і функціонує система виховання, що ґрунтувалася на давніх національних рисах і самобутності українського народу, але з огляду на це тривалий час вона нехтувалася і заборонялась.

Українська нація має свою самобутню історію, глибоку гуманістичну ідеологію, власну філософію буття і оригінальну національну систему виховання. Ідеями національного єднання міцної дружби, товариської взаємодопомоги і милосердя, звеличення людини об'єднані усі сфери творчої праці і природно-історичного життя українців. Це державно-політична діяльність, право, мораль, економіка, культура, мистецтво, національні традиції і звичаї, виховання підростаючих поколінь. Перевернені багатовіковим досвідом надбання народної мудрості створюють ідейно-моральну основу виховання, яке має національне і загальнолюдські аспекти.

Освіта і виховання є найважливішими компонентами культури, яка в усьому світі розвивається національними шляхами. Тому і національне виховання – це виховання дітей і молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах, законослухняності, духовності.

Національне виховання є конкретно історичним виявом і результатом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання.

Можна також стверджувати, що національне виховання це передусім засвоєння кожною особистістю духовності, культури рідного народу, його національного духу і способу буття. Відтворюючи себе з покоління в покоління (фізично і духовно) і турбуючись про вічність свого існування в колі народів світу, кожна нація (етнос) піклується про виховання дітей, щоб вони продовжували у віках історично-культурну спадщину батьків, дідів, прадідів.

Сучасна наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за сутністю, змістом, характером та історичним покликанням. Закономірно, що різні якості і ознаки людей залежно від їх національної приналежності потрібно виховувати не однаковими, уніфікованими для багатьох народів і націй, а навпаки – різними за змістом і засобами методами виховної роботи, які виробились в кожній нації протягом віків та є складовою та невід'ємною часткою її самобутньої духовної культури.

Видатні філософи, етнографи, психологи і педагоги світу здавна визнавали, що виховання має яскраво виражений національний характер. Як не існує людини взагалі (абстрактної, безликої, без конкретної національної приналежності, а є людина – українець, росіянин, єврей, молдаванин та ін.) так не має і виховання в загалі, а є, як зазначав К.Ушинський, виховання російське, англійське, німецьке тощо[1].

К.Д.Ушинський, будучи українцем, завжди пишався своєю національною приналежністю і написав фундаментальну працю з українського народознавства. Він палко відстоював природне право кожного народу мати свою національну школу, національну систему виховання та ін. Він стверджував: «Ставши одним із елементів державного і народного життя, громадське виховання пішло у кожного народу своїм особливим шляхом, і тепер кожний європейській народ має свою окрему характеристичну систему виховання [2].

Відома українська педагогиня С.Русова також стверджувала, що національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби за для вселюдського поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів [3].

На кожному етапі розвитку українське національне виховання інтегрувало кращі національні здобутки світової культури, які увійшли до народних традицій та звичаїв, що стверджують добро, любов, красу, справедливість в усіх сферах життя, зокрема – у справі виховання молодого покоління.

Грамотно організоване національне виховання формує повноцінну особистість і цілісну індивідуальність, яка високо цінує свою громадянську, національну і особисту гідність, совість та честь. Завдяки національному вихованню у дітей найповніше реалізуються природні задатки, формується національний склад мислення, психіки, характеру і світогляду. Отже, йдеться про необхідність систематичного цілеспрямованого виховання національного типу особистості, формування у неї національної свідомості, чим досягається духовна єдність поколінь, наступність національної культури і безсмертя нації.

В сучасній Україні, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується і удосконалюється національна система виховання, яка враховує такі особливості

сьогодення, як відродження усіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови народної держави. В її основі – український виховний ідеал.

Таким чином, поняття «національне виховання» охоплює всі зазначенні особливості. По-перше, воно рівнозначне державному, хоча останнє є більш вузьким що до виховання, як загальної категорії. По-друге, в жодній країні світу не існує виховання «взагалі». Воно завжди має конкретно історичну і національно-державну форму та спрямоване на формування громадянина конкретної держави, який не може бути безнаціональним. І по-третє, національне виховання найбільше відповідає потребам відродження сучасної України. Воно однаково стосується як українців, так і інших народів, що проживають сьогодні в Україні.

Таким чином, саме принцип етнізації виховного процесу і передбачає надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної гідності. А через пізнання власної історико-культурної спадщини воно допомагає пізнати глибинність зв'язків кожного з українською нацією, її державою та переконатися, що саме Українська суверенна держава охороняє національні права всіх громадян України.

Отже, головна мета національного виховання на сучасному етапі – це передавання молодому поколінню соціального досвіду, надбань духовної культури народу, його національної своєрідності, особливостей світогляду і на основі цього – формування особистісних рис громадянина України: національної самосвідомості, розвиненої духовності, маральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури та постійний розвиток індивідуальних здібностей і талантів.

Список використаних джерел:

1. Ушинський К.Д. Вибрані твори в 2-х т. Т. I-й, С. 46.
2. Там само, с. 48
3. Основи національного виховання: Концептуальні положення / Кузь В.Г., Реденко Ю.Д., Сергійчук З.О. та ін., За заг.ред. Кузя В.Г. Київ: Інформ. вид.центр «Київ», 1993. Ч.1.152 с.

Гапон Анатолій Васильович,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**СПЕЦІАЛІЗОВАНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

У статті розглянуто основні аспекти спеціалізованої освіти в Україні, що регламентуються Законом України «Про освіту». Зокрема, основна увага звертається на систему військової освіти, особливості її структури та здійснення.

Ключові слова: суспільство, держава, спеціалізована освіта, військова освіта, структура військової підготовки, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовка осіб офіцерського складу, патріотичне виховання.

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства та держави. Так сказано в Преамбулі до Закону України «Про освіту», підписаному Президентом України 5 вересня 2017 року [1].

Закон діє уже без малого півтора роки. Йде активна робота по дослідженню, вивченню і організації виконання його положень. Але на наш погляд, однією з найцікавіших і актуальних з огляду на сучасність, є ст. 21 розділу 2 зазначеного Закону, назва якого «Спеціалізована освіта».

У цій статті чи не вперше в подібного роду юридичній освітній теорії і практиці конкретно роз'яснюється поняття спеціалізованої освіти. Зокрема, зазначається, що спеціалізована освіта - це освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної чи інформальної освіти і спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання на кількох або всіх рівнях освіти та яка потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей. [2].

Далі слідують пункти 2, 3, 5 ст. 21 Закону, що роз'яснюють поняття і основну структуру мистецької і спортивної освіти (п. 2-3) та освіти наукового спрямування (п. 5). Але нам, в силу конкретних і зрозумілих обставин, про які мова піде дещо далі, хотілось би зупинити увагу на п. 4, присвяченому військовій освіті.

В законі указано, що військова освіта передбачає засвоєння освітньої програми здобувачами з метою набуття комплексу професійних компетентностей, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи і поглибленого оволодіння нею військовою спеціалізацією, що здобувається одночасно з середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою.

При цьому освітні програми з військової підготовки розробляються закладами спеціалізованої освіти військового чи військово-спортивного профілю і затверджуються органами державної влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади освіти.

До сучасної структури військової підготовки належать наступні елементи:

- допризовна підготовка, що передбачає здобуття первинних загальноосвітніх і спеціальних компетентностей;
- підготовка осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями;
- військово-професійна підготовка осіб рядового, сержантського складу строкової військової служби та військової служби за контрактом, яка здійснюється на основі базової, профільної середньої, професійної чи фахової передвищої освіти;
- підготовка осіб сержантського складу військової служби за контрактом з одночасним здобуттям вищої освіти, яка здійснюється на основі повної загальної середньої освіти;
- підготовка осіб офіцерського складу, яка здійснюється на основі повної загальної середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти для здобуття відповідних ступенів та рівнів військової освіти (тактичний, оперативно-тактичний або оперативно-стратегічний ступені) [4].

Особи які здобувають військову освіту в закладах спеціалізованої освіти військового чи військово-спортивного профілю, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках, харчуванням, спеціальним одягом та стипендіями згідно із законодавством.

Положення про заклади спеціалізованої освіти військового профілю затверджується органами державної влади, до сфери управління якими належать ці заклади освіти.

Загальне фінансування здобуття спеціалізованої освіти здійснюється за рахунок коштів держаного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Тема військової освіти, як уже зазначалось вище, особливо актуально для нашої Сумської області. Саме тут відроджений і успішно діє унікальний учбовий заклад спеціалізованої освіти військового спрямування – Державний лицей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» ім. І.Г.Харитоненка. І в урочистій клятві, яку з гордістю дають

кадети, вступаючи до цього навчального закладу, є такі слова: «... обіцяю бути гідним спадкоємцем славних традицій сумських артилеристів, українського війська, поважати культуру та звичаї українського народу. Клянусь докласти всіх зусиль щоб стати вірним захисником Вітчизни [4].

Минають роки і минають століття. На фасаді колишнього Сумського кадетського корпусу (згодом – юнкерського училища), який фактично було засновано 1899 року на виконання волі відомого мецената і благодійника І.Г.Харитоненка його сином Павлом Івановичем, змінюються вивіски, але незмінними залишаються традиції цього унікального навчального закладу. (Автор ідеї заснування Корпусу І.Г. Харитоненко пішов із життя 30.11.1891 р., але його син П.І. Харитоненко через 8 років, у 1899 році знайшов можливість виділити для заснування Кадетського корпусу не лише 1,5 млн. рублів, але і пожертвував землі дачі «Лефицька стінка» у мальовничій місцевості по течії Псла для зведення його споруд) [5].

Пройшло 120 років. Нині в будівлях, які добре пам'ятають вихованців Сумського артилерійського училища, згодом – військового інституту ракетних військ та артилерії СУМДУ, відродився новий навчальний заклад кадетського типу. Це – комунальний заклад Сумської обласної ради «Сумський лицей з посиленої військово-фізичної підготовки ім.І.Г. Харитоненка, що був створений за рішенням XVII сесії Сумської обласної ради V-го скликання у вересні 2007 року. З грудня цього ж року його начальником призначено полковника (нині генерал-майор) Ю.І.Свідлова який, до речі, був одним з ініціаторів його створення.

З липня 1912 року змінюється статус цього навчального закладу. Нині це Державний лицей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» ім. І.Г.Харитоненка, який підпорядковується Міністерству освіти і науки України.

Сьогодні кількість бажаючих стати кадетами з кожним роком зростає. Постійно збільшується конкурс при зарахуванні на одне місце. Юні абітурієнти прибувають майже з усієї України, серед них – молодші брати попередніх випускників. Їхні батьки і самі юнаки усвідомлюють, що серйозна підготовка, яку вони одержують в лицейі сьогодні – запорука їх майбутнього. Навчальний план лицю передбачає поглиблене вивчення профільних предметів з військово-професійної підготовки та фізичної культури. Кожен вихованець займається фізпідготовкою майже по три години на добу. Окрім загальноосвітніх вивчаються такі дисципліни, як історія українського війська, військова етика і психологія, хореографія.

Навчання лицейістів тісно пов'язане з військово-патріотичним, морально-етичним, художньо-естетичним і правовим вихованням. Це зрозуміло, адже тут виховується військова еліта майбутнього, гармонійно і всебічно розвинені особистості із свідомістю громадянина-патріота, якому притаманні кращі якості захисника Вітчизни.

Отже, можна погодитись, що і сьогодні до нового Закону «Про освіту» немало питань і зауважень. Але ст.21 про спеціалізовану освіту та її п.4 про освіту військову дуже своєчасні і доречні. Так, ці статті потребують додаткового регулювання і тлумачення у підзаконних актах. Ці документи необхідні таким навчальним закладам, як Сумський військовий лицей-інтернат. Але при їх підготовці, розробці та апробуванні автори повинні ґрунтовно вивчити напрацьований колективами цих закладів військової освіти багатий практичний досвід та поширювати і впроваджувати його.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 11 трав. 2018 року: (Офіц. текст) 2018. 128 с. С.24.
2. Там само, стор. 24-26, 3.там само, стор. 25

3. Газета «Вперед» Сумської РДА, 3 серп. 2012 р., № 31, С.5.
4. Сумщина в іменах: енциклопедичний довідник. Суми: СДУ, 2003. 624 с. С. 468–469.

Гезей Ольга Михайлівна,
старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

ОСОБИСТІСНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОБОТИ З ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті аналізуються деякі аспекти особистісно-компетентісного підходу до роботи з вчителями початкових класів на курсах підвищення кваліфікації щодо формування предметної математичної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: професійна компетентність педагогів, компетентісна освіта, математична освітня галузь, практикозорієнтовані завдання та ситуації.

Професійна компетентність педагогів в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» вимагає особливої уваги. Тому, модернізація освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації на засадах компетентісно-особистісного підходу набуває сьогодні особливо актуального значення. Спектр наукових наробок у галузі професійної підготовки вчителя у вищих навчальних закладах та післядипломній освіті є досить великим і багатоаспектним.

Компетентісна освіта, на думку О. Савченко, зорієнтована на практичні результати, досвід особистісної діяльності, вироблення ставлень [4, с. 19].

Ми розглядаємо підвищення кваліфікації педагогів як практикоорієнтоване навчання, яке здійснюється шляхом моделювання цілісних фрагментів педагогічної діяльності. На кафедрі методики дошкільної та початкової освіти вирішується проблема щодо диференціації змісту, форм, методів навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, що забезпечує особистісно-компетентісний підхід до педагогів. Використовуємо методи репрезентування наукового знання – проблемні, творчі, діалогічні, дискусійні, евристичні, що забезпечує спрямованість на співпрацю, залучення елементів життєвого і професійного досвіду, самовдосконалення викладача й педагога. Спеціально сконструйовані навчально-професійні та проблемно-пошукові завдання на заняттях курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів дозволяють формувати вміння розв'язувати професійні завдання у практиці власної педагогічної діяльності.

Освітньою програмою підвищення кваліфікації за напрямками «Початкові класи» та «Учителі початкових класів та вихователі груп подовженого дня» передбачено навчальні заняття: «НУШ: актуальні питання формування математичної компетентності молодших школярів» та «Логіко-математичний розвиток молодших школярів». Крім того розроблено тематичний спецкурс «Вивчення додаткових тем з математики», питання професійного розвитку вчителів початкових класів реалізуються окремими темами інших тематичних спецкурсів. Наприклад, «Використання матеріалів Харківщинознавства на уроках математики в початковій школі», «Використання ІКТ при вивченні математики», «Навчання медіаграмотності та розвиток критичного мислення засобами математики» тощо.

Концепція реформування освіти «Нова українська школа» характеризується компетентнісним та особистісно зорієтованим підходом, реалізацією ідей діяльнісного та розвивального навчання, створенням умов для самоорганізації, саморозвитку особистості, суб'єктністю освіти, спрямованістю на конструювання змісту, форм та методів навчання, що забезпечують розвиток учня, його пізнавальних здібностей та особистісних якостей [2, с.7].

Державний стандарт початкової освіти дає якісно нові уявлення про те, якою повинна бути початкова освіта та її результати.

У змісті математичної освітньої галузі виділено основні цілі навчання математики молодших школярів – це навчання учнів приемам та методам пізнання світу (і засобами математики в тому числі), формування якостей математичного та критичного мислення і мисленневих здібностей учнів, усвідомлення важливості математики у повсякденному житті людини [1, с. 4]. Важливість такого трактування підсилюється зростанням застосування математики в різноманітних галузях науки, економіки та виробництва.

Необхідність математичного розвитку молодших школярів через навчальну діяльність обґрунтована вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема, М. Богдановичем, С. Скворцовою, О. Онопрієнко, О. Савченко, Н. Листопад.

Положення про можливість та доцільність навчання, орієтованого на розвиток дитини було обґрунтовано ще в 30-х роках ХХ ст. видатним психологом Л. Виготським. На основі теорії Л. Виготського розроблено теорії розвивального навчання Л. Занкова, Д. Ельконіна, В. Давидова та інших. Слід відмітити цікаві психологічні дослідження П. Гальперіна та Н. Талізінної на основі створеної ними теорії поетапного формування розумових дій.

У зв'язку з цим змінюються дидактичний апарат підручників та навчально-методичних посібників, підходи до конструювання освітніх програм (ЗЗСО та педагогам надається можливість конструювати освітні програми), а також уявлення про критерії професійної майстерності вчителя початкових класів (професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», наказ Міністерства соціальної політики від 10.08.2018 №1143). Результативність діяльності педагога визначається комплексом трудових функцій та рівнем сформованості ключових та предметних компетентностей молодших школярів.

Володіння науковими поняттями, методами вирішення навчально-практичних та практико-зорієтованих завдань, уміння навчатися впродовж життя, співпрацювати, ціннісні орієнтації учнів стають предметом цілеспрямованого формування педагогом на кожному уроці. Ефективність цієї роботи залежить від вибору освітніх технологій, методів, прийомів, засобів, якими на теоретичному і практичному рівнях володіє педагог, та вміння їх застосовувати у практиці власної роботи.

З реалізацією концепції реформування освіти «Нова українська школа» та впровадженням Державного стандарту початкової освіти в освітній процес початкової школи актуальними стали технології діяльнісної спрямованості, в яких реалізується потенціал для формування ключових та предметних компетентностей. Це технології навчання на основі навчальних ситуацій, проблемно-діалогічна технологія, розвитку критичного мислення, проектна, інформаційно-комунікативна, технологія кооперативного навчання тощо.

Сучасні технології передбачають зміну ролей педагога та учня як на уроці, так і під час позаурочної діяльності. Сучасний вчитель повинен бути творчим, незалежним, конкурентноспроможним. Це – лідер і менеджер, професіонал, ефективний комунікатор та фасилітатор, який володіє презентаційними навичками. Серед нових ролей учня, насамперед,

необхідно виокремити вміння самостійно здобувати нові знання, вміння, навички під час розв'язання навчальних завдань [3, с. 14].

Зміна ролей педагога та учня вносять суттєві зміни в організацію, проектування та проведення уроку, зокрема математики.

Формування наскрізних вмінь, які є спільними для всіх компетентностей (читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати).

Складові структури діяльності та її види з позиції суб'єктності дозволяють визначити таку структуру уроку відкриття нового знання (як основного в початковому курсі математики):

I. Мотивація.

II. Актуалізація опорних знань.

III. Пробна навчальна дія чи формулювання навчальної проблеми.

IV. Постановка навчального завдання (цілевизначення).

V. Відкриття нового знання (самостійне створення алгоритму діяльності, формулювання визначення поняття і/чи відкриття властивостей (ознак) понять).

VI. Первинне закріплення нового знання.

VII. Самостійна робота з самоперевіркою за еталоном.

VIII. Включення знань в систему і повторення.

IX. Рефлексія.

Упровадження компетентнісного підходу передбачає готовність учнів використовувати знання для дослідження математичного змісту об'єкта (предмета або явища) при вивченні математичних понять і способів дій (алгоритмів). Тому необхідно посилювати прикладну спрямованість матеріалу, ілюструвати зв'язок математики з життям.

За дослідженням, яке було проведено кафедрою методики дошкільної та початкової освіти, вчителі початкових класів серед труднощів підготовки до уроку математики вказують на конструювання практикозорієнтованих завдань та ситуацій. Разом зі слухачами, використовуючи прийом заключення навчального контракту, визначаємо мету, завдання та план заняття. Мета: актуалізація знань вчителів початкових класів щодо конструювання практикозорієнтованих завдань та ситуацій на уроках математики.

Завдання – підготовка педагогів до впровадження діяльнісного підходу на уроках математики; конструювання практикозорієнтованих завдань та ситуацій на уроках математики; забезпечення професійної компетентності педагогів щодо формування предметної математичної та інших компетентностей відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Наведемо результати групової роботи вчителів початкових класів на занятті «НУШ: актуальні питання формування математичної компетентності молодших школярів».

Група № 1. При ознайомленні дітей з рівнянням бажано спиратися на аналіз життєвих ситуацій і вміння записувати математичною мовою результати такого аналізу. З цією метою можна обговорити ситуації виду: «До свята діти виготовили листівки. Після того, як 5 листівок подарували, залишилося 7 листівок. Скільки листівок виготовили діти?», «На стоянці було 17 автомобілів. Після того як декілька автомобілів поїхало, залишилося 12 автомобілів. Скільки автомобілів поїхало?», «На гілці сиділо 4 пташки, після того, як прилетіло ще кілька пташок, їх стало 10. Скільки пташок прилетіло?»

Діти конструюють вирази: $\square - 5 = 7$; $17 - \square = 12$; $4 + \square = 10$.

Далі необхідно виявити загальну властивість виразів – наявність невідомого компонента,

зауваживши, що невідомий компонент у математиці позначають малою буквою латинського алфавіту: a, b, c, x, y, z тощо та запропонувати дітям у кожному виразі замінити квадратик буквою латинського алфавіту. Потім можна ввести термін рівняння.

При такому підході і буквені вирази і рівняння сприймаються учнями не як абстрактні поняття, а як знакові моделі реальних ситуацій.

Група № 2. При вивченні віднімання виду 500 – 329 доцільно «відправитися» за покупками: актуалізувати знання дітей про гроші (монети і купюри), ціни на товари (канцелярські товари, продукти, іграшки). Запропонувати дітям зробити покупку та знайти її вартість (вона може бути, наприклад, 329 грн) та розрахуватися купюрою у 500 грн. Таким чином діти зустрічаються з новим видом віднімання.

Група № 3. Тема уроку «Периметр многокутника». Урок можна розпочати із порівняння та класифікації різних ліній – замкнених, незамкнених, ламаних, кривих. Звернути увагу, що замкнені ламані є межею многокутників. Зафіксувати назви фігур: трикутник, чотирикутник. Потім можна «оживити» навчальну ситуацію. Дані многокутники – земельні ділянки Вінні Пуха і П'ятачка. Герої сперечаються: у кого паркан, який огорожує ділянку довший? Як вирішити їхню суперечку?

Думки учнів розділяться: одні подумують, що оскільки у чотирикутника більше сторін, то і паркан буде довшим, інші, що довшим буде паркан у трикутної ділянки, оскільки сторони трикутника більші. В кінці кінців діти придуть до думки, що необхідно знайти суми довжин сторін трикутника та чотирикутника і тоді точно можна відповісти на питання: чий паркан довший.

Після виконання завдання вчитель наголошує, що учні вирахували периметр кожного многокутника. У результаті такого підходу в учнів буде сформовано уявлення про математику як науку, що описує закономірності, процеси, явища, що відбуваються в навколишньому світі та відношення (кількісні та просторові) між ними. Наприкінці заняття підводяться підсумки: таким чином побудована робота вчителя сприяє виконанню вимог Державного стандарту, розвиває дослідницькі вміння молодших школярів, вміння визначати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; розробляти стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач; застосовувати досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

Ефективність особистісно-компетентнісного підходу на курсах підвищення кваліфікації педагогів безсумнівна. Практикоорієнтована спрямованість курсів, співтворчість викладача і слухача, встановлення діалогових стосунків співробітництва, творчої взаємодії сприяють підвищенню професійної компетентності, педагогічної творчості, математичної культури вчителів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. [URL:http://osvita.ua/legislation/Serosv/17911/](http://osvita.ua/legislation/Serosv/17911/) (дата звернення: 01.02.2019)
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [URL:http://mon.gov.ua](http://mon.gov.ua) (дата звернення: 01.02.2019)
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Савченко О.Я. Компетентнісний підхід як чинник модернізації початкової освіти. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Серія «Педагогіка», 2011. № 4. С. 18–22.*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Відповідно до Концептуальних засад реформування середньої освіти – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей, [2] перед сучасною вищою педагогічною школою стоїть завдання: випускати уже стовідсоткового професіонала, який орієнтується в наукових досягненнях у різних галузях, інноваціях, володіє ефективними технологіями розвитку, навчання й виховання дітей; здатний і прагне до саморозвитку, самовдосконалення, самомоделювання та самопроекування в різних сферах життєдіяльності, в тому числі й професійній. Ця багатоаспектність невідривно пов'язана з таким поняттями як спілкування й комунікативна компетентність, що особливо стосується вчителя початкової школи, мовлення якого повинно бути взірцем для учнів.

Провідною метою кожної освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти [2]. Одним з таких напрямків є інтеграція навчальних дисциплін як передумова взаємної відповідності завдань та створення умов для поглибленого засвоєння навчального матеріалу.

У вітчизняній педагогіці ідея педагогічної інтеграції в практиці початкової освіти явище не нове. Уперше встановлення інтегративних зв'язків у формуванні цілісної системи знань, умінь і навичок обґрунтували Я.-А. Коменський та К.Д. Ушинський. До проблеми інтеграції змісту шкільної освіти у 80-90 рр. зверталися також українські педагоги В. П. Андрущенко, О. В. Бабкіна, Н. М. Бібік, С. І. Гончаренко, М. М. Закович, В.Р. Єльченко, О.М. Мащенко, В. Ф. Моргун, Е.Л. Косенко та інші [1].

Ідея індивідуальних і соціальних аспектів комунікативної діяльності була започаткована у роботах Аристотеля, В. Гумбольдта, Ф. де Соссюра. Український теоретик Г. Почепцов розробив наукові підходи теорії мовної комунікації, функції мовленнєвого етикету досліджували Н. Формановська, О. Падучева. Проблеми «мовної культури» присвячені праці видатного українського педагога В. Сухомлинського, також означеній проблематиці присвятили свої праці Л. Бірюк, Н. Бондаренко, М. Вашуленко, О. Глазова, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентиліук, М. Стельмахович.

Незважаючи на значну кількість досліджень з проблеми підготовки майбутнього учителя початкової школи до формування його комунікативної компетентності, впровадження інтегрованих форм навчання, аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок, що дане питання ще потребує окремої уваги.

Зважаючи на вищезазначене, у даній публікації важливу роль відводиться формуванню комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів під час впровадження інтегрованих форм організації навчального процесу.

За експертними прогнозами, у 2020 році одним з найбільш затребуваними на ринку праці буде вміння спілкуватися в багатокультурному середовищі [2]. Тому, формування комунікативнокомпетентної особистості – це вимога організації навчально-виховного процесу в початковій школі в контексті реформування системи освіти.

Одні вчені розглядають комунікативну компетентність як інтегровану мету навчання (О. Бердичевський, І. Бім, М. Вашуленко, В. Сафонова, Ю. Пассов), другі – як компонент мовленнєвої (В. Скалкін) або іншомовної (П. Сердюков) компетентності. Третя група дослідників упевнена, що комунікативна компетентність означає спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну діяльність, на характер якої впливають різноманітні чинники (А. Богуш, Н. Гальскова, О. Петрашук, L. Vachman, A. Holliday, S. Savingnon) [3].

На нашу думку, формування складових комунікативної (уміння працювати в групах, слухати, відповідати) компетентності є важливим фактором використання інтеграції в навчально-виховному процесі. Адже, застосування інтегрованих форм навчання сприяє налагоджуванню взаєморозуміння й поліпшенню співпраці вчителів та учнів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності учнів.

Компетентність є інтегрованим результатом навчальної діяльності школярів. На думку багатьох зарубіжних експертів, саме компетентності, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність випускника до життя, його подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства.

Таким чином, зазначимо, що під комунікативною компетентністю майбутнього учителя початкових класів, ми розуміємо інтегративне особистісне утворення, яке виявляється в процесі педагогічної комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості викладача для досягнення цілей навчання і виховання та розв'язання комунікативних задач, що постають перед ним у процесі впровадження інтегрованих форм навчання.

Список використаних джерел:

1. Егоров О. Комунікативна функція навчального закладу. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2008. № 7/8. С. 47-49.
2. Нова школа. Простір освітніх можливостей: Проект для обговорення. МОН України / за заг. ред. М. Грищенко. 34 с. [URL:http://mon.gov.ua/2016/08/17/mon.pdf](http://mon.gov.ua/2016/08/17/mon.pdf) (дата зв. 11.10.2018).
3. Щербакова О. Л., Нікіфорчук С. С. Аспекти впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 490-492. [URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv201712117](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv201712117)(дата звернення 29.11.2018).

Гончарова Оксана Анатоліївна,
викладач української мови і літератури
ДПТНЗ «Свеський професійний аграрний ліцей»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У статті розглянуто інформаційні технології у формуванні мовленнєвої компетенції здобувачів освіти. Подано визначення «інформаційні технології», «інформаційно – комунікаційні технології» та визначено їх місце у навчальному процесі.

Підтверджено ефективність використання інформаційних технологій у здобувачів освіти під час формування мовленнєвої компетенції. Узагальнено, що інформаційні технології в поєднанні з традиційною методикою навчання дають змогу значно підвищити продуктивність освітнього процесу, його якісний показник, забезпечують мотивацію навчально-пізнавальної

діяльності і сприяють формуванню мовленнєвої компетентності як складника українськомовної підготовки здобувачів освіти.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, мультимедійні технології, он-лайн ресурси, електронний посібник.

Сучасне століття вже давно називають «епохою глобального інформаційного суспільства» (інформаційною ерою), тому що суть інформації постійно зростає і впливає на розвиток суспільства, прогрес науки, техніки та економіки. У такому суспільстві освіта, знання, інформація та комунікація складають основу розвитку, становлення та благополуччя кожної особистості. Як відомо, освіта є самостійною системою і одночасно стратегічним ресурсом держави.

Процес входження навчального закладу у сучасний світовий освітній простір потребує удосконалення і переорієнтації в першу чергу комп'ютерно-інформаційної складової змісту освіти, тому що лавиноподібне зростання об'єму інформації набуло характеру інформаційного вибуху у всіх сферах людської діяльності. Сьогодні процес здобуття знань потребує автоматизації, адже «ручні методи» навчання вже практично вичерпали свої можливості. Найбільш доступною формою автоматизації навчання є застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Застосування комп'ютерних технологій навчання дозволяє видозмінити весь процес викладання, розвивати творчість, а головне – вдосконалювати самопідготовку тих, хто навчається. Безумовно, сучасний комп'ютер та інтерактивне програмно-методичне забезпечення вимагають зміни форм та способів спілкування вчителя й учнів, перетворюють процес здобуття знань в ділову співпрацю, а це в свою чергу посилює мотивацію до навчання і призводить до необхідності пошуку нових моделей занять та форм проведення контролю знань.

У зв'язку з цим перед освітянами України постало першочергове завдання: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації; оволодівати видами спілкування за допомогою сучасних технічних засобів.

Впровадження нових інформаційних технологій в початковий процес сучасної школи змінює самий зміст освіти. Недарма новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, який серед основних завдань передбачає розвиток саме інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти – здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань. Зараз не так важливо передати учневі об'єм знань, встановлений програмою, а допомогти йому оволодіти такими вміннями і навичками, які в будь – якій ситуації допоможуть отримати необхідну інформацію і систематизувати її. Серед таких умінь – уміння користуватися сучасними інформаційними технологіями, які стали невід'ємною частиною світу. Тому активне використання ІКТ на уроках є дуже практичним і корисним.

Сьогодні в Україні, яка «крокує» до єдиного світового простору, упровадження інформаційних технологій набуває все більш масштабного і комплексного характеру. Сучасну учнівську молодь вже мало цікавлять традиційні лекції та уроки, вона надає перевагу інтерактивним технологіям. До того ж ці методи, на думку спеціалістів, є дуже результативними (підвищується рівень як успішності, так і якості навчання).

Що взагалі собою являють ці технології? Звернімося до педагогічного словника. *Інформаційні технології* – сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій. *Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)* – це сукупність сучасної комп'ютерної техніки, засобів телекомунікаційного зв'язку та програмного забезпечення, яка дозволяє

здійснювати інтерактивне супроводження сучасних технологій навчання. Тобто комп'ютерні або нові інформаційні технології навчання – це процеси підготовки і передачі інформації, засобом впровадження яких є комп'ютер.

Можна зробити висновок, що ці технології взаємопов'язані між собою.

Сучасна молодь налаштована на здобуття знань через розважальні програми по телебаченню, ігри та листування по Інтернету, тому використання медіа засобів на занятті є необхідною умовою ефективності навчання. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб здобувач освіти активно, з цікавістю і захопленням працював, бачив результати своєї праці.

Інформаційні технології забезпечують доступність знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей здобувачів освіти на основі індивідуалізації навчання, інтенсифікації навчального процесу тощо. Отже, постає необхідність у розроблянні ефективних методів і засобів комп'ютерного навчання української мови, що забезпечить сталий інтерес до вивчення дисципліни, привчатиме ефективно використовувати нові технології у навчальному процесі.

З-поміж сучасних інформаційних технологій, які застосовують у навчальному процесі, виділяють:

- електронні бібліотеки;
- електронні посібники;
- довідково – пошукові системи Інтернет тощо.

Використання інформаційних технологій на заняттях української мови відбувається в різний спосіб. Це залежить від низки чинників, зокрема потреби конкретного заняття, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм. У більшості використовують окремі типи файлів (відео-, аудіозображення), авторські розробки (презентації, web-сторінки).

Вважаю, що необхідно запровадити раціональне чергування на занятті засобів навчання, обмежити певною мірою їх обсяг і тривалість демонстрування. Добираючи засоби навчання, треба чітко з'ясувати можливості їх застосування в певній системі, визначити їхні дидактичні функції на заняттях, а також необхідний та достатній обсяг навчальної інформації, її відповідність змісту занять, можливі форми поєднання зі словом викладача.

Результативність поєднання засобів навчання залежить від того, наскільки воно відповідає структурі заняття і змісту навчального матеріалу, наскільки викладач урахував специфіку групи.

У роботі віддаю перевагу створенню та використанню мультимедійних презентацій, адже мультимедіа – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно – технічній системі текст, звук, відображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію). У такий спосіб поради К.Д.Ушинського будуть цілком виконані: «Педагог... має подбати про те, щоб якомога більше органів чуття – око, вухо, голос, чуття мускульних рухів і навіть, якщо можливо, нюх і смак узяли участь в акті запам'ятовування... За такого дружнього сприяння всіх органів в акті засвоєння ви переможете найлінівішу пам'ять» [4, с. 174].

Сьогодні потрібно від викладача високого професіоналізму, володіння сучасними технологіями навчання й виховання, бажання та вміння постійно вчитися й самовдосконалюватися. Викладач повинен вміти користуватися різноманітними програмами: графічними, flesh-анімації, web-редактора, програмами для створення презентацій, програмами для роботи зі звуком та відео тощо. Це надає викладачеві можливість за мінімальної підготовки і незначних витрат часу запропонувати наочність до заняття.

На власному досвіді пересвідчилась, як зростає ефективність занять, якщо використовувати мультимедійні засоби навчання, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим,

різноманітним, інтенсивним. Цей метод навчання дуже привабливий і для викладачів, адже він допомагає краще оцінити здібності і знання учня, зрозуміти його, спонукає шукати нових, нетрадиційних форм і методів навчання, стимулює його професійний ріст.

Енциклопедії, альманахи, довідники, діалогові ігри, освітні програми і кінофільми із супровідним сценарієм, біографіями акторів, примітками режисера й оглядами роблять мультимедіа однією з найбільш цікавих і творчих областей комп'ютерного світу.

Методика використання мультимедійних технологій у процесі вивчення української мови сприяє посиленню мотивації навчання, підвищенню якості навчання і виховання, інформаційної культури, поліпшенню рівня обізнаності здобувачів освіти про сучасні інформаційні технології. Під час застосування мультимедійних засобів необхідно пам'ятати про оптимальну кількість представлених зображень на екрані, не слід захоплюватися кількістю слайдів, фото та ін., які відволікають учнів, не дають зосередитися на головному. Під час підготовки до заняття обов'язково постане проблема подання друкарського тексту, тому потрібно звернути увагу на вимоги до тексту: структуру, обсяг, формат.

Мультимедійні заняття надають практично необмежені можливості для самостійної та спільної творчої діяльності викладача та учня, які стануть активними учасниками продуктивної діяльності. Отже, мультимедіатехнології як найбільш ефективний і багатофункціональний засіб, що інтегрує в собі могутні розподілені освітні ресурси, може забезпечити формування та прояв ключових і предметних компетенцій, насамперед інформаційної й комунікативної.

На допомогу викладачеві приходять інформаційні технології під час організації самостійної роботи учнів, яка є невід'ємним елементом формування та удосконалення мовленнєвої компетентності.

Ефективній організації самостійної роботи здобувачів освіти значною мірою сприяє використання Інтернету як джерела інформації, засобу, що підвищує мотивацію у вивченні мови, забезпечує індивідуалізацію, інтерактивність навчання, моделювання навчального середовища. Користуючись послугами мережі Інтернет, учень вчиться вибирати з великої кількості інформаційних джерел потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її.

Неоціненним є використання онлайн-ресурсів у підготовці до ЗНО з української мови. Зараз в інтернеті є багато порталів, які допоможуть при підготовці до ЗНО. На сайтах регіональних центрів оцінювання якості освіти є збірники тестових завдань минулих років. Крім того, можна пройти курси та тести он-лайн. У соціальних мережах є групи для підготовки з різних предметів. Там учасники діляться цікавими новинами, викладають різні правила., на YouTube є відеоуроки. Також можна завантажити на телефон мобільні додатки: правила у різних форматах, скорочені тексти з літератури [5].

Використання електронного посібника на заняттях української мови передбачає пошук шляхів задля урізноманітнення заняття, візуальне зображення мовних об'єктів і процесів, включення відеосюжетів, можливість виявлення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти, мовленнєвого розвитку їх, демонстрування зразків мовленнєвого етикету, оперативний самоконтроль під час виконання вправ і тестів тощо.

Також електронний посібник має широкі можливості щодо роботи з додатковою інформацією (словниками, енциклопедіями, довідниками, бібліографією та ін.), проведення лінгвістичних ігор з метою закріплення мовних і мовленнєвих умінь і навичок.

Використання інформаційних технологій має значні переваги над традиційними формами навчання. Використання ІКТ під час підготовки до уроку економить час і навіть кошти, матеріал запам'ятовується надовго, а учні мають значне підвищення мотивації до навчання.

Загалом використання інформаційних технологій під час формування мовної культури підвищує рівень загальної культури, полегшує процеси пояснення та контролю, вдосконалює рівень володіння комп'ютерною технікою, сприяє самореалізації й самоствердженню здобувачів освіти.

Таким чином, сучасні ІКТ технології – невід'ємна частина навчального процесу, вони глибоко впровадились в освіту, і ми, викладачі, маємо не відставати від свого часу, а наполегливо розвиватись в цьому напрямку, щоб навчити дітей бути успішними.

Список використаних джерел:

1. Коменський Я.А. Велика дидактика / Вибрані педагогічні твори. Київ, 1990. Т.1.
2. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол. за ред.. Ю.І.Машбиця. Київ: ІЗМН, 1997. 214с.
3. Сютюренко В. Електронні інформаційні ресурси: проблеми створення і використання / В.Сютюренко. *Електронні бібліотеки*. 1999. №2.
4. Ушинський К.Д. 36 творів у 6-ти томах. Київ: Рад. школа, 1952. Т.4.
5. Електронний ресурс: <https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/ak-samostijno-pidgotuvatisy-a-do-zno-5-porad/771687>

Гриценко Наталія Володимирівна,
учитель Низівської загальноосвітньої школа I-III ступенів
Сумської районної ради Сумської області

РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГУ
Тренінгове заняття для педагогів «Успішна людина – крок вперед»

Мета: розкрити поняття «успіх», його складові, сприяти усвідомленню учасниками необхідності самовдосконалення і прагнення до особистісного і професійного зростання, як умови життєвого благополуччя.

Хід тренінгового заняття

Вступне слово

Доброго дня! Ми часто задаємо собі питання, що таке успіх і як його досягти? Чи завжди ми знаходимо відповіді. Для кожної людини існує своє роз'яснення успіху. Успіх буває різний! Успіх у навчанні, роботі, особистому житті. Сьогодні ми поговоримо про те, що робить нас успішними.

1. Вправа «Знайомство»

Мета: підготувати учасників до роботи, створити позитивну атмосферу, налагодити емоційні контакти, формувати здатність до саморозкриття.

Хід вправи.

Один з учасників заняття тримає клубок ниток, називає себе і одним словом себе описує, передає клубок іншому учаснику, утримуючи в руках нитку.

На завершення вправи всі учасники знайомі і їх об'єднує «павутинка» з ниток.

2. Прийняття правил групи

Мета: сприяти створенню робочої атмосфери під час роботи.

Хід вправи. На плакаті записують правила, що колективно складаються в групі.

1. Бути чесними.
2. Бути толерантними.
3. Не критикувати, а допомагати.

4. Один говорить – всі слухають.
5. Правило піднятої рук.
6. Дотримуватись регламенту.
7. Бути активним і позитивним.
8. Говорити коротко, по черзі.
9. Поважати почуття інших.

3. Вправа очікування «Зернятка»

Мета: сформулювати очікування учасників, визначити основні напрямки в подальшій роботі заняття.

Хід вправи

Психолог пропонує кожному учаснику групи написати на листках у вигляді зернят те, що він очікує від тренінгового заняття. Далі на фліпчарті вивішує лист паперу на якому в нижній частині, схематично зображено ґрунт. Кожному учаснику пропонується «посадити» своє «зернятко-очікування» в «землю». В кінці тренінгу буде визначено чи проросло зернятко і, якщо «так», то наскільки виправдались очікування учасників.

4. Мозковий штурм «Що на Вашу думку означає «успішна людина?»

Мета: налаштувати учасників на роботу, з'ясувати розуміння що таке успіх.

Хід вправи

Ведучий пропонує висловити своє розуміння поняття «успіх». Всі пропозиції записуються на фліпчарті.

5. Вправа «Робота в групах» - Створення «Квітки успіху»

Мета: визначити складові успіху та які риси характеру цьому сприяють.

Хід вправи: об'єднати учасників за порами року в 4 групи (зима, весна, літо, осінь). Завдання групи – протягом 5 хвилин визначити риси характеру та поради для того, щоб стати успішним, зробити записи на «пелюстках квітки». Далі всі пелюстки прикріплюють до серцевини квітки, на якій написано слово «успіх». Надалі відбувається презентація та обговорення отриманих результатів.

Наприклад ось такі риси характеру та поради для того, щоб стати успішним (впевненість, наполегливість налагоджувати контакти,, оптимізм, цілеспрямованість, прийняття себе, реалізувати наявний потенціал, багата уява, працелюбність, саморозвиток, активність, рішучість, раціонально використовувати час, формувати цінності, відпочивати, аналізувати і планувати свою діяльність, вчитися на помилках,

6. Інформаційне повідомлення «Сім умов досягнення успіху»

Хочу вас ознайомити із основними умовами досягнення успіху, а саме, це:

1. Бажання його досягти. Не просто бажання, як вередливе хотіння або тимчасовий потяг до задоволення чогось. Це має бути всепоглинаюче бажання. Ваша мета починає наближатися до вас лише тоді, коли ви пристрасно бажаєте цього.

2. Віра у власні сили. У неймовірно успішних людей самооцінка завжди дещо завищена. Зазвичай не набагато, бо іншому випадку це заважає приймати правильні рішення, спираючись на факти.

3. Чіткість цілей. Свого часу у Вельському університеті провели цікаве дослідження. Студентів-випускників запитали, чи є в них чіткі плани та цілі в житті. Тільки 3% опитуваних чітко сформулювали свої цілі та плани їхнього досягнення. За 20 років опитування провели знову. Ці 3% студентів досягли більшого успіху, ніж решта 97%, разом узяті (ідеться про фінансовий успіх).

4. Наполегливість. Саме ця риса характеру найчастіше є вирішальною між посереднім та видатним. Було б наївним сподіватися, що те, чого ви хочете, саме прийде до вас у руки без жодних зусиль.

5. Спеціальні знання. Куди ж без них? Д. Трамп, американський магнат-мільярдер, серед основних своїх (та й будь-яких інших успішних людей) рис характеру виділяв крайню допитливість, просто таки нав'язливу жадою до знань і цікавість до навколишнього світу. Це фактично підтверджує загальний закон життя: «Дерево або росте й розвивається, або помирає».

6. Закоханість у справу. Є три ступені прояву інтересу до справи:

- зацікавленість – людина легко переносить неможливість займатися справою, яка їй подобається.

- любов – думки людини про улюблену справу займають більшість часу;

- пристрасть – без справи людина не може жити.

Найбільшого успіху, як правило, досягають ті у кого очі горять пристрастю до справи.

7. Об'єктивне ставлення до результату. Якщо ви занадто пишаєтесь одним успішним результатом, ви ніколи не дочекаєтесь другого. Коли ви досягли якогось успіху, ваша віра в себе росте, на жаль, інколи занадто швидко. Можливо, зростає спокуса задовольнитися, чого ви вже досягли. Але люди такого типу швидко вичерпують свій потенціал.

Не слід забувати про «Закон досягнення успіху»: щоб бути успішним, треба вміти зберігати баланс між тим, чого ми прагнемо, і тим, яким чином ідемо до мети.

7. Вправа «Крок уперед»

3. Психологічний практикум «Шлях до успіху»

Мета: надати можливість учасникам усвідомити власне бачення реалізації ними власного успіху, спланувати реальні кроки для реалізації цієї мети.

Хід вправи: психолог пропонує учасникам замислитись над своєю метою, реалізація якої дасть відчуття успіху. У кожного з вас є певні бажання, думки про майбутнє. Усі ви мрієте про те, що б хотіли мати, вміти, ким бути, чого досягти в житті. Намалуйте або напишіть що ви прагнете реалізувати, чого досягти в найближчому майбутньому?

Висновок: Отже, успіх – це здійснення мрії. Мрія – це власне бачення бажаного майбутнього успіху в житті.

Обговорення:

- У вигляді східців вгору напишіть що саме Ви зробили (чи необхідно зробити) щоб реалізувати свою мету, свою мрію?

Обговорення:

- Що заважає Вам здійснити мрію?

Обговорення:

- Що є ресурсами для досягнення?

8. Вправа на релаксацію

Пропоную всім заплющити очі. Розслабитися.

Друзі, уявіть, що над вашою головою світить промінчик. Дивіться, як легко ви можете ним управляти. Ось він повільно освітлює вас з голови до п'ят. Вам приємно дивитися на себе, ви чудово виглядаєте, ви спокійні і впевнені в собі. А тепер обведіть промінчиком всіх, хто сидить у цьому колі. Подумайте, як вам добре разом. Підніміть промінчик вище і осяйте ним своїх рідних, друзів, ваших вихованців – всіх людей, кого ви любите. Подякуйте їм за те, що вони люблять і підтримують вас. А тепер піднесіть промінчик ще вище й обведіть ним все навкруги. Подякуйте

долі за те, що вам дароване життя, що ви можете щодня ним насолоджуватися і здійснити свої мрії.

9. Зворотній зв'язок. Чи справдилися ваші очікування? Напишіть і прикріпіть «ростки» до своїх «зернят»

Підведення підсумків. Психолог пропонує по колу закінчити речення:

- Я зрозумів, що...
- Новим для мене було...
- Найцікавіше мені було...

Немає єдиного поняття – успішна людина. Це набір параметрів, які кожен може пошукати у себе, подумати, вивчити. Чітка мета – перший крок до будь-якого досягнення. Не треба боятися зробити крок вперед. У вас все вийде, головне усвідомити, чого саме ви хочете і що для вас справжній успіх. Як казав Христофор Колумб Ти ніколи не переплинеш океан, якщо боятимешся втратити берег із виду. Пам'ятайте, що саме ви відповідаєте за правильність зроблених кроків до досягнення життєвого успіху. Отже, в досягненні мети важливо використовувати алгоритм: по-перше, сформулювати мету, відповівши на питання: «Чого я хочу?»; по-друге, уявити шляхи реалізації своєї мети, можливі перешкоди та власні можливості щодо їх подолання; по-третє, діяти!

Гудим Інна Миколаївна,

викладач художньої культури

ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

ПІДГОТОВКА КОМПЕТЕНТНОГО РОБІТНИКА В УМОВАХ ЕСТЕТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У статті йде мова про роль естетичного виховання під час підготовки висококваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Визначено провідні принципи художньо-естетичного розвитку особистості в системі професійної освіти. Розглянуто особливості STEAM-освіти.

Ключові слова: естетичне виховання, компетентний робітник, професійна (професійно-технічна) освіта, інновація, STEAM-освіта.

The article deals with the role of aesthetic education in the training of highly qualified workers in vocational schools education. The main principles of artistic and aesthetic personality development in the system of vocational education are determined. Features of STEAM-education are considered.

Key words: aesthetic education, competent worker, vocational education, innovation, STEAM-education.

Зміни, що відбуваються у політичному та економічному житті України, курс на інтеграцію до Європейського Союзу гостро поставили питання не тільки якості та конкурентоспроможності продукції, а й кваліфікаційного рівня робочої сили.

Найважливіше завдання, яке стоїть сьогодні перед професійною (професійно-технічною) освітою – якісна професійна підготовка кваліфікованого робітника, забезпечується впровадженням компетентісного підходу до навчання. Такий підхід спрямований на формування у майбутнього фахівця здатності ефективно використовувати набуті знання, вміння, навички та потенційні можливості для вирішення професійних завдань. Застосування компетентісного

підходу в освітньому процесі передбачає реалізацію міжпредметних зв'язків, в яких предметні області співвідносяться з різними видами професійної діяльності.

У концепції «Нової української школи» загальнокультурна грамотність увійшли у список 10 ключових компетентностей, яка передбачає здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших. Застосування елементів естетичного виховання значно підвищує мотивацію до навчання, робить урок більш творчим та інноваційним. Для майбутніх спеціалістів це можливість вийти на міжнародний рівень спілкування, співробітництва тощо.

У Концепції розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, зазначається, що навчання майбутніх робітників повинно здійснюватися за умов інтеграції загальноосвітньої, загальнотехнічної і спеціальної підготовки.

Актуальними засобами формування професійної компетентності майбутніх фахівців у професійних (професійно-технічних) закладах освіти є реалізація міжпредметної інтеграції в освітньому процесі, розвиток творчого потенціалу учнівської молоді та забезпечення якості підготовки фахівця через створення якісного інноваційного естетичного середовища.

Сьогодні професійна (професійно-технічна) освіта не може обмежитися лише передачею соціокультурних норм, а повинна передбачати формування у здобувачів освіти нового світобачення, готовності і здатності жити і працювати в полікультурному суспільстві, орієнтуватися в світовому професійному просторі. Освіта повинна сприяти розширенню комунікативного діапазону фахівця за рахунок взаємодії з представниками інших країн. Засобом міжкультурного спілкування є знання про культуру, володіння якими веде до взаєморозуміння в будь-якому полікультурному та мультілінгвальному просторі. У цьому зв'язку стає очевидною особлива роль художньої культури як навчального предмета і зміна вимог до неї.

Проблемі художньо-естетичного розвитку особистості та розширення інноваційної естетичної спрямованості освітнього процесу присвячено цілу низку наукових праць. Зокрема, про необхідність залучення спеціалістів різних галузей до мистецтва та художньо-творчої діяльності йдеться у працях Г.Ващенка, І.Зязюна, В.Іванова, Д.Лихачова. Обґрунтуванню ролі мистецької освіти як засобу художньо-естетичного розвитку особистості присвячено дослідження Л.Масол, Н.Миропольської, О.Олексюк, О.Рудницької, О.Ростовського, Г.Падалки, О.Щолокової та ін. Теоретичні та методичні засади використання мистецтва у формуванні професійної культури майбутніх педагогів викладені у працях В.Ковальчука, М.Лещенко, В.Орлова та ін. [1, 4]

Опрацювання наукових джерел та узагальнення існуючих підходів до визначення сутності художньо-естетичного розвитку особистості майбутнього висококваліфікованого робітника дозволило розглядати його як зумовлене впливом мистецтва зростання рівня художньої та естетичної культури професіонала, сформованості його естетичних якостей та художніх здібностей, естетичного досвіду та естетичного ставлення до оточуючого світу, процесу та результатів своєї професійної діяльності.

Художньо-естетичний розвиток відбувається у процесі діалогічної взаємодії особистості з мистецькими творами, яка проявляється у формах віртуального (з автором та героями мистецького твору), міжособистісного (з приводу мистецтва) та внутрішнього діалогу (процеси осмислення художніх вражень, вироблення ставлення до мистецтва). Його зміст та основні напрями залежать від виду мистецтва, індивідуального художньо-естетичного досвіду та естетичної активності особистості [5].

У системі професійної освіти особливості художньо-естетичного розвитку виявляються у його професійній та творчій спрямованості і детермінованості змісту й напрямів вимогами професії до фахівця. Це зумовлює необхідність посилення уваги до формування професійно значущих естетичних якостей (естетичних смаків, потреб, інтересів, ідеалів тощо) і художніх здібностей професіонала («відчуття» слова, форми, кольору; образної уяви, емоційної чутливості тощо).

Визначено провідні принципи художньо-естетичного розвитку особистості в системі професійної освіти:

- ✓ гуманізації, гуманітаризації, культуровідповідності та творчої спрямованості професійної освіти;
- ✓ особистісної, професійної і творчої зорієнтованості художньо-естетичного розвитку;
- ✓ систематичності, послідовності, педагогічної доцільності, ненав'язливості й діалогічності спілкування майбутніх робітників із мистецтвом;
- ✓ стимулювання їх власної художньо-естетичної активності та самостійності; урахування їх наявного рівня художньо-естетичного розвитку;
- ✓ опосередкованості й віддаленості в часі результатів мистецько-педагогічного впливу тощо.

У професійній освіті естетичне виховання передбачає інтеграцію художньої культури і фахового компонентів професійної підготовки з метою розв'язання дидактичних завдань конкретного навчального предмета, теми, заняття. Такий спосіб інтеграції паралельний характер; узгоджується із профілем навчання й майбутньою спеціальністю учнів; має прикладне значення і спрямовується не стільки на здобуття ними теоретичних знань у галузі мистецтва, скільки на формування в них естетичної свідомості, практичних навичок упізнавання та розуміння творів різних видів мистецтв, розвиток естетичних смаків та художніх здібностей, елементарних художньо-творчих умінь тощо [3].

Підвищуючи власну педагогічну майстерність, кожен викладач повинен працювати над розширенням форм і методів підготовки фахівців. Одним із векторів впровадження інноваційного естетичного середовища є напрям STEAM-освіти (S – science, T – technology, E – engineering, A – art, M – mathematics), що є одним з головних трендів інноваційної освіти, продиктованих вимогою «нової економіки» – бути конкурентоспроможним робітником як всередині країни, так і на міжнародній арені.

Досвід компанії Apple показує те, що вона зробила акцент на технологіях, зручності використання, створення інфраструктури і на дизайні своїх продуктів, визначивши як мінімум на десятиліття тенденції в мобільних технологіях, які породили цілу багатомільярдну індустрію. І, як казав в інтерв'ю «Дому інновацій» Патрік Ньюбері, директор з цифрових технологій Globallogic, який працював над дизайном продуктів Google, Nokia, Microsoft і багатьох інших компаній зі світовим ім'ям: «Дизайн – це не тільки етап розробки продукту, це ставлення компанії до користувачів».

Американці, законодавці моди на STEAM, впроваджують концепцію повсюди. Відповідно, і кількість навчальних закладів, які дотримуються методик STEM і STEAM, тут відчутно більше, ніж в інших країнах. Адептом STEAM свого часу стала Школа дизайну Род-Айленда (RISD). Популярний коледж, заслужено вважається однією з кращих художніх і дизайнерських шкіл світу, всебічно підтримує впровадження концепції в навчальних закладах усіх рівнів і стверджує, що підхід STEAM допоможе розробити освітню модель, більш відповідну для підготовки кадрів XXI століття.

Конгресмен Сюзанна Бонамічі в рамках зустрічі в RISD, розповідаючи про STEAM, заявила, що продумана система освіти дасть можливість виховати покоління креативних робітників, здатних до адаптації в мінливих умовах сучасності, які допоможуть США ефективно конкурувати на глобальному ринку. Але вона підкреслила, що і STEAM-освіта не панацея: це лише інструмент, що дозволяє учням зробити перший крок на шляху розуміння комплексності світу, усвідомлення багаторівневих зв'язків між різними аспектами життя. Через деякий час концепції, які сьогодні свіжі і багато в чому революційні, включаючи STEM, STEAM і будь-які інші, стануть буденністю і нам доведеться винаходити щось нове [2].

Необхідною умовою розвитку професійної (професійно-технічної) освіти є забезпечення відповідності її змісту потребам і викликам сучасного суспільства. Сьогодні в складних умовах незалежності необхідно вивчати, розповсюджувати та нести правдиву історію про минуле і сучасне життя українського народу, його духовно-культурні і національні цінності, зберігати народні звичаї і традиції. Саме завдяки збереженню і продовженню традицій стає можливим підйом української культури та сучасне культурне відродження покоління учнівської молоді.

Сьогодні можна сказати з упевненістю, що в методичні основи освіти майбутнього увійдуть не тільки наука і математика, а й філософія, мистецтво, розуміння природи людини і його місця в світі.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І.А. Національна державна комплексна програма естетичного виховання. *Рідна школа*. 1995. №12. С. 29–52.
2. Освіта: STEM і STEAM – додайте трохи творчості до науки! <https://innovationhouse.org.ua/ru/statti/obrazovanie-stem-i-steam-dobavte-nemnogo-tvorchestva-k-nauke/>
3. Отич О.М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: Навч.-метод. посіб. Полтава: ІнтерГрафіка, 2005. 200 с.
4. Паласевич І.Л. Естетичне виховання підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина ХХ ст.): автореф. дис. ...к. п. н: 13.00.01 / 2011. 20 с.
5. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. К., 2002. 270 с.

Гулаков Руслан Сергійович,

методист навчального відділу КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Гулакова Марина Сергіївна,

методист Ресурсного центру з підтримки інклюзивної освіти

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків,

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

І з кожним днем інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) усе глибше проникають у навчально-виховний процес школи. Інформаційні технології надають можливість учителям удосконалювати, підвищувати якість навчання завдяки застосування різноманітних мультимедійних програм, виконання завдань з комп'ютерної обробки тестів. На сучасному етапі становлення та розвитку суспільства кожна дитина повинна знати й розуміти призначення комп'ютера, її ролі в суспільстві, а саме: на виробництві, у сфері освіти і науки, у сфері охорони здоров'я тощо.

Відповідно до вимог Концепції «Нова Українська школа» все більшого значення набуває навчання інформаційних і комунікаційних технологій педагогів початкової школи. Проблему

запровадження ІКТ було наголошено в працях таких учених: В. Ю. Бикова, Л. В. Брескіна, А. С. Звягіна, Н. В. Морзе, І. Ф. Прокопенко, О. В. Співаковського, М. І. Жалдака, таких психологів – Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва та інших.

Українськими вченими було виокремлено зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційних і комунікаційних технологій (О. В. Овчарук, М. І. Жалдак, Н. В. Морзе та ін.). Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здобувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства [5, с. 70].

Під час аналізу поняття «інформаційно-комунікаційні технології» було виявлено такі визначення:

1) технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та подання (відображення) інформації [4, с. 4];

2) універсальний інструмент, здатний допомогти у розв'язанні різноманітних проблем. Однак педагогу недостатньо навчитися володіти комп'ютером та іншими технічними засобами навчання, пов'язаними з інформаційними технологіями [3, с. 9].

Як зазначають автори [1, с. 9], інформаційно-комунікаційна компетентність педагога є не лише здатністю ефективно використовувати дані інформаційно-комунікаційні технології в навчальній, дослідницькій і повсякденній діяльності задля розв'язання задач, які виникають у реальному житті.

Вчителю початкової школи застосування ІКТ дозволяє заощаджувати час, максимально ефективно розв'язувати повсякденні справи і обов'язки як фахівця: готуватися до уроків (складати конспекти, добирати дидактичні матеріали тощо), батьківських зборів, виховних годин, різноманітних виступів на педрадах, засіданнях МО, семінарах тощо; оформлювати документацію та в оперативному режимі відстежувати результати навчальної діяльності; налагоджувати спілкування з батьками своїх учнів; обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання й виховання школярів, швидко здобувати й систематизувати потрібну інформацію.

Такі форми роботи спрямовані на формування та вдосконалення інформаційної грамотності вчителя, а саме: здатності розуміти сутність обробки інформації, знаходити інформацію в різних джерелах, користуватися автоматизованими системами пошуку, обробки, інтерпретації інформації, використовувати моделювання для вивчення різноманітних об'єктів та явищ, виконувати аналіз інформаційних моделей тощо, формування умінь усвідомленого використання сучасних інформаційних технологій у навчанні; ознайомлення з електронними засобами навчального призначення за предметами, мультимедійними навчальними, довідковими посібниками, Інтернет-ресурсами; обговорення, відпрацювання методичних прийомів їхнього використання.

Кожен учитель початкової школи має уміти створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, мультимедійні презентації; використовувати Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; здійснювати анкетування, діагностування, тестування, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розробляти власні електронні продукти (розробки уроків, демонстраційний матеріал); поєднувати готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми тощо) у своїй професійній діяльності. Завданням будь-якого вчителя є підвищення свого рівня комп'ютерної грамотності, прагнення всіляко розширювати можливості в навчанні предмета за рахунок використання інформаційно-

комунікаційних технологій.

Отже, використання ІКТ дає можливість учителям удосконалювати процес навчання, застосовуючи різноманітні форми і методи навчання, допомагає підвищити ефективність уроків, психологічно полегшує процес засвоєння матеріалу учнями, активізує увагу, розширює кругозір, підвищує рівень використання наочності на уроці, формує вміння добувати інформацію із різних джерел, обробляти її за допомогою комп'ютерних технологій, підвищує продуктивність праці вчителів та учнів, робить урок привабливим і сучасним.

Списоу використаних джерел:

1. Іванчук Л. Використання медіадидактики на компетентісно зорієнтованому уроці в початкових класах. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 8 – 10.
2. ІКТ-компетентність педагога: збірник науково-методичних статей: Випуск 25. Тростянець, 2014. 80 с. [URL:https://rnc.trost.net.ua/wp-content/uploads/2015/02/broshura_25_ikt-kompetentnist_pedagoga.pdf](https://rnc.trost.net.ua/wp-content/uploads/2015/02/broshura_25_ikt-kompetentnist_pedagoga.pdf) (дата звернення: 28.01.2019)
3. Лапінський В.В., Кудренко Б.В. Особливості вивчення інформатики в загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 н.р. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2017. № 4. С. 42.
4. Мартинюк О.С. Нові інформаційні технології в конструктивно-технічній діяльності як засіб активізації самостійної роботи учнів. *Інформатика в школі*. 2010. №2 (14). С. 6–8.
5. Шиман О.І. Місце комп'ютерних технологій у майбутній діяльності вчителів початкової школи. *Педагогічні науки*. Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. №6. Бердянськ: БДПУ, 2002. С.69–77.

Гутник Юлія Анатоліївна,

учитель української мови та літератури, учитель вищої категорії
директор Харківського НВК «школа I-III ступенів – ДНЗ (ясла-садок)» № 8,
Харківської міської ради Харківської області

ТЕХНОЛОГІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ДОВІРА Й ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Ефективність колективних форм навчання, що ґрунтуються на спільній діяльності суб'єктів у педагогічному процесі є основою НУШ. В пріоритеті принцип трикутника: учень – школа – батьки. Навчання у взаємодії запроваджують на різних рівнях взаємодії, починаючи із дошкільця, до рівнів самосвіти, інформальної та післядипломної освіти.

Організація співробітництва в різних вікових групах суттєво відрізняється, хоча загальні принципи, форми роботи, навіть структура можуть бути подібними, бо основою НУШ і демократичного суспільства є довіра й відповідальність.

Ідеї педагогіки співробітництва, закладені Ш. Амонашвілі, Г. Цукерманом, Л. Бондар, Л. Іскакової, В. Панюшкіна, В. Петрової тощо.

Серед педагогічних технологій, що реалізують ідеї співробітництва, значущими є технологія інтерактивного навчання та проектна вони є пріоритетними і на уроках української мови. У працях Т. Дуткевича, С. Іванішена, О. Пометун, В. Пилипчук, Л. Пироженко описано способи організації інтеракції.

Питаннями культури та організації співробітництва педагогів займаються В. І. Безруков, Д. С. Яковлев тощо. Відзначаючи єдність інтерактивних характеристик: гуманістичну націленість особистості, схильність до інноваційної діяльності, високу відповідальність, методологічне і творче мислення. Педагогічна культура як складова частина загальної культури описує людську

діяльність, яка за своєю професійною діяльністю безпосередньо спілкується з людьми, певною мірою на них впливаючи.

Важливим кроком до побудови довіри в освіті є прозорість та інформаційна відкритість навчальних закладів. Це, зокрема, закладено в новому законі «Про освіту». Розбудова довірливих відносин – це досить складна і тривала робота. Тож надзвичайно важливо дотримуватися обіцянок. Відповідальність – це саморегуляційна форма, яка проявляється в усвідомленні самого себе як мотиву вчинків та їх результатів. Однією з форм відповідальності є соціальна відповідальність – схильність людини поводити себе у відповідності до інтересів інших людей і суспільства.

«Педагогіка партнерства, орієнтація на учня, виховання на цінностях – саме ці складові концепції Нової української школи спрямовані на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством» – це відзначає наголошує заступник Міністра освіти і науки України П. Хобзей.

Педагогіка партнерства не відмінняє вимогливість вчителя, бо, як засвідчує практика, саме вимогливі й справедливі вчителі мають найбільшу повагу та довіру серед учнів [3].

«Концепція Дитиноцентризму в освіті окрім забезпечення здоров'я та добробут дітей і має такі прояви: рівний доступ до якісної освіти: створення комфортних умов: відсутність тиску у навчанні: учні добре знають, що вони навчаються не для вчителів і не для батьків, а для себе; всі предмети та професії рівні; орієнтація не на проблемні, а на сильні сторони дітей- мотиваційна система оцінювання: «погана» оцінка розглядається не як провина, а як нестача певної навички, яку потрібно розвивати; розвинута система підтримки: спеціальні вчителі, мають займатися корекційною освітою» [1].

Педагогіка партнерства – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, співпраці, прийняття. Вона є складовою концепції Нової української школи, спрямованої на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством [4].

«Розвиток компетентностей учнів для демократичного громадянства здійснюватиметься не через створення окремого предмета, а наскрізно в усіх навчальних дисциплінах» – відзначила Міністр освіти Лілія Гриневич на Міжнародній конференції Ради Європи «Забезпечення демократії через освіту». «Вчитель Нової школи – вихователь нового покоління, користуватиметься свободою творчості і професійного розвитку. Педагогіка партнерства буде однією з основ школи, заснованої на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняті рішення», – наголосила Л. Гриневич, розповідаючи про один з засадничих принципів Нової української школи – освітній контент на основі компетентностей. Також за її словами, Нова українська школа має задати нові рамки освітньої політики – школи повинні бути місцем, де представницька демократія практикується і обов'язки розподіляються. «Вчителі мають розширити можливості учнів – школярі зможуть самі приймати важливі рішення та діяти», – наголосила міністр. Сучасна школа має стати середовищем, де відбувається становлення вільної особистості, спроможної захищати загальнолюдські цінності, творити цілісний гуманний світ [2].

В основі освітнього процесу має бути особистісно-зорієнтований, гуманістичний принцип навчання, виховання та партнерські стосунки педагогів та учнів.

Викладачі української мови враховують можливості педагогіки партнерства. На уроках мови через спільну доброзичливу роботу, спостерігали зразки партнерської практики роботи учителя зі школярами. Коли учень є зацікавленим одностороннім, рівноправним учасником педагогічного процесу: наприклад, під час аналізу тексту, на уроках української літератури він визначає тему та ідею твору, художні засоби, головних героїв та їх характеристики тощо. А вчитель, як партнер,

допомагає в цьому.

Уроки української мови з різними категоріями учнів передбачають різні методи взаємодії, зокрема: комунікативні ігри, постановки проблеми, організація групової взаємодії, презентацію результатів групової роботи тощо. Вчитель на уроках української мови створює умови для продуктивної взаємодії учнів, тобто педагог займає позицію фасилітатора (від англ. facilitate – полегшувати, сприяти). Від професійної компетентності вчителя-філолога, особистих якостей повністю залежить, чи буде пізнавальна діяльність радістю для учнів, та чи сприятиме їх розвитку та створенню «ситуації успіху».

На уроках української мови важливо проводити комунікативні ігри з метою зняття внутрішнього напруження, створення ситуації співпраці, формування почуття належності до команди. Необхідно розвивати творчі здібності учнів, та використовувати інноваційні технології (проектування, програмування, моделювання, STEM-технології), а також навчання за спіраллю, тобто з кожним класом відбувається поглиблене й осмислене вивчення нової теми, а не повторення.

Визначення цілей навчання можливо через додаткові питання та навчальні проблеми розроблені К. Фопелем [6].

На уроках української мови значущим є правило не використовувати ігор із складними правилами. Розпочати краще з такої гри, яка вимагає активності всієї аудиторії. Це ігри-знайомства, «інерджайзери», «сніговий ком» тощо.

Наступним етапом в інтерактивному уроці є постановка проблеми та її обговорення шляхом колективного спілкування, можливо використовувати «метод кейсів». Окрім цього, його результатом може бути інформація, необхідна для подальшої групової роботи над навчальним матеріалом (лексика, фразеологія). У такій роботі доречно використовувати наступні методи: полілог, мозкова атака, мікрофон, створення асоціативного куща тощо. Особливо важливою вбачається ця робота на заняттях у початковій школі.

Наступний етап передбачає групову роботу, та розподіл ролей. Перед початком роботи задля ефективності її організації необхідно домовитись про певні правила. По-перше, про сигнал, який засвідчуватиме завершення роботи в групах [5, с. 143-145].

Можна використовувати такі ролі у мікрогрупі (за О. Пометун, Л. Пироженко): доповідач (бере завдання, повідомляє його групі, доповідає про результати); секретар (письмово фіксує інформацію), художник (малює, оформлює), експерт (критично оцінює ідеї, відбирає найбільш правильні), охоронець часу (стежить за тим, щоб група завершила роботу вчасно) [5, с. 143-145].

Під час виконання основного завдання в групах, педагог- фасилітатор ні в якому разі не сидить на місці: він ходить аудиторією, надаючи необхідну допомогу в разі необхідності та спостерігаючи за активністю учасників.

При дотриманні всіх вимог до організації групової роботи більшість учасників бере активну участь у роботі групи, хоча, майже завжди є такі, хто залишається байдужими до розв'язання проблеми. Причин може бути кілька: недостатня кількість знань для розв'язання проблеми, емоційне неприйняття членів групи або педагога, відчуття своєї другорядності в групі, небажання виконувати дану роль тощо. Завдання педагога полягає в діагностуванні та усуненні виявлених причин.

Варто використовувати інтерактивні методики подібно до фінської школи, коли учні мають можливість добровільно виконувати завдання. Це дозволяє вчителю отримати надзвичайні результати. Важливо планування навчання у відповідності до індивідуальних потреб учнів з урахуванням вікових особливостей дітей. Під час роботи спиратися на предметну інтеграцію

змісту освіти. Активне навчання через гру, кооперативне навчання, креативне та творче навчання, проектне навчання [1].

Щоб напрацювати правильну педагогічну тактику на уроках української мови, необхідно проаналізувати ситуацію. На наступному етапі інтерактивних занять відбувається презентація результатів групової роботи, за якою можна оцінити її продуктивність. Краще зафіксувати зручним способом: малюнок, «відкритий мікрофон», рефлексія тощо.

Основою партнерства в умовах НУШ є довіра і відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Гриньова М. Освітній трансформер: Фінляндія як натхнення. <http://education-ua.org/ru/porivnyalna-pedagogika/1104-osvitnij-transformer-finlyandiya-yak-natkhnennya>
2. Вчитель Нової школи матиме свободу творчості. <https://vberz-osvita.gov.ua/news/11-26-00-26-03-2017/>
3. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини – заст. міністра Павло Хобзей <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-do-osviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhnoy>
4. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи <http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/НіколенкоМетодистСт.%20Педаг.%20партнерства%20як%20умова.pdf>
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2003. 192 с.
6. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения. Москва: Генезис, 2006. 336 с.

Дейнека Тетяна Сергіївна,
учитель інформатики

Лебединської СШ I-III ступенів №7 Лебединської міської ради Сумської області

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

У статті розглянуто компоненти професійної компетентності вчителя інформатики, висвітлено педагогічні умови, які необхідні для якісної професійної діяльності вчителів інформатики.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, вчитель інформатики, професійна компетентність вчителя інформатики, структура.

За умов інформатизації освіти розширюються вимоги до вчителів інформатики, зокрема вони повинні вміти реалізовувати у власній педагогічній діяльності особистісноорієнтований та компетентнісний підходи, генерувати нові ідеї при вирішенні педагогічних проблем, грамотно працювати з різноманітними засобами доступу до інформаційних ресурсів. Так, науковець Ю.С. Римський наголошує, що інформаційне суспільство потребує фахівців, які вміють активно діяти, самостійно приймати рішення, гнучко адаптуватися до швидкозмінних умов сучасного життя [4, с.10]. Тому кожен учитель інформатики не тільки повинен володіти предметними знаннями та вміннями, а й бути готовим у майбутньому розв'язувати нові педагогічні задачі.

Компетентність розуміють як коло питань, у яких людина добре розуміється не лише під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти, унаслідок впливу середовища [1, с.408]. У новому законі «Про освіту» компетентність декларована як динамічна комбінація

знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста, вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти й має істотні ознаки, а саме мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення. На основі цього запропоноване таке розуміння професійно-педагогічної компетентності. Професійно-педагогічна компетентність вчителя є складною багаторівневою стійкою структурою його психічних рис, що формуються внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, вагомих для вчителя особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і креативність мислення).

Для успішного розв'язання завдань, що стоять перед учителем, йому потрібні знання й уміння, що дозволяють: використовувати глобальні й науковоосвітні комп'ютерні мережі; у співпраці з учнями розробляти та впроваджувати в навчальний процес педагогічні програмні засоби на базі сучасних систем програмування; створювати програмні засоби для управління школою й навчально-виховним процесом, використовуючи системи об'єктно-орієнтованого програмування, гіпертекстові й мультимедійні технології; використовувати системи комп'ютерної верстки для випуску шкільних стінгазет, створення дидактичних матеріалів тощо. Якісна професійна діяльність вчителів інформатики повинна забезпечуватися певними педагогічними умовами, які сприяють всебічному його розвитку, удосконаленню професійної майстерності. Серед них, на мій погляд, доцільно виділити такі: сучасне інформаційно-освітнє середовище навчального закладу; створення відповідної матеріально-технічної бази освітнього процесу; організація взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності; використання в навчальному процесі нових ефективних педагогічних технологій; залучення учнів до спільної дослідницької діяльності; використання в практиці навчання різних способів зовнішньої і внутрішньої мотивації діяльності учнів.

Виділяють наступні компоненти професійної компетентності вчителя інформатики: мотиваційно-ціннісний, змістовний, діяльнісний, особистісний та дослідницько-рефлексивний [3, с.148].

Мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує формування професійної спрямованості вчителя інформатики, як педагога і як фахівця в області інформатики й інформаційно-комунікаційних технологій, включає мотиви, цілі, потреби в професійному навчанні, удосконаленні, самовихованні, саморозвитку. Він передбачає наявність інтересу до професійної діяльності, який характеризує потребу особистості в знаннях, в оволодіння ефективними способами організації професійної діяльності.

Змістовний компонент професійної компетентності будується на основі класифікації змісту тематичних областей гуманітарної та соціально-економічної, психолого-педагогічної й природничо-наукової підготовки й зв'язків між ними, створюючи структурну модель професійної підготовки.

Діяльнісний компонент професійної компетентності характеризується: сукупністю професійних умінь (гностичних, комунікативних, організаційних, проєктивних, дидактичних, технологічних, управлінських); якостей, що зумовлює ефективність реалізації відповідних професійних функцій. Ця сфера включає певні підвиди професійної компетентності:

- методологічну компетентність (передбачає знання принципів, методів, форм пізнання як у межах фаху, так і у межах наукового пошуку взагалі, знання загальнонаукової методології, сформованість світогляду, знання методів вирішення проблемних завдань, здатність до

інноваційної діяльності, інтегрує всю систему спеціально-наукових, психологічних, педагогічних знань і умінь з питань побудови викладання інформатики і носить яскраво виражений прикладний характер);

- діяльнісну (передбачає сформованість знань і умінь зі здійснення професійної та самоосвітньої діяльності; умінь мотивувати і планувати діяльність, визначати її зміст; проводити дослідну діяльність з інформатики);

- методичну (передбачає сформованість таких знань і умінь, як закономірності, принципи, методи і засоби навчання інформатики; форм організації навчання інформатики, диференціації та індивідуалізації, технології навчання);

- інформаційну (включає теоретичні знання про основні поняття й методи інформатики як наукової дисципліни; способи подання, зберігання, обробки й передачі інформації за допомогою комп'ютера; уміння й навички роботи на персональному комп'ютері на основі використання операційних систем, утиліт, надбудов над операційною системою й операційними оболонками; уміння представити інформацію в Інтернет; уміння організувати самостійну роботу учнів за допомогою Інтернеттехнологій);

- комунікативну (передбачає сформованість відповідних умінь і якостей педагога, які сприяють ефективній взаємодії з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу та здатність вирішувати продуктивні завдання у процесі спілкування та міжособистісної взаємодії, знаходження адекватного стилю і тону спілкування);

- управлінську (передбачає сформованість знань щодо основ теорії управління; уміння управляти навчально-пізнавальною діяльністю; уміння управляти навчальним колективом, інформацією; управляти якістю та результативністю навчально-пізнавальної діяльності; управляти навчальною проектною діяльністю);

- технологічну (передбачає мотивацію до засвоєння знань та умінь роботи з комп'ютером, здібність до розв'язання задач в навчальній і професійній діяльності за допомогою комп'ютерної техніки, володіння прийомами комп'ютерного мислення);

- економічну (готовність до життєдіяльності і праці в умовах ринкових відносин, володіння навичками менеджменту, економічним мисленням); екологічну (передбачає знання законів розвитку природи та суспільства, зокрема знання про вплив діяльності людини на природу, екологічну відповідальність за професійну діяльність, сформованість екологічної культури);

- валеологічну (передбачає знання та уміння в галузі здорового способу життя).

- Істотне значення для продуктивної професійної діяльності вчителя інформатики має *особистісна складова* професійної компетентності. Так А.А. Деркач і Н.В. Кузьміна, визначаючи професійно важливі якості особистості як «прояв психологічних особливостей особистості, необхідних для засвоєння спеціальних знань, здібностей і навичок, а також для досягнення суспільно прийнятної ефективності в професійній праці», вважають, що такі якості містять у собі «інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самоврядування), організаторські (механізм діяльності)». При цьому особливе значення для здійснення професійної діяльності має не стільки рівень вираження цих окремих важливих властивостей особистості, скільки їх тісні й позитивні взаємозв'язки, завдяки яким виникає процес їх взаємопосилення. У результаті цих взаємозв'язків у вчителя, як відзначав І.Д. Пехлецький, формуються такі компоненти індивідуального стилю викладання, як комунікативний і організаторський. Без вироблення такого індивідуального стилю викладання просто неможливо вирішити ряд педагогічних завдань [2, с. 6].

Дослідницько-рефлексивний компонент професійної компетентності припускає розробку функціональної моделі професійної підготовки, яку передбачається будувати на основі виділення функцій структурних компонентів у забезпеченні цілісності професійної компетентності. Цілісність і рівень професійної компетентності проявляється в рівні сформованості професійного педагогічного мислення учителів інформатики. Становлення кожного компоненту пов'язане з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи.

Таким чином, формування професійних компетентностей вчителя інформатики передбачає набуття ним компетентностей у галузі інформатики та суміжних з нею дисциплін, методики навчання та дидактики, психологічних і педагогічних основ здійснення навчально-виховного процесу, дослідницької діяльності та педагогічного спілкування, що визначає якість його професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України, гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2004. 20 с.
3. Сікора Я.Б. Зміст та структура поняття професійна компетентність вчителя інформатики. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*: зб. наук. праць. Ч. II. Рівне, 2008. С. 148–156.
4. Рамський Ю.С. Зміни в професійній діяльності вчителя в епоху інформатизації освіти. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук, праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Вип. 5 (12). С. 10–12.

Декунова Зоя Володимирівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Лавська Алла Михайлівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито поняття «інтеграція», «інтегроване навчання», акцентовано увагу на особливостях інтеграції у початковій школі.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, початкова школа, тематичний підхід.

Головна мета реформування освіти – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. Замість запам'ятовування фактів та визначень понять, учні набуватимуть компетентностей.

Щоб набувати компетентностей, школярі навчатимуться за діяльнісним підходом. Концепція НУШ передбачає впровадження інтегрованого та проектного навчання. Такий спосіб сприяє цілісному уявленню про світ – адже вивчаються явища з точки зору різних наук та вчать вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних дисциплін.

Інтегроване навчання передбачає досягнення мети якісної освіти, тобто освіти спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягати тієї чи іншої цілі, творчо самоутверджуватися у різних соціальних сферах.

Актуальність ідеї інтегрованого навчання в тому, що вона є оптимальною для сучасного етапу розвитку національної школи, адже на даному етапі є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу, відведеного для її засвоєння. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та демократизації.

Поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці.

Інтеграція (від лат. *integratio* – поєднання, відновлення) – об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано універсальне тлумачення поняття інтеграція – «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи». За системного підходу інтеграція визначається як процес взаємодії двох або більше систем з метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв'язків її елементів.

Проблема інтеграції знань стала предметом для дослідження знаних вітчизняних та закордонних науковців. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати Т. Браже, О. Гільзову, М. Масол, О. Савченко, Н. Сердюкову, О. Сухаревську, В. Фоменка. Перші спроби створення системної освіти були зроблені Д. Дьюї, С. Шацьким. Однак дана проблема має глибоке наукове коріння, про що свідчать запропонований

К.Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В. Сухомлинського, уроки мистецтва Д. Ковалевського та Б. Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш. Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції.

Можливості інтеграції розкриває Н. Светловська. Вона зазначає, що інтеграція – це не зміна діяльності і не просте перенесення знань або дій, які засвоїли діти, з одного предмета на інший для усунення повторних пояснень уже вивченого, або для прискорення процесу навчання. Науковець застерігає педагогів від механічного й бездумного поєднання діяльностей.

Таким чином, інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної *системи*, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.

На думку американських дослідників, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якою учнів можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях. Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. Учням потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок з різних дисциплін і критичного оцінювання того, як все ці частини взаємодіють.

Мета інтегрованого навчання полягає в тому, щоб надати учням можливість побачити взаємозв'язки та взаємозалежності між явищами, що вивчаються. Інтегроване навчання допомагає учням пов'язувати знання і навички з різних галузей і у взаємодії з іншими структурувати їх як значущі одиниці. Аналіз цілісної картини та проведення дослідницької діяльності, яка поєднує різні напрямки знань, допомагають учням застосовувати свої знання і накопичувати досвід участі в колективному формуванні знань. Завдяки цьому учні усвідомлюють значення тем, які вони вивчають у школі, для свого життя і громади, суспільства і людства. В ході

навчання вони отримують підтримку, спрямовану на розширення та структуризацію свого світогляду.

Передумовою для інтегрованого навчання є педагогічний підхід як до змісту викладання, так і до робочих методів, коли явища або теми реального світу вивчаються в цілому на кожному предметі, а особливо в інтегрованих курсах. Спосіб та тривалість інтегрованого навчання можуть відрізнитися залежно від потреб учнів і цілей викладання. Інтегрування – це наближення освітнього процесу до внутрішнього світу дитини.

Основною новацією, яка входить в практику діяльності початкової школи в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової освіти, є структурування змісту початкової освіти на засадах **інтегративного підходу** у навчанні.

Пропоноване інтегрування відбувається із збереженням загального обсягу навчальних годин, що з одного боку, допомагає вчителю застосовувати різноманітні інтерактивні методи, здійснювати навчально-дослідницькі проекти, зокрема й ті, що передбачають вихід за межі класної кімнати, робити процес навчання цікавим, а з іншого – задовольняє очікування батьків щодо тривалості перебування дитини в школі і характеру освітньої діяльності.

Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи. Відповідно інтеграцію навчального матеріалу з різних навчальних предметів здійснюють навколо певного об'єкту чи явища довкілля, або навколо розв'язання проблеми міжпредметного характеру, або для створення творчого продукту тощо.

Однією з оптимальних моделей інтеграції у початковій школі є інтеграція навколо соціокультурної теми / проблеми під час тематичних днів/тижнів. Створення єдиного для навчальних предметів тематичного простору дозволяє уникнути дублювання інформації у змісті різних навчальних дисциплін та, водночас, розглянути аналогічний матеріал одночасно з різних боків, за допомогою різних дидактичних засобів. Таким чином забезпечуються збалансованість у сприйманні інформації різних освітніх галузей, психологічно комфортна атмосфера навчальних занять.

Інтегроване навчання в початковій школі реалізується на засадах тематичного та діяльнісного підходів.

Тематичний підхід передбачає організацію навчально-виховного процесу на основі однієї «змістової одиниці» – теми. Темою може бути певне поняття, цілісний розгляд якого призводить до формування загальних уявлень про систему, в яку входить це поняття як елемент. Тема може сформулюватися вчителем у вигляді запитання чи опису проблеми, під час вирішення яких учні опановують зміст навчальної програми. Тематичні дні об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня. Таке навчання забезпечує формування в молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно, сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування. Планування тем здійснюється за активної участі самих учнів за схемою: «Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися». Таким чином формується почуття відповідальності за свій час і свій вибір.

Діяльнісний підхід передбачає організацію навчально-виховного процесу на основі організаційно-методичної системи щоденних діяльностей учнів та «стратегій» розвитку критичного мислення в межах тематичного чи предметного навчання. Метод навчання, при якому дитина не отримує знання у готовому вигляді, а здобуває їх сама у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності називається діяльнісним підходом. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і

навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях. Цей підхід є одним із провідних у сучасній початковій школі. Його реалізація забезпечує можливості щодо вироблення в учнів необхідних пізнавальних вмінь, компетенцій саморозвитку та самовиховання. Діяльнісний підхід дозволяє дітям глибоко поринути у таємниці навчального предмету, оволодіти методами його пізнання та різними способами розв'язування завдань. Саме, інтегрований характер діяльнісного підходу до навчання дає змогу розвивати в молодших школярів всі ключові компетентності через освітні галузі Державного стандарту початкової освіти. На різних етапах навчання освітні галузі можуть реалізовуватися через окремі або інтегровані предмети.

Предметні межі зникають, коли вчителі заохочують учнів робити зв'язок між дисциплінами і спиратися на знання і навички з кількох предметних областей. Уміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, стає звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя.

Отже, інтеграція сприяє подоланню фрагментарності та мозаїчності знань учнів, забезпечує оволодіння ними комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, слугує формуванню системно-цілісного світогляду. Реалізація ідеї інтегрованого навчання сприяє розвитку емоційно ціннісного ставлення дітей до навчання, оскільки діти краще розумітимуть навчальний матеріал саме на міжпредметній основі, на взаємозв'язках з повсякденною діяльністю людини, що є запорукою успішного формування не тільки предметних компетентностей учнів, але й ключових, зокрема, вміння вчитися та застосовувати набуті знання.

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Концепція Нової української школи надає вчителям свободу вибору методик, завдань, що дозволяє педагогам у повній силі проявити свої творчі задатки та можливості, спираючись на досвід та творчий потенціал учнів.

Реформування сучасної освіти сьогодні знаходиться на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм. Інтеграційні процеси в освіті тривають, і вони різноманітні, але мета їх одна – розвинена, креативна особистість, здібна до критичного мислення, творчого пошуку, успішна в житті.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5–7.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». 40 с. [URL:http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/](http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/).
3. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 18.
4. Нова школа: простір освітніх можливостей: Проект / група упорядн. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, П. Хобзей та ін. / заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. 40 с.

Деменко Надія Михайлівна,

викладач-методист циклової комісії викладачів музики

КНЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж ім. А.С. Макаренка» Сумської області

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК УМОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНО-ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розглянуто якості творчої особистості вчителя музики, що забезпечують успішність нетрадиційного здійснення музично-педагогічної діяльності та сприяють підвищенню професійно-фахової компетентності.

Ключові слова: професійно-фахова компетентність, творча особистість, творчі здібності, творча активність, креативність.

Загальновідомо, що на різних етапах педагогічної дії учителю музики потрібно виявити то уміння та здібності науковця до прогнозу, аналізу, узагальнення, то здібності письменника до образної розповіді, то здібність актора передавати свій настрій, перевтілюватися в залежності від педагогічної ситуації.

Надбання світової (Г. Дистервег, Я. Коменський, Г. Песталоцці та ін.), вітчизняної (Г. Сковорода, К. Ушинський, В. Сухомлинський, А. Макаренко, В. Загвязинський, М. Нікандров, М. Лазарєв, Н. Кузьміна, С. Сисоєва та ін.) педагогіки дозволяють зробити узагальнення, що творчість діалектично пов'язана з педагогічною майстерністю і є її важливою умовою, рівною мірою як і майстерність сприяє зростанню реальних творчих здібностей особистості.

Аналіз літератури та практики доводить, що специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що діяльність учителя музики лімітована часом, тому він більше, ніж будь-хто, імпровізує, приймає миттєве рішення, блискавично діє. Педагогічна творчість, що «обмежена в часі, здійснюється безперервно, однак її результати, по-перше значно віддалені в часі, а, по-друге, творчий задум не завжди співпадає з його наслідками» [2, с. 56]. Крім того, більша частина педагогічної творчості носить публічний характер. Це вимагає від учителя музики вміння керувати своїм психічним станом, тримати механізм самоконтролю і саморегуляції в постійній готовності.

Науковими дослідженнями доведено, що процес художньої творчості неодмінно супроводжується високим рівнем емоцій, глибокими переживаннями, інтенсивним емоційним сприйманням. Творчість не можна зводити або лише до неусвідомленого, мимовільного явища, або тільки до дискурсивного, тобто логічного акту; це – єдність інтуїтивного і дискурсивного. Природні нахили є лише однією з можливостей творчого характеру діяльності людини. Поза соціальним середовищем ці нахили не можуть розвиватися і, більше того реалізуватися.

Аналіз психолого-педагогічної літератури доводить, що творча особистість – це такий тип особистості, для якої характерна стійка, високого рівня спрямованість на творчість, мотиваційно-творча активність, що виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, що дозволяють їй досягти прогресивних, соціально й особисто значимих творчих результатів в одному чи декількох видах діяльності [3, с. 32]. Фундаментом творчої особистості є її креативність.

Найчастіше творча особистість досягає успіху в одному виді діяльності, наприклад, музиці, спорті, математиці та ін. Але історія знає чимало прикладів високих творчих досягнень у декількох і навіть багатьох галузях людської діяльності (Т. Шевченко, М. Ломоносов, О. Бородін, Л. да Вінчі). У зв'язку з цим правомірно стверджувати про всебічний розвиток творчої особистості.

Всебічно розвинута творча особистість – це такий тип творчої особистості, для якої характерний творчий стиль життєдіяльності, тобто для такого типу особистості характерні стійкі прояви високого рівня потреб, установок, ціннісної орієнтації, схильностей, творчих здібностей, властивостей характеру, що забезпечують особистості високі рівні творчих результатів у всіх основних видах її життєдіяльності [6, с. 48].

Творчі здібності – це синтез властивостей і особливостей особистості, що характеризують ступінь її відповідності вимогам певного виду творчої діяльності й обумовлюють рівень її результативності [1, с. 32]. М. Пономарьов відзначає неабияку енергію, наполегливість, завзятість. Здатність до уяви, фантазії, імпровізації – чергові складники творчої здібності. В. Андрєєв виділяє дві основні підструктури творчих здібностей – логічну і інтуїтивну (евристичну) [1, с. 38]. Вивчення шляхів творчих здібностей надзвичайно важливо для ефективною підготовки творчо мислячих людей, особливо в галузі музики і мистецтва. В педагогічній науці М. Лазарєв [3, с. 14] інтегративною рисою творчих здібностей вважає творчу активність. Творча активність – провідна інтегративна риса особистості справжнього вчителя, головний фактор його професійної

діяльності. Спираючись на праці таких учених-психологів і педагогів, як Б. Теплов, С. Рубінштейн, Д. Богоявленська, ми розглядаємо творчу активність як властивість особистості і як якість її діяльності.

Як головна характеристика педагогічної діяльності творча активність проявляється в професійно-педагогічній творчості на всіх етапах і у всіх видах навчально-виховного процесу. Таким чином, педагогічна творчість як реалізований прояв творчої активності викладача і його студентів – це не окремий бік педагогічної праці, а найбільш істотна, необхідна його характеристика. Отже, можна зазначити, що перша і найважливіша якість творчої особистості – її творча активність, фундаментом якої є комплекс творчих здібностей, а пусковим механізмом – творча мотивація як спрямованість особистості на оволодіння новими способами і прийомами діяльності, на удосконалення власної діяльності і особистості, створення нових духовних цінностей і більш досконалих якостей.

Визначивши загальну якість творчої особистості – творчу активність, підійдемо до в'яснення сутності конкретних здібностей вести творчу діяльність. Відомий американський психолог Дж. Гілфорд зробив важливий висновок, що творчість притаманна не тільки геніям і талантам, творчість є властивістю звичайної, нормальної людини і структура цієї діяльності принципово однакова на всіх рівнях обдарованості. Відрізняються ж діапазоном свого розвитку основні здібності різних людей до творчої діяльності. Головна з них, за Гілфордом, здатність бачити, відчувати проблему: недосягнуту мету, нездійсненне бажання, реальні протиріччя та ін. Ще в 1950 році Гілфорд дійшов висновку, що творчим людям притаманна така якість інтелекту як гнучкість. Вони швидко і з готовністю залишають старі шляхи мислення і переходять до нових напрямків вирішення проблем, долаючи інерцію і стереотипні повторення. Незвичайність відповідей і рішень – принцип вимірювання оригінальності як ознаки творчості.

Психолог О. Лук [4, с. 39] вирізняє такі якості творчої особистості : готовність ризикувати, імпульсивність, поривчастість, незалежність міркувань, нерівномірність успіхів в навчальних предметах, почуття гумору і схильність до жартів, пізнавальна допитливість, небажання приймати на віру непідтверджену інформацію та будь чий висновок, сміливість уяви і думки. Науковець запевняє, що творчі здібності самі по собі не перетворюються в творчі звершення. Для того, щоб одержати результат, домогтися творчих досягнень, «необхідний двигун, який запустив би в роботу механізм мислення», іншими словами, потрібна мотиваційна основа [4, с. 73].

Вважаємо за доцільне звернути увагу на висновок науковців щодо взаємозалежності розвитку особистості і протікання та результатів продуктивної діяльності. Так, при найвищому розвитку спеціальних здібностей для досягнення великих результатів необхідні великі зусилля. Стало крилатим висловлювання «геній – це праця», яке розкриває сутність обдарованості і геніальності. Над цим замислювались видатні особистості людства. «Геній – є ніщо інше, як дар величезного терпіння» (Ж. Бюфон); «Геній – один процент натхнення і дев'яносто дев'ять процентів поту» (Т. Едісон); «Не може бути генія без виняткової енергії і виняткової працездатності» (В. Лібкнехт). П. Чайковський вважав, що натхнення – це такий гість, який не любить відвідувати лінивих, він з'являється до тих, хто закликає його.

Значне місце в творчому процесі дослідники відводять таким якостям, як інтуїція, здатність до уяви, фантазії, імпровізації.

Чималу роль в творчій діяльності відіграють емоції, почуття, які, за висловом К. Станіславського, є двигунами творчості. Без сумніву, сприяє творчості і почуття гумору, дотепність, здатність викликати і переживати комічне. Адже творчість вибудовується на вмінні бачити невідповідність, що і лежить в основі породження і сприйняття комічного, кумедного. Як

результат наукових досліджень професора Н. Кузьміної постає важливий аспект творчості: здібності – не тільки умова творчої діяльності, але, головне, її продукт. Іншими словами, починаючи творчу роботу з одними якостями здібностей, викладач і студент завершують цю роботу вже з іншим, більш високим рівнем цих здібностей. Рівень, якість, обсяг творчих здібностей педагога, таким чином, залежить від часу і інтенсивності творчої діяльності.

Багатогранність та невичерпність означеної проблеми обумовлена самою природою музичної діяльності, в якій нероздільно поєднується раціо та емоціо, репродукція та творення, об'єктивне та суб'єктивне (Л. Виготський, В. Медушевський, Є. Назайкінський, А. Сохор). Саме творча природа музичного мистецтва відкриває особливо великі можливості для розвитку творчості вчителя музики, адже вона проявляється через стимулювання багатовимірних осмислень художнього образу, актуалізацію емоційно-ціннісного ставлення, інтерпретування внутрішніх (глибоко усвідомлених) зразків музичного мистецтва, через пошук особистісних художніх смислів у процесі осягнення композиторської ідеї, художнього образу та смислу твору.

У напрямку цих міркувань виявляється суттєва роль стимулювання студентів до творчої діяльності. «Викладач не в змозі змусити студента вольовими розпорядженнями творити, але виховати смак до творчості, постійне бажання займатись творчою діяльністю – пряме завдання навчально-виховного процесу в системі музично-педагогічної освіти» [5, с. 94]. Ми виходимо з твердження, що формування ціннісних орієнтацій є тим спонукальним чинником, який активізує розвиток творчих здібностей майбутніх учителів музики. Сьогодні в систему музичної освіти активно втілюється розвивальна технологія навчання, завдання якої полягає в тому, щоб розкрити унікальні творчі можливості особистості, зберегти її індивідуальність і вивести на якісно новий особистий рівень.

Отже, узагальнення багатоаспектних підходів до розгляду сутності та структури творчих здібностей, дає можливість розуміти творчі здібності майбутнього вчителя музики як систему особистісних утворень, що забезпечують успішність нетрадиційного, оригінального, неповторного здійснення музично-педагогічної діяльності, та сприяють підвищенню професійно-фахової компетентності. Реалізація творчих здібностей майбутніх фахівців передбачає найвищу концентрацію його духовних сил, емоцій, почуттів, уяви, фантазії, інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития: Инновационный курс : в 2-х к. Кн. 1. Казань, 1996. 586 с., Кн. 2. Казань, 1998. 320 с
2. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя. Л.: Знание, 1985. 32 с.
3. Лазарев М.О. Основы педагогической творчости. Суми: ВВП Мрія, ЛТД. 1995. 212 с.
4. Лук А.Н. Мышление и творчество. Москва: Политиздат, 1976 144 с.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
6. Філософія: підручник / за. ред. М.І. Горлача, В.І. Кременя, В. К. Рибалка. Харків: Консум, 2000. 672 с.

Деменко Роман Олександрович,

викладач музичних дисциплін КНЗ Сумської обласної ради
«Лебединський педагогічний коледж імені А.С. Макаренка»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається місце і роль національно-патріотичної компетентності в діяльності педагога музичного мистецтва.

Ключові слова: національно-патріотична компетентність, національно-патріотичне виховання, компетенція.

Сьогодні особливо гостро стоїть питання щодо необхідності виховання національно свідомої особистості, адже системне національно-патріотичне виховання є важливою складовою національної безпеки України. З раннього віку дитину оточують батьки, які мають прищеплювати любов і повагу до рідної країни, культури, традицій, людей. Особливу роль у патріотичному вихованні належить вчителю початкової школи, який повинен виховувати різнобічно та гармонійно розвиненого національно свідомого, високоосвіченого, життєво компетентного громадянина, здатного до саморозвитку та самовдосконалення. Відповідно до цього, тільки вчитель зі сформованою національно-патріотичною компетентністю може виконувати це надзвичайно важливі завдання. Необхідність патріотичного виховання вказана в багатьох нормативних документах: "Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді (2002 р.), Концепції національно-патріотичного виховання молоді (2009 р.), наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України» (2000 р.) [3].

Отже, схарактеризуємо поняття «національно-патріотична компетентність». Так, на нашу думку, національно-патріотична компетентність є об'єктивною категорією, адже становить певний рівень розвитку особистості і наявність знань, умінь, навичок, ставлень й орієнтацій. Вважаємо, національно-патріотична компетентність має бути представлена як важливий напрям у забезпеченні у навчально-виховного процесу будь-якого освітнього закладу. Кожен з компонентів структури компетентності має співвідноситися з іншими напрямками навчально-виховного процесу і впливати на її формування. До національно-патріотичної компетентності відносяться такі компоненти: національна свідомість, моральна свідомість, громадянське почуття обов'язку, ціннісне ставлення до країни, переконання. Отже, кожен із компонентів представлений як інтегрована якість особистості. Базовими складовими вказаної компетентності є національна і патріотична компетенції, які здатні реалізовувати на практиці свою компетентність. Ключова компетентність – спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Ключова компетенція – об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини (вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій). Національну і патріотичну компетенції визначаємо як сукупність знань, умінь, навичок, переконань, переживань, орієнтацій, які сприяють усвідомленню відповідальності і обов'язку перед співвітчизниками і державою. В основі 398 національно-патріотичної компетентності лежить національно-патріотичне виховання, яке є основним напрямком національно-виховної діяльності. Для формування національно-патріотичної компетентності необхідно формувати національну свідомість і відповідальність за свої дії і вчинки перед державою; виховувати любов до рідної землі, її історії; відновлення і збереження історичної пам'яті, виховання бережливого ставлення до мови, культури, традицій, стереотипів; зберігати кращі риси української ментальності, як-от: працелюбність, індивідуальність свободи, глибокий зв'язок із природою.

Патріотизм у найзагальнішому розумінні – це любов до Батьківщини. Для кожної людини в світі її рідний край – найдорожчий та наймиліший серцю. Це той клаптик землі, що привітав її з життям, де минули дитячі роки, де живуть найближчі люди. Такі почуття зрозумілі, вони природні. Далі вони поширюються на цілу країну, в якій людина живе, на людей, що говорять однією мовою та створюють спільну культуру. Бо це все робить людей близькими одна до одної, об'єднує. Патріотизм виявляється у тому, що те, що робить людина, приносить благо її Батьківщині. Аналізуючи у чому секрет успіхів найвидатніших людей планети, зокрема таких, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Василь Стус, Микола Леонтович, Дмитро Бортнянський, Борис Гмиря, Ліна Костенко, Леся Дичко та багато інших, приходимо до однозначного ствердження : насамперед у любові до своєї країни, свого роду і народу, бажання найбільше зробити для своєї Вітчизни, для свого краю, своєї родини. Переважна більшість жителів українських міст із населенням понад 1 млн. людей вважає себе патріотами і пишається тим, що вони українці. Про це повідомляє «Інтерфакс-Україна» із посиланням на дані опитування, проведеного центром «Соціальний моніторинг», Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка, Інститутом аналізу та прогнозування за підтримки Київського прес-клубу.

Відповідаючи на запитання про те, чи вважаєте ви себе патріотом України, чи пишаєтесь тим, що є її громадянами 86% опитаних львів'ян, 64% одеситів і 62% харків'ян відповіли ствердно. Пишаються тим, що є громадянами своїх міст, згідно з опитуванням, 85% жителів Львова, 68% респондентів з Одеси і 65% із Харкова [2].

Кожне місто славне постатями своїх земляків. Це і розумні політики, і талановиті вчені, і видатні митці. Земля Лебединщини щедра на талановитих людей. Це і – О.І.Стеблянко (1896-1977) – український композитор, фольклорист, вчений-етнограф і педагог, Стешенко І.Н. (1894-1937) –український оперний бас, блискучий інтерпретатор українських народних пісень, Гмиря Б.Р. (1903-1969) – один з найкращих співаків ХХ сторіччя, за діапазоном концертно-камерного репертуару не мав собі рівних; Петренко М.М. (1817-1862), поет-романтик, автор пісень «Дивлюсь я на небо», «Взяв би я бандуру», «Чого ти, козаче?». Творча спадщина цих геніальних особистостей є явищем у світовому мистецькому просторі і становить невід'ємну частину культурного життя міста Лебедина, а саме Лебединського педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка. Знаходячись в освітньому середовищі коледжу, студенти знайомляться з життєвим шляхом та творчою спадщиною своїх славетних земляків, відвідуючи експозиції Лебединського краєзнавчого музею, Лебединського художнього музею імені Б.К. Руднева, беручи участь у культурно-мистецьких заходах коледжу, присвячених видатним особистостям міста, студенти спеціальності «Музичне мистецтво» виконують твори з репертуару Бориса Гмирі, Івана Стешенка, пісні, які створив Михайло Петренко. Почуття гордості і глибокої поваги до своїх геніальних земляків, відчуття причетності до культурної скарбниці Лебедина викликають у студентів патріотичні почуття, бажання працювати і примножувати духовний скарб свого міста [1].

Мистецькі традиції своїх славетних земляків продовжує когорта сучасних діячів культурної ниви Лебедина.

Полоз Віктор Маркович – композитор, аранжувальник, автор духовних творів на літургійні тексти та обробок народних пісень для академічного хору, педагог, керівник академічного хорового колективу Лебединського педагогічного коледжу, який є першим виконавцем хорових творів автора. Композитор вивчає народнопісенну культуру, зокрема пісні Сумщини, намагаючись осягнути її специфічні особливості. Вважає за основне не цитувати канонічні національні мотиви, а розмовляти зі слухачами музичною мовою, котра протягом сторіч складалася в художній практиці народу. Працюючи над обробками пісень, композитор передусім зважає на фольклорні

інтонації і ритміку, на багатоголосся наспівів, переосмислює їх так, щоб вони сприймалися як власні, індивідуальні виражальні засоби. З кожним новим твором його творча манера набуває справжньої, а не декларативної народності. Після знайомства з поетесою Н. Акімовою в творчості композитора почався якісно новий період, в співавторстві було створено цілий цикл пісень. Вийшла з друку збірка, в якій представлені плоди спільної творчості в жанрі естрадної пісні. Як вважає автор, композиторська діяльність приваблює його, надає життю яскраві емоції і враження, відкриває нові можливості і перспективи.

Лис Володимир Васильович – композитор, аранжувальник, педагог, виконавець-інструменталіст, автор інструментальної і вокальної музики, викладач Лебединського педколеджу. Значну частину композиторського доробку В. Лиса складають пісні. Авторські пісні, аранжування й транскрипція фольклорних зразків, здійснені композитором, збагачують концертний репертуар музичних колективів міста Лебедина. За переконанням композитора, необхідно повернути народній пісні місце, яке вона об'єктивно має право займати. За виконання цього завдання В. Лис бореться все своє життя. Найдоцільнішими заходами впровадження в сучасне життя народної пісні вважає, насамперед, усебічне вивчення музичної творчості і побуту народу, непримиренне викривання тих явищ, що заважають його піднесенню і збагаченню. По-друге, оволодіння митцями вміннями подати пісню слухачеві так, щоб вона стала привабливішою за зовнішньо ефектні, але антихудожні витвори сучасного шоу бізнесу. Мається на увазі вміння спрямувати пісню на слухача, підкреслити красу, щирість і мудрість її емоційно-образного змісту. Його власні хорові обробки викликають в аудиторії глибоке почуття насолоди від краси народної пісні. Проблема народного в музиці посідає величезне місце в естетиці композитора В. Лиса. Передумови розвитку композиторської творчості органічно пов'язані з розвитком музичної освіти в Лебединському педколеджі імені А.С. Макаренка. Викладач поєднує педагогічну, концертно-виконавську діяльність з композиторською творчістю. Його камерно-вокальні та камерно-інструментальні твори викладачі музичних дисциплін училища включають до програм, індивідуальних планів студентів. Академічний хор студентів і викладачів спеціальності «Музичне мистецтво» виконує хорові твори композитора.

Композиторська діяльність митців Лебедина як органічна складова творчого самовираження свідчить про їх професійну обізнаність в особливостях композиторської практики, підтверджує важливість музичної творчості композиторів у справі патріотичного виховання підростаючого покоління, студентської молоді, різних верств населення Лебединщини.

Дослідження мистецького надбання композиторів міста сприятиме створенню цілісної картини музичного життя міста, діячі якого підтримують розвиток національних культурно-мистецьких та музично-освітніх традицій України.

Таким чином, національно-патріотична компетентність є базовою складовою компетентнісного підходу в сучасній музичній освіті. Дана компетентність є інтегративною характеристикою особистості, яка включає не лише певний рівень психологічної готовності до активного здійснення суспільного життя – патріотичність, національна свідомість, а й усвідомлення себе як частки рідного краю.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук П. М. Гмиря Борис Романович. *Енциклопедія історії України*. Т.2. Київ: Наукова думка, 2005. С. 126.
2. Інформаційне агентство «Interfax-Україна» [URL:https://ua.interfax.com.ua/news/general/525151.html](https://ua.interfax.com.ua/news/general/525151.html)
3. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. [URL:http://www.mil.gov.ua/diyalnist](http://www.mil.gov.ua/diyalnist)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ ІЗ ШКОЛЯРАМИ 5-9 КЛАСІВ

У статті розглянуто шляхи удосконалення організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів. Окреслені проблеми організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: удосконалення, організаційно-методичне забезпечення, гурткові заняття з футболу, школярі.

Актуальність. Зниження рухової активності, фізичного розвитку, захворювання опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи – далеко не повний список проблем «сучасної школи», які, нажаль, неможливо вирішити тільки уроками фізичної культури, рухливими перервами, фізкультхвилинками та фізкультпаузами.

Проблема недостатності рухової активності учнів здебільшого є наслідком інтенсифікації сучасного навчального процесу і малої кількості годин, виділених на заняття фізичною культурою в школі. Передбачається, що у вирішенні проблеми значну роль має відіграти ефективна організація фізичного виховання учнів із використанням різноманітних додаткових видів рухової активності в позаурочний час з метою всебічного розвитку особистості школярів [3].

У цьому руслі зростає значення гурткової роботи як засобу додаткової рухової активності, фізкультурної освіти та збереження здоров'я школярів. Шкільний футбол, на сьогодні, є одним з найбільш дієвих механізмів масового залучення дітей до занять футболом та підвищення їх рухової активності. Саме сьогодні ми зіштовхуємось з проблемами пошуку найбільш ефективних засобів, методів розв'язання того чи іншого завдання фізичного виховання в гурткових заняттях з футболу, однак сучасний стан організаційно-методичного забезпечення не дає змогу вирішити нагальні питання організації та проведення гурткових занять з футболу [6].

Проблему побудови уроків футболу в загальноосвітній школі досліджували А.В. Попов (2000), К.Л. Віхров, Є.В. Столітенко (2013) та ін. На сьогодні достатньо вивчені питання планування тренувального процесу (Максименко І.Г., 2001, 2004; Лисенчук Г.А., 2004, Столітенко Є.В., 2010), розвитку фізичних якостей (Дулібський А.В., 1999, 2001), формування індивідуальної техніко-тактичної майстерності (Петухов А.В., 2006) методики навчання та тренування (Нуримов Р.И., 2005; Столітенко Є.В., 2013).

Однак практично поза увагою дослідників залишається проблема організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу для школярів в умовах розвитку та нових вимог сучасної освіти, крім того, значна частина розроблених матеріалів спирається на програми з фізичної культури, що втратили чинність, навчальну програму для гуртків з футболу в 1-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів [5], навчально-методичний посібник «Футбол у школі», які розроблені до затвердження нових програм з фізичної культури і не враховують взаємозв'язок програмного матеріалу гуртків з футболу між способами рухової діяльності та варіативним модулем «футбол», інноваційні підходи у фізичному вихованні школярів, що безумовно знижує ефективність гурткової роботи з футболу [4].

Виходячи з цього шляхи удосконалення організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів у загальноосвітніх навчальних закладах є актуальним науковим напрямком у теорії та методиці фізичного виховання школярів.

Мета статті: проаналізувати організаційно-методичне забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів та окреслити шляхи його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Фахівці визнають, що дитячий футбол за часи незалежності України набув значного розвитку. Початком розвитку Вітчизняного футболу, згідно нормативних документів, припадає на 2001 рік у якому було створено комплексну систему безперервної футбольної освіти та виховання футболістів, якою тоді було охоплено понад 1 млн. молоді, а у 2017 році за даними ФФУ [5] понад 5 млн.

Аналіз науково-методичної літератури та досліджень науковців констатує, що шкільний футбол є одним з найбільш дієвих механізмів масового залучення дітей до підвищення їх рухової активності. Ефективне функціонування системи шкільної футбольної освіти в тому числі і гурткових занять, потребує належного нормативно-правового, організаційного, кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного забезпечення [6].

За останні роки відбувся стрімкий розвиток нормативно-правового забезпечення гурткових занять з футболу, значну роль у цьому розвитку зіграли Договори та співпраця між Міністерством освіти і науки України та Федерації футболу України. Аналіз науково-методичного забезпечення та наукових досліджень сучасного стану нормативно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу в школі дозволив визначити проблемні сторони:

- згортання програми впровадження у загальноосвітніх навчальних закладах уроків фізичної культури з елементами футболу; неналежні умови для занять футболом у загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки більшість шкільних майданчиків знаходяться в непридатному стані та є травмонебезпечними;
- відсутність централізованих програм будівництва майданчиків із природним і штучним покриттям для шкільного футболу, забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів футбольними м'ячами, наборами інвентарю, екіпіровки та методичних матеріалів;
- відсутність належної кількості облаштованих та доступних місць для занять футболом різних груп населення; недостатня кількість сучасних спортивних споруд вітчизняного футболу, які належать до державної або комунальної власності, та невідповідність міжнародним стандартам переважної більшості з існуючих таких споруд та ін.

Науковцями встановлено, що на сьогодні, залишається ряд невирішених питань організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу: невідповідність сучасним вимогам науково-методичного та медико-біологічного забезпечення розвитку футболу; стан спортивного інвентаря, обладнання, спортивних споруд та їх повна відсутність; рівень професійної підготовки вчителя, який викладає гурткові заняття з футболу в школі; значна кількість розроблених методичних матеріалів не відповідає вимогам сучасної школи та не є системним продовженням змісту варіативних модулів з фізичної культури [1;2;3].

На нашу думку, для підвищення ефективності впровадження футболу у загальноосвітні навчальні заклади необхідна система, яка б визначала, як організаційне (вибір та підготовку місць для занять, матеріально-технічне забезпечення, побудову занять, керівництво групою, добір методів навчання), так і методичне (наявність державних програм, які відповідають сучасним вимогам, планування роботи, розклад занять, методичні рекомендації та ін.) забезпечення гурткової роботи з футболу [1;2-4;6].

Науковцями визначено складові організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів, до них віднесли [7]: вибір та підготовка місця для занять, контроль та оцінювання навчальних досягнень, безпека життєдіяльності на занятті, побудова занять, керівництво (управління) заняттям, комплектування групи відповідно до віку, правильно обрана вчителем форма організації заняття, правильно обрані вчителем методи навчання, нормативне забезпечення, програмне забезпечення, календарно-тематичне планування, розклад занять, журнал обліку навчальних занять групи, методичні рекомендації, щоденник успішності самоконтролю, підручники, навчальні посібники, інтерактивні засоби навчання (навчальні відеоматеріали та ін.), професійна підготовка вчителя, графік розподілу навчального матеріалу, забезпеченість системою контролю знань, умінь і навичок.

Найбільш значущими під час реалізації гурткового заняття з футболу науковці виділяють наступні елементи організаційно-методичного забезпечення: безпека життєдіяльності на занятті, контроль та оцінювання навчальних досягнень, програмне забезпечення, методичні рекомендації, керівництво (управління) групою учнів на занятті, вибір та підготовка міста для заняття, правильно обрана вчителем форма організації заняття, професійна підготовка вчителя, комплектування групи відповідно до віку, правильно обрані вчителем методи організації заняття [7].

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного визначено проблемні питання, вирішення яких удосконалять організаційно-методичне забезпечення гурткових занять з футболу, а саме:

- покращення умов для занять футболом у загальноосвітніх навчальних закладах;
- відкриття централізованих програм будівництва майданчиків із природним і штучним покриттям для шкільного футболу;
- забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів футбольними м'ячами, наборами інвентарю, екіпіровки та методичних матеріалів;
- підвищення рівня професійної підготовки вчителя, який викладає гурткові заняття з футболу в школі;
- приведення розроблених методичних матеріалів до вимог сучасної школи;
- для підвищення ефективності впровадження футболу у загальноосвітні навчальні заклади необхідна система, яка б визначала, як організаційне (вибір та підготовку місць для занять, матеріально-технічне забезпечення, побудову занять, керівництво групою, добір методів навчання), так і методичне (наявність державних програм, які відповідають сучасним вимогам, планування роботи, розклад занять, методичні рекомендації та ін.) забезпечення гурткової роботи з футболу.

Окреслені шляхи, на наш погляд, удосконалять організаційно-методичне забезпечення гурткових занять з футболу із школярами 5-9 класів та покращать якість організації та проведення гурткових занять з футболу у закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Деменков Д.В. Наявний стан матеріально-технічного забезпечення гуртків з футболу. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2016. № 3 (53). С. 35-38
2. Деменков Д. Готовність педагогів до проведення гурткових занять з футболу у загальноосвітніх навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 5 (33). С. 9-15
3. Деменков Д.В. Стан проблеми реалізації гурткових занять з футболу зі школярами. Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених: у 2 т. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. Т.1. С. 26-30.

4. Деменков Д.В., Вржесневский І.І. Сучасні підходи до організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти*: Матер. ІХ Міжнар. науково-методичної конференції. Київ: НАУ, 2014. С. 54–56.

5. Навчальна програма для гуртків з футболу в 1-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів. [URL:http://ua.convdocs.org/docs/index-56797.html](http://ua.convdocs.org/docs/index-56797.html)

6. Томенко О.А., Деменков Д.В. Сучасний стан організаційно-методичного забезпечення гурткових занять із футболу зі школярами. Томенко О.А [та ін.]. *Слобожанський науково-спортивний вісник*: наук.-теорет. журнал. Харків, 2014. № 3 (41). С. 101–105

7. Томенко О.А., Деменков Д.В. Співвідношення значущості складових організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу зі школярами. Томенко О.А., [та ін.]. *Спортивний вісник Придніпров'я*: наук.-практичний журнал. Дніпропетровськ: Інновація, № 2, 2015. С. 225-229

Демченко Світлана Володимирівна,

учитель хімії та біології

КУ Сумська ЗОШ І-ІІІ ступенів №24 Сумської міської ради

УЧНІВСЬКІ ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЕКТИ ХІМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена особливостям створення й реалізації дослідницьких проектів хіміко-екологічного спрямування у закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова. метод проектів, дослідницькі проекти екологічного спрямування.

Постановка проблеми. Вивчення різноманітності предметів у школі потребує в учнів обґрунтованого, виваженого і раціонального застосування засобів і методів навчання. У сучасних умовах важливим методичним орієнтиром є формування в учнів уміння вчитись і його реалізація в самостійній навчальній діяльності. Одним із найперспективніших методів навчання є реалізація дослідницьких проектів. Робота над такими проектами вимагає від учнів застосування нових знань, формує вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди, шукати і застосовувати нову інформацію з різних джерел, використовуючи інформаційно-комп'ютерні технології, розвиває критичне мислення, сприяє саморозвитку особистості, допомагає реалізувати наскрізні змістовні лінії. При цьому освітній процес характеризується значною інтенсивністю, підвищеним інтересом, набуті знання відрізняються глибиною та міцністю.

Мета статті. Проаналізувати елементи технології методу проектів, виявити методичні та дидактичні особливості та обґрунтувати актуальність упровадження дослідницьких проектів хіміко-екологічного спрямування в освітньому процесі.

Виклад основного змісту. Одним із завдань шкільного курсу хімії є формування специфічних навичок поведінки з речовинами, умінь грамотно застосовувати знання в спілкуванні з природою, показати гуманістичну спрямованість, зростаючу роль у розв'язанні глобальних проблем людства, у тому числі й захисті довкілля від забруднення промисловими і побутовими відходами, виховувати екологічну культуру учнів [1, с. 18].

Проблеми екологічного спрямування потребують міждисциплінарного підходу під час їх розв'язання. Саме міжпредметні зв'язки виступають засобом реалізації в шкільному навчанні інтеграційних процесів. Тому міжпредметність та інтеграційний підхід до розв'язання проблемних питань об'єднує учнівські проекти [2, с. 4].

Для ефективної екологічної освіти і виховання учнів в позакласній роботі предмети хімія та екологія необхідно інтегрувати. Однією із перспективних і дієвих педагогічних технологій навчання з основ екології є сопроєктивна. Стратегія даної технології полягає у співпраці вчителя й учня на рівні проєктивної діяльності. Реалізація спільного проєкту формує в учнів уміння висувати екологічно обґрунтовані гіпотези, пропозиції, робити узагальнення, критично ставитися до екологічної інформації, у результаті чого школярі навчаються передбачати очікувані наслідки, усувати негативні причини, дотримуватися безпечної поведінки, знаходити і приймати спільне рішення [3, с. 9].

Створюючи проєкти, учні мають можливість:

- виявляти та розвивати здібності до оригінального, нестандартного розв'язку творчих завдань;

- формувати аналітичне й критичне мислення у процесі досліджень;

- розвивати цілеспрямованість і систематичність;

- усвідомити значущість своїх дій;

Робота над проєктом складається з таких етапів:

- підготовчий етап (визначення теми і мети проєкту, обговорення проблеми, висунення гіпотези);

- планування (визначення джерел, засобів збирання, методів аналізу інформації, способів представлення результатів; установлення критеріїв оцінювання результату процесу);

- дослідження, спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експеримент;

- аналіз інформації, підбиття підсумків, формулювання висновків;

- оцінювання результатів і процесу дослідження за встановленими критеріями;

- творчий звіт, презентація отриманих результатів.

Усі проєкти реалізуються за чітким алгоритмом. Одним із змістовних видів проєктів є дослідницькі, для яких характерними є:

- добре обміркована структура;

- визначеність мети;

- актуальність предмета дослідження для всіх учасників;

- соціальна значущість;

- продуманість методів дослідження та експериментальної обробки результатів.

Цей тип проєктів пов'язаний з аргументацією актуальності теми, формулюванням проблеми дослідження, зазначенням джерел інформації, висуненням гіпотез і обговоренням отриманих даних, оформленням результатів досліджень.

Саме над упровадженням дослідницьких проєктів працюють мої учні. Пропоную розглянути один із них – «Про землю піклуйся – золотим зерном милуйся».

Ґрунт – це організм, що здатний відчувати радість весняного пробудження і тепло щедрого літа, багатство золотої осені і спокій зимової тиші; це організм, що страждає нині від байдужого, а тим паче хижацького до нього ставлення. Ми живемо в епоху екологічної кризи у взаєминах суспільства і природи. Ґрунт можна розглядати як своєрідну мембрану, через яку відбуваються всі складні процеси обміну речовин та енергії між літосферою, ґрунтовими водами, атмосферою та всіма живими істотами, зокрема і людиною. Отже, якщо ґрунти забруднено або вони отруєні хімічними сполуками, то це становить серйозну проблему для всього живого на Землі.

Актуальність проблеми полягає у вивченні впливу техногенних процесів на стан ґрунтів та відповідно і на здоров'я людини, дає можливість здійснювати прогноз очікуваних змін і при необхідності дати поради для виправлення уже існуючих негативних наслідків антропогенного впливу. У роботі не лише досліджуються властивості ґрунтів, а й вивчаються методи та прийоми аналізу їх виявлення та впливу на системи.

Об'єкт дослідження: ґрунт, відібраний на різних ділянках району школи і місця проживання дітей.

Предмет вивчення: антропогенний вплив на стан ґрунтів.

Мета проекту:

1. Вивчити ступінь антропогенного впливу на стан ґрунтів.
2. Розглянути спектр шкідливості антропогенного впливу на якість ґрунтів.
3. Провести дослідження антропогенного впливу на ґрунти, проби яких взяті в мікрорайоні проживання учнів.
4. Зацікавити учнів складною суспільною проблемою – збереженням здоров'я людини та покращенням екологічної ситуації в місті.
5. Сформувати внутрішню мотивацію щодо вивчення проблеми шляхом проведення аналізу та оцінки екологічного стану.
6. Навчитися самостійно проводити дослідження та на основі отриманих результатів робити висновок.
7. Поширити обізнаність учнів щодо екологічних проблем.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. Проаналізувати зібраний теоретичний матеріал про методи дослідження складу ґрунтів.
2. Провести експерименти із визначенням кількісного вмісту ґрунтів.
3. Виявити кислотність ґрунту, якісного вмісту сульфатів, хлоридів, карбонатів у досліджуваних зразках, наявність важких металів.
4. Виявити та порівняти наявність сульфатів, хлоридів, карбонатів, важких металів:
 - а) у ґрунті вздовж автомагістралі;
 - б) у ґрунті поблизу автозаправки;
 - в) у ґрунті, відібраному на шкільному подвір'ї;
 - г) у ґрунті, відібраному поряд із житловим будинком;
 - д) у контрольному зразку.
5. На основі отриманих результатів з'ясувати антропогенний вплив на вміст ґрунтів.

Практичне значення: інформування учнівської, педагогічної, батьківської громади, широких верств населення про виконану в ході проектної роботи дослідницьку роботу засобами часопису «Екологічний вісник»; через уроки хімії, біології, екології, основ здоров'я; батьківські збори; науково-практичну учнівську конференцію; презентацію проекту під час проведення Тижня екології в школі; у просвітницькій діяльності членів гуртка «Дослідник» (у родинях, серед населення мікрорайону).

Компетентності, які формує проект:

- Інформаційна: здатність за допомогою анкет та збору самостійно шукати, аналізувати, обробляти необхідну інформацію.
- Комунікативна: оволодіння навичками взаємодії з оточуючими людьми, вміння працювати в групах, знайомство з різноманітними соціальними ролями.
- Практична: формування практичних умінь і навичок особистості.

– Екологічна: здатність особистості приймати рішення і діяти так, щоб якомога менше завдавати шкоди довкіллю; здатність особистості до такої діяльності у побуті й природному середовищі, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід, цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їхні наслідки для довкілля; показник сформованості екологічної культури особистості.

Матеріали досліджень. Під час роботи відібрано зразки ґрунту для лабораторних досліджень. Для досліджень використовувалися середньо-змішані проби ґрунту з прилеглих до школи території, що були відібрані з дотриманням необхідних вимог відбору.

Очікувані результати: робота над проектом викликала у нас велику зацікавленість. Проведені дослідження підтвердили гіпотезу про надмірне забруднення навколишнього середовища. Такі дослідження необхідно проводити, щоб слідкувати за змінами у середовищі нашої життєдіяльності та розробляти заходи, що запобігають їм. Також це дає можливість здійснювати прогноз очікуваних змін і при необхідності дати поради для виправлення уже існуючих негативних наслідків техногенного впливу на біосферу.

Висновки. Використання на уроках і в позаурочний час дослідницьких проектів є вимогою сьогодення. Упровадження їх дає можливість підвищити рівень навчання, дозволить учням розвивати креативне мислення, зробити процес навчання цікавим, результативним, а головне – сформувати в учнів елементи екологічної безпеки і сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Л.В., Кривульченко А.І. Екологічні проблеми в сучасному світі. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. 82 с.
2. Інтегровані проекти. Екологічна безпека та сталий розвиток: навч.-метод. посібн. / укл. З.В. Філончук. Харків: ВГ «Основа», 2018. 160 с.
3. Тагліна О.В. Метод проектів на уроках біології. Харків: Ранок, 2010. 160 с.

Дзюбенко Любов Миколаївна

учитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії,
старший вчитель Харківської вечірньої (змінної) школи II-III ступенів №5
Харківської міської ради Харківської області

УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ЕЛЕМЕНТАМИ НАРОДОЗНАВСТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Сучасні тенденції якісного оновлення нашого суспільства, яке проголосило особистість соціальною цінністю, висунули перед освітою низку нових завдань, котрі передбачають впровадження в практику навчання технологічного підходу. Необхідність досягнення освітньої мети спонукає вчителів, науковців до пошуку ефективних педагогічних технологій, які б дозволили створити нову школу України XXI століття, школу, що б сприяла творчому, інтелектуальному, духовному розвитку конкурентноздатної особистості.

Школа XXI століття передбачає створення педагогічного процесу на демократичних засадах, що означає свободу дій і вибору всіх учасників навчального процесу, загальну доступність освіти, і повинна виробляти в кожного учня вміння брати активну участь у вирішенні важливих питань життя країни, колективу, навчити здобувати знання та передавати їх іншим, висловлювати, аргументувати свою позицію. Сучасним педагогам дуже важливо зараз приділити значну увагу вивченню інтерактивних технологій та впровадженню їх у навчальний процес. Рухаючись в ногу з часом, я розумію зміну пріоритетів і якостей сучасної освіти, що неодмінно ведуть до зміни тієї ролі, яку традиційно виконував вчитель [6-7].

Актуальними є праці М. Возняка, О. Воропая, В. Гнатюка, В. Горленка, В. Дашкевича, М. Дмитренка, О. Ковальчука, М. Милорадовича, В. Наулки, С. Плачинди, О. Потебні, М. Рильського, А. Свашенко, В. Скуратівського, а також твори Т. Шевченка, І. Котляревського, І. Франка, Л. Українки та багатьох інших поетів, прозаїків і дослідників фольклору. Дидактичний матеріал добирається таким чином, щоб на уроках української мови та літератури реалізувати принципи концепції національної освіти.

Сучасна педагогіка має різні погляди на інноваційні процеси в навчанні та вихованні. Принцип варіативності освіти сьогодні дає змогу педагогічним колективам вибирати й конструювати навчальний процес на основі нових ідей і технологій. Учителю має свідомо, осмислено здійснювати інноваційну діяльність. Існує велика кількість інтерактивних форм організації навчального процесу – проблемна лекція, парадоксальна лекція, евристична бесіда, пошукова лабораторія, розв'язання ситуаційних задач, кооперативне навчання, колективно-групове навчання, ситуативне моделювання. Вони можуть бути використані на різних етапах уроку: під час первинного оволодіння знаннями, під час закріплення й удосконалення, під час формування вмінь та навичок. В своїй практиці я застосовую їх як фрагмент заняття для досягнення певної мети або ж використовую окрему методику протягом всього уроку [1].

На уроках української мови та літератури відбувається процес формування нового світогляду, національної системи навчання і виховання. Кожна педагогічна технологія спрямована також на досягнення конкретного результату: навчити учнів грамотно писати, швидко читати, вільно висловлюватися, оволодіваючи якомога більшою кількістю інформації, ефективно засвоювати матеріал лінгвістичної змістової лінії тощо. Важливою умовою впровадження кожної технології є пояснення того, як саме учні будуть працювати, тобто особливості організації навчального процесу.

Інтерактивні форми навчання, безперечно, мають багато переваг. Вони відкидають одноманітність, посилюють інтерес до предмета, навчання, розвивають творче, продуктивне мислення, вчать культури спілкування, поліпшують міжособистісні стосунки. Одне слово, вони краще реалізують єдність навчання і розвитку учнів. Використання таких форм навчання, на мою думку, вимагає від учителя високого рівня професіоналізму, педагогічної майстерності і творчості, інтегрованих знань, широкого кругозору. Сучасний учитель повинен уміти створювати ділову, творчу атмосферу, вести діалог, дискусію [2-3].

Успіх навчально-виховної роботи на уроці залежить не тільки від правильного вибору оптимальних форм і методів роботи, але й від умов праці. Важливою умовою успішного навчання на уроці є достатня різноманітність наочності для фронтального, групового, роботи в парах та індивідуального використання. Досвід підказує, що треба постійно вдосконалювати обладнання до уроку та створювати щось нове, власне з метою підвищення ефективності уроку. Учителю словесності повинен будувати педагогічний процес не за принципом інформаційного повідомлення від суб'єкта до об'єкта в жанрі монологу, а за принципом діалогізації, полілогу, крім того, варто вдаватися до імпровізацій. Тут не існує нормативної, однозначної істини. Важлива умова при цьому – ціннісно-смилова рівність дорослого й дитини, тобто кожен пізнає світ без обмежень. Це забезпечує можливість реалізації положення Я. Каменського «навчати всіх усього». Точкою відліку стає учень і його рух у часі і просторі відносно самого себе [5].

Опрацьовуючи свою методичну тему, зіткнулася з проблемою, що значна частина моїх учнів сприймає мову не як живий організм, що розвиває людину і розвивається разом з нею, а лише як систему суцільних мертвих знаків, символів і понять, віддалених від повсякденного життя. Виходячи з цього, свідомо почала включати в матеріал, що використовується на уроках мови та літератури, елементи народознавства. Вони спрямовані на ефективний розвиток інтелектуальних, творчих можливостей учнів, їх самоствердження і самореалізацію як національно-мовних особистостей на основі творчого співробітництва учителя й учнів [4].

Впроваджуючи елементи народознавства на уроках української мови та літератури, маю на меті формування національно-мовної особистості, яка характеризується свідомим ставленням до мови, розвиненим інтелектом, а отже, й мовленнєвою пам'яттю, мовним чуттям; володіє мовним етикетом, тісно пов'язаним з

культурою поведінки, моральними якостями, духовністю.

На уроках української мови та літератури з використанням елементів народознавства реалізуються такі завдання:

- здійснити процес навчання української мови та літератури в контексті української культури;
- сприяти пізнанню української культури у взаємодії з культурами інших народів;
- допомогти учневі стати самодостатнім носієм мови, який не лише володіє сумою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила) чи відтворює мовленнєву діяльність, а й має практичні навички активної роботи зі словом;
- прищепити учневі любов і повагу до рідного слова на основі оптимального добору цікавого народознавчого матеріалу;
- створити систему завдань, які розкриватимуть патріотичні почуття дітей;
- подолати комплекс національного нігілізму та національної неповноцінності.

В наш час використовуються нові підходи до викладання української мови та літератури на основі впровадження інтерактивних технологій з елементами народознавства на уроках мови та літератури, а саме:

1. Побудова занять на основі рівноправного партнерства і спілкування в умовах особистісно орієнтованого підходу до дитини. Для даного підходу результативним стало використання таких інтерактивних технологій, як колективно-групове та кооперативне навчання.

2. Зацікавлення учнів проблемами культури, духовності, історії, які порушували творці словесного мистецтва і які є актуальними нині. (Можна використовувати для цього тексти на основі народознавчого матеріалу, пояснювати явища і поняття української культури на основі конкретних прикладів. Допомагають в цьому експозиції, художня література та експонати українознавчої світлиці, що була створена разом з учнями нашої школи).

3. Застосування когнітивно-розвивальних вправ і текстів з фоновим національним і регіональним компонентом.

4. Зацікавлення учнів граматичною одиницею як мовним явищем, її роллю в словесній діяльності людини, акцентування уваги учнів на питанні оволодіння цим явищем з метою вдосконалення особистої культури мовлення на основі народознавчого матеріалу.

5. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу з мови через подання його укрупненими частинами з неодмінним застосуванням опорних схем, таблиць.

6. Діяльнісний підхід у вивченні теоретичного матеріалу.

7. Обмін думками щодо опрацьованого матеріалу, нагромадження дітьми системних знань через емоційне сприймання та логічне мислення. Доречним є застосування таких інтерактивних вправ, як робота в групах, мікрофон, ажурна пилка, мозковий штурм тощо.

8. Робота над культурою мовлення, якій сприяють такі форми роботи, як розігрування ситуації за ролями, метод ПРЕС, дискусії.

9. Творча робота з аналізом відбиття мовного явища у власному творі (передбачено право вибору теми роботи). Теми логічно вплетені в тематику системи уроків. Розробки уроків, інтерактивних вправ, наочні посібники (картки, таблиці, комп'ютерні схеми) та інший матеріал за методичною темою «Впровадження інтерактивних технологій із застосуванням елементів народознавства на уроках української мови та літератури» можна використовувати на уроці під час вивчення нової теми так, щоб, по-перше, прищепити учням любов і повагу до рідного слова на основі цікавого народознавчого матеріалу; по-друге, щоб створити систему знань, яка розвиватиме вміння дітей працювати в колективі, бажання вільно висловлювати свої думки (наприклад, при використанні інтерактивної вправи «мікрофон»), вміти дискутувати, знаходити шляхи вирішення складних питань (наприклад, за допомогою застосування вправи «дерево рішень») тощо; по-третє, щоб звільнити свідомість учня від комплексу національного нігілізму та національної неповноцінності, натомість щоб з'явилася гордість за свій

народ, багатий на культурну спадщину, щоб діти відчули зв'язок поколінь, який не дано нікому розірвати поки існують Україна та її діти і яким може похвалитися не кожен народ у світі.

Уроки з мови будуються так, щоб забезпечувалися цілісність і систематичність в оволодінні теоретичними знаннями, вироблення норм грамотного письма й мовлення та вміння користуватися ними на практиці. Засвоєння теоретичних знань здійснюється через пакет понять, уявлень, зведених в укрупнення (блоки) навколо наскрізного, головного, щоб інтенсифікувати процес засвоєння і відновлення навчальної інформації. Скажімо, протягом одного року програмовий матеріал учні засвоюють на основі народних пісень (9 клас), на основі знайомства з системою образів слов'янської міфології (10 клас), на прикладі вірувань, повір'їв і прикмет (11 клас). Шлях інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності, усвідомлення написаного через урізноманітнений характер виконуваних завдань та багаторазове повторення найтипівіших моментів у стандартних і нестандартних ситуаціях. Певне лінгвістичне явище вчитель подає через опорну схему, модель чи таблицю. Підручник при цьому є лише джерелом наукової програми, яким учні користуються для опрацювання суто теоретичного матеріалу, а основна робота на уроці проводиться на основі народознавчого матеріалу. На уроках інших типів, навпаки, підручник використовується ширше, проте народознавча тема теж присутня, але вже тільки у вигляді індивідуальних завдань.

Цим досягається те, що на першому уроці вивчення тієї чи іншої теми вчитель заохочує дітей до опанування програмового матеріалу курсу «Рідна мова» і разом із тим активно впливає на світогляд учнів, на формування естетичних смаків тощо. Наступні кроки допомагають визначити рівень зацікавленості учнів у запропонованій народознавчій темі, а отже, і те, наскільки вмотивовано було використання відповідного дидактичного матеріалу.

Усе це робиться з метою активізації пошукової діяльності учнів, яких зацікавила народознавча тема, і розвитку їхніх творчих здібностей.

Учитель досягає концентрації знань не лише з навчальної теми уроку за програмою, а й з тієї теми, над якою працює. Крім того, формує в учнів систему етнографічних, культурологічних знань, вміння працювати в колективі, вільно висловлювати свої думки.

Як результат відчутний прогрес більшої частини учнів в оволодінні рідною мовою не лише на уроках, а й у повсякденному житті.

Отже, навчальний процес слід будувати так, щоб сприяти свідомій співучасті особистості, яка навчається, у відтворенні змісту предмета. Нинішній спосіб викладання української мови та літератури має створити умови для духовного самовдосконалення, самореалізації і самоствердження дитини.

Список використаних джерел:

1. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. посібн. Київ: А.С.К., 2002. 255с.
2. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. Київ: Видавництво А.С.К., 2006. 192с.
3. Суслowa О., Семіколенова О., Пометун О. Кроки до Права. Київ: А.П.Н., 2001. 178с.
4. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. Київ: Партнер, 1997. 193с.
5. Впровадження нових педагогічних технологій на уроках української мови та літератури: За матер. роботи Міжрегіон. експерим. тв. групи вч. укр. мови та літератури Полтавської, Сумської та Харківської областей. Харків: ХОНМІБО, 2006. 264с.
6. Українська мова. Універсальний довідник. Харків: «Школа», 2007.
7. http://osvita.ua/school/lessons_summary/literature/11357/
8. <https://dorobok.edu.vn.ua/article/view/626>

ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ТА МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто питання формування міжпредметних компетентностей на урок історії України та мистецтва. Сьогодні у ході запровадження компетентісно зорієнтованого навчання виникає потреба по-новому подивитися на сучасний урок, на його структуру, форми, технології проведення.

Ключові слова: шкільні програми, історія України, мистецтво, міжпредметні компетентності.

Урок у школі був і залишається основною формою організації навчальної роботи, за допомогою якої здійснюється виховання й розвиток компетентної особистості. Вимоги, які висуваються сьогодні до навчального процесу, постійно зростають. Збільшується обсяг інформації, зростає кількість завдань, що сприяють загальному розвитку учнів, предмети викладають різні вчителі, тому йде повторення існуючих знань учнів. Унаслідок цього в учнів формується розрізнені знання про дійсність. Тому одне з основних завдань методики полягає у виявленні й використанні міжпредметних компетентностей у навчанні. Педагоги повинні шукати у своєму предметі точки дотику з матеріалами інших предметів.

Використання міжпредметних компетентностей відображається у шкільній навчальній програмі та впроваджується у ході навчального процесу. Такі компетентності у навчанні відображають комплексний підхід до виховання і навчання, включають учнів в оперування пізнавальними методами, що мають загальнонауковий характер.

Міжпредметні компетентності можна використовувати на різних етапах уроку: актуалізація опорних знань учнів, вивчення нового матеріалу, перевірка та закріплення вивченого матеріалу, домашнє завдання і контроль знань.

Більшість предметів шкільного циклу дотичні до історії, але цікавим, змістовним і практичним є поєднання курсу історії та мистецтва. Історія та мистецтво – важливі предмети для виховання, тому необхідно навчити молодь поєднувати знання, комбінувати, порівнювати, систематизувати та творити.

За допомогою історії та мистецтва школярі проходять емоційну школу – виховання людяності, патріотизму, любові до рідного краю, доброзичливості. Найкращі людські якості утверджуються одночасно з пізнанням важливих історичних істин.

Пріоритет надається поняттю «компетентність», що визначається науковцями як динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою/навчальною програмою. Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника. Компетентності як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями. Це сукупність професійної підготовки, що дозволяє адекватно реагувати на потреби виконуваної роботи, що мають тенденцію змінюватися. Вона залежить також від ставлення людини до своєї роботи, досвіду, старанності та уміння поповнювати свої знання [5, с. 75].

Ефективній реалізації міжпредметних змістових ліній сприятимуть внесені у програми відомості про можливі в межах кожної теми міжпредметні компетентності. Навчання по змістових лініях реалізується через актуалізацію відповідних знаньєвих, діяльнісних і оцінно-ціннісних

компонентів, творчу роботу при міжпредметній і внутрішньопредметній інтеграції, позакласну роботу й роботу гуртків за інтересами, участь у загальнонаціональних учнівських конкурсах

Змістова лінія «Культурна самосвідомість» в курсі «Історія» спрямована на розвиток школяра як особистості, яка розуміє роль культури у формуванні мислення, усвідомлює зміни різних культур упродовж історії, має уявлення про різноманіття культур та їх особливості, цінує свою культуру і культурну багатоманітність світу. Учні 5–6 класів орієнтують усвідомлювати і вивчати культурне різноманіття минулого і сучасного, здобувати знання про історію культур (зокрема української) та культурну взаємодію, бути толерантним. Учні 7–9 класів орієнтують усвідомлювати себе носіями і продовжувачами певної культури, розуміти важливість міжкультурного спілкування і співробітництва, з повагою ставитися до представників інших культур; розміти значення культурної традиції для розвитку суспільства [4, с. 12]. Учні 10-11 класів орієнтують на усвідомлення і вивчення культурної багатоманітності світу, розвиток власної культурної свідомості, набуття знань про становлення та взаємодію національних культур.

У той же час, під час опанування учнями різних видів мистецтва формуються міжпредметні естетичні компетентності – здатність учня орієнтуватися в естетичних нормах різних сфер соціуму відповідно до сформованих естетичних ідеалів і цінностей, системи інтегрованих мистецьких знань і досвіду.

Міжпредметні естетичні компетентності виявляються у здатності особистості використовувати набутий досвід мистецької діяльності у навчальних і життєвих ситуаціях, зокрема під час практичної, пізнавальної й творчої діяльності, сприймання, аналізу, інтерпретації творів мистецтва, участі у різних мистецьких заходах; у висловлюваннях, судженнях щодо ціннісного ставлення та щодо усвідомлення соціального, культурного, особистісного значення мистецтва; у критичній оцінці на основі естетичних засад та аргументації своєї позиції щодо творів мистецтва, докільця, медіа й інтернет-ресурсів; у продукуванні креативних ідей та пропонуванні способів їхньої реалізації; в умінні трансформувати мистецькі знання у досвід діяльності виконання практичних і творчих завдань, естетизації середовища та корекції власного емоційного стану, задоволення власних творчих потреб тощо [2, с. 5-6].

Предметна мистецька компетентність (музична, образотворча, хореографічна, театральна, екранна) – це здатність до пізнавальної і практичної діяльності у певному виді мистецтва. Вона формується у процесі опанування учнями системи знань та уявлень у сфері певного виду мистецтва (знаннявий компонент), набуття ними художньо-творчого досвіду з мистецтва (діяльнісний компонент), виховання ціннісних орієнтацій щодо мистецтва та мистецької діяльності (ціннісний компонент).

У процесі опанування учнями мистецтва формуються міжпредметні компетентності – здатність застосовувати у навчальній діяльності та соціумі систему інтегрованих мистецьких знань, умінь, естетичних цінностей з використанням набутого досвіду з інших галузей освіти [3, с. 5–6]. Цікавими є уроки з історії України в 9 класі на тему: «Повсякденне життя та культура України в середині XIX на початку XX століття» та уроки мистецтва з теми: «Стилі і напрями мистецтва». У контексті вивчення зазначених тем, учні мають розуміти особливості стилів і напрямів мистецтва (імпресіонізм, модернізм, сюрреалізм, футуризм тощо), усвідомлювати та оцінювати роль людини у створенні історичної та культурної спадщини України та світу, осягати значення загальнолюдських, естетичних та художніх цінностей, транслятором яких є мистецтво.

Нестандартна, але змістовно можна розглянути міжпредметну інтеграцію у 11 класі з історії України: «Творення нової України» та з мистецтва: «Мистецтво культурного європейського

регіону. Україна», під час вивчення якої молодь має зрозуміти внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини, називати найхарактерніші здобутки – «візитівки» українського мистецтва у світі, видатних представників українського мистецтва, наводити приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві, усвідомлювати необхідність збереження національної мистецької спадщини [1, с. 33].

Таким чином варто погодитися, що міжпредметні компетентності на прикладі шкільних предметів «Історія» та «Мистецтво» допоможуть розглянути контраверсійні питання, які виникли у минулому та сприяють формуванню освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до інновацій. Тим більше, що вчитель необмежений у виборі сучасних форм та методів для проведення якісних, цікавих, результативних інтегрованих уроків. Виходячи з реальних потреб та можливостей, це можуть бути як використання елементів, фрагментів окремих навчальних тем з інших предметів, так і бінарні уроки, уроки – проекти, уроки дослідження, під час яких учні та вчитель від фрагментарного використання міжпредметних зв'язків переходять до створення цілісної картини бачення світу. Саме таким чином відбувається процес міжпредметної інтеграції.

Систематичне використання міжпредметних компетентностей шкільних курсів «Історія» та «Мистецтво» емоційно наповнить історичну картину, підвищить зацікавленість учнів та сприяє формуванню історичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Історія: Україна і світ. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальноосвітніх навчальних закладів. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2017. № 11-12. С. 26–36.
2. Мистецтво 5-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ. 2017. 42 с. [URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas) (дата звернення: 05.02.2019).
3. Мистецтво. Програма для загальн. навч. закл. 10-11 кл. Рівень стандарту. Київ, 2018. 11с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів України, опис ключових змін. 5-9 класи. Київ: Освіта. 2017. 88 с.
5. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є.Р. Чернишова, Н.В. Гузій, В.П. Ляхоцький; за наук. ред. Є. Р. Чернишової. Київ: ДВНЗ Університет менеджменту освіти, 2014. 230 с.

Дуднік Ірина Борисівна,

музичний керівник Сумського обласного

Центру комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИКО ТЕРАПЕВТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Дослідження в спеціальній психології й педагогіці об'єктивно підтверджують позитивний вплив музики на дітей з різними порушеннями в розвитку, демонструють ефективність впливу слухання музики, музично-ритмічних занять на розвиток мовленнєвої функції, слухової уваги, моторики, активізують мислення.

Особливе місце серед психотерапевтичних течій у Європі в лікувальній та корекційній практиці займає напрям, що вивчає вплив музики на дітей з різними порушеннями в розвитку. Ефективність

застосування музики в лікувально-адаптаційних цілях у дітей з різною патологією розкривається в роботах німецьких дослідників: у дітей з неврозами – К. Швабе, з раннім дитячим аутизмом Р. Бензон, з органічними ураженнями головного мозку – Е. Коффер-Ульбріх.

Численні дослідники психолінгвістики стверджують, що процеси мислення, мовлення та музики тісно взаємопов'язані, мають певну ритмічну організацію та пройшли спільний шлях розвитку. Музичний звук є першоосною у формуванні та розвитку членороздільного мовлення, тому використання в музикотерапії тонування звуків, складів для дітей з загальним недорозвиненням мовлення сприяє покращенню артикуляційної функції мовлення.

В. Бехтерєв наголошує, що сприймання музики не потребує попередньої підготовки і є доступним для дітей, яким немає ще і року. Тобто музика здатна чинити свій лікувальний вплив на дитину за будь-яких умов. Її терапевтична цінність постійно зростає. За допомогою музичних образів та музичної мови, ритму та її мелодійності можна встановити рівновагу в діяльності нервової системи дитини, можна розгальмувати загальмованість дітей, врегулювати дію кінестетичної системи або дати необмежений простір і свободу рухам, виявити музичні здібності особистості та задовольнити її музичні потреби у будь-якому музичному жанрі чи уподобаннях [2, с.68].

Які музичні твори підібрати для занять з дитиною, в якій цілий комплекс психофізичних порушень – завдання більш складне, ніж з дітьми, що мають тільки порушення інтелекту, чиї труднощі викликані невідповідністю між рівнем розвитку і біологічним віком. У такому випадку музикотерапевт буде працювати і будувати свою корекційну програму відповідно до рівня розуміння дітей даної категорії та їх функціональних можливостей.

Для організації та проведення ефективних музикотерапевтичних занять в умовах комплексної реабілітаційної установи необхідною умовою є комплектація груп з урахуванням соматичних та психофізичних показників кожної дитини (діти з порушеннями психічного розвитку, зі збереженим інтелектом, ДЦП, з розладами спектру аутизму, вадами слуху та зору тощо), характеру патології та попереднього досвіду занять з музикотерапії. Наступними умовами є різноманітні форми викладу матеріалу, що надається, правильний вибір темпу і способу засвоєння завдань, введення інтегрованих елементів у корекційний процес, використання індивідуального підходу з елементами групової роботи.

Розподіл психофізичного навантаження, відчуття кожним учасником емоційної захищеності та комфортності на заняттях музикотерапією сприятиме досягненню оптимальних результатів. У комплексну структуру занять необхідно внести музично-рухові вправи, ритмічні ігри, дихальну гімнастику, слухання та прислухання, музично-танцювальну діяльність, спів та інсценізацію пісень, музичну гру, музикування. Враховуючи психофізичні можливості ігри та вправи проводяться в індивідуальній та груповій формах, а також в різних темпових рішеннях. Використання різноманітних форм роботи дає позитивні результати при корекції рухових та мовленнєвих розладів, порушень координації рухів [3, с.18].

Досвід корекційної роботи з дітьми підтверджує що музикотерапія сприяє подоланню мовленнєвих порушень, формуванню правильного мовленнєвого дихання, профілактиці дихальних захворювань та корекції вроджених дефектів дихальної системи.

Для підвищення ефективності музикотерапевтичного впливу слід чітко дотримуватись поетапності при проведенні занять. Музичний матеріал підбирається з урахуванням корекційного етапу реабілітації, індивідуальних, фізичних і психічних можливостей дітей, при цьому звертається увага на зони найближчого розвитку дитини. Музичні твори, які використовуються на заняттях (класичні, народні, дитячі, сучасні) забезпечують надання дитині з інвалідністю необмежених можливостей самовираження й самореалізації.

Завдання музикотерапевтичних занять:

- формування музично-естетичних уподобань, а також потреби у «спілкуванні» з класичним і народним музичним мистецтвом;
- розвиток музичних здібностей і нахилів, активізація здатності до емоційного сприймання музики;
- розкриття музично-творчого потенціалу дітей;
- формування музичної обізнаності й компетентності;
- зняття емоційно-психологічного напруження та досягнення катарсису в процесі музично-творчої діяльності;
- гармонізація емоційно-чуттєвої та вольової сфер;
- усунення психофізіологічних блокувань, сприяння розгальмованості поведінки.
- сприяння розвитку мовленнєвої культури та соціальної комунікативності [1, с.9].

Завдання стосовно організації заняття з музикотерапії мають певні особливості. Це не лише подарувати дітям 25-30 хвилин відпочинку, радості, щастя від спілкування з прекрасним, де діти отримують задоволення, а й сформувати певні знання про музичний світ та навчити практичних умінь в творчій діяльності. Для виконання завдань з організації занять важливим є створення сприятливих умов для їх проведення: психологічний комфорт, душевність, гармонійність стосунків, невимушеність атмосфери.

Музикотерапевтичні заняття поділяються на традиційні, інтегровані, тематичні, домінуючі.

Традиційні заняття налічують усі види музичної діяльності: слухання та прислухання, спів або підспів, музично-ритмічні рухи, вправи на музичних інструментах, музично-танцювальна діяльність та музичні ігри.

Інтегровані заняття поєднують в собі різні види занять: музичне та фізичне, музичне та образотворче мистецтво, музичне та психологічне.

Тематичне заняття має певну тему, наприклад «Золота осінь».

У домінуючому занятті переважає який-небудь один музичний вид діяльності, можна присвятити його співу, слуханню музики, музично-ритмічним рухам або вправам на музичних інструментах [7, с. 8-10].

При проведенні музикотерапевтичних занять важливо використовувати дидактичні ігри, розроблені на матеріалі пісенно-ігрового та дитячого фольклору: музичні, музично-словесні, казкові, настільно-друковані, сюжетно-рольові, ігри-подорожі, ігри-змагання, ігри-обряди, ігри-пісні, ігри-знайомства з казковими персонажами тощо. Досягненню мети допомагає сукупність методів: «парного навчання», «тренувальних вправ», «асоціативного», «співставлення», «наочно-образної музичної ілюстрації».

Метод «парного навчання» передбачає постійну присутність і включення у музикотерапевтичний процес батьків. Спираючись на батьківську підтримку й приклад, допомагає дітям адаптуватись до музичного середовища.

Метод «стислого максимуму» – це оволодіння дітьми максимальною кількістю музичних творів у здійсненні різних видів музичної діяльності.

«Асоціативний» метод передбачає виконання дітьми однієї вправи чи розспівки на матеріалі скоромовок, лічилок, дражнилок, звуконаслідування у характерах різноманітних персонажів або уявних образів.

«Співставлення» відомого дітям музичного твору з новим, невідомим – дозволить проводити порівняльний аналіз, встановлювати спільні й відмінні риси, притаманні музичним та фольклорним творам.

Структура музикотерапевтичного заняття в комплексній реабілітаційній установі включає три частини – вступну, основну і заключну.

Вступна частина: ритуал привітання, актуалізація діяльності, повідомлення мети та завдань поточного заняття. Вступна частина заняття включає ритуал привітання і планування ігор та вправ, яким буде присвячено заняття. Кожне заняття завжди починається з привітання, що виконує важливі функції встановлення (на початкових заняттях) або підтвердження (на наступних заняттях) емоційно-позитивного контакту педагог-дитина.

Привітання повинне бути адресоване кожному учасникові музичного заняття, без винятку, виділяючи тим самим його значимість. Ініціатива привітання на початковому етапі занять належить музикотерапевту. Він перший вітається з дітьми, не чекаючи на їх вітання, як це зазвичай прийнято, наприклад, при зустрічі учня і вчителя у школі. Педагог, вітаючись з дитиною, обов'язково повинен назвати його по імені та комунікувати йому – вербально або невербально – радість і задоволення від зустрічі. Це можуть бути слова «Я рада бачити тебе сьогодні на занятті», посмішка, тепла і підбадьорлива, перцептивний візуальний («очі-в-очі») або тактильний контакт (доторкнутися до руки, рукостискання).

Зазвичай на початку заняття діти стають в коло. Важливо, щоб крім індивідуальних, особистісно-орієнтованих вітань, на заняттях прозвучало б і вітання всій групі, що об'єднало б дітей в єдине ціле, і сприяло б формуванню почуття приналежності до групи. З метою створення піднесеного радісного настрою та позитивної орієнтації на занятті в ритуал привітання часто включають груповий спів дітей. Це повинна бути весела, добре відома дітям пісня, досить проста для виконання. Груповий спів дозволяє забезпечити емоційну реакцію, залишити за дверима музичної зали погані настрої, створити установку на спільну діяльність, так як при такому співі дитина змушена орієнтуватися на однолітків і враховувати їх дії, що сприяє формуванню групової згуртованості.

Основна частина заняття займає більшу частину часу і за своїм змістом являє реалізацію відповідного етапу – це вправи й ігри, поетапне виконання яких дасть змогу виконати поставлену мету та завдання заняття. Вправи підбирають від простих до більш складних. Після кожної підбивають невеликий підсумок. Кожне завдання має свою мету, яка має бути досягнута, адже тільки тоді реалізується загальна мета заняття. Будь-яку вправу, завдання потрібно виконувати якісно (активно програвати, співати, музикувати).

Заключна частина: підбиття підсумків заняття, рефлексія, ритуал прощання. Заключна частина заняття – це своєрідне підбиття підсумків, рефлексія того, що було на занятті і забезпечення умов для плавного переходу з «світу свободи, фантазії та ігри» в «світ реальності і обов'язків». Для підбиття підсумків у кінці кожного заняття діти знову сідають в коло і обмінюються враженнями і думками. Такому обговоренню допомагають питання типу: «Що ви сьогодні співали?», «На яких інструментах ми сьогодні грали?», «Що сподобалося?», «Чому?»

Завершальним штрихом має стати ритуал прощання. Звичайно для такого ритуалу використовується тиха спокійна пісня чи дія, що об'єднує дітей.

Отже, музикотерапія – це психотерапевтичний напрям, який пов'язаний з використанням музики та її елементів (звуків, ритму, мелодії), що супроводжується розвитком відносин, музикальності у поєднанні з розкриттям резервних й адаптивних можливостей організму, самовираженням із метою систематизації або відновлення функцій дитини з психофізичними порушеннями. Музика допомагає досягти дитині кращої внутрішньої і міжособистісної інтеграції та якості життя. Саме це забезпечує вирішення важливої задачі – адаптації дитини засобами музичного мистецтва до соціального середовища.

Список використаних джерел:

1. Боднар С.В. Музично-оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 128 с.
2. Дуднік І.Б. Музикотерапія як засіб реабілітації дітей з психофізичними порушеннями. Суми, 2016. 84 с.
3. Медведева Е. А., Левченко І. Ю. Артпедагогіка и арттерапия в специальном образовании. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 248 с.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Гуманит, изд. центр ВЛАДОС, 1999. 176 с.
5. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. *Мистецтво та освіта*. № 2. 2008. С. 9–12.
6. Пушкар Л.В. Активні технології навчання музики. Метод. рекомендації для студ. пед. ун-тів. Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. 40 с.
7. Садовенко С.М. Дивосвіт українського музичного фольклору. Київ: НАККІМ, 2009. 92 с.

Дяченко Лариса Леонідівна,
учитель біології Гринівського НВК: «ЗОШ I-III ступенів – ДНЗ»
Недригайлівської селищної ради Сумської області

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

У статті розглянуто особливості формування навичок науково-дослідної діяльності в закладах освіти. Розкривається зміст участі учнів в роботі екологічного табору «Деснянські зорі» в Національному природному парку «Деснянсько-Старогутський».

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, заклади освіти, пошуково-дослідна робота.

Актуальність теми. Проблема формування навичок науково-дослідної діяльності є однією з найбільш актуальних і водночас складних та малодосліджених. В Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання й використання нових знань. Новими знаннями вважається науковий результат, одержаний у процесі фундаментальних або прикладних досліджень, що зафіксований на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, наукового відкриття тощо. У концепції «Нова українська школа сказано: «Формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва слугуватимуть сучасні лабораторії, а також програми доступу дітей до наукових музеїв, обсерваторій, відкритих навчальних курсів та інших ресурсів» [2, с. 29]. Тобто для науково дослідної роботи в майбутньому будуть створено нові умови.

Реагуючи на виклики цивілізації, необхідно виховувати дітей готовими до науково-дослідної діяльності. Саме такі учні стануть надійною опорою української науки в майбутньому. Адже ознакою третього тисячоліття є широке застосування наукоємних технологій.

Як стверджують науковці [1, с. 47], науково-дослідна діяльність володіє особливостями, які розкривають широкі можливості для розвитку творчих здібностей у закладах освіти. Застосування різних методик дозволяє формувати у вихованців уміння моделювати біологічні процеси, розвивати в учнів уміння самостійно проводити пошук та аналіз біологічної інформації, здійснювати постановку творчих проблем та пошук шляхів їх вирішення, що необхідно для

написання науково-дослідних робіт, екологічних проектів, опанування методик дослідження різних біологічних об'єктів.

Пошук засобів розвитку навичок науково-дослідної діяльності є актуальною педагогічною проблемою. Накопичений педагогами України досвід формування навичок науково-дослідної діяльності позначається на якості наукових знань випускників закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Проблему формування навичок науково-дослідної діяльності на теренах Сумщини вивчали такі науковці як Л.В. Тихенко, С.М. Панченко, Н.В. Перепелиця, Н.Ю. Сидоренко та ін. Можливості формування навичок науково-дослідної діяльності базуються на загальноприйнятих наукових методиках. Організацією науково-дослідної діяльності дітей треба займатися в співпраці закладів різних типів: загальної середньої, позашкільної, вищої освіти. У сучасній психолого-педагогічній науці домінують два підходи до визначення науковості учнівських досліджень. Більшість учених вважає неправомірним та недоцільним використання терміну «науковість» стосовно учнівських досліджень. Деякі вчені припускають використання терміна «науково-дослідна робота» щодо учнівських досліджень. При цьому, зважаючи на поставлену педагогічну мету, вони розрізняють *науково-дослідну* та *навчально-дослідну (пошукову)* діяльність учнів. Науково-дослідною вважається діяльність, під час якої відбувається опанування способів і методів наукового пізнання, засвоєння основ професійних знань, самореалізація в процесі вирішення проблем наукового характеру за обраною темою. Отримання результатів, які мають високу наукову новизну, не є пріоритетним завданням такої роботи. Навчально-дослідною вважається така учнівська діяльність, коли дослідження стає однією з багатьох форм освітнього процесу і не передбачає заглиблення в методи, методика та специфіку науково-дослідної роботи. Результатом такої роботи може бути реферат, опис, звіт про проведену роботу в межах дослідного проекту, що виконувались із застосуванням елементів наукових досліджень. У практиці роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти більш вживаним є поняття «*пошуково-дослідна діяльність*», яке трактується як різновид навчально-творчої діяльності школярів, що проводиться з дотриманням вимог до наукових досліджень, передбачає створення оригінального соціально значущого продукту шляхом самостійного використання засвоєних знань, умінь і навичок навчально-пізнавальної діяльності, перенесення їх в нові умови, комбінування відомих способів діяльності чи створення нових підходів до вирішення проблем [1, с. 8].

В умовах роботи закладів освіти науково-дослідна діяльність виконує низку функцій, а саме:

- створення позитивної мотивації до наук природничого циклу, цілеспрямованої самоосвітньої діяльності;
- поглиблення та посилення дієвості знань з природознавства, біології, географії, хімії, фізики, природознавства;
- розвиток інтелектуальної сфери особистості; формування вмінь і навичок дослідної діяльності (пошукової, дослідно-експериментальної);
- розвиток пізнавальної активності та самостійності в навчально-творчій діяльності.

Науково-дослідна діяльність характеризується наявністю кількох стандартизованих етапів, а розвиток дослідної діяльності учнів нормується виробленими науковим співтовариством традиціями та характером навчальних досліджень [1, с. 61]. Дослідна робота школярів, насамперед, має навчальний характер, і тому наукова новизна отриманих результатів може бути мінімальною. Така робота учнів обов'язково здійснюється під контролем керівника-педагога і передбачає підготовку та проведення нескладних дослідів і спостережень, розуміння їх суті, розвиток практичних навичок у поєднанні з теоретичними знаннями, виховання творчо-пошукових

здібностей. У процесі такої роботи поглиблюються знання, розвиваються спостережливість, уміння аналізувати, напрацьовується дослідний підхід до розв'язання проблем. Особливо важливо розвивати самостійність в роботі. У результаті пошуково-дослідної діяльності учні отримують навички роботи з літературою; вчать планувати, підбирати методики та розробляти програми досліджень, закладати дослідні ділянки, доглядати за ними, проводити спостереження; оволодівають елементарними навичками обробки результатів дослідження та формулювання висновків. Важливо розвивати здібності не лише до самостійного засвоєння знань, умінь і навичок, а й переносити їх на нові умови, комбінувати відомі способи діяльності, і лише у виняткових випадках намагатися створювати нові підходи до вирішення проблем [3, с. 24].

Аналіз науково-методичних матеріалів, розроблених вчителями біології та екології закладів загальної середньої освіти, дає підстави для твердження про унікальність можливостей позашкільного креативного соціуму щодо соціалізації особистості, розвитку її інтересів до наук природничого та сільськогосподарського напрямів, формування й розвитку її інтелектуально-творчих здібностей, особливо в процесі практичної та пошуково-дослідної діяльності.

Організація роботи дітей та учнівської молоді в екологічному таборі «Деснянські зорі» Екологічний табір – це одна з найбільш важливих і ефективних форм еколого-просвітницької роботи. Переважна більшість таких заходів організується для шкільної та студентської молоді. Цілі й завдання, що висувають їх організатори, дуже різноманітні, тому не має чіткого визначення, що ж таке екологічний табір. У загальних рисах екологічний табір – це організоване активне дозвілля, відпочинок, поєднаний з практичною природоохоронною діяльністю або пізнанням природи й місця в ній людини. Метою екологічного табору є виховання почуття любові і поваги до природи [3, с. 8].

По традиції в першу декаду серпня Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський» (НПП) за сприяння громадської екологічної організації «Деснянські зорі» приймає школярів до екологічного табору. Для педагогів і їх вихованців з різних регіонів України проводяться заняття, екскурсії та тренінги. Представниками нашого району кожного року є традиційними учасниками екологічного табору «Деснянські зорі». Юні дослідники здійснюють спостереження за птахами, рибами, дрібними ссавцями, рослинами, описують ґрунти, знайомляться з лишайниками. Заняття з орнітології проводять Кузьменко Ю.В. співробітник Київського інституту зоології ім. Шмальгаузена та С.В. Галущенко, співробітник НПП. Вивчають орнітофауну Деснянського біосферного резервату (ДБР), спостерігають за початком міграції птахів, вивчають зміну чисельності ластівки сільської на території бази «Деснянка». Іхтіофауну вивчають під керівництвом науковця з м. Рівне О.О. Бедункової Діти навчаються визначати морфометричні характеристики риб, визначати видовий склад риб р. Десенка. Проведено оцінку екологічного стану річки за флуктуаційною асиметрією представників іхтіопопуляцій р. Десенка. Чарівний світ ботаніки для нас відкриває С.М. Панченко співробітник НПП. Під його керівництвом учні оволодівають методикою картування лісів, вивчають особливості популяцій деяких видів рослин, досліджують вертикальну структуру лісів і луків, а також фітомасу ДБР. Е.А.Захарченко, доцент кафедри землеробства, ґрунтознавства та агрохімії, кандидат сільськогосподарських наук Сумського Національного аграрного університету ознайомлює з методикою закладання ґрунтових прикопок, особливостями формування ґрунтів, створення колекцій ґрунтів. Моніторинг популяції рідкісних видів рослин НПП проводиться під керівництвом викладача Сумського Національного аграрного університету А.О. Клименко Розробка та випробування польового флоуриметра здійснювалась під керівництвом наукового співробітника Київського інституту біохімії імені Паладіна. І. Д.Панаса. Знання, які здобули учні в таборі, можна застосовувати в різних проектах,

конкурсах і олімпіадах. Дуже добре, що є такі освітні проекти, до яких можуть долучитися зокрема сільські школярі.

Можна зробити висновок, що науково-дослідна діяльність сприяє розвитку творчих здібностей, реалізації важливих функцій освіти, розвитку науки. Успішним є поєднання роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти. Науково-методичний супровід організації навчальних та науково-дослідних проектів позитивно впливає на розвиток еколого-натуралістичної освіти учнів. Навички науково-дослідної діяльності застосовуються учнями в подальшому навчанні у закладах вищої освіти. Вони або продовжують розпочаті дослідження або розпочинають нові залежно від обраного профілю навчання. При формуванні навичок науково-дослідної діяльності ми виховуємо покоління молодих науковців України, за якими майбутнє нашої науки, розвиваємо особистості, здатні креативно мислити, застосовувати свої знання на практиці. Ми виховуємо покоління екологічно свідомих громадян нашої держави, що будуть дбати про охорону природи рідного краю.

Список використаних джерел:

1. Дослідницька робота школярів з біології: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. С.М. Панченка, Л.В. Тихенко. Суми: ВТД «Універсальна книга», 2008. 365 с.
2. Концепція нової української школи: <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Основи спостережень за станом довкілля : навчально-метод. посібн. / за заг. ред. С.М. Панченка, Л.В. Тихенко. Суми: Університетська книга, 2013. 325 с.
4. Організація науково-дослідної діяльності учнів у процесі виконання екологічних процесів: матеріали обл. вчительської конф.ї (4 жовтня 2011 року) / упоряд. Т.С. Голубенко, В.М. Успенська. Суми: РВВ СОІППО, 2012. 136 с.

УДК 378.016:796.011.3

Залюбівець Марина Вікторівна

викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НАУ імені Олександра Довженка

Москаленко Ігор Миколайович

викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НАУ імені Олександра Довженка

**НАВЧАННЯ САМОСТІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

У статті висвітлена самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність студентів педагогічних коледжів в умовах природного середовища. Виділено шляхи підвищення у них внутрішньої проблеми займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю, як для особистісного розвитку, так і для професійної роботи.

Ключові слова: фізичні вправи, студенти педагогічних коледжів, самостійні заняття, природне середовище, знання, уміння та навички.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість студентів займається в позаурочний час катанням на велосипеді, скейті, роликах, ходять на прогулянки, грають в різноманітні ігри на відкритому повітрі, та виконують фізичні вправи в парку, лісі, на галявині, березі річки чи озера. Більш того, юнаки та дівчата в зимову пору катаються на лижах, санках ковзанах та грають в хокей. Однак аналіз науково-методичної літератури свідчить, що

викладачі не навчають студентів вправам, які могли б стати у пригоді в повсякденному житті. Більшість студентів чекають на заняттях з фізичного виховання, де мають змогу задовольнити свою основну потребу в рухах та отримати задоволення від занять різноманітними фізичними вправами. Адже лазити, бігати, метати, грати і стрибати значно цікавіше в умовах природного середовища, ніж у приміщенні. Виконання різних рухів у лісі, на галявині, біля води має неоціненне оздоровче значення, загартовує організм студентської молоді та спонукає до активних дій [5].

Формування спеціальних знань та методичних умінь використовувати природне середовище у процесі занять фізичними вправами майбутніх вчителів, насамперед потрібно, для їх майбутньої діяльності, роботи з учнями, власного оздоровлення та самовдосконалення, зниження нервово-психічного напруження після робочого, підвищення рівня працездатності. Майбутні вчителі повинні вміти використовувати оздоровчі сили природи для організації та забезпечення здорового способу життя. За даними Паффенбаргер Р.С. для фізичного виховання характерний комплексний підхід у виборі і застосуванні різноманітних видів фізичних вправ [10].

Використання природних сил природи в процесі фізичного виховання здійснюється за двома напрямками:

1. Природні сили природи, як відносно самостійні засоби оздоровлення і загартування у вигляді спеціальних процедур, сонячних, повітряних і водних ванн.

2. Природні сили природи як супутні фактори, що створюють найбільш сприятливі умови для занять фізичними вправами. Вони доповнюють і посилюють ефективність впливу рухів на організм людини.

Л.П. Матвєєв вважав, що, сполучаючи фізичні вправи з природними факторами загартовування, можна підвищити загальну опірність організму до ряду несприятливих впливів [9].

Мета дослідження: вивчити стан реалізації питання формування умінь та навичок використання природного середовища для самостійних занять фізичними вправами студентів у процесі фізичного виховання в умовах ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Завдання: проаналізувати готовність викладачів фізичного виховання до навчання студентів використанню природного середовища в умовах самостійних занять фізичними вправами та стан реалізації цього питання у педагогічній практиці; оцінити стан організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів педагогічних коледжів у природному середовищі.

Результати дослідження: Для вирішення поставлених завдань дослідження нами проведено опитування викладачів фізичного виховання. Всього в опитуванні взяли участь 70 викладачів чоловічої і жіночої статі. На думку 33,0 % опитаних, вважають, що такі заняття здатні покращити розвиток рухових якостей, а 32,5 % опитаних вважають, що саме в природному середовищі здійснюється всебічний і гармонійний розвиток особистості. В тому, що під впливом занять фізичними вправами у природному середовищі покращується стан психосоматичного здоров'я студентів – переконані 20,5 % опитаних. 14,0 % опитаних вважає, що саме такі заняття здатні забезпечити підготовку студентів до життєдіяльності (Рис. 1). Адже саме заняття фізичною культурою в природному середовищі здатні формувати екологічну культуру студентської молоді, для якої властиві знання про навколишнє середовище, що передбачає відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я; уявлення про взаємини, взаємозв'язки, взаємозалежності, взаємодії зі світом природи, а також усвідомлення себе як частини; розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил [3]. Незначна частина опитаних також стверджує, що такі

заняття сприяють міцному засвоєнню знань, умінь та навичок, оскільки саме на них перевіряється придатність сформованої навички для використання в життєдіяльності [4, 5].

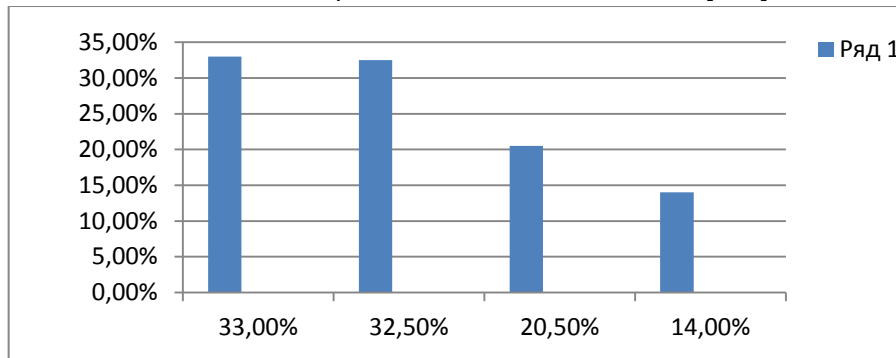

Рис. 1. Результати опитаних викладачів

Також, під час спілкування з викладачами фізичного виховання, ми дізналися, що більшість викладачів під час навчання у ВНЗ I-II рівнів акредитації не отримували знання і методичні вміння проводити позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі. Більшість викладачів, з упевненістю сказали, що хотіли б навчитися проводити заняття з фізичного виховання в природному середовищі (49,3 %). Тим паче, такі знання, уміння і навички знадобляться і учителям природничо-географічних наук і учителям молодших класів. Тому під час опитування викладачів із задоволенням хотіли б отримати такі знання, щоб під час проведення своїх занять передати ці знання, методичні уміння і навички майбутнім учителям. На даному етапі цьому питанню увага майже не приділяється, викладачі не навчають студентів використовувати природне середовище. Програмою з фізичного виховання не передбачено навчання майбутніх учителів використовувати природне середовище під час занять фізичними вправами. Практично заняття з фізичного виховання зводяться до виконання фізичних вправ різної спрямованості, методичної підготовки студентів не здійснюється.

А для виявлення думки студентів нами було проведено анкетування, де студенти відповідали на запитання та мали вписати свою думку стосовно самостійних занять на свіжому повітрі [8]. Аналізуючи думки опитаних студентів і викладачів, ми з упевненістю можемо сказати, що за потрібне навчати майбутніх учителів проводити заняття фізичними вправами з використанням природного середовища.

Висновки. Узагальнюючи вище зазначене можна констатувати:

1. Використовування самостійних занять сприяють підвищенню інтересу до занять фізичною культурою у студентів педагогічних коледжів.
2. Вважаємо, що найважливішою умовою вирішення завдань удосконалення фізичної підготовленості студентів є організація навчального процесу, а також пошук нових нетрадиційних технологій навчання.
3. Більшість фахівців фізичного виховання, які досліджували вплив природного середовища на розвиток студентів вважають, що заняття фізичними вправами у природному середовищі сприяють загартуванню студентської молоді, всебічному і гармонійному розвитку рухових якостей, покращують стан психосоматичного здоров'я, забезпечують підготовку молоді до життєдіяльності, а також прищеплюють їм бережне ставлення до природи та сприяють міцному засвоєнню знань, умінь і навичок.
4. Більшість викладачів оцінили свою професійну готовність до організації і проведення занять з фізичного виховання в природному середовищі як «практично готовий».

5. Майже всі опитувані вважають за потрібне навчати студентів у ВНЗ I-II рівнів акредитації самостійно проводити заняття фізичними вправами у природному середовищі.

6. На думку вчених, заняття фізичними вправами у природному середовищі необхідно періодично проводити протягом року навіть за наявності добре обладнаних спортивних споруд.

Список використаних джерел:

1. Дубровский В.И. Движения для здоровья. *Физкультура и спорт*. 1989. №2. С.3–28.
2. Збанацький С.В., Зеленюк О.В., Кравченко Л.С., Сотула А.М. Формування у студентів здорового способу життя засобами пішохідного туризму. *Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті вимог Болонської декларації*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Київ: НаУКМА, 2007. С. 148–150.
3. Кузь Ю.С. Світовий та національний досвід тіло виховання в природному середовищі як чинник підготовки молоді до життя. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. VII. С. 6–13.
4. Кузь Ю.С. Ставлення вчителів фізичної культури до організації фізичного виховання в природному середовищі. *Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. у галузі фізичної культури та спорту*. Львів, 2008. Вип. 12. Т.2 С. 125–130.
5. Кузь Ю.С. Ставлення учнів до проведення уроків фізичної культури в природному середовищі. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 55. Т.І. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2008. С. 114–118.
6. Кузь Ю.С. Формування здоров'язабезпечуючої поведінки учнів у процесі фізичного виховання в природному середовищі. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. 71 с.
7. Лесгафт П.Ф. Психология нравственного и физического воспитания : изб. психолог. труды / под. ред. М.П. Ивановой. Москва: Ин-т практ. психологии, Воронеж. «МОДЭК», 1998. 416 с.
8. Маринчук В.В. Мотивація студентів педагогічних спеціальностей до занять фізичними вправами в природному середовищі. *Науковий часопис*. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Київ: НПУ Драгоманова, 2004. С. 152–155.
9. Матвеева Л.П. Теория и методика физической культуры. Москва: «ФиС», 1991. 543 с.
10. Lalonde M. Nouvelle Perspective de la Santa des Canadiens. Ottawa: Ministry of Health and Welfare, 1974.

Захаров Максим Миколайович

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті досліджено можливість впровадження новітніх інформаційних технологій в початкову школу та позитивні результати, які можуть бути досягнені в результаті цього процесу.

Ключові слова. Інформаційні технології, початкова школа, сучасні підходи, впровадження, навчально-виховний процес, організація навчання.

Наш час характеризується функціонуванням інформаційного суспільства, головною рисою якого є перетворення інформації в один із головних виробничих ресурсів. Інформатизація освіти – це сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-

методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом керує та його забезпечує.

Нині в Україні здійснюється широкомасштабне впровадження інформаційних технологій в навчально-виховний процес освітніх закладів. Впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, у першу чергу, передбачає їх використання у навчанні. Як свідчать дослідження науковців, за допомогою інформаційних технологій значно покращується управління навчальним процесом, підвищується його педагогічна ефективність. Використання інформаційних технологій в освіті потребує фундаментальної комп'ютерної підготовки, що несе в собі значний мотиваційний компонент. Комп'ютер надає викладачу можливість здійснення індивідуалізації та диференціації навчання. Вирішальним фактором якісного успішного використання інформаційних технологій у навчальному процесі є готовність і здатність викладачів упроваджувати їх у навчальний процес, засвоювати засоби інформаційних технологій і відповідні методики їхнього використання в навчальному процесі.

На сьогоднішній день перед державою стає питання підготовки вчителя Нової української школи до реалізації освітньої політики шляхом опанування новітніми інформаційними технологіями, методиками, формами, методами професійної діяльності на засадах інноваційних освітніх підходів. Однією з профільних базових компетентностей вчителів початкових класів, необхідних для успішного виконання стратегічної мети та завдань реформування початкової освіти є інформаційно-цифрова компетентність (здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства). Перед вчителем початкових класів постає питання, як зробити, щоб урок для учнів був цікавим, щоб розкривав творчий потенціал особистості, створював ситуацію морального вибору і спонукав до прийняття самостійного рішення. Саме новітні інформаційні технології здатні підтримувати творчу реакцію дитини, активізувати її пізнавальні можливості. Таким чином можна стверджувати, що уроки із застосуванням цих технологій мають значну перевагу над традиційними.

Питанням організації навчання з використанням новітніх інформаційних технологій в початковій школі присвячені роботи сучасних науковців: Г. Сиротенко, Л. Карамушки, М. Малигіної, Т. Пироженко, О. Пометун, ін. На визначальній ролі особистісно розвивальних орієнтирів сучасної початкової школи наголошують вчені: Л. Онищук, Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Савченко та ін.

Новий якісний етап у розвитку освіти можливий за умови інтенсивного запровадження новітніх інформаційних технологій в професійній діяльності педагога для якісної підготовки учнів до життя за умов інформатизації суспільства.

Сьогодні, з огляду на сучасні реалії, вчитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Вже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. З використанням новітніх інформаційних технологій, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні потреби кожного учня. Необхідно навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб учні початкових класів активно, з цікавістю і захопленням працювали на уроці, бачили плоди своєї праці і могли їх оцінити. Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та новітніх інформаційних технологій.

Використання інформаційних технологій відкриває доступ до нетрадиційних джерел інформації, надає абсолютно нові можливості для творчості, дозволяє реалізовувати принципово

нові форми і методи навчання. Інформаційні технології здійснюють вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів. Уроки з використанням новітніх інформаційних технологій є одним з найбільш важливих результатів інноваційної роботи в закладах початкової освіти. Застосування інформаційних технологій на уроках: підсилює позитивну мотивацію навчання; дозволяє проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні; забезпечує наочність, залучення великої кількості дидактичного матеріалу; підвищується обсяг виконуваної роботи на уроці в початкових класах; забезпечується високий ступінь диференціації навчання; забезпечується доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів.

Запровадження новітніх інформаційних технологій у початковій ланці – необхідність сьогодення, оскільки більшість дітей ознайомлюються з комп'ютером набагато раніше, ніж це їм може запропонувати школа. Починаючи з поступового застосування новітніх інформаційних технологій, як педагогові, так і учням треба звикнути до них. Можна навіть скласти план їх впровадження. Краще старанно підготувати декілька занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри». Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття», створити разом з ними «правила роботи в класі».

Використання інформаційних технологій - не самоціль, це лише засіб для досягнення такої атмосфери в класі, що найкраще сприяє співробітництву, порозумінню й доброзичливості, дає можливість дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

У КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, відповідно до стандартів Нової української школи, створено новітній навчальний кабінет для учителів початкової освіти, який окрім технічного оснащення містить розвивальні, дидактичні комплекси, необхідний роздатковий матеріал для розвитку критичного мислення. Учителі початкових класів мають змогу, навчаючись на курсах підвищення кваліфікації, відвідуючи семінари та майстер-класи практично використовувати освітній простір кабінету для саморозвитку та навчання.

Висновки. Досягненню мети і завдань навчально-виховного процесу у початковій школі сприяє використання новітніх інформаційних технологій. Суть інформаційних технологій у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це колективне, групове, навчання у співпраці, де кожен учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. При використанні інформаційних технологій в освітньому процесі відбувається тісна взаємодія усіх її учасників, активізується навчальна діяльність, формуються комунікативні вміння, виникає можливість спільно шукати і приймати рішення щодо поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням укр. мовою. 1-4 класи. Київ: Освіта, 2013. 392 с.
2. Українська мова: підручн. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. з навч. укр. мовою. Київ: Грамота, 2012. 176 с.
3. Українська мова. 2 клас. (за підручн. М.С. Вашуленка, Г.С. Дубовик) / М.О. Володарська, Н.О. Ковальчук. Харків: Вид. група Основа, 2013. 134 с.

Захарова Ірина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

декан факультету підвищення кваліфікації та перепідготовки

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано тенденції розвитку інтенсивного навчання дорослих у системі післядипломної освіти, визначено ефективні форми та методи роботи з дорослими та принципи відбору матеріалу для їх інтенсивної підготовки.

Ключові слова: освіта дорослих, післядипломна освіта, інтенсивне навчання дорослих, технологія інтенсивного навчання.

Постановка проблеми. Сутність післядипломної освіти, згідно з вимогами Закону України «Про вищу освіту», нормативно-правовими актами концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, Національною доктриною розвитку освіти, полягає в удосконаленні освіти та професійної підготовки педагога шляхом поглиблення, розширення й оновлення його професійних знань, умінь і навичок. Це передбачає необхідність забезпечення інтенсивного навчання, оскільки воно дає змогу здобути необхідні знання за короткий термін і визначити для себе пріоритети й можливості якнайшвидшого оволодіння прогнозованою діяльністю [1].

У системі післядипломної освіти сьогодні відкриваються широкі можливості для самореалізації, самовдосконалення та розкриття творчого потенціалу педагогів. Інститути післядипломної освіти створюють такі умови підвищення кваліфікації, які задовольняють потреби педагогічних працівників різних спеціальностей та категорій.

Проблема інтенсивної підготовки дорослих перебувала у колі дослідницьких інтересів різних учених. Так, питання освіти дорослих вивчали С. Болтівець, В. Буренко, К. Воскресенська, Л. Лук'янова, Л. Сігаєва, Н. Федорова та ін.; проблеми оптимізації та інноваційних технологій інтенсивного навчання знайшли своє відображення у наукових працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, Т. Ваколюк, А. Захарової, А. Нісімчука, О. Пометун, П. Сікорського та ін.; інтенсивні методи навчання розробляли Л. Гегечкорі, М. Кабакчі, Р. Каллан, Г. Китайгородська, З. Кольс, Г. Лозанов та ін.; мотивацію, інтереси, потреби та проблеми навчання дорослих аналізували І. Зайцева, Б. Додонов, Ю. Кулюткін, Н. Самілюк, Н. Клименко та ін.

Як показує аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, в історії методики інтенсивної підготовки відомі численні спроби знайти ефективний метод навчання. Серед основних методів інтенсивної підготовки дорослих знаходимо методи Туссена-Лангеншейдта, Р. Розенталя, Ч. Берліца, А. Хорнбі, Г. Пальмера, Ч. Огдена, М. Кобленца, К. Воскресенської, Р. Тененбаума, Л. Гегечкорі, І. Шехтера, С. Зоріна, Г. Китайгородської, О. Тарнопольського, І. Давидової, Р. Каллана тощо.

Мета статті: проаналізувати тенденції розвитку інтенсивного навчання дорослих у системі післядипломної освіти, визначити ефективні форми та методи роботи з дорослими та принципи відбору матеріалу для їх інтенсивної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Освіта дорослих характеризується низкою особливостей. Розвиток мислення, уваги та пам'яті у дорослих людей обумовлені насамперед такими факторами, як освітній та життєвий досвід, готовність до спілкування, навчальна та трудова діяльність. Урахування особливостей розвитку цих факторів дає можливість зробити процес навчання дорослих ефективнішим.

Структура інтенсивного навчання дорослих складається з таких компонентів: мотиваційного (формування у дорослих позитивного мотиву до навчання, потреб, інтересів); змістового (визначення змісту та обсягу знань із дисципліни); діяльнісного (формування вмінь здійснювати діяльність); контрольного (оцінювання рівня компетентності слухачів та корекція в змісті курсу, методах, формах роботи тощо) [3].

Наявність у дорослих високого рівня мотивації дозволяє отримати в інтенсивному навчанні позитивні результати за коротший проміжок часу, на відміну від підготовки слухачів іншої вікової категорії. Дорослий слухач після інтенсивного, навіть короткотривалого (близько 10 хвилин) навчання здатний зберігати у пам'яті більшу частину інформації, набуті навички, а також використовувати засвоєне впродовж одного року і більше. До уваги потрібно брати і практичні потреби дорослої людини, які, без сумніву, суттєво відрізняються від потреб шкільної чи студентської категорії, оскільки дорослі зацікавлені у практичному застосуванні набутих знань у своїй професійній діяльності. Раціональне використання рівня базової підготовки в процесі інтенсивного навчання також сприяє досягненню високих результатів, а уява допомагає уникнути втоми, активізувати роботу підсвідомості, ліквідувати психологічні бар'єри дорослого слухача [5].

Система підвищення кваліфікації, як одна із складових системи післядипломної освіти, вирішує складне і важливе завдання, що притаманне освіті дорослих: необхідність організації процесу навчання з урахуванням потреб, мотивів і професійних проблем, що постають перед педагогами в практичній діяльності. Викладачі курсів підвищення кваліфікації вивчають тенденції, перспективи розвитку і новітні досягнення у відповідній галузі педагогіки, оскільки освіта дорослих не є однобічним процесом. Результатом навчання має бути підвищення ефективності професійної діяльності педагогів на місцях.

Аналіз практики роботи на курсах підвищення кваліфікації виявив, що для підвищення ефективності подальшого розвитку системи післядипломної освіти необхідно в більшій мірі враховувати різноманітність індивідуальних вимог і підходів до навчання дорослих, забезпечити змістовність і збалансованість форм навчання, а саме:

– дорослі, що навчаються, мають відчувати особистісну значимість і провідну роль у процесі навчання, максимальне врахування власних професійних запитів, потреб та інтересів, соціально-економічних умов професійної діяльності;

– педагогам-практикам необхідно забезпечити широкий спектр пропозицій щодо форм навчання та право самостійного вибору найбільш прийнятних для себе;

– зміст курсів підвищення кваліфікації має задовольняти сьогоденні потреби у практичній діяльності вчителя, а також враховувати перспективи розвитку галузі;

– основою позитивного ставлення слухачів до навчання на курсах підвищення кваліфікації та формування позитивної мотивації до самоосвіти має стати атмосфера творчої взаємодії викладачів і слухачів, повага до точки зору педагогів.

В рамках нового закону України «Про освіту» навчання в системі підвищення кваліфікації має свої особливості: вчителі щороку мають опрацьовувати значний обсяг інформації, засвоювати нові вміння і навички професійної діяльності за достатньо короткий термін. Тому вчителям пропонується інтенсивне навчання на короткотривалих курсах підвищення кваліфікації (курси за вибором), де створені умови для вільного обміну думками, результатами набутого досвіду.

Однією з особливостей роботи з вчителями є їхня спрямованість на миттєве застосування результатів навчання. Це вимагає від викладачів системи підвищення кваліфікації не тільки надання слухачам певного обсягу нових знань, але й створення умов для оволодіння вміннями і навичками використання отриманих знань у практичній діяльності.

Виходячи з цього, на курсах використовуються інтерактивні методи навчання, які відповідають природі і характерним ознакам навчання дорослих. Вони дозволяють не тільки оптимально враховувати навчальні потреби дорослої людини, а й створювати умови для постійного, систематичного аналізу власних дій. Завдяки інтерактивному навчанню можна уникнути появи у свідомості педагогів шаблонів, стереотипів у ставленні до професійної діяльності.

Ефективними методами організації навчальної роботи на короткотривалих курсах визначено «уявний мікрофон», навчання за моделлю, «мозковий штурм», дебати, рольові ігри, тренінги, творчо-конструктивні методи, а також форми організації навчання – групові, парні, індивідуальні тощо.

Для досягнення практичної мети необхідно застосовувати відповідні методи (активізації резервних можливостей особистості й колективу, метод «умовного занурення» в інформаційне середовище) та педагогічні підходи (комунікативний, особистісно-діяльнісний). Вибір того чи іншого методу інтенсивного навчання зумовлюється тим, що він повинен відповідати віковим особливостям слухачів, психологічній підготовці та їх можливостям, практичній меті навчального курсу, можливостям та компетентності викладачів, специфіці змісту навчального матеріалу, рівню підготовки слухачів; постійний інтерес дорослих слухачів до навчальної діяльності [4].

На вибір навчального матеріалу для інтенсивного навчання впливають потреби, інтереси, інтелектуальний, освітній та загальний розвиток дорослої людини; співвіднесеність із темою, яка вивчається; актуальність навчального матеріалу [2].

Навчання на короткотривалих курсах передбачає комплексну реалізацію практичних (формування професійних умінь у прогнозованій діяльності за короткий час), освітніх (оволодіння прогнозованою компетентністю), виховних (формування гуманістичного світогляду), розвивальних (розвиток у слухачів креативного досвіду та здібностей, готовності до подальшої самоосвіти тощо) цілей та сприяє розвитку особистості слухача.

Специфика навчання педагогів на курсах за вибором висуває свої вимоги до викладача та до стилю викладання ним навчального матеріалу. Отже, викладач:

- із лектора перетворюється на консультанта, інструктора, тому повинен мати не лише ґрунтовні професійні знання, а й відповідні особисті якості;
- орієнтується на діалоговий стиль спілкування зі слухачами;
- враховує попередній досвід слухачів і допомагає його використовувати, тобто спочатку визначає стартовий рівень, наявні як професійні, так і ті непрофесійні знання та вміння, які можна інтегрувати в професійні;
- має бути готовим до того, що хтось зі слухачів у певному питанні виявиться компетентнішим за нього, а також враховувати побажання слухачів щодо методів навчання;
- оскільки працює з групою людей, різних за віком, рівнем освіти, досвідом тощо, повинен володіти різними педагогічними методами та прийомами, щоб забезпечити індивідуальний підхід до кожного слухача, надати йому необхідну допомогу;
- працює в одній команді з іншими педагогічними працівниками, орієнтуючись на кінцеву мету навчання.

Висновки. Таким чином, ретельно підібрані форми і методи роботи, оптимальні прийоми навчання та види прогнозованої діяльності, врахування основних інтересів, потреб та мотивів дорослих слухачів, а також соціально-детермінована взаємодія сприяють забезпеченню системного підходу до розвитку професійних умінь у педагогів під час інтенсивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Калашникова С.А. Навчально-методичні матеріали до модуля «Навчання дорослих на основі компетентісно-орієнтованого підходу». Київ, 2007. 57 с.
2. Мудра О.М. Оптимальні принципи, форми, прийоми, методи роботи із дорослими та основні принципи відбору матеріалу в умовах інтенсивної мовної підготовки дорослих слухачів. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Педагогіка та психологія / наук. ред. Г.Г. Філіпчук. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 491. С. 76–83.
3. Мудра О.М. Технологія та педагогічні умови підвищення ефективності інтенсивного навчання дорослих. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: ел. наук. фах. вид. 2009. [URL:http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/20092/pdf2/09vomfed.pdf](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/20092/pdf2/09vomfed.pdf).
4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
5. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка: Наук.-метод. посіб. / За заг. ред. Пуцова В.І., Набоки Л.Я. Київ, 2007. 228 с.

Івахнова Оксана Михайлівна,

учитель трудового навчання

Лебединської СШ I-III ступенів №7 Лебединської міської ради

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА
УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

У статті розглянуто поняття професійно-педагогічної компетентності вчителя трудового навчання, її значення для формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства, для реалізації творчого потенціалу учнів.

Ключові слова: професійна компетентність, технологічна освіта, педагогічна майстерність, самоосвіта.

Освіта є однією з ключових складових, які гарантують економічний та соціальний благоустрій нашої держави. Майбутнє нашої планети залежить від якості освітніх процесів, а вони в свою чергу залежать від рівня підготовки фахівців різних сфер діяльності.

В Україні сьогодні головним залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. Успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників освітньої сфери, адже саме від професійної компетентності учителя залежить формування конкурентноздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір [1]. На сьогодні у науці відсутній однозначний підхід до визначення понять «компетентність», «професійна компетентність». Вчені визначають професійну компетентність, як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції (А. Маркова); як професійну готовність та здатність суб'єкту праці до виконання задач і обов'язків щоденної діяльності (К. Абульханова); як наявність спеціальної освіти, глибокої загальної й спеціальної ерудиції, постійне підвищення власної науково-професійної підготовки (В. Зазикін та А. Чернишова); як потенційну готовність розв'язувати задачі зі знанням справи (П. Симонов) [2; с. 120].

На думку науковців, показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок; уміння правильно їх застосувати під час виконання

своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід; гнучкість методу; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості.

Що ж стоїть за словами «професійна компетентність вчителя»? Безперечно, будь-яка компетентність розкривається в діяльності, причому в діяльності ефективній. Ефективність процесу навчання багато в чому залежить від дій педагога – суб'єкта педагогічного процесу, який безпосередньо і багатогранно впливає на кожний його компонент. Завдання вчителя полягає в тому, щоб формувати в учнів мотивацію, навички та вміння самовдосконалюватися, озброїти його ефективною методикою. Впоратися з цим дуже складним завданням може тільки справжній майстер своєї справи. Успішність реалізації основних завдань педагогіки у значній мірі базується на рівні розвитку особистісних, професійних здібностей педагога, його професійної компетентності, оскільки, як вказують В. А. Сластьонін, І. Ф. Ісаєв, О.І. Міщенко, Є. Н. Шиянов, для того, щоб управляти розвитком особистості, необхідно бути компетентним [5; с. 35].

Компетенції – це складні професійно-індивідуальні новоутворення, що на основі інтеграції соціального, професійного та особистого досвіду, набутих знань, сформованих умінь і навичок, особистісних якостей, які зумовлюють готовність та здатність спеціаліста до успішного виконання ним професійної діяльності. Педагогічна компетентність – сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають змогу здійснювати пошукову, естетичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення.

Із поняттям педагогічної компетентності тісно пов'язане поняття педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.

Упедагогічній сфері чільне місце відводиться професійно-педагогічній компетентності. Професійно-педагогічна компетентність - це здатність до продуктивного спілкування в умовах, які визначені педагогічною системою, це складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних вмінь і значимих особистісних властивостей, які обумовлюють готовність до актуального виконання педагогічної діяльності.

Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність, а значущість професійної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється її функціями. Тож під професійною компетентністю педагога розуміють і особистісні здібності, які дають йому можливість самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її на практиці. Професійна компетентність вчителя трудового навчання - це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність, показник розвитку та запорука успішного навчання учнів на уроках трудового навчання. Головною метою трудового навчання є «формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів» [3; с. 77]. Щоб досягти цієї мети, вчитель трудового навчання повинен освоїти сучасні технології навчання й виховання, повинен бути здатним пізнати й розвинути кожну дитину, мати нове педагогічне мислення, йти в ногу з сучасністю. Тому учителю потрібно прямувати до певного ідеалу майстерності, співставляючи з ним якості своєї особистості і постійно розвиватись.

Ключове значення для становлення компетентного вчителя займає самоосвіта – безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення вчителя, вона сприяє розширенню теоретичних знань про компетентність як педагогічне явище. Самоосвіта – це вид пізнавальної

діяльності, яку характеризують активність, самостійність, добровільність і спрямованість на вдосконалення розумових здібностей, формування культури розумової праці. Основні завдання самоосвіти - удосконалення теоретичних знань, професійної компетентності педагога, вивчення й упровадження в практику новітніх досягнень педагогічної науки, нових педагогічних технологій, підвищення професійного рівня.

Підвищення професійного рівня вчителя трудового навчання, оволодіння новими освітніми технологіями, безперервна самоосвіта пов'язані з володінням інформаційними технологіями, вмінням опрацьовувати різні види інформації, адже учні потребують формування здатності до оволодіння ІКТ. «Ми виховуємо не носія знань, а людину, яка має жити в суспільстві, приносити йому користь», – ці слова В.О. Сухомлинського актуальні і сьогодні [7; с. 330].

Рівень професійної компетентності вчителя трудового навчання – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, особистого досвіду. Бути компетентним – “бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід, професійні знання, теоретичні та практичні уміння і навички, уміло застосовувати їх на практиці, вміти самостійно вирішувати педагогічні ситуації, сприяючи особистісному розвитку учня, використовуючи такі якості вчителя, як спостережливість, винахідливість, вміння користуватися голосом, дикцією, безпосередній емоційно-вольовий вплив на учня, а також передбачення своїх дій” [8; с. 22].

Підвищення професійної компетентності здійснюється тоді, коли вчитель порівнює нові ідеї з ідеями в його пам'яті, поєднує кілька ідей, за допомогою міркувань та експериментів, помилок самостійно виробляє рішення проблеми і у такий спосіб навчається. Особистий приклад вчителя трудового навчання у всьому (у ставленні до справи, дітей, вміння поважати та в міру вимагати і допомагати) – невід'ємна якість компетентного професіонала [4; с. 140].

Залучення учнів до дослідницької роботи, до участі в конкурсах дитячої творчості, заохочення учнів до створення власних виробів, бажання й уміння працювати не за зразком, а оригінально – це шлях до оволодіння ними ключовими компетентностями на заняттях трудового навчання і гурткової роботи. Ще В.О. Сухомлинський наголошував: «Дуже важливо, щоб дитина придумувала, винаходила нові комбінації з діючих моделей, складала нові агрегати. Знаходила нове застосування механізмам» [8; с. 325]. Навчання трудовому навчанню - навчання учнів власній діяльності з вивчення та оволодіння змістом предмета.

Важливе місце для професійного тандему: компетентний вчитель - творчий учень займає гурткова робота з трудового навчання. У системі роботи гуртків із трудового навчання чільне місце займає проектна діяльність, яка впливає на розвиток ключових компетентностей учнів, активізує творчу уяву, ініціативність і можливість учнів. Частина знань отримується учнями в процесі самостійного пошуку шляхом вирішення пошукових завдань, формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. Керівник гуртка організовує різноманітну роботу учнів для засвоєння ними нових знань, вмінь та навичок, у ході якої здійснюється їхнє виховання й розвиток.

Учитель трудового навчання спонукає учнів до формування внутрішньої мотивації до навчання, навчає їх ставити мету, планувати, відтворювати поставлені завдання шляхом практичного використання технологічних навичок.

Результатом цієї роботи є проектні роботи, нестандартні вироби учнів. Компетентність вчителя трудового навчання виявляється і у процесі оцінювання творчих робіт вихованців.

Ураховуючи особливості освітніх і виховних значень навчальних завдань трудової підготовки учнів, можна зробити висновок, що ефективно виконати ці завдання може «...тільки вчитель

трудового навчання, який освоїв сучасні технології навчання й виховання, здатний пізнати й розвинути кожну дитину, учитель, який має нове педагогічне мислення» [6; с. 16], вчитель, який володіє професійною компетентністю.

Узагальнюючи вищесказане, підсумовуємо: професійна компетентність вчителя трудового навчання визначає рівень його професіоналізму, а досягнення у професійній сфері відбуваються через здобуття вчителем необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців. Під компетенціями розуміємо сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Компетентність визначаємо як володіння відповідними компетенціями. Аналіз визначень педагогічної компетентності дає змогу стверджувати, що професійна компетентність вчителя трудового навчання є системою наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Концепція загальної середньої освіти №12 / 5-2 від 22.11.2001.
2. Віаніс-Трофименко К.Б., Лісовенко Г.В., Підвищення професійної компетентності педагога. Харків: Основа, 2007. 121 с.
3. Головченко О. Формування ключових компетентностей на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. 2008. №3. С. 77–79.
4. Забродська Л.М., Онопрієнко О.В., Цимбалару А.Д., Хоружа Л.Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Наук.-метод. посібн. Харків: Основа, 2007. 321 с.
5. Мальцева А. Формування життєвих компетентностей учнів засобами проектно-технології. *Трудове навчання*. 2012. №6. С. 15–16.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані тв. у 5 т. Т.4. / ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький; АН УРСР. Київ: Рад. шк., 1977. 335 с.
7. Сухорукова А.А. Комплексний підхід до формування професійної компетентності педагогів. *Педагогічна майстерня*. 2011 №2. С. 35–37.
8. Ужакіна О.В. Формула педагогічної компетентності вчителя трудового навчання. *Трудове навчання в школі*. 2013 №10. С. 21–23.

Іващенко Інна Іванівна,

методист з управлінської діяльності навчально-методичного відділу
координації освітньої діяльності та професійного розвитку
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЇ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасних умовах процес управління закладом загальної середньої освіти розглядається як відкрита соціально-педагогічна система, що взаємодіє із соціумом і забезпечує розвиток закладу в конкурентному середовищі. Відповідно запроваджуються нові технології управління школою, пов'язані зі змінами способів управлінської діяльності, засобів комунікації та реалізації управлінського рішення, з урахуванням зовнішніх зв'язків закладу освіти, прогнозування його розвитку, створення умов для процесів самоорганізації та самоуправління керованих об'єктів.

Головним напрямом перебудови освітнього менеджменту, його радикального вдосконалення й пристосування до сучасних умов стало впровадження вискоелективних інформаційно-комунікаційних технологій. Мова йде про стрімкий розвиток хмарних технологій, їх динамічність, доступність та простоту в застосуванні в управлінні освітнім процесом.

Завдяки хмарним технологіям можна якнайкраще організувати оперативне управління в реальному часі. Упровадження хмарних сервісів сприяє створенню єдиного інформаційного простору, що забезпечує доступ до цих сервісів усіх шкіл, педагогічних працівників, учнів, батьків. Упровадження хмарних технологій забезпечує комунікацію, колаборацію та кооперацію учасників освітнього процесу, здійснюючи освітній процес відкритим та доступним.

Використання хмарних технологій дає можливість вирішити низку проблем, з якими стикається керівник школи: накопичення значної кількості інформації, несвоєчасність доступу до інформації, синхронізація даних, організація спільної роботи, екологічність, ефективного збору даних, своєчасної зворотної реакції педагогічного працівника.

У освітньому менеджменті використовують сервіси Google, які допомагають в управлінській діяльності керівнику закладу, його заступникам як інструменти для стратегічного планування, ефективного контролю, аналізу результатів праці, стимулювання педагогів до творчого пошуку, інноваційної діяльності та створюють середовище для публічної діяльності, професійного спілкування, самореалізації та саморозвитку управлінця.

Серед основних переваг сервісів Google – безкоштовність, надійне збереження даних; відсутність необхідності розгортати «хмару»; інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, простота у використанні; наявність універсального облікового запису, що забезпечує доступ до всіх сервісів; наявність широкого функціоналу, що постійно оновлюється і здатен забезпечити підтримку практично всіх видів діяльності установи; доступність з будь-якого цифрового пристрою, підключеного до мережі Інтернет; можливість роботи на різних платформах (Windows, Android, IOS та ін.).

До складу пакету Google Додатки належить низка сервісів: сервіси підтримки комунікації (Gmail, Групи, Hangouts); сервіси для планування та організації роботи (Google Календар, Google Keep); офісний пакет (Google Документи, Презентації, Таблиці); електронне сховище даних (Google Диск); сервіс для проведення онлайн-опитувань (Google Форми); сервіси для поширення педагогічних ідей і створення позитивного іміджу (Google Sites, Google+, Blogger).

Для того, щоб організувати управління за допомогою сервісу, необхідно, щоб всі педагогічні працівники школи мали облікові записи в Google.

Одним із важливих процесів в управлінні є комунікація та зворотній зв'язок з учасниками. Gmail – послуга електронної пошти від Google, яка має низку переваг: можливість зберігати листи і вкладені файли у хмарному сховищі; високий рівень надійності, безпеки та захисту від спаму; можливість вкладати в листи файли різного формату (зображення, відео, документи та ін.), а також файли великих обсягів; перевірка орфографії багатьма мовами; широкі опції форматування тексту листа; убудований пошук, що дозволяє швидко віднаходити необхідні відомості; можливість налаштування переадресації листів з інших поштових скриньок користувача; можливості упорядкування листів шляхом створення системи каталогів і підкаталогів, присвоювання листам особливих міток; синхронізація з іншими сервісами Google (Контакти, Google Drive, Календар (завдання), Hangouts, Google+) та ін.

Під час організації освітнього процесу доводиться надсилати інформацію як окремим працівникам, так і багатьом адресатам. У додатку Контакти можна створити окремі групи

(«Школа», «Класні керівники», «Методична рада» тощо). При написанні листа в поле «Кому» слід внести всі електронні адреси учасників групи.

У стратегічному менеджменті важливе місце відводиться плануванню. За допомогою додатка Google Календар можна створювати річне планування, у т.ч. події, заходи, вказуючи годину й день, місце проведення заходу; розсилати запрошення або надавати доступ педагогічним працівникам, батькам, учням; вставляти посилання на відповідний інформаційний документ; відправляти нагадування про події. Одна з головних переваг Календаря – можливість спільного використання. Оскільки події відображаються на день, то таким чином можна формувати індивідуальний план роботи директора школи, заступників директора, педагога-організатора тощо.

У керівників досить часто виникає потреба в занотовуванні поточних завдань, цікавих думок, ідей тощо. Google Keep – це безкоштовний сервіс, призначений для створення і зберігання електронних нотаток. Створювати нотатки можна на будь-якому цифровому пристрої (планшеті, смартфоні тощо). На відміну від записів на традиційних паперових носіях (блокнотах, органайзерах тощо), електронні записи в Google Keep мають низку переваг: вони завжди доступні з будь-якого цифрового пристрою, що підключений до мережі Інтернет; майже не обмежені в обсягах; надійно захищені від знищення чи пошкодження; їх можна візуалізувати нотатки для кращого сприйняття шляхом додавання зображень, виділення різними кольорами тощо.

Важливим у сучасному управлінні є надання доступу до інформації, спільна робота учасників освітнього процесу, збір та аналіз інформації. Завдяки Google Диску керівник формує єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними одночасно з учасниками освітнього процесу. Серед переваг цього сервісу варто відзначити доступ до файлів з будь-якого пристрою, що підключений до мережі Інтернет; можливість спільної роботи з документами (як одночасної, так і розподіленої в часі та просторі) – редагування, коментування, перегляд; можливість упорядкування документів і файлів шляхом створення системи.

Для збору інформації від учасників освітнього процесу до підготовки до педради або написання наказу, формування робочого плану, річного плану роботи школи використовується сервіс Google Форми, який дає можливість сформувати зведені дані для звітності та подальшого аналізу в Google Таблицях. Також сервіс автоматично будує аналітичні діаграми відповідно до результатів опитування. У Google Презентаціях створюються матеріали для виступів, доповідей на педагогічних радах, засіданнях методичних рад та інших заходах. Презентації представляти в Інтернет-спільнотах.

Google Classroom є додатком Google, у якому проводиться дистанційне навчання педагогічних працівників. Це інструмент, що зв'язує Google Drive і Gmail, допомагає створювати й упорядковувати завдання, коментувати й організувати ефективне спілкування з учасниками курсу в режимі реального часу або в режимі дистанційного навчання.

Використання хмарних сервісів Google для управління освітнім процесом у закладі загальної середньої освіти має низку переваг – перш за все, це комплексна підтримка системи від створення відповідних форм і зберігання результатів у хмарному сховищі даних до менеджменту через Google Календар. Налагодження роботи за допомогою Google Додатку значно покращує процес взаємодії між учасниками освітнього процесу, урізноманітнює форми співробітництва і комунікації, оптимізує часові ресурси та витратні матеріали. Виконавці отримують можливість працювати над завданнями будь-де, будь-коли, маючи доступ до мережі Інтернет; співпрацювати в синхронному й асинхронному режимі. При цьому, види роботи можуть бути абсолютно різними –

від підготовки звітної документації до спільної роботи над проектами з учителями школи, України, зарубіжжя.

Список використаних джерел:

1. Зубкова Н.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі й управлінні навчальним закладом. *Завучу. Усе для роботи.* 2016. № 3-4. С. 22-28– 22-32.

2. Заєць Н.Ю. Вплив тайм-менеджменту керівника на розвиток позитивного іміджу загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник.* 2017. № 142. С. 45-50.

Інтернет-посилання: <https://core.ac.uk/download/pdf/17185744.pdf>

<https://ccjournals.eu/ojs/index.php/tmn/article//540/822/>

<https://lib.iitta.gov.ua/704616/1/ЗБІРНИК-ХОНС.pdf>

Камишанська Віталія Олексіївна,

директор Державного навчального закладу

«Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

Русанова Ольга Іванівна,

методист Державного навчального закладу

«Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА У
ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Зміни, що сьогодні відбуваються в освіті, стосуються не лише здобувачів освіти, а й педагогічних працівників. Важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних працівників та їх професійне вдосконалення. Від педагога сьогодні вимагається гнучкості, мобільності, творчих якостей, навичок комп'ютерної обробки інформації. Викладач «нового» типу повинен вирізнятися компетентністю й досконалим знанням сучасних педагогічних технологій. Заклад освіти потребує педагога, який удосконалював би зміст своєї діяльності відповідно до вимог часу та світових стандартів, який є самодостатньою особистістю, взірцем високої духовної і педагогічної культури, прагне до професійного розвитку та творчої самореалізації.

Щоб стати педагогом, на думку А.С.Макаренка, потрібні «синтез наукових знань, методичного мистецтва та особистісних рис педагога, досконале володіння педагогічною технікою та передовим педагогічним досвідом». Крім того, педагогічну майстерність багато в чому слід передавати з рук у руки, від майстра до учня [5].

Оскільки в умовах глобалізації та європейської інтеграції стрімко змінюються суть, характер, структура професійної (професійно-технічної) освіти, то її зміст сьогодні повинен чітко орієнтуватися на сучасні високотехнічні і високоінтелектуальні технології.

Підготовка педагогічних працівників, їхнє професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти. Для того, щоб учень-випускник професійного (професійно-технічного) закладу освіти – був затребуваний на ринку праці необхідний постійний пошук нових підходів, щодо забезпечення його конкурентоздатності. Досягти цього можна за рахунок впровадження ефективної структури управління та інтенсивних педагогічних технологій і методик, оновлення змісту навчання, підвищення професіоналізму викладачів, майстрів виробничого навчання. Ось чому перед методичною службою стоїть завдання: спрямовувати роботу педагогічного колективу на пошук, вивчення і впровадження сучасних, ефективних і цікавих для педагогів та для здобувачів освіти, майбутніх кваліфікованих робітників, форм і методів організації освітнього

процесу, віддавати пріоритет напрямкам роботи, що забезпечують особистісно професійне зростання педагогічного працівника.

Варто зазначити, що ефективність психолого-педагогічного супроводу професійного зростання педагога залежить від трьох чинників, а саме:

- залучення до форм роботи з психолого-педагогічного супроводу педагогів досвідчених викладачів, майстрів виробничого навчання, кваліфікованих практичних психологів, керівників, методистів;

- забезпечення відповідної матеріально-технічної бази;

- систематичність психолого-педагогічного супроводу професійного зростання педагога та інтеграція зусиль і можливостей усіх учасників даного супроводу [4]. Саме тому фундаментом удосконалення педагогічної майстерності колективу ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» є діагностування та моніторинг, що (починаючи з 2007-2008 н.р.) на сьогодні є системною одиницею методичної діяльності. Вважаємо головним у роботі з педагогічними кадрами – створення у колективі необхідних умов для саморозвитку та реалізації творчого потенціалу педагогів. Будуємо стосунки між адміністрацією та педагогами на демократичних засадах, стимулюємо творчість викладачів та майстрів виробничого навчання, створюємо умови й надаємо всі можливості для успішного підвищення їх професійної компетентності шляхом участі у педагогічних радах, методичних об'єднаннях, педагогічних читаннях, семінарах. Підтримуємо ініціативу творчого пошуку педагогів, вивчаючи їх родзинки досвіду, пропагуючи через друкування їх методичних доробок у фахових виданнях.

Педагогічний колектив ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» – активний учасник всіх методичних заходів, починань, в постійному пошуку оригінальних, нестандартних форм і методів колективної педагогічної роботи. У 2017-2018 роках заклад було відзначено двома Золотими та Срібною медаллю за активну інноваційну діяльність у підвищенні якості навчально-виховного процесу і представлені методичні матеріали з досвіду роботи педагогічного колективу на міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті».

«Один із секретів педагогічної творчості полягає в тому, щоб пробудити в учителів інтерес до пошуку, аналізу своєї роботи. Хто намагається виявити позитивне й негативне на своїх уроках, у своїх взаєминах із вихованцями, той уже досяг половини успіху» – вважав В. Сухомлинський [5].

Визначення перспектив подальшого формування педагогічної майстерності викладачів та майстрів виробничого навчання, виходить з державної освітньої політики, що закріплена національною стратегією розвитку освіти, нормативними документами та законами України, в яких наголошується, що один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного і загальнокультурного рівня». Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самоосвітню роботу з розвитку професійної компетентності. Водночас, на нашу думку, актуальним є підпорядкування індивідуальних творчих інтересів методичній проблемі над якою працюють методичні об'єднання, циклові комісії педагогів, в цілому колектив [3].

Основою методичної роботи у ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» є психолого-педагогічний супровід розвитку професійно – компетентного педагога, тому що і викладачу, і майстру виробничого навчання необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння розв'язувати нові педагогічні завдання, освоювати, удосконалювати й використовувати інноваційні педагогічні технології, і, разом з тим, бути стресостійким і психологічно урівноваженим у вирішенні питань освітнього процесу. Не випадково, професія педагога вважається однією з психологічно напружених і виснажливих. І на це є причини: комунікативне навантаження, значне емоційне

напруження, поява певних «професійних деформацій», соціальна незахищеність, деколи складний психологічний клімат в колективі, тривале перебування на ногах тощо. Як наслідок, за відсутності додаткової роботи над собою, без створення певних компенсаторних механізмів, простежується неминуче збільшення психосоматичних захворювань, на основі яких розвиваються всі інші [2].

Саме тому, визначаючи основні напрямки методичної роботи, перевагу віддаємо діагностиці рівня педагогічної майстерності (індивідуальна і групова), психолого-педагогічній просвіті, формуванню психолого-педагогічної культури, розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогів, майстрів виробничого навчання, системі стимулювання педагогічних працівників.

Здатність володіти собою є показником діяльності педагога-майстра. Саме ця здатність дає йому можливість бути витриманим і наполегливим у здійсненні педагогічних задумів, в ситуаціях конфліктної взаємодії, підтримує працездатність протягом тривалого часу. Не випадково В.Сухомлинський називав працю викладача «роботою серця та нервів» («Сто порад учителю»). Емоційна стабільність є індивідуально-типологічною характеристикою особистості, і, безумовно, вона притаманна всім людям. Однак, у роботі викладача емоційна стабільність є тією якістю, без якої неможливе успішне виконання ним своїх функцій.

Проблема психологічної саморегуляції у професійній діяльності викладача, майстра виробничого навчання найчастіше розглядається в контексті керування ними внутрішнім самопочуттям, психологічним налаштуванням на наступну діяльність. Психологічне налаштування педагога, його вміння грати, «гальмувати свої неприємності», створювати загальну мажорну атмосферу, на думку А.Макаренка, є джерелом доброзичливості в дитячому колективі, готовності до діяльності та подолання труднощів у розв'язанні колективних завдань [5].

Знаючи, що здатність керувати своїм емоційним станом – необхідна умова успішності кожного педагога, методична робота в училищі планується спільно з психологічною службою. Заняття постійно діючого психолого-педагогічного семінару-практикуму «Психолого-педагогічні механізми формування компетенцій учасників освітнього процесу» підпорядковані меті, що передбачає розширення психолого-педагогічних знань та удосконалення методичної компетентності педагогів; набуття педагогами практичних навичок з вирішення проблемних питань виховання учнів з соціально незахищених категорій населення; формування вмінь створювати для кожного учня ситуації успіху в освітньому процесі; формування індивідуального стилю спілкування з обдарованими учнями, з учнями з девіантною поведінкою та їх батьками; вироблення вмінь контролю за власним психологічним станом у взаємовідносинах з колегами та учнями.

Так, уміння регулювати психічним самопочуттям сприяє гармонізації внутрішнього світу педагога, послаблює його психічну напруженість, розвиває внутрішні психічні сили, розширює професійну самосвідомість. Здатність керувати емоціями допомагає орієнтуватися у власних психічних станах, адекватно їх розцінювати, управляти собою, зберігати своє психічне здоров'я і, як наслідок цього, досягати успіху в професійній діяльності при порівняно-невеликих затратах психічної енергії [1].

Практичні заняття, тренінги, дискусії за актуальними темами «Психологічна культура педагога», «Сучасний учень. Особливості психологічно-педагогічної взаємодії на уроці», «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція (впровадження програми з протидії торгівлі людьми в освітній процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти)», «Збереження психічного здоров'я учнів та педагогів», «Протидія булінгу в учнівському середовищі», «Майстерність педагога у керуванні психічним самопочуттям» підвищують мотивацію педагогічного колективу до удосконалення педагогічної майстерності, до креативного

підходу у професійній та методичній діяльності і, навіть, до переоцінки власних поглядів на роль особистості у житті суспільства, її саморозвиток та самоудосконалення. Також сприяють формуванню потреби самовдосконалюватися, надихають на творчі відкриття, реалізацію набутого потенціалу, забезпечують створення інноваційного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Галіцина Л. Банк інноваційних педагогічних технологій. Київ : Шкільний світ, 2012. 104 с.
2. Замулко О.І. Психолого-педагогічний супровід самоосвітньої діяльності вчителів : навчально-метод. посібн. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2017. 93 с.
3. Забезпечення цілісної системи психолого-педагогічного супроводу професійного зростання педагога [URL:www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe). (дата звернення: 01.02.2019)
4. Психолого-педагогічний супровід професійного зростання вчителя [URL:http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/psikhologo-pedagogichnii-suprovidprofesiinogo-zros.html](http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/psikhologo-pedagogichnii-suprovidprofesiinogo-zros.html) (дата зв.:31.01.2019)
5. А.Макаренко, В.Сухомлинський як видатні майстри педагогічної праці. [URL:http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13799/](http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13799/) (дата звернення: 30.01.2019)

Кириченко Олена Миколаївна,

завідувач науково-видавничого відділу КЗ Сумський ОІППО

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

У статті розглянуто сутність та структура інноваційного освітнього середовища. Визначено педагогічні умови його формування та показники оцінки ефективності функціонування інноваційного освітнього середовища. Зазначено, що виникнення інноваційного середовища є результатом існуючих протиріч між інноваційною практикою та консервативними формами освіти.

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище; інноваційний простір, педагогічна інноватика.

Інноваційні процеси в сфері вищої освіти вимагають створення інноваційного освітнього середовища, спрямованого на реалізацію стратегічних цілей і завдань розвитку освіти згідно основних положень Концепції Нової української школи. Тільки інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю.

Удосконалення освітнього процесу вищої освіти здійснюється в контексті таких глобальних освітніх тенденцій: масовий характер освіти та її неперервність; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація на демократизацію всіх освітянських структур; орієнтація освіти на інновації; впровадження кредитно-модульної системи навчання.

В умовах зміни освітньої стратегії професійна компетентність учителя набуває надзвичайної актуальності, що першочергово підвищує вимоги до якості підготовки педагогів та подальшого вдосконалення його професійних якостей у педагогічній діяльності. Адже необхідною умовою сьогодення є не лише глибокі знання у професійній сфері та високий рівень освіченості, а й постійне поповнення та поновлення знань, високий рівень професіоналізму. Вважаємо, що показниками значущості професійної компетентності є зміни, що відбувалися в сфері освіти та в суспільній свідомості. Саме завдяки професійній компетентності можливий розвиток та стабільність суспільства. Це зумовлює потребу в зміні педагогічних позицій та підходів до

навчання у межах освітнього процесу вищої школи.

Нині в системах освіти різних країн спостерігаються тенденції до стандартизації, де водночас посилюється потреба в ефективних освітніх реформах. Тому особливої актуальності набувають питання наступності між усіма ланками освітньої системи, відповідно й мета освіти набуває багатокомпонентного характеру: в суспільному житті – соціалізація особистості, в загальноосвітній галузі – формування ключових компетентностей, у професійній галузі – формування професійної компетентності. Вже сьогодні роботодавці під час добору персоналу керуються тими компетентностями, якими вони володіють в сукупності з їх здібностями та особистісними якостями.

Актуальність дослідження зумовлена підвищенням вимог до підготовки вчителів, оскільки основна мета освіти – відповідність актуальним і перспективним потребам особистості, підготовка багатогранно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти й самовдосконалення.

Сьогодні в педагогіці розгорнуто наукові пошуки, спрямовані на дослідження освітнього середовища закладу освіти, у якому включаються механізми саморозвитку педагога, а його діяльність набуває інноваційних ознак. Адже будь-яка зміна середовища приводить до змін у людині – й навпаки. Саме тому вважаємо актуальним дослідження взаємодії розвитку професійної компетентності учителів та формування інноваційного освітнього середовища сучасного закладу освіти.

Однак, ця проблема не стала предметом розгорнутих наукових досліджень, особливо щодо підготовки висококваліфікованих кадрів у процесі післядипломної освіти. Тож, незважаючи на значну кількість наукових праць, що стосуються інноваційної діяльності, компетентності вчителя, проблематика підготовки вчителів у процесі післядипломної освіти зумовлює актуальність, теоретичну та практичну важливість теми дослідження.

Мета статті – з'ясувати сутність та структуру інноваційного освітнього середовища та педагогічні умови його формування у процесі післядипломної освіти.

Найважливішою проблемою побудови цілісної системи безперервної освіти на даному етапі є формування і розвиток професійної компетентності вчителя. Її актуальність пояснюється необхідністю розв'язання суперечностей між традиційною консервативністю системи підготовки, фахового зростання педагогічних працівників та необхідністю постійної модернізації знань, умінь, реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати освітні завдання.

У зв'язку з цим сучасне суспільство вимагає змінити характер післядипломної педагогічної освіти, зорієнтувати зміст і методи на формування умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно прагматично, формувати новий тип інтелекту, мислення, відношення до педагогічної професії.

Усе це актуалізує проблему професійного розвитку вчителів загальноосвітніх навчальних закладів у системі підвищення кваліфікації через оновлення цілей, змісту, методів і форм навчання, створення оптимальних педагогічних умов, спрямованих на те, щоб професійне зростання педагогічних працівників ґрунтувалося на засвоєнні ними необхідних компетентностей.

Критерієм професійної підготовки учителів на сьогоднішній день виступає їх професійна компетентність, про що зазначають у своїх роботах Н. Бібік; В. Болотов, В. Серіков; І. Зімняя; В. Коваль; А. Коломієць; В. Коткова; Н. Маркова; С. Мартиненко; О. Нікулочкіна; О. Овчарук; О. Панфілова; О. Пометун; О. Савченко; О. Семенов; Дж. Равен; А. Хуторської та ін. Дослідники зазначають, що професійна компетентність учителя є динамічною категорією, що постійно

розвивається, щільно пов'язана з поняттями «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності», «готовність до діяльності».

Теоретико-методологічною основою для визначення сутності поняття «освітнє середовище» виступають концепції сучасних дослідників, які розглядають різноманітні аспекти цієї дефініції: Л. Буєва, Ю. Мануйлов, Л. Новикова, Н. Селиванова, В. Петровський, І. Якиманська, В. Ясвін та ін. Але досі залишаються не з'ясованими питання відмінності між інноваційним середовищем та інноваційним простором.

Освітнє середовище, на думку А. Каташова, виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості [3].

Поняття «інноваційне освітнє середовище як комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність», – розглядає Н. Разіна [5].

У науковій літературі поняття «освітнє середовище» розглядається, як:

- у вимірах соціальної педагогіки як єдність дій школи, сім'ї, позашкільних державних та громадських елементів, інформаційно-культурного середовища;
- сукупність матеріальних вимог у відповідності з педагогічними, економічними, санітарно-гігієнічними вимогами до освітнього процесу.

Більшість дослідників означеної проблеми (Є. Бачинська, С. Гершунський, В. Гинецінський, Б. Ссріков, І. Фрумін) під поняттям «освітній простір» розуміють певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами у галузі освіти: як певна частина соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність; як єдність, цілісне утворення в галузі освіти, яке має свої межі – світовий або європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо.

Досліджуючи механізми формування інноваційного освітнього простору регіону Є. Бачинська, вважає за доцільне розглядати його у двох площинах: як середовище, територію, в межах якої діють єдині узгоджені правила інноваційної діяльності, і як цілісну систему, результатом функціонування якої є новітні ідеї та оригінальні технології [1].

Ващенко Л. підкреслює, що як системне утворення інноваційне середовище окремого регіону має власну організаційно-функціональну структуру, основними складовими якого визначено: стратегію розвитку освіти регіону, тактику формування інноваційних процесів, зміст інноваційного середовища регіону, організаційне забезпечення, прогнозування розвитку освіти регіону.

Кожен із елементів структури, взаємодіючи між собою, наповнює інноваційне середовище своїм спрямуванням змін [2]. Вказуючи на ту обставину, що інноваційне середовище регіону має здатність змінюватись, Л. Ващенко виокремлює та характеризує основні рівні його розвитку: адаптивний, професійно-репродуктивний, творчий і стратегічно-цільовий.

А. Кух вважає, що освітнє середовище структурно складається із трьох взаємопов'язаних компонентів: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного.

Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища (здобувачів освіти, викладачів) та умови здійснення їх взаємодії.

Матеріально-технічний компонент відповідає за забезпеченість освітнього середовища відповідним стандартним обладнанням.

Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів у навчанні [4].

Відповідно до структури інноваційного освітнього середовища визначені основні педагогічні умови його формування:

- особистісно-орієнтовані та гуманістичні підходи до його створення з урахуванням партнерського співробітництва, поваги та довіри всіх учасників освітнього процесу;
- спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості;
- робота в творчому пошуковому режимі;
- ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей закладів освіти регіону;
- застосування інноваційних технологій.

Оцінка ефективності освітнього середовища здійснюється за різними показниками з урахуванням його структури відповідно, А Каташов виділяє наступні параметри:

✓ результативність діяльності навчального закладу (рівень знань і загальнокультурного розвитку учнів або студентів; ступінь привабливості освітнього закладу й освітніх послуг; ступінь засвоєння нових технологій, програм, методик; взаємодія з вузами, школами нового типу);

✓ комфортність (естетика середовища, санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні умови; фізіологічне обґрунтування режиму роботи; наявність ситуації вибору змісту, форм освіти; соціально-психологічний мікроклімат);

✓ забезпеченість навчальної діяльності (навчально-матеріальне обладнання, рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості); характеристика кадрового потенціалу; рівень і характер управлінської діяльності [3].

Інноваційне освітнє середовище відіграє велике значення у процесі підготовки вчителів у системі неперервної освіти. Об'єднання різних освітніх установ з метою забезпечення наступності підготовки висококваліфікованих кадрів з урахуванням регіональних потреб створюють умови для інноваційного навчання у вищій школі.

Висновки. Інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу.

Виникнення інноваційного середовища як новоутворення педагогічної науки є результатом існуючих протиріч між інноваційною практикою та консервативними формами освіти, які не відповідають вимогам часу. Саме такий підхід до конструювання змісту освіти стає сьогодні особливо актуальним у зв'язку з розвитком глобальних електронних мереж, освітніх Інтернет мереж, комп'ютерних технологій тощо.

Подальші дослідження передбачають вивчення впливу різних видів інноваційного освітнього середовища (інформаційного, модульного, особистістю зорієнтованого тощо) на розвиток професійних якостей вчителів у процесі їх професійної підготовки у системі післядипломної педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бачинська Є.М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. Педагогіка і психологія. 2007. №1 (54). С. 79–88.
2. Ващенко Л.М. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2006. 40 с.
3. Каташов А.Т. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.

4. Кух А.М. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця (частина 2). 2008. С. 73–76.

5. Разіна Н.О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ». 2009. Випуск 3. С. 54–59.

Клименко Оксана Миколаївна,
вихователь Сумського санаторного ДНЗ (ясла-садок) №24 «Оленка»
м. Суми, Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СУ-ДЖОК ТЕРАПІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто можливості використання елементів Су-Джок терапії для розвитку мовлення та оздоровлення дітей дошкільного віку, виокремлено прийоми роботи з елементами Су-Джок терапії та орієнтовну систему занять для всіх вікових груп дітей дошкільного віку.

Ключові слова: Су-Джок терапія, технологія, розвиток мовлення, оздоровлення дітей дошкільного віку.

Добре розвинена мова – найважливіша умова всебічного повноцінного розвитку дітей. Чим багатша і правильніша у дитини мова, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширше її можливості в пізнанні навколишньої дійсності, набагато змістовніші і повноцінніші стосунки з однолітками та дорослими, тим активніше здійснюється її психічний розвиток. Але останнім часом спостерігається зростання числа дітей, що мають порушення загальної, дрібної моторики і мовного розвитку. Тому так важливо дбати про формування мови дітей, про її чистоту і правильність [1, с.16].

Зазвичай у дитини, яка має високий рівень мовного розвитку сформовані і навички дрібної моторики. Це доведено дослідженнями проведеними вченими (М.І. Кольцова), які встановили, що спочатку розвиваються рухи пальців рук, коли ж вони досягають достатньої точності, починається розвиток мови. Розвиток рухів пальців рук готує ґрунт для формування мови. Ще відомий фізіолог В.М. Бехтерев довів позитивний вплив маніпуляцій рук на функції вищої нервової діяльності, на розвиток мови, а значить і інтелекту. До того ж наукові дані підтверджують, що області кори головного мозку, що відповідають за рух, мовний орган і керують рухами пальців рук, розташовані в безпосередній близькості один від одного. Отже, нервові імпульси що йдуть в кору головного мозку від рухомих пальців рук активізують розташовані в безпосередній близькості мовні зони [6].

На сьогоднішній день в арсеналі тих, хто зайнятий вихованням і навчанням дітей дошкільного віку є великий практичний матеріал, застосування якого сприяє ефективному мовному розвитку дитини. Весь практичний матеріал можна умовно розділити на дві групи: перший допомагає безпосередньому мовному розвитку дитини, а другий опосередкований, до якого відносяться нетрадиційні оздоровчі технології.

Одним із нетрадиційних методів опосередкованого розвитку мовлення та оздоровлення дітей дошкільного віку є метод Су-Джок терапії.

Су-Джок терапія – це висока ефективність, безпечність і простота. За допомогою спеціальних масажних кульок та кілець зручно масажувати пальці, що позитивно впливає на весь організм, дає змогу збільшити енергетичний рівень дитини та розвинути тактильні відчуття.

Мета впровадження цієї технології – нормалізувати м'язовий тонус, опосередковано стимулювати мовленнєві зони в корі головного мозку, впливати на зниження рухової та емоційної розгальмованості, використовувати елементи терапії для розвитку мовлення.

Су-Джок терапія відносно молодий метод – його розробив біля чверті століття тому південнокорейський професор Пак Чже Ву. Проте він базується на змістовних традиціях давньотибетських медичних знань. З його допомогою можна підвищити стресостійкість організму, запустити процеси самовідновлення в ньому.

У перекладі з корейської мови «Су» – кисть, «Джок» – стопа. Цей метод заснований на тому, що кожному органу людського тіла відповідають біоактивні точки, розташовані на кистях і стопах. Ці лікувальні системи створені не людиною, а самою Природою. У цьому причина її сили і безпеки. Стимуляція точок призводить до лікування. Неправильне застосування ніколи не завдає людині шкоди – воно просто неефективне. Тому, визначивши потрібні точки в системах відповідності можна розвивати і мовну сферу дитини [5].

Су-Джок це в першу чергу самомасаж, який не тільки корисний, але і дуже цікавий дітям і позитивно позначається на самопочутті. Застосування Су-Джок масажерів сприяє розвитку рухової активності м'язів, підвищує фізичну і розумову працездатність дітей. Для стимуляції мовного розвитку необхідно впливати на точки відповідності головному мозку. Вплив на точки відповідності інших органів благотворно впливає на самопочуття, призводить в тонус організм, піднімає настрій і цим досягається позитивний ефект [2].

У Сумському закладі дошкільної освіти № 24 «Оленка» Су-Джок терапія здійснюється за допомогою такого обладнання, як масажні кульки Су-Джок, палички, кільця, гумові м'ячики з шипами, природний матеріал (шишки, каштани, горіхи, насіння та кісточки ягід та фруктів, крупи, морські камінці), шестигранні олівці, гімнастичні палиці, масажні килимки (з гудзиками, з кришками, з поверхнею різної текстури).

Розпочинати впроваджувати елементи Су-Джок масажу можна з дітьми 2-3х років індивідуально, невеликими підгрупами по 3-5 малят, використовуючи кульки Су-Джок різних кольорів, обігруючи потішки та забавлянки або розповідаючи казку (тривалість – до 5хвилин). Залучати більшу кількість малят до одночасних сеансів слід з 3-4 річного віку, урізноманітнивши обладнання масажними паличками (тривалість 5-10 хвилин). Вправи з масажними кільцями можна пропонувати дітям лише з 4-5 років, коли покращується дрібна моторика пальців та достатньо розвинена координація рухів (тривалість збільшується до 15 хвилин). Масаж проводиться 2-3 рази протягом дня, тривалість – від 5 до 15хвилин.

Прийоми роботи з елементами Су-Джок терапії в ЗДО:

- масаж еластичним кільцем – пружинні кільця надіваються на пальчики дитини і прокочуються по них, масажуючи кожен палець до появи відчуття тепла;
- масаж кулькою Су-Джок – прокочування кульки вперед-назад по долоні, колові рухи кулькою по долоні, легке поколювання кінчиків пальців;
- масаж кисті руки за допомогою «сухого» басейну (ємність наповнена крупами, насінням, піском) – погладження поверхні, занурення рук, малювання різними пальчиками на поверхні, розтирання вмісту між пальчиками, долоньками тощо);
- масаж стоп гумовими м'ячиками з шипами – прокочування, колові рухи, спіралеподібні рухи;

- масаж стоп гімнастичними палицями – ходьба по гімнастичній палиці боком, прокочування палиці стопами вперед-назад;
 - масаж стоп за допомогою килимків (з гудзиками, кришками, поверхнею різної текстури):
 - масаж кистей рук та стоп природним матеріалом (прокочування вперед-назад, колові рухи, затискання в кулачок, стискання пучками пальчиків; ходьба босоніж по морським камінцям, по насінню та кісточкам ягід та фруктів;
 - масаж шестигранним олівцем (стимулювання біологічно активних точок, прокочування між долонями та пальчиками).

У процесі роботи з різноманітним обладнанням використовуються словесні прийоми (чистомовки, вірші, потішки, забавлянки, казки) та ігрові прийоми (обігрування, створення ігрових ситуацій).

Опрацювавши різні джерела, нами розроблено орієнтовну систему занять щодо використання елементів Су-Джок терапії для розвитку мовлення та оздоровлення дітей дошкільного віку.

Ранній вік:

1. Виконання пальчикових вправ без предметів («Ой, ладусі-ладки», «Сорока-ворона», ін.).
2. Вивчення назв пальчиків (забавлянки: «Цей пальчик», «Вправні мої пальчики» тощо).
3. Знайомство з Су-Джок кулькою. Вправи з Су-Джок кулькою (казки: «Колобок – колючий бочок», «Їжачок на прогулянці» тощо).
4. Вправи з природним матеріалом (шишки, каштани, горіхи), «сухий басейн» (наповнення: крупи, пісок).
5. Вправи з предметами (гумові м'ячики з шипами, масажні килимки (поверхнею різної текстури)).

Друга молодша група:

1. Виконання пальчикових вправ без предметів («Вулик», «Черпаха» тощо).
2. Продовжувати вивчати назви пальчиків (забавлянки, віршовані твори «П'ять пальців», «Дружба пальчиків» тощо).
3. Вправи з Су-Джок кулькою («Кругленький дружок», «М'ячик» тощо).
4. Вправи з природним матеріалом («Білка», «Каштанчик»), «сухий басейн» (наповнення: крупи, пісок, насіння).
5. Вправи з предметами (гумові м'ячики з шипами, масажні килимки (з гудзиками, кришками, поверхнею різної текстури)).
6. Вправи з масажною паличкою («Капуста», «Гірка» тощо).

Середня група:

1. Виконання пальчикових вправ без предметів («Миємо руки», «Місимо тісто» тощо).
2. Закріпити назви пальчиків (віршовані твори «Рукавички», «Про п'ять пальчиків» тощо).
3. Вправи з Су-Джок кулькою («Їжачок», «Твоя долонька» тощо).
4. Вправи з природним матеріалом («Шишка-фантазерка», «Горішок» тощо), «сухий басейн» (наповнення: крупи, пісок, насіння).
5. Вправи з предметами (гумові м'ячики з шипами, гімнастичні палиці, масажні килимки (з гудзиками, кришками, поверхнею різної текстури)).
6. Вправи з еластичним кільцем («Сім'я», «Рідні брати» тощо).
7. Вправи з масажною паличкою («Піжмурки», «Вертоліт» тощо)

Старша група:

1. Виконання пальчикових вправ без предметів (наприклад, «Кулак-ребро-долоня», «Човен» тощо).
2. Повторювати назви пальчиків (віршовані твори «Пальці-дружна сім'я», «Пальчики ми рахували» тощо).
3. Ознайомлення з макетом руки з позначеними на ньому точками відповідності внутрішнім органам та частин тіла людини.
4. Вправи з Су-Джок кулькою («Їжачок по лісу йшов», «Лічилочка» тощо).
5. Вправи з природним матеріалом («Ігри з шишкою», «Дубові синочки»), «сухий басейн» (наповнення: крупи, пісок, насіння).
6. Вправи з предметами (гумові м'ячики з шипами, гімнастичні палиці, масажні килимки (з гудзиками, кришками, поверхнею різної текстури)).
7. Вправи з еластичним кільцем («Гриби», «Хлопчик-мізинчик» тощо).
8. Вправи з масажною паличкою («Хвильки», «Качалочка» тощо).
9. Вправи з шестигранним олівцем («Прасочка», «Добування вогню» тощо).

Внаслідок моніторингових досліджень показників розвитку мовлення вихованців ЗДО №24 м.Суми, колективом нашого дошкільного закладу було зроблено висновок, що розроблена нами система є ефективною, цікавою та дієвою.

Список використаних джерел:

1. Авсюкевич Н.И., Башкатова И.А. Су-Джок-терапия при коррекции речевых нарушений у детей. *Образование и воспитание*. 2017. № 5 (15). С. 16.
2. Богуш Д.А. Корейський метод Су-Джок. Москва: Ніка-Центр, 2008, 64 с.
3. Волкова І. Пальчикові вправи: метод. посіб. Київ: Ранок, 2017, 64 с.
4. Пак Чже Ву. Питання терапії та практики Су-Джок терапії: Серії книг по Су-Джок терапії. Су-Джок Академія, 2009, 208 с.
5. Семінар-практикум для педагогів «Великі можливості дрібної моторики». [URL:http://rozrobka.in.ua/seminar-praktikum-dlya-pedagogiv-veliki-mojlivosti-dribnoyi-mo.html](http://rozrobka.in.ua/seminar-praktikum-dlya-pedagogiv-veliki-mojlivosti-dribnoyi-mo.html) (дата зв. 30.10.2018)

Коваленко Тетяна Геннадіївна,
музичний керівник НВК № 11 «Журавонька» Сумської міської ради

**МУЗИКА ДЗВОНІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДОШКІЛЬНИКА**

У статті висвітлено важливість використання дзвонової музики у навчально-виховному процесі дошкільного закладу. Проаналізовано вплив музики дзвонів на загальний розвиток дитини. Представлено результати використання музично-педагогічної системи навчання дітей гри на дзвониках.

Ключові слова: естетична компетентність, дзвони, дзвонова музика, дошкільний вік, музичне заняття, заклад дошкільної освіти.

Актуальність теми. Сьогодні використання етнопедагогічних засобів у навчально-виховному процесі дошкільного закладу є досить актуальним питанням. Дошкільний вік є періодом найінтенсивнішого розвитку творчих здібностей дітей, що безумовно залежить від їх активної роботи на музичних заняттях. Одним із ефективних прийомів навчання дітей музиці є гра на дзвоних інструментах [3]. Дзвони – не тільки поважна належність кожного церковного храму, а й музичні інструменти, самобутні пам'ятники історії, культури, твори художнього ливарництва,

пам'ятки писемності. Дзвони та їхні образи знайшли належне відображення у фольклорі, творчості прозаїків, поетів, композиторів, малярів та інших митців. Тому важливо навчити дітей дошкільного віку використовувати їх як засіб збереження та зміцнення духовного здоров'я.

Метою статті є висвітлення важливості використання дзвонової музики в навчально-виховному процесі дошкільного закладу.

Сучасні наукові дослідження свідчать про те, що формування основ музичної культури потрібно починати в дошкільному віці. Музичний розвиток надає нічим не замінний вплив на загальний розвиток: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина робиться чуйною до краси в мистецтві і житті. Тільки розвиваючи емоції, інтереси, смаки дитини, можна долучити її до музичної культури, закласти її основи. Дошкільний вік надзвичайно важливий для подальшого оволодіння музичною культурою. Якщо в процесі музичної діяльності буде сформовано музично-естетичну свідомість, це не пройде безслідно для подальшого розвитку людини, його загального духовного становлення [2].

Музична діяльність включає в себе не тільки сприйняття музики, але й спів, гру на музичних інструментах, музично-ритмічні рухи тощо. За допомогою співу та гри на музичних інструментах можна розвинути іншу музичну здатність – уміння представити і відтворити висоту музичних звуків у мелодії. Розвиток цієї здатності передбачає розумові операції: порівняння, аналіз, зіставлення, запам'ятовування – і, таким чином, впливає не тільки на музичний, але і на загальний розвиток дитини.

Важливим складником особистісного зростання дошкільника є естетичне виховання. Саме воно вводить малят у світ практичної та духовної діяльності людини, розвиває потребу в реалізації власних творчих здібностей, навчає отримувати задоволення від своєї діяльності, культивує цікавість до надбань національної та світової культур.

Базовим компонентом дошкільної освіти (освітня лінія «Дитина у світі культури») визначено, що діти мають сприймати й усвідомлювати мистецтво як результат творчої діяльності людини; вони мають перейматися емоціями і почуттями, передавати їх через музично-рухову та пісенну творчість, музикування, проявляти елементарні вміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації; творчо застосовувати художньо-мовленевий і музично-пластично-пісенний досвід, використовуючи експресивні засоби (мовлення, міміку, жести, рухи, музику, танці, співи тощо). З огляду на це, виникає низка запитань щодо удосконалення навчально-виховного процесу, до пошуку нових форм і методів музичного виховання у дошкільному закладі.

Музичним керівникам доцільно використовувати музику дзвонів на музичних заняттях, привчаючи слухати дзвони, відчувати їх гармонію та красу. Гра на дзвониках – один із видів дитячого виконавства. Застосування музики дзвонів, як на музичних заняттях, так і в повсякденному житті, збагачує музичні враження дошкільнят.

З метою привернення уваги дошкільників до використання дзвонової музики і дзвонінь діти на музичних заняттях залучаються до гри на музичних інструментах в оркестрі. Вони грають на маленьких дзвониках, діатонічних дзвонах, металевих трикутниках та великих дзвонах.

Формування повноцінного сприймання дзвонінь повинно відбуватися через сучасну, класичну та народну музику. На музичних заняттях, дзвони та дзвіночки використовуються також з лікувальною метою. Одне з найважливіших завдань музичного заняття – активізувати дітей, забезпечити їхній музично-творчий розвиток. У процесі багатогранного музикування значне місце відводиться музично-творчій діяльності, яка стимулює активність дітей, сприяє розвитку їх музичних здібностей. Отже, якщо приділяти належну увагу використанню дзвонової музики на музичних заняттях, то в подальшому діти можуть досягти дуже високих результатів у будь якому

виді діяльності: вокальний спів, хорове або оркестрове диригування, а також проявити себе як композитор. Тобто задача педагога зацікавити цим видом діяльності тому, що ця діяльність об'єднує, виховує дисциплінованість, культуру поведінки, тому що в процесі музичних занять можна практикувати вільну імпровізацію що є не менш важливим фактором у естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

Світова музична педагогіка поєднує багато музично-педагогічних систем і концепцій із різних куточків світу. Усі вони пов'язані однією метою – виховання цілісної, гармонійно-розвиненої особистості. Однією із таких є музично-педагогічна система дзвонів музики. Головна ідея якої – це власна дитяча творчість, яка створює атмосферу радості у дітей. Дзвонів музика – особливий тип музичної діяльності, яку називають креативною. Вона заснована на розумінні нерозривності музики та інструментування, а також на особливій організації педагогічного процесу, яка дітям дає змогу проявляти себе через інструментальну гру на музичних дзвонів інструментах, створювати власні композиції та акомпанувати собі [1].

Саме дзвонів музика дає можливість привернути увагу дітей до багатства та різноманітності світу звуків: спів пташок, дзюрчання струмочка, шурхіт листочків, стукіт дятла. Вже давно відомо, що всі органи людського тіла налаштовані на певні тони. А при правильній музиці весь організм ніби резонує з навколишнім звуковим полем. Дзвонів музика поживляє емоційну сферу.

Слід зазначити, що завдяки систематичній і послідовній роботі щодо використання дзвонів музики у навчально-виховному процесі мені вдалося досягти певних результатів, а саме:

- активізувалася освітня робота в закладі дошкільної освіти; підхід до організації музичного виховання став більш творчим, цікавим та нестандартним;
- уміле поєднання класичної музики та музики дзвонів сприяє кращому оволодінню дітьми різними засобами виразності (слухання музики, спів, танцювальні рухи), розвивається їх творчий потенціал, поліпшуються мистецькі здібності;
- із захопленням діти слухають музичні твори, самостійно розрізняють твори за характером, використовуючи дзвонів різні за висотою, спів пісень стає яскравим, рухи танцю граціозніші;
- діяльність дітей стає невимушеною, насиченою естетичними переживаннями (емоційна чутливість, радість, захоплення, особлива зацікавленість);
- педагоги разом із своїми вихованцями стали співтворцями, радниками, які не лише вчасно проявляють індивідуальні здібності, нахили та інтереси дітей, а й доброзичливо відгукуються про їхні найменші успіхи.

У наш час дитину оточує так звана «комерційна» музика: звуки мобільного телефону, комп'ютера, телевізора, транспорту, все це – «шумосфера», яка руйнує захисні сили організму [4]. Дзвонів музика відповідає як природі музичних здібностей, так і віковим особливостям психічного розвитку дитини. Вона дає можливість вирішувати різноманітні завдання музичного виховання та навчання.

Гра на дзвонів, є однією з найдоступніших форм роботи з молодшими дошкільниками. Вони швидко засвоюють елементарні навички інструментального виконання, ознайомлюються з музичними творами. Гра на дзвонів індивідуально та в оркестрі приносить дітям велике задоволення, організовує їх, витягує в активне музикування, виховує увагу, навички ансамблевого виконання, розвиває пам'ять, музично-слухові уявлення, чуття тембру, ритму, форми; допомагає зосередити увагу на різних елементах музичної виразності (динаміка, штрихи, ритм тощо.)

Дзвонів музика завжди викликає позитивні емоції у дітей, підвищує пізнавальний інтерес. Саме головне що використовуючи дзвонів музику, діти при цьому задіяні всі без винятку, чи то є

слух у дитини, чи нема. Вона дзвонить і прикрашає своїм дзвонінням, любий класичний музичний твір.

Ми переконані, що головним на традиційних музичних заняттях є обов'язкове використання дзвонової музики, та інших музичних інструментів. Систематична та послідовна робота з використанням дзвонової музики дає змогу розвивати у дошкільників не лише музичні здібності, а й самостійність дій і творчу ініціативність, збагачувати їх музичними враженнями.

Список використаних джерел:

1. Брусиловский Л.С. Музыкалотерапия. Руководство по психотерапии. М., 1985. 254 с.
2. Ворожцова О.А. Музыка и игра в детской психотерапии. М., 2004. 135 с.
3. Кіндратюк Б. Духовне здоров'я школярів і музика дзвонів: етнопедагогічний аспект: науково-методичний посібник. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. 270 с.
4. Чистякова М.И. Психогимнастика. М.: Просвещение: Владос. 1995. 67 с.

Ковальова Світлана Віталіївна,

викладач природничих дисциплін

ДПТНЗ «Свеський професійний аграрний ліцей»

ІНТЕГРАЦІЯ БІОЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЯЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У статті висвітлено одну з найактуальніших проблем у системі екологічної освіти – формування екологічної культури майбутніх фахівців у системі професійно-технічної освіти. З'ясовано сутність інтеграції біоекологічних знань у навчально - виховній діяльності викладача біології, екології, хімії та проаналізовано підходи для стимуляції професійних компетентностей здобувача освіти шляхом упровадження педагогічних і виробничих технологій, міжпредметної інтеграції.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічна культура, екобезпека, навчально-виховна діяльність, професійна компетентність, інтеграція.

«Національною доктриною розвитку освіти України», «Концепцією екологічної освіти» визначено, що метою навчально-виховної діяльності різних навчальних закладів є виховання і розвиток творчого потенціалу та соціальної активності особистості, формування системи екокультури, де природа і людина рівноцінні. Все це разом з екопроблемою і екобезпекою стосується багатьох ланок життєдіяльності, в тому числі й професійно-технічної освіти.

Вироблення вмінь активно і цілеспрямовано впливати на природне середовище, не завдаючи йому шкоди, неможливі без відповідних біоекологічних знань. Саме відповідальність майбутнього фахівця за прийняття екологічно-обґрунтованих народно-господарських рішень є пріоритетним у збереженні довкілля, благополуччям і здоров'ям нації, сутністю держави.

Л.Б. Лук'янова зазначає, що система екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах відкрита, гнучка, адаптивна, динамічна, яка одночасно є підсистемою неперервної екологічної освіти, що здійснюється протягом життя і повинна забезпечувати екологізацію всього навчально-виховного процесу ПТНЗ на засадах інтеграції всіх його компонентів і підсистем: мети, завдань, змісту, методів, форм, педагогічних технологій, науково - методичного забезпечення, усіх видів екологічної діяльності [2]. На її думку, розвиток екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах має будуватися на засадах формування нових духовних чинників, нових ідеалів людської діяльності в усіх її проявах, здійснюватися на принципах інтеграції екологічної,

загальнокультурної та професійної складових компетентності майбутніх спеціалістів різних галузей виробництва.

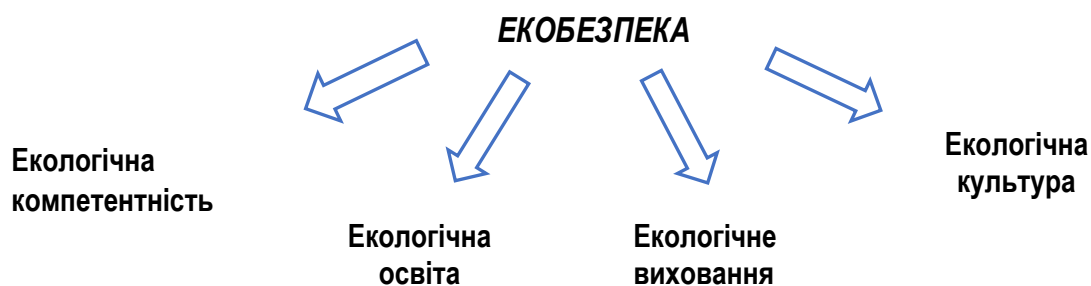
Упроваджуючи компетентнісний підхід у навчальний процес, ми одночасно оцінюємо готовність і здатність здобувачів освіти застосовувати здобуті знання і сформовані навички з предметів природничого циклу у своїй практичній діяльності відповідного рівня та якості екологічних знань на основі компенсаторного, диференційованого та міжпредметного підходів, не порушуючи системності і логіки у їх поєднанні. [2].

Почнемо з уроків, які потребують нової режисури, адже на них учні не лише слухають, а співпрацюють у діалозі з викладачем, висловлюють свої думки, діляться самостійно здобутою інформацією. Завдання ж педагога (наприклад ДПТНЗ «Свеський ПАЛ») – пропонувати свою точку зору з позиції наукового пізнання й прививати здатність логічно міркувати, аналізувати, прагнути пошуку оптимальних рішень, а також завдяки опорним сигналам спромогтися запам'ятати значну частину інформації текстового та цифрового характеру.

Велику увагу зосереджено на задачах з біологічним, генетичним, екологічним змістом («Закономірності спадковості», «Основи еволюційного вчення» – для груп трактористів сільськогосподарського виробництва, електрогазозварників), під час розв'язання яких учні більш конкретно усвідомлюють вибір і значення своєї професії, зокрема, тісний зв'язок із селекцією організмів і виведення нових сортів культурних рослин (у групі плодоовочівників). А інтеграція окремих частин в одне ціле, на прикладі бінарних уроків, демонструє дотичність різних галузей знань, органічний зв'язок і разом з цим формує в учнів уявлення про єдність навколишнього світу.

Зупинимось на навчально-практичній діяльності викладача в ДПТНЗ «Свеський професійний ліцей», яка спрямована на набуття учнями професійних компетентностей та біоекологічних знань. Це відбувається завдяки інтеграції міжпредметних зв'язків, адже саме вони забезпечують поєднання теоретичного і практичного навчання, предметів природничого, гуманітарного циклу з предметами професійного спрямування. Отже, і екологічну компетентність майбутніх фахівців, на нашу думку, становлять знання, уміння, навички та досвід, які вони набувають у процесі безперервної освіти, самоосвіти, професійної освіти.

У Концепції екологічної освіти України зазначено, що екологічна освіта є необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку країни [1].

Спираючись на дослідження Г. Пустовіт, екологічна культура виокремлює такі структурні складові екологічної культури: екологічні знання, ціннісні орієнтації, практичну діяльність та її вплив на навколишнє середовище [5]. А опрацювавши дисертаційне дослідженням Л. Фенчак ми почерпнули, що на формування екологічної культури молоді впливають екологічна освіта, екологічне виховання та еколого-практична діяльність [7]. Все вірно, саме ця взаємодія чинників і перенесення акцентів у навчально-виховну діяльність є пріоритетною у позакласній роботі

викладача природничих наук. Спонукаючи молодь до збереження природних ресурсів, у ліцеї організовано екогурток «Першоцвіт», завданням якого є:

- * формувати екологічні компетентності учнів;
- * залучити учнів до природоохоронної діяльності на основі набутих знань з професії «Плодоовочівник»;
- * підвищувати екологічну і правову обізнаність щодо охорони довкілля шляхом природоохоронних робіт;
- * розвивати громадську активність, екологічну культуру та ініціативи;
- * виховувати любов до природи рідного краю.

Гуртківці на чолі з керівником щорічно виступають ініціаторами заходів із озеленення території навчального закладу, селища, очищення і упорядкування зони «Синя криниця», активно співпрацюють з Ямпільською районною станцією юних натуралістів.

Тиждень біології, екології та хімії у навчальному закладі завжди свято: навчальне, розвивальне, виховне і охоплює три компоненти: практичний, теоретичний, ігровий. У предметному тижні органічно поєднані і використані театральні (виступ агітбригади екогуртка), ігрові, конкурсні та змагальні елементи. Усі заходи в рамках тижня привертають увагу до предметів як загальноосвітньої так і професійної спрямованості, дають можливість учню реалізувати себе в конкурсах енергоефективності, олімпіадах, спонукати до проектних робіт, виконувати завдання практичного, професійного спрямування.

Належна увага приділяється впровадженню інтерактивних та інформаційних технологій у навчально-виховний процес, активізація самостійної роботи здобувачів освіти. Навчальна діяльність побудована за схемою «від компетентного педагога до компетентного учня, від компетентного учня до компетентного фахівця» і це є ефективним використанням особистісного потенціалу, перетворення уроку на співтворчість, власний підйом, або ж самореалізацію.

Завдання сучасного уроку – це перенесення акцентів із пріоритетності професійної підготовки на пріоритетну взаємодію трьох складових:

- * навчання фахівця відповідної спеціалізації;
- * виховання здорової людини й свідомого громадянина;
- * розвиток особистості людини майбутнього, створюючи умови для її творчої самореалізації.

У минулому році ліцеїсти групи 28-пк за професією «Плодоовочівник» взяли участь у Всеукраїнському конкурсі «Збережемо Землю для наступних поколінь», створивши творчий екопроект за темою: «Екопроцеси у професійній компетентності учня – плодоовочівника».

Конкурс мав на меті формувати екологічні компетентності учнів ліцею через розуміння проблем професійного спрямування, розвиваючи активні громадські біоекологічні ініціативи, реалізуючи набуті знання та навички у професійній діяльності майбутнього плодоовочівника.

Зміна в технологіях прогресуючого виробництва забезпечує людям високий рівень комфорту, породжуючи й загрози: нераціональне використання і вичерпання природних ресурсів, ерозію ґрунтів, а також бездієвість щодо природоохоронних заходів. Лише «здоровий» світогляд, екокультура людства на планеті в цілому і професії аграрного сектору зокрема зможуть моделювати способи доцільного природокористування, проявити доступні форми турботи про природні об'єкти і здоров'я людини.

У проекті відслідковується волонтерська діяльність екогуртка, опановано способи навчально-пізнавальної природоохоронної діяльності, ціннісних орієнтирів у ставленні до природи рідного краю, використання професійної компетентності вихованців закладу.

До найголовніших ознак екологічної компетентності учнів будь-яких навчальних закладів (за Н.А.Пустовіт) належать такі:

- * активна діяльність (дія, поведінка) у конкретній ситуації;
- * зв'язок компетентності з відповідальністю;
- * свідомий вибір моделі поведінки, що залежить від сформованості умінь приймати рішення та можливих наслідків [6, с. 370–371].

О.Л. Пруцакова зазначає, що основою екологічної компетентності, підґрунтям для її формування є знання, які належать до інформаційно-пізнавальної складової екологічної культури, усвідомленню особистістю власної причетності до екологічних проблем.

Саме це є підґрунтям для формування екологічної позиції особистості [4, с. 363].

Висновки. На підставі аналізу наукових підходів до визначення складових екологічної освіти, екокультури, висвітлили діяльність викладача природничих наук ДПТНЗ «Свеський ПАЛ» у контексті інтегрованої підготовки майбутніх фахівців, визначивши шляхи стимуляції до розвитку професійних компетентностей шляхом упровадження освітніх інновацій.

Підсумовуючи, зазначимо, що розглянуті нами питання не охоплюють усіх аспектів багатогранної проблеми формування екологічної культури у системі професійно-технічної освіти. Зважаючи на актуальність екологічної освіти і навчання в ПТНЗ, їхню специфіку, важливим аспектом подальшої діяльності є розвиток інтегрованих підходів у навчанні та вихованні майбутніх кваліфікованих робітників.

Вважаємо, що саме біологія, хімія та екологія покликані дати опорні знання із формування екологічної культури учнівської молоді відповідно до професійного зростання, формування компетентностей учня. Лише «здоровий» світогляд, професійна екокультура людства на планеті в цілому і зокрема зможуть моделювати способи доцільного природокористування, проявити доступні форми турботи про природні об'єкти і здоров'я людини.

Переконані, що якість освіти визначається компетентністю викладача і спроможністю до саморозвитку здобувача освіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник МОН України*. 2002. № 7.
2. Лук'янова Л.Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах: Дис. ...д-ра пед.наук: 13.00.04. Київ, 2006. 465 с.
3. Лук'янова Л.Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах: Автореф. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 42 с.
4. Пруцакова О.Л. Зміст екологічної освіти як чинник формування екологічної компетентності школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: 36. наук. пр. Вип. 10. Кам'янець-Подільський, 2007. С. 362–370.
5. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. Київ; Луганськ: Альма-матер, 2004. 540 с.
6. Пустовіт Н.А. Практика формування екологічної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: 36. наук. пр. Вип. 10. Кам'янець-Подільський, 2007. С. 370–378.
7. Фенчак Л.М. Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I–II р.акр.: Автореф. дис. ...к. пед. наук:13.00.04. Тернопіль, 2006. 20 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті зазначено, що одне з актуальних завдань, що стоїть перед педагогами закладів дошкільної освіти – виховання у найменших громадян України відповідального, емоційно ціннісного відношення до довкілля, формування еколого-доцільної поведінки. Проаналізовано психолого-педагогічні джерела щодо проблеми. Обґрунтовано твердження, що екологічні ігри є ефективним засобом у вихованні екологічної культури дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти дошкільного віку; екологічне виховання, комплексне використання, дидактичні ігри; екологічні ігри.

Постановка проблеми. Розвиток екологічної культури, екологічної свідомості і мислення – єдиний для людства вихід із екологічної ситуації, що склалася у XXI столітті. Необхідним є формування людини нового типу, з новим екологічним мисленням, яка здатна збагнути наслідки своїх дій щодо навколишнього середовища і такої, яка вміє жити у відносній гармонії з природою. Дбайливе ставлення до природи повинно бути нормою для людини будь-якого віку.

У дошкільному дитинстві закладаються основи особистості, в тому числі позитивне ставлення до природи, навколишнього світу. Дитину з раннього віку необхідно переконувати в тому, що любити природу – означає робити добро, змушувати замислюватися над тим, щоб «наш дім» – дім природи – став ще кращим.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає зміст виховної роботи з дітьми. Загальновідомим є твердження, що саме дошкільний вік є найбільш сприятливим для екологічного виховання: Емоційна сфера – один із енергетично потужних за своїм впливом регуляторів життєдіяльності дитини. Яскраві враження, захоплення красою довкілля, сприятлива дія природних факторів зумовлюють позитивну поведінку малят, викликають любов до природи; формують бажання, потребу оберігати природу. На значущості екологічного виховання у дошкільному віці наголошується у Законі України «Про дошкільну освіту», Концепції дошкільного виховання в Україні, Національній доктрині розвитку освіти та інших нормативних документах, у яких окреслені базові засади екологічної освіти дошкільника, визначені теоретичні аспекти та принципи організації виховного процесу.

Педагоги-практики, зважаючи на загально відомий фактор, що основним видом діяльності у дошкільному віці є гра, наголошують на тому, що саме у ігровій діяльності необхідно формувати основи екологічного світобачення.

Екологічна гра є скарбницею почуттів, пізнання, самоствердження, причетності до матінки Природи.

У рамках дослідження особливої актуальності набуває пізнавально-ігрова діяльність, як основа формування екологічної культури у найменших. Становлення екологічної свідомості у дошкільному віці спирається на ігрові дії, у яких дитина радіє, співчуває, жаліє, спілкується із живими організмами, захоплюється, емоційно відгукується на естетичну своєрідність довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічних поглядах педагогів-класиків знаходимо цікаві думки про роль ігрової діяльності у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку. Проблему розглядали Я. Коменський, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко,

Є. Тихеева, Й. Песталоцці, Ж-Ж Руссо, В. Сухомлинський. Д. Ельконін підкреслював, що гра – це складне психологічне явище, яке дає ефект загального психічного розвитку, розвитку психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги, уяви. Саме у ігрових діях за допомогою природничих об'єктів, ми навчимо дитину мислити, розуміти, творити [5]. А. Макаренко стверджував, що гра є могутнім виховним засобом, завдяки якому дитина вчиться пізнавати живу і неживу природу. За твердженням К. Ушинського, у грі дитина «живе» і сліди цього життя глибше залишаються в ньому, ніж сліди дійсного життя. У грі дитина вчиться підпорядковувати свою поведінку правилам гри, пізнає правила спілкування з людьми, розвиває свої розумові здібності і пізнавальні інтереси, вчиться будувати свої відносини з природою. Гра для дитини – це серйозне заняття [6].

Відомий український педагог В. Сухомлинський вважав природу «вічним джерелом думки і добрих почуттів», зазначав, що необхідно не тільки знайомити дітей із рослинним і тваринним світом, а використовувати це джерело для розв'язання екологічних проблем [3].

Сучасні психолого-педагогічні дослідження розглядають екологічне виховання дошкільнят, як ознайомлення дітей з природою, в основі якого покладено екологічний підхід, при якому педагогічний процес спирається на основоположні ідеї і поняття екології.

За твердженням Н. Рижової екологічне виховання передбачає, насамперед, «формування у дитини емоційного, дбайливого ставлення до об'єктів живої природи, здатності бачити її красу, а не детальне знання особливостей кожного виду тварини» [4].

В останні десятиліття став активно досліджуватися етичний, моральний аспект ставлення людини до природи (В. Арсеньєв, Г. Гачев, Н. Дежников, В. Денисов, С. Дерябо, І. Зверєв, Б. Лихачов, Н. Мамедов, Н. Реймерс та ін.). Автори висунули положення про необхідність органічного з'єднання морального та просвітницького аспекту в цілісному процесі формування особливого гуманного ставлення особистості до природи.

Позитивні емоції, на думку науковців, є сильними збудниками людської діяльності. Такою діяльністю в дошкільному віці, як відомо, є гра, яку ми розглядаємо як важливий засіб формування екологічної спрямованості особистості.

Гра сприяє поглибленому переживанню дітей, розширенню їх уявлень про світ. А. Богуш у своїх дослідженнях відзначає позитивний вплив екологізації педагогічного процесу при використанні народних ігор, так як багато з них пов'язані з природою. Ці ігри розвивають мислення і уяву, спрямовані на залучення дітей до добра, взаємодопомоги [2].

Великі можливості у вихованні еколого-естетичних почуттів по відношенню до навколишнього світу закладені в екологічних іграх. Відображаючи враження від життєвих явищ в образах гри, діти відчують естетичні і моральні почуття.

Р. Жуковська бачить прямий зв'язок між заняттям і грою, і робить висновок, що для становлення самостійної сюжетно-рольової гри необхідно організувати в якості навчального етапу спеціальні ігри-заняття. Про це ж свідчать і дослідження інших вчених – О. Фролової, С. Зворигіної, С. Новосьолової.

Проте, науковці стверджують, що успіх у реалізації завдань дошкільної екологічної освіти буде тоді, коли педагог на основі знань дітей, отриманих у дидактичному процесі, буде спонукати дошкільників до організації творчих ігор, сюжетно рольових, рухливих ігор природознавчого змісту. А ще, на думку сучасних дослідників (О. Білан, Н. Рижова, С. Ніколаєва, Н. Лисенко, З. Плохій) необхідно використовувати різні форми організації: колективні, парні, підгрупою, самостійні, ініціативні та ін. [7].

Таким чином, проблеми екологічного виховання є актуальними проблемами сучасності. Це спонукає до пошуку ефективних способів її розв'язання. Враховуючи, що гра є провідною

діяльністю дошкільнят, проведено дослідження з метою виявлення ефективності використання ігор природознавчого змісту в екологічній освіті дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у науковому обґрунтування та визначенні ефективності комплексного використання екологічних ігор у вихованні екологічної культури дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Заслужують на увагу сучасні наукові праці А. Бондаренка, Н. Михайленко, Д. Менджерицької, Г. Швайко, Л. Шейко, які розробили класифікацію ігор для дітей дошкільного віку. Спираючись на ці дослідження та, враховуючи сучасні підходи до реалізації завдань ігрової діяльності, екологічні ігри для дошкільників можна класифікувати таким чином: ігри з природним матеріалом, дидактичні ігри, польові екологічні ігри, творчі ігри природознавчого змісту, імітаційні екологічні ігри, рухливі ігри природознавчого змісту, ігри-змагання, ігри-подорожі, ігри-стратегії.

У ході дослідження організована робота комплексного використання екологічних ігор.

Тільки у природі біля треста кольорів і відтінків, маса запахів і відчуттів. Це з успіхом використовувалось для розвитку різних аналізаторів. Борознисте насіння настурції та ніжна зелень зеленої цибулі, ароматний лимон та своєрідність запаху часнику, шепіт вітру та клікіт журавлів – все це викликає особливі відчуття і сприймається дітьми особливо емоційніше, коли то є гра. Діти із захопленням грали в ігри, що розвивають чуттєве сприйняття, або так звані сенсорні ігри: «Дізнайся по запаху», «Світ звуків», «Наші помічники», «Чарівні звуки», «Який овоч ти з'їв?», «Веселка», «Що буває жовтим?», «Які квіти червоного кольору», «М'який, колючий». Такі ігри допомагають піднести дітям необхідні знання про навколишній світ через сенсорні відчуття. Вони розвивають мислення, спостережливість, вчать бути уважними до людей, що живуть поруч об'єктів і явищ природи.

Було помітно, що і малоактивні діти граючись, із задоволенням розв'язували проблеми «Що буде, якщо...?», «Добре-погано», «Один – добре, багато – погано», «Навпаки». «Так – ні». Ігри на формування основ екологічної свідомості стали рушійною силою в активізації дитячого мислення, розвитку навичок аналізу та синтезу.

З більшим інтересом діти бралися за активне вирішення завдань, якщо були залучені до виготовлення практичного матеріалу. Дуже полюбилися ігри, у яких використовувалася «скринька відчуттів», яку змайстрували усі разом.

У іграх «Природний світ буває різним», «Назви одним словом», «Що спільного?», «Що частина чого?», «Екологічні ланцюжки» діти вчилися пізнавати та класифікувати природничі об'єкти. Вони із цікавістю «заселяли» екологічну водойму, розуміючись у єдності складових навколишнього світу, законів розвитку.

Складність була у дотриманні системного підходу до використання екологічних ігор. Так було напрацьовано перспективу організації ігор у різних видах діяльності: ігровій, руховій, дослідницькій, продуктивно-практичній, театралізованій, музичній, художньо-естетичній.

Музичні ігри дозволяють активізувати слухові рецептори і таким чином, реалізувати завдання екологічної освіти. Наповнені музикою ігри вражають дитину, тим самим закріплюють у свідомості засвоєний матеріал. Такі ігри, як «Пори року», «Який сьогодні день?» «Що за птиця прилетіла?»; «Яке море?», дозволяють вказати та пояснити природні явища.

Екологічним змістом наповнюються і рухливі ігри, ігри малої рухливості. У них відбувається закріплення знань про живу природу, її мешканців у невимушеній ігровій формі. «Звірі, птахи, риби», «Фруктовий салат», «Птахолов», «Чотири стихії», «Квітковий магазин».

Особливо цікаво проходило ігрове навчання у тематичні дні, коли дізнавалися більше про один і той же об'єкт, то ж активно використовувався метод занурення.

У такі дні тісно співпрацювали із родинами вихованців. Зі своєї ініціативи діти організовували словесні ігри разом зі старшими братиками та сестричками, грали у настільно-друковані ігри разом із батьками, при цьому використовували ігри, виготовлені власноруч. Так звані, інтелектуальні ігри: «Вся земля», «Екологічні кубики», «Чарівні перетворення», «Приготувати ліки» об'єднували всіх гравців колективно напрацьованою думкою. Разом із родинами вихованців будували «Щасливе місто без екологічних проблем».

Все це дозволяє розвивати пізнавальний інтерес, формує знання про єдність природи.

Висновки. За результатами дослідження було відзначено, що у дітей значно підвищився рівень сформованості екологічних уявлень. Знання стали більш узагальненими і системними. Крім уявлень про живу і неживу природу, у дітей формуються знання, про природокористування, про охоронну діяльність людини та ін.

При використанні екологічних ігор підвищується рівень емоційної чуйності на красу природи. З'явилися ознаки турботливого, дбайливого ставлення до природи, бажання виконувати правила поведінки в природі навички дбайливого і неруйнівного поводження у доквіллі.

Отже, при цілеспрямованому використанні комплексу екологічних ігор і творчо організованій роботі з дітьми, можливе підвищення їх екологічної вихованості.

Список використаних джерел.:

1. Альошина Н.С. Ознайомлення дошкільників з навколишнім і соціальною дійсністю. Москва: Просвітництво, 2005. 88с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В., Котик Т.М. Методика ознайомлення дітей з доквіллям у дошкільному закладі: програма для студ. ВНЗ спец. 701.01.01 Дошкільне виховання. Одеса, 2002.184с.
3. Вахняк Н., Негрій О. Сучасні ігрові форми в екологічному вихованні дітей. *Педагогіка*. 2015. № 2. 36с.
4. Екологічне виховання старших дошкільників / упоряд. В.Л. Сухар. Харків: «Ранок». 2009.160 с.
5. Ельконін Д.Б. Психологія гри. Москва, 1989. 236с.
6. Зебзеева В.А. Про комплексне використання ігор в екологічній освіті дошкільнят. *Педагогічний журнал*. 2003.№7. 36с.
7. Ніколаєва С.М. Теоретичні передумови використання гри в екологічному вихованні дітей. Москва: Нова школа. 2006. 120с.

Ковтун Ірина Іванівна,

учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43
Харківської міської ради Харківської області Прилегант ХНУ ім. В.Н.Каразіна

Овсянникова Тетяна Юріївна,

учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43
Харківської міської ради Харківської області

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕДІАОСВІТА В РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Спілкування ґрунтується на взаємопов'язаних процесах комунікації та передачу інформації. Передбачає інтеракцію (взаємодію) і перцепцію (сприйняття). Комунікація здійснюється в більшості випадків за допомогою мови (усна, письмо, діалог, монологу).

Розвиток комунікативної діяльності у школярів забезпечує формування комунікативної компетентності – здатності налагоджувати спілкування з оточуючими людьми. Це необхідні навички слухати співрозмовника і вести з ним діалог. Висловлювати свою думку і визнавати права кожного. Мати власну точку зору, домовлятися про розподіл функцій при взаємодії, вирішувати конфлікти тощо.

Формування мовної комунікації пов'язано із різними сучасними методами і прийомами. Інтеграція інформаційних та комунікаційних технологій в освіту відображення в застосуванні нових методів у розвитку комунікативної діяльності в учнів.

Під інформаційними та комунікаційними технологіями (ІКТ) в освітньому просторі розуміють застосування цифрових інструментів (комп'ютерів і освітніх цифрових ресурсів, інтерактивних дощок, проекторів, цифрових відео- і фотокамер, цифрового устаткування для комунікації тощо).

Упровадження медіаграмотності в освітній процес розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Волошенко, В. Іванов, Г. Онкович, Г. Почепцов, В. Різун, П. Ауфдерхайде, К. Безелгет, Дж. Браун, Дж. Гербнер тощо.

Згідно з «Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні» «медіаосвіта визначається як частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [2].

Медіаосвіта шкільна – включає інтегровану медіаосвіту (використання медіадидактики в межах предметів), спеціальні навчальні курси, факультативи, гурткову, студійну та інші форми позакласної роботи. Ці форми медіаосвіти спрямовані на формування критичного мислення, комунікаційної медіакомпетентності.

Важливу роль відіграють шкільні бібліотеки, які є сучасними комп'ютерними та медіацентрами. Саме в них сьогодні концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів [2].

Соціальні взаємодія на основі ІКТ та медіатехнологій сьогодні є інструментом комунікації у реальному та віртуальному просторі. Їх залучення стимулюють інтелектуальні функції особистості, дозволяє навчати учнів діяти на більш високому розумовому рівні. Відомо, що навчання тільки тоді стає успішним, коли воно йде попереду розвитку.

Освіта в умовах Нової української школи передбачає формування в учнів комунікативної діяльності з урахуванням можливостей інформаційної цивілізації. Панування цифрових технологій передбачає організацію ситуації колективної і групової роботи, що сприяє взаємодії і співпраці із застосуванням медіа. Це і є навчання на засадах педагогіки партнерства.

Незважаючи на досягнення в дослідженні навчальної комунікації, що використовує залучення можливостей цифрових технологій, залишається ще ряд питань, від яких залежить правильна організація спільних дій учнів і вчителя, вчителя і батьків тощо.

Комунікативна та інтерактивна діяльність школярів залежить від їхнього вміння вступати в діалог і підтримувати його. Значущим є набуття навичок складання діалогу, включення до нього мовних кліше, звертань і слів ввічливості. Широкі можливості для ілюстрації мовних ситуацій, стимулювання мови, складання діалогів та ін. Мають презентації PowerPoint: використання різних форматів графіки і тексту, зміна фону, ефектна поява і зникнення об'єктів, пересування, анімація, звукові ефекти, додавання аудіо- і відеофрагментів, навігація по слайдах, голосове озвучення тощо.

Включення в уроки набутоків цифрових технологій підвищує ефективність розвитку діалогу в кілька разів. ІКТ та медіа стимулюють у школярів допитливість і прагнення ставити запитання. Дозволяють навчити складати твір, розповідь, слухати історії про себе і про навколишній світ, здійснювати пошукову та дослідницьку діяльність тощо [5].

Учні із задоволенням складають казки, ілюструють їх за допомогою намальованих або знайдених в Інтернеті малюнків і самостійно їх озвучують. Старшокласники презентують відеоряд за темою, кліпи, навчальні фільми.

Комунікація і співробітництво – запорука успішного вирішення задач, малювання, відеозапису чи конструювання. «Відеонавчання є одним із найбільш поширених у наш час. Адже практично кожен брав участь в онлайнвебінарі чи конференції, або просто переглядав певне пізнавальне відео. Швидке інтернет-з'єднання і широке розповсюдження використання мобільних телефонів і планшетів з можливістю відтворення відео означає, що використання відео в процесі навчання стало звичайним явищем. Відео приносить абсолютно новий вимір до методів навчання» [4].

Важливо організувати активну участь учнів в різних командах і ролях. Застосування цифрових технологій також передбачає участь учителів та батьків. Склад команди і вміння, знання, навички її членів впливають на взаємодію між вчителем та учнями, батьками. Декому потрібно більше часу для подолання бар'єрів у спілкуванні. Цифрові технології, медіаосвіта – є потужним засобом, для об'єднання дітей, вчителів, батьків з різними характерами та інтересами. Якщо школяр не залишається в ізоляції, його творчий потенціал швидко розкривається.

Широкі можливості в розвитку комунікативної діяльності та співпраці між школярами репрезентують комунікаційні інтернет-технології: сайт, електронна пошта, Skype тощо.

Пріоритетними напрямками розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти та застосування ІКТ технологій є: створення системи шкільної медіаосвіти, що є основою медіаосвіти протягом життя і передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм інтегрованої освіти для всіх класів загальноосвітніх шкіл.

Актуалізується поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів до навчальних програми з різних предметів в ЗЗСО, з урахуванням профілю навчання та професіоналізму вчителів [5].

Під час розвитку різноманітних факультативних, бібліотечних, медіаосвітніх програм для учнів, упровадження курсів медіакультури для старшокласників, активізацію гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій сприяє формуванню ключових компетентностей.

Різні позакласні форми учнівської творчості медіаосвітнього спрямування та координація шкільної медіаосвіти з позашкільною медіаосвітою, з медіаосвітою в професійній і вищій школі з неформальною медіаосвітою готують до ефективної взаємодії із сучасною *системою ЗМІ та медіа*.

В освітньому процесі широко використовується Е-навчальне середовище. Діти грають в навчальні ігри-онлайн, переглядають безліч відео та слухають музичні твори.

Медіаосвіта сприяє навчання учнів інтерпретувати та створювати повідомлення, вибирати оптимальні для комунікації медіа. Медіаосвіта дає можливість людям реалізувати їхнє право на свободу самовираження та свободу інформації, що не тільки сприяє особистісному розвитку, а й збільшує соціальну участь та інтерактивність. Необхідно розвивати медіаосвіту як частину концепції навчання протягом життя людини [6].

Таким чином, з розвитком інформаційних технологій є можливість змінити традиційну освітню діяльність у ЗЗСО і зробити її більш насиченою, яскравою, захоплюючою. Для того щоб

стати повноправними членами суспільства, діти повинні починати вже в шкільному віці опановувати ІКТ-технології, оскільки це їх розвиває, розширює їх можливості, відкриває нові шляхи до соціальної взаємодії і комунікації.

Список використаних джерел:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [URL:https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_novaredaktsiya/](https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_novaredaktsiya/)
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні // Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. [URL:http://www.ispp.org.ua/news_44.htm](http://www.ispp.org.ua/news_44.htm).
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко; За наук. ред. В.В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
4. Саварин П.В. Науковотеоретичні передумови застосування медіатехнологій у підготовці фахівців технічного профілю [URL:file:///C:/Users/Home/Downloads/komp_2016_4_3.pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/komp_2016_4_3.pdf)
5. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* Зб. наук. пр. Вип. 48 / редкол. Київ-Вінниця: ФОП Тарнашинський О.В., 2017. 214 с.
6. Recommendation. Media Education. Council of Europe. [URL:http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1466.htm/](http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1466.htm/)

Кода Світлана Василівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

STEM-ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА

У статті поданий теоретичний аналіз проблеми розвитку здібностей учнів та їх компетентностей за умови запровадження в навчальний процес STEM-освіти. Розглядається STEM-освіта як категорія, що визначає відповідний педагогічний процес.

Ключові слова: *STEM-освіта, педагогічний процес, компетентність.*

Перехід до інноваційної освіти європейського рівня передбачає підготовку вчителя нової генерації, здатного до сучасних умов організації навчально-виховного процесу, соціальної мобільності, використання сучасних інноваційних технологій навчання. Суспільство соціально замовляє випускників, які оберуть професії: ІТ-фахівців, програмістів, інженерів, випускники мають стати у майбутньому професіоналами високо технологічних виробництв, фахівцями біо- і нанотехнологій.

Здобуття сучасних професій потребує всебічної підготовки із різних освітніх областей природничих наук, інженерії, технологій та програмування, напрямів, які охоплює STEM-освіта. Головна мета STEM-освіти полягає у реалізації державної політики з урахуванням нових вимог Закону України «Про освіту» щодо посилення розвитку науково-технічного напрямку в навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях; створенні науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді та професійної компетентності науковопедагогічних працівників [1].

STEM-освіта – категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці. STEM-освіта здійснюється через інтегрований міждисциплінарний підхід у побудові навчальних програм.

Акронім STEM (від англ. Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерія, проектування, дизайн, Mathematics – математика) визначає характерні риси відповідної дидактики, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практико орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін. Водночас, у STEM-освіту активно включаються творчі, мистецькі дисципліни, об'єднані загальним терміном Arts (позначення відповідного підходу – STEM and Arts). Актуальними STEM and Arts напрямками є промисловий дизайн, архітектура, індустриальна естетика тощо.

Науковці і педагоги практики зазначають, що провідним принципом STEM-освіти має бути інтеграція. Використання інтеграційного підходу до організації навчально-виховного процесу дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня.

Посилення уваги до цього поняття обумовлене також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються відновлення освіти, її наближення до замовлення соціуму. Необхідність формування школою ключових компетентностей відзначена в концептуальній модернізації вітчизняної освіти.

Варто зазначити, що компетентності – це насамперед замовлення суспільства на підготовку його громадян, такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в певній країні або регіоні. Так, під час симпозіуму Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи» було визначено такий орієнтовний перелік ключових компетентностей, спрямованих на готовність вивчати і удосконалюватись, працювати з різними інформаційними джерелами і шукати шляхи вирішення проблем, думати і аналізувати, співробітничати, виконувати різні замовлення суспільства, адаптуватись до різних умов соціуму:

- уміти витягати користь із досвіду;
- організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх;
- організовувати свої власні прийоми вивчення;
- уміти вирішувати проблеми;
- самостійно займатися своїм навчанням.
- запитувати різні бази даних;
- опитувати оточення;
- консультуватись в експерта;
- одержувати інформацію;
- уміти працювати з документами та класифікувати їх.
- організовувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій;
- критично ставитись до того чи іншого аспекту розвитку нашого суспільства;
- уміти протистояти непевності та труднощам;
- займати позицію в дискусіях і виконувати свої власні думки;
- бачити важливість політичного й економічного оточення, в якому проходять навчання та робота;
- оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, а також із навколишнім середовищем;
- уміти оцінювати твори мистецтва й літератури.
- уміти співробітничати та працювати у групі;
- приймати рішення - улагоджувати розбіжності та конфлікти;
- уміти домовлятись;

- уміти розробляти та виконувати контракти.
- включатись у проект;
- нести відповідальність;
- входити до групи або колективу та робити свій внесок;
- доводити солідарність;
- уміти організувати свою роботу;
- уміти користуватись обчислювальними та моделюючими приладами.
- уміти використовувати нові технології інформації та комунікації;
- доводити гнучкість перед викликами швидких змін;
- показувати стійкість перед труднощами;
- уміти знаходити нові рішення.

Аналіз даного переліку компетентностей розкриває їх креативну спрямованість на підготовчому етапі до творчості. До креативних компетентностей із вищезазначених можна віднести: «уміти витягати користь із досвіду», «уміти вирішувати проблеми», «організувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій», «уміти знаходити нові рішення». Однозначно, установки на вміння недостатньо для того, щоб цілісно уявити весь комплекс знань, умінь, способів діяльності та досвіду учня по відношенню до його креативних компетентностей. Проведений нами аналіз дозволяє виділити такі функції компетентностей у навчанні:

- відображення соціального замовлення на мінімальну підготовленість молодих громадян для повсякденного життя в навколишньому світі;
- реалізація особистісних сенсів учня в навчанні, засобом подолання його відчуження від освіти;
- цільове і комплексне використання знань, умінь і способів діяльності в роботі з реальними об'єктами навколишньої дійсності;
- набуття конкретного досвіду предметної діяльності учня, необхідного для надання йому здатностей та практичної підготовленості по відношенню до реальних об'єктів дійсності;
- опанування знанням різних навчальних предметів, тобто – метапредметними елементами змісту освіти;
- поєднання теоретичних знань з їх практичним використанням для розв'язання конкретних задач;

Вищезазначені функції компетентностей у навчанні являють собою інтегральні характеристики якості підготовки учнів і засоби організації комплексного особистісного й соціально значущого освітнього процесу.

Отже, постає потреба у більш якійсій підготовці молоді до успішного працевлаштування та подальшої освіти, яка вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять.

Отже, не виникає сумніву, що компетентнісний зміст освіти проходить наскрізною лінією через усі навчальні предмети (освітні галузі), одержуючи кожного разу реалістичне, діяльнісне, особистісне й соціально значуще втілення на відповідному навчальному матеріалі. Як результат, відбувається об'єднання навчальних предметів в єдиний цілісний зміст, визначивши системоутворюючі елементи загальної освіти як по вертикалі окремих ступенів навчання, так і на рівні горизонтальних міжпредметних зв'язків. Освітні компетентності стають системними характеристиками особистісно зорієнтованого евристичного підходу до освіти, оскільки відносяться винятково до особистості учня, виявляються у процесі його творчої діяльності та

виражаються у створюваній ним продукції. Запроектвана на цій основі освіта має забезпечувати не тільки розрізнену предметну, а й цілісну компетентнісну освіту, так як освітні компетентності учня повинні відігравати багатофункціональну метапредметну роль у подальшому житті – у родинному і дружньому колі, у майбутніх виробничих стосунках, громадській діяльності тощо.

Чітко окреслені у концепції «Нової української школи» основні ключові компетентності, а саме: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя, гармонійно входять в систему STEM-освіти, створюючи основу для успішної самореалізації особистості і як фахівця, і як громадянина.

Впровадження STEM-освіти має глибинний характер і включає розв'язання проблем підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей. Головною ідеєю виступає підготовка вчителя, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмета; фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань в контексті соціокультурного простору. Важливим є вміння учителя організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості дитини, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Отже, розвиток STEM-освіти є важливим і пріоритетним напрямком оновлення і реформування освіти України. Водночас, існує ряд проблем, які потребують першочергового розв'язання: оновлення нормативно-правової бази; створення мережі регіональних STEM-центрів (лабораторій); розробка науково-методичного забезпечення та спеціальних засобів навчання, підготовка та перепідготовка науково-педагогічних працівників, здатних втілювати завдання Нової української школи. Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти. Як наслідок, опанування змістовою складовою навчальних предметів, в учня розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті реальні побутові, виробничі і соціальні проблеми.

Список використаних джерел:

1. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 9-10 листопада 2017 року, м. Київ. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 С.160.
2. STEM-освіта: [URL:http://uvirit.blogspot.com/2015/10/stem-steam-stream.html](http://uvirit.blogspot.com/2015/10/stem-steam-stream.html)

Кожем'якіна Ірина Володимирівна,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ З ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Відповідно до нових викликів сучасного образу освіти виникла нагальна потреба формувати інноваційну особистість учителя, здатного опанувати результати сучасних наукових та педагогічних досліджень, адаптивно використовувати вітчизняний та зарубіжний освітній досвід, ефективно впроваджувати інноваційні технології навчання.

Невід'ємною складовою освіти впродовж життя є система післядипломної освіти, що покликана забезпечити потреби суспільства у вчителів початкових класів здатних до інноваційної

діяльності і використання інноваційних педагогічних технологій у навчанні і вихованні молодих громадян України.

Аналіз наукових джерел вітчизняної та зарубіжної педагогіки засвідчує, що в теорії і практиці післядипломної освіти накопичено певний досвід, який може стати основою модернізації підготовки вчителів до використання інноваційних педагогічних технологій:

- визначено теоретико-методологічні проблеми професійної підготовки вчителя з позиції початкової філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); неперервної освіти (А. Алексюк, О. Дубасенюк, Є. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.); формування педагогічної майстерності вчителя (І. Зязюн, Є. Барбіна, В. Семиченко, О. Лавриненко та ін.).

Дослідженням професійно-компетентнісної та технологічної підготовки вчителя присвячені роботи Н. Бібік, В. Давидова, Д. Ельконіна, Л. Занкова, О. Савченко та ін.

За останні роки дослідницька спадщина збагатилася роботами, що стосуються теоретичного переосмислення і узагальнення актуальних проблем післядипломної педагогічної освіти:

- теоретико-методичним основам функціонування системи післядипломної освіти педагогів в Україні присвячені дослідження Н.Протасової;

- методичні засади розвитку професійно-особистісних якостей учителів досліджувала В.Вітюк;

- технології розвитку педагогічної техніки вчителя у процесі підвищення кваліфікації розробили А.Абалян, С.Болсун, Н.Горська;

- технології освоєння вчителями початкових класів освітніх інновацій в умовах внутрішкільної науково-методичної роботи – Г. Кравченко; педагогічні умови формування еталонів ефективної педагогічної взаємодії у процесі підвищення кваліфікації вчителя науково обґрунтувала й експериментально перевірила Е. Унтілова.

В умовах післядипломної освіти дослідниками розглядалися загальні підходи підготовки вчителя до інноваційної діяльності (Л. Даниленко, О.Козлова, Н. Клокар).

Разом з тим у вітчизняній педагогіці однозначно невизначена модель розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в умовах післядипломної освіти до використання інноваційних педагогічних технологій. З огляду на це актуальною є проблема розвитку учителів початкових класів у системі післядипломної освіти, в яких сформовані ціннісно-мотиваційна, комунікативно-інформаційна, технологічна готовність до творчої педагогічної, науково-дослідної та самоосвітньої діяльності.

Аналіз наукових досліджень та практичного досвіду свідчить про різноманітність підходів до модернізації змісту післядипломної освіти: вдосконалюються форми організації навчання в умовах особистісно-орієнтованої освіти, здійснюється підготовка до самоосвітньої, професійної та інноваційної діяльності. Водночас можна визначити що науково-дослідницька робота щодо впровадження педагогічних технологій в практику тільки розпочата і зумовлює об'єктивну потребу в розвитку компетентності вчителя початкових класів з використання педагогічних технологій. Реалізація зазначеної проблеми в системі післядипломної освіти потребує визначення необхідних педагогічних умов.

Ураховуючи те, що поняття «післядипломна освіта» включає велику кількість компонентів (спеціалізація, інтернатура, підвищення кваліфікації, перепідготовка, самостійна творча робота, стажування і т.д.) вважаємо за необхідне зупинитися на найбільш масовому і розвиненому компоненті післядипломної освіти – системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, зокрема, в умовах закладів післядипломної освіти.

Ураховуючи існуючий досвід системи роботи закладів післядипломної педагогічної освіти, направленої на розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів з використання педагогічних технологій можна визначити такі педагогічні умови:

- спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток компетентності вчителів початкових класів з використання педагогічних технологій;
- стимуляція та мотивація теоретично-практичної навчальної діяльності в межах курсового періоду;
- стимуляція та мотивація впровадження педагогічних технологій в практичній діяльності в між курсовий період;
- розширення та доповнення змісту педагогічно-психологічних дисциплін;
- урізноманітнення форм і методів навчального процесу;
- здійснення практико-орієнтованого підходу до використання педагогічних технологій;
- забезпечення контролю та самоконтролю якості розвитку компетентності з використання педагогічних технологій;
- здійснення корекційної діяльності в процесі впровадження педагогічних технологій в практику.

Визначаючи зміст інноваційного навчання, з метою розвитку та становлення інноваційно-технологічного вчителя початкових класів в закладах післядипломної освіти, в межах модуля педагогічної інноватики можна зосередитись на таких напрямках:

- формування у педагогів теоретичних знань про нові підходи в педагогічній науці та практиці;
- набуття досвіду аналізу та творчого переосмислення існуючих нововведень;
- практичне освоєння педагогами освітніх нововведень;
- готовність до колекційної діяльності в процесі впровадження нововведень;
- узагальнення та розповсюдження педагогічних новацій.

Відтак, враховуючи означені педагогічні умови розвитку компетентності вчителя початкових класів з використання педагогічних технологій існує об'єктивна можливість становлення вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності в процесі реформування сучасної системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Павленко Н.О. Інтерактивні педагогічні технології у професійній діяльності вчителя початкових класів: методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.010102 «Початкове навчання». Полтава, 2007. 35 с.
2. Петриненко Л.О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності. *Педагогіка та психологія*: Зб.наук.пр. Вип. 29. Харків: ХНПУ: Курсор, 2006. С. 91-94.

Кокадей Максим Іванович,

учитель української мови та літератури

Краснопільської ЗОШ I-III ступенів Краснопільської селищної ради Сумської області

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕЛЕМЕНТІВ НАРОДОЗНАВСТВА: КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ ВИМІР

Актуальність проблеми. Удосконалення навчально-виховного процесу вимагає постійного пошуку, нового розширення професійних функцій, засвоєння знань, діяльності в реалізації державних стандартів з підготовки висококваліфікованих кадрів. Тому формування предметних

компетенції сьогодні стоїть чи не на першому місці у методиці викладання дисциплін і досягається через систематичне і цілеспрямоване використання міжпредметних зв'язків.

Слушною є думка В. Дашко: «Перед кожним викладачем постає проблема оптимізації та вибору методів навчання, що забезпечували б умови для розвитку всебічно розвиненої особистості, яка свідомо буде використовувати свої знання і здібності у творчому процесі» [5, с.18]. Творчий процес є одним із найактивніших методів, який сприяє підвищенню мовної компетенції на уроках української мови.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз компетентнісного підходу застосовуваного при навчанні української мови крізь призму елементів народознавства.

Завдання статті: з'ясувати особливості компетентнісного підходу при вивченні української мови; розкрити змістову багатогранність творчого процесу, як одного з найважливіших методів при компетентнісному підході до вивчення української мови крізь призму елементів народознавства.

Застосування різних методів навчання у їх численних комбінаціях і поєднаннях забезпечує високу ефективність навчання і розвитку школярів, оскільки стимулює розвиток пізнавальних сил, роботу думки, постійну потребу вчитися, самостійно здобувати знання, спостерігати, досліджувати. Провідна роль завжди належить учителеві, а успішність навчального процесу залежить від того, наскільки аргументовано, доцільно і майстерно він застосовує конкретні методи навчання.

В останні десятиліття визначилися нові підходи до навчання української мови: українознавчий, етнопедагогічний, культурологічний, діяльнісноорієнтований, функціонально-стилістичний, комунікативний та ін. Українознавчий (народознавчий), етнопедагогічний, культурологічний аспекти передбачають засвоєння учнями мовної картини світу засобами рідної мови, формування національної свідомості учнів, виховання патріота, громадянина України на основі національної й загальнолюдської культури. Окреслені підходи набули широкого потрактування у наукових працях вітчизняних мовознавців Є. Єрмоленко [7], А. Лисенка [10], Т. Донченка [6], В. Жайворонка [8] та ін.

На нашу думку, українське світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння не можливо прищепити й виховати в сучасній молоді під час навчально-виховного процесу та поза його межами без методологічного апарату теоретично-практичних розробок, заснованих на компаративістиці.

Сучасні методи і методичні прийоми навчання української мови створювалися і вироблялися багатовіковими традиціями вітчизняної школи, тому для вчителя-словесника сьогодні необхідним є всебічний аналіз усієї системи методів навчання предмета, виявлення ще не використаних резервів для розв'язання завдань, що стоять перед школою. Наукова розробка та їх вдосконалення здійснюється на основі найновіших досягнень педагогіки, психології, лінгвістики, лінгводидактики, методики та інших наук, а також передового педагогічного досвіду. Ефективність засвоєння мови значною мірою залежить від правильного розуміння вчителем методів навчання, їх особливостей і класифікаційних структур.

З-поміж відомих класифікацій методів навчання мови за джерелами знань, рівнем пізнавальної діяльності учнів, способом взаємодії вчителя й учнів на уроці щодо формування мовної компетенції крізь призму елементів народознавства є виокремлено методи І. Лернера:

- пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний;
- репродуктивний;
- проблемний виклад;

- частково-пошуковий або евристичний;
- дослідницький [14, с. 23].

Формування мовної компетенції учнів на уроках словесності за допомогою окреслених методів вимагає від сучасного педагога не лише творчого підходу, а й педагогічної майстерності щодо проведення міжпредметних зв'язків, їх доцільного поєднання й практичного використання в навчально-виховному процесі при передачі не тільки власного досвіду, а й суспільного. Особливого значення при цьому набуває дуалістичний вимір *передача – новітнє сприйняття й переосмислення*, який ґрунтується саме на компетентнісному підході передачі досвіду та його сприйнятті учнями й подальшому використанні, а не нав'язуванні усталеного світогляду.

На нашу думку, українське народознавство зберігає у своїй основі джерела національного світогляду, невід'ємними елементами якого є побут і культура народу. Мова як культурологічний код нації формує й передає досвід від одного покоління до іншого. Таким чином, компетентнісний підхід у навчанні української мови крізь призму елементів народознавства має компаративістичний вимір, що полягає в єдності минулих культурологічних здобутків українців та їх сучасному потрактуванні й переосмисленні.

Розвиток інноваційних технологій сьогодні дозволяє формувати мовну компетентність як соціокультурний елемент розвитку особистості. Прикладом цього є музейна педагогіка, що розширює межі міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі. Слушним при цьому є обґрунтування пояснювально-ілюстративного методу під час вивчення словникового складу мови.

Формування словникового запасу учнів на уроках української словесності є процесом складним і довготривалим. Опанування теми «Лексикологія» поділяють на три групи: 1) слова з погляду походження; 2) слова з погляду вживання; 3) стилістично-зabarвлені або нейтральні слова вимагає від учнів абстрактного мислення, що зумовлює необхідність аналізу його особливостей, специфіки як одного із ступенів пізнання, визначення характеру зв'язку з іншими ступенями пізнання. За допомогою сприйняття (як наступного рівня чуттєвого пізнання) отримують інформацію про предмети та явища навколишнього світу в їх цілісному вигляді. Так, сприйняття рослини *калина* дає нам не тільки інформацію про її окремі властивості (колір, запах тощо), а насамперед формує зоровий образ про неї як своєрідний предмет, відмінний від її середовища [7, с. 45].

Таким чином, опанування слів із погляду вживання, які поділяють на активні та пасивні, а другі – застарілі (архаїзми, історизми) та неологізми стає складним і практично оцінюється низьким рівнем сприйняття. Для полегшення умов вивчення й оволодіння цією групою лексики актуально використовувати міжпредметні зв'язки *лінгвістика – музейна педагогіка*. При цьому пояснювально-ілюстративний метод дозволяє створити інноваційний підхід щодо опанування групи застарілих слів *очіпок, юбка, кisetка, плахта, свита* та ін., що належать до історизмів; *бурнус (свита), дерга (плахта), запаска (спідниця), керезя (верхній одяг)*, що належать до архаїзмів.

У краєзнавчому відділі музею елементи давнього жіночого українського одягу є не тільки наочним матеріалом, а й культурно-побутовим атрибутом народу, що дозволяє потрактувати символіку вишивки на одязі, її техніки та призначення в побуті. Зауважимо, що будь-які інші атрибути культури і побуту, які зберігаються в музеях України можуть слугувати як наочною, так і елементом народознавчої культури при проведенні *уроку-музею*.

Навички і вміння формуються через застосування репродуктивного методу, основною ознакою якого є відтворення і повторення видів діяльності за завданням учителя. Зовнішньою стороною цього методу є система різноманітних вправ, тренувань, програмовані матеріали [14, с.

25]. Використання цього методу доцільне при проведенні майстер-класу «Зав'язування намітки», допоміжним джерелом якого може бути відеоролик (<https://www.youtube.com/watch?v=itwBmyTc2YQ>). Зауважимо, що мовно-етнографічний зв'язок дозволить вивчити лексему *намітка* під час практичного виконання творчих завдань на майстер-класі: вправа-трансформація, вправа-анаграма (мінатка), вправа-спостереження, вправа-дослідження.

Особливої уваги при формуванні мовної компетенції учнів під час проведення майстер-класу заслуговує *вправа-дослідження*. Її виконання пов'язане із залученням тлумачного, етимологічного та словника символів української мови.

Так у дослідженнях В. Жайворонка лексема *намітка* обґрунтована як покривало з тонкого серпанку, яким прийнято здавна зав'язувати поверх очіпка голову заміжнім жінкам; також покривало, яке накладають поверх клобука православні ченці; так само називають старовинну тонку прозору тканину (вид серпанку); у весільному обряді намітка з'являється двічі: вранці перед вінчанням урочисто розплітали молодій косу, а мати пов'язувала їй білу серпанкову намітку; другий раз намітка з'являється, коли мати зустрічає зятя; нарешті, один з обрядів українського весілля називається *намітка свекрусі*, коли на другий його день молоду, саджаючи за стіл, покривали наміткою, дружку, ніби прицілюючись палицею в молоду, тричі вдаряв нею по стіні, кажучи: «Поможи, Боже, лисицю застрелити»; потім кінцем палиці знімав намітку з молодої, тричі розмахував нею над головами наречених, а потім віддавав свекрусі зі словами: «Нате Вам від молодої невістки гостинець»; цей обряд символізував єднання невістки зі свекрухою; наміткою, як і *рушниками* або червоною *хусткою* з'єднували руки молодих на знак побажання щасливого життя, чистого шлюбу; намітку дарували на родинах і хрестинах; намітка (серпанок) використовувалася також у поховальних обрядах: оббивали труну зсередини, обгортали також тіла старих покійниць [8, с. 342].

Практичною дією дослідження мовно-етнографічного матеріалу є пошук лексеми *намітка* у творах українських письменників, окремі уривки з текстів, які учні знаходять під час виконання домашніх завдань. На нашу думку, виконання вправи-дослідження сприяє формуванню мовних компетенцій через самостійне вивчення культури свого народу, його мовного багатства, історичних і соціально-побутових змін. У такий спосіб учитель допомагає учневі розширити його світобачення, зрозуміти призначення намітки як елементу давнього українського одягу. Важливим при цьому є механізм збереження й передачі не тільки словникового фонду української лексики, що поступово «відмирає», а й національного досвіду українського народу.

Метод проблемного викладу матеріалу характеризується тим, що вчитель ставить перед учнями проблему і сам показує складний, але доступний шлях її розв'язання. Особливість цього методу в тому, що учень не тільки сприймає, усвідомлює і запам'ятовує готові наукові висновки, а й стежить за логікою доказів, за розвитком думки вчителя. Проблемний виклад передбачає поступове залучення учнів до прогнозування висновків [7, с. 89]. Прикладом реалізації цього методу є вивчення найменувань населених пунктів Полтавської області *Сонячне, Балка, Березівка, Вербівка* та ін. На нашу думку, під час вивчення лексичного значення топонімів та їх правопису учням необхідно наголосити не тільки на культурологічних особливостях рослинного світу українців, а й естетичній функції мови, що є важливим елементом при формуванні мовної компетентності особистості.

Естетика мови мислиться як закономірність реалізації загальномовних естетичних понять лаконічності, витонченості вислову, динамізму, змістовності тощо як специфіка вираження основних естетичних категорій – прекрасного і потворного, піднесеного й низького; трагічного й комічного, героїчного й фантастичного тощо за допомогою мовних засобів.

У працях лінгвістів В. Виноградова [3], Б. Ларіна [9], О. Пешковського [11], А. Ткаченко [13] та ін. порушувалося питання про словесне оточення як умову, що породжує нові відтінки значень слів – «комбінаторні прирощення» (Б. Ларін), про естетичне значення як «потенційну величину», про семантичні обертони слів, що не мають своїх знаків у художньому мовленні, про естетичне значення граматичного звучання думки, про естетичну «навмисність», про незамкненість художнього уявлення, про мовну символіку як стимул до нових багатооб'ємних асоціацій (В.Виноградов), про мовну тональність та ін. Власне, ці питання висвітлюють мову не тільки як метафору культурології, а й генетичний код нації.

Частково-пошуковий та дослідницький методи використовуються для стимулювання творчої діяльності учнів, передбачають формування умінь набувати знання самостійно, досліджувати предмет або явище, робити висновки, а набуті знання застосовувати у практичній діяльності [9, с. 78]. Даний метод слід використовувати під час роботи учнів зі словниками іншомовних слів та етимологічним. Прикладом можуть бути лексеми на позначення елементів традиційного українського житла. Так слово *porig*, окрім прямого лексичного значення розширює уявлення учнів про міфологічно-сакральне призначення елементу хати в українському побуті [14, с. 27].

Отже, компетентнісний підхід до вивчення української мови крізь призму елементів народознавства сприяє творчому розвитку усного і писемного мовлення, особистісному розвитку учителя й учнів. Шляхи її реалізації не можливі без творчого підходу, тому завжди потребують вдосконалення знань, умінь і навичок. Ця проблема до кінця залишається не вирішеною, тому потребує ґрунтовного аналізу і подальших студіювань. Сприяти цьому можуть інтерактивні засоби навчання та міжпредметні зв'язки: *лінгвістика – музика, лінгвістика – історія, лінгвістика – біологія*.

Список використаних джерел:

1. Бергсон А. Опыт о непосредственных данных сознания. Собр. соч.: В 4 т. Москва: Московський клуб. 1992. Т.1. 504 с.
2. Вихованець І., Городенська К., Гриценко П. Мова і культура: монографія. Київ: Наукова думка, 1986. 184 с.
3. Виноградов В. Стилистика. Теория поетической речи. Поетика. Москва: Московський клуб, 1993. 119 с.
4. Галаєвська Л. Реалізація соціокультурної лінії на уроках рідної мови в 5-му класі. Українська мова і література в школі. 2005. №8. С. 12–18.
5. Дашко В. Структура і зміст духовної культури особистості. *Рідна школа*. 2003. №6. С.17.
6. Донченко Т. Два уроки на одну тему. *Дивослово*. 1996. № 9. С. 32–36.
7. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд: монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
8. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ:Довіра, 2006.703с.
9. Ларин Б. Эстетика слова и язык писателя. Избр. статьи. Л.: Худ. лит-ра, 1974. 443 с.
10. Лисиченко Л. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. №5-6. С. 31–41.
11. Пешковский А. Вопросы методики родного языка, лингвистики и стилистики. Москва: Госиздат, 1930. 411 с.
12. Потебня А. Эстетика и поэтика. Москва: Искусство, 1976. 614 с.
13. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літер-ва). Київ: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
14. http://filologukraine.ucoz.ua/publ/metodika/mova/metodi_i_prijomi_navchannja_ukrajinskoji_movi/5-1-0-267/
15. <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/лінгводидактика>

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ПРИЙОМ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто проблему активізації навчальної роботи учнів на уроках німецької мови в умовах соціальної фасилітації. Даний методичний прийом розглянуто з точки зору його педагогічного потенціалу. Описано методичні технології навчання іноземної мови з урахуванням фактора фасилітації.

Ключові слова: фасилітація, методичні прийоми, навчання іноземної мови.

У науковій літературі дефініція «фасилітація» (від англ. Facilitate – полегшувати) розуміється як «підвищення швидкості або продуктивності діяльності індивіда внаслідок актуалізації в його свідомості образу (сприйняття, уявлення тощо) іншої людини (або групи людей), що виступає в якості суперника або спостерігача за діями даного індивіда» [4, с. 425].

Явище фасилітації має місце в різних сферах діяльності людини (спорт, ігри, моніторинг роботи тощо). Використання даного психологічного феномену в сфері освіти є перспективним, зокрема, в процесі навчання учнів іноземної мови формування їхньої комунікативної компетентності, бо продуктивності діяльності індивіда буде результативною та сприятиме активізації навчальної роботи учнів на уроках, бо викладання іноземної мови засновано на комунікації.

Організація міжгрупових занять дає можливість фасилітувати діяльність в класі завдяки присутності на занятті «сторонньої людини». У навчальній групі можуть бути присутніми кілька учнів з паралельної групи(класу). Їх фасилітує вплив посилювалося очікуванням оцінювання роботи учнів групи з їх боку. Присутні «сторонні» не випадають з навчального процесу, оскільки також брали участь в обговореннях на занятті, розмірковуючи та обмінюючись думками.

Експресивність мови певною мірою може бути критерієм сформованості лексичних навичок в рамках певної теми. Тому ефект соціальної присутності використовувався, як правило, під час завершення підсумку теми уроку, або на заняттях в рамках усних тем з метою активізації експресивності мовлення учнів [1]. Прийоми, що залучаємо для посилення експресивності мови, можуть бути різними:

Оціночне судження. Суть прийому «Оціночне судження» полягає в тому, що після прочитання уривку художнього твору, перегляду відеофрагменту або всього фільму перед учнями може бути поставлене завдання: дати оцінку головним героям твору і їхнім вчинкам.

Присутні на занятті учні з іншої групи («сторонні») також висловлюють свою думку, погоджуючись або не погоджуючись із запропонованою інтерпретацією характеру головних героїв. Учням можна запропонувати відповісти на питання «Як би я вчинив на місці головних героїв?». «Сторонні» погоджуватися або не погоджуються з озвученою позицією.

Активізація навчальної роботи учнів на уроках німецької мови в умовах соціальної фасилітації передбачає використання різних методів та прийомів [2].

Наприклад, «Я – маска». Прийом «Я – маска» є складовою частиною методу активізації резервних можливостей особистості та колективу. Надання учню певної ролі-легенди, зміна імені сприятимуть зняттю психологічних бар'єрів, посилення емоційної реакції. Учні з іншої групи «Сторонні» люди можуть просто бути присутнім на уроці або отримувати легенду-маску і брати участь у рольовій грі.

Метод «Чужі черевики» (нім. Fremde Schuhe, англ. In Smb's Shoes) застосвують після прочитання художнього твору або перегляду кінофільму. Перед учнями ставиться завдання: поставити себе на місце героїв і знайти виправдання негативним, нелогічним вчинкам і рисам характеру героїв. Учні з іншої групи «сторонні» коментують, наводять аргументи.

Для посилення емоційної реакції учнів можна використати прийоми педагогічної арт-терапії. Термін «арт-терапія» (лікування мистецтвом) був введений А. Хіллом (1938) при описі своєї роботи з туберкульозними хворими в санаторіях. Арт-терапія - це використання засобів мистецтва для передачі почуттів та інших проявів психіки людини з метою формування його світовідчуття. Це способи і технології реабілітації людини засобами мистецтва та художньої діяльності. Ідея про необхідність взаємодії педагогіки і психотерапії була вперше обґрунтована німецьким психіатром А. Кронфельд (1927) [3].

З метою фасилітації діяльності студентів арт-терапевтичні прийоми використовуються в умовах соціальної присутності. Для посилення експресивності мовлення учнів використовується такий методичний прийом, як «Абстрактний малюнок». Суть його в наступному: після прочитання художнього тексту або перегляду кінофільму (повністю або фрагментів) школярам було запропоновано зобразити героя або ситуацію в абстрактному малюнку з подальшим коментуванням його, зробивши основний акцент на кольорі і формі. Можливо використати уявлення абстрактного малюнка вербально. Присутні учні з іншої групи «сторонні» мають співвіднести своє бачення ситуації з почутим.

При організації роботи, спрямованої на посилення експресивності мови учнів, може бути достатньо присутності під час заняття учнів з іншої групи «сторонніх» людей, або друзів. Постановка перед ними завдання оцінювання не є обов'язковою.

Виникнення асоціацій грає важливу роль в процесі навчання іноземної мови. Опора на асоціативні зв'язок є основою прийомів навчання лексики, техніці читання, письма тощо. Установлено, що в умовах фасилітації спостерігається збільшення кількості виникаючих асоціацій за подібністю [1, с. 160]. Можна використовувати наступні прийоми для посилення процесу виникнення асоціацій:

Аналіз предметів німецької народної творчості. У межах використання даного арт-терапевтичного прийому перед учнями ставиться завдання визначити, які особливості проявляються в народному декоративно-прикладному мистецтві німецької нації. Пропонуються репродукції або фотографії предметів німецької народної творчості і може бути поставлена завдання визначити, як в художніх артефактах віддзеркалено певні мистецькі явища, створені народом (аналіз мотивів, у народному орнаменті, прикази та прислів'я, та інші фольклорні жанри). Наприклад, прослухати німецьку народну казку «Три собаки» німецькою та українською мовами, ознайомитися з цікавими фактами про німецьку мову, відповісти на запитання вікторини «Що ти знаєш про Німеччину». Присутні на занятті «сторонні» учні з паралельної групи беруть участь в обговоренні або дають оцінку міркуванням однокласників. Або метод «Перекодування інформації». Учням пропонуються репродукції картин, аудіозаписи музичних творів німецьких композиторів (Й.Баха, Г.Генделя, К. Глюка, Л.Бетховена тощо) і дається завдання перекодувати інформацію з мови образотворчого або музичного мистецтва в вербальну форму, спираючись на асоціації. Присутні учні з іншої групи «сторонні» оцінюють, чи збігається запропонована інтерпретація з їх сприйняттям.

Метод «Написання віршів в жанрі хайку». На уроках німецької мови із використанням користуванням арт-терапевтичних прийомів учням можна запропоновано написати власні вірші в японській поетичній формі хайку (хокку). Хайку – це жанр японської поезії, що виражає перше

враження автора від того чи іншого предмета або події. Вірш, написане в жанрі хайку, складається з трьох рядків, не має рими і закінченості, являє собою щось невловиме, образ, враження.

Мацуо Басьо. Перекладач Іван Бондаренко.

Засохла гілка

–Крука притулок.

Осінній вечір.(1680)

Getrockneter Zweig -

Crook Schutz.

Herbstabend (1680)

* * *

Нічної хвилі хлюпіт об весло.

Нутро холоне,

Сльози набігають.(1681)

Die Nachtwellen glühen das Ruder.

Nutro kalt

Tränen laufen über. (1681)

* * *

Обабіч шляху

Цвіт гірських троянд

– Коню піджива. (1684)

Auf dem Weg

Blumengebirgsrosen -

Hufeisen (1684)

Для написання віршів в жанрі хайку учням пропонувався переклад Івана Бондаренка віршів Мацуо Басьо , визначалися ключові слова або поняття в рамках досліджуваних тем. «Сторонні» друзі з паралельних груп просто були присутні на занятті. При читанні своїх тривіршів присутні «посторонні» мали можливість запропонувати і свої міркування.

Метод «Створення метафоричних образів-уявлень». Робота з ключовими словами і поняттями може бути організована у формі створення метафоричних образів-уявлень. Учні представляють свої метафоричні асоціації і розкривають запропонованої проблему. Наприклад, ключове поняття Herbst. Allmählich wird es immer kühler. Поступово стає прохолодніше.

«Перед присутніми на занятті «сторонніми» стоїть завдання вибрати найбільш мальовничу метафору і найбільш повне розкриття відповідної проблеми.

Метод «Потік свідомості». Завдання припускає записування виникаючих асоціацій, викликаних певним словом або явищем протягом обмеженого відрізка часу. Для виконання даного завдання учням також пропонуються ключові слова і поняття в межах тем відповідно до програми. Учніма надається можливість охарактеризувати особистість в цілому або настрої в даний момент відповідно до асоціацій.

Метод «Стильової аналіз» передбачає співпрацю вчителя та старшокласників. Після знайомства з іншомовними літературними творами, які вивчали на уроках «Зарубіжної літератури». Можливо поставити завдання визначити автора за стилем написання після прочитання уривку літературного твору. Виконання даного завдання доцільно під час роботи над стильовим аналізом художнього тексту.

Здатність висловлювати власну точку зору з того чи іншого питання є критерієм активності учнів в ході формування мовних компетентностей та вирішення навчальних завдань. З метою фасилітації висловлювання власної точки зору можуть бути використані наступні прийоми:

Приєм «Аналіз мотивів». Після прочитання художнього твору або його уривку учні аналізують характер героїв і мотиви їх поведінки. Вчитель оцінює логіку мислення школярів, погоджується або не погоджується з висловленою думкою.

Приєм «Інтерпретація цитати». Учням пропонується цитата, вислів відомої особистості. Необхідно погодитися або не погодитися з висловленою думкою, розшифрувати метафоричність висловлювання, припустити можливі причини такої точки зору відомої людини. «Сторонні» люди або просто присутні, є джерелом посилення категоричності висловлених суджень, або також висловлюють свою точку зору.

Приєм «Обговорення проблеми» передбачає висловлення власної точки зору школярами з певної проблеми, є прийомом фасилітації вираження власної позиції.

Таким чином, фасилітація в межах освітнього процесу є засобом активізації навчальної роботи учнів на уроках німецької мови.

Список використаних джерел:

1. Впровадження інтерактивного навчання на уроках німецької мови. https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/deutsch/12246/
2. Гнатюк О.В. Інтерактивні методи навчання як засіб подолання труднощів у вивченні німецької мови в учнів початкової школи http://www.psych.kiev.ua/Гнатюк_О.В.Інтерактивніметоди
3. Памяти професора А.С. Кронфельда (к 125-летию со дня рождения) <http://www.psychiatry.ua/articles/paper373.htm>
4. Психология. Словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. Москва: Изд-во полит. лит-ры, 1990. 494 с.

Коростіль Лідія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

ЗАПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості запровадження STEAM-освіти і STEAM-навчання в закладах загальної середньої освіти України, зокрема: модель освіти, мета, задачі кожної ланки (початкової, базової, старшої), особливості педагогічної технології STEAM-навчання, способи її реалізації.

Ключові слова: STEAM-освіта, STEAM-навчання, STEAM-компетентності, компетентнісна модель освіти.

Стрімкий розвиток ІТ-галузі, робототехніки, нанотехнологій у розвинутих країнах світу виявляє попит у досвідчених фахівцях. Саме тому виникає гостра освітня потреба в якісному навчанні молоді природничим та технічним дисциплінам – математиці, фізиці, хімії, інженерії, програмуванню.

STEAM-освіта є одним із важливих трендів розвитку сучасної освітньої системи в світі. Акронім STEM складений із початкових літер англійських слів: Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерний підхід, Mathematics – математика. Їх поєднання

вказує на те, що ці дисципліни викладаються не як окремі предмети, а в цілісності на засадах міждисциплінарної інтеграції. STEAM-освіта у найширшому сенсі – це «сукупність навчальних програм і курсів підготовки у галузях STEAM кваліфікованих науково-технічних кадрів (у т.ч. робітничих), здатних працювати на високотехнологічних виробництвах і обслуговувати (у т.ч. ремонтувати, експлуатувати) високотехнологічну техніку. А також донаукову та наукову підготовку учнів середніх загальноосвітніх шкіл та післядипломну освіту вчителів цих шкіл» [1, с.12].

Усвідомлюючи важливість розвитку STEM-освіти для успішного економічного розвитку України та підвищення її конкурентоспроможності. Беручи до уваги, що в Україні найбільший дефіцит спостерігається за такими професіями як інженери-технологи, конструктори та стрімко зростає попит на ІТ-спеціалістів, у 2015 році було підписано Меморандум про створення Коаліції STEAM-освіти. Вважається, що це був початок вітчизняного руху за впровадження STEM-освіти у нашій країні.

Протягом трьох років урядом прийнято ряд нормативних документів, програм, у широкому доступі в мережі пропонується проект «Концепція STEAM-освіта в Україні». Зроблено перші кроки до реалізації STEM-освіти: презентовано науково-методичний віртуальний STEM-центр, на Регіональному і Всеукраїнському рівнях проводяться різноманітні змагання, конкурси, форуми, фестивалі, семінари, наукові пікніки для вчителів і учнів. Підвищений інтерес до різних аспектів STEM-освіти в Україні засвідчують численні публікації вітчизняних науковців, більшість з яких стосуються загальних планів впровадження STEM-освіти, її проблем, перспектив, трактування базових визначень (Василяшко І.П., Морзе Н.В., Шарко В.Д та ін.)

Проблемам інноваційного, науково-дослідного мислення вчителя та учня присвячено роботи вітчизняних і закордонних науковців: С.М. Бревус, В.Ю. Величко, С.А. Гальченко, Н.Л. Гончарової, К.Д. Гуляєва, В.В. Камишин, О.В. Лісового, Л.Г. Ніколенко, В.В. Приходнюк, М.Н. Рибалко, О.Є. Стрижак, І.С. Чернецького, М. Harrison, D. Langdon, B. Means, E. Peters-Burton, N. Morel, J. Confrey, A. House та інших.

Однак практичні питання щодо впровадження STEM-освіти в освітній процес навчальних дисциплін в закладах загальної середньої освіти потребують подальших роз'яснень.

Мета статті – з'ясувати модель оновленої освіти, її виконавців, напрями та технології здійснення STEM- навчання в закладах загальної середньої освіти.

Життєвий досвід дозволяє стверджувати, що, елементи STEM- освіти в освітніх закладах України були запроваджені набагато раніше. Інваріативна складова в навчальних планах закладів освіти всіх рівнів – від початкової школи до вишів, представлена навіть краще, ніж у США, бо охоплює більший перелік навчальних дисциплін, які відповідають STEM-галузям. У наших навчальних планах відсутній один предмет (галузь) «інженерія» та інша предметна наповнюваність галузі «суспільні науки» [1, с.19].

Природничо-математичні дисципліни в початковій школі вивчаються на пропедевтичному рівні, в основній – на базовому, а в старшій – на рівні профілів. Зміст природничо-математичних дисциплін завжди передбачав теоретичну та практичну складову. Єдине, що в різні часи, пріоритет цих складових був різний. Щорічно з цих дисциплін проводяться Всеукраїнські змагання, олімпіади, турніри. Наші діти активно беруть участь у Всеукраїнських і Міжнародних природничо-математичних конкурсах знавців: «Совенятко», «Колосок», «Геліантус», «Бобер», «Кенгуру» тощо. Знання наших учнів та студентів високо оцінюються на міжнародних змаганнях і конкурсах.

Широке розгалуження мали заклади технічної творчості При школах, Палацах дітей та юнацтва, клубах працювали різноманітні гуртки (літакобудування, суднобудування тощо), а у великих містах були відкриті центри технічної творчості, де з дітьми працювали науковці. Низький

рівень фінансування поступово згорнув цей напрямок діяльності, однак на зміну їм відкрили Малу академію наук і при школах, бібліотеках, дитячих центрах діють різноманітні комп'ютерні гуртки.

Отже, елементи STEM-освіти (під іншими назвами) в Україні мають давню історичну традицію, проте нові виклики: дефіцит фахівців високотехнологічних галузей і падіння цікавості випускників до дисциплін природничо-математичного циклу, знання яких покладено в основу становлення та розвитку сучасних технологій різного рівня та спрямування, потребують докорінного перегляду моделей освіти та їх вдосконалення.

Яка ж модель освіти нас чекає?

У проекті концепції зазначено, що мета STEM-освіти в Україні полягає у формуванні і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, які визначають її конкурентоспроможність на ринку праці, удосконаленні науково-дослідної та інженерної освіти у закладах освіти.

Отже, якщо основна мета – розвиток здатностей, тобто компетентностей, то це є компетентнісна модель освіти.

Які компетентності має формувати вчитель в учнів?

Найбільш затребувані на ринку праці XXI століття: готовність до розв'язування складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативності, когнітивної гнучкості; уміння: організувати взаємодію між людьми і керувати ними, працювати в команді, управляти власними емоціями та емоціями інших, оцінювати проблеми й приймати рішення, ефективно взаємодіяти, домовлятися, здійснювати пізнавальну та дослідницьку діяльність [2, с. 65].

Хто здійснюватиме STEM – освіту й які завдання стоять перед школою?

Передбачено, що STEM-освіта буде підтримуватися та здійснюватиметься через усі види освіти: формальну, неформальну, інформальну – на базі онлайн-платформ, медіапродуктів, STEM – центрів/лабораторій, віртуальних STEM – центрів, екскурсій, квестів, конкурсів, фестивалів тощо. У рамках формальної освіти реалізується через усі її ланки: початкову, базову, профільну, вищу та педагогічну. Кожна ланка, зокрема загальна середня, має своє завдання, а саме:

початкова – стимулювати допитливість та підтримувати інтерес до навчання і пошуку знань, мотивувати до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій.

базова – формувати стійкий інтерес до природничо-математичних наук, глибокого розуміння екології і природи в цілому, надання практично важливих знань, необхідних для подальшого життя людини у техносфері, залучення до дослідництва та винахідництва;

старша (профільна) – сприяти свідомому вибору подальшої освіти за STEM–профілем, поглиблена підготовка з предметів STEM (профільне навчання), засвоєння наукової методології [Там само, с. 67].

Через які організаційні форми STEM – освіта реалізується в закладах загальної середньої освіти?

У глосарії Інституту модернізації змісту освіти наводиться два визначення поняття «STEM-освіта». У першому, STEM-освіта – «це низка чи послідовність курсів або програм навчання», у другому, – «це педагогічний процес (технологія)» [2, с. 63]. На нашу думку, вони доповнюють одне одного.

Отже, у закладах загальної середньої освіти STEM-освіта може реалізуватися через такі форми:

– різноманітні курси, які можуть бути короткостроковими чи довгостроковими, та представлені як спецкурси, факультативи, гуртки з робототехніки, інженерії, новітніх технологій тощо;

– навчальне заняття з різними його видозмінами (інтегрований урок, кейс-урок, екскурсія, квест тощо).

Однак, технологія подачі навчального матеріалу має бути спрямована на формування та розвиток вище зазначених компетентностей, про що сказано у визначенні поняття «STEM-навчання» – це освітній процес, орієнтований на STEM-дисципліни, метою якого є формування STEM-компетентностей та навичок [Там само, с. 63].

Чим STEM-технологія відрізняється від тих технологій, які використовують вчителі сьогодні?

1. Навчальні програми для всіх типів навчальних закладів інтегровані.
2. Структура та зміст навчальних предметів, спецкурсів оновлені.
3. Зміст окремих тем навчальних предметів скориговані з акцентом на особистісно-розвивальні, ігрові методики навчання, ціннісне ставлення до досліджуваного питання.
4. Цілепокладання у педагогічному процесі зміщує акценти навчальної діяльності з вузькопредметних на загальнодидактичні.
5. Визначення та оцінювання результатів навчання відбуватиметься через ключові та предметні компетентності учня/учениці за системою інтегрованих завдань.
6. STEM-навчання наскрізне, компетентісно орієнтовані форми і методи навчання, системно-діяльнісний підхід.
7. Педагогічних умови передбачають здобуття результативного індивідуального досвіду проектної діяльності та розробку стартапів (бізнес-проектів) [3].

Як має запроваджуватися STEM-навчання в закладах загальної середньої освіти?

Запровадження STEM-навчання має відбуватися [Там же]: у межах чинного законодавства; на засадах особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентісного підходів; без очікувань повного переходу до другого покоління Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти й нових навчальних програм; за розуміння напрямів освітніх реформ; поступово.

Що зараз мають робити вчителі?

З метою забезпечення єдиних підходів і вимог до рівня надання освітніх послуг природничо-математичного напрямку та рівних умов здобуття якісної освіти для всіх дітей педагогам необхідно:

1. Розробити план оновлення матеріально-технічної бази кабінетів природничо-математичних предметів керуючись «Типовим переліком засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів».

2. Урізноманітнити форми організації навчання: ознайомитися з методикою проведення інтегрованих уроків, кейс-уроків, уроків-дослідження, проблемних-уроків, ігрових технологій навчання та запровадити їх у навчальний процес. Частіше використовувати групові форми роботи, інтерактивні методи навчання, залучати учнів до виконання саме дослідницьких проектів.

3. Для підготовки до уроків доцільно використовувати ресурси STEM- центрів/лабораторій вищих навчальних закладів та науко-технічних станцій/лабораторій. Для якісного та ефективного проведення навчальних досліджень, проектних робіт можна скористатися ресурсною базою міжпредметного лабораторного комплексу Національного центру «Мала академія наук України» «МАНЛаб» <http://manlab.inhost.com.ua> та сайтом інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня «Я дослідник» дослідник» (<https://imzo.gov.ua/innovatsijnyj-osvitnij-proekt-vseukrajinskoho-rivnya-ya-doslidnyk/>)

4. Залучати учнів до заходів, які проводяться за підтримки Міністерства освіти і науки: інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Дослідник» і «МАН-Юніор Ерудит», науково-технічна виставка-

конкурс молодіжних інноваційних проектів «Майбутнє України», конференція-конкурс науково-дослідних робіт «Зоряний шлях»; змаганнях «CybersecChallenge», змаганнях з робототехніки «DRON», «Robotika», програмах-конкурсах «FIRST LEGO League» тощо.

Таким чином, сьогодні Україна знаходиться на шляху інтенсивного розвитку і потребує значної кількості висококваліфікованих спеціалістів в інноваційній сфері, які стануть запорукою успішного економічного розвитку та конкурентоспроможності нашої держави в найближчому майбутньому.

Реформування системи освіти передбачає наскрізне запровадження STEM- освіти, педагогічна технологія якої спрямована на посилення розвитку наукового напрямку у навчальній діяльності освітніх закладів різного рівня та формуванню і розвитку в учнівської молоді STEM-компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Гірний О. Що таке STEM-освіта: інформаційн. посібн. 2-е вид. Львів: ЛОІППО, 2018. 35 с.
2. Концепція STEM-освіта в Україні (Проект). *Інформаційний збірник для директорів школи та завуча дитячого садка.* №10 (79). 2018. С. 60-71.
3. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти на 2018/2019 навчальний рік. *Інформаційний збірник для директорів школи та завуча дитячого садка.* №10 (79). 2018. С. 72-81.

Крамаренко Любов Дмитрівна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В СТРУКТУРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В сучасних соціокультурних умовах, коли життя вимагає від людини громадянської активності та відповідальної дії у різних практичних ситуаціях, проблема формування соціальної компетентності вчителя є однією з пріоритетних. Значущість цього питання визначена в Концепції «Нова українська школа», Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Державному стандарті початкової загальної освіти, в якому вказується на важливість засвоєння учнями відповідно до вікових особливостей різних видів соціального досвіду, системи цінностей суспільства. Сутність соціальної компетентності та її структури вивчали М.В. Гончарова-Горянська, М.О. Докторович, І.Г. Єрмаков, В.І. Ляшенко, В.Ш. Масленнікова, Т.М. Смагіна, Л.В. Сохань, В.Т. Циба, В.М. Шахрай, І.П. Яцук та інші науковці.

Метою статті є спроба визначити основні складові соціальної компетентності та параметри роботи викладача кафедри щодо впровадження в навчальний процес її принципів при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін. *Виклад основного матеріалу.* З огляду на тему пропонованого дослідження, варто окреслити сутність назви «соціальна компетентність». Загальнонаукове поняття компетенція (від лат. *Competo* – досягаю, відповідаю, підходжу,) означає: добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень, визначених законом, статутом або іншим актом, якої-небудь організації, установи або особи [2, 445]. Провідні науковці пояснюють так: «досвід, заснований на заняттях» (І. Зимня), «результат набуття компетенції» (А. Хуторський), «володіння учнем компетенцією, що поєднується з його особистісним ставленням до предмета діяльності» (Т. Байбара), «інтегративна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності» (Г. Селевко), «інтегрована здатність особистості, яка набута в процесі навчання і

включає знання, досвід, цінності і ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці» (О. Савченко).

В Концепції «Нова українська школа» соціальна компетентність пояснюється як здатність до співпраці задля певного результату та уміння досягати компромісів. Бути соціально компетентним вчителем – це усвідомлювати значущість педагогічної діяльності, розуміти суть соціальних проблем, які існують як в суспільстві, так і в світі [5].

Соціальна компетентність – це якісна характеристика особистості, здатність адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі повноти знань про неї, які дають змогу зрозуміти основну закономірність соціальної ситуації, уміння знаходити інформацію в невизначеній ситуації й упевнено будувати свою поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуванням, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності, уміння задовольняти бажання, спираючись на норми [2, с.745].

Науковцям визначені основні структурні елементи соціальної компетентності особистості, до яких входять: соціально-особистісна компонента (самоідентичність, щирість); соціально-комунікативна компонента (комунікативні здібності); професійно-методична компонента (ерудиція, здатність до емпатії); етична компонента (педагогічний такт, толерантність) [6, с. 138].

Зазначені складові соціальної компетентності мають ґрунтуватися на акмеологічному спрямуванні особистості викладача, що орієнтує його на професійний і особистісний розвиток, творчу самореалізацію у професійній сфері та життєдіяльності в цілому. Крім того, у процесі дослідження визначено, що основою для формування і детермінації соціальної компетентності мають бути соціальні норми і соціальні функції викладача. Розглядаючи соціальну компетентність як складне особистісне утворення, ми визначили й обґрунтували критерії та відповідні їм показники сформованості соціальної компетентності викладачів:

когнітивний критерій (знання про характер соціальної взаємодії в людському суспільстві, здатність визначати предметно-наслідкові зв'язки, формулювати на їх основі придатні для подальшого застосування у практичній діяльності закономірності (теоретичний аналіз), навички самоосвіти, педагогічного пошуку, креативність мислення, оволодіння методами наукового пізнання);

ціннісно-мотиваційний критерій (чіткість ієрархії цінностей, умотивованість майбутнього викладача до творчої педагогічної діяльності, потреба в міжособистісній соціальній взаємодії);

діяльнісно-практичний критерій (ефективна реалізація теоретичних знань в практичній діяльності, усвідомлення професійних дій і рішень, соціальна активність);

рефлексивно-оцінний критерій (усвідомлення ролі поведінки, комунікативна толерантність, адекватність самооцінки, самостійність у прийнятті рішень, готовність до саморегуляції) [7].

Навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації вчителів викладачами кафедри соціально-гуманітарних дисциплін передбачає опрацювання дисципліни: «Нова українська школа: соціально-громадянські виміри». Важливість визначеної теми зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю України в загальносвітових політичних, економічних і соціокультурних процесах. Це потребує освіти для демократичного громадянства через якісне формування громадянської ідентичності, здатності й готовності людини до усвідомленого вибору шляхом критичного аналізу різних можливостей та варіантів, активної участі в суспільних процесах, установлення конструктивних відносин на засадах соціального партнерства. Таким

чином, одним із основних соціальних замовлень у школі є формування й розвиток здатності до життя й діяльності у правовій демократичній державі.

Метою навчальної дисципліни є: підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності педагогічних працівників загальної середньої освіти; ознайомлення слухачів з основними сучасними нормативно – правовими документами, які стосуються формування соціально-громадянських компетентностей в умовах Нової української школи; сприяти інтеграції принципів прав людини в усі етапи планування та реалізації внутрішніх нормативних документів закладів освіти в цілому; сприяти формуванню громадянської компетентності, вихованню громадянської свідомості особистості, орієнтованої на демократичні пріоритети й злагоду в суспільстві, почуття приналежності до свого народу, спільних історичних, політичних і культурних цінностей своєї держави; виховання толерантності, інклюзії та поваги до культурного різноманіття, різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспільно значущих цілей. Викладання навчальної дисципліни відбувається з використанням інтерактивних форм роботи і здійснюється з урахуванням принципів навчання дорослих, а саме: принцип єдності трьох середовищ – освітнього простору існування дорослих: навчального (навчання на курсах під керівництвом викладача); професійного (навчання поєднано з професійною діяльністю і забезпечене певними формами, засобами, освітніми технологіями); соціального – (формування нових цінностей життя і діяльності через комунікації) [1,с.71].

Крім дотримання вище зазначених стилів при викладанні соціально – гуманітарних дисциплін на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників ми повинні враховувати андрагогічні принципи, що надають певні акценти освітній діяльності та відповідають специфіці навчання дорослих: провідна роль слухача у процесі навчання; прагнення до самореалізації, самостійності, до самоврядування; наявність життєвого (соціального, професійного) досвіду, який можна використовувати як джерело навчання; навчання для розв'язання важливої життєвої проблеми й досягнення конкретної мети; негайне застосування здобутих під час навчання вмій, навичок, знань, якостей; детермінованість навчання часовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними факторами; організація процесу навчання дорослої людини як сумісної діяльності того, хто навчається, і того, хто навчає, на всіх етапах [1,с.67].

Висновки. Соціальна компетентність в системі післядипломної педагогічної освіти сприяє розвитку знань, досягненню високого рівня наукової творчості, самореалізації дорослих учнів у професійній діяльності та спонукає їх до аналізу, осмислення і творчого ставлення до професійної діяльності. Розглянувши роль і місце соціально-гуманітарних дисциплін у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, можемо стверджувати, що потрібно дбати про рівень професійної підготовки викладачів, сприяти оновленню освітніх програм, навчальної літератури, технологій навчання, слід акцентувати увагу на розвитку критичного мислення та цінностей, а не на передачі знань.

Перспективи подальших досліджень. У виконаному дослідженні не вичерпані всі аспекти проблеми формування соціальної компетентності при викладанні соціально – гуманітарних дисциплін в системі післядипломної педагогічної освіти. Подальшого наукового пошуку потребують питання, пов'язані із методами застосування вищезазначених компетентностей при впровадженні дистанційної форми навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Буренко В.М. Як навчити дорослих? Удосконалення професійної підготовки вчителів на курсах підвищення кваліфікації на андрагогічних засадах. *Гуманітарні науки*: 2012. № 2. С. 67–76.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ-Ірпінь: ВТФ Перун, 2001. 1440 с.
3. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2004. №7-8 С. 28-34.
4. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для XXI століття. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. / ред. кол. Н. Софій (голова), І.Єрмаков (керівн. авт. кол-ву і наук. ред.) та ін.* Київ: Контекст, 2000. С. 58–72.
5. Нова Українська школа [URL:http://mon.gov.ua/202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf](http://mon.gov.ua/202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf)
6. Смагіна Т.Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Вип. 50. 2010. С.138—142.
7. Шахрай В. Критерії та показники визначення сформованості соціальної компетентності особистості: [URL:http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm](http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm)

Крамська Світлана Григорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання Сумського ДПУ ім. А.С. Макаренка

НАЦІОНАЛЬНО-МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ У ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто теоретичні засади національно-музичного виховання школярів, окреслено особливості даного процесу й доцільність його здійснення у молодших класах загальноосвітньої школи.

Ключові слова: музичне виховання, національне виховання, загальноосвітня школа.

Постановка проблеми. Споконвіку українці відзначалися своїми мистецькими здібностями, про що саме надзвичайно влучно написав музикознавець М. Грінченко – автор однієї з перших книг з історії української музики: «Усім відомо, як багато обдарований самою природою український народ, скільки в ньому тонкого музичного почуття, здібності до співу, естетичного смаку, скільки в ньому любові, закохання в свою рідну пісню, найціннішу, найдорожчу перлину з його культурних багатств» [1].

Музичне мистецтво у сучасному світі розглядається як частина загальної світової культури. Воно є поліфункціональним, виступає як складовий елемент загального процесу пізнання світу, особливостей історичних та культурних епох, регіональної людської культури. Саме «Музичне мистецтво» як навчальний предмет у школі (у контексті початкової загальної освіти) є своєрідним інтегрованим «інструментом» пізнання ціннісної орієнтації особистості, адже з музикою ми приймаємо мініатюру всесвіту у серця і розум. Одним з головних моментів значущості використання національно-музичного мистецтва у початковій школі є його доступність та автохтонність включеного у навчальну програму народно-музичного матеріалу. І це цілком логічно, адже підвищення ефективності процесу виховання духовно-багатого покоління зумовлює звернення до історичного минулого, розуміння та засвоєння його музичного досвіду. У такому взаємозв'язку можна органічно забезпечити наступність і спадкоємність у вихованні прийдешніх поколінь.

Аналіз актуальних досліджень. Розгляду проблем музичного виховання та впливу музичного мистецтва на розвиток особистості та її духовний світ присвячена значна кількість праць у різних галузях музичної педагогіки. Цю проблему досліджували О. Апраксина,

З. Бервецький, Н. Ветлугіна, Е. Жак-Далькрос, Д. Калевський, З. Кодай, М. Леонтович, К. Орф, О. Ростовський. Також питаннями національно-музичного виховання займалися представники сучасної української національної музичної освіти, науки й музикознавства – А. Авдієвський, І. Бех, А. Болгарський, З. Василенко, В. Верховинець, Л. Волинець, С. Горбенко, С. Грица, А. Зінченко, І. Зязюн, А. Іваницький, О. Кононко, Л. Масол, С. Науменко, Т. Науменко, Г. Падалка, Е. Печерська, Т. Танько, А. Усова, А. Шевчук та ін. Цими науковцями розроблені концепції музичного виховання й навчання (зокрема, початкового), які ґрунтуються на використанні національної народної музики.

Метою статті стало визначення основних переваг застосування національно-музичного виховання як пріоритетного напрямку роботи з учнями молодших класів у практиці загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. Заглиблюючись в обрану тему роботи важливо відзначити, що вихідною позицією педагогічної концепції З. Кодая стало переконання у тому, що виховання лише тоді буде ґрунтовним, коли воно проростатиме з рідної національної культури. Саме тому головну увагу у музичному вихованні він приділяє ознайомленню зі скарбами народної пісні. Народну пісню педагог розглядав як «рідну музичну мову дитини, якою, як її рідною словесною мовою, слід оволодіти найраніше» [3]. Зауважимо, що сучасний вітчизняний педагог і науковець Е. Печерська вважає, що для активізації музичної діяльності дітей, в першу чергу, необхідно застосовувати засоби народно-музичної творчості, а потім композиторську музику. І, безперечно, не можна не погодитись з думкою О. Ростовського, що уроки музики мистецтва сьогодні мають бути проінняті «думкою про те, що музична творчість українського народу – нев'януча окраса його духовної культури» [2].

Зауважимо, що питання національно-музичного виховання учнів початкових класів стоїть на рівні державного значення та регулювання. Так, Міністерством освіти і науки України у Наказі №641 від 16 червня 2015 року «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» сформовано пріоритетні області національно-музичного виховання [4].

Загальні принципи виховання школярів сьогодні розповсюджуються на курс навчального предмету «Музичне мистецтво» у загальноосвітній школі. Патріотичне виховання спирається на загально-педагогічні принципи виховання, такі як: – природовідповідність; – культуровідповідність; – гуманність; – врахування вікових та індивідуальних особливостей.

Відзначимо, що використання зразків національної музики у початковій школі в умовах сьогодення відбувається за досить чіткою схемою.

Для здійснення такого значущого сьогодні освітнього процесу ми ставимо цілі, що робить музичне навчання повноцінним та змістовним.

Яких основних вимог у контексті вище сказаного слід дотримуватись сучасному учителю? Так, важливими принципами у практиці роботи учителя визначаються:

- збереження історичної і соціальної пам'яті, що зберігає у собі духовно-моральну та культурно-історичну спадщини українців;
- полікультурність світу (українська культура є часткою світового надбання; учні мають диференціювати спільне і відмінне у різних культурах);
- соціальна правдивість обраного матеріалу (узгодженість мети і змісту патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією);

– лише через усвідомлення своєї національної ідентичності та любові до культури України, через призму поваги до свого народу й розуміння належності до нього, можна виховати толерантного громадянина країни;

– реалізація вчителем власного педагогічного хисту та вчительського таланту на уроці має бути чітко дієво-регламентованою, адже важливо плекати особистість учня як самоактивну й самокритичну, з відчуттям відповідальності та готову до прийняття вірно обраних і самостійних рішень.

Враховуючи глибокий досвід попередників та цілі державної програми, сьогодні перед учителями-музикантами розгортається цілком логічний та зрозумілий план навчальної роботи щодо музично-національного виховання учнів на уроках музичного мистецтва [4]. Критерії підбору навчального матеріалу щодо використання його на уроках музики у ключі національно-музичного виховання сьогодні мають бути доволі чіткими: – потреби і бажання учнівської аудиторії; – вікові особливості розвитку школярів; – дидактичні та виховні цілі з урахуванням висунутих завдань; – календарна відповідність обраного музичного матеріалу; – територіальна відповідність регіону.

Варто додати, що музично-національне виховання також є важливим компонентом позакласної роботи у школі. Разом з класоводом учитель музичного мистецтва може проводити музичні вечори, творчі зустрічі, тематичні бесіди, музичні експедиції й тощо. Це, у свою чергу, сприятиме:

- вихованню у школярів шанобливого ставлення до музики свого народу;
- розвиненню відчуття приналежності до власної національності.

Спираючись на дослідження провідних науковців-педагогів з проблеми національно-музичного виховання школярів можна окреслити доцільні шляхи використання музичного багатства українського народу у практиці загальноосвітньої школи.

По-перше, ґрунтуватися на територіальні особливості музичного матеріалу (зразків народної творчості). У кожному регіоні є свої перлини, які необхідно зберігати й пропагувати представникам підростаючого покоління шляхом їх включення до навчального матеріалу на уроках музичного мистецтва.

По-друге, долучати школярів до етнографії (у межах можливостей школярів прилучення до розшифровки й запису народних пісень). Доцільно проводити у школі тиждень української музики (діапазон роботи зі школярами в окресленому напрямку доволі широкий, засоби щодо залучення їх у коло пізнання рідного краю можуть бути досить різноманітними).

По-третє, активне включення учнів до збереження цінностей музики народу України (своєрідне перетворення знань учнів у практичну площину: здійснення логічного переходу від теоретичної зацікавленості у музичному матеріалі до його практичного виконання з подальшим набуттям знань у патріотичному й національно-музичному руслі).

Висновки. Національно-музичне виховання це складова загального розвитку кожного учня, кожного громадянина нашої квітучої країни. Воно починається з перших музичних уроків – чудових кроків у світ музичної спадщини народу, де ми народилися або серед якого живемо. Лише на рідному національному музичному ґрунті ми зможемо розвинути естетично багате, повноцінно сформоване, чуйне й патріотично виховане покоління.

Список використаних джерел:

1. Грінченко М. Історія української музики. Київ: Спілка, 1992. 176 с.
2. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2001. 216 с.
3. Савченко С. Національне виховання музикою. [URL:http://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/](http://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/)

4. Шевчук А. Національна музика у вихованні школярів: презентація. [URL:http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068](http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068)

Криворотенко Наталія Олександрівна,

учитель української мови та літератури, заступник директора з виховної роботи
КЗ «Мереф'янський ліцей імені В. П. Мірошниченка»

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕКСТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ НУШ

У статті розглядається проблема інтерактивного потенціалу навчального тексту, можливостей його використання в цілях підвищення ефективності навчання української (рідної) мови. Технологія «інтерактивного навчального тексту» здійснюється шляхом формування комунікативної компетентності. Представлено технології та прийоми роботи учнів з інтерактивним текстом.

Ключові слова: навчальний текст, інтерактивність, комунікативна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), мова.

У сучасному світі процес розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) здійснюється паралельно з розробкою і вдосконаленням різних інтелектуальних навчальних систем [1]. Нові можливості, виникають у зв'язку з бурхливим розвитком та поширенням медіаосвіти, ІКТ технологій, впровадженням інтерактивного та проектного навчання. Це в тій чи іншій мірі впливає на весь освітній процес, обумовлює зміни в сфері викладання та вивчення української мови.

Перегляд змісту навчання української мови в основній школі, відповідає запитам суспільства, новітнім світовим тенденціям. Він є повноцінним і взаємозв'язаний з реалізацією чотирьох змістових ліній шкільного курсу – мовної, мовленнєвої, соціокультурної й діяльнісної.

Значущим є забезпечення умов формування у школярів умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання мовчки, усний переказ, читання вголос, діалог, усний твір, твір, переказ).

Добір ефективних методів, організаційних форм і засобів навчання української мови передбачає посиленні мотиваційного компоненту у процесі навчання української мови. Це забезпечує гуманізацію, особистісну орієнтованість, функціональність знань і вмінь, сформованість важливих особистісних характеристик: активність, ініціативність, відповідальність, уміння приймати рішення, використовувати інформаційні й комунікаційні технології, критично мислити тощо.

Сьогодні застосування ІКТ в навчальному процесі навчання української мови дозволяє вирішити ряд проблем, зокрема формування комунікативної та предметної компетентності. Використовуються інтернет-ресурси, електронні бібліотеки, спеціалізовані сайт та бази даних, а також он-лайн-словники, блоги. Це суттєво полегшує процес пошуку, відбору та використання сучасних автентичних аудіо-, відео- і текстових матеріалів з предмету .

Завдяки технології Skype все більш доступним є онлайн-спілкування з носіями мови, участь в відео-конференціях і вебінарах, що, позитивно впливає на розвиток комунікативних умінь учнів під час аудіювання тощо.

Предметом сучасних наукових досліджень є самостійна робота учнів з мовним інтернет-текстами, спілкування на форумах, в блогах та соціальних мережах українською мовою. Вона є

засобом розвитку умінь писемного мовлення [3].

Сьогодні значущим є застосування технології веб-квесту (WebQuest) для організації аудиторного навчання учнів [4], використання елементів ІКТ та медіатехнологій для роботи з фразеологічним матеріалом [5].

У сфері викладання мов приділяється значна увага проблемам створення віртуальної освітнього середовища, впровадження ІКТ в навчальний процес [6].

Сучасні розробки, пов'язані з використанням відеопрезентацій і каналу YouTube в викладанні української мови. Наприклад, учні із захопленням опановують такий матеріал: Експрес-уроки YouTube [1], Сайт Олександра Авраменка [3], Офіційний сайт української мови [2] тощо.

Інтерактивне навчання пропонують вчені з Австрії та Чехії – Т.В. Стадлер (T.V. Stadler) і Р. Свадлакова (R. Svadlakova).

Питання інтерактивного потенціалу навчального тексту в методиці навчання мов ще достатньо не досліджено. Сам підхід до опрацювання навчального тексту, незважаючи на технічні інновації, практично не змінився.

Основною метою навчання української мови є формування комунікативної компетентності. Під комунікативною компетентністю в лінгводидактиці та методиці викладання мов розуміється здатність учня користуватися засобами мови, вивчати актуальні завдання в сферах спілкування і життєдіяльності. Мова – це ідеальна система одиниць (звуків, слів, моделей речень тощо), яка існує поза часом і простором.

Національна мова – це тип національного мислення, спільної національної культури, філософії і психології, що може реалізовуватися в різноманітних варіантах мовної, мовленнєвої і національно-культурної діяльності.

На етапі навчання української мови старшокласників значущою для формування предметних компетентностей є професійна сфера спілкування. Головною одиницею для вибору майбутньої спеціальності учнями є мова, а також для спілкування в навчально-професійній сфері та для ознайомлення із навчально-науковими текстами.

Загальновідомо, що для більшості учнів розуміння тексту є важливою частиною комунікативної компетентності в навчально-професійній сфері. У зв'язку з цим значущим є інтерактивний потенціал навчального тексту. Застосування технологій його використання з метою розвитку навчально-професійного мовлення учнів, зокрема, в контексті використання сучасних вітчизняних мас-медіа та сайтів, блогів, телеканалів тощо. Інформатизація і комп'ютеризація вимагають від учнів нових навиків, нових знань і нового мислення. Вони дозволяють забезпечити адаптацію до умов і реалій інформаційного суспільства, гарантувати їм стати конкурентоспроможною особистістю.

У наш час існують два основних підходи до розуміння інтерактивного тексту [4]. Інтерактивність навчального тексту ґрунтується на такій текстовій категорії, як діалогічність. Діалогічність навчального та наукового тексту проявляється через наявність в тексті різних видів «діалогу»:

- автора з читачем (адресатом)
- учасника з різними згаданими особами (вченими, історичними діячами, літературними героями тощо)
- автора з самим собою
- зіткнення різних позицій, з одного питання.

Діалогічність є невід'ємною властивістю наукового тексту. Особливо виявляється в текстах гуманітарних галузей знань. Варто відзначити, що учні, які володіють необхідними гаджетами

(планшетами, ноутбуками, смартфонами тощо), можуть отримувати навчальні тексти для роботи не тільки в традиційному друкованому, але і в цифровому форматі. Це цілком відповідає потребам сучасного інформаційного суспільства. Використання навчальних текстів в цифровому форматі відкриває цілий ряд нових можливостей в навчанні української мови, наприклад, перед прочитанням тексту учень за необхідності може прослухати його аудіозапис. Це сприяє розвитку вмінь в галузі аудіювання. В процесі читання, при опануванні нової лексики – скористатися послугами електронних або он-лайн-словників, це дозволяє економити час на уроці.

У процесі роботи з текстом учні можуть легко оперувати з текстом: доповнювати, скорочувати (прибирати другорядну інформацію), уточнювати зміст, вставляти або заповнювати таблиці, робити графіки, додавати малюнки, скріншоти, фотографії, відео, посилання на інтернет-джерела, відповідно до поставлених перед ними комунікативних завдань.

Забезпечення інтерактивності навчання української мови під час роботи з навчальними текстами передбачає використання наступних прийомів:

- виявлення авторської позиції
- адресата тексту (учень іншої групи, представник іншої культури тощо), розширення кола віртуальних комунікантів
- звертання до «чужої» промови
- використання питання-відповідь
- звертання до думки, досвіду читача
- зіставлення різних точок зору на проблему
- критика або захист конкретної точки зору
- зміна комунікативних ролей (читач - автор, учень – фахівець тощо) звертання до емоцій адресата, редагування тексту
- персоніфікація.

Реалізація даних прийомів під час виконання навчальних завдань сприяє розкриттю інтерактивного потенціалу навчального тексту. Відбувається взаємодія (діалог) між учнями, вчителем, автором тощо.

Висновки. У сфері розробки комп'ютерних навчальних програм під інтерактивним текстом розуміється текст, що включає інструменти для забезпечення діалогу з користувачем. У педагогіці інтерактивність трактується як результат навчального процесу з використанням сучасних медіа та ІКТ технологій. Професор Іллінойського університету Макомба (США) Шон Кордес упровадив поняття «мультимодальна грамотність», під якою розуміється сукупність чотирьох видів грамотності: інформаційної, візуальної, медіаграмотності та мультикультурної грамотності [4].

Таким чином, сучасними технологіями, що змінюють не лише систему традиційних поглядів на освіту та грамотність, але й потребують застосування інтеграційних технологій – як по відношенню до української мови, так і до методики впровадження в освітній процес об'єднаного курсу з медійної та інформаційної грамотності. А це потребує відповідних змін і до програм з цього напрямку, і до змісту посібників та підручників.

Список використаних джерел:

1. Експрес-уроки YouTube URL:<https://www.youtube.com/playlist?list...o49a0f9qxX>
2. Офіційний сайт української мови <https://ukrainskamova.com/publ/chinnijpravopis/dilovamova/9>
3. Сайт Олександра Авраменка URL:<http://авраменко.укр>
4. Cordes S. Horizons Broad: The Role of Multimodal Literacy in 21st Century Library Instruction. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Assembly «Libraries create futures: Building on 17 cultural heritage» (23-27 August 2009, Milan, Italy). URL:<http://www.ifla.org>.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ

У статті розглянута проблема розвитку критичного мислення як один із основних напрямків розвитку людства, А також розвиток критичного мислення як засобу формування інтелектуально та соціально розвинутої особистості учня

Ключові слова: активне навчання, інформація, критичне мислення, педагогічна інновація, розв'язання проблем, судження.

Сучасний світ стрімко розвивається і так змінюється, що вловити ці зміни буває просто неможливо. ХХІ століття це століття кібернетичного розвитку в якому значне місце відведене робототехніці. Коли змінюється світ навколо нас то і людина потребує змін свого мислення, знань, життєвого досвіду. Діти нової генерації суттєво відрізняються від дітей попереднього покоління і тому, щоб сучасні діти успішно співіснували в сучасному світі потрібно змінювати підходи до навчання та виховання починаючи з раннього дитячого віку та впродовж всього життя.

Нова українська школа надає змогу вчителю використовувати такі форми і методи в навчанні учнів, які були ефективними і цікавими для учнів. Сучасні діти мають в своєму арсеналі гаджети якими можуть користуватися цілодобово завдяки мережі інтернету. Дитина переробляє великий потік інформації яка не завжди буває корисною правдивою а інколи і такою що несе небезпеку здоров'ю дитини. Щоб навчити дитину розпізнавати достовірну інформацію та орієнтуватися в життєвому просторі вчитель у своїй роботі має змогу використовувати інноваційні підходи до навчання.

Сучасні діти хочуть «все»→ «відразу»→ «і зараз». Велика порція знань на уроці знецінює ці знання, бо учні стають пасивними та незацікавленими. Їм треба щоб знання подавалися невеликими порціями коротко, з логічним викладом думок та завершеним кінцевим результатом. На нашу думку вчитель може самостійно вибирати ті технології, методи і форми проведення занять якіб стимулювали учнів до отримання знань та адаптували їх в соціумі.

Однією з актуальних потреб розвитку спроможної дитини до отримання знань та самостійного життя сьогодні варто назвати технологію критичного мислення на уроках в загальноосвітніх закладах. Розвиток критичного мислення на нашу думку це якраз та технологія яка змотивує учнів до навчання, зорієнтує випускника школи до стратегії вибору особистого шляху існування в сучасному світі та відповідає вимогам демократизації освіти та суспільства.

Мета статті полягає в ознайомленні педагогів з розвитком критичного мислення як засобу формування інтелектуально та соціально розвинутої особистості учня.

За матеріалами Вікіпедії критичне мислення – (дав.-гр.κρίτική τέχνη «мистецтво аналізувати, судження») – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень.

За один день ми приймаємо їх десятки і, навіть, сотні. Найкращий спосіб навчити дитину критичному мисленню це привчити її задавати багато питань і самостійно шукати на них відповіді. Запитання стимулюють критичне мислення. Відповідаючи на запитання, учні аналізують й інтерпретують інформацію, аналізують ідеї, будують гіпотези, відстоюють свою точку зору. Запитання є засобом стимулювання різних видів мислення на різних рівнях складності.

Проблема розвитку критичного мислення є одним із основних напрямків розвитку людства як у закордонній так і українській педагогіці та психології. Теоретичні положення технології розвитку критичного мислення висвітлено в роботах відомих психологів Америки ХХ ст. У. Джемса, Дж. Д'юї. А засновник Інституту Критичного Мислення Метью Ліпман визначав критичне мислення як кваліфіковане, відповідальне мислення, що виносить правильні судження, тому що засноване на критеріях, виправляє себе (самовдосконалюється) та враховує контекст. А також запровадив програму «Філософія для дітей», яка давала змогу навчати дітей мислити з початкових класів і до закінчення школи.

Великий потік інформації передбачає вдосконалення не лише техніки та технологій, але й людини, передусім її мислення. Ті, хто не може пристосуватися до нових умов життя, не можуть впоратися з новими складними питаннями, які ставить їм саме життя [4].

У недалекому майбутньому, передбачає Р. Пауль, головним капіталом буде вже не сама інформація, а її ефективний виробник. Отже, здібність обробляти інформацію буде підвищуватися в ціні, відповідно й навички критичного мислення стануть запорукою успіху в інформаційному суспільстві. Сучасний світ, стверджує вчений, потребує постійного вдосконалення навичок мислення. Це перша вагома причина, чому слід навчати критичного мислення. Такий тип мислення потрібен для вирішення неординарних практичних завдань. Коли перед учнями постають реальні проблеми, які неможливо вирішити за допомогою наявних знань та умінь, тоді потрібно залучати критичне мислення. Це відбувається під час розв'язування проблемних задач, формулювання висновків, ймовірнісної оцінки та ухвалення рішень [6].

Технологією критичного мислення як освітньою інновацією зацікавилися в Україні в середині 90-х років ХХ століття. Серед авторів, які досліджували цю проблему: О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко, С. Терно. Вони розглядали проблему формування критичного мислення в контексті оновлення змісту освіти і впровадження новітніх освітніх технологій у вітчизняній школі [8].

С. Терно розробив теорію розвитку критичного мислення у процесі навчання. В основу запропонованої автором теорії розвитку критичного мислення покладений ідеалізований об'єкт – модель критичного мислення. Відповідно до системного підходу в спроектованій моделі відображені властивості, склад, функція та генезис критичного розмірковування [6].

Впровадження навчання, орієнтованого на розвиток критичного мислення, є нагальною методичною проблемою сучасної освіти. ХХІ ст. стане часом, коли саме розумові здібності окремих людей, а не природні ресурси, капітал і технології, визначатимуть вирішальну грань між успіхом і невдачею, між лідерами та веденими. Уміння критично мислити забезпечує науковотехнічний і суспільний прогрес та є запорукою демократії, а освіта відіграє в його розвитку першорядну роль [7].

Отримання знань про об'єкти, властивості, відносини навколишньої дійсності, які людина не сприймає безпосередньо, може здійснюватися з допомогою мислення різного типу. Не будь-яка розумова діяльність потрапляє під визначення «критичне мислення». До нього не відносяться:

- запам'ятовування;
- розуміння;
- інтуїтивне/ творче мислення. [3]

Критичне мислення має багато визначень у філософських і психологічних роботах, але всі дослідники сходяться на думці, що для того, щоб критично мислити, необхідно вміння:

- аналізувати і синтезувати;
- здійснювати індукцію і дедукцію;
- абстрагуватися;

- інтерпретувати;
- спостерігати;
- використовувати логіку;
- здійснювати сходження від абстрактного до конкретного [3].

Також обов'язкове володіння широким кругозором, творчою уявою, стійкими ціннісними установками.

Здатність мислити абстрактно – це вміння відволікатися від деяких властивостей дійсності, які в даний час несуттєві, з одночасним виділенням інших – актуальними. Необхідно розрізнати процес абстрагування і абстракцію. Перший передбачає деяку кількість операцій, які ведуть до конкретного результату – абстракції. Під абстракцією можуть виступати найрізноманітніші поняття та речі (у тому числі буденні – такі як будинок, вулиця, дерево тощо). Цей процес нерозривно пов'язаний з іншими поняттями – аналізом і синтезом [3].

Аналіз – процес, що дозволяє розкласти об'єкт на частини. Синтез – це з'єднання частин, які були отримані за допомогою аналізу, в одне ціле.

Таке вміння, яке входить в необхідний критерій оцінки критичного мислення, – здатність індуктивно і дедуктивно мислити. Індукція – це умовивід, який сформований в процесі міркування від «особистого» до «загального». Дедукція базується на міркуванні від «загального» до «конкретного».

Сходження від абстрактного до конкретного являє собою проходження двох стадій. Перша передбачає перехід від конкретного до абстрактного визначення. Об'єкт розбивається на складові частини, ознаки та властивості. Друга стадія – сходження від абстрактного до конкретного. На цьому етапі розум людини намагається відновити початкову цілісність розчленованого предмета. Проходження другій стадії неможливо без попередньої першої. Таким чином, відбувається процес, який дозволяє пізнання здійснювати сходження від конкретного до абстрактного, а згодом – навпаки [7].

Критичний розум дозволяє учню весь час сумніватися, зважувати всі «за» і «проти». Головні показники критичності розуму – вміння дивитися на припущення, як на можливі гіпотези, що вимагають доказів. Учні з багатою уявою, «фантазери» ризикують висувати нездійсненні плани, тому повинні приділяти увагу розвитку критичності суджень і навчитися цілеспрямовано мислити.

У повсякденному житті розвиток критичного мислення:

- допомагає у професійному самовизначенні;
- дозволяє встановити пріоритети;
- формує відповідальність за вибір;
- дає можливість формулювати власні висновки;
- розвиває здатність до прогнозу наслідків своїх дій;
- виробляє вміння культурного діалогу.

Розвиток критичного мислення формується послідовно і цей процес складається з трьох стадій:

- виклик, що дозволяє актуалізувати і узагальнити наявні знання з початкового питання і спонукання людини до активної діяльності;
- осмислення, яке дозволяє отримати нову інформацію, усвідомити і співвіднести її з наявними даними;
- рефлексія, яка передбачає цілісно осмислювати й узагальнювати отриману інформацію, привласнити її та виявити власне ставлення до об'єкта [3]

Для того, аби мислення перетворилося на усвідомлений, самостійний, рефлексивний, цілеспрямований, обґрунтований, контрольований та самоорганізований процес, необхідна наявність комплексу чинників:

- цілі навчання (мотивація) створення проблемної ситуації;
- засіб навчання, який містить правила критичного розмірковування;
- зміст навчання, поданий системою проблемних задач, що поступово ускладнюються;
- метод навчання, який передбачає систематичне створення для учнів ситуацій вибору;
- форма навчання, яка забезпечує діалог у процесі розв'язування ситуацій вибору;
- метод контролю, що передбачає письмові завдання та наступну групову та індивідуальну рефлексію (аналіз і критику, самоаналіз і самокритику);
- стиль навчання, який надає учню право на помилку, моделює ситуації виправлення помилок [7].

Як підсумок зазначимо, що організація навчальної діяльності учнів на основі критичного мислення, розглядається сьогодні як важливий напрям, у якому домінують пошук чіткої постановки питання, обґрунтування, формулювання, твердження, альтернатив; прагнення до максимально важливої точності; використання надійних джерел та посилання на них; дотримання основної теми, цілісний розгляд ситуації; утримання в полі уваги вихідного (основного) завдання; вибір точки зору, позиції та її зміна при наявності достатніх підстав; послідовний розгляд частин складного цілого; вплив сприйняття й розуміння щодо чужих почуттів, рівня знань і глибини суджень, схильність до застосування навичок критичного мислення у житті.

Список використаних джерел:

1. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н.М. Никольской. Москва: Совершенство, 1997. 208 с. [URL:http://pedlib.ru/index2.php?part=Books&dir=2/0136&numpage](http://pedlib.ru/index2.php?part=Books&dir=2/0136&numpage)
2. Критичне мислення. [URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/](https://uk.wikipedia.org/wiki/)
3. Критичне мислення: що це таке. [URL:https://virgo.org.ua/index.php/psikhologiya/3042](https://virgo.org.ua/index.php/psikhologiya/3042)
4. Метью Ліпман. Чим може бути критичне мислення 2006. [URL:http://philosophy.ru/ru/iphras/library/deti/ch2.html](http://philosophy.ru/ru/iphras/library/deti/ch2.html)
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування освіти [URL:http://mon.gov.ua/](http://mon.gov.ua/)
1. Терно С. Теорія розвитку критичного мислення. [URL:http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu](http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu)
6. Терно С. Критичне мислення – середньовічна відсталість? *Наукові праці історичного факультету Запорізького НУ*. 2013. Вип. XXXVII. С.301–306. [URL:http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/37/](http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/37/)
7. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібн. / О. Пометун, Л. Пироженко. Київ: АПН, 2002. 136 с.

Латіфова Неллі Григорівна,

старший викладач

Сумського вищого училища мистецтв і культури імені Дмитра Бортнянського

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВІДДІЛУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено основні підходи до викладання змісту проведення педагогічної практики як складової частини підготовки студентів відповідно до вимог навчального плану відділу образотворчого мистецтва, декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, розглянуто форми проведення педагогічної практики в закладах освіти.

Ключові слова: педагогічна практика, професійне становлення, студенти, викладачі, образотворче мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, початкові мистецькі заклади.

Актуальність проблеми. У європейському освітньому просторі підготовка вчителя, який відповідає стандартам професійних компетенцій XXI ст., є історичною місією вищих навчальних закладів, реалізація якої передбачає здійснення відповідних організаційних, змістових і методологічних трансформацій, а педагогічна практика – джерелом освоєння соціального і педагогічного досвіду, критерієм істини педагогічного процесу, про що зазначено у Педагогічній Конституції Європи.

Завдання вищої школи у світлі реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та інших нормативних документів полягають у формуванні в майбутніх учителів не лише теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Задовольнити зазначені вимоги можливо за умови вдосконалення педагогічної практики як важливого засобу підготовки фахівців, складової їх професійного становлення та провідного чинника саморозвитку, формування індивідуально-творчих можливостей у здійсненні педагогічної діяльності, підвищенні рівня професійності та педагогічної майстерності [3, с. 28].

Мета статті – виявити роль здійснення педагогічної діяльності засобами педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. У системі професійної підготовки майбутніх керівників студій та викладачів початкових мистецьких закладів важлива роль належить педагогічній практиці. Вона є органічною частиною навчально-виховного процесу, забезпечуючи поєднання теоретичної підготовки з їх практичною діяльністю. Під час педагогічної практики студенти шляхом особистого досвіду оволодівають уміннями та навичками викладання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, учаться самостійно і творчо застосовувати знання, здобуті у процесі навчання.

Діяльність студентів під час педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, організовується в реальних умовах. Вона характеризується тим же розмаїттям відносин (з учнями, їхніми батьками, взаємодія з іншими студентами) і функцій, що й діяльність учителя.

За час педагогічної практики студенти складають план своєї роботи на період практики; самостійно проводять окремі види навчальної роботи (розробка планів-конспектів уроків, виготовлення дидактичних матеріалів та ін.); використовують різноманітні форми і методи організації навчально-пізнавальної, трудової, громадської, художньо-творчої, ігрової діяльності учнів, організовують колектив дітей на виконання поставлених завдань; співпрацюють з учнями, вчителями, класними керівниками, вихователями, батьками й іншими особами, що беруть участь у вихованні дітей.

Безвідривна педагогічна практика студентів IV курсу проводиться протягом року (бази практики визначаються щороку, це навчальні заклади міста Суми: загальноосвітні школи, художні школи, Центр технічної творчості молоді та на базі дитячої студії училища). За час проходження педагогічної практики студент набуває таких умінь і навичок з фахової методики:

- визначає тип уроку залежно від його дидактичної мети, змісту, теми, будує його структуру;
- визначає освітню, розвиваючу і виховну мету уроку;
- підбирає методи навчання, які активізують пізнавальну діяльність учнів, організовує їх творчу самостійну роботу, мотивує оцінку їхніх знань;

- організовує дисципліну і порядок на уроці, свою власну поведінку;
- дотримується на уроках і в позаурочних формах роботи принципів навчання;
- педагогічно доцільно поєднує у процесі навчання індивідуальну, групову і фронтальну роботу з учнями;
- добирає, а за потреби і виготовляє роздаткові матеріали для навчальних занять відповідно до їх змісту;
- використовує сучасні технічні засоби навчання і комп'ютерну техніку для проведення занять.

У результаті виконання означених завдань студенти вчаться осмислювати роль теорії виховання у виховній діяльності школи та її застосування у процесі практики; закріплюють й удосконалюють педагогічні вміння вивчати дитячий колектив, планувати виховну роботу, формулювати певну актуальну педагогічну проблему в школі, ставити та вирішувати конкретні виховні завдання, проводити загальношкільні виховні заходи, виступати перед батьками; розвивати самостійність, творчу та пошукову активність у виховній роботі [8, с. 75].

Літня педагогічна практика являє собою самостійну роботу студентів з дітьми в умовах літніх канікул у таборах праці і відпочинку, у позашкільних установах, в дитячих клубах за місцем проживання та ін. Цей вид педагогічної практики має свої особливості. Передусім, якщо в умовах школи студент працює з класним колективом, який вже склався, має свої традиції, систему взаємовідносин, то в умовах літнього табору потрібна значна виховна робота зі створення, розвитку і згуртування тимчасового дитячого колективу.

Особливість зазначеного виду педагогічної практики полягає в тому, що студенти працюють з дітьми, які перебувають далеко від батьків. Свою роботу педагогічний колектив ДОЗ спрямовує на досягнення основної мети – оздоровлення дітей, створення в них позитивного емоційного настрою, атмосфери гри, романтики в їхньому повсякденному житті; виявлення інтересів, захоплення дітей, їх реалізацію в різних видах діяльності, розвиток бажання отримати нові знання, вміння, навички; виховання поваги до правил, норм життя в колективі; залучення до трудових справ на користь і радість інших людей. Зазначені вище виховні аспекти є передумовою для створення у дитячому колективі життєрадісної атмосфери і забезпечення повноцінного відпочинку та всебічного розвитку дітей. Діяльність дитячого оздоровчого закладу загалом та робота студентів-практикантів зокрема спрямовуються на формування всебічно розвиненої особистості дитини, розкриття її здібностей на основі задоволення інтересів і потреб (насамперед духовних, інтелектуальних); збагачення соціального досвіду дітей, встановлення в оздоровчих закладах стосунків справжнього співробітництва, співдружності, співтворчості; оздоровлення дітей, формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя, загартування; організацію різноманітної суспільно значущої дозвілєвої діяльності дітей шляхом активного спілкування з природою; проведення виховної роботи з дітьми в таборі з урахуванням національних традицій народів, які проживають на цій території, зміцнення міжнаціональних взаємин тощо [9, с. 8].

Педагогічна практика студентів є завершальним етапом професійної підготовки майбутніх учителів. Основною метою педагогічної практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами професійної діяльності; формування професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах реального навчально-виховного процесу; виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення.

Наступність проведення педагогічної практики в початкових мистецьких закладах є запорукою розвитку й становлення педагогічного досвіду майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва.

У системі вищої післядипломної педагогічної освіти, зокрема в Комунальному закладі Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Л. Серих розроблені навчально-тематичний план, робоча програма спеціальності «Учителі, викладачі образотворчого мистецтва» для підвищення кваліфікації за дисциплінами «Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін», «Теорія та методика викладання образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва» [6-7], а також для вивчення курсу «Intel «Навчання для майбутнього» слухачів курсів підвищення кваліфікації [5].

Педагог розглядає проходження педагогічної практики в базових закладах освіти як основу проходження підвищення кваліфікації викладачів, учителів образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва, при цьому фахівці набувають педагогічного досвіду під час проведення інтерактивних практичних занять, круглих столів, майстер-класів, дискусій, в тому числі фасилітованих, інтерв'язій, проблемних скрайбінгів тощо.

Висновки. Педагогічна практика у базових закладах є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь студентів, що зумовлює оволодіння ними складниками професійної компетентності.

Ефективність педагогічної практики залежить від дотримання таких умов: теоретична обґрунтованість системи підготовки студентів до практики, її навчальний і виховний характер, комплексний підхід до визначення завдань, змісту, форм і методів організації та проведення практики, забезпечення наступності та системності на різних етапах її проведення.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти. *Академія педагогічних наук України* / головн. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Носовець Н.М., Белан Т.Г. Педагогічна практика майбутніх учителів в країнах Європи і в Україні. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Вип. 90. Серія: *Педагогічні науки*. Чернігів, 2011. С. 115–119.
3. Онищенко Н.В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики в системі професійного становлення майбутнього вчителя. *Рідна школа*. №11, 2012. С. 28–33.
4. Серих Л. В. Методичні рекомендації до самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації : Теорія та методика викладання образотворчого мистецтва. Суми: СОІППО. 2011. 24 с.
5. Серих Л. В. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Intel «Навчання для майбутнього» слухачів курсів підвищення кваліфікації: Теорія та методика викладання образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва. Суми: СОІППО. 2015. 20 с.
6. Серих Л. В. Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін: *навчально-тематичний план спеціальності «Учителі, викладачі образотворчого мистецтва»* (о/д форма організації навчального процесу). Суми: НВВ КЗСОІППО. 2016. 6 с.
7. Серих Л. В. Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін: *робоча програма спеціальності «Учителі, викладачі образотворчого мистецтва»* (о/д форма організації навчального процесу). Суми. НВВ КЗСОІППО. 2016. 18 с.
8. Ульяницкая Т.В. Особенности организации педагогической практики в аспекте требований новых образовательных стандартов. *Стратегия качества в промышленности и образовании*. Матер. VII Междунар. конф. International Scientific Journal Acta Universitatis Pontica Euxinus. Special number. Болгария, Варна, 2011. Т. 2. С. 75–76.

9. Шевнюк О. Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах: навчальний посібник. Київ. Освіта України, 2017. С. 8–9.

Литвиненко Інна Миколаївна,

завідувач дошкільного навчального закладу «Берізка»

Межиріцької сільської ради Лебединського району Сумської області

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Проблема патріотичного виховання виникла давно. В основі її вирішення є відродження національної культури, фундаментом якої являються усталені народні традиції та звичаї, що вироблені народом впродовж усього історико-культурного розвитку.

Головним завданням патріотичного виховання є формування патріотизму, а на сучасному етапі становлення української державності цій проблемі належить пріоритетна роль, про що свідчать державні документи: Указ президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян» від 27 квітня 1999 року, «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепція патріотичного виховання учнівської молоді», «Базовий компонент дошкільної освіти» від 2012 року тощо.

Для формування в дітей початкових соціальних і громадянських уявлень, моральних суджень і оцінок потрібно насамперед накопичити в них конкретні враження про навколишнє життя, збагатити їх певними знаннями про суспільні явища, події, громадянську поведінку людей. Лише на цій основі у дітей виховуються перші почуття, які поступово перетворюються в осмислене і обґрунтоване ставлення до навколишнього. Враження і уявлення про різні суспільні явища вихованці дошкільних закладів дістають двома шляхами: стихійно, індивідуально, ненавмисно – в процесі впливів всієї різноманітності навколишнього життя – і цілеспрямовано, систематично – в організованому педагогічному процесі. Збагачення дошкільників певними знаннями про явища і події суспільного життя, поглиблення їх здійснюється під час проведення спостережень та екскурсій, на заняттях з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім. Для успішного засвоєння дітьми цих знань важливо визначити систему занять та зміст і кількість пізнавального матеріалу. З метою свідомого оволодіння дітьми знаннями, розвитку їхнього вміння аналізувати, узагальнювати, встановлювати залежність між явищами і подіями необхідно дотримуватися послідовності, поступовості ускладнення матеріалу від заняття до заняття. В цілому це сприяє розвитку розумових здібностей, правильному сприйманню ними навколишньої дійсності, усвідомленню деяких соціальних явищ і подій, моральної сторони дій і вчинків людей.

Оволодіваючи рідною мовою, дитина пізнає свій народ, його характер, культуру, історію та думки. Для цього слід використати український фольклор, народні ігри, бесіди за змістом прослуховування художніх творів, побутові розмови.

Варто також поцікавитись якою мовою розмовляють рідні і близькі дитини. Скарбниця усної народної творчості невичерпна, багата. Є в ній і казка і легенда, загадка і лічилка, приказки й прислів'я скоромовки, чистомовки, колісанки, забавлянки, потішки. Вона є дзеркалом життя народу його історії, мови, народної мудрості. Через народну творчість дитина дістає перші уявлення про культуру та побут свого народу.

Прислів'я та приказки приваблюють дітей яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою. Часто їх можна використовувати у спілкуванні з дітьми: під час сніданку, обіду, коли дитина виконує трудові доручення неохоче або відмовляється від роботи. Також на прогулянці в

різних ситуаціях. Поповнювати знання і словник дітей прислів'ями і приказками під час спостережень в природі.

Скоромовки, чистомовки, заклички доречніше використовувати під час усіх видів діяльності дітей дошкільного віку. Заучуючи їх з дітьми колективно на заняттях з розвитку мовлення, індивідуально, у повсякденному житті, в ранкові та вечірні години, з метою вправлення дітей у правильний вимові звуків. Казки, легенди та притчі, які містять в собі значний пізнавальний і виховний потенціал також історією українського народу, його традиції вони доступні до сприймання дошкільниками.

Оволодіти рідною мовою допомагають дітям і народні ігри («Довга лоза», «Коза-дереза», «День та ніч», «В хороводі були», «Редька» та інші). Їх проведення супроводжується вживанням різноманітної лексики, багатої на слова, які діти засвоюють у процесі проведення пальчикової гімнастики «Пальчиками граємо мову розвиваємо», гурткової роботи «Із джерел народних», ознайомленням з довкіллям.

Варто зауважити, що неможливо говорити про виховання любові до Батьківщини без повідомлення дітям певних знань про неї. Важливим напрямом патріотичного виховання є вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. У патріотичних почуттях відбивається ставлення особистості до людей, до своєї держави, до її минулого, майбутнього та сьогодення. Мета переконань полягає в тому, щоб підвести людину до усвідомлення патріотизму, до внутрішнього його сприйняття. Патріотична діяльність виявляється у пошуковій, краєзнавчій роботі, в процесі пізнання, в праці тощо.

Основою патріотичного виховання в ДНЗ (ясла – садок) «Берізка» є моральне, естетичне, трудове, розумове виховання маленького громадянина. У процесі такого різнобічного виховання зароджуються перші паростки духовно-моральних патріотичних почуттів.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначається, що одним із основних завдань дошкільної освіти та виховання є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, пізнавальної активності; виховання в дітей шанобливого ставлення до родини, Батьківщини, поваги до народних традицій та звичаїв, рідної та державної мови, національних цінностей українського народу. Тому, повертаючись до історії українського народу, відроджуючи, пробуджуючи до життя національні традиції, національний дух нашого народу, ми виховуємо свідомого громадянина і патріота нашої держави. Починати цю роботу потрібно з раннього віку в сім'ї, у дитячому садку, в школі.

Почуття патріотизму починається в дитини з рідної домівки. Від впливу батьків, дорослого оточення дитини залежить, яким громадянином виросте дитина, чи стане вона патріотом своєї країни. Виховний вплив сім'ї на дітей є найвагомим, оскільки батьки впливають навіть тоді, коли не роблять це спеціально. Ваші слова, вчинки, ставлення дитина вбирає в себе, наче губка. Наслідуючи батькам, які є еталоном поведінки та беззаперечним авторитетом, дитина засвоює норми поведінки, ставлення до природи, до людей, що оточують, до рідного села.

У народі кажуть: «Добрий приклад – кращий за сто слів». Перед нами педагогами – дошкільниками стоїть завдання надзвичайної ваги: домогтися того, щоб діти зростали не лише здоровими і освіченими людьми, але й свідомими, творчими особистостями і патріотами України. Посіяти в маленькому серці зерно любові до Батьківщини та рідного краю, навчити дітей шанувати й берегти духовну спадщину свого народу – ось про що ми дбаємо, виховуючи нове покоління громадян України, наше майбутнє.

Дошкільне дитинство – цей період сучасні науковці вважають сприятливим для формування патріотичних почуттів і тому увесь навчально – виховний процес дошкільників наскрізно несе ідею патріотичного виховання.

Педагоги нашого дошкільного закладу вже другий рік будують навчально-виховний процес з дітьми на виконання одного із завдань: формування всебічно розвиненої, духовно багатой, оптимістично та патріотично налаштованої особистості.

На виконання цього завдання в групах дошкільного віку облаштовано національні куточки як один із основних компонентів життєвого простору, що сприяє формуванню національної свідомості у дітей дошкільного віку. Організуючи роботу в групах, вихователі в комплексі розв'язують пізнавальні, навчальні, виховні та мовленнєві завдання.

Пізнавальні завдання передбачають розширення знань дітей про Україну, її історію, культуру, природні багатства. Дітей спочатку ознайомлюють з найближчим оточенням, з яким вони щодня контактують. Поступово стежинкою рідного краю ведуть дитину до столиці України – Києва, інших міст та пам'ятних місць Батьківщини.

На заняттях з народознавства малюку перше долучається до державних символів (Герба, Прапора, Гімну) та народних національних оберегів (калини, верби, віночка, рушника тощо).

Предметом обговорення у дитячому оточенні є й родинні корені кожної сім'ї, кожної родини. Вихователі стимулюють й заохочують дітей до пізнання свого родоводу.

Упродовж перебування дітей у дитячому садку вихователі ознайомлюють їх з побутом нашого народу як у минулому, так і на сучасному етапі. Дітей навчають (впізнавати, розрізнати) українські національні іграшки, національний (традиційний та регіональний) одяг, взуття, посуд, предмети побуту та хатнього інтер'єру, подвір'я. Розвивають у дітей цікавість до української національної обрядовості, народних свят, ігор, народних прикмет, народної творчості, національного мистецтва, народних промислів. Необходять увагою й українську національну кухню.

Пізнавальні завдання реалізуються й у пізнаванні дітьми природи рідного краю.

Навчальні завдання передбачають формування перших наукових народознавчих та історичних понять, у майбутньому – основи наукового мислення, національної свідомості, самосвідомості та психології.

Вихователі розвивають пізнавальну активність дітей, прагнення якнайглибше пізнати свій народ, свої національні корені; формують стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, вчать використовувати його в побуті, у своєму дитячому житті, запам'ятовувати вірші, прислів'я, приказки, казки, загадки; прищеплюють дітям елементарні трудові навички, пов'язані з народними ремеслами. Вчить малюків вишивати, витинати, розписувати за українськими мотивами писанки, іграшки, посуд виготовляти різні вироби: іграшки, глиняний посуд, витинанки, аплікації тощо.

Розвивальні завдання передбачають розвиток усіх психічних процесів у дитини: запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви. Діти повинні вміти самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати народознавчі поняття, звичаї минулого та сучасного, відокремлювати місцеве, регіональне від загальнотрадиційного національного.

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті. Наприклад, мандруючи до української оселі прадідів, діти вперше чують слова стріха, тин, перелаз, скриня, ослін, долівка. Словник дітей також поповнюється образними виразами, коли вони слухають фольклорні твори та твори українських письменників. Діти згадують знайомі прислів'я, приказки, примовки. Кожне заняття супроводжується розповідями дітей про побачене, почуте, пережите.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до Батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів.

Природними національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отож ці риси особистості педагога виховують у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Музичне мистецтво є важливим та ефективним засобом виховного впливу на дитину. Ввести маленьких дітей у чарівний світ музики, виховуючи на її основі добрі почуття, прищеплюючи моральні якості – яка це вдячна і разом з тим важлива справа!

Послідовна, систематична, добре організована робота з патріотично-морального виховання в нашому закладі сприяє естетичному та інтелектуальному розвитку дітей, розвиває творчу та пізнавальну активність, формує усвідомлене ставлення до сприйняття музики, інших видів мистецтва. Це наповнює дітей радістю, відкриває безкрайній світ добра, світла, краси та навчить їх творчо змінювати навколишній світ.

Педагоги нашого закладу знаходяться в постійному пошуку ефективних шляхів, методів і засобів навчання та виховання дошкільників. Одним із шляхів підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільного закладу є залучення педагогів до участі в семінарах-практикумах: «Формування патріотичного світогляду в сучасних дошкільнят», «Впроваджуємо патріотичне виховання в освітньо – виховну роботу закладу», «Патріотичне виховання дошкільників засобами інтегрованої освітньої діяльності», «Майстер – класи «Лялька – мотанка й сучасність», Брейн – рингах «Використання народознавчих засобів у становленні особистості дошкільника», конференціях, методичних об'єднаннях, у засіданнях круглих столів.

Методичний кабінет дошкільного закладу проводить значну роботу зі створення навчально-методичних розробок, навчально-методичних та навчально-наочних посібників. Створено і щорічно поповнюється банк методичних посібників з різних розділів навчально-виховної роботи з дітьми та з методичних тем, над якими поглиблено працюють педагоги закладу.

Результативною формою роботи методичного кабінету, яка стимулює творчу активність педагогів, є проведення різноманітних виставок-оглядів, виставок-конкурсів, виставок-презентацій: композицій, розвивальних ігор, дидактичних посібників, створених за визначеною темою умілими руками педагогів, дітей та батьків. Творчим надбанням педагогічного колективу є узагальнені та систематизовані матеріали з досвіду роботи «Патріотичне виховання дошкільників».

Не менш важливою умовою патріотичного виховання дітей є тісний зв'язок із батьками вихованців. Батьки є не сторонніми спостерігачами, а активними учасниками педагогічного процесу. Вони не лише беруть участь у святах, а й спільно з вихователем обговорюють питання виховання на батьківських зборах, семінарах. У куточках для батьків інформація щодо патріотичного виховання представлена у формі змінних фотовиставок, консультацій, папок-пересувок. Для виявлення зацікавленості батьків розвитком уявлень дошкільнят про Україну, виховання інтересу до рідної країни проводиться анкетування батьків. Результати анкетування дозволяють педагогам виявити ставлення, міру зацікавленості батьків у співпраці з педагогами та окреслити коло проблем, у розв'язанні яких батькам потрібна допомога.

Наші діти – зерна нації. Щоб кожний дошколярик став відбірним зернятком і виріс гармонійною особистістю схожою на дозрілий колос, потрібно створити для цього всі умови в сім'ї та дитячому садку, посіяти у душу вихованців зернятка пам'яті народної та духовності, здоров'я та

працелюбності, культури та краси. Проростуть ці паростки добра – і виросте колосисте поле життя, наснаги, мудрості і самоповаги майбутньої надії держави.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Науковий керівник:* А.М. Богуш. Київ, 2012. С. 6–7.
2. Бесполудіна Н. І. Ми – діти України: заняття з патріотичного виховання для дітей середнього дошкільного віку. *Дошкільний навчальний заклад.* 2016. № 9. С. 18–20.
3. Кишинська А. Дружно граємо – Україну прославляємо: дидактичні ігри патріотичного спрямування. *Палітра педагога.* 2017. № 4. С. 6–7.
4. Кишинська А. Щоб країна пишалася нами: формування основ патріотизму в дошкільнят. *Дошкільне виховання.* 2017. № 8. С. 2–6.
5. Кулик Н. Патріотизм як дія. *Освіта України.* 2016. № 22(6 черв.). С. 11.
6. Машовець М. Патріотичне виховання в сучасному дошкільному закладі. *Палітра педагога.* 2017. № 4. С. 3–5.
7. Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах: інструктивно-методичні рекомендації (Лист МОН України від 25.07.2016). *Дошкільне виховання.* 2016. №9. С. 11–15.
8. Хорламова О.Л., Кравченко Т.В. Виховання у дітей в сім'ї патріотизму як життєвої цінності. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах:* Матеріали звітної наук.-практич. конференції. Київ, 1999. С. 34–37.

Лобода Вікторія Володимирівна,

викладач кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті уточнено сутність понять моніторингу та якості освіти, окреслено основні функції моніторингу дошкільної освіти.

Ключові слова: моніторинг, якість освіти, дошкільна освіта, функції моніторингу.

На сьогодні розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні. Основними завданнями визначено створення належних умов для отримання дітьми дошкільної освіти, забезпечення дієвості особистісно орієнтованої освітньої системи, реалізація принципів демократизації, гуманізації та індивідуалізації, інтегративності педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти [2].

Ключовою ідеєю освіти була і залишається ідея її розвитку, яка знайшла своє втілення в низці спеціальних програм державного, обласних та інших рівнів, у яких визначена модель переходу системи освіти до більш високоякісної.

Як зазначає академік О. Ляшенко, «якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке рівнобічно віддзеркалює суспільне життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні та інші життєво значущі для розвитку людини сторони життя. Як системний об'єкт її характеризують якість мети, якість педагогічного процесу і якість результату. Національною доктриною розвитку освіти й чинною законодавчою базою визначено якість мети освіти, а державними стандартами освіти – якість навчальних результатів. Якість педагогічного процесу ще залишається предметом обговорення і дискусій, полем для наукових досліджень і практичної апробації» [5, с. 7-8].

Якість освіти (англ. – quality of education) – певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості [2].

У той же час поняття «якість дошкільної освіти» з позиції кожного суб'єкта освітнього процесу (держави, дітей, батьків, педагогів, керівників) трактується по-різному. Для держави – підтвердження соціальної та економічної доцільності вкладених коштів (потреба суспільства в якійній освіті). Для дітей – це навчання в цікавій для них ігровій формі. Для батьків – це ефективне навчання, тобто навчання за програмами, що готують дітей до школи; конкретні результати освітньої роботи з їхньою дитиною. Для педагогів – це позитивна оцінка їхньої діяльності керівниками закладу, батьками; успішне виконання освітньої програми всіма дітьми; підтримка інтересу дітей до процесу будь-якої діяльності, успішний їхній розвиток; збереження та зміцнення здоров'я кожної дитини; забезпеченість педагогічного процесу всіма необхідними методичними рекомендаціями і системою планування. Для керівника – висока оцінка діяльності педагогів батьками і дітьми, підвищення престижу та іміджу закладу дошкільної освіти; раціональне використання часу дітей і педагога; успішність діяльності педагогів і дітей; повне засвоєння обраної освітньої програми та якісна підготовка дітей до школи [4, с. 71].

Отже, з точки зору сучасних наукових підходів, якість освіти характеризується сукупністю критеріїв – умов освітнього процесу, управління і результатів цього процесу. Якість дошкільної освіти – це збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і стандартам; це сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду [3, с. 23].

Надійним інструментом, що дозволяє визначити, виміряти якість освіти, що має особистісне спрямування, є моніторинг як цілісна система досліджень.

На сьогодні відомі різні точки зору щодо трактування поняття моніторингу.

Моніторинг (англ. – monitoring) – «старанне спостереження, нагляд за процесом та змінами, що відбуваються». Моніторинг у системі дошкільної освіти - це спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення [4, с. 14].

Проблема освітнього моніторингу є предметом дослідження ряду науковців, а саме В. Алямовської, С. Братченко, О. Кононко, О. Локшиної, Т. Лукиної, О. Ляшенко, А. Майорова, А. Орлова, В. Репкіна, С. Сіліної, С. Шишова та інших. Так, зокрема А. Орлов зазначає, що «моніторинг – нестандартна інформаційна система, яка дозволяє тривалий час відстежувати будь-які об'єкти або явища педагогічної діяльності» [6]. А. Майоров переконаний, що моніторинг в освіті, або освітній моніторинг, – це система збору, обробки, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу та дає прогноз його розвитку [6]. Група дослідників під керівництвом А. Лавренюка розглядають моніторинг як стандартизовану систему кваліметричних методик і процедур, які забезпечують уніфікований підхід до аналізу й оцінки стану і результатів функціонування та розвитку системи освіти на всіх рівнях [2].

Розглянемо функції моніторингу, які запропонували С. А. Баля та В. Ю. Красовська:

- інформаційна – збір статистичної інформації про результати функціонування системи освіти;
- кваліметрична – визначення системи індикаторів і критеріїв якості дошкільної та загальної середньої освіти (ЗСО) і проведення оцінних процедур (якісний стан освіти);
- діагностична – визначення за допомогою різноманітних способів дослідження досягнутого стану системи освіти;
- аналітична – аналіз одержаних показників та відповідна їх інтерпретація;
- моделююча – тісно пов'язана з попередньою, так як побудова різних моделей ситуацій впливу на неї різних факторів (суспільних, політичних і т.д.) можлива після проведення детального аналізу;
- прогностична – побудова різноманітних моделей майбутнього стану системи освіти, її елементів; розробку способів досягнення цього;
- управлінська – вирішальна з точки зору остаточного застосування інформації, одержаної в ході досліджень.

Якість дошкільної освіти характеризується сукупністю властивостей та мірою корисності, які зумовлюють її здатність повно задовольняти особисті та суспільні потреби. Ознакою якості дошкільної освіти є якість її змісту. Кожен педагогічний колектив має спрямувати свої зусилля не лише на надання дітям знань, створення умов для оволодіння вміннями та навичками, а й на їх розвиток. Саме комплексна модель моніторингу якості дошкільної освіти дозволить систематично, прозоро й ефективно відслідковувати динаміку розвитку особистості дошкільника, встановлювати причини існуючих проблем і розробляти прогноз.

За наслідками моніторингу якості дошкільної освіти можна виявити:

- відповідність (чи навпаки) статутних документів статусу ЗДО;
- урахування (чи навпаки) реальної соціальної ситуації, зв'язку з основними статутними документами річних планів;
- відповідність сучасним вимогам перспективно-календарного планування, а саме: чи має місце дублювання статусних і додаткових програм, чи не використовуються програми, що не мають методичного забезпечення;
- наявність (або відсутність) серйозної, планової роботи щодо розвитку кадрового потенціалу ЗДО;
- відповідність (чи навпаки) психологічного супроводу розвитку дитини статусу дошкільного закладу і сучасній нормативно-правовій базі тощо.

Моніторинг має декілька важливих позитивних моментів, а саме: система моніторингу заперечує проведення будь-яких несподіваних для виконавця перевірок (заздалегідь кожному члену колективу відомо – що, коли, в якому вигляді необхідно представити для перевірки); встановлює параметри діяльності й результату, окреслює ті межі, в які необхідно потрапити кожному виконавцю, щоб бути успішним; сильна мотиваційна дія: досягнення попередньо визначених високих результатів автоматично зачисляє автора до групи лідерів, означає його компетентність, майстерність тощо.

Професійно організований моніторинг дозволяє:

- своєчасно виявляти випадки порушення і невиконання законодавчих або інших нормативно-правових актів;
- здійснювати аналіз причин, що лежать в основі порушень, а також готувати пропозиції щодо їхнього попередження надалі;

- вивчати ефективність діяльності органів управління освіти і підвідомчих їм освітніх установ, посадовців;
- виявляти позитивні та негативні тенденції в розвитку територіальних систем дошкільної освіти;
- розробляти пропозиції з усунення негативних чинників і ознайомлення з позитивним управлінським досвідом [3, с. 25].

Таким чином моніторинг, як засіб управління, етичний, оскільки не «шукає тих, хто винен», психологічний, тому що сприяє підвищенню рівня мотивації персоналу через ясне бачення шляхів вирішення проблем і створює відчуття впевненості в успішності дій, педагогічний, оскільки сприяє об'єднанню членів колективу навкруги головної мети за допомогою включення їх у професійну управлінську діяльність з розвитку закладу дошкільної освіти. А головними критеріями оцінки ефективності дошкільної освіти є показники особистісного зростання дитини: чим адекватніше, ефективніше та різноманітніше розв'язує дитина доступні вікові навчальні та життєві проблеми, тим вища оцінка роботи дошкільного закладу (О. Кононко).

Отже, необхідно визнати той факт, що створення спеціальної технології освітнього моніторингу, усвідомлене і систематичне його застосування на всіх етапах – сутнісна потреба сучасної дошкільної освіти. А якість дошкільної освіти – це цілісна характеристика системи як першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості та сім'ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника.

Список використаних джерел:

1. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Додаток до листа МОН України від 13.06.2017 № 1/9-322. [URL:https://don.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/mon_noviy_rik.pdf](https://don.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/mon_noviy_rik.pdf) (дата звернення: 28.01.2019).
2. Коваленко О. Якість дошкільної освіти та шляхи її визначення. [URL:http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vird/2010_9/14.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vird/2010_9/14.pdf) (дата звернення: 28.01.2019)
3. Крутій К.Л. Методологічні аспекти моніторингу дошкільної освіти. *Вісник СевНТУ*. Вип. 105: Педагогіка: зб. наук. пр. Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. С. 23–26.
4. Крутій К.Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: Монографія. Запоріжжя, 2006, 172 с.
5. Ляшенко О. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 1(46). С. 5-12.
6. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.

Луган Олена Вікторівна,

учитель-методист, учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43

Швидка Любов Федорівна,

учитель-методист, учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43

Харківської міської ради Харківської області

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ПРЕДМЕТНИХ ОЛІМПІАД, КОНКУРСІВ, ТУРНІРІВ

У статті розкрито можливості педагогічного партнерства під час підготовки до предметних олімпіад, що уможлиблює розвиток професійних компетентностей педагога й успішність учня.

Ключові слова: предметні олімпіади, конкурси, турніри, педагогіка партнерства.

В умовах Нової української школи зростає значення розвитку інтелектуального і творчого потенціалу підростаючого покоління. Впровадження технологій педагогіки партнерства передбачає роботу з обдарованими учнями. Така робота в ЗЗСО з учнями є одним з пріоритетних напрямків формування компетентної особистості. Необхідно дотримуватися системи для досягнення результату. Варто здійснювати аналіз успіхів і досягнень учнів (очні заходи різного рівня). Важливо створити банк даних обдарованих дітей. Необхідно долучати фахівців психологічної служби з метою діагностики потенційних можливостей учнів. В умовах НУШ актуалізується створення для учнів ситуації успіху та впевненості. Інтеграція знань в умовах ЗЗСО та позашкільця спрямована на самовдосконалення. Участь в інтелектуальних творчих конкурсах, предметних олімпіадах, турнірах .

Система підготовки учасників олімпіад ґрунтується на:

- базовій підготовці з предмету;
- підготовці в межах формальної та інформальної освіти (гуртки, факультативи, курси за вибором);
- самопідготовці (дослідження наукової і науково-популярної літератури, опрацювання тестових завдань, пошук інформації в Інтернеті тощо);
- значимим складником є тьюторський супровід викладачів, які мають досвід участі в предметних олімпіадах, турнірах, конкурсах.

Базовий рівень досягається під час уроків, тому формування предметних компетентностей передбачає використання ефективних технологій:

- 1) особистісно-орієнтованого навчання;
- 2) інформаційно-комунікаційні технології;
- 3) технології диференційованого навчання;
- 4) проектні технології;
- 5) проблемно-пошукові та дослідницькі технології.

Доцільність застосування інтерактивних та інноваційних технологій під час уроку. А коучинг та педагогіка партнерства передбачає створення методичного кейсу вчителя для організації дослідження під час уроку, та до позаурочної дослідницької діяльності учня.

В організації неформальної та інформальної освіти значущими є курси за вибором і факультативи. Тому, доцільно використовувати не для обговорення питання теорії, практичні завдання, проектну діяльність, спрямовану на розвиток творчих та креативних здібностей учнів.

Так щорічно проводяться факультативи з краєзнавства та Харківщинознавства, розробляються туристичні маршрути по Україні та її регіонах, проводяться акції та флешмоби тощо. Високих результатів можна досягти лише при наявності систематичної роботи, починаючи з початку навчального року та бажано починати формувати конкурентно-спроможну особистість з початкової школи. Також важливо вирішити проблему співпраці обдарованих учнів та вчителів-предметників. Необхідна індивідуальна програма підготовки до олімпіади для кожного учня, що відображає його специфічну траєкторію від практики до творчості. По можливості на факультативних заняттях використовувати такий діагностичний інструмент, як інтелектуальні змагання з предмету або застосовувати знання у нестандартних ситуаціях, працювати на блогах вчителя, брати участь у дистанційних конкурсах. Це дозволить поступово учневі самостійно моделювати свою пошукову діяльність при вирішенні експериментальних завдань.

При підготовці учнів до олімпіад, турнірів, творчих конкурсів можна визначити ряд принципів:

Зокрема, принцип самостійності. Формування предметних компетентностей передбачає поєднання власних зусиль в процесі роботи з літературою при вирішенні різних завдань та співпраці з вчителем. Даний принцип, надає можливість самостійності учню, передбачає формуюче оцінювання з боку вчителя, колективний розбір і аналіз складних завдань.

Принцип активності знань. При підготовці до олімпіад, турнірів, творчих конкурсів відбувається поглиблення, уточнення і розширення запасу знань та формування основних компетентностей. Можна використовувати освітні платформи такі як освіторія¹, платформу НУШ тощо².

Важливо залучати школярів до можливостей шкільного порталу, мультимедійного кабінету, блогу вчителя. Розбір олімпіадних завдань минулих років є ефективною формою підготовки учнів для успішної участі в олімпіадах.

Навчання ґрунтується також на принципі підвищеного рівня складності. Він передбачає використання бази завдань до змагань, турнірів за різні роки. У психологічному плані реалізація цього принципу надає впевненість і можливість успішно виконати роботу учневі.

Значущим є аналіз результатів минулих олімпіад, турнірів, творчих конкурсів. Розкриваються упущення, недоліки. Аналізуються разом із учнями знахідки, що були не враховані в попередній діяльності. Це важливий етап роботи, як для вчителя, так і для того, хто навчається.

Важливим складником є психологічна підтримка. Вона дозволяє формувати в учнів упевненість у своїх інтелектуальних можливостях. Дозволяє виробити тактику виконання завдань на самій олімпіаді чи конкурсі налаштувати, що переможних місць небагато і необхідно обійти конкурентів. Всі учні знаходяться в рівних умовах, і результат залежить тільки від тебе.

Важливо також надавати заохочення чи бонуси з предмету.

На традиційних загальношкільних заходах ключовими фігурами вшанування є переможці Олімпіад та конкурсів дослідницьких робіт. Портрети кращих з них поміщаються на шкільному порталі в рубриці «Ними пишається школа». Їх праці можуть бути надруковані у збірниках та зберігатися як у вчителя так і у дитини.

Важливим фактором є зв'язок шкіл з вузами. Так співпраця впродовж кількох років поспіль не тільки дає поглиблені знання, а й вчить правильно оформляти олімпіадну роботу, працювати з джерелами тощо. Розвиток науково-дослідницьких навичок починається на рівні початкових класів: щорічно йде підготовка колективно – творчих проектів в межах курсів за вибором відповідно до профілю класу.

Робота може проводитись за індивідуальним планом: вибір теми, її актуальність і можливість самостійного дослідження, відповідність віковим особливостям.

Кілька років для формування навичок дослідницької діяльності передбачає співпрацю в межах факультативу «Основи науково-дослідної діяльності», де проводять тренінги, рольові ігри, дискусії, робота в бібліотеці і з інтернет-сайтами, навчають складати презентації, готувати доповіді тощо.

Результативними є соціальні проекти, де дослідження йде паралельно з реальною діяльністю, що приносить користь суспільству. Активна життєва позиція учнів, прояв любові до своєї малої батьківщини пізнання традицій, обрядів, особливостей життя та історичного минулого Харківщини та України – ось основа роботи учнів, вчителів, батьків у межах реалізації технологій педагогіки партнерства.

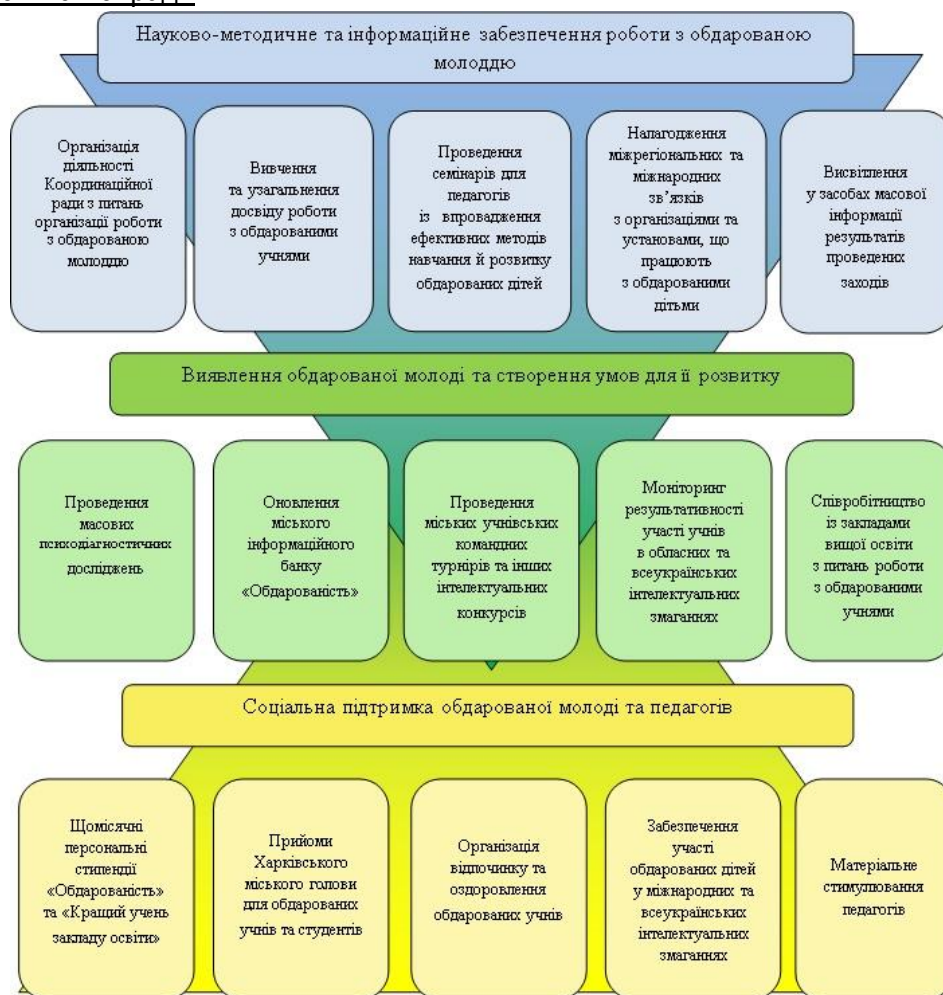
¹ Освіторія <http://osvitoria.org/novyny/>

² НУШ <http://nus.org.ua>

В умовах НУШ центральною фігурою в підготовці обдарованих дітей є вчитель. Крім теоретичної підготовки та методичної підтримки це компетентний фахівець-предметник, що володіє ерудицією, допитливістю, пошуковою активністю, знаннями в різних сферах життя, психології обдарованих дітей, мотивацією до цієї роботи, захопленістю і готовністю вирішувати виникаючі проблеми.

Важливо показувати результативність. Мої учні беруть участь в олімпіадах різного рівня і творчих наукових проєктів школярів і є призерами міських та обласних змагань:

Значущими для ЗЗСО є можливості системи роботи з обдарованою молоддю Департаменту освіти Харківської міської ради³

Таким чином, робота педагога з обдарованими дітьми в умовах НУШ це складний неперервний процес. Він вимагає від учителів особистісного зростання, формування ключових та предметних компетентностей. А також інтеграцію знань з різних предметів, а також тісну співпрацю з іншими вчителями, викладачами ВНЗ, адміністрацією і обов'язково з батьками учнів. Він вимагає постійного зростання майстерності та педагогічної гнучкості. Обдаровані діти – це інтелектуальний творчий потенціал.

Таким чином, якщо раніше вчитель виявить здібності в своїх учнів, то зуміє створити для них умови для навчання та розкриє потенціал використовуючи технології педагогіки партнерства. При цьому необхідно врахувати проблеми: наступність роботи з обдарованими дітьми вчителів різних предметів в ЗЗСО. Бажано охопити всіх дітей, що мають потенціал в інтелектуальній обдарованості. Співпраця вчителів, батьків, учнів, вчителів ВНЗ, адміністрації не обмежується

³ Система роботи з обдарованою молоддю Департаменту освіти Харківської міської ради
<http://www.kharkivosvita.net.ua/content/7>

часовими межами і вимагає великої самовіддачі від керівника. Існують технічні та матеріальні обмеження: робота учня повинна бути не реферативною, але не завжди є можливість для дослідження. Обмежений список конкурсів, що враховуються при атестації вчителів, жорсткі рамки відбору до змагань, до дослідних проектів це обмежує можливості учнів.

Список використаних джерел:

1. Освіторія <http://osvitoria.org/novyny/>
2. НУШ <http://nus.org.ua>
3. Система роботи з обдарованою молоддю [Департаменту освіти Харківської міської ради](http://www.kharkivosvita.net.ua/content/7)
<http://www.kharkivosvita.net.ua/content/7>

Ляху Людмила Василівна,

учитель фізичної культури

КУ Сумська СШ I-III ст. № 7 імені Максима Савченка Сумської міської ради

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ (УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ ПІД ЧАС ПЛAVАННЯ) НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті проаналізовані підходи щодо формування здорового способу життя в учнів 5-9 класів засобами плавання на уроках фізичної культури та у позаурочний час.

Ключові слова: формування, здоров'я, учні, заняття, оздоровлення, плавання.

Постановка проблеми. Здоров'я нації – суттєвий показник суспільного та економічного розвитку держави. Здоров'я дітей – її майбутнє. Оздоровчі заняття плаванням позитивно впливають на стан здоров'я учнів, оскільки плавання представляє собою той вид спорту, що позитивно впливає цілком на весь організм людини, але особливо на серцево-судинну й дихальну систему. Дуже важливим є той факт, що заняття плаванням не передбачає ніяких побічних ефектів, є тільки протипоказання при яких відвідування басейну або не бажано, або заборонено. Плавання в басейні здатне знімати стрес й дратівливість, що позначається на психоемоційному стані, тому регулярні заняття плаванням має оздоровчий вплив, який є необхідним впродовж навчання учнів у школі (Н. Ж. Булгакова, 1999 й інші). Потрібні ґрунтовні знання, велике бажання та сила волі, щоб бути і залишатися здоровим. Проблема здорового способу життя учнів набула такої актуальності, що сьогодні ми говоримо про неї, як про глобальну загрозу всієї нації. Для вирішення її насамперед слід усвідомити для кожного з нас значущість самого поняття «здоровий спосіб життя». Поступове усвідомлення на державному рівні значущості профілактики, збереження, підтримки та відновлення здоров'я нації передбачає знаходження шляхів підвищення в учнів середнього шкільного віку усвідомлення цінності здоров'я, здорового способу життя. Пріоритетним завданням системи освіти є формування в особистості відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я свого оточення, як найвищих суспільних та індивідуальних цінностей.

Отже, дослідження проблеми формування здорового способу життя в учнів середнього шкільного віку є достатньо важливою та актуальною проблемою.

Аналіз останніх публікацій. В результаті аналізу науково-методичної літератури з проблематики фізкультурно-оздоровчих занять з плавання дітей середнього шкільного віку, можна зробити висновки, що регулярні заняття плаванням сприяють загартовуванню, підвищенню життєвого тону організму, покращують функції вегетативних систем, сприяють підвищенню працездатності [2; с.11-16]. Вчені довели, що одним з найефективніших засобів впливу на

організм дітей з метою зміцнення здоров'я, всебічного розвитку та підвищення адаптаційних можливостей слід вважати рухову активність в умовах водного середовища [8-10].

Мета статті – проаналізувати підходи щодо формування здорового способу життя в учнів 5-9 класів засобами плавання на уроках фізичної культури та у позаурочний час.

Виклад основного змісту. Фізична культура – одна з основних складових здорового способу життя, збереження, розвитку здоров'я людей. Комплексна програма з фізичного виховання школярів має оздоровчий напрямок. Тому роль вчителя фізичної культури в поліпшенні здоров'я, підвищенні працездатності школярів і їх правильному фізичному розвитку дуже велика. Заняття фізичною культурою і спортом сприяють гармонійному розвитку організму дітей та підлітків. Під впливом щоденних фізичних вправ укріплюється ріст тіла, збільшується окружність грудної клітини, життєва ємкість легень, м'язова сила, поліпшується робота серцево-судинної системи. Для фізичного виховання характерна комплексність у застосуванні засобів, причому до засобів варто відносити, крім фізичних вправ, природні сили природи і гігієнічні фактори, але ведучим і специфічним засобом фізичного виховання є фізичні вправи. Заняття фізичними вправами допомагають в навчанні. По-перше, регулярні заняття фізкультурою і спортом покращують здоров'я і підвищують загартованість організму. По-друге, під дією тренувань покращується фізичний розвиток, робота серця, підвищується сила дихальних м'язів. Реалізація принципу оздоровчої спрямованості системи фізичного виховання можлива тільки за умови, якщо заняття фізичними вправами стануть органічною частиною життєдіяльності людини. З іншого боку, фізичні вправи дадуть належний ефект тільки при дотриманні необхідних гігієнічних норм.

Відомо, що одна і та ж фізична вправа може привести до різних ефектів і, навпаки, різні фізичні вправи можуть викликати однаковий результат. Це є доказом того, що фізичні вправи самі по собі не наділені якимись постійними властивостями, що дозволяють у всіх випадках досягати рівної ефективності. Цілісний погляд на здоров'я можна представити у виді чотирикомпонентної моделі, у якій виділені взаємозв'язки різних його компонентів і представлена їхня ієрархія. Проблема здоров'я учнів стає пріоритетним напрямком розвитку освітньої системи сучасної школи, стратегічна мета якої – виховання і розвиток вільної життєлюбної особистості, збагаченої науковими знаннями про природу і людину, готової до творчої діяльності і морального поведіння. Ведучими задачами школи в даний час є: розвиток інтелекту, формування моральних почуттів, турбота про здоров'я дітей. Усе це погодиться з основними напрямками проекту реформи загальноосвітньої школи, у якому на одному з перших місць стоїть здоров'я школярів.

Плавання є прекрасним засобом загартування і підвищення стійкості до дії низьких температур, простудних захворювань і інших змін зовнішнього середовища (В. Деревянко, В. Сілкова, Т. Перець, Д. Силантьєв, 2012). Перебування у оді відмінно тренує механізми, регулюючі тепловіддачу організму, підвищуючи його стійкість до зміни температур. Плавання є унікальною фізичною вправою яка сприяє фізичному розвитку, загартуванню і зміцненню здоров'я. Заняття плаванням особливо корисні для дітей і підлітків. Оскільки сприяють розвитку серцево-судинної та дихальної систем, що у свою чергу викликає зміцнення опорно-рухового апарату дитини. Спортивне плавання гармонійно розвиває всі групи м'язів. Систематичні заняття плаванням і спеціальна гімнастика тренують всі фізичні якості, як: витривалість, сила, швидкість, рухливість у суглобах, координація рухів. Вправи, що виконуються на суші та у воді, укріплюють не тільки м'язи рук і ніг, а і м'язи тулуба, що особливо важливо для формування правильної постави у дітей і підлітків.

Завдяки систематичним рухам і горизонтальному положенню тулуба, що розвантажує хребетний стовп від тиску на нього ваги тіла, плавання є прекрасною коригуючою вправою, яка знімає порушення постави, сутулість, сколіоз, кіфоз (А. Зверев, Н. Гуринова, 1974). Безперервна робота ніг в швидкому темпі з постійним подоланням опору води, в безопорному положенні, тренує м'язи і зв'язки гомілковостопного суглобу, допомагає формуванню і зміцненню дитячої стопи.

Плавання це аеробний вид спорту, фізичні вправи викликають в крові дітей і підлітків гормону росту – соматотропну в 10-20 разів (В. Деревянко, В. Сілкова, Т. Перець, Д. Силантьєв, 2012). Заняття плаванням сприяють укріпленню зовнішнього дихання, збільшують життєву ємкість легенів та об'єм грудної клітки; оскільки щільність води ускладнює виконання вдиху, зміцнюються і розвиваються легені. Плавання з затримкою дихання, пірнання, занурення під воду тренують стійкість до гіпоксії, вміння переносити нестачу кисню. Заняття плаванням розвивають такі риси особистості, як цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, рішучість, сміливість, дисциплінованість, вміння співпрацювати в колективі. Саме тому плавання сприятливо впливає не тільки на фізичний розвиток дитини, а й на формування її особистості [4; 6].

О. Терещенко (2011), І. Гончар (2006), Р. Раєвський (2005) відмічають лікувальну дію плавання на організм, яке благотворно впливає на основні показники фізичного розвитку людини: зріст, вага; є прекрасним засобом профілактики і виправлення: порушень осанки, сколіозів, плоскостопості; зміцнення серцево-судинної і нервової системи; розвитку дихального апарату і м'язової системи (розтяжка м'язів плечового поясу, рук, тренування м'язів грудей, спини і живота, формування м'язів ніг); сприяє зростанню і зміцненню кісткової тканини; зміцнює суглоби, надає їм гнучкість; усуває збудливість і дратівливість, що в наш час є дуже актуальною проблемою

Висновки.

1. Плавання сприятливо впливає не тільки на фізичний розвиток дитини, а й на формування її особистісних якостей: наполегливості, дисциплінованості, сміливості, самостійності та цілеспрямованості. Одночасно з навчанням плаванню дітям прищеплюються вміння та навички самообслуговування, що дуже важливо для їх всебічного розвитку.

2. Плавання – чудовий спосіб оздоровлення й підтримки організму, розвиток усіх груп м'язів, покращення стану функціональних систем.

3. Відновлення психофізичної готовності учня до ведення навчальної діяльності й загальної працездатності організму.

4. Розвиток інтелекту, формування моральних почуттів, турбота про здоров'я дітей. Усе це погодиться з основними напрямками проекту реформи загальноосвітньої школи, у якому на одному з перших місць стоїть здоров'я школярів.

Список використаних джерел:

1. Плавання в школі: Метод. посіб. для вч. фізичної культури загальн. навчальних закладів / В. Деревянко, В. Сілкова, Т. Перець, Д. Силантьєв. Київ: Самміт-Книга, 2012. 176 с.

2. Гончар І.Л. Методика преподавания плавания: технологии обучения и совершенствования. Ч. II: Одесса: Друк, 2006. 696 с.

3. Велитченко В.К. Физкультура без травм. Москва: Просвещение, 1993. С. 114–128.

4. Викулов А.Д. Плавание: учебник. Москва: ВЛАДОС, 2004. 367 с.

5. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание: учеб. пос. / под ред. Н.Ж. Булгакова. 2-е изд., стереотип. Москва: Академия, 2008. 430 с.

6. Булгакова Н.Ж. Познакомьтесь – плавание. Москва: ООО Из-во «Астрель», 2002. 160 с.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто актуальність інклюзивного навчання, необхідність підвищення компетентності вчителя початкових класів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти. Виокремлені рівні та характеристики професійної компетентності вчителя початкових класів з інклюзивною формою навчання.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, інклюзивна складова, компетентність, професійна компетентність, індивідуальна програма розвитку, індивідуальний навчальний план, адаптація, модифікація.

Сьогодні в Україні набирає потужних обертів освітня реформа, невід'ємною частиною якої є інклюзивна складова. Обраний державою напрям на створення гідних умов навчання для дітей з особливими освітніми потребами – крок до впровадження європейських принципів та стандартів життя.

Інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія, що бере старт сьогодні і представляє собою побудову такого освітнього середовища, яке дозволить кожній дитині, включаючи дітей, що мають серйозні відхилення в психофізичному або емоційному, соціальному і інших аспектах розвитку, навчатися разом з усіма у закладі загальної середньої освіти, але на рівні своїх можливостей.

Інклюзивне навчання – це спосіб отримання освіти, при якому діти з особливими освітніми потребами навчаються в закладі загальної середньої освіти зі своїми однолітками за місцем свого проживання. Для вдалої реалізації інклюзивної складової освітньої реформи, Україна потребує кваліфікованих та компетентних вчителів початкових класів з інклюзивною формою навчання.

Реалізація інклюзивної моделі освіти потребує розв'язання низки завдань: організація освітньо-виховного процесу, яка би задовольняла освітні потреби всіх дітей; розробка системи надання спеціальних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створення позитивного клімату в шкільному середовищі та поза його межами. Якість освітньо-виховного процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються й реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини з особливими освітніми потребами, її індивідуальні особливості. Основний принцип інклюзивного навчання – якомога менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації.

Реформування освіти в Україні стосується нових освітніх стандартів, оновлення підходів та структур в організації освітньої діяльності, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Цілеспрямоване набуття дітьми з особливими освітніми потребами знань, умінь, навичок, орієнтація на розвиток компетентності, на розроблення та реалізацію ефективних механізмів її формування є важливою складовою освітньої політики держави. На сьогоднішній час, стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами, пов'язані з особистісним потенціалом педагога, його загальною та професійною культурою, компетентністю, без чого розв'язання проблеми інклюзивного навчання та виховання таких дітей неможливе.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблемі професійної компетентності педагога

присвячено чимало робіт у галузі психології та педагогіки (Д.А. Альфорова, А.К. Маркова, В.А. Мижерикова, М.Н. Єрмоленко, Н.А. Разіна, М.В. Рижаків, В.А. Семиченко, Є.Є. Шишов та ін.). Ця проблема перебувала в полі зору таких вітчизняних дослідників, як В.І. Бондар, Н.В. Глинянюк, Г.О. Ковальчук, Є.Е. Коваленко, В.В. Крижко, Є.М. Павлютенков, С.П. Тищенко. Розробленню нових підходів до навчання педагогів, моделювання різних аспектів педагогічної діяльності, компетентнісного підходу присвячені праці Є. Аксьонової, Л. Богомолова, О. Овчарука тощо.

У словнику іншомовних слів компетентність визначено як поінформованість, обізнаність, авторитетність. Відомий дослідник компетентності В.А. Дьомін відзначає, що основною складовою компетенції є вміння, він зводить сутність компетентності до рівня умінь особистості, що відображає ступінь відповідності певної компетентності та дозволяє діяти конструктивно в мінливих соціальних умовах.

Поняття компетентності інтегрує когнітивний, мотиваційний, етичний, соціальний і поведінковий компоненти. Бути компетентним – означає вміти мобілізувати у певній ситуації набуті знання та досвід.

Компетентність – це специфічна здібність, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у реальних життєвих ситуаціях. У людини мають бути певні знання – інструменти, особливі способи мислення та життєві навички. Однак природа компетентності така, що оптимальні результати у розв'язанні проблем можливі лише за умови глибокої особистої зацікавленості людини.

Н.В. Кузьміна до видів компетентності відносить – спеціальну (у галузі викладання дисципліни); методичну (у галузі способів формування знань, умінь і навичок в учнів); психолого-педагогічну (у сфері мотивів, здібностей, спрямування учнів); рефлексія педагогічної діяльності або аутопсихологічна компетентність.

Є багато підходів різних авторів щодо визначення поняття професійної компетентності педагога. Професійна компетентність педагога належить до розряду особистісно-діяльнісних, наголошує Е.М. Нікітін і виділяє такі компоненти компетентності як: особистісно-гуманістична орієнтація; здатність до систематичного бачення педагогічної реальності та систематичної діяльності у професійно-педагогічній ситуації; орієнтація у предметній галузі; опанування сучасних педагогічних технологій; здатність до інтеграції з вітчизняним, зарубіжним, історичним інноваційним досвідом; креативність у професійній сфері, наявність рефлексивної культури.

На думку багатьох фахівців загальними і обов'язковими характеристиками професійної компетентності є: *гностична* (когнітивна) – відтворює наявність необхідних професійних знань (їхній об'єм знань та рівень головними характеристиками компетентності); *регулятивна* – дозволяє використовувати професійні знання для вирішення професійних завдань; *рефлексивно-статусна* – дає право діяти відповідним чином за рахунок визнання авторитету; *нормативна* – відображає коло професійних повноважень; *комунікативна* – визначає можливість встановлення контактів різноманітного виду для здійснення практичної діяльності.

Сучасна освіта має готувати людину, котра здатна надзвичайно глобалізованому й динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя, тому інклюзивна освіта відчуває гостру потребу у кваліфікованих педагогічних кадрах, адже від їх результативності діяльності, у величезній мірі залежить навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, а також розвиток інклюзивної освіти в цілому в Україні.

Компетентність вчителя початкових класів, його педагогічна, психологічна і методична підготовленість багато в чому визначають якість навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасний вчитель початкових класів повинен володіти високим рівнем сформованості педагогічної культури, особистісним авторитетом, розвиненими організаторськими здібностями, високою культурою поведінки, професійною компетентністю та вмінням застосовувати всі свої знання в практичній діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатність до творчості й рефлексії.

Успішність професійної діяльності вчителя початкових класів з інклюзивною формою навчання зумовлюють психолого-педагогічні й методичні знання, базові знання, що є фундаментом формування індивідуального стилю діяльності, перспектив для вдосконалення педагогічних технологій.

У процесі роботи з дитиною з особливими освітніми потребами вчитель початкових класів вирішує завдання корекційного навчання, виховання та розвитку, що й визначає основні функції його діяльності в інклюзивному класі:

1. Одержання й накопичення нових знань щодо форм, прийомів та методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Реалізація цієї функції припускає наявність здібності опановувати спеціальними знаннями, знаннями з педагогіки, психології, а також творчо використовувати накопичені знання.

2. Проектування процесу корекційного навчання. Педагог обирає методику та технологію корекційного навчання, відповідно до вікових особливостей дітей. При проектуванні він повинен творчо підходити до використання вже розроблених технологій, методів, прийомів або пропонувати власні.

3. Уміння планувати – необхідні складові діяльності вчителя початкових класів. Відбір та структурування змісту корекційного заняття. Педагог конструє кожне корекційне заняття, враховуючи рівень розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Складання, при потребі, індивідуальної програми розвитку і індивідуального навчального плану та визначення адаптацій та модифікацій навчальних завдань та програм.

4. Організація освітньо-виховного та корекційного процесу, що включає як організацію діяльності дитини з особливими освітніми потребами, так і організацію діяльності вчителя з досягнення цілей корекційного навчання.

5. Організація взаємодії з суб'єктами педагогічного процесу.

6. Здійснення виховного впливу на дитину з особливими освітніми потребами, на його соціально-моральну сферу. Позитивний вплив можливий лише за умови емоційної гармонії й спільної цілеспрямованої діяльності з ним.

Суть діяльності вчителя початкових класів можна визначити такими її складовими:

1. Корекційна освітня складова включає: виклад матеріалу; формування професійних і фахових навичок; здійснення виховного впливу; оцінка й контроль результатів корекційного навчання. Діяльність вчителя початкових класів спрямована на активізацію творчого потенціалу дитини з особливими освітніми потребами, стимулювання самостійності у пошуку навчального рішення.

2. Виховна складова передбачає необхідність постійного виховного впливу на особистість дитини з особливими освітніми потребами, що забезпечує формування її життєвих цінностей тощо.

3. Самоосвітня складова включає діяльність педагога по самовдосконаленню себе як

професіонала, підвищення фахового рівня.

Професійна готовність фахівця є складним, багаторівневим явищем. Перелік знань, умінь і навичок, яким повинен володіти вчитель початкових класів з інклюзивною формою навчання, досить широкий: розуміння концептуальних основ спеціальної педагогіки та психології; знання вікових, соціальних, психологічних і культурних особливостей дітей з особливими освітніми потребами; методологічних й психологічних основ процесу виховання; володіння методикою викладання предметів, інноваційними новими технологіями навчання; методикою діагностики знань дітей з особливими освітніми потребами; знаннями, достатніми для аналітичної оцінки, вибору і реалізації освітньої програми; уміння відбирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технології навчання; уміння створювати й підтримувати сприятливе навчальне середовище, що сприяє досягненню цілей навчання, розвивати інтерес учнів з особливими освітніми потребами і мотивацію навчання, формувати й підтримувати зворотній зв'язок.

Проте є фактори, що перешкоджають професійній ефективності діяльності вчителя початкових класів з інклюзивною формою навчання: низький рівень мотивації до виконання посадових обов'язків; відсутність усвідомлення своєї професійної місії; стереотипність в роботі, прихильність до одного підходу, категоричність; упереджене ставлення до особистості дитини з особливими освітніми потребами; відсутність потреби в самореалізації, саморозвитку.

Постійний моніторинг власної професійної діяльності та рефлексія – рушій професійного та особистого вдосконалення вчителя початкових класів, підвищення його компетентності.

Список використаних джерел:

1. Викладач вищого навчального закладу: культура, діяльність, професіоналізм / За ред. В.М. Гриньової. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. 150 с.
2. Віаніс-Трофименко К.Б., Лісовенко Г.В. Підвищення професійної компетентності педагога. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 176 с. *Управління школою*. Вип. 7 (55).
3. Ельконін М.В. Формування професійної компетентності вчителя. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 112 с. *Управління школою*. Вип.5 (125).
4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посібн. / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.
5. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Постанова Кабінету Міністрів України №872 від 15.08.2011*. [URL:https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF](https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF) (дата звернення: 02.02.2019).

Маковоз Олег Юрійович,
викладач фізики

ДНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва та автотранспорту»

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ УЧНІВ

У статті розглянуті причини необхідності розвитку інформаційної компетентності викладача фізики, приклади та аналіз її практичного застосування при викладанні предмету та в позаурочній діяльності учнів з предмету.

Ключові слова: інформаційна компетентність, особистісно-професійна компетентність, інформаційні технології, навчальний проект, проектні технології, інформаційні технології, інформаційна культура, сучасні вимірювальні пристрої.

Інформаційна компетентність є однією з ключових компонентів особистісно-професійної компетентності педагога. Вона передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння знаходити інформацію, опрацьовувати різні види інформації та застосовувати їх відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

Інформаційна компетентність також є складовою інформаційної культури, яка містить багатоаспектні та взаємопов'язані елементи – інтелектуальний потенціал, інформаційний світогляд, інформаційний менталітет, інформаційно-орієнтаційну діяльність [1, с. 68].

Інформаційна компетентність викладача фізики може масштабно використовуватись при викладанні предмета та в позаурочній діяльності учнів з даного предмету по наступним причинам:

1. Фізика передбачає обов'язкове використання чисел, таблиць, формул, графіків. З таким матеріалом швидше, точніше та зручніше працювати за допомогою відповідного програмного забезпечення.

2. Враховуючи стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційної та мікроелектронної техніки останнім часом з'явилася можливість використовувати датчики на смартфонах для дослідження фізичних явищ та процесів.

3. З появою та розвитком Інтернету з'явилася можливість швидко знаходити потрібну інформацію в мережі.

4. Є можливість використання віртуальних лабораторій для виконання наукових експериментів, лабораторних та практичних робіт, а також перевіряти та оцінювати знання учнів за допомогою відповідних електронних засобів. Застосування комп'ютера на уроці фізики – це ефективний засіб пізнавальної діяльності учнів, що дає можливість викладачеві суттєво удосконалювати урок [4, с. 4].

5. Ефективним засобом формування предметної й ключових компетентностей учнів у процесі навчання фізики й астрономії є навчальні проекти [3, с. 4]. Їх доцільно виконувати з використанням сучасних технічних засобів.

Прикладами навчальних проектів є:

– Реферат, повідомлення, стіннівка (створюються за допомогою текстового процесора).

– Слайдова презентація (створюється за допомогою редактора слайдових презентацій).

– Відеокліп (створюється за допомогою редактора потокових презентацій).

– Електронні буклети, бюлетені (створюються за допомогою редактора публікацій).

– Веб – сторінка.

– Результати дослідів, експериментів оформляються у вигляді таблиць та графіків у

Електронних таблицях.

Викладач може розширювати самостійний експеримент учнів з використанням сучасних вимірювальних пристроїв, зокрема датчиків, що містяться в смартфонах і планшетах. Наприклад:

1) GPS (Global Positioning System). Смартфон приймає сигнал точного часу від відповідних супутників. Завдяки тому, що супутники розміщені на різній відстані від смартфона, смартфон з певною затримкою отримує від кожного супутника інформацію про час. Далі на основі цієї інформації програмне забезпечення смартфона розраховує його координати.

2) Датчик світла.

3) Датчик наближення (використовує інфрачервоне світло, яке випромінює людське тіло).

4) Крокомір.

5) Акселерометр (G - сенсор) – визначає кут нахилу пристрою відносно поверхні Землі, входить до складу крокоміра.

6) Гіроскоп (фіксує переміщення пристрою у просторі, швидкість переміщення, визначає сторони світу).

7) Магнітометр (Датчик Холла).

8) Барометр (датчик атмосферного тиску).

9) Температурні датчики.

10) Гігрометр (датчик відносної вологості повітря).

11) Пульсометр.

12) Сканер відбитків пальців.

13) Дозиметр (фіксує X – та γ – промені).

Дослідження ефективності використання інформаційно - комунікаційних технологій при вивченні фізики велися у ДНЗ «СВПУБА» у 2009- 2015 рр.

Прикладом використання проектних технологій в позаурочній діяльності учнів є підготовка учнями інформаційних матеріалів до Міжнародного конкурсу «Енергія і середовище» [2, с. 9].

Роботи, які виготовляли учні проходили по номінації «Інформаційні матеріали про недопущення змін клімату». Виготовлення робіт було побудовано за наступним принципом: учні, які мали бажання взяти участь у конкурсі пропонували свої теми та методи і форми їх розкриття або радилися по цим питанням з керівником проекту. Обмежень певною навчальною дисципліною у виборі тем не було, тому робота виконувалася з використанням тісних міжпредметних зв'язків.

Після вибору теми, методу та форми її розкриття (публікація, презентація, малюнки тощо) учасник конкурсу (автор роботи) повинен був переглянути підручник з вибраної теми, проконсультуватися з викладачем даного предмету, опрацювати додаткову літературу, знайти інформацію в Інтернеті, потрібним способом оформити роботу.

При цьому потрібно було підтримувати постійний контакт з керівником проекту, який виконував як дорадчу, так і контролюючу функції.

Виготовлені учнями роботи повинні були мати також професійну спрямованість на професії, які отримують учні в даному навчальному закладі. Наприклад, значний вплив на атмосферу Землі мають викиди, які утворюються при роботі автомобільного транспорту, а також тепло, що при цьому виділяється, бо атмосфера виконує для автомобіля функцію холодильника (спеціальності автомобільного профілю). Також тепло виділяється при приготуванні їжі (спеціальності харчового напрямку), різанні, зварюванні металу (спеціальності зварювального напрямку), роботі комп'ютерів та інших інформаційних пристроїв (спеціальності комп'ютерного напрямку). А зелені насадження поглинають вуглекислий газ, який бере участь у створенні парникового ефекту і, завдяки цьому, виділяють кисень (спеціальності ландшафтного дизайну).

В процесі виготовлення проектів учні повинні були отримати додаткові знання з вибраної теми, вміння знаходити потрібну інформацію в інформаційних джерелах та представити отриману інформацію в доброму естетичному вигляді зі зрозумілим смисловим навантаженням.

Очікувалось також, що в результаті роботи над проектами учні підвищать як рівень знань з тем, які будуть використовуватися в проектній роботі, так і підвищать рівень вмінь та навичок при роботі з комп'ютером та необхідним програмним забезпеченням.

Виготовлення навчального проекту починалось зі створення плану навчального проекту. Метою одного з проектів було створення бюлетеню, в якому міститься інформація про озоновий шар атмосфери Землі, механізм його утворення, фізичні величини та одиниці для вимірювання кількості озону, а також звернута увага на загрози озоновому шару від техногенної діяльності людини. Особлива увага приділяється опису впливу фреонів на знищення озонового шару.

Навчальні цілі та очікувані результати навчання: учні набудуть знання про озоновий шар атмосфери Землі, механізм його утворення, фізичні величини та одиниці для вимірювання кількості озону, а також про загрози озоновому шару від техногенної діяльності людини, розглянуть поняття фреонів та їх впливу на знищення озонового шару.

У процесі створення проекту передбачалось також встановлення учнями міжпредметних зв'язків з природничими предметами, інформатикою та інформаційними технологіями.

Діяльність учнів: пошук інформації, вивчення теми, визначення типу та дизайну публікації, створення публікації.

В результаті застосування проектних технологій учні підвищили свої знання з тем, за якими виготовляли інформаційні матеріали, відпрацювали вміння знаходити потрібну інформацію в інформаційних джерелах та представляти отриману інформацію в доброму естетичному вигляді зі зрозумілим смисловим навантаженням. Це відобразалося в тому, що роботи були високо відзначені організаторами конкурсів. Учні, які брали участь у виготовленні проектів також підвищили рівень вмінь при користуванні відповідним програмним забезпеченням – редактором комп'ютерних публікацій, редактором мультимедійних комп'ютерних презентацій, графічним редактором. Підтвердженням цього є високий рівень знань, вмінь та навичок при здачі заліків з відповідних тем, а також при виконанні теоретичної та практичної частин контрольних робіт. Також спостерігалось збільшення швидкості набору текстів та зменшення кількості помилок при наборі текстів як наслідок відпрацювання навичок роботи з клавіатурою комп'ютера при проектній діяльності, що підвищувало якість знань учнів з інформатики.

Враховуючи результати дослідження можна вважати, що інформаційна компетентність викладача фізики, яка лежала в основі діяльності учнів позитивно вплинула на якість знань учнів. Для розвитку інформаційної компетентності викладача фізики найбільш дієвим засобом є самоосвіта, яка виражається у оволодінні новим програмним забезпеченням, вивченню нових можливостей комп'ютерної та інформаційно – комунікаційної техніки. В такому разі викладач зможе як ефективніше викладати предмет, так і формувати в учнів вміння користуватись відповідною технікою.

Список використаних джерел:

1. Баришполець О.Т. та ін. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчальний посібник / За ред. Л.А. Найдюнової, О.Т. Баришпольця. Київ: Міленіум, 2010. 440 с.
2. Маковоз О.Ю. Конкурс «Енергія і середовище» в закладі професійної освіти (з досвіду роботи з обдарованими учнями). Суми: ДНЗ СВПУБА, 2014. 20 с.
3. Метод проектів на уроках фізики / Т.О. Ангельчук та ін. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 127 с.
4. Методичні рекомендації щодо застосування телекомунікаційних засобів у викладанні астрономії і фізики / Р.М. Близнюкова, А.О. Бойко. Суми: НМЦ ПТО, 2010. 72 с.

Мальцева Олена Володимирівна,
методист Лебединського центру позашкільної освіти
Лебединської міської ради Сумської області

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Виявлення, навчання та виховання обдарованих і талановитих дітей є одним із головних завдань закладу позашкільної освіти, який охоплює такі галузі знань і практичної діяльності, які виходять за межі шкільної програми та підручника. Обдарована дитина буде успішно розвиватися,

якщо поряд з нею знаходиться досвідчений творчий педагог, а освітній процес буде цікавим, різнобічним та результативним.

Готовність педагога до роботи з обдарованими дітьми виявляється у високому рівні професійно-педагогічної компетентності спеціаліста до даного виду діяльності, що базується на сукупності спеціальних знань і вмінь та стійкому вмотивованому бажанні здійснювати цю діяльність.

Зважаючи на це, визначені такі компоненти готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми: позитивна мотивація; достатній рівень професійно-педагогічної компетентності; рефлексія і корекція (мотиваційно-вольовий, інтелектуально-операційний, оцінювально-рефлексивний критерії). *Мотиваційно-вольовий* критерій містить професійну спрямованість та наявність особистісних якостей, які характеризують придатність спеціаліста здійснювати роботу з розвитку здібностей та обдарувань. *Інтелектуально-операційний* критерій відображає наявність певного рівня професійної компетентності за основними напрямками роботи: створення умов розвитку особистості в колективі; індивідуально-корекційна робота з обдарованими дітьми; взаємодія з іншими учасниками освітнього процесу для реалізації цілей та завдань діяльності. *Оцінювально-рефлексивний* критерій характеризує педагога з точки зору його вміння аналізувати результати своєї діяльності, усвідомлення ним свого рівня професійної підготовки до реалізації мети і завдань роботи, а також усвідомлення потреби в професійній самоосвіті, самовдосконаленні.

Зміст підготовки педагога до роботи з обдарованими дітьми здійснюється за наступними напрямками: нормативно-правове забезпечення роботи з обдарованими дітьми; трансляція досягнень науки, їх творче осмислення та адаптація до сучасних умов; робота з обдарованими дітьми як цілісна система; сучасні методи і форми роботи з обдарованими дітьми; інноваційні підходи до організації роботи з обдарованими дітьми; діагностика готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми.

Педагог повинен володіти знаннями і вміннями, необхідними для успішної та результативної роботи з обдарованими дітьми:

- цілеспрямовано поєднувати різні види діяльності;
- правильно організовувати самостійну роботу дітей, раціонально використовувати завдання практичного й творчого рівнів;
- застосовувати диференційований та індивідуальний підхід до вихованців;
- надавати дитині свободу вибору галузі застосування своїх здібностей, методів досягнення мети;
- заохочувати роботу над проектами, запропонованими самими вихованцями;
- надавати авторитетну допомогу дітям, які висловлюють відмінну від інших точку зору [2].

Педагоги-практики добре знають, що слід створити на занятті такий психологічний клімат, у якому діти прагнуть висловлювати будь-які відповіді, припущення, навіть, помилкові. Важливою якістю є чуйність педагога до переживань та потреб дітей, бо тільки такий педагог здатний допомогти їм впоратись з негативними емоціями.

Необхідно бути доброзичливим і терпимим до відповідей дитини, вміти приймати і спокійно обговорювати навіть такі варіанти рішень, які на перший погляд здаються абсурдними. Невиправні негативні наслідки може мати байдужість педагога до успіхів дітей. Значне завищення чи заниження вимог до дитини, необ'єктивність в оцінках також не можуть заохочувати до прояву творчих здібностей [1].

Враховуючи особливості психіки обдарованих дітей, від педагога вимагається наявність певних психофізичних якостей. Найголовнішими серед них є міцне здоров'я, особлива

витривалість нервово-психічної системи, уміння точно й коректно виражати свої почуття через жести, міміку.

Важливою якістю педагога є вміння залучати до процесу розвитку обдарованості батьків, координувати свої дії з ними, надавати їм допомогу в усвідомленні власних прагнень і потреб. Участь сім'ї є важливим елементом розвитку обдарованих дітей. У завдання педагога входить здійснення пошуку ефективних шляхів спільної роботи сім'ї і закладу освіти [3].

Педагоги Лебединського центру позашкільної освіти визначили наступні шляхи роботи з обдарованими вихованцями:

- здійснення діагностики з виявлення творчої обдарованості;
- створення проблемних ситуацій, що вимагають альтернативи, прогнозування, творчої уяви, фантазії;
- виконання вправ та завдань, вирішення яких вимагають творчого підходу;
- оволодіння на високому рівні технологічними прийомами роботи;
- здійснення індивідуальної роботи;
- розробка та впровадження власних творчих задумів та ініціатив;
- створення ситуацій вільного вибору та відповідальності за прийняте рішення;
- залучення обдарованих вихованців до благодійних акцій, виставок, ярмарок, творчих заходів, фестивалів, проведення майстер-класів;
- стимулювання та заохочення творчої ініціативи вихованців;
- залучення обдарованих вихованців до роботи обласних мистецьких шкіл;
- організація співпраці з батьками, закладами освіти міста та області.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва В. Є. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими школярами. *Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти*. Матер. Всеукр. науково-практ. конфер. м. Рівне, 22-23.11.2007р. [URL:http://www.roippo.rivne.com/](http://www.roippo.rivne.com/)
2. Жосан О.Є. Концептуальні засади підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями. [URL:cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/obdarovani.doc](http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/obdarovani.doc)
3. Левенець В. В. Психолого-педагогічні аспекти спілкування вчителя з батьками обдарованих дітей. Матер. *Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти*. Всеукр. науково-практ. конфер. м. Рівне, 22-23.11.2007 р. [URL:http://www.roippo.rivne.com/](http://www.roippo.rivne.com/).

Мащенко Олександр Васильович,

учитель фізики, астрономії вищої категорії

Косівщинського ЗСО I-III ст. ім. Лесі Українки Сумської районної ради Сумської області

ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АСТРОНОМІЇ

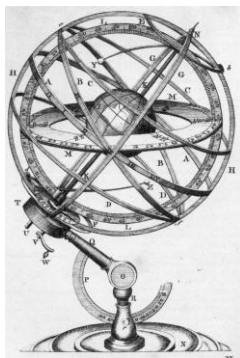
Астрономія – одна з найдавніших наук, що зародилась із практичних потреб людини й бажання пізнати довкілля. Головною метою вивчення астрономії в закладах загальної середньої освіти є формування загальнокультурної компетентності, наукового світогляду та основ системи знань про методи й результати вивчення законів руху, фізичної природи, еволюції небесних тіл та Всесвіту в цілому. Формування експериментальної компетентності учня з астрономії відбувається під час виконання практичних робіт, при ознайомленні з астрономічними приладами і проведенні астрономічних спостережень. Метод спостережень в астрономії є одним з основних методів

вивчення природи. Для вивчення астрономії шкільні астрономічні спостереження мають таке саме принципове значення, як демонстрації й лабораторні роботи у фізиці.

Спостереження в астрономії поділяють на демонстраційні, навчальні та науково-дослідні. Астрономічні спостереження дають змогу ознайомити учнів з явищами, які необхідні для вивчення астрономії і забезпечити формування в учнів елементарних практичних умінь і навичок в орієнтуванні за небесними світилами та в найпростіших астрономічних вимірюваннях. Крім того, астрономічні спостереження підвищують в учнів зацікавленість предметом, викликають потребу в знаннях, сприяють свідомому й міцному оволодінню матеріалом, надають переконливості сформованим поняттям та явищам.

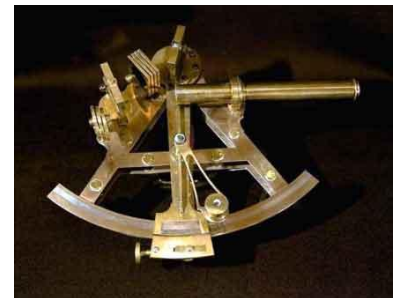
Спостереження можна здійснювати неозброєним оком, або використовувати відповідні прилади: біноклі, телескопи, спектроскопи, фотоапарат та ін.

Першим астрономічним приладом можна вважати вертикальну жердину, закріплену на горизонтальному майданчику – гномон. Він призначений для визначення кутової висоти Сонця над горизонтом.

Ще Птолемеї в своїй роботі описав такі астрономічні інструменти як гномон, армілярну сферу, астролябію (для визначення координат світил), квадрант (для визначення висоти світил).

Такий прилад як секстант визначає кут між двома небесними світилами.

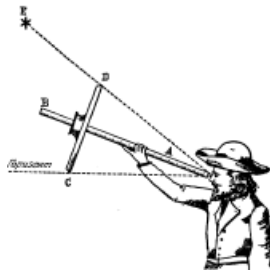

Прості прилади дослідження Всесвіту: гномон, квадрант, астролябія

У кабінеті астрономії закладу загальної середньої освіти бажано мати і прості прилади, які можна виготовити власноруч:

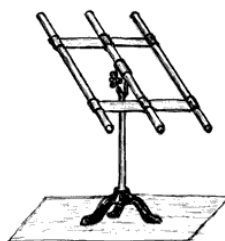
- 1) рамку для замальовування сузір'їв, з поділом їх поля на клітинки;
- 2) кутомірні пристрої (висотомір і жезл Якоба)

3) сонячний годинник

4) зоряна указку

Згідно з загальноосвітньою програмою з астрономії учні повинні не тільки засвоїти певну суму знань, а також набути певних умінь і навичок, а саме: орієнтуватися на місцевості за допомогою небесних світил; спостерігати зміну вигляду зоряного неба впродовж року; користуватися рухомою картою зоряного неба і шкільним астрономічним календарем. При цьому потрібно дотримуватись правил безпеки спостережень за допомогою телескопа.

Астрономічні спостереження які можна провести неозброєним оком:

- 1) спостереження сузір'їв, яскравих зір;
- 2) визначення висоти світил;
- 3) вивчення видимих рухів світил;
- 4) спостереження метеорних потоків.

Слід зазначити, що Місяць краще спостерігати у I чверті (в цей період об'єкти на його поверхні чіткі і він при цьому менш яскравий, що менше заважає спостереженню за іншими об'єктами).

За програмою академічного рівня і рівня стандарту передбачено виконання однієї практичної роботи, а за програмою профільного рівня - п'ять робіт.

Як користуватися рухомою картою зоряного неба, можна познайомитись у шкільному астрономічному календарі, в якому можна знайти координати руху планет, координати радіантів метеорних потоків і дати їх спостережень, координати зір тощо. Для планування астрономічних спостережень використовують щорічні випуски астрономічних календарів, де вказані дати певних подій.

Робота з рухомою картою зоряного неба

Рухома карта зоряного неба є простим і зручним інструментом для вивчення зоряного неба. Принцип роботи з картою полягає у тому, щоб сумістити потрібний час доби на накладному колі з

датою спостереження на карті. При цьому в отворі накладного круга, що зображує горизонт, будуть видні ті сузір'я, які в цей час знаходяться над горизонтом. Для практичного використання карти необхідно спочатку визначити середній сонячний місцевий час: взимку – $T_m = T_k - 2^h + \lambda$, влітку – $T_m = T_k - 3^h + \lambda$, де λ – довгота місця спостереження, T_k – київський час.

Завдання:

1. Визначте координати зорі Регул, Капелла, Сіріус.
2. За координатами визначте, що це за зоря?
($\alpha=5^{\text{год}}12^{\text{хв}}$, $\delta=-8^{\circ}$; $\alpha=13^{\text{год}}27^{\text{хв}}$, $\delta=-10^{\circ}$; $\alpha=7^{\text{год}}31^{\text{хв}}$, $\delta=32^{\circ}$)
3. Визначте екваторіальні координати і в яких сузір'ях вони знаходяться:
А) точки весняного рівнодення;
Б) точки зимового сонцестояння;
В) Сонця 12 жовтня.
4. Визначте вид зоряного неба на сьогодні і час 10год 30хв. Вкажіть зорі яких сузір'їв сходять, яких заходять, які кульмінують, які поблизу зеніту.
5. Визначте сузір'я, які в нашій місцевості не заходять, а які не сходять.
6. Визначте дату коли зірка Альтаїр кульмінує у верхній кульмінації в 19год 40хв.
7. Визначте о котрій годині, сьогодні, за середнім сонячним часом сходить, заходить і кульмінує зоря α Діви.
8. Визначте на сьогодні:
А) в якому сузір'ї знаходиться Сонце;
Б) час сходу і заходу Сонця;
В) тривалість дня.
9. Пряме сходження Сонця 10год 15хв. Яка яскрава зірка знаходиться поблизу Сонця?
10. Визначте час на вашому годиннику, якщо в цей час 20 жовтня зоря Сіріус знаходиться у верхній кульмінації.
11. Визначте у які періоди часу у році зорю Сіріус можна спостерігати з 22год до 23год за місцевим часом
12. На 17 вересня об 11год вкажіть горизонтальні координати зорі α -Лева.

Розв'язки завдань

Завдання 1

Регул (α -Лева)	$\alpha=10^{\text{год}}10^{\text{хв}}$, $\delta=15^{\circ}$
Капелла (α -Віничого)	$\alpha=15^{\text{год}}20^{\text{хв}}$, $\delta=35^{\circ}$
Сіріус (α -Великого Пса)	$\alpha=7^{\text{год}}50^{\text{хв}}$, $\delta=-15^{\circ}$

Завдання 2

- 1) β -Оріона
- 2) α -Діви
- 3) α -Близнюків

Завдання 3

А) Риби	$\alpha=0^{\text{год}}00^{\text{хв}}$, $\delta=0^{\circ}$
Б) Стрільця	$\alpha=18^{\text{год}}$, $\delta=-23^{\circ}27'$
В) Діви	$\alpha=13^{\text{год}}20^{\text{хв}}$, $\delta=-8^{\circ}$

Завдання 4

Час 10год 30хв на рухомому крузі суміщаємо з відповідною датою на карті.
10 год 10 хв 17 ____.

Якщо почати обертати накладний круг за годинниковою стрілкою, то ми побачимо, що у вирізованому крузі частина зір з'являється (зліва), тобто сходить, а частина – зникає (справа), тобто заходить. Для даної дати і часу сходить зоря α -Терезів, а заходить – β -Оріона.

У прозорій частині накладного круга на прямій лінії небесного меридіана знаходимо зірки (___ α -Лева, - верхня ___ і β -Цеорей – нижня ___). Поблизу зеніту знаходиться зоря β -Великої Ведмедиці.

Завдання 5

Сузір'я поблизу північного полюса у нас не заходить, наприклад Малої Ведмедиці, Кассіопея тощо, а ті, які ніколи не з'являються у крузі, що не сходять (наприклад ___).

Завдання 6

Альтаір – це α -Орла. Перемістимо накладний круг так, щоб зоря α -Орла була на небесному ___ і тоді час 19год 40хв бачимо, що знаходиться на даті 27 вересня.

Завдання 7

Зоря α -Діви – заходить: 18год 40хв
сходить: 8год 40хв
кульмінує 13год 40хв (верхня)

Завдання 8

А) на 17 вересня Сонце знаходиться у сузір'ї (червоне коло на карті 17 вересня перетинає сузір'я Діви);

Б) час сходу - 5год 50хв, час заходу - 18 год 20 хв;

В) ___ 18год 20хв – 5год 50хв = 12год 30хв.

Завдання 9

Знаходимо поблизу екліптики з зазначеною координатою зорю α -Лева, тобто Регул.

Завдання 10

Суміщаємо небесний меридіан з зорею, на крузі видно, що 20 жовтня відповідає часу 4год 56хв (за Всесвітнім часом). Щоб знайти місцевий час, треба до Всесвітнього часу додати довготу місця спостереження (для Сум з довідника)

$$T_M = T + \lambda = 4\text{год } 56\text{хв} + 2\text{год } 19\text{хв} = 7\text{год } 15\text{хв}$$

Завдання 11

$$T_1 = T_{M1} - \lambda = 22\text{год} - 2\text{год } 19\text{хв} = 19\text{год } 41\text{хв}$$

$$T_2 = T_{M2} - \lambda = 23\text{год} - 2\text{год } 19\text{хв} = 20\text{год } 41\text{хв}$$

Отже, Сіріус можна побачити з 5 січня по 25 квітня.

Знаходимо зорю Сіріус і повертаємо круг так, щоб Сіріус опинився на моменті його сходу. Тоді час 19год 41хв відповідає даті 5 січня. Повертаємо накладений круг і розміщуємо його так, щоб Сіріус опинився на моменті заходу. Тоді час 20год 41хв відповідає даті 25 квітня.

Список використаних джерел:

1. МОН України: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Астрономія 11 кл. Київ, 2010.
2. Двораківський В., Бойко Г. Астрономічні спостереження неозброєним оком. *Фізика та астрономія в школі*. 2006. №6. 56с.
3. Астрономія: 11 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів: рівень стандарту, академічний рівень / М. П. Пришляк: за заг. ред. Я. С. Яцківа. Харків: Вид. «Ранок», 2011. 160с.
4. Астрономічний календар, 2014.

Мельник Світлана Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, проректор з навчальної роботи

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Чуркіна Вікторія Григорівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри виховання й розвитку особистості

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ/ІППО В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено сучасні тенденції інтернаціоналізації та вплив глобалізації. Доведено значущість формування міжкультурної компетентності науково-педагогічного складу. Визначено роль інтернаціоналізації вищої освіти на національному рівні. Обґрунтовано необхідність формування компетентностей фахівців в сфері освіти та культури пов'язаних з результативністю та якістю освіти, яка має вплив на різні рівні управління в умовах розвитку неперервної освіти.

Розкрито особливості міжкультурної компетентності для мотивації освітньої спільноти до її розвитку в умовах полікультурного суспільства.

Ключові слова: інтернаціоналізація, мобільність, освіта, ВНЗ, ІППО

Якісна зміна системи вищої школи, ІППО та системи середньої освіти в умовах процесів інтеграції в науці, освіті, виробництві пов'язана з інтернаціоналізацією вітчизняної освіти з ідеями неперервного здобуття знання.

Аналіз науково-теоретичних і методичних джерел, зокрема праць свідчить про урізноманітнення підходів до визначення поняття «інтернаціоналізація освіти» (далі ІО) це об'єктивний процес сталої взаємодії національних систем вищої освіти на основі загальної мети та принципів, що відповідають потребам світової спільноти щодо впровадження ідей людиноцентризму [5].

ІО є предметом наукових досліджень як вітчизняних Т. Андрущенко, Л. Гурч, М. Дебич, В. Зінченко, Н. Мешко, О. Козієвська, І. Степаненко так і зарубіжних учених Ф. Альтбаха, Б. Вульфсона, Дж. Найта, П. Скотта та ін. особливості ІО європейських країн проаналізовано в працях F. Altbach, B. Kehma, S. Marginsona, P. Scotta, U. Teichlera. Зміст поняття ІО розкрито в працях J. Beelena, J. K. Hudzika, J. Knighta, M. van der Wende тощо. Питання розвитку академічної мобільності студентів/ слухачів, викладачів до країн ЄС висвітлено в працях I. Ferencza, E. Colucci, M. Gaebel, P. Scotta, M. Ballatore, M. Ferede. Канадський вчений Jane Knight описує ІО як «процес інтеграції міжнародної та між культурної взаємодії в освітню, науково-дослідну і соціальну функцію університетів» [6, р. 8].

ІО є актуальним завданням сьогодення, що відзеркалено у відповідних нормативно-правових документах в галузі освіти. Закон України «Про вищу освіту» у розділі (XIII, Статті 74, 75, 76) декларує та регулює міжнародне співробітництво.

Міністерство освіти України наголошує на важливості розвитку усіх можливих складових міжнародної співпраці та надає максимальну підтримку ВНЗ, готових впроваджувати елементи інтернаціоналізації [4].

ІО передбачає ряд форм міжнародного співробітництва: індивідуальну мобільність: мобільність студентів / слухачів або професорсько-викладацького з метою запозичення передового досвіду в сфері освіти; реалізацію міжнародних наукових та освітніх проектів, підписання меморандумів про розуміння та довгострокову співпрацю та науково-дослідну роботу між вітчизняними та закордонними освітніми установами; мобільність освітніх програм та інституціональну мобільність, формування міжнародних стандартів освітніх програм та проходження співробітниками закордонних стажувань, навчання та підвищення кваліфікації в наукових установах та університетах європейських країн (Австрія, Болгарія, Естонія, Німеччина, Польща, Угорщина тощо) [5]. Складником ІО є участь у міжнародних наукових заходах за кордоном в конгресах, конференціях, семінарах,

виставках тощо, що проходять в різних країнах: Австрія, Білорусь, Ірландія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Словачія, США, Угорщина, Франція, Японія. Активізується інституційне партнерство: створення стратегічних освітніх альянсів [4].

Ю актуалізує впровадження міжнародного досвіду в основні сфери життєдіяльності ВНЗ та ІППО – освітню, науково-дослідну, адміністративну, підприємницьку, впровадження транскордонної освіти, реалізацію, зокрема, програм спільних / подвійних дипломів тощо. Це взаємозв'язок компонентів зовнішньої інтернаціоналізації (*internationalization abroad*) та внутрішньої (*internationalisation at home*) [8, с. 22-24]. Це сприяє формуванню міжнародного інтернаціонального за своєю суттю освітнього середовища. Однією з умов Ю є розвиток навичок міжкультурної комунікації, як студентів/слухачів, так і викладачів ВНЗ та ІППО, бо в умовах глобалізації актуалізуються ідеї медіа-освіти, стратегії комунікації з метою досягнення порозуміння між різними етносами, що обумовлює значущість як загальнокультурної так і міжкультурної компетентності [5, с.87]. Це передбачає формування вмінь особистого і професійного ділового спілкування в умовах полікультурного середовища. Значущість компетентних фахівців в сфері освіти та культури пов'язують з результативністю та якістю освіти, та рівнями управління. Компетентність фахівців пов'язують із соціальною та економічною ефективністю. Так результативність навчання є складником міжкультурної компетентності, це відзначають науковці F. Rizvi, W. Green, K. Lipponen, M. H. van der Poel [11, с.97-104]. Міжкультурну компетентність пов'язують із розумінням глобальної природи економічної, політичної та культурної взаємодії, проявами інклюзивної поведінки щодо інших культур, із сприйняттям та високою оцінкою культурного та мовного різноманіття. Критичний підхід та плюралізм, усвідомлення того, що цінності та знання є різними в культурних набутках суспільств спонукають до необхідності визнання власної культурної ідентичності, осмислення її самотності та непересічності її соціальних складників; визначення етичних проблем що можуть виникати в особистій та професійній сферах, в міжнародному та міжкультурному контексті. Значущим є набуття навичок критичного мислення в ситуаціях міжнародної взаємодії [10, с. 8].

Погоджуємось із висновками. А.Ковтун, яка відзначає що фахова компетентність це підготовленість спеціаліста (бакалавра, магістра) та співвідношення конструктивних, організаторських і комунікативних умінь, готовність і здатність практично використовувати у практиці набуті знання [3, с.8].

Значущим складником конкурентоспроможного фахівця є особистісна компетентність, що ґрунтується на професійному мисленні, це свідомості і усвідомленості пізнавальної діяльності, це пошук рішень та виконання інструкцій, оцінка власних зусиль та самопочуття, вміння стимуляції емоційного тону і самоконтролю. Рефлексія - це осмислення суб'єктом власного пошукового руху засобами фіксації проблем і створення засобів для їх конструктивного подолання. Це творчість і креативність фахівця щодо вирішення освітніх завдань і проблем. Вченими доведено, що чим більше творчості в праці фахівця, тим швидше відбувається процес набуття ним фахової компетентності. Тому при оволодінні навичками і вміннями значущим є творчий підхід.

Якість освіти пов'язують із якістю освітньої програми, єдністю формальної, неформальної, інформальної освіти та використання сучасних інноваційних ресурсів. Якість освіти є еквівалентом якості компонентів освітнього процесу.

Це відповідність реальних навчальних досягнень, предметних компетентностей, з дотриманням нормативних вимог вищої та післядипломної освіти, це відповідність соціальним та особистісним очікуванням. Значущим є когнітивний аспект фахової компетентності - концентрація знань в ефективній сукупності здібностей, вмінь, навичок та практична педагогічна діяльність за фахом; соціально-поведінковий аспект – соціальне конструювання моделей поведінки в різноманітних професійних ситуаціях; практичний аспект – емоційно-вольова регуляція процесу і результат прояву компетентності; культурний ціннісно-смысловий аспект - культурна взаємозалежність змісту компетентності та об'єкту її застосування; професійна мотивація - готовність мобілізації внутрішніх суб'єктних сил, підготовки і виховання еліти професіоналів через результативність

навчання (learning outcomes) « що має знати, розуміти та має продемонструвати студент наприкінці періоду навчання» [7, р. 37].

Аналіз праць зарубіжних і вітчизняних дослідників дозволив нам визначити міжкультурну компетенцію викладача чи студента вищої школи. Так, міжкультурна компетентність студентів на думку D. K. Deardorff має бути «заснована на міжкультурних знаннях, навичках та установках, на здатності до ефективної взаємодії з людьми в міжкультурних ситуаціях [9, с. 241-266], інтегрована сукупність знань, умінь і навичок, які обумовлюють досвід викладача в міжкультурній педагогічній комунікації зі студентами/слухачами, що дозволяє створювати нову модель міжнародної взаємодії в освітньому просторі ВНЗ та ІППО.

У структурі міжкультурної компетентності можна визначити наступні компоненти: когнітивний компонент - наукові знання в галузі етнопсихології, етнопедагогіки, історії та культури різних регіонів світу, теорії і методики етнонаціонального і полікультурного навчання в умовах неперервної освіти; конструктивний компонент - уміння враховувати полікультурний склад суб'єктів професійно-педагогічної діяльності та планування навчально-виховного процесу з урахуванням етнопсихологічних характеристик студентів/ слухачів; комунікативний компонент - сукупність перцептивних умінь та особливостей педагогічного спілкування, що сприяє ефективній міжкультурній взаємодії в поліетнічному освітньому просторі закладів освіти чи під час навчання в умовах масових відкритих он-лайн курсів (massive open online courses - MOOCs), офшорних філіях вузів тощо.

Міжкультурна компетентність передбачає індивідуальний стиль педагогічного спілкування в залежності від етнічного контингенту аудиторії для здійснення продуктивної навчальної діяльності; здатність до педагогічної емпатії і міжкультурної сенситивності, позбавлення стереотипів щодо «свого» і «чужого»; запобігання проявам нетерпимості до культурних особливостей, етноцентризму, ксенофобії в студентських/слухачьких групах; створення в ході педагогічної взаємодії нової міжкультурної спільності. Необхідно формувати мотиваційно-ціннісний компонент (інтерес) викладача до представників інших культурних громад, товариств, культурних об'єднань; толерантне ставлення до культурної самобутності; прагнення до надання допомоги іноземним студентам/ слухачам, до конструктивної взаємодії і ефективної співпраці з іноземними студентами/ слухачами в освітньому процесі; рефлексивний компонент, що передбачає уміння викладача сприймати і інтерпретувати феномени іншої культури; порівнювати їх з феноменами власної культури і вбудовувати їх в свою картину світу, не втрачаючи при цьому власної культурної ідентичності [1, с. 68-73].

Ю це посилення міжнародних складників в діяльності українських ВНЗ. Основними її складовими є: розвиток міжнародної співпраці через програми академічного обміну (академічна чи освітня (learning mobility) мобільність студентів та викладачів), мобільність ступенів (degree mobility) (програми подвійних дипломів, впровадження ЄКТС, спрощення процедури визнання документів про освіту, розвиток програм для навчання студентів та викладачів, розвиток міжнародної співпраці в науковій і дослідницькій сферах. Міжкультурна компетентність викладача ВНЗ та ІППО – це складний феномен, що має гнучку структуру, що змінюється в залежності від конкретного освітнього середовища. Проблема формування міжкультурної компетенції є актуальною як для викладачів ВНЗ так і для викладачів ІППО.

Таким чином, Ю є одним з механізмів відповіді ВНЗ та ІППО на тенденції глобалізації, що вимагає переорієнтації професійної компетентності студентів/слухачів та професорсько-викладацького складу на її міжкультурну складову, яка сприятиме ефективній підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Гатен Ю.В. Межкультурная компетентность преподавателя вуза в работе с иностранными студентами из стран дальнего зарубежья. *Известия Балтийской государственной академии рыбопромышленного флота: психолого-педагогические науки*. 2016. №4(38). С. 68–73.

2. Вербицька А.В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти [URL:http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/39.pdf](http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/39.pdf)

3. Ковтун А.Ю. Формування психологічних засобів педагогічного спілкування у майбутніх учителів Дис. ... канд. псих. наук 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ., 2017. 184 с.
4. Міжнародна співпраця [URL:https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodna-spivpratsya](https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodna-spivpratsya)
5. Султанова Л.Ю. Теоретичні і методичні засади полікультурної освіти майбутнього викладача вищого педагогічного навчального закладу. Дис. ... д. пед. н. 13.00.04. Київ, 2018. 507 с.
6. Knight J. Internationalisation of Higher Education :A Conceptual Framework. *Internationalisation of Higher Education in Asia Pacific Countries*. Amsterdam: European Association for International Education (EAIE), 1997. P. 5-19.
7. A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. *Ministry of Science, Technology and Innovation*. Copenhagen, 2005. 200 p.
8. De Wit H. An Introduction to Higher Education Internationalisation. Milan: Centre for Higher Education Internationalisation (CHEI), Università Cattolica del Sacro Cuore, 2013. 193 p.
9. Deardorff D. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education*. 2006. Vol. 10, No. 3. P. 241–266.
10. Green W., Whitsed. C. Critical Perspectives on Internationalising the Curriculum in Disciplines: Reflective Narrative Accounts from Business, Education and Health. The Netherlands: Sense Publishers, 2015. 310 p.
11. Van der Poel, M.H. A Training Initiative for Intercultural Competences Development of Faculty as a Precondition for Intercultural Competences Development of Students. *Global and Local Internationalization*. The Netherlands: Sense Publishers-Rotterdam, 2016. P. 97–104.

Метейко Алла Володимирівна,

методист хімії навчально-методичного відділу

координації освітньої діяльності та професійного розвитку

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ УМІНЬ З ХІМІЇ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито форми методичної роботи Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, спрямовані на розвиток експериментальних умінь учасників освітнього процесу (методист – учитель – учень).

Ключові слова: компетентна особистість, практичні форми роботи, форми методичної роботи, хімічний експеримент.

Актуальність. Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 № 1392, визначає три основні підходи до викладання предметів у навчальних закладах: особистісно зорієнтований, компетентнісний і діяльнісний. Реалізуються вони через завдання, що стоять перед освітніми галузями. Одне з них у галузі «Природознавство», до якої відноситься хімія, передбачає набуття учнями досвіду практичної та експериментальної діяльності, здатності застосовувати знання у пізнанні світу, життєвій практиці [2]. Отже, навички хімічного експерименту лежать в основі формування життєвих компетентностей.

Постановка проблеми. У пояснювальній записці до навчальної програми з хімії (2017 року) зазначено, що хімічний експеримент є джерелом знань, засобом формування експериментальних умінь і дослідницьких навичок, створення проблемних ситуацій, розвитку мислення, спостережливості та допитливості [6].

Цікавий, методично правильно проведений експеримент виконує безліч функцій, а тому вважається вагомим складовою шкільного курсу хімії. Проте, досвід методичної роботи дозволив визначити певні протиріччя в даному напрямку.

В однокласних закладах загальної середньої освіти навантаження вчителя хімії становить не більше 0,5 ставки. Це призводить до того, що годинами хімії довантажують учителів інших фахів, які слабо володіють методикою проведення саме хімічного експерименту. Наслідки:

методичні – готовність учителя не відповідає вимогам постановки хімічного експерименту; в найкращому випадку, учням демонструється відео експеримент і самостійно вони не працюють з хімічним обладнанням і реактивами; експеримент розглядається суто віртуально;

матеріальні – учителі не зацікавлені в розвитку матеріальної бази хімічного кабінету;

іміджеві – пізнавальний інтерес учнів до предмету згасає, навчальний заклад не має переможців II-IV етапів Всеукраїнської олімпіади з хімії, для успішного проходження ЗНО з хімії учні закладу шукають репетиторів.

Отже, вчителі, які викладають предмет «хімія» не за фахом, потребують методичної допомоги.

Метою статті є ознайомлення з формами роботи Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти спрямованими на вирішення виявлених проблем.

Аналіз останніх досліджень. Питання значущості шкільного хімічного експерименту в курсі хімії, в розвитку предметних і ключових компетентностей учнів є досить актуальним, про що свідчить ряд статей науковців у фахових виданнях: Грабового А.К., Коростіль Л.А., Левадни В.О., Прибори Н.А., Тукало М.Д., Чайченко Н.Н. та ін. У їх працях розглянуто шляхи опанування методикою проведення хімічного експерименту майбутніми вчителями [7; 8], описуються різні підходи до впровадження традиційних видів хімічного експерименту (демонстраційний, практична робота, лабораторний дослід) [1; 3; 5], звертається увага на особливості застосування хімічного експерименту в профільних класах [4; 9].

Цікаві знахідки і напрацювання вчених можна творчо використувати в курсовий і міжкурсовий період підвищення кваліфікації вчителів.

Основний виклад. Методична робота завжди пов'язана з виявленням проблем та пошуками шляхів їх вирішення. Тому, плануючи роботу на рік, намагаємося кожен напрям розглядати через потреби вчителів та в єдності всіх їх складових.

Напрямок роботи з обдарованими учнями є актуальним для всіх закладів загальної середньої освіти, зокрема й там, де відсутні фахівці з хімії. Охоплює він, на нашу думку, три складові: суб'єктів навчального процесу (учень, учитель, методист), умови їх роботи та розвитку, можливості для самореалізації. Отож, в індивідуальному плані роботи методиста відображаємо заходи за всіма складовими, підпорядковуючи їх певній меті.

Мета не чим не відрізняється від загальноосвітньої – формувати компетентного методиста, вчителя, учня. Компетентна особистість на відміну від знаючої, має ще досвід і позитивне ставлення до тієї справи, яку вона виконує. А тому, у своїй роботі ми намагаємося практичним формам роботи віддавати більше переваги ніж теоретичним.

Для вирішення вище зазначених проблем та поставленої мети нами планується чотири форми співпраці: *обласний семінар* для методистів та керівників методичних об'єднань, *обласний семінар-практикум* для вчителів хімії, які працюють з інтелектуально обдарованою молоддю, *обласна творча група* учителів хімії, «*Хімічний колоквиум*» для учнів, які будуть брати участь в обласному етапі Всеукраїнської олімпіади з хімії.

Кожна форма співпраці має свої особливості, цілі та завдання. *Обласний семінар* для методистів та керівників методичних об'єднань за темою «Інноваційна діяльність учителя хімії» проводиться на базі закладів загальної середньої освіти області. Мета – ознайомити представників області з освітніми інноваціями в районі(місті, ОТГ) та способами їх впровадження в освітній процес з хімії.

Під час планування семінару пріоритетним є проведення відкритих уроків з елементами експерименту. Традиційно учасники семінару беруть з собою білі халати, бо долучаються до експериментальної частини уроку. Така організація семінару дозволяє вирішити наступні завдання: 1) опрацювати методiku запропонованого шкільного експерименту, знайти творчі підходи вчителів до ужиткових об'єктів і технологій їх дослідження; 2) отримати власний досвід, який далі методисти та керівники методичних об'єднань зможуть реалізувати на місцях; 3) оновити та поповнити матеріальну базу кабінетів хімії приймаючих закладів за підтримки адміністрації та власних творчих зусиль учителя.

Отже, методист – це не той, хто забув як давати уроки в школі, а той хто знає, уміє і здатний навчати, мотивувати, надихати на творчість.

Майже десять років поспіль на базі кафедри хімії та методики навчання хімії природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка проводиться *обласний семінар-практикум* для вчителів хімії, які працюють з інтелектуально-обдарованою молоддю та у класах хіміко-біологічного профілю, за темою «Готовність учителів хімії до реалізації практичної складової навчальної програми та підготовки школярів до інтелектуальних змагань». Мета заходу – поглибити теоретичні знання та практичні уміння вчителів хімії області.

Викладачі базової кафедри висвітлюють теоретичні питання з курсу неорганічної, фізичної, аналітичної хімії та проводять практикум, зміст якого в останні роки має більш ужитковий характер. На нашу думку, це є актуальним, бо, по-перше, програма 10-11 класів передбачає виконання робіт наближених до ужиткової хімії, по-друге, обов'язковим при роботі над проектами є створення соціально значущого продукту; по-третє, у кожному закладі проводяться тижні хімії, навчальна практика, де вчитель знайде час провести з учнями цікаві дослідження за темами: «Кількісний аналіз розчину «Sprite»», «Дослідження якості молочної продукції методом титрування», «Дослідження якісного складу продуктів харчування (виноградний сік, мед, шоколадна цукерка, м'ясо, риба, снеки) за допомогою характерних реакцій», «Аналіз меду. Визначення вмісту води в меді та показника його кислотності», «Дослідження властивостей різних сортів чаю» тощо.

Під час практичної складової семінару вчителі мають можливість ознайомитися з сучасними методиками дослідження речовин; відпрацювати власні навички хіміка-експериментатора, попрацювавши з обладнанням, яке найчастіше у шкільних кабінетах хімії відсутнє; поспілкуватися з колегами-однодумцями, викладачами вищої школи і «підживитися» їх знаннями, емоціями, успіхами; зустрітися зі своїми учнями – тепер студентами і майбутніми педагогами. У цьому і є самореалізація і самоактуалізація вчителя, який потребує знань і мотивований своїм покликанням.

Актуальність *обласного семінару-практикуму* невичерпна, а тому дана форма роботи є довготривалою. З 2018 року список учасників семінару було оновлено (попередній склад учителів працював більше десяти років) і до роботи долучено новий склад молодих, самовідданих, творчо-працюючих педагогів, які бажають працювати у напрямку реалізації концепції «Нова українська школа».

На базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти діє *обласна творча група*, до складу якої входять практикуючі вчителі хімії, керівники районних (міських)

методичних об'єднань. Її мета – створення та апробація актуальних методичних та дидактичних матеріалів і рекомендацій для впровадження їх у навчальний процес. З 2015 року творча група працює над темою «Розробка дидактико-методичного забезпечення викладання хімії в основній школі за Державним стандартом загальної середньої освіти». Одним з напрямів роботи є розробка блок-схем для узагальнення матеріалу. Це є досить актуальним, оскільки розвиток інформаційно-цифрової компетентності та вміння вчитися передбачає створення інформаційних продуктів хімічного змісту з метою їх подальшого критичного осмислення та легшого запам'ятовування, а також використання під час узагальнення та систематизації знань.

Другий напрям роботи творчої групи пов'язаний зі створенням та апробацією дидактичних матеріалів для перевірки поточних навчальних досягнень учнів з хімії. За результатами продуктивної роботи групи було видано дві збірки для 7 і 8 класів, які у 2017 та 2018 році комісією з хімії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України були схвалені для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

У зв'язку з підвищенням вимог до експериментального туру III і IV етапів Всеукраїнської олімпіади з хімії та популяризації хімічних знань, з 2015 року започатковано нову форму роботи з хімічно обдарованою учнівською молоддю – «Хімічний колоквиум». Його мета – надати рівний доступ усім учасникам III етапу олімпіади до самореалізації. Захід проводиться на базі кафедри хімії та методики навчання хімії природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка і складається з двох частин: теорія і практика. Зміст складових колоквиума залежить від класу учнів.

Теоретичний блок передбачає коротке введення в тему, поглиблення теоретичних знань з предмету, розв'язок розрахункових задач олімпіадного рівня; практичний блок – виконання кількісного і якісного аналізу в хімічній лабораторії університету.

Перевагою такої форми роботи є: психологічна адаптація учасників олімпіади до оточуючих людей і середовища; отримання досвіду розв'язку розрахункових задач олімпіадного рівня та роботи з сучасним обладнанням хімічних лабораторій; можливість порівняти себе з іншими, отримати стимул до подальшого процесу пізнання; профорієнтація на майбутнє. Розуміємо, одне заняття в рік не дає швидких результатів, проте дає поштовх, бажання, відкриє нові для учня перспективи, мотивує на роботу над собою.

Висновок. Кожна форма роботи (обласний семінар для методистів і керівників методичних об'єднань, семінар-практикум для вчителів, обласна творча група, хімічний колоквиум для учнів) приносять певний результат, який у взаємопов'язаному ланцюжку: методист – учитель – учень, виростає у вагомий освітній досягнення школи – району (міста, ОТГ) – області. За рейтингом 2010-2018 року Сумська область в IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії стабільно займає місце в першій десятці.

Список використаних джерел:

1. Грабовий А.К. Хімічний експеримент в проблемному навчанні хімії в загальноосвітніх навчальних закладах. [URL:http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2573](http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2573)
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. [URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/)
3. Коростіль Л.А., Чайченко Н.Н. Хімічний експеримент як засіб формування вмінь до самоосвіти учнів. [URL:http://ndcsoippo.at.ua/fr/0/korostil.pdf](http://ndcsoippo.at.ua/fr/0/korostil.pdf)
4. Куленко О.А. Шкільний хімічний експеримент в умовах профілізації загальноосвітньої школи. [URL:http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/356.pdf](http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/356.pdf)
5. Левадна В.О. Активізація пізнавальної діяльності учнів шляхом застосування хімічного експерименту при вивченні хімії. [URL:http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/26883](http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/26883)

6. Програма з хімії 2017 року. [URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas)

7. Прибора Н.А. Опанування методикою проведення хімічного експерименту у профільних ЗНЗ майбутніми вчителями. [URL:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5035/1/PRIBORA.pdf](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5035/1/PRIBORA.pdf)

8. Прибора Н.А. Хімічний експеримент як один із засобів екологічної підготовки майбутніх учителів хімії. [URL:http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_16/V16_194_197.pdf](http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_16/V16_194_197.pdf)

9. Тукало М.Д. Про сучасні засоби оптимізації навчального хімічного експерименту в класах гуманітарного профілю. [URL:http://lib.iifta.gov.ua/pdf](http://lib.iifta.gov.ua/pdf)

Москаленко Ігор Миколайович,

викладач Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Залюбівець Марина Вікторівна,

викладач Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура є одним із найважливіших факторів у формуванні, зміцненні та збереженні здоров'я людини. До студентської молоді все це має безпосереднє відношення. Підвищення ефективності фізичного виховання студентів вимагає рішення ряду наукових проблем, пов'язаних з дослідженням і науковим обґрунтуванням більш раціональних форм, засобів і методів оптимізації їхнього стану здоров'я, фізичної працездатності.

Т.Ю. Круцевич зазначає, що у діючій системі фізичного виховання студентів використовують три рівні організації занять різного ступеня регламентації: 1) академічний (обов'язкові заняття у сітці навчального закладу); 2) факультативний (самодіяльні заняття у секціях, клубах за інтересом); 3) самостійні (індивідуальні й групові заняття спортивного чи фізкультурно-кондиційного характеру), спортивно-ігрові заняття за вільним характером; змагальні форми організації занять; туристичні походи; «малі» форми занять. Численні публікації науковців свідчать, що за такої організації фізичного виховання марно сподіватись навіть не на розвиток, а на збереження наявного рівня фізичного стану, здоров'я студентів. Така ситуація спонукає до пошуку альтернативних заходів заохочування студентів до самостійних форм занять, до здорового способу життя й активного дозвілля [2].

Фізичне виховання є складовою всебічного розвитку особистості. Воно спрямоване на забезпечення фізичного розвитку індивіда, зміцнення здоров'я, морфологічне і функціональне вдосконалення організму людини. Чим більше розвинені фізичні і духовні сили людини, тим вищий рівень її працездатності і результативності праці. Отже, проблема фізичного виховання сьогодні є актуальною та соціально значущою. Здорова людина більш активна, мобільна, життєрадісна і загалом життєздатніша. Сучасний стан фізичного виховання студентів вимагає об'єктивного аналізу існуючих форм, систем і концепцій його розвитку в українському просторі. Такий підхід створює можливості визначення пануючих в ньому тенденцій, існуючого потенціалу, і також врахування недоліків.

На сьогоднішній день фізичне виховання студентів здебільшого не є виховним процесом, обов'язковою умовою якого є тісна співпраця педагога і вихованця [1]. На жаль, така взаємодія рідко зустрічається на практиці, переважно викладач і студент поставлені в ситуацію

протистояння. Причиною такого стану науковці вбачають у не врахуванні викладачем ціннісних орієнтацій, потреб, інтересів, що складають спрямованість особистості студента. Тому, процес фізичного виховання у свідомості студентів стає механічною діяльністю, головною метою якого є задача нормативів і отримання заліку [3]. Викладачам, в свою чергу, необхідно організувати навчальний процес так, щоб фізичне виховання стало психолого-педагогічним процесом, спрямованим на формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до занять.

З метою забезпечення викладання фізичного виховання у ВНЗ I-II рівнів акредитації на належному рівні можуть бути запропоновані такі базові моделі для вирішення цього питання або різні форми їх поєднання:

1. Секційна. Створення широкої мережі як спеціалізованих спортивних, так і загальнооздоровчих секцій, гуртків, клубів, які працюють за фіксованим розкладом у вільний від основних навчальних занять час.

2. Професійно орієнтована. Розроблення низки комплексних програм з фізичного виховання, які прямо орієнтовані на особливості майбутньої професії. Альтернативними варіантами відвідування таких програм можуть бути суто спортивні секції, військово-прикладні секції, військово-медична підготовка з елементами загальнофізичної підготовки.

3. Традиційна. Збереження фізичного виховання в якості обов'язкової дисципліни з нарахуванням за неї кредитів, виставленням заліків та включенням до розкладу занять з наданням студентам можливості як відвідувати заняття з групою, так і займатись індивідуально в спортивних секціях та оздоровчих гуртках, клубах, програмах тощо на їх вибір.

4. Індивідуальна. Закріплення за кожним студентом працівника кафедри фізичного виховання чи іншого спеціалізованого підрозділу, який виконує роль тьютора з питань оздоровлення та фізичного розвитку, рекомендує певні види фізичної активності, розробляє індивідуальну програму фізичного розвитку, у т.ч. спортивні та оздоровчі секції, гуртки, клуби, а можливо і лекторії зі збереження здоров'я, планування родини тощо. Дві-три обов'язкові зустрічі з студентом впродовж навчального року дозволять більш м'яко мотивувати студента до фізичної активності.

Список використаних джерел:

1. Завидівська Н., Ополонець І. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві*: зб. наук. праць / за ред. А.В. Цьось. Луцьк, 2010. №2. С. 50–54.

2. Круцевич Т.Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення. Київ: Олімпійська література, 2010. 246.

3. Стасюк Р.М., Востоцкая І.Ф., Осипова І.Л. Проблеми та шляхи підвищення ефективності фізичного виховання ВНЗ. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. праць / за ред. С.С. Єрмакова. Харків, 2009. №3. С. 146–149.

Москвітінна Оксана Василівна,

учитель музичного мистецтва, інтегрованого курсу «Мистецтво» та художньої культури
КУ Сумська класична гімназія Сумської міської ради

ІНТЕРКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Україна знаходиться в європейській частині планети, проте історично вміщує в себе культури багатьох націй. Окрім цього, ми стаємо свідками міграційних процесів у цілому світі, і в Україні зокрема. Сучасне населення нашої держави досить різноманітне за **етнічним складом**.

Неможливо не враховувати існування численних меншин та національностей. Для України, яка є поліетнічною державою, постає питання готовності українців до міжкультурного діалогу, толерантного ставлення та взаємоповаги до культур інших народів. Суспільство покладає вирішення цих актуальних для сьогодення проблем на заклади освіти. Освітнянські реформи, інтеграційні та інформаційні виклики зумовлюють вектор вирішенням цих проблеми шляхом формування та розвитку інтеркультурних компетентностей здобувачів освіти для формування європейського світосприйняття з урахуванням вітчизняного підґрунтя.

Аналіз наукових праць доводить, що питаннями інтеркультурного виховання займалися багато науковців-педагогів: В. Борисов, І. Сташевська, О. Фельдман, Г. Філіпчук, Н. Яцишин. Філософський вимір питання інтеркультурного виховання як фактора соціалізації в полікультурному суспільстві розглянуто у дослідженнях І. Сидоренка. Проблему полікультурної компетентності майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру розглядає В. Симоненко. Вагомим, на наш погляд, є наукове дослідження Г. Ніколаї, в якому здійснено комплексне обґрунтування теоретико-методичних засад інтеркультурного виховання школярів та студентської молоді засобами музичного мистецтва в європейському контексті.

1 вересня 2018 року на освітянських теренах стартувала сучасна концепція освіти – «Нова українська школа» (НУШ), головним напрямком якої визнано дитиноцентризм та розвиток ключових компетентностей, покликаних формувати навички, необхідні для успішної самореалізації особистості в суспільстві. Згідно з рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей, Концепцією окреслено 10 ключових компетентностей, однією з яких є загальнокультурна грамотність. Це поняття передбачає здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Загальнокультурна компетентність визначає також глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших [2, с.12]. Впровадження освітніх реформ НУШ накладає на заклади загальної середньої освіти, і, зокрема на вчителів, велику відповідальність за їх реалізацію.

У Типовій освітній програмі організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, затвердженою наказом МОН України від 15.01.2018 № 36, виокремлено основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості вчителя, яких він має набути для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування початкової освіти. Серед зазначених у програмі якостей виокремлюється загальнокультурна компетентність як здатність навчання різноманітності культур, виховання поваги й почуття гідності в представників усіх національностей, не дивлячись на расове або етнічне походження, сприйняття взаємозв'язку та взаємовпливу загальнолюдського й національного компонентів культури.

Слід зауважити, що знання інших культур не рівнозначне симпатії до них, а іноді навпаки, здатне породжувати негативні почуття. Інтеркультурність людини не закладається на генетичному рівні. Неприйняття, недовіра до іншого, невідомого, цілком природно притаманні почуття дитині і мають біологічне коріння. Люди не тільки з цікавістю, а й острахом сприймають осіб з іншим кольором шкіри, незрозумілою мовою, смаковими вподобаннями тощо. Вкрай важливо привчати дітей до толерантності саме зі шкільного віку, щоб у дорослому житті вони стали відкритими до інших культур, ідей та цінностей.

На цей аспект слід звертати увагу вчителям, особливо якщо в шкільному колективі є представники інших культур. Учитель має володіти навичками інтеркультурної комунікації для

взаєморозуміння в ситуаціях міжкультурного спілкування, коригування поведінки в дитячому колективі, управління конфліктами, ведення переговорів тощо. Для успішної взаємодії в колективі осіб з різними культурами, учитель має мати набір якостей, що ґрунтуються на знаннях про культуру в цілому, власну культуру та інші культури.

Таким чином, у процесі дослідження проблеми інтеркультурної компетентності вчителя мистецьких дисциплін в контексті НУШ ми дійшли наступного висновку: для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування освіти, вітчизняне суспільство вимагає від учителя НУШ, зокрема вчителя мистецьких дисциплін, набір необхідних якостей, який повинен відповідати європейським стандартам освіти, де інтеркультурна складова професійної компетентності відіграє принципово важливе значення в багатокультурному українському середовищі.

Список використаних джерел:

1. Інтеркультурне виховання дітей та молоді засобами музичного мистецтва: монографія; 2-ге вид., перероб. і доповн. / заг. ред. Г.Ю. Ніколаї. Суми: Вид. підприємство «Мрія», 2015. 218 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади формування середньої школи, 2016. 40с.
[URL:https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9lWXM/view](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9lWXM/view)
3. Сидоренко І. Г. Інтеркультурне виховання як фактор соціалізації в полікультурному суспільстві. *Науковий вісник НУБіП України*. С. Гуманітарні студії. 2016. №228 [URL:http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Gumanitari/article/view/5891](http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Gumanitari/article/view/5891)

Мушкова Олена Анатоліївна,

заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель музичного мистецтва
Харківської ЗОШ I-III ст. №125 Харківської міської ради Харківської області

**ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядаються питання соціалізації особистості та розвитку громадянської культури. Досліджено шляхи соціалізації дитини, проблеми громадянського суспільства та громадянської культури.

Ключові слова: компетентність, громадянська культура, соціалізація, гідність, свобода.

Сучасний світ – це світ творчих, креативних особистостей, і вершин у ньому досягають лише ті, хто мислить неординарно, творчо, хто намагається нестандартно розв'язувати будь-які проблеми. Процес соціалізації індивіда має на меті не лише входження людини у суспільство, а й формування духовної особистості, здатної до самореалізації та творчості.

У формуванні загальної культурної компетентності особистості значне місце посідає освіта, яка всебічно впливає на гармонійний розвиток, на формування громадянської компетентності – здатність людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Важливою складовою змісту громадянської компетентності є ознайомлення школярів із загальноновизнаними правами людини, правами та обов'язками дитини. Потреба в етичності, що стверджують свободу людського життя та його можливості залежать від адекватних суджень про людину.

Проблеми громадянського суспільства та громадянської культури є предметом дослідження соціальних та гуманітарних наук. Особливості громадянської культури досліджує політологія, право, психологія, соціологія, культурологія та інші галузі знання.

Соціалізація є складним і багатофакторним процесом оволодіння особистістю суспільним досвідом, засвоєння норм і правил життя, набуття індивідом людських властивостей та якостей. Процес соціалізації передбачає не лише усвідомлення і засвоєння індивідом соціальних цінностей, норм, принципів і правил у відносинах, але й активне їхнє відтворення у процесі життєдіяльності, що забезпечує можливості для формування нової соціальної позиції, реалізації себе як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності [4, с.42]. Щоб мати змогу знайти своє місце в житті, учень сучасного освітнього закладу має володіти певними якостями, уміннями:

- швидко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях;
- критично мислити;
- використовувати набуті знання та вміння у навколишній дійсності;
- бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити;
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати у команді;
- уміти запобігати будь-яким конфліктним ситуаціям і виходити з них;
- цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації у професійному та особистому плані, так і в інтересах суспільства, держави;
- уміти добувати, перетворювати інформацію, набуту з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;
- бережливо ставитися до свого здоров'я і здоров'я інших як найвищої цінності;
- бути здатним до вибору альтернатив, які пропонує сучасне життя;
- вміти планувати стратегію свого життя, орієнтуватися у системі найрізноманітніших суперечливих та неоднозначних цінностей, визначати своє кредо та свій стиль [3].

Поняття «громадянська культура» було впроваджено використаний Ч. Мірріамом в одному з проєктів дослідження психологічних та соціологічних аспектів політичної поведінки [6, р.26]. Погоджуємось з Г. Алмондом та С. Вербою, які стверджують, що громадянська культура не передається шляхом безпосереднього навчання. Важливою складовою громадянської культури є набір позицій, що стосуються, наприклад, довіри до інших людей. Важливою складовою громадянської культури є довіра до інших людей. Бо сьогодні виникає потреба ставитися до людини не так, як до власного «Я», а як до іншого – до іншого життя, сповненого свободи волі та гідності її здійснювати [5, с. 8].

Людині дарована свобода як її природне право на життя, що не може бути ні передароване, ні позичене, ні суджене.

Наприклад Цицерон прагнув бачити людей передовсім рівними перед законом, якому вони мають коритися, керуючись розумом і здоровим глуздом. А право є залежним від цінності свободи людини не прямо, а встановлюється однакоим для всіх природним законом. «Якщо люди не згодні зрівняти майно, якщо розум усіх людей не може бути однакоим, то, в кожному разі, права громадян однієї й тієї ж держави повинні бути однакоими» [1, с. 53]. Якщо Цицерон говорить про громадян держави, рівних перед законами, а не про сферу їхньої свободи. Він вважає, що «закон є сполучною ланкою громадянського суспільства, а право, встановлене законом, однакове для всіх...» [1].

Сьогодні утверджуються рівні можливості на повагу й гідність людей, їх прагнення до демократичних свобод, які б виконували інтегративну функцію. «Культурні засади пов'язуються з формуванням громадянського стану, засобом якого народ перетворюється в націю, поєднуючись власне культурною традицією здійснювання свободи» [2, с.177]. Так наприклад в Україні 21 листопада, відзначають День гідності і свободи. Свято приурочене до річниці двох революцій: Помаранчевої революції 2004 року і Революції Гідності 2013 року. Пам'ятний день є наступником

іншого свята - Дня Свободи, який із 2005 по 2011 рік відзначався 22 листопада на честь Помаранчевої революції.

Свято було встановлене Указом Президента України Петра Порошенка від 13 листопада 2014 року, «з метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, збереження та донесення до сучасного і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку XXI століття, а також віддання належної шани патріотизму й мужності громадян, які восени 2004 року та у листопаді 2013 року – лютому 2014 року постали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору.

В удвох впровадження концепції Ново української школи треба навчати учнів, що людина за природою свого життя прагне визнання, яке може здобути лише від іншої людини[3, с.6]. Природа такого прагнення є спільною для всіх. Люди об'єднуються не лише зверху – державою і політичною владою. Вони передусім об'єднуються знизу спільним прагненням визнання гідності, заради чого, буває, виникає готовність пожертвувати майном і навіть добробутом. Людина, сповнена гідності, житиме інакше, аніж людина без прагнення до неї. Звідси якість життя – це не стільки добробут і достаток, як гідне життя, як визнання, як людяність та безпека.

Соціальні особливості суспільного життя індивідів, визначені в конституції, лімітують можливості здійснення гідності особи і забезпечення прав людини. Адже за протилежного припущення гідність життя, перетворюючись у засіб не цілком ясної мети, зводиться до соціальної ідеї. Гідність людини виходить з людського життя й існує через нього. Гідність – це морально-психологічна чеснота, що вибудовує відповідну структуру особистісної поведінки: високоморальної, патріотичної, християнської. Гідність – це усвідомлення людиною своєї громадської (і громадянської) ваги і обов'язку. Гідність українця — це передусім вірність матері та Батьківщині, українській мові, традиціям роду та народу. Нова українська школа передбачає формування таких ціннісних орієнтирів, як: морально-етичні, соціальні, громадсько-політичні [3].

Сьогодні спостерігаємо популяризацію авторських пісенних та поетичних творів національно-патріотичного спрямування, а також творів, які оспівують звитягу, мужність та подвиги наших воїнів-оборонців періоду Революції Гідності та АТО. Це обумовлює виховання у підростаючого покоління любові до рідного краю, виявлення та підтримку молодих і талановитих учнів та представників громадськості.

Основні тенденції перебудови системи освіти в Україні на сучасному етапі її розвитку визначаються активізацією процесів інтеграції країни в європейське та світове співтовариство й спрямовані на оновлення змісту української освіти та формування громадянської культури як сукупність духовних, моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості. Її складниками є громадянська освіченість, компетентність, активність, зрілість, досвід громадської діяльності. Громадянське виховання взаємопов'язано з формуванням національної свідомості, зміцнення у молодого покоління національної ідеї через авторську українську патріотичну пісню та поезію.

Таким чином, значущим є розвиток в учнів соціальної активності та громадянської компетентності шляхом їхньої участі у найважливіших видах діяльності, особистого впливу на прийняття локальних та глобальних рішень, здатності бути ініціативним.

Список використаних джерел:

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Пер. з німецької. Львів: Літопис, 2000. 318 с.
2. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. Київ; Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 520 с.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті*. Київ, 2004. 111 с.
5. Almond G, Verba S. The civic culture participation and Political equality. Boston, 1980. IX, 421 p.
6. Merriam Ch. Civic Training in the United States. Chicago. University of Chicago Press, 1934. 320 p.

Нестеренко Оксана Іванівна

учитель музичного мистецтва Вільшанської ЗОШ I-III ступенів,
музичний керівник ДНЗ «Ромашка» Недригайлівського району Сумської області

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розглядаються засоби емоційного здоров'я дошкільників, зокрема музикотерапію.

Ключові слова: музикотерапія, дошкільники, емоційне здоров'я.

*Звуки найкраще резонують у душі та тілі людини,
якщо вона водночас рухається, танцює, грає, співає.*

Галина Побережна

Актуальність дослідження. Вплив музики на людину важко переоцінити. Вона надає насолоду, але одночасно викликає душевне переживання, дає можливість відкрити невідомий світ наших фантазій, збудити до роздумів. Музика – це живе невичерпне джерело натхнення.

Лікувальний вплив музики було відзначено ще з найдавніших часів. У Стародавньому Єгипті безсоння лікували з допомогою співу хору, а в Стародавній Греції за допомогою звуків труби позбавляли від радикуліту чи розладів нервової системи. Як свідчить історія античної Греції: Платон та Аристотель вірили в божественне походження музики. Платон вірив у те, що музика може заспокоювати богів і стримувати їхній гнів. Аристотель вважав, що музика створює різні стани душі людини. Конфуцій вважав музику ефективною для пом'якшення народних звичаїв. Сучасна ж музикотерапія стала розвиватися у другій половині ХХ століття. Вона використовується для корекції емоційних станів та відхилень (тривоги, втоми, страху тощо). Музикотерапія – досить популярна в наш час методика, кінцева мета якою – віднайти гармонію душі. Вплив музики на фізіологічні процеси нашого організму стало предметом дослідження вчених різних країн. Ними були зроблені відкриття, на яких згодом і була заснована музикотерапія як наукова дисципліна.

Емоційна сфера дитини не може гармонійно сформуватися сама по собі, а потребує мудрої та дбайливої допомоги дорослих. Одним із методів, що дасть змогу педагогам ефективно корегувати емоційний розвиток дитини та навчати її емоційної саморегуляції, є музична терапія.

У сучасному світі дитяча психіка зазнає впливу безперервно зростаючого інформаційного потоку, потерпає від погіршення екології та інших негативних зовнішніх чинників. У результаті з'являються проблеми в розвитку емоційної сфери дітей, найпоширенішими з яких є фізичне та емоційне напруження. Воно проявляється у дратівливості, агресії і є перешкодою для гармонійного та ефективного розвитку особистості дитини. Зарадити цьому може музичний керівник на своїх заняттях, застосовуючи елементи музикотерапії.

Мета дослідження полягає у розкритті змісту та основ застосування музикотерапії як складової здоров'язбережувальної технології.

Актуальність теми полягає у недостатньому вивченні проблеми впливу музикотерапії для покращення емоційного стану здоров'я дошкільників.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес в дошкільному навчальному закладі.

Предмет дослідження: вплив музикотерапії на вади характеру дітей дошкільного віку та покращення емоційного стану у дітей дошкільного віку.

Музикотерапія (музична терапія) - це процес міжособистісного спілкування, у якому кваліфікований музикотерапевт застосовує музику та всі сторони її впливу - фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну і духовну - з метою покращення чи збереження здоров'я дошкільників. За допомогою таких музичних практик, як вільна імпровізація, спів, композиція, слухання, обговорення музики чи рух під музику, музикотерапевт допомагає дитині у досягненні ряду терапевтичних цілей: активізувати пізнавальні процеси, моторику, емоційний розвиток, набуті комунікативні навички.

С.Шабутін, С.Хміль, І.Шабутіна вважають, що музикотерапія впливає на рецептори шкіри, активізує функції нервової системи, зменшує больовий поріг, регулює виділення гормонів, що знижує стрес, впливає на серцевий ритм і пульс, може підвищувати і знижувати кров'яний тиск, знижує м'язову напругу і покращує координацію рухів, нівелює неприємні відчуття, впливає на температуру тіла, впливає на травлення, впливає на енергоінформаційний потенціал організму, може поліпшити пам'ять і здатність до навчання, стимулює внутрішньоутробний розвиток плода.

У наукових роботах К. Щедролосевої, Л. Гаврілової, Н. Кривошеї розкриті лікувально-педагогічні можливості музики, вплив музикотерапії на емоційні стани дошкільників та молодших школярів.

Музична терапія використовує музику як основний чинник психоемоційного впливу на дітей. Здавна відомо, що настрої, емоційний стан людини можна синхронізувати з музикою.

Тож нині усім педагогам-музикантам варто активно використовувати на своїх заняттях здатність музичного звуку, тембру, ритму, темпу впливати на внутрішній світ дитини, викликати тілесні, психічні та емоційні реакції та направляти їх.

Для ефективного впровадження музикотерапії у практику музичному керівникові необхідно дотримуватись певних умов:

- Створити сприятливі умови для занять з дітьми;
- Дібрати методичні прийоми – спеціальні музичні, вправи, завдання;
- Дібрати музичні твори, що дадуть змогу ефективно застосовувати вправи;
- Забезпечити інтеграцію музичного впливу разом з іншими видами діяльності.

Особливого значення в сучасній музичній терапії набуває інтеграція музики із виражальними можливостями інших видів мистецтв. Найуживанішими з інтегрованих методів музикотерапії є:

- Малювання під музику;
- Музично-рухливі ігри;
- Пантоміма;
- Пластична драматизація під музику;
- Музична кольоротерапія;
- Створення казок під час та після слухання музики.

Подібні комплексні форми творчості залучають до творчого процесу всі органи та системи сприймання дитини. Це підвищує ефективність музико-терапевтичних вправ і дає музичному

керівникові змогу різними шляхами позбавити своїх вихованців емоційного та фізичного напруження.

Музико-терапевтичні вправи для зменшення у дітей фізичного та емоційного напруження зазвичай містять два основних компоненти: сприймання музики в русі, заспокоєння й вирівнювання дихання. Відомо, що у м'язовій ригідності, у проблемах із координацією рухів дітей часто проявляються емоційні проблеми, зокрема ускладнене переживання та відтворення емоцій, нездатність усвідомлювати власні емоції та почуття, а також сприймати почуття інших людей. Натомість здатність вільно та пластично рухатися, відчувати і відтворювати музику тілом прямо пов'язана з емоційною розкутістю. Тож для того, щоб гармонізувати емоційну сферу дітей дошкільного віку, найліпше пропонувати їм активну форму сприймання музики.

Ослабити м'язове напруження, що супроводжує в дітей будь-яке сильне емоційне переживання, можливо також за допомогою вправ для заспокоєння й вирівнювання дихання. Глибоке спокійне дихання допомагає зменшити тривогу й набутти впевненості в собі. Окрім суто дихальних вправ, у музико-терапевтичній практиці для релаксації застосовують вправи для розвитку співочого дихання, а також гру на духових інструментах: глиняні свищики, сопілки, губні гармошки, блок-флейти. Добираючи музику для вправ з музичної терапії, музичному керівникові слід враховувати, що заспокійлива, розслаблююча дія притаманна звукам флейти, скрипки, фортепіано – за умови, що твір звучатиме в тихій динаміці та повільному темпі. Найкраща музика для релаксації: шум моря або лісу, спів птахів, крик чайок або дельфінів.

На своїх заняттях використовуємо музичні твори, всесвітньо відомої флейтистки, композитора та лікаря, яка лікувала дітей звуками – Кріс Мітчелл.

Після пережитої особистої трагедії – втрати сина, К. Мітчелл зацікавилася цілющою дією на організм людини музики та звуків. Вона записала дванадцять альбомів, яких одним із кращих «Любов дельфіна». Її композиції чарівні, а цілющий ефект підтверджений клінічними дослідженнями.

Музико-терапевтична вправа може мати такі фази:

- Встановлення контакту з дитиною, визначення її емоційного стану;
- Добирання музики для корекції та гармонізації емоційного стану дитини;
- Зменшення емоційного напруження – застосування динамічної музики, що стимулює інтенсивні емоції і дає дитині змогу «скинути» емоційне навантаження;
- Розслаблення і заряд позитивними емоціями – застосування спокійної музики, що знімає напруження і створює атмосферу задоволення.

Розглянемо приклади музико-терапевтичних вправ.

Вправа «Зіграй свій настрій» є колективною формою активного музикування на шумових інструментах. Під час неї діти навчаються озвучувати вірші, грати в ансамблі, а ще – імпровізувати власні невеличкі п'єси, утілюючи в них свій настрій та звукові уявлення.

Вправа «Шарф із чарівними історіями» призначена для дітей із вираженою гіперактивністю, синдромом дефіциту уваги. Діти потребують індивідуальної роботи, під час якої вчать заспокоюватися і зосереджуватися.

Вправа для розслаблення «Морське дно» призначена для дітей старшої групи. Музичний матеріал для вправи – аудіо запис п'єси «Місячне сяйво» Клода Дебюссі. Педагог промовляє певний текст, узгоджуючи його із рухом музики. Після вправи варто запропонувати дітям під ту саму музику намалювати образи, що постали в їхній уяві. Після цього музичному керівникові слід проаналізувати дитячі малюнки – кольори, насиченість, силу натиску олівця. У такий спосіб можна

виявити в дітей приховане емоційне напруження, невдоволення, агресію і спрямувати зусилля для їх усунення під час сеансів музикотерапії.

Вправу «Кольорова музика» доцільно проводити, коли є необхідність викликати в дітей певний настрій. Вправа містить елементи кольоротерапії, а саме передбачає використання різних предметів різного кольору. Музичний супровід вправи та колір предметів залежатиме від настрою, який потрібно створити. Для того, щоб заспокоїти дітей, музичний керівник може запропонувати їх створити танцювальну композицію під музику вальсу, використовуючи при цьому шовкові шарфи синього, блакитного чи зеленого кольорів. Натомість, щоб підбадьорити дітей, слід увімкнути ритмічну музику у жвавому темпі, а як реквізит запропонувати дітям стрічки або хустинки жовтого або червоного кольорів.

Вправа «Відпочинок у лісі» покликана нормалізувати дихання, розслабити м'язи горла. Як музичний матеріал для вправи можна використати аудіозапис «Ранок» із сюїти «Пер Гюнт» Едварда Гріга або іншу спокійну музику, шум лісу, спів птахів.

Цю вправу найліпше виконувати з дітьми після фізичного навантаження. Музичний керівник вмикає музику і пропонує дітям зручно вмотитися на підлозі, заплющити очі, уявити сонячний день та зелений ліс. Головний елемент вправи – «лісове» повітря, яке діти мають спокійно, залюбки вдихати і видихати.

В музикотерапії активно запроваджується метод недирективної медитації.

Недирективна медитація – це метод, який дає змогу фокусуватися на диханні або звуці, а також «обробляти» спогади та емоції. Такий метод доцільно використовувати тоді, коли слухач вільно віддається образам та асоціаціям, що виникають у нього під час споглядання розвитку музичного змісту.

Під час вправ на недирективну медитацію музичний керівник пропонує дітям прослуховувати музичні твори, не даючи «підказок», не спрямовуючи увагу дітей на щось конкретне. Слухаючи музику, діти створюють в уяві «музичні сни». Потім кожен із дітей розповідає, що побачив та відчув, які образи навіяла йому музика.

Використовуючи музико-терапевтичні вправи на заняттях, музичний керівник гармонізує внутрішній світ дітей двома способами: фізичним – через заспокоєння дихання і розслаблення м'язів, та емоційним – через розкріпачення уяви та вільне вираження почуттів.

Тож музикотерапія постає як ефективна система, елементи якої кожному музичному керівникові варто впроваджувати у свою щоденну практику.

Список використаних джерел:

1. Гаврілова Л., Кривошея Н. Терапія мистецтвом і музикотерапія в профілактиці та корекції емоційних станів дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. [URL:https://vseosvita.ua/library/mu](https://vseosvita.ua/library/mu)
2. Грицак А.В. Музикотерапія та її терапевтичний вплив на дошкільників. [URL:https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=iltyXOUWHuilrgSuiJKoBA&q=Грицак+А.В.+Музикотерапія](https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=iltyXOUWHuilrgSuiJKoBA&q=Грицак+А.В.+Музикотерапія)
3. Драганчук В.М. Музична терапія: теорія та історія: навч. посібник для студ. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. 225 с.
4. Ігнат'єва Л. Музикотерапія в дитячому садочку. *Дошкільна освіта*: 2008. №4(22). С.14-18.
5. Колеснік О.В. Музикотерапія, як засіб корекції та розвитку дошкільників [URL:https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=2otyXJpny8yuBMfZh8gK&q=Колеснік+О.В.+Музикотерапія](https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=2otyXJpny8yuBMfZh8gK&q=Колеснік+О.В.+Музикотерапія)
6. Щедролосєва К.О. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості [URL:https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=V4xyXNeeKs6orgSv5o_gDg&q](https://www.google.com/search?rlz=1C1NHXL_ruUA768UA768&ei=V4xyXNeeKs6orgSv5o_gDg&q)

БЕЗПЕКА В INTERNET

У статті розглядається питання безпеки в INTERNET, основні загрози всесвітньої мережі, сформульовані основні правила безпечної роботи в INTERNET.

Ключові слова: безпека, мережа Інтернет, культура поведінки.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні майже кожен комп'ютер підключений до мережі Інтернет. Шоста частина світу користується мережею, а через 2 роки, за прогнозами аналітиків, це робитиме кожен третій житель планети.

З однієї сторони – це благо цивілізації, а з іншої – комп'ютеризація та інтернетизація населення є причиною повторних явищ людського суспільства. Кожна дитина семирічного віку хоча б раз побувала на порнографічному сайті. Вони відгукуються на запрошення надіслати електронною поштою своє фото, не здогадуючись, що його використають. Більше того, діти через Інтернет стають жертвами насилля. Сьогодні дуже модно шукати друзів і спілкуватися з ними через Інтернет. Цим користуються злочинці. Україна займає перше місце у світі серед постачальників дітей для порнографії. Чи можливо вберегти дітей? Вдосконалення інформаційних технологій створює умови для ефективного розвитку сучасного суспільства. Комунікаційні засоби стали невід'ємною складовою життя людей у всіх сферах діяльності. Мобільні телефони, комп'ютери та Інтернет, розширивши комунікаційні, просторові й часові межі, розкрили нові можливості для спілкування, освіти, праці, відпочинку та творчої самореалізації особистості.

1,8 млрд. людей у світі підключені до Мережі Інтернет. З кожним днем ця кількість зростає. Інформаційний світ захоплює не тільки дорослих, а й дітей. 96% дітей користуються Інтернетом.

У відповідь на ситуацію, коли українська громадськість не до кінця усвідомлює всі можливі ризики в Інтернеті, у 2008 році компанія «Майкрософт Україна» ініціювала створення Коаліції за безпеку дітей в Інтернеті. За цей час було проведено багато активностей та науково-освітньої діяльності.

У 2010 році у рамках програми Microsoft «Партнерство в освіті» кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні було проведено Всеукраїнське широкомасштабне дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті». Детальне дослідження вперше було проведено в Україні. Його результати наведені нижче.

Ключові результати:

- 96% дітей-користувачів Інтернету віком від 10 до 17 років;
- 51% не знає про небезпеки в мережі;
- 52% дітей виходять в Інтернет передусім для спілкування у соціальних мережах, де залишають свій номер мобільного телефону (46%), домашню адресу (36%), особисті фото (51%);
- 44% дітей знаходяться у потенційній зоні ризику (розміщують особисту інформацію) і 24,3% вже були в ризикованих ситуаціях (ходили на зустріч з віртуальними знайомими). У віковій групі від 15 до 17 років цей показник досягає 60,3%;
- 72,5% дітей хочуть отримувати більше інформації про те, як убезпечити себе в Інтернеті;

– 77% батьків також висловили бажання більше дізнатися про безпеку Інтернету для дітей. У сім'ях діти краще за батьків розбираються у комп'ютері та Інтернеті. У 81% батьків, у яких на домашньому комп'ютері є антивірус, 95% зазначили, що його установкою і налаштуванням займалася дитина.

Дослідження показало: що дорослішою стає дитина, то більш безтурботно вона починає поводити себе в Інтернеті. Так, на реальну зустріч з людиною, з якою знайомі лише віртуально, вже ходили майже 12% опитаних дітей віком 10-11 років та більше ніж 60% підлітків 15-17 років. Дані про своїх батьків у мережі (місце роботи, посада) залишили 4% дітей віком 10-11 років та 6,5% 15-17-річних[4, 43].

Мета статті – розглянути питання безпеки в INTERNET, основних загроз всесвітньої мережі, сформувані основні правила безпечної роботи в мережі INTERNET.

Найпопулярніші за відвідуваністю серед дітей ресурси в Інтернеті – соціальні мережі – містять найбільшу загрозу з точки зору доступності особистої інформації для сторонніх осіб.

У соціальних мережах свій особистий номер телефону вже залишили 46% дітей 10-17 років, вказали домашню адресу – 36%, розмістили особисті фотографії – 51%. На які ризики діти наражають себе та своїх близьких в Інтернеті?

5 лютого 2019 року Програма Мережних академій Cisco, Кіберполіція України та компанія ERC запросили школярів 8-11 класів, учнів професійно-технічних ліцеїв та студентів коледжів відзначити цей день разом з усім світом, приєднавшись до онлайн-уроку на YouTube каналі Спільноти Програми Академій Cisco в Україні. Кожен учасник вебінару отримує доступ до курсу Мережної академії Cisco «Вступ до кібербезпеки» та має можливість поставити запитання експертам в Анкеті зворотного зв'язку [6].

Зараз в Україні майже 22 млн. користувачів Інтернету, питання безпеки в мережі більш ніж актуальне. У цьому контексті турбота про дітей набуває більших масштабів. Якщо раніше треба було говорити з дітьми про їх безпеку поза домом тощо, то вже давно має сенс застерігати їх від негараздів під час перебування в Інтернеті.

Інформаційна безпека стосується захисту життєво важливих інтересів людини (і більш глобально – суспільства, держави). Неправдива, неповна, невчасна інформація може нанести шкоду. Особливо вразливі у цьому контексті діти. Вони можуть не знати, яку інформацію можна викладати в мережу, а яку не варто. Інколи школярі не можуть правильно зреагувати на матеріали з мережі з різних причин. Робота у цьому напрямку для вчителів та батьків дуже важлива. Безконтрольний доступ до Інтернету може мати негативні наслідки для дитини.

Проаналізувавши низку літератури з інформаційної безпеки, пропоную виокремити такі типи загроз.

1. Стосуються особистої безпеки:

- Ознайомлення з порнографічними матеріалами, ненормативною лексикою, інформацією суїцидального характеру, расистського, ненависницького чи сектантського змісту.
- Загроза отримання недостовірної чи неправдивої інформації.
- Формування залежності (ігрової, комп'ютерної, Інтернет).
- Спілкування з небезпечними людьми (збоченці, шахраї, грифери).
- Залучення до виконання протиправних дій (хакерство, порушення прав та свобод інших).

2. Стосуються безпеки інших.

- Матеріали, існування та використання яких може стати причиною посягання на безпеку оточуючих (наприклад, інформація про створення вибухівки).
- Свідоме та несвідоме введення в оману інших.

• Вчинення протиправних дій, що тягнуть за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

- Кібербулінг — свідоме цькування та приниження, передусім однолітків.

3. Стосуються загрози витоку персональної інформації:

• Розголошення персональної та конфіденційної інформації (прізвища, імена, контакти, секретні дані кредитних карток, номери телефонів).

- Загроза зараження ПК вірусами різної категорії.
- Небезпека завантаження програм зі шкідливими функціями.

Це найбільш поширені типи загроз, з якими може зіштовхнутися дитина в Інтернеті, викладаючи чи переглядаючи сумнівну інформацію. Від деяких з них можна захиститися технічними засобами, але більшість вимагають комплексного підходу. Наприклад, розібратися у цьому допоможе безкоштовний онлайн-курс від порталу Prometheus – «Основи інформаційної безпеки». Курс містить інформацію, яка буде передовсім цікава тим, хто захоплюється ІТ (історія появи вірусів). Але є й уроки, де розкриваються принципи захисту під час спілкування в соцмережах, при купівлі чогось в Інтернеті тощо.

Безпечною онлайн-платформою для виховання коректної поведінки у мережі сьогодні є сайт «Онляндія» – www.onlandia.org.ua. Його відвідуваність досягає 17 000 унікальних користувачів на місяць, що свідчить про нагальну потребу в таких освітніх проектах. Сайт є основним ресурсом програми «Онляндія – безпека дітей в Інтернеті», що об'єднує 27 членів Коаліції за безпеку дітей в Інтернеті та більш як 4300 волонтерів по всій країні. У 2011 році фахівці «Онляндії» за сприяння Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України розробили навчально-методичний посібник «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі». Посібник видано за підтримки програми Microsoft «Партнерство в навчанні», його метою є надання вчителям українських шкіл знань та практичних методичних розробок у викладанні теми безпеки дітей в Інтернеті.

Підтримуючи створений методичний посібник, Міністерство освіти і науки України прагне поглибити знання вчителів та надати їм можливість ширше розкрити тему безпеки в Інтернеті на уроках і позашкільних заняттях. До того у 2009 році ця тема введена до шкільної програми з інформатики завдяки ініціативі «Майкрософт Україна», адже суспільство розвивається, рівень користування Інтернетом зростає, і вже практично всі школярі заходять у мережу для спілкування, навчання тощо. Тому проблема розвитку культури користування Інтернетом нагальна і гостра, вона стосується не лише суто інформаційних ризиків, а передусім шкоди для здоров'я дітей [2, 62].

Варто пройти безкоштовні курси «Академії Cisco України» [6].

Незважаючи на те, що досвід багатьох країн, показав ефективність тренінгових методик у підвищенні обізнаності дітей з питань онлайн-безпеки (див. наприклад www.onlandia.org.ua), потребує подальшого дослідження та впровадження комплексного підходу до проблем інформаційної безпеки неповнолітніх користувачів. Такий підхід має забезпечити ефективне поєднання навчальних, виховних, тренінгових методик, а також зусиль педагогів та батьків, громадських організацій у вихованні майбутніх «громадян» інформаційного суспільства.

Висновки. Перелік основних правил безпечної роботи в Інтернеті, про які варто знати, сказати дітям, батькам:

1. Не давайте нікому своїх паролів.
2. Не надавайте особистої інформації поштою чи в чатах без гострої на те потреби.
3. Не реагуйте на непристойні та грубі коментарі, адресовані вам.

4. Повідомляйте дорослим про ситуації в Інтернеті, які вас непокоять (погрози, файли певного місту, пропозиції).
5. Відмовляйтесь від зустрічей з випадковими людьми, з якими познайомились в он-лайні.
6. Не діліться своїми фото з незнайомцями.
7. Не повідомляйте інформацію про кредитки батьків (номер картки, термін дії та таємний код).
8. Не викладайте фото квитків, на яких видно штрих-код чи QR-код.
9. Не скачайте та не встановлюйте невідомі програми за посиланнями, навіть якщо їх надали друзі.
10. Установлюючи перевірені програми, контролюйте, щоб на ПК не додалися небажані програми.
11. Не переглядайте інформацію за невідомими посиланнями (друзі, які ними діляться можуть не підозрювати про загрозу).
12. Не відкривайте листи-спам, вони можуть містити віруси.

Список використаних джерел:

1. Литовченко І., Максименко С., Болтівець С. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі: посібник для батьків. Київ: ТОВ «Вид. будинок «Аванпост-Прим»», 2010. 48 с.
2. Ковальчук В. Проблеми інформаційної безпеки дітей різних вікових категорій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 8. С. 58-62.
3. Кочарян А., Гущина Н. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі: навчально-методичний посібник. Київ, 2011. 100 с.
4. Про безпеку дітей у всесвітній мережі Інтернет / В.М. Оржеховська. *Рідна школа*, 2011. №6. С. 43-45.
5. Удалова О., Швед О., Кузнєцова О. Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями. Київ: Україна, 2010. 72 с.
6. Освітній проект «На урок». [URL:https://naurok.com.ua/journal](https://naurok.com.ua/journal)

Одінцова Тамара Василівна,

учитель фізики КУ Сумська СШ I-III ст. №10 ім. Героя Радянського Союзу О. Бутка
Сумської міської ради

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВНА УРКАХ ФІЗИКИ

У статті розкрито компетентнісну модель навчання. Обґрунтовано необхідність набуття компетентностей учнями. Розглянуто умови розвитку ключових компетентностей в учнів на уроках фізики.

Ключеві слова: компетентність, ключові компетентності, цілі завдань, компетентнісний підхід, результат навчання.

Створення в Україні високорозвиненого суспільства та розбудова демократичної держави потребують наявності таких особистостей, які здатні до самореалізації, спроможні до творчої побудови свого життя, зорієнтовані на особистий вибір і особисту відповідальність. Сучасна педагогіка має наповнити навчання й виховання новим життєтворчим, духовним змістом, допомогти дитині знайти сенс життя, навчити швидко адаптуватися в життєвих ситуаціях, вміло застосовувати набуті знання. Щоб сформувати компетентного випускника, в усіх потенційно важливих сферах професійної освіти і життєдіяльності, необхідно застосовувати активні

методи навчання. Перспективним компетентнісне навчання являється ще і тому, що при такому підході навчальна діяльність одержує дослідницький і практично-орієнтований характер, і сама стає предметом засвоєння.

Аналіз сучасних досліджень говорить про стійкий інтерес до розвитку компетентностей на уроках природничо-математичного циклу Єрмакова І., Зимньої І., Горностая П., Овчарука О., Кузьменко В., Слюсаренко Н. та інших.

Фізика, як навчальний предмет, має достатній потенціал для формування та розвитку стійких компонентів творчого стилю мислення, тих якостей, які необхідні людині для того, щоб бути успішною в сучасному житті, тобто бути компетентною. «Компетентна людина» визначається як така, що має достатні знання в будь-якій галузі, яка в будь-чому добре обізнана, тямуща, кваліфікована й має певні повноваження, права й владу [1]. Тому головне завдання вчителя – розвивати здібності й навички учнів, підвищувати престиж знань, формувати ключеві компетентності, тобто формувати вміння використовувати набуті в процесі навчання в повсякденному житті. А також, як зазначає В. Кузьменко, формувати у свідомості учнів «картину світу», притаманну представникові певної культури й певного соціуму [2].

У тлумачному словнику зазначено, що компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної дії по відношенню до них.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності. Узагальнюючи твердження, слід зазначити, що компетенція – це коло повноважень, а компетентність – це обізнаність, кваліфікованість.

Освітня компетенція як рівень розвитку особистості учня пов'язана з якісним опануванням змісту освіти. Освітня компетенція – це здатність учня здійснювати складні види діяльності. В теорії компетентнісного підходу до навчання висувається положення про систему компетентностей, які ми маємо сформувати в учнів протягом навчання в школі. Таку систему складають: навчальна, здоров'язберегаюча, соціальна, загальнокультурна, компетентність до інформаційно-цифрової технологій, громадянська, фінансова грамотність, підприємливість.

Одним із результативних підходів до навчання фізики є діяльнісний підхід. Зокрема, в новому Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначено: «Діяльнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток умінь та навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.».

Таким чином, під компетентністю будемо розуміти інтегративне особистісне утворення, яке поєднує в собі знання, уміння, навички, що свідчать про готовність і здатність учня розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у житті, усвідомлюючи при цьому значущість предмету й результат діяльності. Зважаючи на тлумачення поняття «компетентності», вважаємо за необхідне формувати і розвивати в учнів на уроках фізики:

- здатність творчо мислити, послідовно міркувати та презентувати свої ідеї;
- уміння працювати в команді (визначати пріоритети, планувати результати і нести відповідальність за їхню реалізацію);
- навички ефективного застосовувати набуті знання в реальному житті.

Дослідження психологів підтверджують, що для розвитку дитини важливий не лише навчальний матеріал, а й форма, у якій він подається. Оскільки ключовою фігурою навчального процесу є вчитель, то від його майстерності, обізнаності, позиції на уроці залежить ефективність вирішення поставлених завдань. Як зазначав у своїх працях В. Сухомлинський: «... школа може

дати учням міцні й глибокі знання лише при тій умові, коли кожен учитель безперервно удосконалює свою педагогічну майстерність» [3].

Психологи й дидактики дійшли висновку, що так само, як людина вчиться говорити, писати, вона має вчиться мислити не лише алгоритмічно, а й творчо. Саме тому, при вивченні фізики, особлива увага приділяється розвитку творчого мислення, розвитку в учнів здібностей до самоуправління й самореалізації як у навчальному процесі так і в реальному житті. У науково-методичній літературі широко представлено напрями творчих здібностей в учнів, а саме:

- моделі процесу формування творчої особистості та розвитку її творчих здібностей;
- механізм виявлення творчих здібностей в учнів;
- методи пошуку творчих розв'язків;
- алгоритми розв'язання проблемних ситуацій,
- різні форми спільної діяльності вчителя й учнів,
- різні підходи до управління розвитком особистості тощо.

Математичні компетентності складають основу для формування ключових компетентностей. За С. Раковим, під поняттям «математична компетентність» розуміють спроможність особистості бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і методи математичного моделювання, будувати математичну модель, досліджувати її методами математики, інтерпретувати отримані результати, оцінювати похибку обчислень. Розвиваючи творчі здібності в учнів, учитель поступово формує і крок за кроком розвиває ключові компетентності в учнів як на уроках так і позаурочний час. На уроках фізики особливу увагу варто приділяти наступним видам діяльності, а саме:

- здійсненню зв'язку навчання з життям (поєднання вивчення основ наук з різними видами праці, аналізувати цінність успішної діяльності для колективу, суспільства);
- формуванню мотивацію на актуальність даної теми;
- формуванню системи знань, отриманих через розв'язування проблемних ситуацій та узагальнення й аналіз фактичного матеріалу;
- формуванню вмінь використовувати знання й особистий досвід через розв'язування ситуативних задач;
- формуванню особистої відповідальності за рівень знань і самоосвітньої діяльності;
- моніторингу і корекції розвитку особистості через виховання і самовиховання та ін.

При цьому, перевагу варто надавати активним формам роботи на уроці.

Розвиваючи соціальну і громадську компетентності доцільно обирати такі завдання, які передбачають самостійного пошуку розв'язків, надання учням можливості обрання варіанту завдання чи шляху його розв'язання. Розв'язування задач різними способами (Прикладом може бути метод «дерево знань»).

Велику роль у навчанні відіграє систематичне використання історичного матеріалу, який підвищує інтерес до вивчення предмета, пробуджує критичне ставлення до фактів, дає учням уявлення про природничі науки як невід'ємну складову загальнолюдської культури. На змістовних прикладах слід показувати учням, як розвивалися наукові поняття, відношення, теорії й методи, ознайомлювати учнів з іменами та біографіями видатних учених, які створювали ці науки. Використання біографій відомих учених здійснює не тільки навчальну, а й виховну мету:

- за їх допомогою можна переконливо довести, що наука виникає й розвивається під впливом діяльності людини і за її потребами;

- життя і діяльність багатьох вчених може слугувати прикладом самовідданого служіння своїй справі, прикладом мужності та патріотизму;
- розповіді про внесок вітчизняних вчених у розвиток науки є основою для виховання національної гордості тощо.

Робота в групах потребує кропіткої фахової підготовки вчителя, але гарантує значно вищий результат ніж інші форми роботи. До роботи учнів у групах належать як урочні так і позаурочні форми роботи. Такими можуть бути залучення учнів до планування та проведення позакласних заходів та предметних тижнів і розвиток політичної грамотності учнів шляхом використання на уроках інформації з історії відкриттів тощо. Розв'язування задач історико-культурного та екологічного змісту теж сприяє розвитку соціальної і громадської компетентності.

Мовну компетентність формуємо розвиваючи вміння учнів висловлювати і відстоювати власну точку зору. На етапі актуалізації знань доцільно застосовувати взаємоопитування та взаємоперевірку з подальшим коментуванням.

Комунікативну компетентність сприяють розвивати нестандартні уроки, інноваційні технології навчання та урізноманітнені форми роботи.

Інформаційні компетентності передбачають опанування учнями інформаційних технологій, уміння самостійно здобувати та використовувати інформацію. Тому комп'ютер доцільно використовувати на всіх етапах процесу навчання: під час пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, оцінюванні навчальних досягнень. Ефективно проходять уроки фізики з використанням педагогічних програмних засобів, готових комп'ютерних моделей (дослідження процесу), комп'ютерного моделювання процесів, які вивчає фізика.

Розвивати уміння вчитися впродовж життя допомагає виконання домашніх досліджень та спостережень, підготовка цікавих повідомлень, а також використання випереджувальних завдань.

Проведення інтелектуальних конкурсів, змагань, інтегрованих уроків, складання проектів розвивають підприємницьку компетентність. Сприяють розвитку екологічної грамотності і здорового способу життя розв'язування текстових задач пов'язаних з навколишнім середовищем.

На уроках фізики слід навчати учнів розуміти навколишній світ, процеси і явища. Для цього розвивають у учнів вміння використовувати на практиці алгоритми типових задач; вміння систематизувати типові задачі і знаходити критерії зведення задач до типових; вміння використовувати різні інформаційні джерела для пошуку методів розв'язування задач; здійснювати дедуктивні обґрунтування правильності розв'язування задач та шукати логічні помилки; розвивають рефлексію у подоланні перешкод під час розв'язування нестандартних задач.

Формуванню навичок самостійної роботи, вмінь пошуку необхідної інформації слугують семінарські заняття, які вчитель може планувати, враховуючи навчальні можливості учнів, підготовка та презентація учнівських творчих проектів. Необхідно стимулювати самостійну пізнавальну діяльність учнів, спонукати їх до використання матеріалів із засобів масової інформації та науково-популярної літератури, що допоможе їм розуміти та аналізувати сучасні події в світі, розвивати проектну діяльність.

Обов'язковим елементом навчання повинні стати індивідуальні завдання з теми. Такі завдання варто пропонувати на завершальному етапі вивчення теми для самостійного опрацювання. Мета завдань – охопити матеріал теми в цілому, привернути увагу до головного, дати додаткові приклади і пояснення окремих складних моментів. Варто планувати виконання індивідуальних завдань, які передбачають ознайомлення як з розвитком тієї чи іншої науки в історичному аспекті, так і змістовних. Особливо варто звертати увагу учнів на внесок в розвиток

науки вітчизняних вчених та наукових установ України. Такий підхід сприятиме актуалізації навчально-пізнавальної, комунікативної, інформаційної, ціннісно-сислової та інших компетенцій і значно поглиблюватиме загальнокультурні надбання учнів.

Школа повинна готувати досвідчених людей з широким кругозором, які б знали б основи наук, розбиралися в основних галузях виробництва, володіли методами науково пізнання. Навчити учнів практично в конкретних ситуаціях аналізувати різні твердження, явища, проблеми, виділяти з них важливіші, систематизувати та класифікувати. Впровадження особистісно-зорієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходу у вивченні фізики буде сприяти поліпшенню якості освіти та інтелектуальному і культурному розвитку особистості, формуванню у неї здатності швидко реагувати на запити часу.

Список використаних джерел:

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. СПб.:Питер Ком., 2009. 368 с.
2. Загальна психологія: підручник / за заг. ред. акад. С.Д. Максименка. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2014. 704 с.
3. Корольчук М. С, Осьодло В. І. Психодіагностика: навч. посібн. для студентів вищих навч. закладів; за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2017. 400 с.
4. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. 2-е изд., перераб. и доп. СПб.: Питер, 2012. 240 с.

Оксьом Павло Михайлович,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Сумський ДПУ імені А.С. Макаренка,

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»

Актуальність дослідження. У зв'язку з анексією Криму, подіями на сході нашої країни пов'язаними з агресією Російської Федерації, дуже гостро постала проблема зміцнення обороноздатності держави [1; 2]. Важливою ланкою у цьому контексті є підвищення рівня викладання предмету «Захист Вітчизни», тому розгляд питання професіоналізму вчителя предмету «Захист Вітчизни» є необхідною умовою безпечної держави.

Метою дослідження є з'ясування стану професійної компетентності вчителів предмету «Захист Вітчизни». Базою дослідження обрано КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Було проведено анкетування слухачів курсів підвищення кваліфікації у кількості 120 осіб для з'ясування стану проблеми у 2014-2018 рр.

За результатами анкетування виявлено: тільки на посаді вчителя предмету «Захист Вітчизни» працюють 19,8% вчителів, 80,2% – довантажені годинами предмету «Захист Вітчизни», 82,3% – мають вищу педагогічну освіту, 18,5% – вищу військову освіту. 51,6% вчителів предмету «Захист Вітчизни» мають педагогічний стаж більше 20 років, 30,8% – від 10 до 20 років, 19,1% – до 10 років. Серед учителів предмету «Захист Вітчизни» 10,7% мають вік до 30 років, 15,0% – від 31 до 40 років, 30,9% – від 41 до 50 років, 30,2% – від 51 до 60 років і 15,8% – старше 60 років.

Аналіз відповідей опитуваних дав змогу встановити, що здоров'я та безпека людини є найвищою суспільною та особистою цінністю для 88,9%, а захист Вітчизни – почесний обов'язок для 100,0% опитаних учителів. Але разом з тим 78,3% вчителів предмету «Захист Вітчизни» не готові на сьогоднішній день здійснювати ефективно діяльність по підготовці молоді до захисту

Батьківщини та її територіальної цілісності, 74,8% – недостатньо усвідомлюють пріоритетність підготовки молоді до захисту Вітчизни та її територіальної цілісності через діяльність вчителя предмету «Захист Вітчизни», 68,4% вчителів мають низьку мотивацію своєї діяльності щодо виховання молоді, 65,3% учителів найважливішим напрямом роботи по розвитку особистості учнів, формуванню у них готовності до захисту Вітчизни вважають якісний навчально-виховний процес з предмету «Захист Вітчизни». Проте тільки 10,7% учителів відчувають внутрішню потребу в реалізації навчально-виховного процесу з предмету «Захист Вітчизни» в сучасних умовах, 30,0% – відчувають частково, 60,6% – не відчувають взагалі внутрішньої потреби в реалізації навчального процесу в сучасних умовах. Але усі 100,0% вчителів предмету «Захист Вітчизни» на запитання «Хто саме повинен навчати дітей, формувати їх готовність до захисту Вітчизни?» відповіли ствердно, що саме вчителі предмету «Захист Вітчизни»

Висновки. Проблема професійної компетентності вчителів предмету «Захист Вітчизни» є актуальною на сучасному етапі розвитку держави Україна. Отримані дані свідчать про те, що 81,9% вчителів предмету «Захист Вітчизни» є досвідченими педагогами (мають педагогічний стаж більше 10 років), проте велика кількість педагогів (45,2%) має уже достатньо зрілий вік – старше 50 років. Ураховуючи зазначене вище для сучасних інститутів післядипломної педагогічної освіти вкрай актуальним є питання підвищення кваліфікації вчителів предмету «Захист Вітчизни», які повинні відповідати прогностичним тенденціям розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Сайт газети «Народна армія». URL:[http:// www.na.rul.gov.ua](http://www.na.rul.gov.ua)
2. Сайт журналу «Військо України». URL:[http:// viysko.com.ua](http://viysko.com.ua)

Осадчий Микола Вікторович,

викладач фізичного виховання

КЗСОР «Путивльський педагогічний коледж імені С.В. Руднева»

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ФІТНЕС

У статті розглянуто позитивний вплив фітнес-програм на розвиток фізичних якостей, на зацікавленість молоді до нової форми дозвілля.

Ключові слова: фітнес, фізична культура.

Краса гармонійно розвиненого тіла – хіба не до цього повинна прагнути сучасна молодь.

Відчуття здоров'я допомагає вчитися і працювати, а свідомість своєю невтомністю й спритністю, здатністю виконувати важкі вправи роблять людину впевненою, сміливою і наполегливою. Фізично підготовлена людина ніколи і ні де не розгубиться, йому по плечу будь-яка робота.

Фізично розвинена людина не тільки бадьора і життєрадісна, не тільки добре працює, вона отримує задоволення від праці. Це задоволення викликає у неї бажання працювати, і праця перетворюється у нього в потребу.

Фітнес - це, в першу чергу, здоровий спосіб життя. Фітнес – відповідь людини на зростання темпів життя. Бажання бути у формі – природне бажання, тим більше актуальне зараз, коли хвороби та погані звички стали справжньою розкішшю. Фітнес – шанс змінити якість життя без радикалізму і надмірних зусиль, це найдосконаліша на сьогоднішній день система тренувань, що

увібрала в себе всі найефективніші прийоми виховання тіла (1, с.12). Єдиного і остаточного визначення «фітнес» не існує. Досі спостерігається різночитання навіть у написанні слова фітнес.

Часто в англійській мові використовується вираз «To be fit», що можна перекласти як «бути у формі». У підручнику Хоулі Е.Т., Френкса Б.Д. «Оздоровчий Фітнес» можна прочитати таке визначення різним категоріям фітнесу: загальний фітнес – це прагнення до оптимальної якості життя, що включає соціальний, психічний, духовний і фізичний компоненти. Використовують так само термін «позитивне здоров'я».

Фізичний фітнес – прагнення до оптимальної якості життя, яке включає досягнення більш високих рівнів підготовленості за станом тестування, малий ризик порушень здоров'я. Такий стан відомо також як гарний фізичний стан або фізична підготовленість. В українській мові слово «фітнес» придбало декілька значень. По-перше, під цим терміном розуміють сукупність заходів, що забезпечують різносторонній фізичний розвиток людини, поліпшення і формування його здоров'я. Як правило, це тренування з обтяженнями, спрямовані на зміцнення і збільшення м'язової маси; так звані «аеробні» або «кардіо» тренування, спрямовані на розвиток серцево-судинної та дихальної систем; тренування гнучкості; формування культури харчування і здорового способу життя. Найбільш близьким до цього поняття «фітнес» в українській мові буде поняття «фізична культура».

По-друге, існує «фітнес» як вид спорту, що з'явився відносно недавно в рамках змагального бодібілдингу. Збільшення прихильників максимального розвитку фізичних якостей серед жінок, з одного боку, і стрімко йде на спад популярність змагального жіночого бодібілдингу, з іншого, виявили потребу в зміні форми і критеріїв, за якими могли б змагатися жінки. Реалізувалася ця тенденція у вигляді досить популярних зараз змагань з «фітнесу», де йде оцінка, як пропорцій тіла спортсменки, так і вміння володіти цим тілом, проявляється в довільній програмі (2, с.11).

Характеристика фітнес –занять.

Довелося починати з самих азів роз'яснювати значення слова «фітнес», пояснювати особливості фітнес-програм, вчити людей правильно займатися.

Принципова відмінність нового «фітнесу» від фізкультури полягає в тому, що тепер ми самі повинні оплачувати власну хорошу фізичну форму. І це абсолютно нормально для нашої сучасного життя. Єдина проблема, яка виникає у всієї нашої країни в цілому, це те, що фітнес-клуби не готують майбутніх спортивних чемпіонів. Це – фізична активність для всіх охочих витратити свої гроші з комфортом, задоволенням і користю для здоров'я (3, с.21). Сподіваюся, що наша держава скоро схаменеться і почне вживати активних заходів у цьому напрямку. І тоді ми знову завоюємо залишені позиції в спорті: у нас будуть чудові комерційні фітнес-клуби для всіх, а також все необхідне і доступне для талановитих дітей та підлітків. Отже, що ж пропонує фітнес-індустрія. Фітнес-клуб надає комплекс послуг, включаючи в себе: необмежену кількість занять аеробікою – це одна з найбільш популярних і доступних фітнес-програм. Якщо Ви не вмієте танцювати, але хочете просто порухатися під музику, – вам підійдуть силові уроки аеробіки, спрямовані на розвиток силової витривалості і вдосконалення тіла. Поруч з класичною аеробікою в клубах широко використовується степ-аеробіка. Заняття з використанням степ-платформи, в основі якої лежать кроки на платформу різними способами, що позитивно впливає на організм, розвиває загальну витривалість і знижує жирові відкладення тіла, одне заняття степ-аеробікою прирівнюється до бігу на 20 км в хорошому темпі. Танцювальна аеробіка – це прекрасна можливість не тільки навчитися танцювати латину, самбу або хіп-хоп, але і відмінно потренуватися. Існують також спеціалізовані уроки аеробіки, що вимагають спеціального обладнання. Це сайкл ,або аеробіка на полегшених, стаціонарних велосипедах, що імітує

справжню велогонку; аеробіка на слайдах – це ковзання по гладкій поверхні в спеціальних шкарпетках. І звичайно памп – це аеробіка з використанням спеціальних штанг у м'якій оболонці (4, с.12).

Так само існують фітнес-програми, що поєднують в собі різні спеціалізовані заняття. До них відносяться:

- бойові мистецтва, такі як карате, айкідо, дзюдо, бокс і звичайно, популярні зараз уроки тай-бо, де поєднуються енергійна музика і різні техніки бойових мистецтв;
- уроки йоги;
- різні техніки медитацій, як з музичним супроводом, так і без нього.

Це Нийя (нейромускульні інтеграційні дії), гурджієвські танці та багато іншого. Якщо фітнес-клуб обладнаний басейном, то існує програми аква-фітнесу. До них відносяться: аква-аеробіка на дрібній і на глибокій воді, аква-джогінг (спортивна ходьба у воді), заняття скуба – дайвінгом і багато іншого. Найбільш популярним є, звичайно, аква-аеробіка. Заняття проводяться з використанням спеціального обладнання – аква-поясів, що дозволяють утримувати тіло у вертикальному положенні на глибокій воді, аква-рукавички, схожі на жаб'ячі лапки, різнокольорові аква-гантелі і аква-штанги, аква-степ і багато іншого.

Будь-який фітнес – клуб пропонує використання тренажерного залу. За окрему плату ви можете скористатися додатковими послугами, кількість яких залежить від рівня клубу і може сильно різнитися: персональні тренування, масаж, косметолог, перукар, салон краси, SPA і багато іншого.

Що ж робити, якщо складно виділити відразу досить велику суму за членство у фітнес-клубі? Невже не судьба займатися фітнесом?

Аж ніяк ні. Фітнес – це набагато більш широке поняття, ніж просто регулярне відвідування фітнес-клубу, оснащеного величезною кількістю сучасного устаткування, що пропонує десятки самих різних послуг (потрібних і не дуже). Якщо Ви дійсно хочете триматися в формі, то завжди знайдете для себе правильний шлях, чим би ви не займалися, головне – регулярність і отримання задоволення від того, що ви робите –(5,с.8). Безумовна перемога і популярність фітнесу обумовлені тим, що вправи направлені не виснажувати себе тренуваннями і дієтами. Фітнес не втомлює – багато хто займається їм вранці, до роботи, тонізуючи свій організм. Фітнес – це строго-наукова система вдосконалення людини. Для досягнення максимального ефекту від занять фітнесом корисно ознайомитися з науковими основами фітнес-тренувань.

Як відомо, в основі фітнесу та фізичного здоров'я лежить здоровий спосіб життя, розвиток атлетичних і рухових якостей. Таких якостей, які й дають найбільш повне визначення фітнесу, при розумному їх поєднанні, кілька, це: загальна аеробна витривалість – здатність тривало виконувати роботу середньої потужності і протистояти втомі. Розвиток цієї якості дає гарантію, що рух може виконуватися тривалий час з швидким одночасним відновленням після навантаження. Ваша аеробна система використовує кисень для перетворення вуглеводів в джерела енергії. При тривалих заняттях в цей процес включаються також жири і, частково, білки, що робить аеробне тренування майже ідеальною для втрати жиру (3,с.27).

Швидкісна витривалість – здатність протистояти втомі в субмаксимальних за швидкістю навантаженнях. Силова витривалість – здатність протистояти втомі при достатньо тривалих навантаженнях силового характеру. Силова витривалість показує, наскільки м'язи можуть створювати повторні зусилля і протягом, якого часу підтримувати таку активність. Силова витривалість має важливе значення при будь-якому вигляді активних занять фітнесом: від анаеробних повторних підйомів ваги до інтенсивної аеробної активності при бігу.

Швидкісно-силова витривалість – здатність до виконання досить тривалих за часом вправ силового характеру з максимальною швидкістю.

Гнучкість – здатність людини виконувати рухи з великою амплітудою за рахунок еластичності м'язів, сухожиль і зв'язок. Підвищена гнучкість знижує ризик травми під час виконання вправ. Швидкість – здатність максимально швидко чергувати скорочення м'язів і їх розслаблення. Динамічна м'язова сила – здатність до максимально швидкого (вибухового) прояву зусиль з великим обтяженням або власною вагою тіла. При цьому відбувається короточасний викид енергії, що не вимагає кисню, як такого. Зростання м'язової сили часто супроводжується збільшенням об'єму і щільності м'язів – «будівництвом» м'язів. Крім естетичного значення збільшені м'язи менш схильні до пошкоджень і сприяють контролю ваги, так як м'язова тканина вимагає калорій більше, ніж жирова, навіть під час відпочинку.

Спритність – здатність виконувати координаційно-складні рухові дії.

Композиція (склад) тіла – співвідношення жирової, кісткової і м'язової тканин вашого тіла. Це співвідношення показує стан вашого здоров'я і фізичної підготовки не залежно від вашої ваги і віку (4,с.31). Надмірний вміст жирової тканини підвищує ризик розвитку хвороб серця, діабету, підвищення артеріального тиску тощо.

Заняття фітнесом – це комплексне відновлення і підтримку здоров'я: раціональне харчування, очищення організму і індивідуальні програми фізичних навантажень. У багатьох європейських країнах фітнес сьогодні є глобальною програмою, спрямованою на зміцнення здоров'я нації.

Як відзначають професіонали, конкретної відповіді на питання: Що таке фітнес не існує: хто займається їм, не бачать необхідності в юридичній точності визначень. Просто фітнес дає кожному те, що він хоче.

Фітнес-поради.

Передпідготовка.

Правильне харчування в правильний час – запорука красивої фігури. Правильне харчування до тренування допоможе отримати від нього максимальну віддачу і бажаний результат. Вівсяна каша на воді, яйця, жменька мигдаля або протеїновий коктейль нададуть енергію, необхідну для ефективного тренування. Також не варто забувати про те, що для ефективного тренування організму потрібні корисні речовини: щодня вживайте фрукти і овочі, насичуючи організм корисними вітамінами і мінералами.

Ні – виправдань!

Якщо ви знаходитесь далеко від вашого спортзалу і в даний момент не можете відвідати тренування, не зневіряйтеся і не пропускайте заняття! Навіть без тренажерного залу можна робити прості, але корисні вправи – такі, як присідання, віджимання, підйом ніг і вправи для пресу. Потратьте всього 10 хвилин, але не шукайте виправдань, щоб пропустити заняття.

Тривалість не має значення.

Я переконаний, що в спортзалі не варто проводити більше 30-45 хвилин в день. Головне – тренуватися якісно, з повною віддачею, виконуючи вправи правильно, тоді тривалість тренування не має значення. Тренування, тривалістю більше години, шкідливі для здоров'я.

Не дивіться на ваги.

Часто ми засмучуємося після тренування, вставши на ваги, тому що не бачимо зрушення в меншу сторону. Проте варто враховувати, що м'язова тканина важить значно більше, ніж жир.

Нові вправи.

Пам'ятайте, що нові вправи для тієї або іншої групи м'язів благотворно впливають на ефективність тренування. Одноманітні вправи не дадуть гарних результатів, тому експериментуйте, пробуйте нові тренажери і постійно чергуйте різні вправи для досягнення бажаного результату.

Розклад.

Обов'язково давайте вашому тілу відпочити. Складіть розклад тренувань і залиште декілька днів для відпочинку і відновлення, якого так потребує наше тіло після інтенсивних тренувань.

Вода: до, під час і після тренування.

Зневоднення може привести до погіршення фізичної і розумової працездатності, особливо коли йдеться про спорт і фізичні навантаження. Для досягнення найкращих результатів необхідно випити склянку води перед тренуванням, а також пити невеликими ковтками очищену негазовану воду під час зайняття.

Протеїни для красивих форм.

Те, що ви їсте і п'єте, не менш важливе, чим саме тренування. Правильне харчування – основа красивої фігури. Недостатнє вживання протеїнів може стати головною проблемою при схудненні. Необхідно включити у ваш раціон продукти, що містять протеїни для побудови м'язів, наприклад такі як яйця або соя. Також можна вживати протеїнові коктейлі, що поєднують в собі соєвий білок і натуральні фрукти, – такий коктейль допоможе вашому організму швидко відновитися.

Висновки

Мати гарне тіло і чудове здоров'я – дано всім, це своєрідний дар, який природа підносить людині в момент його народження. Однак, як і будь-який інший талант, ця здатність вимагає чималих зусиль і постійного розвитку.

Краса і сила людського тіла багато в чому залежить від постійних і цілеспрямованих фізичних тренувань. Крім того, саме поняття «краса»- легкість і граціозність, гнучкість і рівновагу, узгодженість рухів і гармонійний силует, добре самопочуття.

Спочатку людина і не наділена досконалим тілом і відмінним самопочуттям, виробити ці якості під силу кожному, і в першу чергу, за допомогою спорту і фітнесу. Спеціальні вправи, немов вміла рука скульптора, формує фігуру, вчать пластиці, загартовують характер.

Рух, спортивні тренування не тільки розвивають людину фізично, а й підвищує його внутрішній духовний потенціал. Однак блага цивілізації нерідко призводить до того, що тіло страждає під вагою зайвої ваги, долає вплив поганих звичок, стресу, дефіциту руху. Недолік руху не тільки згубно впливає на наше здоров'я, але й не кращим чином позначається на красі, зовнішньому вигляді людини.

Якщо людина не розвивається фізично, не виконує елементарного комплексу вправ, то вже після 25 років його організм починає втрачати витривалість, тіло втрачає гнучкість, знижується швидкість реакції. Навіть елементарний підйом по сходах стимулює в організмі найрізноманітніші процес. Доведено, що піднявшись тільки на одну сходинку, людина продовжує своє життя на чотири секунди.

Внутрішнє здоров'я і зовнішня краса – це результат щоденної праці над собою. Нам під силу скорегувати фігуру так, щоб все в ній стало пропорційним, естетичним і чарівним.

У фітнес-клубах безліч напрямків і спеціальних комплексів, за допомогою яких можна надати своєму тілу витончені форми, гнучкість і граціозність незалежно від ваги і типу фігури. Але пам'ятайте: шлях до внутрішньої гармонії і фізичної досконалості у кожного свій. Вибираючи оптимальний напрямок, ні в якому разі не можна різко перебудовувати темп свого життя.

Привчати організм до нового ритму потрібно цілеспрямовано і поступово, і тоді слідом за прекрасними поривами душі буде усвідомлене прагнати до гармонії і досконалості.

Список використаних джерел:

1. Делавье Ф. Анатомія силових вправ для жінок, 2007.
2. Кім Н.К., Дьяконов М.Б. Фітнес-клуб. Моніка Гартнер. Фітнес: Підручник, 2006
3. Ідеальна фігура. Енциклопедія сучасного фітнесу. Кім Н. Локид. 2006. Велика енциклопедія фітнесу. Невський А.А. 2007.
4. Іваночко В.В. Фітнес, як засіб оздоровлення: метод матер. Вид. Львівської комерційної академії, 2004. 20 с.

Островська-Крузе Вікторія Львівна,

учитель фізичної культури I категорії КУ Сумська СШ I-III ст. №2 ім. Д. Косаренка
Сумської міської ради

ОЗДОРОВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто оздоровчу компетентність як інваріантну складову професійної компетентності вчителя фізичної культури. Проаналізовано взаємозв'язок компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного і андрологічного підходів.

Ключові слова: здоров'я, учитель фізичної культури, оздоровча компетентність, професійна компетентність, учні.

На сучасному етапі розвитку України відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на єдиний світовий інформаційний простір.

Одним із найважливіших завдань, які стоять перед школою є збереження і зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу. Це зумовлене зниженням рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості і здоров'я учнів загальноосвітніх закладів, що набуло критичного характеру. Сьогодні в реалізації прагнень самостверджень, завдяки використанню інноваційних технологій, багато шкіл втратили найголовніше – учня й учителя, дбаючи про їх здоров'я в основному на декларативному рівні. Система шкільної освіти обмежена рекомендаціями гігієнічних аспектів здоров'я та рухової підготовки учнів у вирішенні проблем їх індивідуального здоров'я; не вирішується питання сутнісного розуміння культури здоров'я; недостатньо уваги приділяється питанням формування, збереження й покращення духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я, мотивації здорового способу життя школярів тощо [4, с. 132].

На сьогоднішній день учитель, як головний дійовий суб'єкт будь-яких змін у системі освіти, є єдиною реальною особою, здатною в процесі навчання учнів зберегти їх здоров'я. Отже, забезпечуючи свої педагогічні цілі, кожен учитель повинен не тільки передавати знання з тієї чи іншої дисципліни, а, передусім, дбати про необхідність збереження, а по можливості й примноження здоров'я учнів, бо саме здоров'я є тим фундаментом, на якому зростає повноцінна гармонійно розвинена особистість. Здоров'я, з позиції аксіологічного підходу, є головною екзистенційною цінністю та займає найвищу ступінь в ієрархії потреб людини [2]. Здоров'я – це одна з необхідних умов успішного соціального й економічного розвитку особистості, а цілі, пов'язані з його збереженням і зміцненням – найважливіші в педагогічному процесі.

Сучасна система фізичного виховання не задовольняє природну біологічну потребу учнів у руховій активності, не забезпечує їх необхідним рівнем здоров'я, фізичної підготовленості, працездатності. У той же час, фізичне виховання, як навчальна дисципліна, дозволяє вирішувати одночасно освітні, виховні та оздоровчі завдання, які спроможні забезпечити збалансований педагогічний вплив на учня відповідно до сучасних вимог формування творчої, інтелектуальної, морально-вольової та фізично досконалої особистості.

Ефективність системи фізичного виховання на сучасному етапі розвитку освіти в Україні визначається адекватним вибором мети і завдань, організаційних форм, методів і засобів навчання, оздоровлення та виховання у їх раціональному поєднанні для формування в учителів фізичної культури оздоровчої компетентності.

Проблема компетентнісної освіти стала предметом дослідження багатьох науковців: В. Байденко, Ю. Бойченко, Г. Белицької, Л. Берестової, Н. Гришанової, Н. Кузьміна, В. Куницина, А. Маркова, Н. Ничкало А. Хуторського та ін. У «Педагогічному словнику» надається таке визначення поняття «компетентний»: «знаючий, досвідчений у певній галузі; має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь» [5, с. 98]. Низка науковців тлумачать поняття «компетентність» (від лат. *competens* – належний, відповідний) як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [6, с. 149].

Професійна компетентність учителя це – властивість особистості, що виявляється у здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до професійної діяльності; здатність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні і проблемні ситуації, що виникають у професійній діяльності [5, с. 153].

У галузі фізичного виховання під компетентністю розглядається складне системне особистісне утворення, що містить мотиваційно-ціннісні орієнтації на здоровий спосіб життя; емоційні і вольові складові, які забезпечують готовність фахівця до фізичного самовдосконалення і саморозвитку за допомогою засобів фізичної культури та спорту; наявність системних фізкультурно-оздоровчих знань, суб'єктного досвіду, вмінь і навиків для вирішення фізкультурно-оздоровчих питань у навчальному процесі з фізичної культури [3].

Оздоровчу компетентність можна вважати як динамічний стереотип мислення, поведінки та діяльності, який сприяє збереженню і зміцненню здоров'я людини та визначає дбайливе ставлення до здоров'я оточуючих [7].

Змістовий і системний аналіз компетентнісного підходу до навчальної діяльності з фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчих заходів у загальноосвітніх закладах дозволяють виділити складові оздоровчої компетентності учителя фізичної культури. Основоположним є те, що оздоровча компетентність учителя фізичної культури забезпечує процес саморозвитку і самовдосконалення, збереження здоров'я, підтримання високого рівня фізичної підготовленості і працездатності, дотримання здорового способу життя, наявність умінь і навиків залучити до цього учнів у процесі професійної діяльності.

До оздоровчої компетентності учителів фізичної культури належать: *проектувальна компетентність* – здатність до проектування власної рухової активності, способу життя, підтримання належного стану здоров'я, високої фізичної підготовленості і працездатності та вміння передати це учням; *особистісна (індивідуально-психологічна) компетентність* – здібність і вміння встановлювати міжособистісні відносини: «учень – учитель», «учень – колектив учнів», «вчитель – члени трудового колективу», «вчитель – управлінсько-адміністративний апарат»;

управлінська компетентність – наявність знань, умінь і навиків організувати й керувати фізкультурно-оздоровчою роботою у навчальний і позанавчальний час; *методична компетентність* – характеризується рівнем теоретичних знань і практичних навичків у галузі фізкультурно-оздоровчої діяльності, та вмінням використовувати їх у своїй професійній діяльності для збереження і зміцнення здоров'я учнів.

Методична компетентність вчителя фізичної культури розглядається як результат методичної підготовки вчителя, який має бути здібним і здатним виконувати основні оздоровчі функції фізкультурної діяльності, що визначаються його функціональною структурою методичного мислення. Це вирішальна складова оздоровчої компетентності (готовності) вчителя фізичної культури, яка характеризує рівень розвитку методичної компетентності і методичного мислення, що необхідні для продуктивного, творчого і практичного вирішення фізкультурно-оздоровчих завдань у навчальний і позанавчальний час. Наскільки кваліфіковано, з яким ступенем успішності вчитель фізичної культури вирішує фізкультурно-оздоровчі завдання у професійній діяльності, це і є критерієм оцінки його методичної компетентності; *рефлексивна компетентність* пов'язана з уміннями виконувати самоаналіз і самооцінку своєї фізкультурно-оздоровчої діяльності, оцінювати стан здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості, працездатності, рухової активності учнів та вирішувати складні фізкультурно-оздоровчі завдання збереження і зміцнення здоров'я учнів.

Аналіз підходів до вивчення навчально-виховної та фізкультурно-оздоровчої діяльності вчителів фізичної культури показує, що компетентнісний підхід об'єднує провідні ідеї і принципи реалізації діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного і андрологічного підходів [1]. *Компетентнісний підхід* у процесі фізичного виховання інтегрує принципи діяльнісного підходу, оскільки оздоровча компетентність безпосередньо виявляється в навчальній і позанавчальній діяльності з фізичного виховання і пов'язана з виявом, прийняттям і вирішенням багатьох проблем і завдань; *особистісно-орієнтований підхід*, направлений на особистість учня, його фізкультурно-оздоровчі потреби і можливості, цілі і цінності, становлення фізичних, естетичних і духовних рис; принципи *акмеологічного підходу* розглядаються як неодмінний атрибут або готовність, яка визначає прагнення особистості до здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності; *андрологічний підхід* ґрунтується на прагненні вчителя фізичної культури до подальшого самостійного опанування знаннями, уміннями і навичками оздоровчої роботи, залучення до здорового способу життя учнів, вибудови і корекції власної фізкультурно-оздоровчої діяльності, гнучкої адаптації до мінливих умов професійної діяльності.

Отже, виходячи із зазначеного, ми можемо зробити висновок про те, що оздоровча компетентність є інваріантною складовою професійної компетентності вчителя фізичної культури. Сформованість оздоровчої компетентності дозволяє вчителю вирішувати складні завдання здоров'язбереження в освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ, 2004. Вип. 3-4. С. 45-58.
2. Бойченко Т. Є. Алгоритм здоров'ятворення особистості / Тетяна Євгенівна Бойченко // *Біологія і хімія в шк.* 2010. №2. С. 14–16.
3. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід. Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень: монографія / за заг. ред. д. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Апостроф, 2011. С. 188-216.

4. Міненок А. О. Формування валеологічних знань у майбутніх учителів фізичної культури : дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 267 с.
5. Василюк А.В., Танась М. Педагогічний словник-лексикон: (укр.-англ.-пол.). Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин, 2013. 224 с.
6. Ничкало Н. Педагогічна майстерність, проблеми, пошуки, перспективи / Н. Ничкало, І. Зязюн, Л. Пуховська та ін.; АПН України, ІПППО. Київ; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 234 с.
7. Павленко І. О. Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів до здоров'язбережувального навчання учнів загальноосвітніх шкіл. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / гол. ред. А.А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. Вип. 1 (65). С. 107–116.

Павленко Світлана Петрівна,
вчитель української мови та літератури
КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №17 м. Суми Сумської області

«РОМАШКА БЛУМА» ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

У статті розглянуто інструменти та механізми критичного мислення учнів, зокрема що застосовуються при вивченні української мови.

Ключові слова: критичне мислення, «Ромашка Блума», учні, українська мова.

Динамічний розвиток навколишнього світу та зміни, що відбуваються в системі освіти України, вимагають від педагога запровадження нових технологій та засобів навчання, що допоможуть школярам вирішувати складні проблеми, інтегруватись у сучасне суспільство й знайти своє місце в житті.

Тому першочерговим завданням філолога є вдосконалення вмінь учнів, що становлять основу комунікативних компетентностей:

- 1) виправдане використання засобів мови для сприймання й створення висловлювань;
- 2) установлення й підтримання контакту зі співрозмовниками, формулювання питань і чітка відповідь на них;
- 3) аргументоване доведення власних думок, участь у дискусіях, дебатах [4, с.23].

Таким чином пріоритетним напрямом у формуванні знань про мову та мовних умінь на уроках української мови та літератури вважається розвиток практичних умінь і навичок, пов'язаних із сприянням активному навчанню учнів і розвитку в них критичного мислення. Живе навчання в ситуації активної участі школярів, що дозволяє вільно розмірковувати, робити припущення, є, на мою думку, набагато ефективнішим, аніж пасивне навчання, де діти автоматично сприймають викладений педагогом матеріал.

На досягнення саме цієї мети спрямована технологія розвитку критичного мислення, яка ґрунтується на інтерактивній взаємодії, виключає домінування одного учасника над іншим, тому є достатньо ефективною для формування комунікативної компетентності учнів [3, с.2].

У середині минулого століття швейцарський психолог Ж. Піаже довів, що ми навчаємося, осмислюючи світ у поняттях, якими вже володіємо [2, с.11]. На основі його ідеї була запропонована сама технологія розвитку критичного мислення, розроблена в кінці ХХ століття в США такими вченими, як Ч. Темпл, Д. Стил, К. Мередит, Д. Огл.

На думку Тупік С.П. критичне мислення – це складний процес творчого переосмислення понять та інформації, а також активний процес пізнання, який відбувається одночасно на декількох рівнях [5, с.9].

Важливо усвідомити, що критичне мислення сприяє переходу від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення учнів [1, с.4].

Одним з механізмів формування навичок критичного мислення є вміння ставити запитання. Можна з упевненістю сказати, що запитання стимулюють критичне мислення. Відповідаючи на запитання, учні аналізують й інтерпретують інформацію, будують гіпотези, установлюють очевидність або безглуздість сказаного, відстоюють свою точку зору. Запитання є засобом стимулювання різних видів мислення на різних рівнях складності.

Використання технології критичного мислення передбачає вміння шукати відповіді на поставлені запитання, застосовувати набуті знання для розв'язання завдань та проблем, обговорювати ідеї гідно й конструктивно та чути один одного [6, с.212].

Зважаючи на те, що учні вчать лише осмислюючи – тобто досліджуючи та ставлячи запитання, – учителі мають заохочувати вихованців ставити запитання. А оскільки цьому вмінню можна вчитися, то педагог повинен показувати учням, як ставити запитання, тобто брати під сумнів інформацію, шукати та вивчати її тощо [2, с.12]. Для того щоб навчити учнів критично мислити, ставити запитання й шукати на них відповіді, педагоги використовують метод «Ромашка Блума».

Намагаючись звести до єдиної системи набір розрізнених цілей і завдань, професор педагогіки Чиказького університету Бенджамін Блум створив теорію, яка сьогодні набуває поширення серед вчителів як інструмент визначення й оцінювання результатів навчання. Цей прийом досить популярний в сучасній освіті й названий його іменем [7].

На думку Блума, цілі навчання безпосередньо залежать від ієрархії розумових процесів, як-от: запам'ятовування (remembering), розуміння (understanding), застосування (application), аналіз (analysis), синтез (synthesis) та оцінка (evaluation). Кожному з цих рівнів за допомогою спеціальних питальних слів може пропонуватися набір завдань, питання ж пов'язані з класифікацією рівнів пізнавальної діяльності й зображуються у вигляді шести пелюсток.

Питання на запам'ятовування відносяться до *найнижчого рівня*, питання на оцінку або судження розглядаються як *високий рівень мислення*. Насправді, всі запитання важливі й усі вони приводять до різних видів мислення.

Досвід використання цього методу показує, що учні всіх вікових груп розуміють значення всіх типів питань (тобто можуть навести власні приклади).

Наведу приклад використання методу «Ромашка Блума» на уроках української мови. Працюючи з теми «Числівник. Систематизація й узагальнення вивченого», пропоную учням скласти й поставити запитання до однокласників з вивченої теми з метою якісної підготовки до написання контрольної тестової роботи.

Для формування практичних умінь і навичок пропоную учням виконати завдання, які забезпечать досягнення навчальних результатів різних рівнів. Такі *завдання можуть бути побудовані за допомогою спеціальних дієслів, що «програмують» мисленнєву діяльність учнів певного рівня.*

Кожна група учнів отримує заздалегідь підготовлені матеріали із зазначенням початку питань, які дають можливість правильно їх сформулювати відповідно до різного рівня пізнавальної діяльності.

1 група – прості питання (запам'ятовування): що таке...? Де...? Коли...? Що саме...? Скільки...? Які приклади відомі...?

Спеціальні дієслова. Визначте, повторіть, складіть список, знайдіть, покажіть, перекажіть, перерахуйте, запам'ятайте, назвіть, розкажіть.

Що таке числівник? Які є види числівників за значенням? Яку синтаксичну роль виконують числівники в реченні? Що означають числівники? Яка їхня роль у мовленні?

Визначте числівники в реченнях. Назвіть приклади числівників за значенням та будовою. Запам'ятайте, які є види числівників за будовою та значенням, склавши графічний органайзер.

2 група – уточнюючі питання (розуміння інформації): як передати іншими словами...? Як ви розумієте...? Як пояснити іншими словами...? Чи правильно я вас зрозумів(-ла), що...?

Спеціальні дієслова. Поясніть, опишіть, розпізнайте, розташуйте, перекажіть своїми словами, підкресліть.

Як ви розумієте, чим кількісні числівники відрізняються від порядкових? Чи правильно я вас зрозумів(-ла), що кількісні та порядкові числівники мають різні типи відмінювання? Чи правильно я вас зрозумів(-ла), що потрібно звернути увагу на правила наголошування числівників?

Поясніть, у чому полягає особливість будови простих, складних і складених числівників. Поясніть, як відрізнити числівник від інших частин мови. Розпізнайте числівники серед інших частин мови, виконуючи вправу «Третє зайве».

3 група – інтерпретуючі питання (використання та застосування інформації): у яких ще ситуаціях можна застосувати...? Хто може використовувати...? Чим може бути корисне...? Що може зашкодити...?

Спеціальні дієслова. Продемонструйте, поясніть, виберіть, завершіть, проілюструйте.

Чи кожна людина повинна вміти відмінювати числівники? Хто може використовувати числівники в різних відмінках, а кому, можливо, ця інформація буде не потрібною? Чим може бути корисне знання інформації про узгодження числівників з іменниками? У яких ситуаціях можна застосувати знання про вживання числівників на позначення дат і часу?

Продемонструйте правила відмінювання числівників, склавши діалог «В аптеці». Проілюструйте знання про вживання числівників на позначення дат і часу, склавши розповідь про свій режим дня. Розкажіть про знаменні події минулого року, використавши кількісні та порядкові числівники в непрямих відмінках. Завершіть заповнення таблиці, що узагальнює основні відомості про відмінювання й написання числівників.

4 група – оціночні питання (аналіз, порівняння): які основні елементи...? З чого складається...? До якої групи відноситься...? Які причини...? У чому схожість (відмінність)...? Що спільного між...? Як пов'язані...?

Спеціальні дієслова. Визначте частини, причини, встановіть послідовність, порівняйте, зіставте, структуруйте.

У чому полягає відмінність у написанні й відмінюванні кількісних та порядкових числівників? Як пов'язані знання про числівники на позначення дат з щоденною роботою в школі на уроці? Чи часто ви бачили оголошення з неправильним вживанням числівників? Наведіть приклади.

Порівняйте написання та відмінювання числівників в українській та російській мовах. Встановіть причини неправильного відмінювання числівників дикторами радіо та телебачення. Складіть словничок редагування оголошень з неправильним вживанням відмінкових закінчень числівників.

5 група – творчі питання (синтез): який висновок можна зробити з...? Поясніть, чому...? Що потрібно...? Чому ви думаєте...? Чому ви вважаєте...? Як ви думаєте, що відбуватиметься далі?

Спеціальні дієслова. Згрупуйте, складіть, створіть, узагальніть, придумайте, сплануйте, підготуйте, запропонуйте, встановіть, переписіть.

Який висновок можна зробити з того, чи потрібно вміти правильно вживати відмінкові форми числівників у мовленні? Що потрібно для того, аби знання про числівник не забувалися, а вдосконалювалися? Поясніть, чому, на вашу думку, тема «Числівник» залишається однією з найскладніших тем у шкільному курсі української мови? Як зробити так, щоб успішно скласти ЗНО, відповідаючи на питання тестового характеру з теми «Числівник»? Як ви думаєте, що відбуватиметься, якщо нехтувати правилами про вживання числівника в повсякденному житті?

Складіть пам'ятку, яка допоможе опанувати відомості з теми «Числівник». Узагальніть у вигляді таблиці або ментальної карти інформацію про числівник. Уявіть себе в ролі вчителя, запропонувавши педагогу замість нього провести урок української мови з теми «Числівник» в іншому класі.

6 група – практичні питання (оцінювання): які переваги або недоліки...? Правильно чи помилково...? Чи згодні ви, що...чому...? Чи правильно, що...чому...? Як ми можемо...? Як вчинили б ви...?

Спеціальні дієслова. Оцініть, порівняйте, чому це важливо, переконайте, порекомендуйте, перевірте.

Правильно чи помилково вживають числівники у мовленні члени вашої родини, ваші знайомі? Які можна запропонувати завдання, аби покращити комунікативні вміння близьких вам людей? Чи згодні ви, що вміння правильно й красиво говорити – ознака вихованої освіченої людини, чому ми часто про це забуваємо? Як вчинили б ви, якби вам зробила зауваження незнайома людина щодо неправильного вживання числівників?

Переконайте свого однокласника в тому, що вчитися потрібно все життя. Порекомендуйте своїм рідним, знайомим якісні сучасні джерела для опанування теми «Числівник». Оцініть знання свого однокласника шляхом взаємоперевірки завдань, спрямованих на вдосконалення знань з теми «Числівник». Запропонуйте завдання в ігровій формі, які полегшать опанування теми. Запишіть відео про правильне вживання числівників.

Список використаних джерел:

1. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.

2. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д.; наук. ред. Пометун О.І. Київ: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.

3. Тімченко С.О. Критичне мислення: крок до комунікативної компетенції учня. *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2011. №19-21. С. 2–10.

4. Тімченко С.О. Формування комунікативних компетентностей учнів за допомогою технології розвитку критичного мислення. *Українська мова та література в школі*. 2009. №11. С.23–25.

5. Тулік С.П. Методика й організація уроків української мови та літератури за технологією розвитку критичного мислення. Котовськ, 2012. 46 с.

6. Хавруняк К.А. Формування комунікативної компетентності учнів за допомогою технології розвитку критичного мислення. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 1. С. 210–213.

7. Пометун О.І. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці [URL:http://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi/](http://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi/)

Пархоменко Ірина Володимирівна,
аспірантка Сумського ДПУ імені А.С. Макаренка,
методист КЗ Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти
та роботи з талановитою молоддю

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Безумовної нормою та вимогою часу сьогодні є розвиток позашкільної освіти як рівноправного складника системи освіти в Україні. Також сучасною освітньою тенденцією є підвищення вимог до особистих якостей та професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти.

Відповідно до норм Закону України «Про позашкільну освіту» (ст. 21) педагогічним працівником закладу позашкільної освіти має бути особа з відповідними моральними якостями, яка має високий рівень професійної підготовки, змагає до забезпечення результативності та належної якості своєї роботи [3, с. 8].

Кожен сучасний заклад позашкільної освіти змагає до створення та перманентного оновлення системи вдосконалення професійної компетентності своїх педагогічних працівників, що має розвивати творчий потенціал педагога. У свою чергу керівники гуртків, клубів, секцій, інших творчих об'єднань значну увагу приділяють питанням ознайомлення з сучасними практиками та оволодіння передовими технологіями роботи з дітьми та учнівською молоддю. Саме цей аспект роботи закладів позашкільної освіти на прикладі Сумської області ми й плануємо розглянути, сконцентрувавши свою увагу на особливостях професійної компетентності педагогів туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти.

Вдалим вважаємо визначення В. В. Мачуського поняття «професійної компетентності», яке науковець формулює як готовність і здатність педагога кваліфіковано виконувати професійні функції відповідно до загальноприйнятих суспільних нормативів та стандартів [2].

Водночас рівень роботи сучасного педагога закладу позашкільної освіти слід оцінювати за такими критеріями: теоретичні знання та надбання, використання педагогічних інновацій, створення авторських методик, запровадження у роботу гуртка чи іншого творчого об'єднання досвіду педагогів-новаторів [1, с. 3].

Щодо складових професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти слід виокремити такі як: ключові компетентності (вміння вирішувати професійні завдання), базові компетентності (специфіка певної професійної діяльності), спеціальні компетентності (особливості конкретної спеціальної сфери професійної діяльності) [4, с. 7].

Шляхами удосконалення професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти є: курси підвищення кваліфікації, робота творчих груп, конкурси професійної майстерності, атестація педагогічних кадрів та методичні об'єднання за напрямками позашкільної освіти.

Навчально-виховна та науково-методична робота педагогів закладів позашкільної освіти Сумської області окреслюється діяльністю обласних методичних об'єднань за напрямками позашкільної освіти.

Метою роботи обласного методичного об'єднання туристсько-краєзнавчого напрямку є підвищення фахового рівні педагогів-позашкільників області, вивчення кращого досвіду організації туристсько-краєзнавчої роботи з дітьми та учнівською молоддю, аналіз педагогічних новацій у роботі гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку.

Зміст роботи обласного методичного об'єднання туристсько-краєзнавчого напрямку має здебільшого навчально-методичний характер. Під час заходів у межах методоб'єднань педагоги ознайомлюються з нормативно-правовою базою, аналізують перспективний педагогічний досвід, обговорюють актуальні проблеми виховання дітей та учнівської молоді засобами туризму та краєзнавства, вивчають досвід організації масових заходів, експедицій, екскурсій, походів та подорожей тощо.

Формами методичних об'єднань є тематичні та загально-педагогічні семінари-практикуми, портфоліо-презентації авторських систем роботи, лекції-консультації, круглі столи, тренінги, творчі звіти, методичні вітальні, творчі студії.

Указані методико-педагогічні заходи сприяють оновленню методичних напрацювань та розвитку професійної компетентності педагогів, підвищенню науково-теоретичного і методичного рівня педагогів-позашкільників. Але, разом з тим, слід зазначити, що сьогодні існує попит на педагогів нового типу і нової якості, які здатні до самоосвіти і саморозвитку, швидко опановують нові професійні компетентності, працюють в команді на результат. Тому актуальною вимогою часу є пошук нових форм та методів задоволення цих суспільних запитів.

Список використаних джерел:

1. Кузьма В.Ю., Кузьма В.М. Креативні компетентності керівника гуртка позашкільного закладу. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2013. 92 с.
2. Мачуський В. В. Професійна компетентність педагога позашкільного навчального закладу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18(2). С. 6-14. [URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18%282%29_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18%282%29_3) (дата звернення: 01.02.2019)
3. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. *Освіта України*. 2000. 2 серпня (№ 31). С. 6–8.
4. Шляхи підвищення професійної майстерності педагога-позашкільника / упор. О.В. Редіна. Харків, 2012. 30 с.

Пашина Олена Іванівна,

учитель української мови та літератури вищої категорії
Харківської ЗОШ I-III ступенів № 122 Харківської міської ради Харківської області

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У статті розкриваються поняття «педагогічні умови», «компетентність», «предметна компетентність». Подано визначення дослідницької компетентності, описані необхідні педагогічні умови формування дослідницької компетентності старшокласників на уроках української мови та літератури.

Ключові слова: дослідницька компетентність, предметна компетентність, педагогічні умови.

Вітчизняна система освіти пов'язана із напрямками її модернізації впровадженням ідей концепції Нової української школи на всіх рівнях, які реалізуються засобами впровадження нових державних освітніх стандартів нового покоління і впровадженням компетентнісного підходу. Це дозволить забезпечити формування в процесі освіти конкурентоспроможного випускника, готового до безперервного процесу саморозвитку, самоосвіти, до створення та запровадження інновацій.

Це свідчить про важливість питання вітчизняної освіти. Сучасне суспільство потребує випускника, здатного до сприйняття нових ідей, впровадження нестандартних рішень, до активної участі в інноваційних процесах.

Професійна діяльність учителя є неякісною, якщо вона будується тільки як відтворення одного із засвоєних методів роботи. Така діяльність не є ефективною, не тільки тому, що в ній не використовуються об'єктивно існуючі можливості для досягнення більш високих результатів освіти, а й тому, що вона не сприяє розвитку особистості самого вчителя.

Педагог, що знаходиться в постійному пошуку нових технологій навчання, методів формування компетентностей, набагато швидше досягає вищих рівнів педагогічної майстерності, професіоналізму. Творчість є невід'ємною частиною дослідження.

Актуальність залучення старшокласників до дослідницької діяльності на уроках української мови та літератури обґрунтована в моделі вітчизняної освіти до 2029 року, в якій одним з провідних завдань освіти є залучення учнів та вчителів до дослідницької діяльності. Це дозволить виростити нове покоління конкурентоспроможних фахівців-дослідників, орієнтованих на потреби інноваційної інтелектуальної економіки знань.

Одним із інструментів вирішення даного завдання є компетентнісний підхід до організації освітнього процесу в ЗЗСО. Це перспективний напрямок до оновлення освіти. Це підготовка фахівців, що відповідають сучасним потребам вітчизняного суспільства.

В умовах НУШ актуалізуються ідеї непевної освіти, тому учитель повинен мати високу методологічну, дослідницьку культуру, бути готовим обирати сучасні педагогічні методи та технології для здійснення педагогічної діяльності в умовах дитиноцентризму. Він має залучати до практики широкий спектр дослідницьких методів, вести експериментальну роботу в ЗЗСО.

Компетентнісний підхід уособлює сьогодні інноваційний процес в галузі освіти, відповідає прийнятій в більшості розвинених країн загальної концепції освітнього стандарту і прямо пов'язаний з переходом до системи компетентностей в змісті освіти та систем контролю її якості. Тобто показниками результативності освіти на сучасному етапі є поняття «компетентність / компетенція».

Компетенція – соціальні вимоги (норми) до освітньої підготовки фахівця, його якісної продуктивної діяльності у відповідній сфері.

Компетентність – це інтегральне утворення особистості, що складається з комплексу компетенцій, що забезпечують успішну професійну діяльність. Тобто компетенція в даному випадку буде виступати складовою частиною компетентності.

На підставі аналізу наукової літератури можливо сформулювати визначення поняття «дослідницька компетентність учителя», яке розуміють як компонент професійно-педагогічної компетентності, інтегральне особистісне утворення, що включає мотиваційно-ціннісне відношення до наукового виду діяльності, систему дослідницьких умінь і навичок (інформаційно-комунікативні, емпіричні, теоретичні та методологічні), які формуються під час залучення інноваційних технологій спрямованих на удосконалення процесу освіти, його результативність.

Поняття «педагогічні умови» розглянуто в працях В.І. Андрєєва, С.А. Динін, М.В. Зверєвої, Н.В. Іпполітова, Б.В. Купріянова, А.Я. Найна, Н.С. Стерхова, Н.М. Яковлевої та ін. Педагогічні умови є одним компонентів педагогічної системи, що відображає сукупність можливостей освітнього середовища, що впливає на особистісний та процесуальний аспекти даної системи і забезпечує її ефективне функціонування і розвиток.

У психології поняття «умова» пов'язана з особливостями психічного розвитку і

розкривається через сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають психологічний розвиток людини, що прискорюють або сповільнює його, та впливають на процес розвитку, його динаміку і кінцеві результати [8].

У контексті вивчення проблеми формування дослідницької компетентності старшокласників на уроках української мови та літератури, є наступні педагогічні умови:

- відбір інноваційних та інтерактивних освітніх технологій, орієнтованих на дослідницьку діяльність старшокласників;
- активізація дослідницької діяльності старшокласників шляхом залучення їх до участі в МАН, до олімпіад, творчих конкурсів, турнірів. Участь у практико-орієнтованих і творчих та інтегрованих проектах, конкурсах, роботі творчих лабораторій, учнівських конференціях тощо.
- створення навчально-методичного забезпечення ЗЗСО, що сприятиме формуванню дослідницької компетентності старшокласників;
- розробка формувальної системи оцінювання сформованості дослідницької компетентності старшокласників.

У педагогічній науці накопичено багатий досвід використання в освітньому процесі різноманітних технологій. Вони сприяють розвитку дослідницьких навичок, включають в дослідницьку діяльність старшокласників. За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія - це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [2].

Технологія модульного навчання забезпечує індивідуалізацію навчання за такими параметрами, як зміст навчання, темп засвоєння, рівень самостійності, методи і способи навчання, способи контролю і самоконтролю.

Відмінність даної технології від інших полягає в тому, що весь досліджуваний матеріал представляється старшокласникам в модулях, в межах модуля учням ставиться мета, зазначається обсяг змісту та необхідний рівень його засвоєння. В межах модульної технології старшокласник переважно працює самостійно, навчаючись тим самим самоорганізації і самоконтролю. Ця технологія у старшокласників успішно формує вміння самостійно здобувати знання і творчо застосовувати їх на практиці, а також уміння пошуку, відбору, обробки, аналізу і передачі інформації на уроках мови та української літератури.

Проектна технологія поширена в освітній практиці і успішно сприяє включенню старшокласників у дослідницьку діяльність.

Науковці розглядають проектну технологію навчання як компонент системи продуктивної освіти, який включає сукупність прийомів, що дозволяють стимулювати інтерес учнів до різних проблем і через таку діяльність, передбачає рішення однієї або цілого ряду проблем, забезпечує отримання конкретного результату у вигляді освітнього або соціально-культурного продукту. Дана технологія орієнтована на самостійне набуття та застосування нових знань, розумінні ціннісних орієнтацій [3].

Як основа індивідуального маршруту навчання застосовується технологія «портфоліо». Портфоліо – система «накопичувальна». В освітньому процесі портфоліо використовується як спосіб систематизації та узагальнення учнями різноманітних навчальних матеріалів.

Технологія «портфоліо» сприяє розвитку інформаційних умінь учнів, а також є мотиваційним фактором до навчальної та дослідницької діяльності [4].

Інтерактивні технології передбачають побудову освітнього процесу засобами активної взаємодії між учнями та вчителем. Учень і вчитель є партнерами, рівноправними суб'єктами

Використання інтерактивної моделі навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем. Дана технологія успішно формує комплекс комунікативних умінь, вчить учнів брати участь у науковому діалозі, дискусії тощо.

Творча лабораторія – це добровільне професійне об'єднання вчителів і учнів, зацікавлених у вивченні, розробці, узагальненні матеріалів за певною темою з метою пошуку оптимальних шляхів аналізу досліджуваної теми, та для безпосередньої практичної діяльності. Творча лабораторія створюється для вирішення тієї чи іншої навчальної задачі, дозволяє активізувати діяльність вчителів і учнів, залучити їх до спільної роботи, мобілізувати творчий потенціал людей, допомогти самореалізуватися. Творча лабораторія об'єднує учителів з одного або різних предметів, створюється терміном на рік або кілька років, в залежності від поставлених завдань.

Таким чином, педагогічні умови формування дослідницької компетентності старшокласників на уроках української мови та літератури передбачають розробку сучасної системи формування оцінювання, залучення сучасних технологій навчання (технологія модульного навчання, технологія «творча лабораторія», технологія «портфоліо», інтерактивні технології) Дозволяють учням студентам засвоїти технології організації та проведення літературознавчого та мовознавчого дослідження, вчать узагальнювати досвід експериментальної роботи. На якість знань учнів впливають різноманітні види електронних навчальних посібників з української мови та літератури, які розширюють змістовний аспект дисципліни викладання, що забезпечують високий рівень самостійної роботи.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні методи навчання <https://www.pedrada.com.ua/article/2316-interaktyvni-metody>
2. «Лицем до дитини» «Інтерактивні методи навчання» <https://www.lycem-do-dytyny.com/interaktyvni-metody-navchannia>
3. Немов Р. С. Психологія: словарь-справочник: в 2 ч. Москва: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. Ч. 2. 352 с.
4. Павельева Н. Технология портфолио в профессиональном образовании. *Новые знания*. 2011. № 1. 328 с.

Переяслова Ольга Михайлівна,
викладач Сумської дитячої художньої школи імені Михайла Лисенка
Сумської міської ради

**ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ХУДОЖНЬОЇ ШКОЛИ
ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА**

У статті розглядаються шляхи формування мистецької компетентності викладача художньої школи засобами різних видів і жанрів декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема декоративної творчої діяльності та живопису.

Ключові слова: мистецька компетентність, викладач художньої школи, види мистецтва, декоративно-ужиткове мистецтво, живопис.

Українське народне та професійне мистецтво, зокрема декоративно-прикладне, набуло широкого визнання у нашій країні та за кордоном. У його предвічних образах, зручних утилітарних формах і

динамічних мотивах орнаменту містяться символи втаємниченої, чарівної природи. Мистецтво надихає, покращує самопочуття, розвиває мислення, закликає до художньо-естетичного самовираження, творчу діяльність.

Стендаль у своїй «Історії живопису в Італії» висловив таку думку: «Можна стати художником, запозичаючи правила з книжок, а не із серця. Лихо нашої епохи – те, що існують зібрання таких правил». Французький письменник наче передчував наближення епохи масової культури, коли геніальний твір мистецтва породжує не лише наслідувачів, а й потрапляє під прес-форму масового тиражування, стає модною споживчою річчю.

Сьогодні мистецька освітня галузь пронизує усі види діяльності, інтегрується з усіма можливими видами і жанрами мистецтва, починаючи вже з початкової школи, в якій упроваджується новий державний стандарт.

Мета мистецької освітньої галузі передбачає розвиток емоційно-почуттєвої сфери, формування системи цінностей (духовних, культурних, національних, естетичних) у процесі пізнання та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Загальні цілі, поставлені перед педагогом змушують по-новому організовувати освітню діяльність учня, який:

«1) виявляє художньо-образне, асоціативне мислення у процесі художньо-творчої діяльності через образотворче, музичне та синтетичні види мистецтва;

2) пізнає мистецтво, інтерпретує художні образи, набуваючи досвіду емоційних переживань, виявляє ціннісне ставлення до мистецтва;

3) пізнає себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво» [2].

Педагог має стимулювати діяльність учнів, вихованців, які відповідно до основних вимог до навчальної діяльності мають: пояснювати художній задум і реалізують його; брати участь у колективних творчих проєктах, виконувати різні ролі у творчому процесі; сприймати твори різних видів мистецтва, визначати засоби художньої виразності; сприймати твори різних видів мистецтва, зосереджуватися на деталях; добирати для їхнього опису відповідні засоби; виявляти своє враження від твору мистецтва, обговорювати його з друзями; оцінювати власну творчість за попередньо поданими орієнтирами; відстоювати свою позицію, розуміючи, що мають право на самовираження; демонструючи власні досягнення, пояснювати свій задум, захищати думку; пояснювати власні емоції від сприймання мистецьких творів, добирати твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснювати, від чого одержують насолоду у своїй творчості тощо [2].

У початкових спеціалізованих мистецьких закладах продовжується робота з когнітивно-діяльнісного компоненту освіти, що надає право викладачеві розвивати власну мистецьку компетентність засобами вивчення історії, видів, жанрів різних видів мистецтва та особистої творчої практичної діяльності.

Вивчаючи народну творчість, яка є історичною основою, на якій розвивалася і розвивається світова художня культура, є однією з форм суспільної свідомості, явищем соціально зумовленим, як і інші форми суспільної свідомості, зокрема філософія, мораль, релігія, політична й правова ідеологія, народна творчість розвивається під впливом конкретної історичної дійсності.

Педагог реалізує головне завдання декоративно-ужиткового мистецтва – зробити гарним речове середовище людини, її побут і мотивує на вивчення видів мистецтва, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва.

Декоративно-ужиткове мистецтво (ДУМ) – великий розділ мистецтва, що охоплює різні види творчості, які направлені на створення художніх виробів побутового призначення. Разом із розподілом

ДУМ по їх практичному призначенню в науковій літературі з другої половини XIX століття затвердилася класифікація галузей декоративно-ужиткового мистецтва за їх матеріалом (метал, кераміка, текстиль, дерево тощо) або за технікою виконання (різьблення, розпис, вишивка, набійка, литво, чеканка, інтарсія тощо) [6].

Витвори декоративно-ужиткового мистецтва невіддільні від культури сучасної їм епохи, тісно пов'язані з характерним для того або іншого часу побутовим устроєм, з місцевими або національними традиціями. Складаючи органічну частину наочного середовища, з якою повсякденно стикається людина, твори ДУМ своїми естетичними достоїнствами, образним ладом, характером постійно впливають на душевний стан людини, його настрої, є важливим джерелом емоцій, що позначаються на його відношенні до навколишнього світу [1].

Світ, місцеві краєвиди по-своєму впливають на характер орнаменту та інші особливості виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Для створення сучасних речей побуту і різноманітних сувенірів народні майстри беруть усе найкраще із спадщини минулого. Проте при всій різноманітності народному мистецтву властива спільна риса: майстер завжди чудово володіє образною мовою, природним матеріалом, уміє повною мірою розкрити його красу, тонко відчуває колір і пропорції [1].

Українське народне декоративне мистецтво – це величезний світ духовної і матеріальної спадщини етносу, набуток художніх ідей численних поколінь народу, дорогоцінна скарбниця, що живить сьогодні професійно-мистецьку творчість. Унікальна своєрідність українського народного декоративно-ужиткового мистецтва виформувалась під впливом конкретних природних, етнопсихологічних, соціально-історичних, економічних та інших умов. Вона складається із сумарних художніх відмінностей і доповнень багатьох історико-етнокультурних регіонів та територій етнографічних груп. Сьогодні в умовах гострих протиріч між технічними досягненнями людства і низьким рівнем їхньої моральності, що загрожують знищенням антропосфери, особливої ваги набувають екологія природи та екологія культури. Однак у нашій мистецтвознавчій науці ще недостатньо провадяться комплексні синтетичні дослідження народного декоративно-ужиткового мистецтва визначних осередків і регіонів. Переважно вивчають окремі види мистецтва або локальні художні проблеми, але монографічне дослідження декоративного мистецтва певного краю дозволило б з'ясувати закономірності розвитку і згасання етномистецьких традицій, причинно-наслідкові зв'язки й взаємовпливи [1].

З-поміж інших видів образотворчого мистецтва монументально-декоративний живопис є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистого розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління. Це зумовлено не тільки природою сприймання, а й тим, що вже в ранньому віці малювання становить одну з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості.

В аспекті зазначеного проблема радикального поліпшення емоційно-естетичного та духовно-морального виховання диктує такий розподіл акцентів завдань у викладанні, серед яких виховні та художньо-розвиткові були б провідними у навчання у початкових мистецьких закладах. Адже саме, як навчальний предмет у підготовці учнів початкових спеціалізованих мистецьких закладів є складовою у вирішенні художньо-розвивальних завдань передусім формує рівень художньо-творчої свідомості особистості, що й визначає ступінь залучення її до глобальних культурогенних процесів. З огляду на викладене – мету художнього виховання в стислій, сконцентрованій формі можна визначити як розвиток у дітей високих естетичних ідеалів, формування потреб і здібностей до образотворчого мистецтва в процесі художнього осмислення світу.

Мета занять у гуртках основного рівня початкових спеціалізованих мистецьких закладів – розвиток у учнів стійких інтересів до занять з розпису, надання їм додаткової освіти з різних предметів, набуття практичних навичок і умінь по виготовленню хатніх прикрас, декоруванню інтер'єрів власної оселі,

створення вітражних композицій на склі, можуть бути реалізовані в системі допрофесійної підготовки учнів початкових мистецьких закладів та шкіл [3].

В основу викладання предметів початкових спеціалізованих мистецьких закладів покладені принципи: від простого до складного, від елементарних вправ до складної декоративної композиції, науковості, доступності, єдності виховання і навчання [3].

Програма освітньої діяльності структурно умовно розділена на три етапи. Кожен освітній етап охоплює навчальний рік і складається із тематичних розділів, які послідовно розв'язують художньо-пластичні, виразні, технічні та психологічні завдання образотворчості. Ритм, форма, рух, простір, світло та композиція як складові образотворчості, розглядаються на кожному етапі навчання. Кожен з етапів є підґрунтям наступного в доповненні навчального матеріалу, актуалізуючи окремі художньо-творчі аспекти з поступовим їх ускладненням. Акцентується увага на багатовимірності художньо-естетичних завдань та їх вирішенні в пластично-образному аспекті, ініціюється пошук власних способів виконання робіт в художньо-творчому самовияві учнів.

Серед різноманітних напрямків декоративно-ужиткового мистецтва особливе місце займають вироби зі скла та художній розпис по склу.

Порівняльний аналіз здобутків світового та українського народного мистецтва розпису на склі надає підстави стверджувати, що художній розпис на склі є важливим засобом естетичного пізнання світу, що світове мистецтво розпису на склі надзвичайно різноманітне. Скарбницю світового мистецтва в різний час наповнювали здобутками художнього розпису на склі та виробів зі скла митці майже кожної самодостатньої національної культури. Український народний розпис на склі займає повноправне місце серед інших культур світу, має розвинену структуру. Художній розпис на Україні проявився у декоруванні керамічних виробів, у віконному розпису культових, житлових та господарських споруд.

Живопис на склі несе багаті мистецькі традиції нашого народу і має повне право поряд з іншими видами декоративного мистецтва, посісти своє місце в додатковій освіті школярів. Живопис на склі міг би бути легко опанованим і цікавим видом художніх робіт для дітей середнього шкільного віку. Перевагою цього виду мистецтва є й те, що основний матеріал – скло – недорогий і доступний. Олійні чи акрилові фарби – нескладне обладнання.

Висновки. Визначальним показником для оцінювання умінь виконання композицій і є їх складність, яка залежить від кількості правильних, послідовних, логічних кроків та операцій, які здійснює учень.

Забезпечуючи формування предметної мистецької компетентності здобувачів освіти (учнів, вихованців), які здатні усвідомити тематичний напрямок композиції; зробити пошук варіантів композиційного рішення, пошукові начерки або малюнок (за потребою); виявити, яких елементів композиції не вистачає та зробити пошук їх через збирання матеріалів композиції; скласти (у нескладних випадках – обрати) тематику для знаходження відповідного композиційного рішення; перевірити відповідність техніки виконання для обраної композиції; оцінити результат та перевірити його реальність, раціональність обраного способу відтворення задуму, типу завдання (з одної теми або з різних тем (комбінованого), типового або нестандартного тощо, педагог початкових спеціалізованих мистецьких закладів, розвиває власну мистецьку компетентність.

Список використаних джерел:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Підручник. Львів, 1993. 168 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. [URL:https://mon.gov.ua](https://mon.gov.ua) (дата звернення: 23.01.2019).
3. Закон України «Про освіту». [URL:http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00](http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00) (дата звернення:

23.01.2019).

4. Концепція Нової української школи. [URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf) (дата звернення: 23.01.2019).

5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 216 с.

7. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [URL: http://tme.umo.edu.ua](http://tme.umo.edu.ua) (дата звернення 24.01.2019).

Перлик Вікторія Володимирівна,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність проблеми. Українська освіта сьогодні перебуває на етапі реформування. Основними нормативними документами, що регламентують зміни в сучасній освіті, є Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та перспективи впровадження на період до 2029 року, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988, Закон України «Про освіту», прийнятий постановою Верховної Ради України від 5 вересня 2017 року. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці навчання і виховання. Крізь призму діяльності учня переосмислюється структура освітнього процесу, вирішення проблеми розвитку та реалізації творчих здібностей, формування творчої активності кожного школяра.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті освіта перетворюється на одне з основних джерел стратегічних ресурсів людського капіталу та знань, що визначають загальний рівень розвитку суспільства. Освіта, яка вчить жити успішно в сучасному світі, має велику цінність.

Одним із завдань, які вирішує сучасна школа, є формування духовно, інтелектуально, психологічно підготовленого до самостійного життя випускника. Сьогодні диктує, що суспільству потрібна професійно-компетентна молодь, яка вміє швидко адаптуватися в нестабільних умовах, здатна до ризику, самостійного вибору сфер діяльності, поведінки, орієнтованої на успіх, саморегуляцію. Життєвий успіх особистості – це результат стратегії й тактики, він твориться на основі системи цінностей, мотиваційної сфери та сформованого ідеалу свого майбутнього.

Тому сьогодні головне завдання школи – не вчити, а навчати вчитися, підготувати учня до неперервного навчання. Тому мають змінитися функції учня і функції учителя. Перший повинен буде разом із засвоєнням відповідних знань розвивати в собі здатність, навички, уміння самостійно їх шукати, тобто оволодівати науковим методом пізнання. Другий же відповідно – допомогти першому навчитися вчитись.

Учитель – головна постать у школі. Педагог – представник однієї із найбільш соціально значущих людських професій, робота якого орієнтована на розвиток і формування людини.

Проблема особистості педагога як суб'єкта педагогічної діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку, відображена в сучасних працях науковців. Розвитку професійно-педагогічної компетентності присвячені дослідження таких українських науковців, як Н. Бібік, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, О. Шувалова та ін. У Концепції загальної середньої освіти вказано на необхідність розв'язання проблеми підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне та професійне зростання, уміє розв'язати нові педагогічні завдання. У системі професійної підготовки вчителя важливим є процес формування професійної культури й компетентності.

Ознаки компетентності вчителя:

- готовність учителя до інноваційної діяльності;
- здатність до подальшого само проектування, самовдосконалення.

Чинники, від яких залежить професіоналізм:

- особисті здібності;
- мотивація до роботи;
- зміст роботи;
- умови життя;
- вплив колективу тощо.

Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань і практичних умінь. Водночас актуальною є і проблема підпорядкування індивідуальних творчих інтересів загальній творчій проблемі, над якою працює колектив. Тому одним із головних завдань своєї діяльності адміністрація школи вважає розвиток професійних компетентностей учителя:

- самоосвітня компетентність;
- методологічна компетентність;
- продуктивна компетентність;
- інформаційна компетентність;
- функціональна компетентність;
- соціальна компетентність.

Шляхи формування та вдосконалення професійної компетентності вчителя:

- самоосвітня діяльність;
- вивчення, апробація та впровадження інноваційних освітніх технологій;
- дослідницько-пошукова діяльність;
- практично-експериментальна робота;
- кооперативна проектна творча діяльність;
- науково-методична робота.

Мета сьогодення – створити узагальнені портрети компетентного вчителя та випускника. Нині педагогічна наука пропонує нам величезну кількість технологій, програм, методів, спрямованих на навчання учнів. Відповіді ж на запитання, яким має бути сьогодні вчитель, які види та форми роботи з обдарованими учнями є найдоцільнішими, яким має бути імідж нашої школи ми з вами повинні дати протягом роботи педради.

Інноваційна діяльність школи в системі формування компетентної особистості.

Основні напрямки освітньої діяльності, які обумовлені розвитком сучасного світового суспільства:

1. Навчити швидкісній комунікації
2. Сформуванню в учнів розуміння неминучої єдиної світової економіки зі спільним ринком

3. Освідомити необхідність застосування до праці в умовах суспільства послуг
4. Навчити переходу від традиційної форми праці до короткочасних спецпроектів
5. Сформувати стійке бажання зберегти національну культуру в умовах глобалізації
6. Виховувати відповідальність особистості в умовах зростання популярності ідеї «Зроби сам».

Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісної нової національної системи освіти, реалізації компетентнісного підходу до сучасного освітнього процесу, впровадження інноваційної освітньої діяльності.

Освітні (педагогічні) інновації – це результат пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Продуктом творчого пошуку можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми і методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Продуктом інновацій як процесу творчої діяльності є зростання педагогічної майстерності вчителя і керівника, рівняння його культури, мислення, світогляду. Творчий пошук також суттєво впливає й на особистість учня: вони працюють активніше, у них пробуджується бажання випробувати й власні можливості в інноваційній діяльності.

Інноваційна освітня діяльність – це розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності.

Інноваційна освітня діяльність на рівні окремого навчального закладу передбачає:

- застосування інновацій;
- експериментальне дослідження продуктивності й можливості впровадження та застосування інновацій.

Сьогодні нереально дати знання дитині на весь вік, навчити її на все життя, забезпечивши при цьому її активну, професійну та життєву позицію. Тому перед будь-яким сучасним навчальним закладом стоять завдання:

- Навчити учня вчитися самостійно впродовж усього життя;
- Ефективно використовувати отримані знання в практичному житті (професійному, громадському, власному);
- Постійно відчувати потребу в самовираженні та самовдосконаленні.

Природно, що, бажаючи досягти окреслених завдань швидко й без помилок, організатори та учасники навчально-виховного процесу обирають найефективніші способи: системне впровадження передового педагогічного досвіду, використання інноваційних технологій навчання:

- інтеграційна природнича освіта (В. Рільченко);
- розвивальне навчання (Д. Ельконін, В. Давидов, К. Дусавицький, В. Паламарчук);
- особистісно зорієнтоване виховання (О. Савченко, С. Подмазін);
- колективне навчання (Л. Кочина, Н. Бібік);
- модульно-розвивальне навчання (А.Фурман);
- життєтворчості (І. Єрмаков);
- особистісно зорієнтоване навчання (І. Бех);
- психологічне управління (Л. Карамушка, Н. Коломінський);
- адаптивне управління (Г. Єльнікова);
- навчання як дослідження;
- проектна технологія;
- дистанційна освіта тощо.

Поєднання та впровадження інноваційних форм та методів роботи в навчально-виховний процес спрямовані на розвиток здатності орієнтуватися в нових умовах, адаптуватися до них. У освітньому процесі такий підхід найактуальніший. Вчителю відведено провідну роль у втіленні інновацій. Завдання вчителя нині – відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне і змінити, модернізувати, трансформувати навчальний процес так, щоб забезпечити розвиток мислення, розумових творчих здібностей учнів. Дитина психологічно краще готується до сприйняття невідомого, нового для неї, і це зумовлює не тільки кращі результати в навчанні, а й сприяє вихованню її як особистості, таких моральних рис, як цілеспрямованість, наполегливість, принциповість.

Роль інтерактивних технологій у розвитку інтересів учнів до навчання

Розвиток інтересу в навчанні – проблема освіти XXI століття, яка хвилює кожного сучасного вчителя. Інтерес стимулює волю й увагу, зацікавлені учні легше й міцніше запам'ятовують. Повернути учням інтерес до шкільних предметів, посилити бажання навчатися мають інтерактивні технології навчання. Адже зміст інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної взаємодії всіх учнів. Це взаємонавчання, де вчитель та учні є рівноцінними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню вмінь і навичок, створенню атмосфери співпраці, взаємодії. Підчас такого навчання діти вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати зважені рішення.

Мета використання інтерактивних методик:

- створити «зону психологічного комфорту», запобігти зниженню рівня уваги протягом уроку;
- уникнути зниження рівня зацікавленості навчальним матеріалом;
- подолати дискомфорт через недосконале володіння інструментарієм інтерактивного навчання.

Класифікація інтерактивних технологій за формою організації навчальної діяльності (О. Пометун, Л. Пироженко):

- технологія кооперативного навчання;
- технологія колективно-групового навчання;
- технологія ситуативного навчання;
- технології опрацювання дискусійних питань.

Варіанти роботи з учнями:

- діяльність у парах, малих групах;
- використання інтерактивних прийомів «Коло ідей», «Акваріум», «Асоціація», «Мікрофон», «Навчаючи – навчаюсь», «Мозковий штурм», «Незавершені речення», «Ажурна пилка»;
- дискусійне навчання (дискусія, диспут, дебати);
- вправи «Відстрочена увага», «Лови помилку», «Своя опора», «Дружня порада», «Створи символ»;

- нестандартні форми роботи (сенкани, інтерв'ю, вернісаж ідей, рольова гра тощо).

Форми роботи для розвитку інтересів учнів до навчання.

1. Заняття в парах.
2. Технології критичного мислення.
3. Творчі завдання.
4. Нестандартні форми уроку.
5. Метод проєктів.

6. Проблемне навчання.

Інформатизація суспільства зумовлює інформатизацію освіти: використання нових інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання і виховання. Хочеться проводити якомога більше уроків із використанням комп'ютерних технологій.

Мета уроків із використанням ІКТ:

- підвищити ефективність навчання;
- створити умови для активного засвоєння навчального матеріалу;
- розвивати інтелектуальні, творчі здібності учня;
- виховувати гармонійну особистість;
- готувати учнів до життя в розвиненому інформаційному середовищі.

Застосування на уроках інтерактивних методів навчання в поєднанні з іншими формами навчальної діяльності не лише допомагає краще засвоїти матеріал, а й загалом підвищує інтерес школярів до навчання, що і є одним з основних завдань сучасної освіти.

Висновки.

Школа XXI століття зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітньої парадигми, актуалізації змісту, технологій становлення особистості учня, як суб'єкта і проектувальника життя, створення проектно-життєвого простору, спрямованого на розвиток і саморозвиток компетентної, конкурентоспроможної особистості, яка вміє творчо розв'язувати проблеми, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни. Школа має захистити й підтримати дитину, виробити в неї життєздатність, озброїти механізмами і технологіями розробки життєвих стратегій та проектів. Місія школи спрямована на оволодіння кожною молодою людиною ключовими компетенціями, як важливим результатом якості навчально-виховного процесу.

Навчання і виховання лише тоді мають реальну силу, коли вони ґрунтуються на вірі в дитину. Кожна дитина приходить до школи зі своїми інтересами, поглядами, проблемами, індивідуальними здібностями. І тільки від учителя та педколективу залежить, чи зможуть вони максимально розкрити потенційні можливості дитини, стимулювати її до особистісно-розвивальної творчості. А в основу своєї роботи вчитель має покласти любов і повагу до дитини, опору на її сили, внутрішній потенціал.

Справжній вчитель не той, хто розкриває учневі таємниці буття вказуючи йому прямий шлях до храму науки, а той хто своєю мудрістю запалює сонце над головою дитини, викреслюючи іскру допитливості, спонукаючи самотійно відшукати ключ до знань.

Творчий учитель мусить пам'ятати, що навчально-виховні технології мають відповідати викликам часу, орієнтуватися на прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, культурні проблеми людства, нації, формувати в дітей основи моральності, духовної культури; сприяти реалізації парадигми сучасного навчання й виховання, творчій самореалізації всіх учасників навчально-виховного процесу.

Притча

Якось увечері зібралися разом музичні інструменти: скрипка, саксофон, труба, сопілка й контрабас. І виникла між ними суперечка – хто краще за всіх грає. Кожний інструмент почав виводити свою мелодію, показувати свою майстерність. Але виходила не музика, а жажливі звуки. Що більше старався кожен з них, то не зрозумілішою й потворнішою виходила мелодія.

Але з'явилася людина й одним помахом руки зупинила ці звуки, сказавши: «Друзі, мелодія – це одне ціле. Нехай кожний прислухається до іншого, і ви побачите, що вийде». Людина знову змахнула рукою, і спочатку несміливо, а потім усе краще залунала мелодія, у якій було чути смуток скрипки, ліричність саксофона, оптимізм труби, ніжність сопілки й величність

контрабаса. Інструменти грали, стежачи за помахами рук людини. А мелодія все звучала і звучала, поєднуючи виконавців і слухачів у єдине ціле.

Як важливо, щоб оркестром хтось диригував. Досягнення гармонії можливе лише тоді, коли всі об'єднані однією метою й спрямовані єдиною волею в єдиному пориві...

Список використаних джерел:

1. Галіцина Л. Банк інноваційних педагогічних технологій. Київ: Шкільний світ, 2012. 104 с.
2. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2003. №3. С.70–74.
3. Мазур О. Професійна компетентність педагогів. *Директор школи*. 2016. № 5-6. С 9–18.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 вересня. (№ 178-179). С. 10–22.

Пінчук Діана Миколаївна,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ГУРТКА
ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

В українській освіті відбувається перехід до нових освітніх стандартів, реалізується компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі, здійснюється оновлення технології виробництва. Тому сучасний педагог має організувати навчання творчо, удосконалювати методи навчання, розвивати креативність вихованців. Особливого значення нині набувають уміння людини самостійно мислити, пропонувати нестандартні ідеї, проявляти творчий підхід до вирішення різноманітних ситуацій, що зумовлює спрямування системи сучасної освіти до ефективного розвитку креативних здібностей учнів.

Основна мета діяльності керівника гуртка позашкільного навчального закладу створити найбільш сприятливі умови для розвитку особистості, навчити кожну дитину самостійно мислити, креативно підходити до розв'язання проблем і завдань, формувати творче мислення учнів, підвищити мотивацію здобуття знань, сприяти розвитку інтелектуальних здібностей. Компетентності керівника гуртка є складовою його педагогічної діяльності. Практика роботи позашкільного навчального закладу свідчить, що керівник гуртка повинен не тільки чітко і правильно відтворювати необхідну інформацію – він має вміти генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних педагогічних ситуацій і задач, тобто володіти креативністю мислення.

Загальні засади креативності висвітлено в наукових дослідженнях Д. Богоявленської, В. Дружиніна Дж. Гілфорда, Д. Кугера, О. Матюшкіна, В. Моляка, В. Петухова, Я. Пономарьова, К. Роджерса, В. Роменця, С. Сисоєвої, Р. Стенберга, Е. Торренса, Д. Треффінджера, М. Холодної та інших науковців.

Проблеми становлення креативної особистості вчителя досліджували багато відомих науковців: Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кічук, В. Кремень, Л. Лузіна, М. Нікандров, М. Поташник, В. Сластьонін, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та ін.

Метою статті є аналіз питання креативності та визначення її місця у структурі інтегральної компетентності керівника гуртка позашкільного навчального закладу.

Під професійною компетентністю вчителя ми розуміємо здатність педагога до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіння необхідною сумою знань, умінь і навичок, що

визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія визначних цінностей, ідеалів та педагогічної свідомості.

Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування сприйнятливості до педагогічних інновацій, здібностей адаптуватися в мінливому педагогічному середовищі. Важливу роль у формуванні професійної компетентності відіграє креативність, оскільки вона проявляється у творчому пошуку змісту і способу передачі навчальної інформації, у здатності зацікавити учнів, оригінально виходити із нестандартних педагогічних ситуацій, у творчій педагогічній взаємодії та інноваційній діяльності сучасного вчителя.

Креативність (лат. *creatio* – створення) – здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [6].

Креативність педагога зумовлена особливостями його розумової діяльності, характером професійної праці. Тому питання формування креативного потенціалу учителів, зокрема керівників гуртків, актуальне, бо так створюються умови для успішного саморозвитку особистості, активізується інтелектуальна спрямованість навчання. У наш час процес формування й розвитку креативних якостей учителів слід розглядати виключно в контексті неперервної професійної освіти, яка реалізується протягом життя педагога.

Водночас наявна різниця між змістом понять «творчість» і «креативність». Креативність означає здатність продукувати оригінальні, цікаві та незвичні ідеї, швидко вирішувати проблемні ситуації, відхиляючись від традиційних схем мислення. Натомість «творчість» тлумачиться як «психологічний процес створення нових цінностей, ніби продовження і заміна дитячої гри. Діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей» [7]. Творчість водночас є процесом і результатом, тоді як креативність – її активною основою.

Дослідниками виокремлено шість параметрів-характеристик креативності [5]:

- здатність до знаходження і формулювання проблеми;
- здатність до генерування великої кількості ідей;
- гнучкість як уміння продумування різноманітних ідей;
- оригінальність – властивість відповідати на стимули нестандартно;
- здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
- уміння розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу.

До основних характеристик креативності відносять вигадку, дар передбачення, ініціативність, настирливість, високу самоорганізацію, працездатність, оригінальність. За даними досліджень, з оригінальністю поєднані такі характеристики особистості як домінантність, чутливість до емоцій, здатність до ідентифікації себе з іншими людьми та легкої зміни ролей [3]. Особистість, яка володіє цими якостями, знаходить задоволення не тільки в досягненні мети, а, перш за все, в самому процесі творчості.

Викликом сьогодення є формування покоління педагогів нової генерації, здатних до навчання креативних дітей. Розвиток креативності кожного вчителя призводить до відчутного підвищення якості навчання й виховання, тобто до зростання професійної майстерності [1]. Чим вищою є креативність учителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу його учнів: тільки креативний учитель, здатний подолати шаблон і формальність у навчанні, спроможний творчо підходити до навчання сучасних дітей та розвивати їхні креативні здібності [5]. Окрім цього, нестандартні заняття більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття, бо вони незвичні за задумом, організацією, методикою проведення. Запровадження нестандартних елементів, вправ та завдань забезпечує підвищення активності навчально-пізнавальної діяльності учнів, формування самостійності мислення, стимулює розвиток творчості та креативності. Водночас

зазначаємо, що перетворювати нестандартні заняття в головну форму роботи недоцільно через відсутність серйозної пізнавальної праці, невисокої результативності, великої втрати часу на підготовку, ускладнення оцінювання та аналізу результатів навчання.

Креативна особистість керівника гуртка позашкільного навчального закладу повинна відбитися на формуванні і розвитку особистості учня. В американській психології виділяють фактори поведінки вчителя, які позитивно впливають на розвиток креативності учнів: визнання цінності творчого мислення, розвиток чутливості до навколишніх стимулів, уміння розвивати конструктивну критику, заохочувати самоповагу й т.д.

Такий психологічний підхід перекликається з творчим підходом М. Кларина до процесу навчання. М. Кларин у своїй монографії «Інноваційні моделі навчання в зарубіжних педагогічних пошуках» пропонує наступні рекомендації щодо створення творчої атмосфери в процесі навчання: – допомагати учням долати внутрішні перепони творчим проявам. Необхідно готувати учнів до творчого пошуку, допомагаючи їм долати труднощі й набувати впевненості у взаємовідносинах з однолітками та вчителями; – постійно знаходитись в процесі мислення над певною проблемою. Навіть якщо в даний момент ми не приділяємо уваги вирішенню якогось питання, наша підсвідомість працює над ним. Різні ідеї з'являються в наших думках, і важливо вчасно їх зафіксувати, щоб пізніше поміркувати, впорядкувати й використовувати; – навчати учнів роботи з метафорами, порівнянням за аналогією, відшукуванню нових зв'язків та асоціацій. Під час вузівського навчання використання метафор дозволяє творчо підходити до вирішення будь-яких завдань; – проводити так звані «розумові розминки», зміст яких не має зв'язку з майбутньою запланованою діяльністю; – розвивати уяву, фантазію, творче мислення. Колективно обговорювати ідеї, пропозиції, критично їх переосмислювати; – спрямовувати тих, хто навчається в їх творчій діяльності, бачити в цьому розвиток власної ініціативи і творчості [5].

Креативна особистість має незгасиму потребу в постійному саморозвитку, самореалізації та самоствердженні через розширення кругозору, збільшення обсягу знань, умінь та навичок. Тільки креативний педагогічний працівник може бути куратором і модератором креативної особистості учня. Компетентність педагога – це складна система взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових. Саме компетентність, на нашу думку, має бути основою для визначення рівня професійної кваліфікації та стимулом до зростання професіоналізму, творчого потенціалу і розвитку фахових та управлінських якостей. Адже компетентний педагог – означає успішний, а отже – здатний безпосередньо та опосередковано сприяти підвищенню якості освіти та формуванню компетентної особистості учня, здатної до творчої активної діяльності.

Таким чином, із метою формування креативних здібностей педагогів, зокрема керівників гуртків позашкільного навчального закладу, у процесі навчання протягом життя необхідно поєднувати їхню наочно-пізнавальну й творчу діяльність. Цілеспрямоване тренування гнучкості мислення, асоціативності, використання фантазії, інтуїції, уяви, дослідницьких методів навчання – усе це сприяє розвитку їхніх творчих здібностей. Крім того, однією з найважливіших умов розвитку креативного потенціалу педагогів є створення креативного навчально-розвиваючого середовища. Воно характеризується атмосферою взаємної пошани, дружелюбності, делікатності, створює комфортні умови для творчої роботи й розкриття індивідуальних здібностей кожної особистості, сприяє формуванню й розвитку креативного потенціалу учнів. Тому вчителям шкіл, керівникам гуртків позашкільного навчального закладу, викладачам вищих навчальних закладів слід виходити з положення, що лише творчий підхід до навчання учнів може забезпечити ґрунтовну підготовку креативного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Баранова Н.П. Тренінги для вчителів із педагогічної майстерності. Харків: Основа, 2009. 159 с.
2. Зелінська Я.Ц. Розвиток креативності в структурі професійної компетентності. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2010. №2. С. 29-32.
3. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб.: Питер, 2009. 448 с.
4. Милославский И. Креативный или творческий. *Психологические известия*. 2008. №7. С. 21-24.
5. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. С. 145–150.
6. Словарь практического психолога / Сост. С.Ю. Головин. Минск: Харвест, 2001. 800 с
7. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2005. 640 с.

Повалій Тетяна Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства, Сумського ДПУ імені А. С. Макаренка

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ

У статті розглянуто структуру, зміст, складники професійної компетентності майбутніх хореографів.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні хореографи.

На сучасному етапі в європейському науковому просторі актуалізуються проблеми розвитку хореографічної освіти та вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців-танцівників. Удосконалення якості хореографічної підготовки студентів мистецьких вищих навчальних закладів досліджується науковцями як вирішальна проблема забезпечення конкурентної спроможності українських хореографів на світових ринках праці. Отже, виникає нагальна потреба формування у майбутніх хореографів професійної компетентності, яке передбачає підготовку студентів до роботи в конкретних професійних, ділових, наукових сферах, а також у ситуаціях із урахуванням особливостей професійного мислення.

Серед основних фахових ситуацій, в рамках яких має формуватися професійна компетентність майбутніх хореографів зазначимо такі, як: обмін досвідом роботи із вітчизняними та закордонними колегами (участь у міжнародних танцювальних конкурсах та фестивалях, проведення майстер-класів з метою презентування та вивчення українського народного танцю та танців інших культур, тощо); праця за контрактом в країнах Євросоюзу (участь артистів, танцівників й аніматорів у кастингах, виступах та гастролях); налагодження співпраці в професійній сфері (обмін вихованцями, хореографами та танцювальними колективами, що працюють в різних стилях і напрямках); науково-дослідна робота з метою популяризації хореографічного мистецтва в суспільстві (участь у наукових конференціях та проектах) тощо.

Аналіз наукових досліджень [3; 4], державного стандарту з хореографії [1], а також посадової інструкції викладача хореографії [2] дає змогу виділити основні складники професійної

компетентності майбутніх хореографів. Розкриємо далі зміст професійної компетентності майбутніх хореографів.

Першим складником є *фахові знання*, а саме: фундаментальна та спеціальна інформація в галузі хореографічно-педагогічної діяльності; дидактичні й методичні засади навчання хореографії; танцювальний фольклор та історія хореографічного мистецтва; особливості сучасної пластично-рухової мови; біографічні відомості життя та творчості видатних хореографів тощо.

Наступним складником професійної компетентності є *загальні та спеціальні вміння*, серед яких: висловлювати власну думку і власне ставлення до предмета мовлення; описувати хореографічні постановки; робити повідомлення чи розповідь за темою, зокрема хореографічною; оптимально використовувати матеріал з хореографічно-педагогічної теми; розрізняти хореографічні напрями, течії, жанри, стилі за їхніми сутнісними характеристиками; володіти основами логоритмічної та хореотерапевтичної діяльності; екстраполювати національні та регіональні соціокультурні хореографічні цінності та традиції в освітнє середовище; оперувати професійною термінологією; аргументовано відстоювати власну точку зору в процесі вирішення виробничих питань та ін.

Ще одним складником є *загальнонаукові та загальнопредметні навички*, зокрема: дотримуватись етичних норм у формуванні комунікаційних стратегій із колегами-хореографами, соціальними партнерами, вихованцями та їхніми батьками; організувати співпрацю вихованців на заняттях хореографії; спілкуватися в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; володіти засобами невербальної комунікації та хореографічною лексикою; аналізувати соціально й особистісно значущі світоглядні проблеми власної професійної діяльності; оцінювати педагогічний досвід у галузі викладання хореографічних дисциплін; застосовувати вербальний коментар щодо виконання вправ та екзерсисів у лаконічній та доступній для вихованців формі; створювати рівноправну, справедливу і доброзичливу атмосферу на хореографічних заняттях тощо.

У змісті професійних компетентностей майбутніх хореографів враховуються й *особистісні характеристики та комунікативні здібності*. Ключовими особистісними характеристиками майбутніх хореографів є: навички привселюдних виступів, досвід роботи з комп'ютером та спеціалізованими програмами, вільне спілкування державною мовою, знання правопису та професійної термінології, базове знання англійської мови, ініціативна життєва поведінка, вміння вчитися та працювати у команді, настирність у роботі тощо.

Таким чином, пріоритетним завданням вищої школи на сьогоднішній день є формування у майбутніх хореографів комплексу відповідних професійних компетентностей, що вимагає відтворення особливостей фахової діяльності у середовищі професійного спілкування з представниками хореографічного мистецтва, вихованцями, їх батьками, концертмейстерами, колегами та керівництвом тощо.

Список використаних джерел:

1. Ніколаї Г.Ю., Реброва О.Є., Заболотна О.А., Смирнова Т.А., Андрощук Л.М., Повалій Т.Л., Мікулінська О.С. Стандарт вищої освіти України ступеня «бакалавр» галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (Хореографія). Київ, 2017. 10 с.

2. Посадова інструкція. Галузь: Культура та мистецтво. [URL:www.borovik.com](http://www.borovik.com). (дата звернення: 09.02.2019).

3. Спінул І. В. Теоретичні підходи до інтерпретації професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії. *Наукові записки*. 2011. Серія «Педагогічні науки», № 101. С. 271-278.

Покатіло Світлана Ігорівна,
учитель початкових класів, учитель-методист, учитель вищої категорії,
Харківської гімназії №43 Харківської міської ради
Пуляєва Валентина Петрівна,
учитель початкових класів, учитель-методист, учитель вищої категорії
Харківської гімназії №43 Харківської міської ради

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

У статті описано визначення поняття «Мультимедійний підручник». Розглянуто дидактичний потенціал мультимедійного підручника в умовах НУШ. Проаналізовано функції такого підручника та ефективність його використання в сучасному освітньому середовищі в 1 класі.

Ключові слова: мультимедійний підручник, навчання, НУШ.

Особливості засобів навчання у наукових дослідженнях описують О.Біляєв, С. Гончаренко, В. Мельничайко, М. Пентилюк, К. Плиско. Науковцями М. Беляєвим, С. Григор'євим, П. Залмановим проаналізовано тексти різних стилів і типів мовлення, шкільний підручник, дидактичні матеріали, довідники, наочні посібники різних типів, викладено проблеми теорії та практики електронних навчальних засобів навчання. Аспекти використання мультимедійного підручника досліджувалися в роботах О. Бондар, Л. Гризун, Т. Марченка, М. Турова та ін. Електронні засоби навчального призначення досліджують: В. Биков, А. Гуржій, Ю. Жук, В. Кухаренко та ін.

Особливості комп'ютерного навчання української мови є предметом дослідження О. Горошкіної, С. Карамана, А. Манако та ін.

Створення комп'ютерної підтримки в навчанні мови є одним з найбільш перспективних напрямків сучасної дидактики. Комп'ютеризація навчання дозволяє внести істотні зміни в організацію уроку мови, під час якого максимально реалізуються принципи диференціації, інтенсифікації та індивідуалізації навчання.

Інформатизація суспільства відбувається завдяки впровадженню комп'ютерних технологій і програмного забезпечення в навчальних закладах. Комп'ютерні технології передбачають організацію комунікативних навичок у процесі роботи з комп'ютером.

Україна, як європейська держава, впроваджує інформатизацію суспільства, про що свідчить прийнятий закон «Про інформацію» використовує поняття документ - матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі; захист інформації будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Важливою є цілісність інформації та належний порядок доступу до неї; сукупність правових, адміністративних, організаційних дій, технічних та інших заходів, що забезпечують її збереження [1].

Інформатизація спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, упровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість урахувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо.

Отже, результатами інформатизації освіти мають бути розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості); удосконалення змісту, а тому розробка адекватних йому методів і засобів навчання відповідно до рівня світових стандартів; скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів; інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності. На сучасному етапі комп'ютерні технології дозволяють вирішувати процес видання підручників нового типу – мультимедійні підручники, розроблені в умовах НУШ [4].

Розробки уроків включають різноманітні навчальні, розвивальні та ігрові завдання. Для вчителів початкових класів посібники підготовлено в електронному варіанті для безкоштовного завантаження. Цей засіб навчання сприяє реалізації низки дидактичних завдань: інтенсифікувати навчальний процес, активізувати пізнавальну діяльність учнів, пробудити інтерес до навчання, підвищити рівень знань; забезпечити диференціацію та індивідуалізацію навчання, адже під час роботи з комп'ютером організовується активна пізнавальна діяльність кожного учня з урахуванням його індивідуальних можливостей засвоєння навчального матеріалу

Особливої актуальності набуває проблема створення електронних навчальних видань: підручників, посібників, довідників тощо. Комп'ютерний підручник становить сукупність програмно-апаратних засобів і навчально-методичних видань, об'єднаних спільним задумом і тематикою та має на меті інтенсифікацію навчального процесу на основі застосування персонального комп'ютера у навчальній роботі. (Інститут модернізації змісту освіти опублікував електронні версії підручників для 1 класу [2]).

Існує певна невизначеність в окресленні значення терміна «Мультимедійний підручник». При його характеристиці використовуються такі поняття: педагогічний програмний засіб, апаратне та програмне забезпечення, комп'ютерна програма та інші. Можна відзначити аналіз деякими авторами таких термінів: «навчальний матеріал на машинних носіях» та «автоматизований навчальний курс» тощо, що є дуже близькими до поняття «Мультимедійний підручник». Досвід шкіл, які уже навчалися за програмою НУШ минулого навчального року дозволяють стверджувати що необхідно застосовувати нові технології навчання, зокрема

Мультимедійний підручник – це комп'ютерний програмний засіб, який відповідає навчальній програмі, розрахований на впровадження науково-методичного комплексу з використанням загальнодидактичних принципів.

Наведене визначення стосується підручників з дисциплін різних циклів. Незважаючи на унікальність, навчально-виховний і когнітивно- комунікативний потенціал української мови, необхідно виокремити термін «**Мультимедійний підручник з української мови**». На нашу думку, це – провідний засіб навчання нового покоління, укладений відповідно до державних стандартів, програм, побудований відповідно до загальнодидактичних принципів навчання, а також з урахуванням специфічних принципів, насамперед дискурсивності, комунікативної спрямованості, діалогізації суб'єктів навчання (учитель – учень).

Мета підручника – сприяти формуванню мовної особистості учня. Мультимедійний підручник відкриває великі перспективи в методиці викладання теоретичного й практичного матеріалу. Він має низку позитивних властивостей, що докорінно відрізняють його від традиційних підручників[3].

Мультимедійний підручник на відміну від традиційного стислий та короткий (для зручного читання з екрана), заголовки – теж короткі; він містить багатоваріантні завдання для перевірки знань із зворотним зв'язком; наочність, яка пропонується в електронному підручнику значно ефективніша, бо є змога використовувати мультимедійні технології, зокрема слайди і відеофрагменти, звуковий супровід, гіперпосилання тощо. Такий підручник можна доповнювати

теоретичним і практичним матеріалом, коректувати, удосконалювати. Тестова форма перевірки знань дозволяє одразу отримати результат, проаналізувати помилки, ознайомитися з порадами та рекомендаціями. Полегшує роботу учнів і робота зі словниками, що заощаджує час у порівнянні з пошуком потрібного слова в друкованих словниках. До того ж, на жаль, не всі навчальні заклади забезпечені потрібними словниками.

Своєрідність мультимедійного підручника як мультимедійного засобу навчання полягає в тому, що він розрахований на: розвиток творчого потенціалу; удосконалення комунікативних здібностей; уміння експериментувати; збагачення словникового запасу; активізацію пізнавальної діяльності; індивідуалізацію особистості; взаємозв'язок з сучасними тенденціями.

Кожен день в НУШ для першокласників починатиметься з ранкових зустрічей. Це – щоденні обговорення у колі своїх однокласників проблем класу, правил, планів, ігор на уважність та згуртованість. Такі зустрічі розвивають соціальні навички дітей, вміння вислуховувати інших та не боятися висловити свою думку. Наприклад, темою для ранкових зустрічей перших тижнів може бути «дорога до школи». Тому правильно організована вчителем робота з використанням мультимедійного підручника дає змогу залучити учнів до навчального процесу, тим самим активізувати їхню пізнавальну діяльність на заняттях і при самостійному опрацюванні матеріалу. Пропонуємо розглянути пріоритети сучасних засобів навчання, зокрема технології мультимедіа у підручнику з української мови для 1 класу.

Особливість мультимедійного підручника з української мови вбачається в пріоритетному використанні текстового навчального матеріалу, що репрезентує соціокультурні концепти з поступовим розширенням їхнього інформаційного поля.

Вступ до шкільного життя має бути м'яким: навчання через гру, спільне формування правил шкільного життя, спілкування та співпраця, взаємодія та взаємодопомога, при звичаювання до повсякденних дій, комунікативні вправи та ігри на формування спільноти, заняття в різних осередках, а не тільки за партами [5].

Необхідність використання електронних підручників є незаперечним фактом. Учні набувають необхідних умінь, знань, навичок при використанні мультимедійного підручника для вирішення конкретних завдань (робота з таблицями, картками, редагування словосполучень і речень, словниковий переклад). Основні функції носія полягають у його інформативності - зберіганні й обробці великого обсягу інформації; реалізації функції тренування – формування вмінь і навичок при повторенні й закріпленні матеріалу; контролюючої функції – здатності здійснювати підсумковий контроль результатів виконаної роботи.

Мультимедійний підручник виконує функції не тільки викладача, а й репетитора, який дозволяє й допомагає кожному вибрати більш зручний режим при вивченні матеріалу, використовуючи при цьому такі методи навчання, як зображення ситуації, коментування, пояснення, також не забуваючи про традиційні прийоми навчання, насамперед спостереження над мовленням [3].

Мультимедійний підручник характеризується принципами проблемного навчання, що передбачає постановку проблемних завдань, наприклад: зрозуміти вислів, проаналізувати ситуацію, запропонувати вирішення нагальної проблеми, довести правильність своїх дій у різних ситуаціях, висловити власну думку, уміти дати відсіч супротивнику - усі ці завдання розвивають комунікативні функції учня і студента, допомагають засвоїти не тільки теоретичний матеріал з подальшим практичним удосконаленням, а розвивають і вдосконалюють творчі дитини.

Ефективність використання мультимедійного підручника залежить від таких чинників: зміст навчального матеріалу, насиченість наочністю, велика кількість прикладів, відтворення і вирішення проблемних ситуацій. Продуктивним буде вважатися заняття з використанням

мультимедійного підручника, де вищезазначені чинники будуть реалізовані повною мірою.

Таким чином, мультимедійний підручник є ефективним засобом навчання, який дозволяє реалізувати основні загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи.

Список використаних джерел:

1. Закон «Про інформацію» [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12)
2. 1 клас » [URL:https://lib.imzo.gov.ua/handle/123456789/810](https://lib.imzo.gov.ua/handle/123456789/810)
3. Жук Ю.О. Електронний підручник та проблема систематики комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Київ, 2000. Вип. 25. С. 17–23.
4. Українська мова. [URL:https://video.novashkola.ua/1-klas/ukrayinska-mova-1-klas/](https://video.novashkola.ua/1-klas/ukrayinska-mova-1-klas/)
5. Що зміниться у житті першокласника Нової української школи. [URL:https://life.pravda.com.ua/columns/2018/09/3/232974/](https://life.pravda.com.ua/columns/2018/09/3/232974/)

Пушило Олена Миколаївна,

вихователь Підліснівського ЗДО (ясла-садок) «Малютко»
Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті визначено актуальність впровадження хореографії в систему сучасної української дошкільної освіти, як важливої складової фізичного, духовного, художнього розвитку дитини, її оздоровлення та подальшої успішної соціалізації. Розкрито теоретичні та методичні основи організації та проведення хореографічної роботи з дітьми дошкільного віку, особливості урахування вікових характеристик дітей середнього та старшого дошкільного віку в хореографічній діяльності, сформульовано завдання та визначено зміст хореографічної роботи. У статті названі методичні вимоги до проведення хореографічних занять та методи роботи над постановкою танців.

Ключові слова: хореографія, хореографічна діяльність, вікова характеристика дітей дошкільного віку.

Одним із напрямів розвитку українського дошкілля сьогодні стало визначення місця предметів варіативного циклу в системі дошкільної освіти. Відповідно до нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти, варіантна частина презентує освітні лінії «Комп'ютерна грамота», «Іноземна мова», «Хореографія», «Шахи» [1, с. 2].

Останнім часом намітилася позитивна тенденція щодо проведення хореографічних занять в дошкільних установах України. У зв'язку з цим, важливим є використання доступного потенціалу танцювального мистецтва для всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Питання проведення хореографічних занять з дошкільниками розглядалися багатьма авторами (С. Акішев, Г. Березова, Г. Сайкіна, А. Фомін, А. Шевчук та ін.). Автори детально вивчали завдання, зміст, методи роботи з дітьми, висвітлювали вимоги до танцювального репертуару тощо. Однак хореографічне мистецтво постійно розвивається, оновлюється новими методиками, спирається на мистецькі інновації і це має обов'язково враховуватися в роботі сучасного хореографа. Відсутність навчальних програм державного зразка для проведення занять хореографії в умовах дошкільного навчального закладу змушує педагогів розробляти авторські програми відповідно до особливостей регіону, напряму та умов роботи установи, індивідуальних освітніх запитів дітей та побажань батьків, професійного досвіду педагога.

Відповідно до змісту Базового компоненту дошкільної освіти (освітня лінія «Хореографія»), змісту нової редакції програми розвитку дошкільника «Я у світі», вікових особливостей дошкільнят, хореограф має створювати сприятливі умови для всебічного розвитку дитини, розкривати її емоційний, творчий та фізичний потенціал (складові хореографічних здібностей), сприяти не лише її танцювальній підготовці, а й підтримувати основні компоненти здоров'я (фізичний, психічний, духовний, соціальний), формувати особистісні якості та моральні норми поведінки (самостійність, працелюбність, людяність, розсудливість, справедливість, самовладання, самолюбність, спостережливість, відповідальність, креативність); урізноманітнювати форми і методи навчально-виховного процесу [3, с. 364].

Мета статті полягає у визначенні особливостей роботи хореографа в умовах закладу дошкільної освіти.

При визначенні завдань та змісту хореографічної роботи з дітьми дошкільного віку слід урахувати вікові психологічні, фізичні та музично-рухові особливості їх розвитку.

В *середньому дошкільному віці* унаслідок активного розвитку пізнавальних процесів, дитина здатна усвідомлювати інформацію про те, що хореографія – це танок за правилами, виконання яких вчить красивим рухам, виробляє красиву поставу. Дитина починає розуміти, що танець – це німа мова, що один і той самий рух може мати різне значення, а в танцях розкриватися різноманітні образи [3, с. 332].

Запам'ятовування інформації у цьому віці носить здебільшого мимовільний характер, тобто залежить від емоційного настрою та інтересу до відповідної теми. Активізація словника сприяє засвоєнню доступної танцювальної термінології (назви рухів, танців, позицій). Дитина починає співвідносити музичні жанри (марш, полька, вальс, танок) з танцювальними (хоровод, пляска, полька, вальс), підпорядковує танцювальні рухи особливостям музичного супроводу.

Під час виконання творчих завдань підпорядковує власну поведінку загальним правилам, спільні дії та ігри з однолітками починають домінувати над індивідуальним. Проявляє початкові форми вибіркості в установленні контактів з іншими дітьми під час виконання елементарних вправ контактної та масової імпровізації.

На п'ятому році життя зростає сила та працездатність м'язів, рухи стають більш координованими та свідомими, тому дитина здатна сприймати та виконувати більш складні танцювальні рухи (па галопу, підскоки, зальотний біг), засвоювати їх комбінаційні сполучання, поєднувати з різними положеннями рук, оплесками, притупами. У більшості дітей наприкінці вікового періоду рухи набувають ритмічності, координованості, образності, легкості [3, с.334].

Особливості *старшого дошкільного віку* ми розглянемо на прикладі розвитку дітей шести років. Так, дитина на шостому році життя починає орієнтуватися в різних видах хореографічного мистецтва (класичний, народний, бальний, сучасний), розуміє, що кожен з них має свої особливості (рухи, музика, костюм); уявляє, що танці можуть бути різними за змістом, темпом (повільні, швидкі), кількістю виконавців (сольні, парні, масові), складатися з різних рухів, виконуватися в різних костюмах.

Дитина зацікавлено ставиться до танцювального мистецтва, може виділяти в ньому оригінальне, дивне, складне, яскраве. Під час занять може надавати перевагу певним танцювальним вправам та завданням, виявляє свої уподобання щодо виконання танцювального репертуару. Дитина починає проявляти вибіркове ставлення до різних видів хореографічного мистецтва, що свідчить про динаміку особистого художньо-естетичного росту, формування життєвої компетентності [3, с. 359].

Рухова активність в цьому віці стає більш цілеспрямованою і відповідає індивідуальним можливостям дитини, її танцювальному досвіду, інтересам, особистісним домаганням. Вищою стає загальна фізична працездатність та витривалість. Дитина з задоволенням демонструє свої досягнення під час виконання вправ партерної гімнастики, чекає оцінки, схвалення. Виходячи з теоретичного аналізу основних закономірностей психічного, фізичного та музично-рухового розвитку дітей середнього та старшого дошкільного віку можна визначити основні освітні завдання:

Розвивальні: збагачувати емоційну сферу, вміння виражати емоції та внутрішній стан під час вільної імпровізації та виконання творчих завдань, розвивати естетичні почуття та художній смак, привертати увагу до краси власних рухів; розкривати хореографічні здібності та визначати перспективи подальшого навчання.

Навчальні: створювати сприятливі умови для збагачення, розширення, систематизації знань та уявлень дітей про хореографічне мистецтво, історію його виникнення та розвитку, види (народний (фольклорний та сценічний), історико-побутовий, бальний, класичний, сучасний); формувати систему уявлень про синкретичну та синтезовану сутність танцювального фольклору; виробляти вміння протягом заняття утримувати правильну поставу.

Виховні: виховувати позитивне емоційно-ціннісне ставлення до танцювального мистецтва, потребу займатися хореографією та досягати певних результатів; виховувати національно-патріотичні почуття, інтерес до українського танцювального мистецтва, до культурних надбань українського народу [3, с. 362].

Структура танцювального заняття повинна включати в себе три частини: *вступну, основну та заключну*, кожна з яких вирішує специфічні навчально-виховні завдання.

Вступна та заключна частини не змінюють своєї тривалості (складають 5-10% від загального часу заняття) та спрямованості. Так, вступна частина («розігрів») має на меті створення позитивного емоційного настрою, зосередженості на наступній діяльності; підготовку м'язів до більш інтенсивного навантаження.

Основна частина (80-85% загального часу заняття) спрямована на розвиток окремих груп м'язів, оволодіння та вдосконалення навичок танцювальної діяльності, розвиток творчості та музичальності, розучування танцювального репертуару і може варіюватися в залежності від тематики, мети, ступеня готовності дітей до танцювальної діяльності [2].

У відповідності до завдань та змісту хореографічної роботи з дітьми дошкільного віку доцільно використовувати *танцювальний репертуар*, спрямований на:

- формування в дітей системи уявлень та знань про різноманітність хореографічного мистецтва, розвиток навичок виконання танцювальних композицій різної спрямованості з урахуванням виду (народні, дитячі бальні, історико - побутові, сучасні), жанру (побутові, казкові, комедійні, фантастичні, ліричні), форми (масові, групові, парні, сольні) та змісту;
- розвиток у дошкільників інтересу до сприйняття та відтворення простих, художньо-образних танців, які поєднують у собі музично-поетичну, ігрову та танцювальну основу та відповідають життєвому досвіду й виконавським можливостям дітей;
- закріплення й удосконалювання хореографічних умінь, отриманих у процесі навчання;
- розкриття творчого потенціалу дітей, розвиток фантазії, творчої уяви, ініціативи та самостійності, вміння імпровізувати та мислити хореографічними образами [4, с.163].

Методичну основу розучування танцювальних композицій з дітьми дошкільного віку складає комплекс *методів і прийомів*:

- емоційно образна розповідь сюжету танцю педагогом, його переказ і характеристика танцювальних образів дітьми;
- застосування творчих завдань, спрямованих на зацікавленість дитиною темою постановки (вигадати історію життя того чи іншого танцювального персонажа, скласти віршик про героїв танцю, переглянути мультфільм тощо);
- прослуховування й аналіз музичного оформлення танцю;
- виразний показ педагогом окремих рухів або танцю в цілому, акцентування на основному типовому русі танцю;
- розучування танцю на основі співтворчості педагога зі всією групою або окремою дитиною, підтримка дитячої ініціативи;
- використання творчих завдань і допоміжних прийомів (атрибути, елементи костюмів), що підсилюють сприйняття і створюють основу для перевтілення.

Таким чином, процес освоєння танцювального репертуару повинен відбуватися за принципом його ускладнення й відповідати цілям і завданням хореографічного навчання дошкільників.

Отже, різноманітність інформації, застосування традиційних та інноваційних підходів застосування хореографії в роботі з дітьми дошкільного віку дозволить хореографам, які працюють в дитячих садках обрати завдання, зміст та методи роботи відповідно до вимог дошкільної установи, умов роботи, досвіду роботи педагога та рівню його професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш. Київ: Вид-во, 2012. 26 с.
2. Проведення хореографічних занять у ЗДО. [URL:http://www.nvk24.com.ua/ provedennya-xoreografichnix-zanyat-u-dnz/](http://www.nvk24.com.ua/provedennya-xoreografichnix-zanyat-u-dnz/) (дата звернення 04.12.2018)
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Артемова Л.В., Мартиненко О.В. та ін., наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР Україна», 2014. 452 с.
4. Шевчук А.С. Дитяча хореографія: навч.-метод. посіб. 3-тє вид., зі змін. та доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 288с.

Раздимахо Володимир Миколайович,
викладач трудового навчання (вищої категорії)

ВКНЗ СОР Путивльський педагогічний коледж імені С.В. Руднева

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ, ЯК ЗАПОРУКА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Пошуково-дослідницька діяльність стає механізмом становлення творчої особистості, що відбувається шляхом :

- виховання позитивного світогляду, що ґрунтується на загальнолюдських і національних гуманістичних та морально-духовних цінностей;
- формування дослідницької стратегії пізнавальної діяльності комплексу дослідницьких і комунікативних умінь та навичок;
- розвитку креативних здібностей та якостей творчої особистості;
- оволодіння навичками особистісного самовизначення (зокрема й професійного), самореалізації і саморозвитку.

Студенти під керівництвом викладача вчаться аналізувати матеріал, відбирати найбільш важливий, систематизувати й порівнювати, спостерігати за динамікою. Цьому допомагає самостійне складання студентами таблиць і графіків на основі проведених досліджень та спостережень. Особливо стимулює творчість студентів, формує незникаючий інтерес до набуття знань розуміння та бачення практичної необхідності пізнання нового, пошукової роботи для майбутньої професійної діяльності. Для теперішніх студентів важливе значення має розуміння, навіщо їм потрібні ті чи інші знання, вміння, навички, як вони їх зможуть застосувати у повсякденному житті. Ще В.Сухомлинський був переконаний, що поєднання практичної роботи з науково-дослідницькою сприяє розумінню та правильному усвідомленню проблеми – а це запорука заглиблення дослідника в суть справи, у конкретні питання. Щоденна праця, збагачена теоретичним мисленням, стає джерелом думки, нових відкриттів.[1]

Науково-дослідницька робота на заняттях з трудового навчання проводиться у формі гурткової, екскурсійної, нетрадиційних занять методом ділової гри, занять-семінарів, наукових конференцій, захистів проектів. Із метою успішного виконання цієї роботи для студентів створено певні умови. В коледжі є бібліотека з достатнім літературним фондом. Студенти користуються також книжками районної бібліотеки. Вони вчаться працювати в архівах, виставках, музеях, із картотекою в бібліотеках. Студенти мають доступ до електронних ресурсів.

Науково пошукова робота студентських гуртків є продовженням та поглибленням навчального процесу. Крім того, вона дає змогу виділити із студентського колективу найбільш талановитих для подальшої цілеспрямованої підготовки висококваліфікованих педагогічних працівників.

У плані формування власних особистісних психологічних якостей, важливою в підсумку науково-дослідницької роботи є можливість побачити себе в результатах своєї праці, відчуті свою значущість; задовольнити пізнавальні, дослідницькі потреби на будь-якому етапі діяльності, оцінити себе і свої можливості самореалізації. За висловом Омара Хайяма, людина, як у дзеркалі світ, багатолика, вона незначна і все-таки безмірно велика.

Отже, фахова підготовка спеціалістів, яких готують вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, не є єдиною умовою їх роботи. Дуже важливим у процесі навчання є виховання людини творчої, яка постійно поглиблює свої знання, прагне до нового, уміє самостійно розв'язувати всі виробничі проблеми, аналізувати і синтезувати, виділяти головне, знаходити найоптимальніші шляхи розв'язання тих чи інших ситуацій. Таким чином, пошукова дослідницька діяльність студентів як форма педагогічно-організаційної діяльності об'єднує завдання навчання: завданням стимулювання саморозвитку особистості, що сприяє вихованню інтелектуальної, наукової, моральної, творчої, економічної, екологічної та правової культури, життєвому самовизначенню, формуванню досвіду соціальних відносин та спілкування.

Останнім часом відбувається процес модернізації освітньої системи. Ці зміни пов'язані, насамперед, з пошуком нових засобів, прийомів і методів формування компетентної та творчої особистості. Однією з педагогічних технологій, яка спрямована на покращення та розвиток науково-пошукової роботи з трудового навчання, є метод творчих проектів або проектно-технологічний метод. У програмі з трудового навчання зазначається, що метод проектів є основним методом навчання, який використовується в освітній галузі «Технологія».

Це зумовлено тим, що освітні завдання цієї галузі не можуть бути розв'язані тільки традиційними методами навчання.

Під проектно-технологічним методом навчання треба розуміти такий метод навчання, коли учні набувають знань і умінь у процесі планування й виконання самостійної технічно-творчих завдань-проектів.

Навчання ж проектно-технологічній діяльності обумовлюється способом взаємодії з оточуючим світом, тобто формування проектно-технологічної культури. Тому можна зробити висновок, що найбільш оптимальні умови для навчання проектно-технологічної діяльності та використання проектно-технологічних методів можна створити на уроках трудового навчання [2].

Аналізуючи науково-педагогічну літературу з даної проблеми, виявляється, що на сьогодні питання організації проектно-технологічної роботи учня та вчителя недостатня, тобто необхідне більш розгорнуте його висвітлення, насамперед, змісту, мети й етапності проектування. У своїх працях науковці найчастіше розглядають проектування як процес створення й виготовлення об'єкта. Ми ж вважаємо, що проектування – це науково обґрунтоване (визначене) технічно-творче конструювання нового проектного об'єкта, за певною системою параметрів або перетворення існуючого прототипу до якісного нового стану.

Перевага проектно-технологічного методу трудового навчання полягає в тому, що учні під час цієї діяльності більш активно долучаються до самостійної, практичної, планової та систематичної роботи, в них виховується прагнення до пошуку шляхів створення нового або більш якісного вдосконалення існуючого виробу(матеріального об'єкта), формується уявлення про його майбутнє застосування, розвиваються моральні та трудові якості учня, мотиви виробу професії. При цьому слід приділяти увагу стану інтересів учнів до цього процесу, згасання інтересу сигналізую про недоліки в роботі вчителя. Необхідно стежити, щоб учні доводили свої задуми до кінця, особливо на технологічному етапі виготовляючи виріб, учень розширює та закріплює свої знання з інших навчальних предметів (математики, фізики, креслення, основ підприємницької діяльності тощо), удосконалює набуті уміння і навички у виконанні технологічних, економічних операцій.

Науково-дослідницька робота студентів є багатоаспектною формою навчальної діяльності, котра потребує активізації як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, тісної співпраці з викладачем, наявності матеріально-технічної, інформаційної бази, і головне, внутрішнього бажання студента професійно та інтелектуально зростати [3].

Оскільки, досліджуючи проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до організації та керівництва технічною творчістю учнів прийшли до висновку, що зміст такої підготовки має поєднувати в собі психолого-педагогічні, педагогічні, фахові аспекти технічної творчості, завдання самостійної роботи студентів та, безперечно, їхню науково-дослідну роботу, то метою цієї доповіді є більш детальний розгляд проблеми науково-пошукової діяльності студентів з питань технічної творчості. Зокрема, хотілось би акцентувати увагу на особливостях науково-дослідної діяльності студентів, запропонувати зміст і форми такої роботи, які, на вашу думку, позитивно впливатимуть на підготовку майбутніх педагогів як організаторів та керівників учнівською технічною творчістю.

По-перше, специфіка професійної підготовки вчителів полягає у тому, що студенти мають можливість здобути знання з більшості сфер взаємодії людини з навколишнім світом. Це сфери: людина-людина, людина-техніка, людина-інформація, людина-природа та ін. Тобто професійна підготовка студентів спеціалізації «Організатори дитячої та юнацької технічної творчості» спонукає їх до оволодіння знаннями з різних галузей людського пізнання. Тому сучасний керівник гуртка повинен не тільки мати практичні уміння й навички роботи з інструментами, матеріалами, бути компетентним з питань педагогіки та методики навчання учнів, а також володіти знаннями з основ

сучасної техніки й технологій, виробництва, розумітися на сучасних проблемах взаємодії людини з природою, технікою, інформацією та іншим.

Другою особливістю науково-дослідницької діяльності студентів спеціалізації є те, що їхня теоретична робота, насамперед, поєднується з практичною діяльністю. Тобто результати науково-дослідної роботи можуть мати практичне впровадження у вигляді матеріальних об'єктів, розроблених схем, ескізів, навчального обладнання, різного роду методичного забезпечення.

Беручи до уваги загальну інформацію про науково-дослідну роботу студентів, особливості професійної підготовки даної кваліфікації, вважається, що науково-пошукова діяльність студентів в аспекті технічної творчості повинна акцентуватися на наступних напрямках. По-перше, виконання студентами реферативних досліджень, у яких розглядаються проблеми, котрі мають безпосередній стосунок до технічної творчості, методики проведення занять з учнями, застосування інноваційних підходів до формування й розвитку технічної творчості та інше. Результатом такої роботи має бути написаний і захищений реферат з однієї із визначених тем. Також студент має право запропонувати власну тему реферативного дослідження, попередньо узгодивши її з викладачем.

Оскільки студенти мають різну підготовку, здібності, мотивацію до науково-дослідної діяльності, то кожен з них може виконати реферативне дослідження на певному рівні. Тому оцінюється реферат за такими критеріями: наявність аналізу проблеми, спосіб розкриття проблеми, бачення перспектив подальшого розв'язання проблеми, наявність висновків про важливість та значення обраної теми дослідження з обов'язковим зазначенням власної думки, оформлення реферату до чинних стандартів та інше.

По-друге, проведення психолого-педагогічних досліджень з питань організації технічної творчості учнів у школі. Це завдання полягає у тому, що студенти, аналізуючи психолого-педагогічну, методичну літературу, іншу інформаційні джерела, розробляють одну з проблем, яка стосується багатоаспектної творчої діяльності учнів. Зокрема, це можуть бути наступні напрямки дослідження: діагностика творчих технічних здібностей учнів, методичні особливості організації та проведення позакласних занять з технічної творчості, використання практичних методів розвитку технічної творчості учнів та ін.

Результатом теоретичної роботи студентів мають стати розроблені анкети, тести для визначення рівня уподобань, мотивації, рівня креативності учнів, розроблені системи завдань практичного змісту, сценарії позакласних навчально-виховних заходів, які спрямовані на розвиток творчого технічного потенціалу, та ін. Експериментальну частину своєї дослідницької роботи студенти мають можливість виконати, проходячи педагогічну практику в школі, де вони будуть безпосередньо активними учасниками навчально-виховного процесу й матимуть змогу перевірити ефективність своїх теоретичних напрацювань на практиці. Кінцевим результатом такого виду науково-пошукової діяльності студентів, яка поєднує теорію з практикою, може стати опублікована стаття у фахових виданнях, наукове повідомлення, виступ на студентській науково-практичній конференції, науковому семінарі, участь у виставках тощо.

По-третє, підготовка майбутніх педагогів до організації та керівництва технічною творчістю учнів тісно пов'язана позакласною й позашкільною роботою з цього напрямку, зокрема з найбільш поширеною формою розвитку технічної творчості школярів - гуртковою роботою. Тому одним із аспектів науково-дослідної діяльності студентів є вивчення та аналіз роботи шкіл, позашкільних навчальних закладів, наукової, методичної літератури, навчальних програм, особливостей організації і планування занять з технічної творчості та ін. [4].

Виходячи з цього, пропонується студентам завдання з розроблення (укладання) програми технічного гуртка з його методичним забезпеченням. Тобто, студенти опрацювавши відповідну інформацію, повинні розробити календарно-тематичне планування гуртка з технічної творчості, зміст, структуру занять, практичні вправи, вимоги до матеріально-технічного забезпечення, вимоги до знань і умінь учнів, форми звітності та інше. Результатом цієї роботи має стати пакет методичного забезпечення гурткової роботи певного напрямку, який допоможе майбутньому вчителю реалізувати свої здобутки в педагогічній діяльності.

По-четверте, технічна творчість студентів може втілюватися як в теоретичних, так і в практичних розробках. Тому наступним напрямком науково-дослідної діяльності студентів, який має практичне спрямування, є виконання студентами завдань з виготовлення пристроїв і пристосування удосконалення обладнання та ін. Цей вид роботи потребує від студентів не тільки вміння працювати з інформацією, тобто вивчати проблеми, а й багатьох фахових знань з креслення, фізики, математики, теорії машин та механізмів, теорії конструкційних матеріалів та, безперечно, практичних умінь і навичок роботи з інструментами та матеріалами. Практичну частину роботи з виготовлення технічних об'єктів студенти можуть виконувати в позааудиторний час у навчальних майстернях та частково під час проходження ними практики. Результатом такої науково-дослідницької діяльності має стати проект виготовлення технічного об'єкта, оформлений згідно з чинними вимогами до проектно-технологічної діяльності студентів.

По-п'яте, практика роботи в педагогічному закладі показує, що найбільш поширеним видом науково-дослідної діяльності студентів є написання ними курсових робіт. Слід зазначити, що на сьогодні існує достатня кількість методичної літератури, посібників, методичних рекомендацій, у яких розглядаються питання написання, оформлення, захисту курсових та дипломних робіт, даються загальні рекомендації щодо способів роботи з інформаційними джерелами, редагування тексту, використання наукової мови, наводяться порівняльні характеристики між цими видами робіт тощо. Таким чином, у студентів, на вашу думку, не повинно виникати труднощів бодай з розумінням структури курсової чи дипломної роботи. Але є переконання в тому, що виконати такі роботи на належному рівні можуть лише ті студенти, котрі систематично працювали на аудиторних заняттях, виконували завдання самостійної роботи, проводили дослідження з певних напрямків технічної творчості й, відповідно, здобули необхідні знання та навички науково-дослідної діяльності. Отже, написання кваліфікованих робіт повинно стати завершальним етапом усієї навчальної та науково-дослідної роботи студента, яку він проводив протягом вивчення дисципліни «Технічна творчість з методикою викладання» [5].

Усе сказане дає можливість зробити висновок про те, що науково-дослідницька діяльність студентів є складовою частиною цілісної професійної підготовки майбутніх педагогів. Залежно від того, як поєднуються в єдину систему всі види й форми навчальної діяльності студентів залежить їхній рівень фахових знань, умінь і навичок, рівень професійної компетентності, рівень мотивації, рівень розвитку творчих здібностей. Саме розвиток останніх є одним із головних завдань підготовки майбутніх вчителів в аспекті технічної творчості, оскільки високопрофесійний учитель повинен уміти розвивати подібні здібності в школярів.

Також слід зазначити, що професія педагога є творчою, а творчість передбачає постійний пошук, постійне самовдосконалення, тому науково-дослідна робота студентів у педагогічних закладах має бути обов'язковим елементом професійного навчання.

Список використаних джерел:

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования. *Дайджест педагогічних ідей та технологій*. Київ: Школа-парк, 2003. Вип 4. С.107–112.

2. Лобанова Н.М. Професійна компетентність і етапи її становлення в діяльності педагога. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб.* Київ, 1999. С.232–236.

3. <http://pedpresa.ua> – освітній портал «Педагогічна преса».

4. <http://osvita.ua> – освітній інтернет-сайт

5. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Офіційний вісник України. 2017. №85 [URL:http://ovu.com.ua/news/2411-viyshov-drukrom-chergoviy-nomer-byuletenya-afitsiyiny-visnik-ukrayini-vid-31-zhovtnya-2017-roku-85](http://ovu.com.ua/news/2411-viyshov-drukrom-chergoviy-nomer-byuletenya-afitsiyiny-visnik-ukrayini-vid-31-zhovtnya-2017-roku-85)

УДК 37.032 (477)

Решетняк Віктор Федорович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ЯК ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування ініціативної, творчої, креативної особистості учня. Характеризуються означені якості та розглядаються чинники їх реалізації, а саме: наповнюваність класів, структура навчального плану, зміст навчальних програм, філософія освітньої діяльності вчителя. Розглядаються шляхи підвищення ефективності формування творчої особистості учня.

Ключові слова: формування, інновація, креативність, творчість, стратегії, принципи, чинники формування.

Постановка проблеми. Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [1, с. 1].

До певного часу освіта забезпечувала соціально-економічні потреби суспільства. З часом значимість освіти все більше підвищувалась, оскільки набувала статусу прискорювача темпів суспільного розвитку. Сучасна освіта є не просто локомотивом розвитку економіки, вона стає виробничою силою. Дослідження показують, що темпи розвитку держав прямо залежать від рівня зв'язку їх виробництва з наукою, це характерні особливості розвитку індустріального і постіндустріального суспільств. Про зростання значення освіти як вагомого чинника соціально-економічного розвитку країни свідчать дослідження багатьох учених, зокрема такі розрахунки приводить Е. Денісон [2, с. 70].

Разом із тим відбувається потужний розвиток інформаційних технологій, що сприяє прискоренню процесів обміну досвідом, підвищує ефективність наукових досліджень. Як наслідок, посилюється міждержавна виробничо-економічна конкурентна боротьба, в якій передові позиції займають ті, хто може запропонувати більш дешеві і більш якісні товари чи послуги. А нова якість з'являється там, де відбувається інтенсивне впровадження нових інноваційних технологій. Отже, на сучасному етапі ефективний соціально-економічний розвиток неможливий без підготовки молодого покоління до інноваційної, креативної, творчої діяльності.

Питання розбудови загальної середньої освіти базується на розв'язанні проблеми розвитку інтелектуального, творчого потенціалу дитини, створенні системи освіти, яка б відповідала її індивідуальним інтересам, потребам, здібностям та задаткам. На необхідності пізнання і вдосконалення природних здібностей кожної дитини наголошував Г.Сковорода [3, с.112].

Реалізувати означені завдання може вчитель, фахова діяльність якого побудована на застосуванні інноваційних, креативних, творчих технологій. На необхідності їх формування у педагогічних працівників акцентується увага в Європейських деклараціях та нормативно-правових актах України. У Педагогічній Конституції Європи, зокрема, наголошується, що підготовка педагогів за єдиною шкалою загальнолюдських цінностей і з урахуванням національних особливостей є тим головним остовом, навколо якого мають здійснюватись модернізаційні та інноваційні процеси педагогічної освіти в сучасному європейському просторі [4].

До дослідження проблеми взаємозв'язку задатків і здібностей в системі формування особистості зверталися Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв. На врахуванні індивідуальних особливостей дитини побудовані педагогічні технології В. Сухомлинського [5, с. 75]. Сучасні науковці В. Кремінь, І. Бех, О. Сухомлинська розвивають ідеї дитиноцентризму в сучасній вітчизняній педагогіці. Разом з тим залишається недостатньо дослідженою проблема впливу на розвиток творчої особистості таких чинників, як структура навчального плану, система шкіл на міському та сільському рівні, обсяг змісту навчального матеріалу, що виноситься на засвоєння, диференціація навчальних програм, репродуктивний характер освіти, робота з обдарованими дітьми.

Мета освіти пройшла еволюцію від всебічної освіченості та гармонійної розвиненості, сформульованої давньогрецькими філософами, до реалізації принципу природовідповідності, що спрямована на розвиток індивідуальних задатків конкретної дитини, сформульованого видатними педагогами та філософами XVII – XX століття. Виходячи з означеного, ідеальна модель освіти має забезпечувати реалізацію індивідуальної програми розвитку конкретної дитини, що спирається на її інтереси, потреби та задатки.

Чинниками реалізації означеної моделі виступають:

- наповнюваність класів, що не повинна перевищувати 15 учнів (відповідно до європейських норм);
- структура навчального плану, що повинна розкривати перед дитиною можливість її вибору (урахування індивідуальних інтересів, потреб та задатків);
- зміст навчальних програм, що мають унормовувати навчальне навантаження на учня;
- філософія освітньої діяльності вчителя, що має бути орієнтована на розвиток творчої, креативної особистості.

На жаль, у масовій загальній середній освіті реалізація даних чинників пов'язана з рядом проблем, зокрема: низька наповнюваність учнями класів сільських шкіл та перебільшена комплектація класів міських шкіл; широка інваріантна складова навчального плану; перевантаження змістової складової навчального процесу (навчальних програм) на кожному навчальному рівні; репродуктивний характер освіти.

Вирішенню першої проблеми сприяє адміністративно-територіальна реформа, спрямована на формування територіальних громад та організації в їх центрах опорних шкіл.

На розв'язання другої проблеми спрямована особистісно орієнтована модель освіти, визначена стратегією Міністерства освіти і науки України, що передбачає включення в навчальний план варіативної складової, спрямованої на забезпечення можливості індивідуального вибору

учнем предметів, що відповідають його інтересам, потребам, а найголовніше – задаткам. Такий підхід дає можливість підвищити рівень самореалізації та соціалізації особистості в суспільстві.

Розв'язання третьої проблеми, пов'язаної з перевантаженням змістової складової навчального процесу (навчальних програм) на кожному навчальному рівні, що обмежує можливості ґрунтовного засвоєння знань, потребує, з одного боку, розробки нових навчальних програм, реалізація яких відповідала б нормативному навчальному навантаженню учнів, а з іншого – відмови від постановки домашніх завдань, що посилюють перевантаження, закладене в навчальних програмах, та обмежують можливості індивідуальної особистісної самореалізації відповідно до інтересів, потреб та задатків дитини.

Розв'язання четвертої проблеми потребує корекції філософії освітньої діяльності вчителя. Насамперед зростає рівень його відповідальності за результати навчального процесу. Потребує переорієнтації його уваги з виконання навчальної програми на адаптацію цієї програми до рівня розвитку конкретної дитини. Механізмом такої адаптації може бути розробка індивідуальної моделі реалізації програми з кожного окремого предмета для конкретного учня. В даному випадку розширюється корекційно-консультативна функція вчителя та ступінь самостійності учня в опрацюванні навчального матеріалу

Таким чином, підвищенню якості загальної середньої освіти, підвищенню ефективності формування творчої, креативної особистості буде сприяти:

- виокремлення опорних шкіл за окремими освітніми рівнями, що змінить наповнюваність та збільшить кількість паралельних класів, підвищить ефективність реалізації особистісно орієнтованого підходу як умови розвитку інтелектуального потенціалу та успішної соціалізації особистості;

- розширення можливості індивідуального вибору предметів варіативної складової навчального плану конкретним учнем, а отже, підвищення рівня його мотивації та самореалізації в освітній діяльності;

- оптимізація змісту навчального навантаження в конкретних програмах у відповідності до здібностей учня;

- зміна філософії освітньої діяльності педагогічних колективів, що забезпечить переорієнтацію їхньої уваги з реалізації загальноосвітньої складової навчального плану на індивідуально-особистісний розвиток дитини;

Звичайно проблема розбудови загальної середньої освіти не вичерпується приведеними розвідками і потребує подальших наукових пошуків зокрема, в напрямку розвитку інтелектуального потенціалу дитини, підвищення ефективності освітньої роботи з обдарованими дітьми, організації методичної роботи в умовах реформування освіти.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту» видавництво Генеза Київ 1996р.с 1.

2. Denison E. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives before us. N.Y., 2006. С. 69 – 70.

3. Сковорода Г. Твори: у 2т. 2-е вид, виправ. Київ: ТОВ Вид-во Обереги, 2005. Т.1. 2005. 327с.

4. Pedagogical Constitution of Europe [URL: http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopysy-evropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy](http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopysy-evropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy) (дата звернення: 27.01.2019).

5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Київ: Радянська школа, 1988. 272 с.

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

*У сучасній освіті креативність настільки ж важлива, наскільки й грамотність.
Кен Робінсон*

Ми живемо в динамічному суспільстві, де знання дуже швидко старіють, тому мета сучасної освіти полягає не в наданні учням інформації, а в тому, щоб навчити учнів самостійно здобувати знання з різних джерел. Щоб крокувати в ногу з часом, сучасний учень повинен володіти навиками критичного і творчого мислення, тобто вміти підбирати інформацію, ставити її під сумнів, опрацьовувати, систематизувати й узагальнювати, здійснювати пошук ефективних способів діяльності, бути «членом команди». Якщо вчитель спрямує освітній процес в такому напрямку, то навчання буде якісним, а здобуті знання – глибокими та потрібними. Батьки завжди хочуть бачити своїх дітей успішними, добре підготовленими до життя, тому сподіваються саме на якісну освіту в школі; її прагнуть і діти, які хочуть знайти своє місце в житті, щоб бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

Така організація педагогічної діяльності вимагає від учителя володіння новими методами роботи, впровадження нових педагогічних технологій, необхідності самому вчителю вчитись, творити, розвиватись, використовувати сучасні інформаційні технології. Однією з таких форм роботи, що допомагає учню засвоїти певний обсяг знань, сприяє розвитку його особистісних якостей, є використання на уроках інноваційних засобів візуалізації матеріалу у вигляді ментальних карт (або інтелект-карт чи карт розуму).

Інтелект-карти – це ефективний метод структурування, аналізу інформації та ідей. Вони дозволяють пришвидшувати процес опанування матеріалу, сприяють запам'ятовуванню інформації, вдосконалюють управління навчальним процесом [1, с. 49].

Методика інтелект-карт (Mind-Maps) була розроблена у 70-х рр. ХХ ст. англійськими науковцями Т. Бьюзеном та Б. Бьюзеном. В основу концепції покладено уявлення про принципи роботи людського мозку: асоціативне мислення, візуалізацію уявних образів, цілісне сприйняття. В своїх працях Т. Бьюзен називає mindmap «хорошою формою для нотаток», «багатогранним пристроєм, що тренує кожний ментальний м'яз розуму» [1].

Праці науковців: Копил В. І., Аксьонова О.В., Терещенко Н.В., Жоголева Н.В., Байсара Л.І. розкривають зміст поняття «візуальне мислення» у процесі навчання засобом ментальних карт. Також технологію інтелект-карт, як інструмент для навчання, описують Катюк Я.Л. та Найдьонова А.В., а Пометун О. І. радить вчителям-практикам на уроках використовувати інтелект-карти для розвитку творчого мислення. Перелічені праці містять теоретичні засади переваг радіального мислення (під час роботи з інформацією) над лінійним записом, описують принципи, головні ознаки та етапи створення інтелект-карт.

Серед закордонних вчених питання використання ментальних карт у навчальному процесі відображені у роботах: Б. Санто, В. Хартман, Б. Твісс, Р. Фостер, Й. Шумпетер та ін.

Суть побудови ментальної карти полягає у тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити цілісну картину знань про

предмет вивчення або розгляду. Це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі.

Щодо техніки створення ментальних карт, Т. Б'юзен запропонував [2]:

- ✓ розміщувати слова на гілках, а не в ромбах і паралелепіпедах тощо, писати друкованими літерами ясно і чітко, а розмір літер і товщину ліній варіювати залежно від ступеня важливості ключового слова;

- ✓ писати на кожній лінії тільки одне ключове слово, бо кожне слово

- містить тисячі можливих асоціацій, тому склеювання слів зменшує свободу мислення;

- ✓ довжина лінії має дорівнювати довжині слова, так як це простіше і економніше, часто використовувати малюнки і символи;

- ✓ обов'язково використовувати різні кольори для основних гілок, адже це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю;

- ✓ так організовувати простір, щоб не залишалось порожнього місця, а гілки не розміщувалися дуже щільно;

- ✓ гілки, що розрослися, можна укладати в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками.

Головною перевагою ментальних карт є можливість охопити картину в цілому і впорядковано відобразити свої думки. Побудова ментальної карти допомагає розкласти матеріал і запам'ятати його.

Ментальні карти можна створювати по-різному, наприклад, створити вручну на папері схему в вигляді дерева. Але сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створювати карти знань он-лайн, робити їх інтерактивними, використовуючи он-лайн ресурси, наприклад: [Mindomo](#), [MindMeister](#), [SpiderScribe](#), [FreeMind](#), [XMindi](#) т.д. [3]

Варто зазначити, що найбільшого поширення карти знань зазнали саме у навчальному процесі, адже викладання з їх допомогою має цілу низку переваг [4]:

- допомагають реалізувати принцип наочності, дають змогу охопити все одним поглядом, оскільки блок-схема показує все найвагомніше в асоціативних порівняннях та зв'язках, наприклад ментальна карта по темі «Ландшафт», «Типи економічних систем», «Сільське господарство України»,

- «Металургійне виробництво світу»;

- привертають увагу аудиторії, і роблять її готовою до співпраці;

- дозволяють розвинути творче мислення учнів, логіку та вміння згортати весь навчальний матеріал до найважливішого, тренують пам'ять;

- роблять заняття і презентації органічнішими (наприклад тема «Природні зони», «Туризм» чи урок по материках), що приносить радість як учителю, так і учням;

- лекційний матеріал стає гнучким, його легко пристосовувати до умов, що змінюються, вивчаючи теми «Глобальні проблеми людства», «НТР», «Світове господарство», «Світовий ринок товарів та послуг» та ін.;

- учні краще засвоюють матеріал, оскільки інтелект-карти ілюструють лише інформацію, що безпосередньо стосується предмета лекції;

- на відміну від лінійного тексту, інтелект-карти не тільки зберігають факти, але і демонструють взаємозв'язки між ними, вчать критично мислити, тим самим забезпечуючи глибше розуміння предмета учнями.

Географія як навчальний предмет розглядає динаміку природних процесів не у вигляді окремих явищ, а в їх взаємозв'язку та синтезі. Використання ментальних карт у курсі «Загальна

географія» (6 клас) розпочинається з того, що учні через створення власних «карт», конструювання різних засобів картографування території, освоюють особливий вид моделювання та формують поняття «карта». У 7-8 класах ми маємо справу з такими вміннями, як реконструювання, проектування та прогнозування розвитку природних процесів і природних систем на Землі. Для досягнення поставленої мети учні вивчають процеси та їх вплив на формування і розвиток ландшафтів, досліджують функціонування планети в різних умовах. Потім займаються прогнозуванням подальших шляхів розвитку, створюючи свої моделі. Ментальна карта учнів старших класів має більше гілок та розгалужень, бо вони повинні структурувати більший об'єм інформації.

Маючи досвід викладання предмету хочу звернути увагу на те, що карти розуму на уроках географії можна використовувати на різних етапах уроку, оскільки цей предмет вивчає низку термінів. При поясненні складні поняття можуть бути представлені у вигляді інтелект-карти. Під час закріплення матеріалу побудова ментальної карти допомагає закріпити та візуалізувати нові поняття, узагальнити їх взаємозв'язок. Можна запропонувати учням роботу в парах чи малих групах. Під час такої роботи учні створять інтелект-карту, використавши весь отриманий на уроці матеріал по темі. При цьому вони матимуть можливість його доповнювати, а вчитель – підправити, виступаючи в ролі співавтора. Використання інтелект-карт може допомогти вчителю в оцінюванні саме процесу викладання. Педагог отримує ясне і об'єктивне уявлення про знання, які учні засвоюють, адже кожна гілка карти це якийсь блок інформації. Якщо багато учнів зробили помилку в одному з блоків або не можуть структурувати одну з гілок карти, вчителю доцільно ще раз звернути увагу на цей матеріал. Принцип побудови інтелект-карт корисно використовувати на уроках узагальнення та систематизації знань. Узагальнені дані з теми відображаються на одному зображенні, вся інформація з навчальної теми трансформується в асоціативні зв'язки між навчальними поняттями. Як приклад: уроки-узагальнення по материках, країнах чи секторах виробництва. Використання ментальних карт також забезпечує величезну економію часу. Карту знань можна будувати під час конспектування великих за обсягом навчального матеріалу лекцій. Замість довгих конспектів та витрат часу для запису матеріалів учень формує лише одну блок-схему.

Якість і ефективність ментальних карт можна поліпшувати за допомогою кольору, малюнків, символів та абревіатур, а також за допомогою додавання карті тривимірної глибини, що дозволяє підвищити цікавість, привабливість, оригінальність і ефективність карти. А це дозволяє збільшити творчі здібності дітей при створенні і подальшому використанні карт, генеруванні ідей та покращує запам'ятовування учнями інформації, що міститься в карті. Ментальні карти сприймаються краще, ніж звичайні схеми, графіки, таблиці, тексти, тому що вони краще відповідають структурі людського мислення – асоціативного, ієрархічного, візуального та чудово доповнюють їх [5].

Отже, можна зробити висновок, що карти знань – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації даних за допомогою візуалізації представлення інформації, можливість фіксувати думки та ідеї і доносити їх. Вони дозволяють так оформити інформацію, що мозок легко її сприйме, тому що карти знань відображають природний спосіб мислення. Таким чином, використання ментальних карт у ході викладання навчальних дисциплін, а саме географії, дозволяє учням набути таких умінь та навичок як: виділяти головну ідею; розпізнавати взаємозв'язки; орієнтуватися в темі; розвивати асоціативне і критичне мислення; творчо підходити до вирішення проблем; самостійно знаходити оригінальні ідеї; швидше й ефективніше проходити повторення.

Список використаних джерел:

1. Бьюзен Т. Супермышление. Минск: Попурри, 2003. 304 с.
2. Озерян О. Поради Тоні Б'юзена з техніки створення ментальних карт. [URL:http://sonyah.blogspot.com/2011/11/blog-post_6964.html](http://sonyah.blogspot.com/2011/11/blog-post_6964.html)
3. Шахіна І.Ю., Медведєв Р.П. Використання ментальних карт у навчальному процесі. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Ч.3.Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 8. С. 73–78.
4. Терещенко Н.В. Сучасні тренінгові методи навчання. Методичні рекомендації створення інтелект-карти з навчальної дисципліни «Політологія». Київ: КНЕУ, 2008. 28 с.
5. Машкіна В.В. Використання ментальних карт як інноваційних засобів викладання географії. Зб. наук. праць. Серія: *Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2012 . Вип.16. С. 72–75.

Росновський Микола Григорович,

кандидат с/г наук, доцент кафедри професійної освіти та технологій с/г виробництва;

Маринченко Євгеній Олегович,

аспірант, кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва

Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

**ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ - ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії, а готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу [1].

Педагог професійного навчання - центральна фігура в закладах професійної освіти. Завдяки його діяльності здійснюється освітній процес, який є основою всебічної фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для різних галузей економіки. Висока фахова компетентність педагога професійного навчання – одна з найбільш вагомих вимог до його професійної придатності та важлива складова інноваційної діяльності.

В умовах сучасної екологічної ситуації, що склалася в Україні та на планеті в цілому, стає актуальним включення в структуру загальної компетентності фахівців професійної освіти екологічної складової.

Компетентнісний підхід до підготовки сучасного фахівця вимагає інтеграції усіх учасників освітнього процесу. Серед педагогів та студентів поки що побутує думка про безкорисність отриманих екологічних знань та неможливість їх використання в отриманій професії, а наявні факти свідчать про те, що екологічна спрямованість практично відсутня в процесі викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти при підготовці майбутніх педагогів професійного навчання [2].

Метою публікації є обґрунтування важливості екологічної компетентності майбутнього педагога професійного навчання спеціальності «015.18 Професійна освіта. Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства» в його майбутній професійній діяльності як важливої складової інноваційної діяльності.

Закон України «Про освіту» передбачає володіння учасниками освітнього процесу такими видами компетентностей як математична, інформаційна, інноваційна, інформаційно-комунікативна, екологічна, культурна та ін. У той же час, питання формування екологічної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання спеціальності «015.18 Професійна освіта. Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства» у процесі їх професійної підготовки залишаються відкритими та практично не дослідженими [2]. Вважаємо, що дисципліни, пов'язані з галуззю сільськогосподарського виробництва тісно пов'язані з екологічними проблемами і педагогічні виші повинні орієнтуватися на формування компетентностей, необхідних для успішного професійного становлення майбутнього фахівця.

Екологічна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання, як складова професійної компетентності формується в процесі вивчення таких навчальних дисциплін, як «Основи екології», «Основи агрономії», «Основи фермерського господарства», «Технологія виробництва і переробка продуктів рослинництва» та ін.

Екологічна компетентність може бути виражена у набутті таких професійних умінь та знань, як уміння провести експертну оцінку життєдіяльності екосистеми, оцінити екологічний потенціал об'єкта дослідження – в ретроспективі і в перспективі, знайти моменти змін в тенденціях розвитку та наслідках цих змін, побудувати оптимальну модель об'єкта дослідження техногенної системи з виділенням найбільш значимих зв'язків, властивостей і ознак, оцінити варіанти життєдіяльності екосистеми залежно від різних факторів негативної дії, розробити екологічний паспорт агротехнічної системи, підібрати екозахисні агротехнології в землеробстві, визначити методи, способи і засоби хімічного захисту рослин від бур'янів, шкідників та хвороб і т.п.

В цілому, проведений аналіз літератури з проблем підготовки майбутніх педагогів професійного навчання та власні спостереження авторів показують, що розробка педагогічних умов формування у них екологічної компетентності поки що залишається поза увагою науковців та практиків, а екологічна спрямованість практично відсутня у процесі викладання фахових дисциплін. У той же час, екологічна підготовка в педагогічному закладі вищої освіти відіграє надзвичайно велику роль, оскільки випускники повинні бути орієнтовані у питаннях відносин між людиною і природою у своїй майбутній діяльності.

Екологічна підготовка майбутнього педагога професійного навчання повинна формувати потреби у використанні екологічних знань і умінь як адекватного знаряддя задоволення професійних інтересів, професійної самореалізації.

Література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004 – 352 с.
2. Рудишин С.Д., Мельник О.С., Коренєва І.М. Екологізація освіти на засадах сталого розвитку в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. Вісник ГНПУ імені Олександра Довженка. Глухів, 2018 с. 230-236.

Руднєва Ірина Дмитрівна,

психолог, вчитель початкових класів Мерешанського ліцею ім. В.П. Мірошниченка
Харківської районної ради, Харківської області

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА ПСИХОЛОГА ЩОДО ПОДОЛАННЯ НАСИЛЬСТВА, БУЛІНГУ

Розглядається поширеність проявів домашнього насильства, булінгу в освітньому середовищі. Описано форми домашнього насильства, булінгу. Визначено основні завдання соціально-педагогічної і корекційної роботи психолога з жертвами насилля та булінгу.

Ключові слова: домашнє насильство, булінг, освітній заклад, НУШ.

Дослідження дотримання прав людини в Україні доводить що українці не орієнтуються в концепції прав людини, мають низьку мотивацію в захисті власних прав.

Насильство – це людський феномен. Існує в суспільстві в різноманітних формах, які мають як історичний, так і культурний характер. Воно є дійсністю, яка повсякчас відтворюється в нових формах і загрожує людині, соціальній групі, етносу, громаді. Проблема полягає в тому, що насильство стає прихованішим і водночас системним.

Насильство буває соціальне, економічне, ресурсне, інформаційне, культурне домінування, так чи інакше опираючись на державно-політичну підтримку.

Насильство є культурним і суспільно-політичним феноменом. Держава виконує функцію покарання у вигляді монополії на насильство, та покликана реагувати на відкриті форми насилля (кримінальний вчинок).

У ХХ столітті найтяжче насильство здійснювалось від імені держав, кожна з яких мала формальні конституційні гарантії захисту людини від зловживань владою. Ідея прав людини спрямована на попередження насильства в прихованих формах[1].

Часом насильство здійснюється не епізодично, а є проявом щоденної практики в певних соціальних обставинах, спрямованих проти людини або спільноти.

Насильство перетворюється в системні норми поведінки, звичаї чи навіть стає способом життя. Воно може набувати етичної легітимності, ставати формою етичності в контексті певної соціально-культурної спільноти. Найпоказовішою є соціальна зверхнього ставлення до жінки та дитини в більшості глобальних суспільств.

Найсудоріша форма насильства здійснювалася напівлегітимно від імені тоталітарної держави. Обґрунтування поняття носило власне етичний зміст і полягало в підпорядкуванні прав людини (громадянських) до так званих соціальних прав.

Для сфери освіти значущим є феномен сімейного насильства, феномен булінгу.

Насильство в сім'ї – використання фізичної, матеріальної інтелектуальної (як у батьків над дітьми, як у чоловіка над дружиною), емоційної переваги проти інших членів сім'ї для поневолення людини.

За останні кілька років в Україні потроїлася кількість зафіксованих випадків домашнього насилля. Майже 70% жінок зазнають різних форм знущань і принижень. За даними МВС, 23% тяжких насильницьких злочинів відбуваються в родинних[2].

Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь; економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру; запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні

на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; кривдник – особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі.

Закон, який запроваджує кримінальну відповідальність за домашнє насильство (№2227-19), теж ухвалений парламентом у грудні минулого року, але набуде чинності лише через рік – 11 січня 2019 року. Зокрема, почне діяти кримінальна відповідальність за вчинення систематичного домашнього насильства, що передбачатиме покарання у вигляді позбавлення волі строком до 2 років.

Насильство над дитиною – це дії, що приносять шкоду дитині з боку людей, на яких покладено догляд та опіку над ним. До нього відноситься фізичне насильство, занедбаність й нехтування потребами дитини.

Фізичне, емоційне та психологічні види насильства батьків над дітьми у сукупності підсилює дію кожного з них, зумовлюючи виникнення в дитини певних ознак, що характеризують її переживання і поведінку.

Сімейне насильство із різноманітними факторами, негативно впливає на фізичний розвиток дитини, включаючи загальний стан здоров'я, координацію, силу, зір, слух дитини, її здатність набувати знання, необхідні для нормального життя. В таких дітей занижена самооцінка, вони вважають себе не вартими любові, виникають проблеми у співробітництві з іншими та вміння відрізнати добро від зла.

Щороку в Україні від домашнього насильства гине близько 600 дівчат, а кожен день поліція фіксує 348 фактів домашнього насильства, причому в 80% випадків жертвами стають саме жінки, зазначає заступник міністра внутрішніх справ України з питань європейської інтеграції А. Деєва.

Згідно з даними ООН, щорічно понад 1,1 млн. українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією і тиском в сім'ї. Більшість з них продовжує мовчати. Український інститут соціологічних досліджень провів опитування, в ході якого тдійшли висновку, що 27% жінок вважають проявом насильства образи, 32% так оцінюють приниження, а для 49% респонденток домашнє насильство – це побої.

Той, хто зазнав насильства, має психологічні наслідки: відчай, депресія, недовіра до оточуючих і страх, втрата всякої надії на покращення життя. Вони зневірюються в отриманні допомоги та покаранні кривдників. Відбувається зниження самооцінки, зневіра у самому собі. Людину охоплює безнадійність, страх втратити те, що має. Така людина зазнає психологічного зламу, нею оволодіває злість, образа. А інколи виникає небажання жити, охоплює розчарування, відчай.

В концепції Нової української школи стверджується, що необхідно проводити роботу, спрямовану на формування сприятливого психологічного клімату в освітньому закладі, де будуть комфортно себе відчувати всі учасники освітнього процесу. Тому, необхідно створювати умови для всебічного особистісного розвитку дітей, їхнього повноцінного психічного здоров'я. Важливо залучати батьків, вчителів, учнів до акцій:

25 листопада Міжнародний день боротьби з насильством щодо жінок;

1 грудня Всесвітній день боротьби зі СНІДом;

2 грудня Міжнародний день боротьби з рабством;

3 грудня Міжнародний день людей з обмеженими фізичними можливостями;

5 грудня Міжнародний день волонтера;

6 грудня Вшанування пам'яті студенток, розстріляних у Монреалі;

9 грудня Міжнародний день боротьби з корупцією;

10 грудня Міжнародний день прав людин

Міністерством рекомендовано дати проведення акцій із 25 листопада по 10 грудня. Вони мають поєднати як заходи проти насильства, боротьби зі СНІДом, так і дії щодо захисту прав людини.

Якщо в освітньому закладі виявлено факти домашнього насильства у дітей чи отримано про це заяви чи повідомлення, необхідно повідомити про це службу у справах дітей та Нацполіцію не пізніше ніж за 1 добу, організувати роботу практичного психолога або соціального педагога з постраждалими дітьми. Медики мають повідомляти місцевій владі та Нацполіції про ушкодження, які людина могла отримати через домашнє насильство. А якщо це дитина, то лікарі повинні зателефонувати ще й у службу у справах дітей.

Основні завдання соціально-педагогічної і корекційної роботи психолога з жертвами насилля та булінгу: створити психологічний комфорт для отримання жертвами позитивного досвіду підтримки і довіри; сформувані навички упевненої поведінки, розвинути впевненість в собі, позитивне самосприйняття; допомогти учням та їх батькам розвинути навички конструктивного спілкування, комунікативну компетентність; мінімізувати відчуття людиною своєї самотності шляхом формування потреби у приналежності до групи; підвищувати рівень емоційної комфортності шляхом зниження тривожності; значущими є формування толерантності, емпатійності в учнів. Погоджуємось з висновками Б. Петренка «найголовніше, - робота з батьками та учнями. Бо діти – це продовження тих стосунків, які існують у сім'ї – і проблеми насилля, і проблеми самоконтролю» [4].

Серед учнів часто виникають різноманітні конфлікти. Однією з форм конфліктів є булінг. Це явище характеризується гостротою і тривалістю негативних наслідків для всіх його учасників. Так, булінг в закладі освіти негативно впливає на розвиток особистості учня. Поширення даного явища серед учнів так само як і насильство в сім'ї викликає потребу у пошуку ефективних форм та методів соціально-педагогічної профілактики.

Проблеми домашнього насильства, булінг–виклик для глобального суспільства. З року в рік різні правозахисні організації, їх лідери, уряди різних країн, намагаються звернути увагу на ці проблеми і мінімізувати випадки домашнього насильства, випадки булінгу. Сьогодні психологи освітніх закладів в умовах НУШ мають сприяти гармонізації родини та стосунків учнів шляхом відродження та розвитку духовних, моральних та культурних цінностей – складових розвитку громадянського суспільства. Вони мають надавати адресну допомогу шляхом консультування (психологічного, соціального) категоріям громадян, які потерпіли від дискримінації, насильства у різних його проявах, торгівлі людьми та особам, які знаходяться у скрутному становищі та потребують нагальної допомоги.

Література:

1. Вербовська М. Новий закон проти домашнього насильства Що зміниться? https://zaxid.net/noviy_zakon_proti_domashnogo_nasilstva_n1443516

2. Домашнє насильство в Україні: скільки в країні жертв і що загрожує кривдникам. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/domashnee-nasilie-v-ukraine-kto-stanovitsya-zhertvami-i-chto-grozit-obidchikam-1099013.html>

3. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [URL:http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_legislature/zakon-ukraini-pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu/](http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_legislature/zakon-ukraini-pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu/)

4. Петренко Б. Цькування. Що робити з тими, хто займається булінгом? [URL:https://glavcom.ua/specprojects/stopbullying.html](https://glavcom.ua/specprojects/stopbullying.html)

Савченко Вікторія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховання, культури здоров'я, професійної та позашкільної освіти Дніпровської академії неперервної освіти,

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реалізація завдань до професійної компетентності вчителів фізичної культури початкових класів потребує плекання особистості, здатної до плідної професійної праці у сучасних умовах, готової до професійної діяльності, яка володіє не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією. Все це вимагає нових підходів до розробки змісту, форм і методів професійної перепідготовки вчителів нової формації, впровадження у навчально-виховний процес академії неперервної освіти сучасних інноваційних технологій.

Соціально-економічні зміни, реформація всіх сфер суспільного життя на Україні та створення нової української школи повинні супроводжуватися підвищенням суб'єктності, якості освіти, орієнтованого на індивідуальність. У зв'язку з цим зросли творчі вимоги до професійної компетентності вчителів фізичної культури в початкових класах. Формування морально багатого і фізично здорової молоді завжди було актуальним завданням суспільства. У сучасних умовах воно набуває особливої значущості і, перш за все, в силу нестабільності економіки і погіршення здоров'я населення. Реформування освіти необхідно в сфері змісту перепідготовки вчителів, в галузі пошуку більш ефективних його компонентів, що дозволяють педагогу опанувати такі форми та методи діяльності, які принесуть в школу майбутнього нові цінності освіти.

Необхідна особлива система методів, технологій формування професійної компетентності вчителя фізичної культури до педагогічного спілкування для того, щоб вчитель фізичної культури знову і знову опрацьовував вміння та навички аналізу та самоаналізу власної діяльності, вміння бачити ситуацію з боку, пізнавати власний внутрішній світ [3].

Нові вимоги, поставлені перед академіями неперервної освіти в сучасних умовах, визначають перспективні напрямки її роботи – перепідготовку вчителів у сфері фізичної культури нового типу, органічно поєднують широкий науковий кругозір з подоланням професіоналізму, високий рівень творчих здібностей соціально зрілої, готової до педагогічної праці особистості [2].

В багатьох літературних джерелах поняття «професійна компетентність» визначається по-різному, визначено велику кількість сформованих понять компетентності, основні параметри компетентності та умови, що впливають на динаміку, тривалість і стійкість її проявів.

Критеріями професійної компетентності сучасного вчителя фізичної культури початкових класів є:

- 1) володіння основами конкретного виду спорту;
- 2) володіння засобами, формами і методами навчання вмінням;
- 3) система навчально-виховної роботи зі спортсменами;

4) система контролю за діяльністю вихованців, уміння визначати особливості функціонального стану їх організму та у зв'язку з цим дозувати навантаження на тренуваннях і змаганнях;

5) вміння виявляти особливості індивідуальної підготовки, здібностей і нахилів до конкретних видів діяльності;

6) високий рівень сформованості педагогічних умінь;

7) систематичний аналіз власної діяльності і витяг уроків з помилок і невдач, тобто перебудова діяльності в напрямі вдосконалення [1].

Ефективність професійної діяльності вчителя фізичної культури залежить від рівня його професійної компетентності підготовки. Головний чинник успіху у професії вчителя фізичної культури є здатність до самостійного прийняття рішень у професійній діяльності, прогнозування позитивних та негативних результатів у навчально-виховному процесі, ведення уроків з використанням інноваційних технологій, розробка навчально-методичних програм та проектів для навчально-виховного процесу, інтегрування уроків.

Професійна компетентність вчителя – це здатності до спілкування, специфічним чином виступають у сфері педагогічної взаємодії, пов'язаної з навчанням і вихованням дітей. Виділяють три групи базових комунікативних умінь педагога: вміння міжособистісної комунікації; уміння сприйняття і розуміння один одного; уміння міжособистісної взаємодії.

Ми вважаємо, що показником якості перепідготовки вчителя фізичної культури є рівень розвитку його професійної компетентності. Тому завданнями академії неперервної освіти є: формування програми перепідготовки фахівців на принципах компетентного підходу, що дозволить слухачам у результаті навчання здобути необхідні для професійної діяльності компетенції; створення належних умов для проведення курсів за тренінговою методикою, яка надасть слухачам можливість підвищення рівня своїх знань і умінь, перебувати в постійному творчому пошуку, навчить вчителя фізичної культури правилам грамотного спілкування з учнями на суб'єкт-суб'єктних відносинах, навчить аналізувати, оцінювати, створювати. А це все є значним внеском у перепідготовку вчителів фізичної культури початкових класів в системі неперервної освіти.

Список використаних джерел:

1. Берестова Л.И. Социально-психологическая компетентность как основа эффективности управленческой деятельности: автореф. дис. ...канд. наук. Москва, 1994. 237 с.

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах. Київ: Міленіум. 2004. 358 с.

3. Коломинский Я. Л. Актуальные проблемы формирования у будущих учителей психологической готовности к педагогической деятельности. Психология подготовки к педагогической деятельности. 1990. Вып. 11. 87 с.

Северин Віктор Миколайович,

учитель-методист фізики КУ Сумська класична гімназія Сумської міської ради м. Суми

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ФІЗИЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті поданий теоретичний аналіз проблеми розвитку інтелектуальних здібностей учнів у процесі розв'язування експериментальних задач з фізики Розглядається модель функціонування інтелекту та сутність інтелектуальних здібностей, з метою подальшого аналізу можливостей їхнього розвитку.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальні здібності, експериментальні задачі.

Особливості XXI століття: євроінтеграція, перехід до ринкової економіки, демократичного суспільства вимагають від сучасної школи значних змін. Щоб знайти своє місце в житті, бути успішним, активно засвоїти свої життєві і соціальні ролі, сучасний випускник повинен володіти такими якостями і уміннями як бути гнучким і мобільним, швидко адаптуватися до змінних життєвих ситуацій, використовувати свої знання для вирішення життєвих проблем, бути комунікабельним, здобувати потрібну інформацію, аналізувати її, приймати виважені рішення, уважно ставитися до власного здоров'я, бути відповідальним за своє майбутнє та досягнення життєвого успіху.

Сучасні пріоритети розвитку освіти також вимагають створення якісно нової школи, зорієнтованої на виховання особистості, спроможної самостійно і творчо мислити, бачити та формувати проблему, знаходити шляхи її вирішення, приймати нестандартні рішення, генерувати нові ідеї, гнучко і швидко реагувати на зміни. Інноваційні підходи до покращення якості природничо-математичної освіти вимагають суттєвих змін у побудові навчального процесу, а саме, спрямування навчальної діяльності на активізацію розумової діяльності школярів, розвитку в них інтелектуальних здібностей та практичних навичок.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми розвитку інтелектуальних здібностей учнів. Заслужують на увагу ґрунтовні дослідження проблеми розв'язування експериментальних задач як засобу пізнання та розвитку інтелектуальних здібностей школярів. Досліджували розвиток інтелектуальних умінь школярів у процесі навчання такі науковці як А.О. Бобров, Д.М. Богоявленський, О.В. Бугрій, В.К. Буряк, П.Я. Гальперін, В.І. Зикова, О.М. Кабанова-Меллер, Є.Є. Мінченков, Л.Л. Момот, В.Ф. Паламарчук, Н.Ф. Тализіна, А.В. Усова та ін.

Проблемі використання дослідів, задач і експерименту як засобів розвитку інтелектуальних здібностей учнів присвячені дисертаційні дослідження, у яких висвітлювалися різні аспекти даної проблеми, а саме: формування прийомів розумової діяльності (С.П. Бондар, С.А. Герус, Т.Є. Коршак, Ю. В. Ліцман, В.І. Таточенко), формування в учнів узагальнених умінь розв'язувати задачі (Г.І. Грученко, В.І. Савченко, В.П. Хмель), формування умінь дослідницької діяльності (А.Г. Іодко) та ін.

Людські здібності виявляються та розвиваються у процесі діяльності. Здібності, зокрема інтелектуальні, як рушійна сила виконують провідну роль у розвитку науки й техніки, створенні матеріальних і духовних багатств, та суспільному прогресі в цілому. Кожна людина виявляє власні здібності в певній діяльності. Поза діяльністю цю властивість не можна виявити, описати й охарактеризувати. Таким чином, здібності кожної людини, індивідуальні особливості є результатом її розвитку. Обстоювати таку думку необхідно, оскільки існують різні тлумачення впливу спадковості на формування людських здібностей [3, с. 126].

Найбільш відоме трактування категорії здібностей як індивідуально-психологічних особливостей суб'єкта, що виражають його готовність до оволодіння деякими видами діяльності та є основою їх успішного виконання. Здібності – це своєрідні властивості людини, її інтелекту, що виявляються в навчальній, трудовій, науковій та іншій діяльності і є необхідною умовою її успіху [2, с. 376].

Відомий вітчизняний психолог В. Дружинін [1] аналізував та систематизував загальні пізнавальні здібності особистості. У межах досліджень загальних здібностей, науковцем було виокремлено: психометричний інтелект як здатність вирішувати задачі на основі застосування вже

набутих знань; креативність як здатність перетворення знань за допомогою фантазії та уяви; навчальність як здатність отримувати знання. Аналогічні погляди висловлює М. Холодна [4], яка дещо розширила та уточнила запропоновану В. Дружиніним класифікацію. Дослідниця розглядає інтелектуальні здібності особистості як властивість інтелекту. Здібності характеризують рівень досягнення в інтелектуальній діяльності, тобто виступають її результативною характеристикою та мають ціннісний контекст. Модель функціонування інтелекту, за М. Холодною, передбачає такі чотири аспекти, що характеризують відповідні типи інтелектуальних здібностей особистості:

– конвергентні здібності, що розкриваються в показниках ефективності переробки інформації, насамперед у показниках правильності та швидкості знаходження єдиної можливої правильної відповіді у регламентованих умовах діяльності;

– дивергентні здібності або креативність – це здатність створювати значну кількість різноманітних оригінальних ідей у нерегламентованих умовах діяльності;

– навчальність як виявлення рівня інтелектуального розвитку в контексті «зони найближчого розвитку» за Л. Виготським;

– пізнавальні стилі як індивідуальні та психологічні особливості людей, що характеризують своєрідність притаманним їм способам вивчення дійсності.

На нашу думку, необхідно детально розглянути інтелектуальні здібності, з метою подальшого аналізу можливостей їхнього розвитку в учнів засобами розв'язування розрахункових задач.

Першими розглянемо конвергентні властивості, які відображають наступні властивості інтелекту:

–Рівневі властивості інтелекту характеризують досягнутий рівень розвитку пізнавальних психічних функцій особистості (як вербальних, так і невербальних) та одночасно є основою процесів пізнавального відображення. Необхідно зазначити, що саме рівневі властивості інтелекту вивчалися у межах текстологічних концепцій інтелекту. Саме ці конвергентні властивості інтелекту Л. Терстоун називав «первинними інтелектуальними здібностями».

–Комбінаторні властивості інтелекту відповідають за властивість ідентифікувати різного роду зв'язки, їх закономірності, співвідношення. Іншими словами це здатність поєднувати завдання проблемної ситуації із власними знаннями, а також уміння виявляти схожість і подібність об'єктів. Ці властивості інтелекту Ч. Спірменом були означені як «загальний фактор» інтелекту.

–Процесуальні властивості інтелекту характеризують процеси переробки інформації, включаючи операції, прийоми та стратегії інтелектуальної діяльності особистості.

Одним із перших фізиків-методистів, які досліджували та впроваджували в процес навчання фізики експериментальні задачі, був С. С. Мопіков. Експериментальною задачею він називає таку задачу, «дані» для розв'язання якої отримують експериментально, безпосередньо перед очима учня або самими учнями.

Пізніше, поняття навчальної експериментальної задачі з фізики набуло більшої конкретності. Відомий вчений-методист О.І.Бугайов, наприклад, називає експериментальними задачі, в яких експеримент служить засобом одержання величин, необхідних для розв'язання, дає відповідь на поставлене в задачі запитання або є засобом перевірки зроблених згідно умови розрахунків.

Навчальний експеримент у школі є основою вивчення як фізики так і математики. Без перебільшення можна сказати, що якість знань і практична підготовка учнів перебувають у прямій залежності від якості проведеного експерименту. Шкільний експеримент підводить учнів до розуміння сучасних методів дослідження, виробляє у них практичні вміння та навички.

Пройшовши тривалий шлях розвитку, шкільний експеримент перетворився з окремих дослідів у стійку систему навчального експерименту.

Під системою навчального експерименту слід розуміти сукупність взаємопов'язаних предметів навчального обладнання, методів і методичних прийомів, що відповідають існуючій концепції навчання та виховання. Для правильної організації експериментальної діяльності учнів необхідно дотримуватись ряду загальних педагогічних умов:

- виховання в учнів бажання навчатися;
- формування в учнів відповідного рівня підготовки, тобто – якісно нового рівня актуального розвитку підлітка, що знаходиться в межах його найближчого розвитку;
- усунення переважань дитини навчанням (здатність учня засвоювати нові знання має свої межі; необхідним є індивідуальний підхід щодо дозування й ускладнення завдань);
- відпрацювання чіткої програми формування і розвитку компетентностей в учнів.

Для вдалої експериментально-дослідницької діяльності учнів необхідно розвивати в них навички роботи власноруч та викликати інтерес до дослідницької роботи. Дуже важливо, щоб учні навчилися самостійно:

- формулювати мету дослідження;
- складати план дослідження;
- добирати необхідні прилади та матеріали;
- конструювати необхідні пристрої;
- проводити дослідження та формулювати висновки.

Психологи та педагоги-практики стверджують, що складний зоровий матеріал запам'ятовується краще, ніж його опис, а діяльнісний підхід у навчанні сприяє формуванню компетентностей в учнів. Тому демонстрація дослідів і розв'язування задач експериментально залишається в пам'яті учнів довше, ніж розповідь учителя про процес чи явище. У науково-методичній літературі виділяють два етапи формування вмінь учнів розв'язувати експериментальні задачі:

– Навчання учнів розв'язуванню типових експериментальних задач з використанням основного навчального обладнання.

– Навчання учнів розв'язуванню комбінованих та нестандартних експериментальних задач, тобто використання одержаних знань і сформованих компетентностей у різних нових ситуаціях.

Відповідно до принципів розвиваючого навчання, системності, послідовності та доступності в поєднанні з високим рівнем складності, самостійності й активності, індивідуалізації й диференціації, співробітництва вчителя та учнів, для розвитку інтелектуальних умінь учнів, реалізуються дидактичні можливості експериментальних задач різних типів.

Отже, за умови використання експериментальних задач у процесі навчання школярів фізики відбувається розвиток різностороннього, оригінального мислення, що є шляхом до розвитку високої інтелектуальної активності школярів. У процесі розв'язування експериментальних задач учні зможуть не лише по-справжньому зрозуміти безліч процесів, що відбуваються навколо, але й застосувати отримані знання і досвід у подальшій професійній і життєвій діяльності.

Список використаних джерел

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. СПб.: Питер Ком., 2009. 368 с.
2. Загальна психологія: підручник / за заг. ред. акад. С.Д. Максименка. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2014. 704 с.

3. Корольчук М.С, Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2017. 400 с.

4. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. 2-е изд., перераб. и доп. СПб.: Питер, 2012. 240 с.

Сердюк Оксана Петрівна,

завідувач навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності
та професійного розвитку

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (творча компетентність)

У статті розглядається питання щодо формування в учнів творчої компетентності на уроках музичного мистецтва, як однієї з предметних компетентностей та подані приклади завдань для формування творчої компетентності.

Ключові слова: компетентність, творча компетентність, музична творча компетентність.

У попередній статті ми розглядали питання формування предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва. Було визначено такий комплекс музичних компетентностей: інтерпретаційні, вокально-хорові виконавські, інструментально-виконавські, творчі.

Метою нашої статті є розгляд питання, щодо формування творчої компетентності на уроках музичного мистецтва.

Компетентність – це здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини. Переважна більшість дослідників пов'язує визначення сутності поняття «компетентність» із кінцевими результатами навчання, що чітко фіксуються і вимірюються. У цілому компетентність трактується як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів, що формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними і мотиваційними компонентами, його рівень виявляється в процесі оцінювання.

Сучасний світ – це світ творчих, креативних особистостей, і вершин у ньому досягають лише ті, хто мислить не ординарно, творчо, хто намагається нестандартно розв'язувати будь-які проблеми.

З упровадженням компетентнісного підходу до змісту та організації художньо-естетичного процесу в закладах освіти підвищується увага до питань творчого розвитку дітей, де головним завданням є розвиток їхніх творчих здібностей засобами мистецтва, зокрема музичного.

Реалізація основної мети, визначеної Державним стандартом нового покоління освітньої галузі «Мистецтво», передбачає формування в учнів системи ключових, мистецьких компетентностей як здатність до художньо-творчої самореалізації.

Урок музичного мистецтва має необмежені можливості для розвитку творчих здібностей учнів, адже музика спонукає до творчої діяльності, що потребує, у свою чергу, засвоєння певної сукупності спеціальних знань, умінь, компетентностей. Творча компетентність є тим засобом, що допомагає дитині відтворювати свої почуття, думки, фантазії у самостійній творчій діяльності, що приводить до вищого прояву творчої самореалізації дитини – креативу.

Для формування творчої музичної компетентності учнів на уроках музичного мистецтва необхідно звернути увагу на те, що це:

- здатність до виявлення і постановки проблем;
- здатність до висловлення великої кількості ідей;
- гнучкість;
- здатність до висловлення різноманітних ідей;
- оригінальність;
- здатність відповідати на подразники нестандартно;
- здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі;
- здатність вирішувати проблеми, тобто до аналізу і синтезу.

Отже, варто перенести акцент із вивчення власне предмета на його застосування як засобу формування особистості учнів, активізацію творчої діяльності та залучення учнів до активної самостійної діяльності. Учням подобаються ті види навчальної діяльності, що дають їм матеріал до роздумів, можливість виявити ініціативу й самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості, творчого підходу.

Тому, на уроках музичного мистецтва доцільно впроваджувати творчі завдання: переведення образу з одного художнього ряду в інший; вироблення вмінь дивитися й бачити, слухати й чути; побудова завдань від конкретного до загального.

Мета цих завдань: звернути увагу дітей на зв'язок музичної виразності, художнього рішення з характером музичного образу; сприяти якісному засвоєнню навчального матеріалу й розвитку особистих творчих компетентностей учнів.

Для формування творчої компетентності учні на уроці музичного мистецтва доцільно застосовувати:

- завдання на відтворення образу сприйнятої музики: складання рецензії на сприйняту музику; визначення того, що хотів передати композитор (музичні інтонації втілити в словах); добирання відповідних літературних, зокрема поетичних епіграфів і репродукцій живописних творів до сприйнятої музики; музичне малювання, суть якого полягає у формуванні вміння характеризувати за допомогою музичної інтонації вигляд персонажа, його емоційний стан;

- завдання для розвитку творчості: намалювати своє враження від почутої музики; зобразити кольором і лініями прослуханий твір; створити рекламу музичного твору; намалювати будь-яку картину, самостійно дібрати до неї музику; передати музичні враження за допомогою малюнка; створити афішу концерту за темою; дібрати кольори й відтінки для зображення настрою, викликаного певним твором; створити ескізи костюмів для дійових осіб опери, балету, мюзиклу; графічно зобразити мелодійну лінію;

- музично-літературні творчі завдання: дібрати або скласти вірш до музики; написати твір (роздуми на музично-естетичні теми, казки, оповідання); скласти літературний твір, близький за характером до музики; скласти літературний портрет до музичного твору;

- завдання на основі імпровізації: імпровізація на задані звуки, заданий ритм; імпровізація знайомої пісні; «співацькі діалоги»: один учень загадує мелодію (фразу, інтонацію), а інший повторює, змінивши темп, ритм, тембр, динаміку; «запитання-відповідь» (наприклад, відповідь на одному звуці, або на стійких догори, вниз, зі збереженням ритмічного малюнка, або з новим ритмом і т. ін.); «пропущені місця»: у праві, що записано на дошці, пропущено такти, які необхідно скласти самостійно; до вступу придумати закінчення; ритмічно-мелодичні імпровізації (наприклад, у народному стилі);

– завдання на основі ритмічної імпровізації: ритмізація слів, словосполучень, віршиків, загадок, лічилок, примовок, приказок; «луна»: один учень відтворює ритмічний супровід, а інший повторює ритм і додає новий; добирання словесного супроводу до заданого ритмічного малюнка; «ритмічні загадки»: на дошці записано ритмічні уривки з пропущеними тактами, а учні дописують те, чого бракує;

– музично-творчі завдання:

- Якби ти був композитором, якою була б твоя музика? Які почуття ти передав би в ній?
- Добери музику, що відповідала б характеру мами, тата, доброї та злої людини і т. ін.
- Добери музику, що має звучати у найщасливіший день.
- Склади мелодію до улюбленого вірша або тексту.

Варто зазначити, що учні охоче виконують такі завдання, із задоволенням фантазуючи й демонструючи особистісне сприйняття музичних творів. Діти продовжують осмислювати прослуханий твір, відтворюючи образи та асоціації, що постали під час сприйняття музики.

Цікавою формою вільного творчого прояву особистості дитини, її інтересів і схильностей є ведення «Щоденника музичних вражень» (за бажанням учнів), де діти відображають роздуми, виконують творчі завдання, малюють, фіксують те, що вони слухали, якою музикою цікавляться, обґрунтовуючи свій вибір, свої роздуми.

Творчі завдання сприяють формуванню стійкого інтересу до музики. Дітям зазвичай дуже подобається висловлювати свої враження від музики в малюнках, віршах, оповіданнях. Це допомагає вчителю відстежувати творчий розвиток кожної дитини, а дитині – проявити свою творчість.

У педагогічній праці вчитель музичного мистецтва повинен бути наставником у духовному й творчому спілкуванні дітей з музикою, пам'ятати, що основними показниками розвитку творчих компетентностей є збагачення уяви, фантазії, оригінальність, уміння бачити проблему та бажання нестандартно розв'язувати її, новизна реагування на певну ситуацію, де творчість характеризується через її кінцевий результат.

Також важливе значення для формування творчої компетентності мають системність і послідовність роботи.

Отже, розвивати творчу компетентність означає виховувати в дітей інтерес до знань, виявляти їхні нахили, стимулювати самостійність у навчанні.

Учень добре вчиться лише тоді, коли переживає успіх, хоча б невеликий. Тому головне у практиці мудрого вчителя – підтримувати навіть найменші прояви дитячої творчості, відзначати знахідки – нехай і незначні, цінувати думку дитини.

Список використаних джерел:

1. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Ленинград: Музыка, 1973. 152 с.
2. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. Київ: Музична Україна, 1978. 256 с.
3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк. Москва: Просвещение, 1991. – 93 с.
4. Овчарук О.В. Развитие компетентного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті*. Київ, 2004. 111 с.
5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / за ред. О. І. Пометун. Київ: Видавництво АСК, 2004. 192 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ТВОРЧОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЕКТНІЙ ТЕХНОЛОГІЇ (з досвіду роботи)

Навчання – цілеспрямований процес передавання й засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності.

Активізація – вдосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, що забезпечує активну та самостійну теоретичну і практичну діяльність школярів в усіх ланках навчального процесу.

Проблема активізації пізнавальної діяльності в процесі навчання не нова. До неї зверталось багато вчених, педагогів-практиків. Одним із перших звернув увагу на необхідність навчати дітей мислити видатний чеський педагог Я.А. Коменський. Основою вивчення змісту програм трудового навчання є проектний метод навчання. Застосування проектного методу навчання дає можливість приділити особливу увагу розвитку в учнів творчого і критичного мислення, вміння опрацьовувати інформаційні джерела, працювати з різними видами проектно-технологічної документації; формувати в учнів навички проектної діяльності, вміння здійснювати аналіз та оцінку технологічних об'єктів, свідомо обирати ті чи інші технологічні процеси, трудові прийоми, інструменти, обладнання тощо. Виконання проекту можна поділити на кілька етапів: організаційно-підготовчий, технологічний, заключний. На кожному етапі вирішуються відповідні завдання.

Під час виконання учнями проектів особливу увагу треба звернути на те, щоб працюючи з різними інформаційними джерелами, учні не шукали виріб для відтворення або наслідування, а знайомилися з аналогами задуманого виробу. Лише в такому разі, за умови дотримання всіх інших вимог, можна вважати, що йдеться про творчий проект. Використовують методи творчої діяльності

На початку проектної діяльності у 5 класі учнів знайомлять із методом фантазування, який сприяє розвитку їх творчої уяви та подоланню інтелектуальної пасивності. Даний метод є творчим у вузькому сенсі слова, оскільки він не обмежує рамками звичного навчального завдання, він вимагає уявляти, фантазувати, цим самим підтримуючи дитячу індивідуальність, що жорстко подавляється традиційним навчанням. Суть даного методу полягає в уявленні учнями ідеального, неіснуючого (нереального) об'єкту, який може виконувати зазначені функції. При цьому головною умовою методу фантазування є відсутність будь-яких обмежень, правил, постулатів, логічного та критичного мислення.

Метод комбінування у створенні нових об'єктів (комбінаторика) застосовується у 6 класі для створення моделі фартуха (на уроках обслуговуючої праці) та виробів із листового металу: совочку для сміття, скриньки під дрібні деталі, підсвічника (на уроках технічної праці).

Комбінаторика передбачає використання поєднань самих різних механізмів (елементів) та їх функцій для побудови нової конструкції творчого виробу. Комбінаторика пов'язана із самими різними перестановками, збільшенням або зменшенням розмірів, зміною розташування деталей в конструкції, що вже існує.

У 7 класі учням пропонують ознайомитись із методом фокальних об'єктів. Суть методу полягає у перенесенні властивостей випадково обраних явищ та об'єктів на об'єкт, що

вдосконалюється, у результаті чого можна отримати незвичні поєднання, які розвивають уяву та дозволяють здолати психологічну інертність інтелекту учнів. Цей метод доцільно застосовувати під час пошуку нових творчих ідей та модифікації уже відомих виробів.

Із методом створення образу ідеального об'єкта проектування учні знайомляться у 8 класі. Ідеалізація розглядається як наближення об'єкта до ідеального, тобто до такого, що має всі бажані технічні властивості.

На уроках трудового навчання у 9 класі учні знайомляться із методом алгоритму розв'язування винахідницьких задач. Суть методу алгоритму розв'язування винахідницьких задач полягає у порівнянні ідеального та реального стану об'єкту, виявленні технічного протиріччя або її причини (фізичного протиріччя) та усунути її за допомогою вже існуючої послідовності дій при вирішенні подібних пошукових задач.

Сутність «методу маленьких людей» полягає у створенні уявної ситуації, коли у технічній системі діють маленькі люди. На початку необхідно зобразити схему (модель) задачі з участю поганих маленьких людей. Потім доповнити схему добрими маленькими людьми, які протистоять поганим. На останньому етапі необхідно замінити добрих маленьких людей об'єктом, умовою, речовиною або властивістю, які зможуть подолати технічні протиріччя (поганих маленьких людей).

Метод проектів варто застосовувати і в 10 кл., де навчання ведеться за програмами 12-річної школи. Під час вивчення основної (стабільної) частини програми необхідно сформувати в учнів рівень знань і умінь, який міг би забезпечити самостійну проектно-технологічну діяльність у процесі засвоєння варіативної частини програми. Отже, незалежно від того, за якою програмою здійснюється викладання, навчання має базуватися на проектно - технологічній діяльності.

У позакласній роботі (проведенні предметного тижня, гурткової роботи, конкурсів майстерності, туристичних походів) також варто зацікавлювати учнів розробкою й виготовленням різноманітних виробів (шкільної форми, іграшок, сувенірів, знарядь для праці та відпочинку, тощо), створенням сценаріїв свят, організацією походів і та ін. з елементами дослідницько-пошукової роботи.

На сучасному етапі розвитку суспільства, прискореного темпу життя, підвищення вимог до рівня підготовки кадрів особливої актуальності набуває швидкість та якість засвоєння знань, умінь та навичок пізнавальної діяльності людини. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є підвищення активності навчальної діяльності учнів, при цьому учень має працювати, а вчитель керувати цією роботою. Проте неможливо примусити одержати знання, можна тільки мотивувати учнів на їх отримання.

У трудовому навчанні важливу роль відіграють два взаємопов'язаних компоненти - керівна діяльність викладача та розв'язання технічних задач учнями у процесі самостійної навчально-практичної роботи. Особливе місце займає вибір форм навчання, які використовуються для досягнення необхідних знань, умінь та навичок.

Методичні прийоми, які впливають на формування мотивації при використанні активних методів навчання:

- Здивування – початкова фаза розвитку пізнавального інтересу.
- Фантастична добавка – доповнюється реальна ситуація елементами фантастики.
- Відстрочена загадка – загадка відгадується під час роботи над новим матеріалом.
- Читаємо – використання художньої літератури, ілюстрацій для постановки запитань.
- Джерело інформації – використовуються друковані видання, де розміщена інформація щодо теми уроку.
- Мозкова атака – колективна творча робота в розв'язанні певної складної проблеми

Методичні прийоми, які використовуються при вивченні нового матеріалу:

- У ході пояснення нового матеріалу учні не конспектують, а записують питання, що виникають, за найцікавіші з яких виставляються оцінки.
- У процесі пояснення нового матеріалу виписуються всі нові поняття.
- У процесі поняття пропонується скласти опорний конспект.
- У процесі пояснення вчитель через декілька хвилин задає цікаві задачі та завдання на розуміння, пояснення та застосування.

До пояснення учні списують з дошки таблицю, яку вони повинні заповнити в процесі пояснення. Методичні прийоми, які використовуються для закріплення вивченого матеріалу та перевірки домашнього завдання.

- «Вірю – не вірю» – Кожне питання починається словами «Чи знаєте ви, що?»
- «Так – ні» Учитель загадує, наприклад, назву предмета, учні намагаються знайти відповідь, ставлячи питання. На ці питання вчитель відповідає «так» чи «ні». Питання ставляться так, щоб звузити коло пошуку.
- Бліц опитування по ланцюжку учень ставить коротке запитання другому, другий – третьому і т.д.
- Знайди помилку – учитель просить знайти у запропонованому тексті помилку.
- Сніжна грудка – Учень називає слово, яке стосується теми уроку, слідує учень складає речення із цим словом, третій учень придумує питання до попереднього речення, четвертий – відповідає на нього.

Виходячи з вище сказаного особливу роль відіграють креативні здібності вчителя, його творчий потенціал, досвід творчої діяльності. Педагогічна професія – одна з найбільш творчих. Від педагога очікують не тільки досконалого володіння предметом, який він викладає, а й володіння педагогічною психологією, мистецтвом акторської майстерності. Вчитель впливає на учнів яскравістю власної індивідуальності. Самоцінність особистості важлива у цій технології як в жодній іншій.

Список використаних джерел:

1. Антоненко В. М., Ратушна Ю. В. Сучасні інформаційні системи і технології. Навч. посібн. Київ: КСУМГІ. 2005. 131 с.
2. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. [URL:http://ru.wikipedia.org](http://ru.wikipedia.org)
3. Гуревич Р. С., Кадемія М.Ю., Сисоєва О.А. Вивчення та методика застосування інтерактивної дошки в навчально-виховному процесі: інструкція і метод. рекомендації щодо виконання лабораторної роботи з курсу «Мультимедійні засоби навчання». Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. 2010. 57 с.
4. Гуревич Р. С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посібник для учнів і слухачів післядипломної освіти. Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – 366 с.
5. Днепров С.А. Эвристический потенциал категории «незнание». М.: Педагогика. 1999. № 1. С.116–122.
6. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М.: Издат. центр «Академия», 2003. 192 с.
7. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посібник / За заг. ред. О.М. Коперніка, Г.В. Терещука. Умань: СПД Жовтий, 2008. 212 с.
8. Информатика: Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: посіб. / за ред. О. І. Пушкаря. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 696 с.

9. Кадемія М.Ю., Сисоєва О.А. Інтерактивні засоби навчання: навч.-метод. посібн. Вінниця: ТОВ «ПЛАНЕР», 2010. 216 с.
10. Козакова Г.О. Інформаційно-програмнезабезпечення дистанційної освіти :зарубіжний і вітчизняний досвід. Київ: ВЦ «Просвіта», 2002. 230 с.
11. Козакова Г.О. Комп'ютеризовані технології обробки ділової інформації: навч. посібн. / за ред. В. К. Костюка. Київ-Рівне: РДТУ, 2001. 233 с.
12. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: підручник. 2-ге вид. / В.А. Баженов, П.П. Лізунов та ін. Київ: Каравела, 2007. 640 с.
13. Кравченко Т., Коберник О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 2–3.
14. Ліпінська А. В. Технічне забезпечення інформаційної діяльності: навч. посібн. для дист. навчання; за ред. акад. М.І. Жалдака. Київ: Університет «Україна», 2007. 302 с.
15. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [учебн. пос. / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.К. Петров; под ред. Е.Полат. М.: Издательский центр «Академия», 1999. 224с.
16. Педагогічні технології у безперервній професійній освіті / за заг. ред. Сисоєвої С.О. Київ: Перун, 2001. 276 с.
17. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник; за ред. О.І. Пометун. Київ :Видавництво: АСК., 2004. 192 с.
18. Сиротенко Г.О. Сучасний урок :інтерактивні технології навчання. Харків: Вид..гр. Основа, 2003. 144 с.
19. Смолянинова О. Г. Мультимедиа в образовании: монография. Красноярск: КГУ, 2002. 300 с.
20. Сучасні інформаційні засоби навчання: навч. посібн. / П.К. Гороль, Р.С. Гуревич, Л.Л. Коношевський, О.В. Шестопалюк. Київ: Освіта України, 2007. 535 с.

Серих Лариса Володимирівна,

завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти, к. пед. наук, доцент
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Симоненко Лариса Іванівна,

заступник директора Сумської гімназії №1 Сумської міської ради

РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА КРЕАТИВНОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкриті основні напрями діяльності Сумської гімназії №1 Сумської міської ради. Презентовано журналістський, проектний, STEM, науково-дослідні напрями, що забезпечують активізацію перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості.

Ключові слова: STEM-освіта, юні журналісти, експериментальні дослідження, «Ex Lab», IT Lab та робототехніки, Chem Lab, Bio Lab, Math lab, Мала академія наук України.

Спираючись на науку, освіту та інноваційні технології, можна констатувати, що стратегія розвитку України в умовах глобалізації дає реальний шанс нашій країні зайняти гідне місце на новому етапі цивілізації. До важливих векторів глобалізації належить освіта, яка не тільки не

залишилася осторонь процесів глобалізації, а й активно залучається до них. Прискорення процесів глобалізації в економіці та політиці висувають нові вимоги до структури та якості освіти.

Сьогодні об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізацію пошуку перспективних інноваційних й педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості. Одним із актуальних напрямків інноваційного розвитку природничо-математичної освіти є система навчання STEM (Science-наука, Technology-технологія, Engineering-інженерія, Mathematics-математика).

STEM-освіта – це об'єднання наук, спрямованих на розвиток нових технологій, на інноваційне мислення, на забезпечення добре підготовлених інженерних кадрів. Сьогодні в багатьох країнах поняття STEM-освіти все активніше впроваджується в різні освітні програми, створюються STEM-центри, проводяться міжнародні конференції тощо.

Поряд із наукою і високими технологіями найважливішою сферою інноваційної економіки є креативна індустрія (creative industries) або креативна економіка загалом, заснована на творчості й інтелектуальному капіталі. До креативних галузей відносяться кіно, музика, комп'ютерні технології, образотворчі мистецтва, галерейний бізнес, мода, видавнича справа, дизайн, архітектура.

Вагомий акцент сьогодні проявляється на креативному напрямі інноваційної економіки. Зокрема в STEM-освіту активно включаються творчі, мистецькі дисципліни, об'єднані загальним терміном Arts. Дисциплінами-лідерами в Arts поки що є промисловий дизайн, архітектура та індустріальна естетика. Мистецтва відкривають нові способи мислення, нові шляхи встановлення зв'язків. Крім того, вони допомагають підтримувати конкурентоспроможність за допомогою стимулювання інновацій і креативності. Єдність точної науки і гуманітарних підходів може підтримати інноваторів у сучасному складному світі.

Невід'ємною складовою організаційної роботи щодо ефективності впровадження напрямків STEM-освіти є освітній процес Сумської гімназії №1 Сумської міської ради.

Гімназія №1 упроваджує ідеї, елементи STEM-освіти для ефективного формування раннього професійного самовизначення і усвідомленого професійного вибору, популяризації інженерних професій, підтримки обдарованих учнів, рівного доступу до всіх напрямків якісної освіти дітей з особливими потребами, поширення інноваційного педагогічного досвіду та освітніх технологій, широкої пропаганди результатів дитячої науково-технічної творчості, що забезпечує не тільки популяризацію науки, розробку методології та її впровадження, але й створення національної мережі закладів, що працюють за напрямком STEM та проводять заходи з експериментально-дослідницької діяльності.

У гімназії №1 працює клуб журналістики, традиційно відбуваються Турніри юних журналістів.

У Гімназії функціонує лабораторія експериментальних досліджень «Ex Lab» [4].

Ex Lab – це сучасний науково орієнтований лабораторний комплекс Національного центру «Мала академія наук України», який пропонує молоді доступ до нових знань через експерименти. З Ex Lab є можливість вивчати науку в тісній співпраці з відомими українськими вченими та молодими науковцями.

Ex Lab – це інтеграція практики і теорії. В її структурі декілька лабораторій: біологічна, хімічна, математична, робототехніки та IT.

IT Lab та робототехніки – це лабораторія, в якій молодь отримує знання з робототехніки і сучасних інформаційних технологій. Тут учнів навчають будувати системи для збору, аналізу та передавання інформації, використовуючи мікрокомп'ютер Raspberry Pi. Також старшокласники працюватимуть над налаштуванням його «мозку», захистом каналу передачі даних, виявленням вторгнення і вивчатимуть інтерпретовану мову Python.

Chem Lab – це сучасна хімічна лабораторія, де школярі мають змогу проводити складні експерименти, тісно співпрацюючи з науковцями. Учні навчаються синтезувати різні типи колоїдних розчинів, оволодіють методом тонкошарової хроматографії, дізнаються, як проводити хімічний аналіз, і перевірятимуть властивості комплексних сполук.

Bio Lab – біологічна лабораторія, де можна експериментувати з молекулами ДНК, культивувати клітинні лінії та вивчати їх будову, досліджувати структурні та функціональні особливості окремих генів. Під час занять учні ознайомляться з генетично модифікованими організмами і на власні очі побачать мікроорганізми, які нас оточують.

Math lab – це сучасна лабораторія для математичних досліджень. На заняттях учні отримуватимуть навички роботи із задачами – математичними і не тільки. Також школярі матимуть змогу вивчати цю науку, використовуючи різні підходи: класичний, науковий та спортивний. А нагородою стане набуття навичок самостійного пошуку шляхів вивчення невідомого [4].

Учні Сумської гімназії №1 співпрацюють з учнями різних регіонів України. Так, 22 січня чотирнадцять старшокласників з Канівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату вирішили зустріти День соборності України не деінде, а у Києві, в лабораторії експериментальних досліджень «Ex Lab» Національного центру «Мала академія наук України», куди завітали й учні Сумської міської гімназії №1.

Допомогла організувати освітні мандри юних дослідників з Черкащини до столиці команда Благодійного фонду «Обираємо майбутнє разом» на чолі з його директоркою Лесею Алексеєнко. Це не перша профорієнтаційна акція до Малої академії наук для майбутньої еліти країни за

допомогою цих благодійників, і не остання – плани на цей рік формуються для закладів освіти з різних областей України. Спочатку учні з цікавістю займалися робототехнікою і програмуванням у лабораторії сучасних технологій «IT Lab».

Десятикласник Олександр Кожем'як оцінив заняття максимальним балом за дванадцятибальною шкалою:

– Полюбляю працювати за комп'ютером, тому коли навчалися у лабораторії МАН програмуванню та створенню різних фігур – стрілочок, кола, замальовування – отримав неабияке задоволення. Ці навички мені знадобляться.

Згодом у хіміко-біологічній лабораторії «Ex Lab» відбувся просто казковий майстер-клас з миловаріння Workshop «Easy Soap», який майстерно провела методист НЦ «МАНУ» Альона Буткевич. Для приготування 3D-мила учні мали багато ароматизаторів, барвників, англійську мильну основу, сухоцвіти – творити креативну санітарну косметику власноруч було з чого.

– Учням надавалися два шари мила. Спочатку їх треба розділити, один шар мильної прозорої основи робили одним кольором, інший – другим, додавали сухоцвіти, ароматизатори. Насамкінець залили у форму – все, мило готове, – резюмувала технологічний процес пані Альона.

Учень 11 класу Канівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату Олексій Литовченко планує стати хіміком, тому з особливою цікавістю сприйняв навчання з миловаріння.

– Завжди хотів дізнатися, як роблять мильну основу. В результаті поєднав чотири кольори: фіолетовий із запахом лаванди, червоний з запахом полуниці, синій – взяв у друга, який багато чого намішав, а четвертий – прозорий колір із запахом лимону. Тобто колір наприкінці вийшов жовтувато-зеленувато-прозорий. Форму вибрав зіркову, сухоцвіти і глітери вирішив не додавати, – зізнався Олексій.

За свідченням викладачів, у багатьох мильна продукція виходила патріотична – жовто-синього кольору. Що ж, ростуть майстри та патріоти! Цікавої роботи попереду для них багато [8]!

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. [URL:https://mon.gov.ua](https://mon.gov.ua)
2. Закон України «Про освіту» №1060-XII. [URL:http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/](http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/) (дата звернення: 30.01.2018).
3. Концепція Нової української школи. [URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)
4. Лабораторія експериментальних досліджень. <http://man.gov.ua/ua/activities/exlab>
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Роман О.А., Роман О.В. Stem-освіта як інноваційний інструмент навчання робототехніки // Імідж сучасного педагога. 2016. № 4.
7. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [URL:http://tme.umo.edu.ua](http://tme.umo.edu.ua)

(дата звернення 27.01.2018).

8. Соборне мило – на свято! Лекторій і воркшоп від МАН сприяв підвищенню рівня IQ та особливих знань і навичок у школярів з Черкащини. <http://man.gov.ua/ua/news/academynews/soborne-milo-na-svyato-br-lektoriy-i-vorkshop-vid-man-spriyav-pidvishchennyu-rivnya-iq-ta-osoblivikh-znan-i-navichok-u-shkolyariv-z-cherkashchini>

Серих Лариса Володимирівна,

к. пед. наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті проаналізовано наукові дослідження кола поінформованих фахівців на проблему компетентнісного підходу, що забезпечує ефективність модернізації процесу післядипломної педагогічної освіти. Зроблено акценти на формування низки основних компетентностей, що уможливають професійно-діяльнісне самовдосконалення слухачів різних педагогічних спеціальностей.

Ключові слова: освітній процес, післядипломна педагогічна освіта, компетентнісний підхід, модернізація освітнього процесу, кафедра теорії і методики змісту освіти.

Загальновідомо, що головним рушієм процесу модернізації на інноваційній основі, завжди були й незмінно залишаться люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні та конкурентоспроможні, компромісні та консенсусні.

У розвитку людського потенціалу, людського капіталу ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта. Звісно – освіта сучасна, що відповідає найкращим стандартам якості. Виключно завдяки освітній складовій в індексах людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності Україна за цими показниками утримує серединні позиції в колі багатьох країн світу. Водночас дедалі стає очевидним, що екстенсивний шлях зростання національної освіти себе повністю вичерпав. На порядку денному – досягнення нею нових якісних характеристик, які відповідають вимогам сьогодення [1, с. 4].

Новий виток розвитку української освіти повинен мати належне наукове обґрунтування змін. За роки незалежності для найбільшої гуманітарної сфери – освіти, всупереч кризовим явищам, удалося закласти основи її теоретико-методологічного та науково-методичного супроводу [1, с. 5].

Метою статті є дослідити шляхи модернізації освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти на компетентнісному підході, що забезпечить підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності здобувача професійної освіти (учителя, педагога), підготовка:

– кваліфікованого працівника: особистість, що набуває освітніх та професійних компетентностей відповідно до власних інтересів, запитів роботодавців, потреб економіки, конкурентоздатна та мобільна на ринку праці особа;

– цілісної особистості: всебічно розвинена особистість, здатна до вибору власної освітньої траєкторії, побудови професійної та особистої кар'єри, навчання упродовж життя, започаткування власного бізнесу;

– відповідального громадянина: особистість з морально-етичними принципами, яка здатна приймати виважені рішення, ініціативна, соціалізована, комунікативна, толерантна, патріот з активною позицією.

Відповідно до зазначеного зміст освіти розроблено на основі компетентнісного підходу. Формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, забезпечують у майбутньому здатність особистості успішно провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади.

Завдання освітнього процесу полягає в забезпеченні індивідуально-особистісного та професійно-діяльнісного самовдосконалення слухачів на основі активізації їхньої базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду відповідно до індивідуально-особистих інтересів, соціальних запитів держави щодо ефективного виконання посадово-функціональних обов'язків.

Профілі базових компетентностей педагогічних працівників містять основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, необхідні для успішного виконання стратегічної мети та завдань реформування повної загальної середньої освіти:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню школярів, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів повної загальної середньої освіти. Ця компетентність формується і розвивається шляхом обізнаності вчителів кафедри теорії і методики змісту освіти з новітніми методиками викладання навчальних дисциплін [6] (рис. 1);

– соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів. Проблеми глобальні, екологічні, економічні, соціальні значною мірою розглядає кафедра соціально-гуманітарної освіти;

– загальнокультурна компетентність – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення, поваги до розмаїття культурного вираження інших, забезпечується викладачами теорії та методики викладання мистецьких дисциплін (Серих Л.В., Байдак Ю.В., Серих Т.М.) [4-5; 7], а також проведення спецкурсів з методики основних навчальних дисциплін викладачами кафедри теорії і методики змісту освіти (рис. 1);

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій) [6]. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність

педагогічної взаємодії під час проведення тренінгів, майстер-класів, ділових ігор, круглих столів тощо (рис. 1);

– психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я особистості, здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації. Зокрема забезпечується викладачами теорії та методики викладання природничо-математичних дисциплін (Кодою С.В., Коростіль Л.А., Удовиченко І.В., Успенською В.М.); мистецьких дисциплін (Серих Л.В., Байдак Ю.В.) під час проведення традиційних практичних, семінарських занять, тренінгів, майстер-класів, дискусій, ділових ігор, круглих столів, фасилітованих дискусій [4-5; 7]; організації діяльності лабораторій, пов'язаних із здоров'ям та життєдіяльністю особистості, науково-дослідницькою діяльністю, проектною діяльністю обласного, регіонального Всеукраїнського та міжнародного рівнів;

Профілі базових компетентностей	Індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості педагога	Дисципліни, на яких забезпечується формування компетентностей	ПІБ викладача, який забезпечує формування компетентностей
<p>ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ</p> <p>ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ</p> <p>МОВНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ</p>	<p>Обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методики, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища</p> <p>Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва</p> <p>Володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння відстоювати власну позицію, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії</p>	<p>«Теорія і методика дошкільної освіти»</p> <p>«Теорія та методика початкової освіти»</p> <p>«Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін»</p> <p>«Теорія та методика викладання фізики, математики, астрономії»</p> <p>«Теорія та методика викладання хімії, біології, екології»</p> <p>«Теорія та методика викладання географії та економіки»</p> <p>«Теорія та методика викладання фізичної культури та предмету «Захист Вітчизни»</p> <p>«Теорія та методика викладання трудового навчання»</p> <p>«Теорія та методика позашкільної освіти»</p> <p>«Теорія та методика гурткової роботи»</p> <p>«Теорія та методика бібліотечної справи»</p>	<p><i>Ковтун Є.Ф.</i> <i>Цимерман І.Л.</i> <i>Лобода В.В.</i> <i>Декунова З.В.</i> <i>Лавська А.М.</i></p> <p><i>Серих Л.В.</i> <i>Байдак Ю.В.</i> <i>Серих Т.М.</i></p> <p><i>Кода С.В.</i></p> <p><i>Коростіль Л.А.</i> <i>Успенська В.М.</i> <i>Удовиченко І.В.</i></p> <p><i>Деменков Д.В.</i> <i>Оксьом П.М.</i></p> <p><i>Крот Г.В.</i></p> <p><i>Тихенко Л.В.</i> <i>Сьома С.О.</i> <i>Серих Л.В.</i></p> <p><i>Серих Л.В.</i></p>

Рис.1. Схема модернізації освітнього процесу кафедри теорії і методики змісту освіти КЗ СОІППО на компетентнісному підході

– підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність педагогічної взаємодії з педагогами закладів загальної середньої освіти та позашкільної освіти, зокрема під час проведення взаємодії з дисциплін «Теорія та методика позашкільної освіти», «Теорія та методика гурткової роботи» [2; 3] і «Теорія

та методика основних методик організації освітнього процесу», які забезпечує кафедра теорії і методики змісту освіти;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Активне використання новітніх педагогічних, інформаційно-цифрових підходів до викладання й оцінювання, інноваційних практик міждисциплінарного навчання, методів та засобів навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій забезпечують якість упровадження STEM-освіти, що багато в чому визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності науково-педагогічних працівників.

Розвитку професійної компетентності педагогічних працівників сприяє участь у різнопланових заходах регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів: науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, STEM-фестивалях, конкурсах; заняття у web-STEM-школі «STEM-освіта вчителя». Учителям, відповідно до вектора свого фахового зростання, долучаються до проектів, які реалізують як державні освітні установи, так і громадські, міжнародні (грантові), комерційні. Педагоги, які працюють в позашкільній освіті, проходять стажування в міжпредметному лабораторному комплексі «МАНЛаб». З метою підвищення фахової ерудованості педагоги беруть участь у Всеукраїнських конкурсах, змаганнях («Геліантус – учитель», «Наука на сцені», Інтернет-конкурсі «Учитель року» за версією науково-популярного природничого журналу «Колосок», конкурсі на здобуття премії «Global Teacher Prize Ukraine», «Джерело творчості» та ін.).

Отже, все це забезпечує формування та розвиток диспозиції (цінності, ставлення) педагога (учителя, вихователя, керівника гуртка) – дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України / редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.Я. Савченко – заступ. голови / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

2. Сєрих Л. В. Бенчмаркінг як ефективна технологія взаємодії загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу в естетичному вихованні підлітків. Застосування технологій бенчмаркінгу в організації навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Всеукр. наук. -практ. Інтернет-конференція 24 листопада 2016 р. Харків. URL:http://conf-hano.at.ua/news/elektronnij_zbirnik_materialiv/2016-12-27-705 (дата звернення 09.12 2016)

3. Сєрих Л. В. Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків: монографія. Суми: НІКО, 2015. 374 с.

4. Сєрих Л. В. Естетичне виховання підлітків засобами живопису: метод. посібник для вчителів, викладачів образотворчого мистецтва. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2016. 48 с.

5. Сєрих Л. В. Естетичне виховання: середовищний підхід: навч. -метод. посібник. Київ-Суми: НІКО. 2016. 200 с.

6. Сєрих Л. В. Професіограма педагога в контексті взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти. зб. наук. праць Всеукр. наук. -практ. конф. «Гуманізація

навчально-виховного процесу закладу освіти як основа модернізації освітньої галузі». 28-29 травня 2015 року. Івано-Франківськ, 2015. С. 235-242.

7. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч. -метод. посібник для вчителів образотворчого мистецтва / за заг. ред. Л. В. Сєрих. Суми: Ніко, 2012. 104 с., іл.

Сєрих Тетяна Миколаївна,

викладач кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

аспірантка Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо тлумачення понять «компетентність», «полікультурна компетентність», визначено сутність полікультурної компетентності як складника мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: компетентність, полікультурна компетентність, майбутні учителі початкової школи, полікультурна освіта.

Модернізація системи вищої освіти в Україні, її входження у світовий освітній простір, участь у світовому співтоваристві висувають високі вимоги до забезпечення повноцінною вищою освітою студентів. Сьогодні особливо гостро відчувається вплив світової глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграційних процесів, які охоплюють нашу країну. У такій ситуації одним із завдань сучасної освіти стає створення умов для набуття студентами, майбутніми вчителями досвіду міжкультурного спілкування, розвитку, умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається розвиток полікультурної компетентності. Аналізуючи документи Ради Європи, ООН, ЮНЕСКО, пріоритетними завданнями є підготовка молоді до ефективної діяльності в умовах поліетнічного та полікультурного суспільства [5]. Під час формування особистості, готової до життя в полікультурному соціумі, вирішальна роль належить системі освіти, і насамперед вищій школі.

Вітчизняними та зарубіжними вченими зроблено суттєвий внесок в аналіз сутності понять «компетентність»: у педагогіці С. Бондар, А. Вербицьким, М. Голованем, Н. Ничкало, Г. Селевко, О. Овчарук, А. Петровим, О. Пометун, А. Хуторським; у психології А. Бодальовим, І. Зимньою, Р. Мільруд, Дж. Равеном, С. Уїдеттом та С. Холліфордом. Розкриваючи поняття компетентності, Дж. Равен вказує на те, що це спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, які дозволяють людині розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [6].

Науковці С. Бондар, С. Шишов та інші трактують компетентність як здатність діяти, яка проявляється за умови глибокої особистісної зацікавленості в певному виді діяльності, що становить цінність для самої людини. На відміну від науковців вітчизняних, С. Уїдет та С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, яка потрібна для вирішення поставлених завдань та отримання необхідних результатів праці [10].

Актуальну, формовану особистісну якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовлену соціально-професійну характеристику людини, її особистісну якість розуміє під компетентністю І. Зимня [2, с. 20-25].

З урахуванням відмінностей у тлумаченні поняття «компетентність» науковцями (І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, С. Шишов) пропонується визначення дефініції «ключова компетентність». Зокрема, три групи компетентностей виокремлює І. Зимня:

- особистісні компетентності, що стосуються особистості як суб'єкта життєдіяльності;
- комунікативні компетентності окреслюють взаємодії між людьми;
- діяльнісні компетентності стосуються людської діяльності, що проявляється в усіх її типах і формах [2].

С. Шишов подає розподіл ключових компетентностей на групи залежно від можливостей, які вони дають людині:

- вивчати (уміти з користю використовувати досвід, організувати взаємозв'язок своїх знань та упорядковувати їх, самостійно навчатись);
- шукати (використовувати різні бази даних, отримувати інформацію, уміти працювати з документами та класифікувати їх);
- думати (критично ставитися до різних аспектів життєдіяльності, організувати взаємозв'язок минулих і теперішніх подій, відпрацьовувати власну позицію в дискусіях);
- співпрацювати (вміти працювати в групах, приймати рішення);
- братися за справу (залучатися до проекту, нести відповідальність, організувати свою роботу);
- адаптуватися (виявляти гнучкість у потоці швидких змін, уміти використовувати нові технічні й інформаційні комунікації) [8, с. 32].

Полікультурна комунікативна компетентність належить до сфери загально-соціальних компетентностей, які не залежать від професії. Вона забезпечує активну життєдіяльність, взаємодію, спілкування людини, її здібність орієнтуватися та адекватно сприймати різні сфери соціальної дійсності, гармонізує внутрішній світ особистості та її ставлення до суспільства.

Найважливішою метою системи освіти є підготовка людини до ефективної комунікативної діяльності та спілкування в полікультурному середовищі, що пов'язане з усвідомленням культурного різноманіття та здатністю до поведінки, яка відповідає конкретним культурним умовам.

Українська як і будь-яка іноземна мова означає не тільки граматичну та лексичну структуру для здобувачів освіти, а й виступає засобом здійснення міжкультурної комунікації, що ґрунтується на інтегрованому вивченні мови та культури країни. Студент, здобувач освіти – мовна особистість, здатна до адекватної соціокультурної діяльності в умовах іншої мовної та культурної спільноти. Тому розвиток полікультурної компетентності набуває особливого значення в процесі викладання української та іноземної мови як основного засобу комунікації.

Останні роки наукових досліджень (Дж. Беннет, Н. Богатих, І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Гончаренко, О. Джуринаський, В. Кузьменко, Л. Перетяга, Т. Поштарьова, І. Соколова, Б. Татохов, Ховард-Хамільтон, О. Щеглова) сформували тлумачення поняття «полікультурна компетентність», результатом яких є різноманіття термінів та визначень, у яких виокремлюють різні думки щодо її змісту залежно від цілей та області застосування. Так, Дж. Беннет та М. Беннет подають визначення полікультурної компетентності, яке охоплює перспективу міжкультурних стосунків, комунікації між студентами, свідомі знання власної культури (культурний самоаналіз), певні системи поглядів на створення культурних контрастів, здатність аналізувати взаємодію, прогнозувати непорозуміння й адаптивну поведінку [9, с. 149]. З огляду на це, бути полікультурно-комунікативно компетентним означає бути толерантним, допускати принцип плюралізму, мати знання про інші народи, нації та їхні культури, розуміти їхню своєрідність і цінність.

Т. Поштарева розглядає полікультурну компетентність як таку, що дозволяє індивіду знайти адекватні моделі поведінки, які допомагають підтримувати атмосферу злагоди та взаємної довіри, усуненню нетерпимого ставлення до людей, які відрізняються кольором шкіри, мовою, цінностями, культурою [4, с. 36].

На думку Л. Перетяги, сутність полікультурної компетентності полягає в тому, що людина, яка володіє цією компетентністю, виступає активним носієм досвіду в галузі міжособистісної взаємодії з представниками різних культур. Ми акцентуємо увагу на російській, англійській та українській мовах, але це не означає, що інші мови та культури не потрібно розглядати, коли аналізувати дефініцію «полікультурна комунікативна компетентність». Полікультурну компетентність науковець визначає як «складне багатокomпонентне особистісне утворення, що є результатом полікультурної освіти та ґрунтується на засадах теоретичних знань та об'єктивних уявлень про етнокультурне різноманіття світу, що реалізується через уміння, навички й моделі поведінки, які забезпечують взаємодію з представниками різних народів і культур на основі позитивного (толерантного) ставлення до них, а також у процесі набуття досвіду міжкультурної взаємодії, що, у свою чергу, сприяє ефективній міжетнічній взаємодії в сучасному полікультурному середовищі» [3, с. 102]. Ми акцентуємо увагу на активній участі комунікативних процесів у розвитку полікультурної компетентності.

Висновки. Полікультурна компетентність – це інтегративна якість, яка містить сукупність знань, умінь, навичок, які виражені в знаннях про культуру свого народу, поінформованість у змісті, засобах та способах взаємодії з культурою, яка відбувається у комунікативний спосіб. Полікультурна компетентність реалізується в здатності вільно орієнтуватися в полікультурному світі, розуміти його цінності та зміст, позитивно взаємодіяти з носіями іншої культури, спілкуватися, відтворювати зворотній зв'язок, забезпечувати взаєморозуміння через мовленнєвий та мовний компоненти.

Список використаних джерел:

1. Бакум З. П. Українська мова як іноземна: Лінгводидактичні проблеми. Філологічні студії. 2010. № 5. С. 226–232.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М.: Исследоват. цент проблем качества подготовки специалистов. 2004. 42 с.
3. Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2008. 175 с.
4. Поштарева Т. В. Формирование этнокультурной компетентности. Педагогика. 2005. № 3. С. 35–42.
5. Програмний документ ЮНЕСКО (1995 р.) Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. Київ: Знання України, 2005. 804 с.
6. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ. Изд. 2-е, испр. Москва: «Когито-Центр», 2001. 142 с.
7. Татохов Б. А., Богатых Н. А. Поликультурная компетентность – фактор развития толерантности студентов. Высшее образование. 2008. № 3. С. 24–26.
8. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования. Стандарты и мониторинг в образовании. 1999. № 2. С. 30–34.
9. Whiddett Steve and Hollyforde Sarah. Practical guide to ompetences: how to enhance individual and organizational performance. 2nd ed. London: Chartered Institute of Personnel and Development, 2003. 144 p.

10. Bennett J. M., Bennett M. J. Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. Handbook of intercultural training / ed. by D. Landis (3rd ed.). CA: Sage. 2004. P. 147–165.

Сивохоп Ярослав Михайлович

доцент кафедри менеджменту та інноваційного розвитку освіти,
завідувач науково-дослідною лабораторією
здоров'язбережувальних технологій
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти

СПОРТИВНО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ

Актуальність проблеми індивідуального і суспільного здоров'я молоді набула державного значення, бо саме молодь, як перспективна частина суспільства, розбудовуватиме майбутнє. Проблема впровадження здорового способу життя в молодіжне середовище переходить до категорії таких, що визначають рівень національної безпеки держави. Вважаємо, що одним із ефективних напрямів його розв'язання є залучення підростаючого покоління до різних здоров'язбережувальних форм організації навчально-виховної роботи саме у позашкільних навчальних закладах.

Формування здорового способу життя в умовах закладів позашкільної освіти неможливе без урахування у змісті спортивно-краєзнавчої діяльності логічної єдності, системності, наступності і практичної спрямованості (форм, методів і засобів) її основних структурних складових – навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності та спортивно-розвивальної, спортивно-оздоровчої, здоров'язбережувальної, краєзнавчої, масової і суспільно корисної роботи. Саме ці структурні складові спортивно-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти, спрямовані на формування здорового способу життя учнів і розглядаються нами як відносно стійкі, логічно пов'язані між собою і у той же час такі, що виконували у її межах шість провідних функцій:

1. Функціонально-організаційну – дає можливість забезпечити їх логічну єдність, а це, своєю чергою, підтримує ефективне функціонування спортивно-краєзнавчої роботи учнів у закладах позашкільної освіти в цілому та відповідно кожного з її структурних складових окремо. Що у свою чергу дає змогу значно підвищити якісні характеристики як колективної, так і індивідуальної спортивно-краєзнавчої роботи, що в цілому сприяє ефективному формуванню навичок здорового способу життя учнівської молоді.

2. Гносеологічну – чітко визначення сутності, навчально-виховного змісту і місця кожного з структурних складових спортивно-краєзнавчої роботи учнів у закладах позашкільної освіти у процесі формування здорового способу життя учнів.

3. Психолого-педагогічну та організаційно-педагогічну, які забезпечують спрямування психолого-педагогічного впливу на кожного з учнів у процесі формування здорового способу життя в умовах закладу позашкільної освіти.

4. Конструктивно-моделюючу – забезпечує ефективний відбір, аналіз, систематизацію і конструювання навчально-виховного змісту та практичної як колективної, так і індивідуальної роботи кожного з учнів у межах структурних складових спортивно-краєзнавчої роботи.

5. Комунікативно-взаємодіючу – забезпечує умови побудови ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії кожного з учнів у межах учнівсько-педагогічного колективу закладу позашкільної освіти, однолітків, менших і старших учнів, батьків дітей та громадськості.

6. Проектну, яка забезпечує створення умови для ефективного визначення сутності, змісту і спрямування цілей навчання, виховання і фізичного розвитку зростаючої особистості у процесі спортивно-краєзнавчої роботи як під час здійснення колективної, парної, групової, так і індивідуальної навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності та спортивно-розвивальної, спортивно-оздоровчої, здоров'язбережувальної, краєзнавчої, масової і суспільно корисної роботи, спрямованої на формування здорового способу життя учнів у закладах позашкільної освіти.

На думку С. Гончаренка, такий підхід спрямовується на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів логічних зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [1, с. 305].

Зазначене вище дає підстави зробити висновок, що здобуті учнями знання спортивно-краєзнавчого і здоров'язбережувального спрямування, відповідні уміння і практичні навички їх застосування у процесі спортивно-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти є основою для ефективного формування, а у подальшому дотримання здорового способу життя не лише в умовах освітнього процесу, але й у самостійних формах життєдіяльності.

Аналіз і врахування останнього дають підстави зробити висновок, що ефективне формування навичок здорового способу життя неможливо здійснити, якщо навчально-виховний процес закладів позашкільної освіти не буде побудований на різноманітних як традиційний, так і інтерактивних формах, методах, засобах та методиках здійснення спортивно-краєзнавчої роботи учнів основної школи, оскільки саме їх поєднання в єдиний освітній, виховний і розвивальний процес дасть змогу зростаючій особистості у творчій, а головне, комфортній атмосфері реалізувати свої інтереси, потреби і бажання та розкрити всі сторони внутрішнього творчого потенціалу.

Можемо констатувати, що ефективна реалізація методики формування здорового способу життя учнів у процесі спортивно-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти може бути забезпечена лише за логічної єдності, системності, наступності і практичної спрямованості навчально-виховного змісту форм, методів і засобів її здійснення в цілому, так і кожного зі структурних складових зокрема.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Сивохоп Я. М. Формування навичок здорового способу життя учнівської молоді в умовах позашкільних навчальних закладів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: УНУ, 2011. № 21. С. 178–180.
3. Syvokhop Y. Characteristics of value attitude towards health and health and healthy lifestyle among students of 6-9 grades in conditions of the after-school educational institutions. *Dyskurs Pedagogiczny. Jakość życia w wymiarze psychologicznym, zdrowotnym i sprawnościowym*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. Ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. 2015. №15. С. 77–88.
4. Yaroslav Syvokhop. Development of behavior norms that determine the formation of the healthy lifestyle of adolescents in afterchool educational institutions of the Transcarpathian region. *Economic and Social-Focused Issues of Modern World* (ISBN 978-80-89654-48-2) Bratislava, 2018. - С.146-151

Синиця Дмитро,

викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

Фокін Олександр,

викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Основним завданням професійно-технічної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства є досягнення нової якості підготовки фахівців освіти – якості, що відповідає вимогам, які висуваються до особистості сучасними швидко змінними соціально-економічними умовами.

Ці вимоги полягають у досягненні випускниками навчального закладу системи універсальних ключових компетентностей, що дозволяють реалізувати себе в умовах інформаційного суспільства.

Компетентнісний підхід на перше місце ставить не інформованість того, хто навчається, а вміння вирішувати проблеми, що виникають під час пізнання та пояснення явищ дійсності при засвоєнні сучасної техніки і технології, у взаємовідносинах людей, у етичних нормах, при оцінці власних вчинків, у практичному житті при виконанні соціальної ролі громадянина.

Формування компетенцій – це не зміна змісту, це зміна засобу, зміна технологій, а зміна технологій – це зміна обставин, у яких знання і вміння формуються.

Компетентність – це здатність діяти на основі отриманих знань. На відміну від знань, умінь і навичок (передбачають дії по аналогії зі зразком), компетентність передбачає досвід самостійної діяльності на основі універсальних знань [1, с. 59].

Сучасний інженер-педагог повинен добре орієнтуватися у великій кількості педагогічних технологій, виробляти власну стратегію професійної діяльності, правильно оцінювати свої можливості. Досягнути високого професіоналізму, продуктивності праці в наш час неможливо без застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), використання яких у вищій школі ретельно досліджувалось вітчизняними та зарубіжними вченими. Так, комп'ютеризацією навчального процесу займалися Б. Гершунський, М. Гончаренко, В. Гуревич, В. Дровозюк, О. Єршов, Ю. Жук, І. Забара, Г. Козлакова, В. Ключко, М. Левшин, Ю. Машбиць, Т. Олійник, В. Сидоренко, Н. Тверезовська, О. Торубара, Т. Чепрасов, В. Шавальова; основи програмованого навчання розробляли В. Безпалько, П. Гальперін, Т. Ільїна, Н. Тализіна; психолого-педагогічні особливості використання комп'ютера у навчальному процесі, принципи та прийоми навчання аналізували Р. Вільямс і К. Маклін; проблеми формування комп'ютерної грамотності й інформаційної культури педагога досліджували Н. Апатова, Л. Бабенко, М. Близнюк, Ю. Дорошенко, Й. Ривкінд; питанням інформатизації навчання інженерів-педагогів займалися Т. Волкова, Є. Громов, А. Патокін, Є. Ручаєвська, Г. Сажко та ін.

Формування фахових компетенцій інженера-педагога – багатогранний процес, одним з аспектів якого є використання інформаційно-комунікаційних технологій в педагогічній системі, що здійснюється в рамках навчання за фахом як підсистема даного процесу.

Дослідниця Л. Комісарова відстоює думку, що в першу чергу у професійно-технічній освіті треба відійти від стереотипів. А для цього необхідно формувати технологічну культуру майстрів виробничого навчання. Адже висококваліфікованого робітника може підготувати лише досвідчений майстер. Мова йде не тільки про те, щоб майстер виробничого навчання вмів методично грамотно викладати, а також був професіоналом високого рівня. Майстерність

визначається вміннями систематизувати, планувати професійну педагогічну діяльність, визначати для себе, якою повинна бути послідовність педагогічних дій [2, с. 30].

Значну увагу впровадженню інновацій у навчальний процес ПТНЗ приділяє у своїх дослідженнях В. Радкевич. Як зазначає дослідниця, поряд з високим рівнем дидактичної компетентності для педагогів професійної школи не менш важливою є наявність педагогічної майстерності, що ґрунтується на володінні педагогічними технологіями і педагогічною технікою спрямування теоретичних знань у професійно-практичну сферу діяльності. Отже, майстер виробничого навчання повинен володіти й розвивати в собі такі професійно значущі якості, як системне мислення, здатність до рефлексії, технологічну культуру, готовність до професійно-особистісного зростання, самоорганізації та самореалізації, особистісна, соціальна та спеціальна компетентності та ін. [3].

Підготовка майбутніх майстрів виробничого навчання до інноваційної педагогічної діяльності є об'єктивним процесом їхньої цілеспрямованої підготовки до створення, апробації, впровадження і розповсюдження педагогічних інновацій.

Інноваційна компетентність майбутніх майстрів виробничого навчання розглядається як складова загальної професійної компетентності та необхідна умова формування предметних компетентностей, зміст якої зумовлюється особливостями інноваційної діяльності, її суспільною значимістю, творчим характером та спрямованістю на неперервне творення нового, розвиток особистісного й професійного потенціалу педагога.

Список використаних джерел:

1. Тархан Л.З. Компетентностный подход в обучении инженера-педагога. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Харків: УІПА, 2005. Вип. 10. С. 58–63
2. Комісарова Л. Формування технологічної культури майстрів виробничого навчання. *Професійно-технічна освіта*, 2006. №1. С. 30-32.
3. Радкевич В. Дослідницькі засади діяльності педагога професійної школи. *Професійно-технічна освіта*, 2006. №4. С. 5-7.

Солонець Олена Миколаївна,

учитель початкових класів

Лебединської ЗОШ I-III ст. №3 Лебединської міської ради Сумської області

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглянуто теоретичні питання щодо професійної компетентності вчителя початкових класів. Акцентовується увага на критеріях професійної компетентності.

Ключові слова: учитель початкових класів, особистісно-професійна компетентність, критерії професійної компетентності, самоосвіта.

Щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителю треба ввібрати в себе море світла, ні на хвилю не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань.

В. Сухомлинський

В українському суспільстві на сьогодні найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. Успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників

освітньої сфери, бо саме від професійної компетентності вчителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів.

Тому вдосконалення рівня професійної компетентності вчителів – один із основних напрямів реформування сучасної системи освіти [1, с. 112].

Продиктований потребами сьогоднішнього дня високий рівень вимог до освіти учнів початкових класів може бути реалізований тільки тоді, коли вчитель початкової школи буде високопрофесійним, компетентним фахівцем у своїй області. Такий фахівець повинен не лише сам мати фундаментальну освітню підготовку, а й володіти професійними знаннями та вміннями, що відповідають рівню сучасної психолого-педагогічної науки. Він повинен усвідомлювати цілі і значення своєї професійної праці в цілісній системі безперервної освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку школярів, опановувати нові психолого-педагогічні вимоги до педагогічного процесу й нові педагогічні технології. Це означає, що сучасний учитель початкових класів – творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності [5, с. 31].

Можна виділити п'ять критеріїв професійної компетентності вчителя початкових класів.

1. Загальнокультурний критерій

Фахівцеві в області освітньої діяльності потрібна хороша загальна освіта, він повинен мати широкі й глибокі знання в різноманітних областях. Таким чином, виділяють три показники професійної компетентності вчителя за загальнокультурним критерієм: загальний кругозір; інформованість у сфері культурних новинок; культура мовлення.

2. Загальнопрофесійний критерій

Успішне навчання в початковій школі можливе тільки в тому випадку, якщо вчитель повно і глибоко володіє змістом навчальних предметів на рівні сучасної науки, а також якщо цей зміст відібраний учителем у чіткій відповідності з поставленою метою. Показниками педагогічної компетентності вчителя за загальнопрофесійним критерієм можна вважати: володіння змістом навчальних дисциплін; володіння сучасними теоріями й технологіями навчання та виховання; знання й реальне врахування чинників, що забезпечують успішність педагогічної діяльності.

3. Комунікативний критерій

Центральною складовою педагогічної діяльності є спеціально організоване спілкування. Інтерес до світу дитинства, потреба в спілкуванні з дітьми є необхідною передумовою професійного самовизначення вчителя. Ця потреба часто проявляється в прагненні бути наставником малюків, передавати їм необхідний інтелектуальний і моральний досвід, у бажанні опікати і піклуватися про них. Адже дитина молодшого шкільного віку ще не завжди самостійна і самодостатня. Часто вчитель вимушений виступати в ролі «мами», яка завжди прийде на допомогу в скрутну хвилину, підтримає розгубленого малюка, підкаже, як діяти в тій або іншій ситуації.

4. Особистісний критерій

Для успішної праці педагогові необхідно володіти безліччю різноманітних особистісних ознак і якостей. Можна згрупувати професійно значущі якості педагога за трьома напрямками: професійна спрямованість особистості: особистісна зрілість і відповідальність, професійні ідеали, відданість обраній професії; наявність специфічних професійних ознак: організованість, ініціативність, вимогливість, справедливість, гнучкість, інтелектуальна активність, креативність; наявність специфічних психофізіологічних властивостей: стійкість нервової системи, високий емоційно-вольовий тонус, хороша працездатність і витривалість до психоемоційних навантажень.

5. Критерій саморозвитку й самоосвіти

Професійний педагогічний потенціал вчителя не може бути сформований одного разу і назавжди. Професійне вдосконалення в процесі накопичення досвіду практичної діяльності має здійснюватися на основі критичного і вимогливого ставлення педагога до себе і до своєї роботи. Постійне особистісне і професійне зростання в ідеалі виступає як невід'ємна риса професіоналізму вчителя. Показниками професійної компетентності вчителя початкових класів за критерієм саморозвитку і самоосвіти можна вважати: самокритичність, вимогливість до себе; потреба в оновленні теоретичного і практичного досвіду педагогічної діяльності; дослідницький стиль діяльності.

Представлені критерії оцінки професійної компетентності вчителя початкових класів є основою аналізу їх педагогічного професіоналізму. Ці критерії не пропонуються, як повні та усталені. Вони можуть стати основою для розробки показників зручної й доступної діагностики професійної компетентності вчителя початкових класів за кожним з виділених критеріїв [2].

Самоосвіта вчителя є важливою формою підвищення професійної педагогічної компетентності. Вона полягає в удосконаленні знань, узагальненні педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Уміла організація самоосвітньої діяльності дає можливість постійно удосконалювати власну професійну майстерність. Як наслідок, формується авторитет вчителя початкових класів серед учнів, батьків, колег. Таким чином, творчо працюючий педагог сам створює свій імідж.

Як правило, бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятою моделлю вчителя-майстра.

Модель учителя-майстра [4]

<p>Професійність:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Знання предмета діяльності (учитель повинен вільно і гнучко оперувати інформацією, бачити зв'язок в складній структурі доказів, уміти легко подавати учням знання і націлювати їх на оволодіння ними); – Любов до дітей (віра в потенційні можливості учнів); – Розумна вимогливість (дисциплінує учня); – Педагогічний такт (створення толерантних стосунків); – Педагогічне передбачення (уміння визначити можливі утруднення); – Інноваційність науково-педагогічного мислення 	<p>Особисті якості:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень соціальної відповідальності; – Прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане з зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів); – Духовна культура, справжня інтелегентність; – Гуманність, оптимізм, почуття гумору; – Критичність і самокритичність; – Креативність мислення
<p>Компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Інтелектуальна компетентність (наукові знання); – Психологічна компетентність; – Управлінська компетентність (базові вміння); – Мотиваційна компетентність; – Проективна компетентність; – Методична компетентність 	<p>Творчі якості:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Креативність (здібність виробляти нові ідеї); – Інтуїція (виявлення суттєвості); – Дивергентність (здатність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми); – Оригінальність (наявність творчої уяви до підходу); – Асоціативність (вміння проводити аналогію)

Професійний педагогічний потенціал вчителя не може бути сформований одного разу і назавжди, а набувається на основі критичного і вимогливого ставлення педагога до себе і до своєї роботи. І тому постійне професійне зростання в ідеалі виступає як невід'ємна риса професіоналізму вчителя, тому особистісно-професійна компетентність – це мистецтво, яке повинно постійно удосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [URL:http://tme.umo.edu.ua](http://tme.umo.edu.ua).
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5-ти т. Київ, 1978. 218 с.
4. Петрікова Н. І. Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти [URL:http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011](http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011)
5. Федченко О. Професійна компетентність педагога початкової школи. *Методист*. 2012. № 8. С. 30-35.

Соляник Роман Борисович,

учитель Косівщинського закладу ЗСО імені Лесі Українки
Сумського району

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИМ ВПРАВАМ

Якщо хочеш бути сильним – бігай, якщо хочеш бути красивим – бігай, якщо хочеш бути розумним – бігай!
Із запису на скелі у Стародавній Греції

Легка атлетика – один із найстаріших видів спорту. В основу легкоатлетичних вправ покладені природні рухи людини: ходьба, біг, стрибки, метання. Основною метою процесу навчання легкої атлетики є оволодіння технікою виконання вправ, зокрема оволодіння технікою виконання основних легкоатлетичних рухів. Тому основними способами вивчення техніки є спеціальні та підвідні вправи.

Для оптимізації процесу освоєння техніки виконання доцільніше дотримуватися такої послідовності:

Оволодіння правильним вихідним положенням → визначення основних частин тіла задіяних у виконанні вправи → уточнення напрямку рухів → виконання вправи з наростаючою силою.

Ця послідовність вивчення рухів надає легкоатлетам можливість ставити конкретні завдання, використовуючи при цьому необхідні методи і способи, і зумовлює таку схему навчання легкоатлетичним вправам:

- 1) сформулювати в учнів чітке уявлення про техніку легкоатлетичної вправи, що виконується;
- 2) навчити основних елементів техніки певного виду легкої атлетики (відштовхування - у бігу та стрибках, фінального зусилля-у метаннях);
- 3) навчити окремих елементів техніки в їх сукупності при виконанні конкретного завдання (ритму останніх кроків із відштовхуванням - у стрибкових вправах, ритму кидкових кроків у поєднанні з обгоном та фінального зусилля-в метаннях, тощо);
- 4) навчити техніки цілісного полегшеного виконання вправи (метання полегшених снарядів, зміни вихідних положень тощо);

5) навчити техніки виконання легкоатлетичної вправи в умовах змагань.

На цій стадії навчання учням потрібно визначити найвигідніше розміщення стартових колодок, довжину і частоту бігових кроків при бігові на короткі дистанції і зупинитись на одному з двох варіантів розбігу – у стрибках у довжину, спробі переходу через планку – у стрибках у висоту й швидкості розбігу на початковій стадії в метаннях.

Відомо, що раніше надбані навички сприяють успішному освоєнню техніки різних видів легкої атлетики. Так, оволодіння технікою бігу на середні дистанції зумовлюватиме більш швидке освоєння техніки бігу на короткі дистанції та розбігу в стрибках у висоту, а згодом – у довжину.

Послідовність передбачає також навчання техніки метання малого м'яча, гранати та списа, які базуються на загальній координаційній основі. Допускається, з метою урізноманітнення тренувань, після метання гранати вивчати техніку штовхання ядра, оскільки в цих видах увага акцентується на збільшенні швидкості в напрямку метання.

Послідовність у навчанні техніки легкоатлетичних вправ має бути такою:

1) *біг: біг на середні та довгі дистанції → біг на короткі дистанції → естафетний біг → бар'єрний біг → бар'єрний біг із перешкодами;*

2) *стрибки: стрибки у висоту → стрибки в довжину → потрійний стрибок → стрибок із жердиною;*

3) *метання: метання малого м'яча → метання гранати → штовхання ядра.*

Легка атлетика об'єднує більшість загальнодоступних вправ, що супроводжують людину у повсякденному житті, й тому є одним із найбільш масових видів спорту. Заняття з легкої атлетики мають оздоровче значення: позитивно впливають на розвиток усіх органів і систем людського організму. Таким чином, за допомогою легкоатлетичних вправ, за умови їх регулярного виконання, повністю вирішується завдання гармонійного фізичного розвитку школярів усіх вікових груп.

При розробці комплексів легкоатлетичних вправ у школі необхідно враховувати вікові особливості розвитку організму дитини, беручи до уваги відмінності цього розвитку у хлопців та дівчат.

У молодшому шкільному віці (6-9 років) потрібно звернути особливу увагу на забезпечення правильного формування скелета, зміцнення м'язової системи, попередження порушення постави учнів. Не слід виконувати вправи з великим навантаженням, рекомендується виключати із уроків фізичної культури вправи з елементами стрибків на тверде покриття.

При розробці уроків для середнього шкільного віку (10-14 років) слід уникати одноманітних вправ, які сприяють однобічному розвитку м'язових груп. Тому вже з перших занять легкою атлетикою потрібно слідкувати за правильною поставою учнів під час бігу та стрибків.

У старшому шкільному віці (15-16 років) завершується формування основних логічних процесів; процеси сприйняття, уваги, мислення набувають більш організованого характеру. Юнаки і дівчата оволодівають раціональними способами виконання складних фізичних вправ. Тому перед учнями треба ставити більш складні завдання, пов'язані з розумовою і фізичною діяльністю.

У процесі навчання легкоатлетичним вправам потрібно дотримуватися послідовності. Для оптимізації процесу освоєння техніки виконання доцільніше дотримуватися такої послідовності:

1) *оволодіння правильним вихідним положенням;*

2) *визначення основних частин тіла, задіяних у виконанні вправи;*

3) *уточнення напрямків рухів;*

4) *виконання вправ з незначною швидкістю; виконання вправ з наростаючою силою.*

Методичні принципи, які треба використовувати під час уроків з легкої атлетики: свідомості й активності; наочності; доступності; систематичності й послідовності; міцності.

За технікою виконання легкоатлетичні вправи поділяються на: циклічні (біг, спортивна ходьба) і змішані (стрибки, метання).

Техніка швидкісно-силових вправ спрямована на розвиток інтенсивності силових рухів в основній фазі. Тому треба звертати основну увагу на правильність виконання відштовхування у стрибках і фінішного зусилля у метаннях.

Техніка вправ на витривалість спрямована на економізацію енергії та підвищення ефективності робочих зусиль. Тому при навчанні виконанню вправ пов'язаних з витривалістю слід навчити правильному і рівномірному розподіленню сил на протязі виконання всієї вправи.

Біг є природним способом пересування людини у просторі. Під час бігу задіяні майже всі м'язи тіла, що сприяє посиленню обміну речовин, роботи серцево-судинної, дихальної та інших систем організму. Тому протягом усього періоду навчання у школі біг повинен посідати основне місце серед інших способів фізичного виховання. Вивчення техніки й методики навчання бігових видів легкої атлетики в школі пропонується в такій послідовності:

- 1) біг на середні та довгі дистанції;
- 2) кроси;
- 3) біг на короткі дистанції;
- 4) естафетний біг.

Стрибки – це природний спосіб долання перешкод, який характеризується максимальним короткочасним нервово м'язовим зусиллям. Стрибкові вправи сприяють зміцненню м'язів ніг, розвивають такі здібності організму, як сила, швидкість, гнучкість. На уроках фізичної культури стрибки стають руховою основою створення навичку відштовхування вгору, необхідного для багатьох інших вправ. Слід також нагадати про важливість стрибкових вправ для розвитку вестибулярного апарату та координації рухів у польоті.

Важливим видом легкої атлетики є метання. Усі види метань підпорядковуються законам механіки, а результат у них залежить від початкової швидкості, кута вильоту й опору повітря. Тому під час навчання метанню слід особливу увагу звертати на техніку виконання цієї вправи.

Під час навчання легкоатлетичним вправам, особливо у молодшому і середньому шкільному віці, слід широко використовувати різноманітні рухливі ігри та естафети для оптимізації процесу навчання.

Основним завданням учителя для досягнення ефективності і результативності в навчанні легкоатлетичним вправам, є використання різноманітних і цільових вправ, рухливих та спортивних ігор, мультимедійного обладнання, інноваційних методів навчання, заохочення дітей до занять легкою атлетикою не тільки на уроках фізичної культури, а й у позаурочний час, вдома, а також в спортивних гуртках та секціях, адже легка атлетика є самим доступним і дуже корисним видом спорту.

Список використаних джерел:

1. Присяжнюк Д.С., Дуб І.М. Загально-підготовчі, спеціальні і підвідні вправи в легкій атлетиці. Вінниця: Друк. лаб. ВДПУ, 2001.
2. Подружись с «королевой спорта»: Кн. для уч-ся. 2-е изд. Москва: Просвещение, 1991.
3. Легкая атлетика: Учебн. для студ. пед. інст. / под. ред. А.И.Макарова. Москва: Просвещение, 1987.
4. Фізична культура: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 кл. Харків: Видавництво «Ранок», 2006.

5. Фізична культура: Підручник для 5 кл. загальноосв. навч. закл. / В.М. Єрмолова, Л.І. Іванова, С.І. Опирайло та ін. Київ: Просвіта, 2005.

Сотник Юлія Єгорівна,

вихователь

Степанівського ЗДО «Жайворонок» Сумського району

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкриті ефективні шляхи, практичні форми та прийоми роботи з дітьми дошкільного віку в художньо-естетичному розвитку та вихованні, використовуючи педагогічну спадщину В.О.Сухомлинського в умовах діяльності дошкільного закладу. Залучення дошкільників до художньо-естетичної діяльності.

Ключові слова: педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського, художньо-естетичне виховання, дитина дошкільного віку, твори мудрого вчителя.

Художньо-естетичне виховання дитини дошкільного віку має велике значення для становлення та розвитку особистості. Дорослі і діти постійно зіштовхуються з художніми та естетичними явищами. У сфері духовного життя, повсякденної праці, спілкування з мистецтвом і природою, у побуті, у міжособистісному спілкуванні – скрізь прекрасне і потворне, трагічне і комічне відіграють істотну роль. Краса доставляє насолоду і задоволення, стимулює трудову активність, робить приємними зустрічі з людьми. Потворне відштовхує. Трагічне вчить співчуття. Комічне допомагає боротися з недоліками. Художньо-естетичне виховання забезпечує ефективність педагогічного процесу та сприяє всебічному розвитку дошкільників.

Проблема художньо – естетичного виховання підростаючого покоління знайшла широке обґрунтування в Національній освіті України XXI століття. Різноманітні аспекти художньо – естетичного виховання особистості розкрито в працях Б.М.Неменського, Б.Т.Лихачова, К.Д.Ушинського, С.Ф.Русової, В.М.Кардашова, Н.В.Кудикіної, Ю.І.Рубіної, В.О.Сухомлинського та багатьох інших. Спільною є думка науковців про те, що художньо – естетичне виховання дітей відбувається шляхом їхнього залучення до світу мистецтва в різноманітних видах художньо – творчої діяльності. І саме дошкільний вік є найбільш сприятливим до такого залучення, оскільки саме в цьому віці закладаються всі основи всього майбутнього розвитку людства.

Важливий вклад у теорію та практику естетичного виховання внесено В.О. Сухомлинським. Педагогічна спадщина Сухомлинського багатоаспектна, її пронизує проблема проектування людини, яка ґрунтується на ідеї всебічного розвитку особистості. Всі сторони виховання (розумове, моральне, естетичне, трудове, фізичне) він розглядає у єдності , вважаючи, що при упущенні чогось одного не розв'яжеться жодне виховне завдання. Саме тому ідеї видатного українського педагога актуальні сьогодні. Звернення до педагогічної спадщини В.Сухомлинського, розгляд його педагогічної системи, наявність наукових шкіл та їх активна діяльність як наукова, так і просвітницька, свідчать про плідність та перспективність цього напрямку досліджень не лише в структурі історико-педагогічної науки, а й значущість для розв'язання актуальних проблем сучасної освітньої та виховної практики.

Аналіз сучасної педагогічної практики естетичного виховання дітей дошкільного віку дозволяє зробити висновок про те, що спадщина В.О. Сухомлинського не використовується повною мірою.

Зважаючи на вищесказане, **мета статті** – розглянути можливості використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського в художньо-естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

Час розставляє все на свої місця, кожному дає відповідну історичну оцінку. І саме сьогодні праці великого педагога В.О.Сухомлинського вивчаються не лише на Україні, а й за кордоном. До його мудрих порад та настанов прислухаються всі, кому не байдуже нашої країни, тобто діти. І саме ідеї, думки, напрацювання, велика творча спадщина та система роботи видатного педагога допомагають формувати дошкільника як повноцінну особистість: розкриття її здібностей, розвитку її інтелекту та креативності, формуванню її духовності та соціальної компетентності. В.О.Сухомлинський радить спершу навчити дитину вмінню радіти красі життя у всій його розмаїтості, для чого потрібні постійні вправлення, які істотно збагатили б її внутрішній духовний досвід. Феномен « краса » ПЕДАГОГ розглядав як результат художньо – естетичного виховання особистості, тобто особливого її ставлення до світу, в якому вона функціонує діяльнісно, передусім як суб'єкт праці, пізнання, гри, спілкування.

Використовуючи спадщину В.О.Сухомлинського у вихователів є можливість широко розкрити проблему художньо – естетичного виховання підростаючого покоління. Адже саме естетична діяльність є одним із найулюбленіших занять дошкільників, бо саме у цьому виді діяльності діти виявляють високу зацікавленість, і що важливо невелику стомлюваність.

Для реалізації цього напрямку педагоги дуже широко можуть використовувати художні твори мудрого вчителя. В його педагогічній спадщині понад 1500 казок та оповідань для дітей. Це такі як: «Осінь принесла золоті стрічки», «Зайчик і горобина», «Іменний обід», «Важко бути людиною», «Сива волосина», «Пурпурова квітка», «Ледача подушка», «Суниця для Наталі», «Велике й мале», «Два метелики», «Лялька під дощем», «Камінь» та інші. Вони хоч коротенькі, але повчальні, мають дуже глибокий зміст і доступні дітям для сприйняття. Добре було б систематично розповідати дітям ці казки, оповідання, а потім давати дошкільникам можливість відобразити все почуте за допомогою різних видів образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікація, робота з природним та допоміжним матеріалом.

Такий вид діяльності педагога і вихованців сприяє розвитку зв'язного мовлення дітей, володінню ними різних технічних способів та прийомів, удосконаленню розвитку дрібної моторики рук, що в подальшому буде сприяти освоєнню дітьми письма, вихованню в дітей таких необхідних для життя моральних якостей як, ввічливість, добро, дружба, лагідність, людяність, милосердя, жити за законами краси. Таку роботу з використанням педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського можна запропонувати і батькам. Як підсумок цього виду діяльності потрібно влаштовувати виставки як дитячих робіт, так і спільних робіт з батьками на різну тематику.

Запропонована форма роботи буде сприяти тісній співпраці батьків із дошкільним закладом у розвитку індивідуальних художньо-творчих здібностей дітей, а також принесуть дітям велику радість, позитивні емоції як у дитячому садку, так і в сім'ї. В сучасній педагогічній практиці є актуальною можливість використовувати естетичний комплекс ідей В.О.Сухомлинського, який полягає в інтеграції виховних впливів дітей природою.

Проведення системи занять під Голубим Небом, безпосередні спостереження за явищами природи, експериментально-дослідницька діяльність допомагають дітям глибше відчувати й краще побачити красу живої природи, поглибити естетичні почуття й переживання від її милування. Естетичні комплекси допомагають наочно продемонструвати дітям особливості процесу художньої творчості, показати, як глибокі естетичні почуття й переживання, викликані сприйманням краси світу, пробуджують творчу струну в душі митців і виливаються у музику, поезію, малярство, тощо.

Саме в такий спосіб В.О. Сухомлинський збуджував творчу струну в душах маленьких вихованців. Юні художники – творці склали цікаві казки, оповідання, розповіді, вірші, пісні, драматизували літературні твори, малювали, ліпили, робили апікації. Наприклад: спостереження за красою беріз в осінньому вбранні. Можна з цього спостереження провести такі форми роботи, як переказ оповідання «Золоті стрічки», рухливу гру «Хто перший обніме берізку», розглядання картин Т.Блонської «Берези», І.Левітана «Березовий гай», малювати або робити апікацію на тему: «Сон осінньої берези», «Хоровод осіннього листя».

Творча спадщина В.О. Сухомлинського переконує нас у різноманітності правильного спланування форм, методів та видів художньої діяльності дітей, а також при підготовці необхідного матеріалу. От наприклад: під час індивідуальних бесід з дітьми, з батьками доцільно і можливо на передодні їх проведення дорослому поцікавитися, чим би хотіла зайнятися завтра кожна дитина. Доцільно використати методичний прийом нагадування (яке чудове свято нещодавно було! Як красиво співали і танцювали діти! А хто не танцював на святі? А хто хотів би? Що вам запам'яталось? Хто хотів би розмалювати глиняні іграшки, тощо?) Такий підхід відновлює в пам'яті дітей художні враження, викликає прагнення творити прекрасне. Для того, щоб з'явилося бажання займатися художньою діяльністю, необхідно створити творчий настрій. Це досягається відповідним розташуванням меблів та стимулюючих матеріалів. Продуктивна діяльність в художній практиці – завжди творчість.

Надаючи дитині можливість поглиблено займатись художньо-естетичною діяльністю у взаємодії з однолітками та дорослими, ми вирішуємо не тільки завдання художнього виховання та освіти, а й розвиваємо інтелектуальний та творчий потенціал дитини, говорив великий вчитель Василь Олександрович Сухомлинський.

Висновки.

Особливе значення педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського набуває сьогодні за умов переосмислення установлених уявлень про деяке моральне та естетичне виховання підростаючого покоління.

Педагогічна спадщина педагога-новатора надзвичайно багатогранна та відповідає сучасним тенденціям дошкільної освіти, тому, що базується на принципах дитиноцентризму, особистісно-орієнтованому підході, спрямована на духовний, естетичний та моральний розвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Майборода В.К. Творча особистість вчителя у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Київ. Веселка, 1990. С.100–126.
2. Творча реалізація педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в системі художньо-естетичного виховання: Навч.-метод. посібник. Кіровоград: Вид-во КОІППО ім. В. Сухомлинського, 2008. 103с.
3. Тарапана Н.В. Проблеми естетичного розвитку особистості дітей дошкільного віку у творчій спадщині В.О.Сухомлинського: Навч.-метод. посібник. Кіровоград, 2003. 99с.
4. Калініченко Н.В. Сухомлинський про роль естетичної творчості у ставленні особистості. // Початкова школа – 2008. №10 с.15-23.
5. <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v-dnz/xudozhno-estetichnij-rozvitok/>
6. <https://www.cuspu.edu.ua/ua/conf-2017-09/sektsiia-4/6922-estetychne-vykhovannya-molodshykh-shkolyariv-u-pedahohichnij-spadshchyni-v-o-sukhomlynskoho>
7. <http://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/gvozdjak.PDF>

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕТОДИСТА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: З ІСТОРІЇ ПИТАННЯ

У нових соціально-економічних умовах розбудови національної системи освіти України більшість закладів позашкільної освіти прагнуть працювати в режимі інноваційного розвитку, зміни принципів і підходів, підвищення результативності нововведень. Сьогодні, як ніколи, актуальним залишається питання підбору кадрів для системи позашкільної освіти, які необхідно не тільки знайти, а й вивчити та навчити працювати. У свою чергу створення умов для розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти потребує не тільки врахування сучасних освітніх тенденцій, але й збереження тих здобутків педагогічної науки і практики, які були напрацьовані впродовж тривалого часу.

Проблема становлення й розвитку системи позашкільної освіти стала предметом наукових досліджень В. Є. Береки, О. В. Биковської, В. В. Вербицького, Б. С. Кобзар, О. В. Литовченко, Г. П. Пустовіта, Т. І. Суценок, Л. В. Тихенко, Н. Ф. Харінко, Т. Д. Цвірової, ін. Історичні засади розвитку та становлення методичної роботи в закладах освіти відображено в працях Т. В. Ільїної, Н. Г. Корневої.

Аналіз історичного досвіду свідчить, що проблема забезпечення кваліфікованими кадрами закладів позашкільної освіти була завжди актуальною. Пов'язано це з тим, що навчально-виховний процес у цих закладах передбачав охоплення різних галузей знань і практичної діяльності, які виходили за межі уроку, підручника чи навчального плану школи, що, в свою чергу, підвищувало вимоги до педагогічних працівників зазначених закладів.

Зокрема у 50-60-х рр. ХХ століття особливості функціонування і кадрового забезпечення позашкільної освіти зумовлювали потребу розроблення нової системи підготовки педагогічних кадрів для закладів позашкільної освіти.

Варто зазначити, що на той час педагогічними колективами закладів позашкільної освіти паралельно з навчально-виховною роботою активно проводилась навчально-тренувальна, організаційно-масова та інформаційно-методична робота як безпосередньо в самому колективі, так і в регіоні.

Зокрема інформаційно-методична робота сприяла вдосконаленню самого навчально-виховного процесу, програмно-методичному оновленню, запровадженню нових форм і методів діяльності, підвищенню майстерності педагогічних працівників тощо. Опікувалися цією роботою методисти закладу позашкільної освіти.

Аналіз архівних джерел засвідчив, що в районних будинках, центрах дитячої творчості, станціях (центрах) туризму, юних техніків, натуралістів у штаті працювало від 1 до 3 методистів [3, арк. 43]. У зв'язку з цим функціональні обов'язки цієї категорії педагогічних працівників були значно більші ніж посадові. Зокрема до сфери діяльності методиста закладу позашкільної освіти входило:

- методичне забезпечення навчально-виховного процесу в творчих об'єднаннях учнів;
- керівництво підвищенням теоретичного рівня і вдосконалення професійної майстерності педагогів;
- консультування, підготовка та видання методичних рекомендацій, розробок;

- проведення масових навчально-методичних заходів (конкурсів, оглядів з гуртківцями, семінарів, нарад з педагогами);
- науково-методичний супровід пошукової та дослідницько-експериментальної діяльності педагогів і вихованців. Робота з обдарованими дітьми;
- здійснення моніторингу якості та результативності діяльності закладу позашкільної освіти;
- узагальнення та подання звітних інформацій до різних інстанцій;
- поповнення закладу науково-методичною літературою, наочністю тощо;
- організація безпеки життєдіяльності гуртківців – учасників навчально-виховного процесу, дотримання вимог з охорони праці;
- налагодження співпраці з батьками, громадськістю, творчими спілками, вищими навчальними закладами тощо;
- участь у роботі атестаційної комісії;
- упровадження педагогічних інновацій у діяльність закладу.

Крім цього методист, як правило, мав педагогічне навантаження у закладі, здійснював керівництво гуртком, тобто працював з дитячим колективом.

З огляду на функціональні обов'язки, до посади методист закладу позашкільної освіти висувався ряд вимог, зокрема він мав досконало володіти комунікативними та організаційними здібностями, методами науково-дослідної та експериментальної роботи; вміти розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності навчально-виховної роботи, створювати і працювати з творчими групами з розробки інноваційних соціально-педагогічних технологій, цільових комплексних та інших освітніх програм; запроваджувати ефективні форми навчально-виховної, суспільно-масової, просвітницької роботи; вивчати, узагальнювати та поширювати кращий педагогічний досвід з проблем планування та організації роботи гуртків, клубів, секцій, інших творчих об'єднань вихованців; розробляти власні методичні рекомендації, програми, посібники з проблем позашкільної освіти, підтримувати постійні зв'язки з методичними службами різних установ і педагогами-практиками інших типів навчальних закладів.

Для успішного виконання своїх посадових обов'язків методист мав бути вмілим організатором, оратором, аналітиком, психологом, високо компетентним фахівцем у своїй галузі, ерудитом в інших галузях знань. Також методист повинен був мати талант і природні здібності. Від нього вимагалися значні розумові, фізичні, часові та емоційно-вольові затрати. Методист мав бути творчою особистістю, оскільки підготувати майбутнього творчого фахівця могла лише творча особистість. Зокрема до критеріїв оцінки професійних якостей методиста обл-, рай-, міськЕНЦ (СЮН) було включено: творчість, новаторство, майстерність; професіоналізм; організованість, дисциплінованість, відповідальність; організаторські і комунікативні здібності, тактовність; працьовитість, наполегливість; діловитість, вимогливість; самооцінка, уважність, спостережливість; інтелект; хазяйновитість, економічність [1, с.24].

Відповідно методист закладу позашкільної освіти мав володіти певними знаннями:

- з основ методичної роботи і методики педагогічних досліджень;
- сучасних досягнень психолого-педагогічної, методичної науки і досвіду роботи педагогічних колективів інших закладів позашкільної освіти як свого регіону, так і за його межами;
- з проблем діяльності сучасних закладів позашкільної освіти, організації навчально-виховного процесу в них, розвитку позашкільної освіти в країні, регіоні та за їх межами;
- щодо потреб і вимог до створення системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

На особливу увагу заслуговували вміння методиста закладу позашкільної освіти вивчати та аналізувати роботу членів колективу, узагальнювати власний методико-педагогічний досвід і досвід своїх колег, проводити анкетування, тестування, статистичну обробку даних, описувати педагогічні факти або явища, готувати науково-методичні доповіді, реферати, рецензії на статті, книги тощо.

У своїй роботі методисти закладу позашкільної освіти використовували різноманітні форми й методи роботи. Найбільш популярними стали: методичні об'єднання, семінари, лекції, практикуми, науково-практичні, конференції, конкурси-захисти, консультації тощо [2. с. 84].

Важливу роль в організації інструктивно-методичної роботи закладів позашкільної освіти відіграла підготовка друкованої продукції з методики організації навчання й виховання дітей та учнівської молоді, розвитку їх творчих здібностей відповідно до уподобань, нахилів тощо, а також з узагальнення кращого досвіду позашкільної практики.

Організуючим центром методичної роботи з педагогічними працівниками закладів позашкільної освіти були методичні кабінети, що створювалися при кожному закладі.

До основних завдань методичного кабінету входило:

– надання допомоги педагогічним працівникам у підвищенні їх науково-методичного рівня та педагогічної майстерності;

– координація змісту, форм і методів самоосвіти та колективної роботи щодо підвищення кваліфікації кадрів з тим, щоб спрямувати їх на вирішення актуальних проблем навчання й виховання;

– пропаганда і впровадження сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, перспективного педагогічного досвіду, інноваційних технологій організації навчально-виховного процесу.

З цією метою в методичному кабінеті концентрувалися:

– основні законодавчі акти про освіту, зокрема про позашкільну освіту;

– основні директивні нормативно-правові документи про діяльність закладів позашкільної освіти;

– узагальнені матеріали перспективного педагогічного досвіду;

– педагогічна, науково-методична література, педагогічні, методичні журнали, газети, анкети, схеми, пам'ятки, плани, методичні рекомендації, програми, розробки занять тощо;

– документація методичних об'єднань (методичний паспорт, діагностична карта, плани роботи, мікродослідження з методичної проблеми над якою працює методичне об'єднання, програми, тексти виступів педагогічних працівників на засіданні методичного об'єднання, результативність роботи методичного об'єднання (наслідки конкурсів, фестивалів, виставок, олімпіад, змагань, відзнаки тощо);

– матеріали роботи творчих груп, шкіл передового досвіду інших динамічних груп;

– плани і графіки проведення методичних заходів з педагогічними працівниками.

Крім організації інформаційно-методичної роботи з педагогами, заклади позашкільної освіти відповідно до свого статусу (районного, міського, обласного підпорядкування) надавали інформаційно-методичну допомогу педагогічним колективам навчальних закладів різних типів регіону, молодіжним, дитячим організаціям і рухам, різним закладам, установам і організаціям. З цією метою в них створювалися:

– відділи інструктивно-методичної роботи;

– функціонували методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, клубів та інших

творчих об'єднань, що охоплювали педагогічних працівників певного професійного спрямування не тільки самого закладу, а й інших навчальних закладів району, міста, області;

– функціонували методичні ради, комісії, до складу яких входили педагогічні працівники цього закладу та висококваліфіковані спеціалісти - працівники інших закладів освіти, культури, техніки, науки тощо;

– створювалися відповідні підрозділи (лабораторії, кафедри тощо) для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за різними напрямками позашкільної освіти.

Отже, вибудована система інформаційно-методичної роботи в закладі позашкільної освіти сприяла підвищенню як навчально-методичної підготовки педагога-позашкільника, так і вдосконаленню його професійної компетентності. Планова і системна інформаційно-методична робота, відповідне методичне забезпечення, що забезпечувала методична служба, сприяло підвищенню ефективності навчально-виховного процесу в закладі, спонукало педагогів-позашкільників працювати цілеспрямовано, результативно та самостійно, розширювало можливості для всебічного розкриття та розвитку творчих здібностей вихованців.

Список використаних джерел:

1. Еколого-натуралістична творчість: інформаційно-методичний вісник / упор. О. Драган, С. Клименко Київ «Грайлик», 1997. 72 С.
2. Додаткова освіта з біології у сучасній школі: науково-методичний вісник / за заг. ред. В.Вербіцького. Київ: НЕНЦ, 2003. 252 С.
3. Держархів Сумської обласної ф. Р.-3600, оп. 1, спр. 52, 43 арк.

Тимошина Алла Вікторівна,

учитель музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво»
Конотопської СШ I-III ст. №9 Конотопської міської ради Сумської області

**ПЕДАГОГІЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

У статті розглянуто проблему використання педагогічних ігор як ефективного засобу формування комунікативних здібностей молодших школярів. Автор знайомить із загальною інформацією про комунікативні компетентності, розглядає поняття педагогічної гри, структуру її проведення та правила організації, пропонує теми та методику проведення педагогічних ігор для засвоєння діалектики спілкування під час уроків музичного мистецтва.

Ключові слова: педагогічна гра, комунікативна компетентність, музична комунікативна гра.

Яким є головне завдання модернізації освіти? Яка мета стоїть перед Новою Українською Школою? Основна мета – формування випускника школи з новими якісними характеристиками. Особистості, здатної самостійно розвиватися, самовдосконалюватися, творчо приймати рішення й практично реалізовувати отримані теоретичні знання та вміння, здатної до рефлексії та комунікації. Як зазначає Шедловська Н. В., саме «компетентісний підхід покликаний подолати прірву між освітою й вимогами життя» [5, с. 4].

Сучасні діти обмежені в спілкуванні; ігри, спільна діяльність з однолітками часто недоступні для молодших школярів. Частина першокласників з тих чи інших причин не відвідували дитячі садочки. Більшість молодших школярів не беруть участі в ігровій діяльності дворових колективів, тому не мають можливості набути досвіду спілкування з однолітками, лідерства та роботи в

команді, співпраці та взаємодопомоги. У посібнику для вчителя під редакцією А.Г. Асмолова вказується, що рівень розвитку реальної комунікативної компетентності школярів дуже різний, в цілому він далекий від бажаного. Це спонукає вважати цю сторону розвитку однією з пріоритетних, а не факультативних завдань шкільної освіти [2, с.117]. Проаналізувавши цю думку, робимо висновок, що перед початковою школою стоїть завдання розвитку комунікативних здібностей, формування навичок спілкування, розширення досвіду конструктивної взаємодії кожного молодшого школяра. Тому питанню формування комунікативної компетентності приділяється велика увага, що вказує на **актуальність** проблеми.

Мета статті – розглянути та проаналізувати проблему використання педагогічних ігор як ефективного засобу формування комунікативних здібностей молодших школярів.

Комунікативна компетентність – здатність особистості застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії та взаєморозуміння між людьми, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями [3].

Оволодіння комунікативною компетентністю – необхідна умова формування соціально активної особистості та головна умова особистісного розвитку й виховання дітей. Навички формуються в діяльності, а комунікативні навички формуються та удосконалюються в процесі спілкування.

Формування комунікативної компетенції – це навчання на основі спілкування, що відбувається в двох основних напрямках: у взаємодії з однолітками (однокласниками) і з учителем.

Музика з незапам'ятних часів є унікальним засобом комунікації, виховання та формування особистості. Працюючи над розвитком комунікативної компетенції у молодших школярів на уроках музичного мистецтва, можна виділити такі критерії сформованості комунікативних здібностей:

- потреба в спілкуванні;
- уміння користуватися вербальними та невербальними засобами спілкування;
- уміння домовлятися, знаходити спільне рішення;
- уміння переконувати та аргументувати свою пропозицію;
- розуміння відносності оцінок або підходів до вибору;
- здатність зберігати доброзичливе ставлення один до одного в ситуації конфлікту інтересів;
- урахування різних думок і вмінь, взаємоконтроль і взаємодопомога.

Гра – це найпотужніший засіб формування особистості, особливо у молодшому шкільному віці. Гра захоплює, створює атмосферу невимушеності та емоційного комфорту. Використовуючи гру, ми створюємо природну та зручну для дитини форму навчання. Граючись, діти навчаються. «**Педагогічна гра** має суттєву відмінність від ігор в цілому, вона має чітко поставлену мету навчання і відповідний їй педагогічний результат» [4, с. 24]. О. Газманова, Н. Ключева, Ю. Касаткіна, О. Запорожець, М. Лісіна у своїх працях доводять велику роль гри та ігрової діяльності в розвитку комунікативних здібностей. І. Агапова, М. Давидов, Н. Максимчук, Н. Соловійова обґрунтовують використання педагогічних ігор різного виду для розв'язання дидактичних завдань у початковій та середній школі. Т. Ладигенська, Н. Ладигенська, Н. Грудіцина, Л. Варзацька, Л. Шевцова, Г. Шелехова розглядають посилення тенденції використання ігор для формування комунікативних умінь. Давали високу оцінку навчально-педагогічним іграм як одному з методів активного навчання в своїх працях А. Вербицький, Л. Вишнякова, Р. Жуков, Д. Ельконін, Ю. Кравченко, В. Комаров, В. Платов, В. Рибальський та інші сучасні вчені, дослідники та педагоги-практики [4, с. 24].

Педагогічна гра здійснюється за такими напрямками: перед школярами ставиться дидактична мета у вигляді ігрової задачі; навчальний матеріал використовується як засіб навчальної діяльності та підкоряється правилам гри; виконання дидактичної задачі поєднується з результатом гри.

Обов'язкові правила організації педагогічної гри:

- добровільність участі;
- виключення порівняльних і змагальних моментів;
- позитивність оцінювання дій дітей;
- об'єднання в грі навчальної та ігрової діяльності;
- динамічність розвитку гри;
- спрямованість ігор на виховання позитивних рис особистості: доброзичливості, чуйності, комунікабельності, позитивних емоцій;
- варіативність гри, перехід за принципом від простого до складного.

Музичні комунікативні ігри – це ігри з використанням музики. Особливістю таких ігор є синтез розвитку мистецьких та комунікативних компетенцій. Як і будь-які комунікативні ігри, музичні спрямовані на вміння взаємодіяти з іншими дітьми чи дорослими, співпереживати партнерам по спілкуванню, позитивно ставиться до однолітків, уміти володіти своїми почуттями. Крім того, використовуючи музичні комунікативні ігри, педагог вирішує завдання, пов'язані з музичним розвитком школярів. А саме:

- залучення дитини до музичного мистецтва;
- виховання інтересу й любові до музики;
- розвиток емоційної сфери;
- розвиток уваги, пам'яті, мислення, творчих здібностей;
- розвиток музичних здібностей дітей (почуття ритму, відчуття ладу, тембровий слух, звуковисотність тощо).

Розглянемо приклади таких педагогічних ігор, призначених для молодших школярів.

Гра «Музичний футбол»

Цю гру зручно проводити як підсумкову, в кінці чверті або семестру.

Мета: узагальнення знань, розвиток навичок формулювання запитань, розвиток комунікативних здібностей.

Обладнання: м'яч, табло.

Методика проведення гри. Клас об'єднується у дві команди. Кожна готує запитання команді-супернику. У кожній команді є найсильніший учень – воротар. Він сидить окремо від команди та відбиває «м'яч-питання», якщо на нього не відповіла його команда. Є нападник – це учень, який ставить питання і кидає м'яч команді суперників. У випадку, якщо ні команда, ні воротар цієї команди не відповіли на запитання суперників, вони отримують «гол».

Гра «Рондо» (авторська)

Цю гру зручно проводити як підсумкову.

Мета: узагальнити знання отримані протягом чверті, семестру. Розвивати комунікативні здібності.

Методика проведення гри. Учні об'єднуються в 4-6 команд по 4-5 осіб (бажана однакова кількість дітей в командах, якщо в команді менше на одного учасника, хтось до дошки виходить двічі). На перше питання сідають біля дошки перші представники команди (по одному від команди). Озвучується перше питання (кожне питання з 4 варіантами відповідей). Кожен представник від кожної команди відповідає на поставлене питання. Якщо представник команди не

відповів, він вибуває з гри, а на його місце сідає наступний член команди. Оголошується друге питання тощо. Коли всі члени команди «побували» біля дошки та не відповіли на питання, команда вибуває зі змагань. Команда, представник якої доходить до фіналу, отримує 11 балів.

Якщо гра не закінчилася, а вибули всі команди, учитель дає другий шанс всім командам, але знижує фінальний бал до 10. І знову біля дошки сідають представники від кожної команди та все починається з початку.

Гра «Знайди музичний інструмент» (авторська)

Гру можна використовувати в якості релаксації під час уроку.

Мета: розвивати вміння визначати на слух тембри музичних інструментів, розвивати комунікативні здібності.

Методика проведення гри. Діти стають у коло із заплющеними очима спинами до центру. Кожній дитині учитель роздає дитячий шумовий музичний інструмент. Учитель дає команду і діти починають грати на інструментах одночасно. Із заплющеними очима за звуком знаходять свою команду з таким самими інструментами. За бажанням наприкінці гри можна створити оркестр.

Гра-привітання «Співаю ім'я»

Мета: розвивати вміння імпровізувати, почуття ритму, комунікативні здібності.

Методика проведення гри. Діти разом з учителем стоять по колу обличчям до центру. Учитель на ударному інструменті (ложки, бубон, барабан, кастаньєти) відбиває чотиридольний ритм, при цьому чітко виділяє частки. Всі учасники гри відтворюють цей ритм в русі: чотири кроки в такт ритму вперед, в центр кола; чотири кроки назад, на вихідну позицію; вісім кроків повертаючись навколо себе.

Після засвоєння форми ритмічної композиції дається наступне завдання. Кожен по черзі буде виконувати соло, імпровізуючи інтонації свого імені, на першу частину форми (чотири кроки вперед). Цю сольну імпровізацію всі повторюють на другу частину (чотири кроки назад). Третя частина форми (вісім кроків навколо себе) - інтонаційна імпровізація кожного учасника на ім'я, яке щойно прозвучало.

Гра «Думай, як композитор» (авторська)

Мета: розвиток уваги, пам'яті, вміння аналізувати отриману інформацію, розвиток комунікативних здібностей.

Методика проведення гри. Робота в групах. Перед слуханням музики, наприклад п'єси М. Степаненка «Образили», діти отримують малюнок із зображенням ображеної дитини. На столах кожної групи лежить набір засобів музичної виразності: динамічні відтінки (форте, піано, фортисимо, піанісимо, кресцендо, димінуйендо), види темпів (повільний, помірний, швидкий), лади (мажор і мінор), інструменти симфонічного оркестру (народні інструменти). Діти повинні спробувати здогадатися, яким буде музичний твір, пропонуючи своє бачення і використовуючи елементи музичної мови. Потім порівнюють свої результати з композиторськими.

Гра «Асоціація»

Ця гра добре налаштовує на спілкування, підвищує настрій. Нею можна розпочати урок.

Мета. Розвиток уяви, мовленнєвих та комунікативних здібностей.

Методика проведення гри. Учитель пропонує дібрати слова-асоціації до слова «Добрий ранок». Діти називають асоціації: «здоров'я», «радість», «схід сонця», «капелюх», «сніданок», «друзі», «рукостискання», «поцілунок», «обійми», «щастя» тощо [1, с.12]. Дібрані слова треба проспівати імпровізуючи.

Таким чином, можна зробити **висновки** про те, що ситуація сучасного шкільного навчання вимагає від учня активного вирішення нових складних комунікативних завдань: організації

ділового спілкування учнів один з одним і з учителем. Тому дуже важливо розвивати в дитини високі форми спілкування з дорослими та однолітками, що створює передумову формування нового типу взаємин між учителем і учнем, між однокласниками. Діалог, живе спілкування, мовна комунікація є тим фундаментом, на якому будуть рости та розвиватися школярі.

Список використаних джерел:

1. Богосвятська А. І. Слово вчителя: вітаємось, хвалимо, прощаємось чарівно: методичний посібник. Львів: Інститут гармонізації особистості, 2018. 60 с.
2. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя / под ред. А.Г. Асмолова. Москва: Просвещение, 2008. 151 с.
3. Комунікативна компетентність. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата зверн. 27.01.2019).
4. Тимошина А.В., Байдак Ю.В. Розвиток комунікативної компетентності школярів шляхом використання ігрових технологій на уроках музичного мистецтва. *Освіта Сумщини: інформаційний науково-технічного методичний журнал*. № 4 (40). 2018. С. 24.
5. Шедловська Н.В. Розвиток комунікативної компетентності учнів на уроках української мови та літератури. Кам'янець-Подільський: «Аксиома», 2014. 84 с.

Тихенко Лариса Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор КЗ Сумської обласної ради – обласного центру
позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему впровадження компетентнісного підходу в діяльність закладів позашкільної освіти, що сприяє підвищенню якості освіти, прискоренню інноваційних процесів; визначенню нових пріоритетів освітньої діяльності, формуванню професійних компетентностей педагогів.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, професійно-творчі компетентності, освітній потенціал, заклад позашкільної освіти.

Основою розвитку України є європейський вибір – надання пріоритетів загальнолюдським цінностям, ідеалам гарантованої демократії, визнання людини, її прав і свобод, що можливо за умови збалансованого розвитку – розбудови держави на основі узгодження й гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових для задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

Сучасний стан розвитку суспільства передбачає необхідність більш ефективного використання потенціалу закладів освіти. Реалізація означеного завдання передбачена впровадженням компетентнісного підходу їх діяльність, що відзначається практичною спрямованістю, широкими можливостями для майбутньої самореалізації особистості. У наукових дослідженнях зазначається, що компетентність формується на основі опанування системою наукових знань, умінь і навичок, які забезпечують гармонійний розвиток особистості, формування її світогляду, набуття соціального досвіду, підготовку до суспільного життя й професійної діяльності (Н. Бібік, О. Биковська, С. Бондар, І. Зимня, А. Маркова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторської, С. Шишов).

Формування професійно-творчих компетентностей педагога співвідноситься з розвитком його особистісних якостей, що забезпечує здійснення виважених дій, усвідомлення власної відповідальності й обов'язку за їх результати. Вищий рівень компетентності суб'єктів навчання характеризується сформованістю їх компетентності як єдності, у якій науково орієнтована основа дії визначає логіку її практичного виконання, що полягає в інтелектуально-моральній саморегуляції, спрямованій на ефективне вирішення суб'єктом життєвих проблем [1; 2].

Педагогічні колективи закладів позашкільної освіти мають організувати освітній процес на основі компетентнісного підходу для визначення стратегічних напрямів педагогічного впливу, створення умов для виховання в дітей та учнівської молоді толерантності та здатності до діалогу; розвитку громадських якостей, національної самосвідомості, патріотизму; реалізації форм і методів педагогічної взаємодії для формування у вихованців навичок і вмінь збереження здоров'я, культури організації вільного часу [3].

Сучасні вітчизняні науковці розглядають професійну компетентність педагогів як сукупність трьох складових: предметно-технологічної, психолого-педагогічної, загальнокультурної. До основних показників педагогічної компетентності належать: особистісні перетворювальні й психологічні якості, усвідомлена роль педагога в навчально-виховному процесі, безперервне підвищення загальної і професійної культури, володіння методами педагогічного дослідження, конструювання власного педагогічного досвіду, результативність освітнього процесу, активна педагогічна діяльність [4].

Аналіз наукової літератури та досвід практичної діяльності дають змогу визначити професійну компетентність педагога як комплекс професійних знань, умінь, навичок, що дозволяють здійснювати психолого-педагогічну, методичну, організаційну та просвітницьку діяльність; професіоналізм педагога як теоретичну та практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності; зміст його професійної компетентності як взаємодію таких компонентів: *інформаційного* (теоретичного) – наявність педагогічної ерудиції, що передбачає сформованість світогляду, загальну культуру, загально-педагогічні, профільні (предметні) педагогічні, психологічні знання, володіння методикою позашкільної освіти; *операційного* (практичного) – професійна культура, культура мовлення, комунікативність, педагогічний такт, володіння різними технологіями та методами навчально-виховної та розвивальної роботи, методами моніторингу й корекції освітнього процесу, здатність до дослідницької роботи; *мотиваційного* (особистісного) – захопленість роботою, любов до дітей, вимогливість, доброзичливість, здатність прищеплювати інтерес до відповідного профілю позашкільної навчально-творчої діяльності, спрямованість на постійне вдосконалення педагогічної майстерності [5; 6].

Актуальність застосування компетентнісного підходу в позашкільній освіті визначено необхідністю формування самостійного наукового пізнання, самоосвіти. Це, у свою чергу, передбачає вдосконалення технологічної складової освітньої роботи творчих об'єднань шляхом упровадження ефективних педагогічних методик і технологій; уведення до систем роботи закладів освіти навчально-дослідницької складової. У такому контексті впровадження компетентнісного підходу забезпечує формування в педагогів нового стилю мислення, що зумовлює потребу впровадження сучасних форм, методів і засобів навчання і виховання, які сприяють розробленню та впровадженню новітніх педагогічних технологій. Використання досягнень інноваційних складових організації освітнього процесу відкриває нові можливості для корінної зміни стратегій освітньої діяльності закладів позашкільної освіти. Тому впровадження компетентнісного підходу потребує перегляду методичних засад освітньої роботи, що є визначальним для розв'язання низки актуальних методико-технологічних проблем.

Актуальною є проблема розроблення науково-методичних матеріалів з упровадження компетентнісного підходу в практику роботи педагогів. Особливе значення в цьому контексті має:

– розроблення методичних і організаційно-технологічних матеріалів з проблеми формування творчих здібностей дітей та учнівської молоді, що є необхідними як для педагогів-практиків – організаторів позакласної та позашкільної діяльності дітей та учнівської молоді, так і студентів, магістрів вищих педагогічних навчальних закладів;

– організація конструктивної взаємодії між закладами загальної середньої і позашкільної освіти, науковими й науково-виробничими установами, що дозволяє не лише створити цілісний позашкільний освітньо-виховний простір, а й забезпечити його компетентнісну спрямованість, високу ефективність, практичну та профорієнтаційну спрямованість освітньої роботи [7].

Тому першочергового значення набуває проблема оновлення програмного забезпечення освітньої діяльності закладів позашкільної освіти, що має враховувати їх можливості щодо забезпечення сучасних потреб і запитів вихованців у творчій самореалізації, створення умов для здобуття знань і досвіду профільної пізнавально-практичної і комунікативно-творчої діяльності.

Особливого значення набуває *проблема використання* компетентнісного підходу в організації методичної роботи з педагогами. Огляд наукової літератури дозволяє стверджувати, що особлива увага має приділятися визначенню й обґрунтуванню різних компонентів професійної компетентності педагогів, зокрема: інформаційної, комунікативної, теоретико-методологічної, автономізаційної (здатність до творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність), соціальної, продуктивної, моральної, профільної (предметної).

Рівень сформованості фахових компетентностей педагогів залежить від їх власного досвіду роботи в системі позашкільної освіти. До зазначених компетентностей належать: *психолого-педагогічна* – володіння знаннями з теорії загальної середньої освіти, уміння використовувати їх у практичній позашкільній діяльності; *загальнометодична* – володіння загальними педагогічними методиками з навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління; уміння застосовувати їх у різних умовах, формах і напрямках позашкільної роботи; *професійно-творча* – гуманістична спрямованість педагогічної діяльності, професіоналізм, натхненність, досконале володіння методико-технологічним інструментарієм педагогіки співпраці і співтворчості тощо; *валеологічна* – володіння основними положеннями про формування, збереження та зміцнення здоров'я людини в духовному, психічному та фізичному аспектах; уміння використовувати їх в освітній роботі; сформованість особистої здоров'язбережувальної поведінки; спрямованість на здоровий спосіб життя, його популяризацію.

Слід зазначити, що постійне підвищення наукоємності освітньої роботи закладів позашкільної освіти зумовлює посилення вимог щодо формування у педагогів їх компетентностей. Такий підхід передбачає оптимізацію діяльності колективу, що виявляється в постійному вдосконаленні професійних і творчих здібностей педагогів, розробленні й упровадженні психолого-педагогічних програм, спецкурсів розвивального та дослідницького спрямування для підвищення рівня інтелектуально-творчої діяльності вихованців; психолого-педагогічне конструювання та психолого-педагогічний супровід освітнього процесу. Упровадження сучасних педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій сприяє забезпеченню модернізації освітнього середовища, удосконаленню матеріально-технічних і психолого-педагогічних умов, підсиленню активності навчально-виховного мікросоціуму, формуванню цілісного освітнього та інформаційно-методичного простору.

Для системи роботи Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю характерними є низка методичних, процесуальних інновацій, що

забезпечують реалізацію компетентнісного підходу в діяльності закладу позашкільної освіти. Методичними інноваціями є розроблення науково-методичних проблем, пов'язаних із розвитком творчих здібностей дітей та учнівської молоді; підвищенням креативної спрямованості позашкільного освітнього мікросоціуму; діяльністю обласних профільних методичних об'єднань педагогів закладів позашкільної освіти. Процесуальними інноваціями є організація психологічного супроводу всіх суб'єктів освітнього процесу; упровадження програм психолого-педагогічних тренінг-курсів, нових освітніх програм розвивального спрямування тощо.

Аналіз матеріалів позашкільної педагогічної практики доводить, що необхідність упровадження компетентнісного підходу в усі напрями і види професійної діяльності педагогів закладів позашкільної освіти, що сприяє

формуванню комплексу професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей педагога, його творчих здібностей, інноваційної спрямованості, ціннісних орієнтацій і ставлень, особистісних мотивацій, важливих для забезпечення ефективності різних видів професійно-творчої діяльності, зокрема освітньо-виховної, методико-технологічної, організаційно-масової, оздоровчо-виховної, психолого-педагогічної, соціально-просвітницької тощо.

Підвищення рівня професійної компетентності педагогів у закладах позашкільної освіти забезпечується різними напрямками науково-методичної роботи, зокрема організаційно-методичним, навчально-методичним, видавничим тощо. Спільним в цих напрямках є їх спрямованість на консолідацію педагогічного мікросоціуму, підвищення ефективності інноваційних процесів, забезпечення розвитку закладів позашкільної освіти, їх творчих об'єднань як цілісних освітньо-виховних (педагогічних) систем; теоретичну та методичну підготовку педагогів до участі в науково-дослідницькій роботі провідних наукових установ.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 25-27 лютого 2013 р. / МОН молоді та спорту України та ін. Київ, 2013. С. 18-26.
2. Биковська О.В. Методологічна сутність компетентнісного підходу в позашкільній освіті // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2007. Вип. 44. С. 77-85.
3. Вербицький В.В. Позашкільна освіта у вимірі XXI століття / Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки: зб. матер. Всеукр. пед. конф., 2-3 грудня 2008 р. / за заг. ред. д.п.н. В.В. Вербицького. Київ: АБЕРС, 2008. 308 с.
4. Верніков М. Слово про академіка Степана Балея. *Людина: становлення та розвиток. Філософські пошуки*. Вип. IV. Львів-Одеса. Cogito – Центр Європи, 1997. 387 с.
5. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: у 3 кн.: моногр. / за заг. ред. к.п.н. Л.В. Тихенко. Суми: Університетська книга, 2013. Кн.1. 270 с.
6. Тихенко Л.В. Розвиток позашкільної освіти України в контексті концептуальних ідей Болонського процесу. *Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки*: зб. матер. Всеукр. пед. конф. 2-3 грудня 2008 р. / за ред. В.В. Вербицького. Київ: АБЕРС, 2008.
7. Тихенко Л.В. Сучасні підходи до організації позакласної, позашкільної та позааудиторної роботи в навчальних закладах. *Позашкільна освіта Сумщини: регіональний аспект* / за заг. ред. Л.В. Тихенко; упор. Л. М. Бондар, Т.М. Кречотіна, Н.В. Перепелиця. Суми: Нота-бене, 2011. № 4. С. 3–6.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто основні поняття професійної компетентності, вимоги до професіоналізму вчителя початкових класів у Новій українській школі, доведено актуальність особистісно-професійної компетентності педагога.

Ключові слова: вчитель, компетентнісний підхід, освіта, особистісно-професійна компетентність, професійна компетентність, професійна самовдосконалість.

У відповідності до Державного стандарту освіти ключовою фігурою Нової школи є вчитель, оскільки якість освіти не може бути вище якості вчителів, які у ній працюють.

В основу компетентнісного підходу не можуть бути покладені знання, вміння та навички. У сучасному змісті освіти вони розглядаються не як мета та основа освіти, а як засіб, матеріал моделювання знання, необхідного завтра. Успіх інноваційних змін, у першу чергу залежить від учителя, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості.

Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Саме тому тема дослідження є актуальною.

Питаннями професійної компетентності учителя як умови успішного навчання займалися такі дослідники та практики, як Болотов В., Вовчук І., Грищенко М., Калашнікова С., Коберник І., Овчарук О., Онищенко І., Савченко О. та ін. У їх дослідженнях і публікаціях започатковано розв'язання досліджуваної проблеми.

Сучасний учитель – творчий, незалежний, конкурентоспроможний, різнобічний, культурний, морально і духовно розвинений, людина, яка любить свою роботу та своїх вихованців. Оновлення освіти потребує від педагогів початкової школи вмілого використання як традиційних, так і інноваційних форм діяльності.

Від професійної компетентності вчителя залежить формування ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір. Тому підвищення рівня професійної компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів – один із основних напрямів реформування сучасної системи освіти [2, с. 54].

Учитель має вміти мотивувати учня: до розвитку, до знання предмета, до пізнання світу. Це можна зробити лише тоді, коли любиш свою працю, коли ти відповідальний і відкритий до світу. Без мотивації не буде результату, а він має бути – тому що вже зараз можна сказати, що ІТ не замінить вчителя.

Проте, безумовно, роль вчителя змінюється. Якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз має організувати навчальний процес так, щоб діти самі пізнавали світ. Він, як і раніше, залишається лідером освітнього процесу, але стає невидимим організатором. Учитель має зробити все так, щоб учні самі дійшли висновків – саме тоді вони запам'ятовують суть [3].

Уміння педагогічного спілкування – це уміння розподіляти увагу і підтримувати її стійкість; обирати відповідно до класу й окремих учнів найдоцільніші способи поведінки і звертання;

аналізувати вчинки вихованців, визначати мотиви, якими вони керуються, їхню поведінку в різних ситуаціях; створювати досвід емоційних переживань учнів, забезпечувати атмосферу благополуччя у класі; керувати ініціативою у спілкуванні, використовуючи для цього багатий арсенал засобів, які підвищують ефективність взаємодії.

Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність. Оволодіння педагогічною майстерністю доступне кожному педагогу за умови цілеспрямованої роботи над собою. Воно формується на основі практичного досвіду. Але не будь-який досвід стає джерелом професійної майстерності. Продиктований сучасними потребами високий рівень вимог до освіти учнів початкових класів може бути реалізований тільки тоді, коли вчитель буде високо професійним, компетентним фахівцем своєї справи. Такий педагог повинен усвідомлювати цілі та значення своєї професійної праці в цілісній системі освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку школярів, опановувати нові психолого-педагогічні вимоги до педагогічного процесу та нові педагогічні технології.

Педагогічні цінності – сукупність ідей, принципів, правил, норм, що регламентують педагогічну діяльність і педагогічне спілкування. Вони дозволяють викладачеві задовольнити власні матеріальні, духовні та суспільні потреби, слугують орієнтиром його соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення гуманістичної мети освітньої діяльності [4, с. 33].

Сучасний учитель початкових класів – це творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності. Показниками професійної компетентності педагога можна вважати: самокритичність, вимогливість до себе; потреба в оновленні теоретичного і практичного досвіду педагогічної діяльності, схильність до інноваційної діяльності; дослідницький стиль діяльності.

У сучасному світі помітною є тенденція виокремити зусилля і досягнення кожної особистості. Тому особливу значущість для життєвого успіху набувають особисті якості та компетентність фахівця. Щодо шкільної освіти компетентнісний підхід стає інструментом формування компетентного вчителя і компетентного учня [6, с. 57].

Компетентнісний підхід уможлиблює системне осучаснення всіх складових навчального процесу, починаючи з його мети та змісту. Це сприяє зосередженості вчителя та учнів на результативній складовій навчання, підвищує можливості для практично орієнтованої освіти, мотивації дітей до навчання [7, с. 136].

Професійна компетентність сучасного вчителя початкових класів – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку; здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних цілісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи [1, с. 24].

Професія вчителя відноситься до групи професій в системі «Людина – людина», тому центральною складовою педагогічної діяльності є спеціально організоване спілкування. Інтерес до світу дитинства, потреба в спілкуванні з дітьми є необхідною передумовою професійного самовизначення вчителя. Ця потреба часто проявляється в прагненні бути наставником малюків, передавати їм необхідний інтелектуальний і моральний досвід, у бажанні опікати і піклуватися про них. Адже дитина молодшого шкільного віку ще не завжди самостійна і самодостатня. Часто вчитель вимушений виступати в ролі «мами», яка завжди прийде на допомогу в скрутну хвилину, підтримає розгубленого малюка, підкаже, як діяти в тій або іншій ситуації [7, с. 94].

Якість професійної педагогічної діяльності, як і в будь-якій іншій діяльності, багато в чому визначається тими властивостями, які має фахівець, що виконує її. Для успішної праці педагогові необхідно володіти безліччю різноманітних особових властивостей і якостей. Професійний педагогічний потенціал вчителя не може бути сформований одного разу і назавжди.

Професійне вдосконалення в процесі накопичення досвіду практичної діяльності повинне здійснюватися на основі критичного і вимогливого відношення педагога до себе і до своєї роботи. Постійне особове і професійне зростання в ідеалі виступає як невід'ємна риса професіоналізму вчителя.

Учитель навчається все життя. Рівень професійної компетентності вчителя – це його знання, уміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку й удосконалення.

Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. Професійно компетентні вчителі успішно розв'язують завдання навчання й виховання, готують учнів до життя; досягають бажаних результатів у розвитку особистості учнів.

Список використаних джерел:

1. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентнісна модель: від ідеї до загальноосвітньої програми. *Педагогіка*. 2003. №10. С. 23–28.
2. Вовчук І.О. Розвиток професійної компетентності вчителя. *Таврійський вісник освіти*. 2015. №3 (51). С. 54–59.
3. Нова школа: простір освітніх можливостей: Проект / група упорядн. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, П. Хобзей та ін. / заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. 40 с.
4. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. *Бібліотека з освітньої політики*. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
5. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія і практика*. 2012. С. 94–101.
6. Савченко О.Я. Взаємозв'язок ключових і предметних компетентностей у контексті формування у молодших школярів уміння вчитися. *Імідж сучасного педагога*. 2012. С. 57–64.
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2013. С. 136–143.

Удовиченко Ірина Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та методичної роботи

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОГО ВИПУСКНИКА
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

У статті акцентовано увагу на значенні елективного курсу «Lean-логістика в географії» у формуванні ключових, загальнопредметних, предметних компетентностей учнів 11-х класів, які навчаються на профільному рівні.

Ключові слова: елективні курси, логістика, компетентності, профільний рівень, Нова українська школа.

Концептуальні засади нової української школи ґрунтуються на реалізації 4-х змістових наскрізних ліній: громадянська відповідальність, підприємливість і фінансова грамотність, здоров'я та безпека, екологічна безпека і сталий розвиток, спрямовані на формування випускника – свідомого громадянина держави, усі сфери діяльності якої пронизано логістичними ланцюгами, тож актуальним є приділення цьому питанню значно більшої уваги, ніж передбачено чинною навчальною програмою з географії.

Проаналізувавши навчальну програму профільного рівня для 11-х класів «Географічний простір Землі», на вивчення якої відведено 175 годин (5 годин на тиждень), що складається з 54 практичних робіт, 63 досліджень, 1 екскурсії, 10 годин резервного часу та поняттєво-категоріального апарату (41 поняття), який в неї закладено, доцільним, на нашу думку, є її доповнення додатковим тезаурусом та змістом елективного курсу, спрямованого на детальне ознайомлення учнів, що вивчають географію на профільному рівні, з таким поняттям і процесом, як «логістика», на знанні якого, наприклад, побудована практична робота № 38 «Конструювання просторових моделей логістичного потоку «Вирощування кави → ... → продаж кавових напоїв у кав'ярнях вашого обласного центру» (Розділ III. «Загальні суспільно-географічні закономірності світу». Тема 3. «Глобальна економіка» чинної навчальної програми).

З огляду на зазначене вище, доцільним, на нашу думку, буде вивчення учнями 11-х класів елективного курсу «Lean-логістика в географії», який розглядається як обов'язковий для старшокласників, що вивчають географію на профільному рівні за програмою «Географічний простір Землі» (природнича освітня галузь).

Елективний курс відіграє важливу роль у структурі профільної освіти старшої школи та пов'язаний із задоволенням індивідуальних інтересів, інтелектуальних потреб учнів; спрямований на розширення знань із предмету та має міжпредметний характер, тож розглядається як предметно-інтегрований.

Провідними ідеями курсу є: інтеграція, економізація, екологізація, соціологізація, гуманізація географоцентричного змісту освіти, залучення учнів до реалізації досліджень, практичної діяльності засобами сучасної географії.

Завдання елективного курсу «Lean-логістика в географії» для 11-х класів:

– поглибити географічну, економіко-соціальну освіту випускників закладів загальної середньої освіти за допомогою вивчення основних понять логістики, історії та етапів розвитку логістики, функцій і видів логістики, її ролі та місця в різних галузях життя людини;

– зорієнтувати особистість на індивідуалізацію та самостійність у процесі прийняття власних логістичних рішень;

– удосконалити уявлення про логістику, як науку;

– ознайомити з різновидами логістичних потоків;

– виявляти індивідуальні логістичні здібності учнів, відповідно до обраного ними напрямку;

– створити умови для реалізації учнями себе в ролі логістів;

– формувати географічні й соціокультурні знання, географічне мислення та світосприйняття;

– допомогти у можливому виборі професійної діяльності;

– розвивати просторове логічне та творче мислення; географічну, економічну, екологічну культуру;

– виховувати культуру спілкування;

– створювати навчально-методичну базу з географії та умови для вчителів, що навчатимуть старшокласників на профільному рівні.

У такий спосіб, мета курсу полягає не лише у вдосконаленні уявлень про логістичні потоки та утвердження поняття про логістику як науку на основі інтегрованого підходу у формуванні географічного мислення, а й комплексного світосприйняття учнями – майбутніми свідомими громадянами держави, що актуалізує значення запропонованого елективного курсу у процесі навчання географії на профільному рівні випускників нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти:затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 (із останніми змінами згідно з Постановою КМУ від 07.08.2013 № 538)] [URL:http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/ show/1392-2011.](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011)

2. Індекс глобальної конкурентоспроможності: Звіт «The Global Competitiveness Report 2016-2017».

3. Концепція «Нова українська школа»: [URL:http://mon.gov.ua/2016/12/05/ konczepczyia.pdf.](http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf)

4. Навчальні програми для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти. Географія. Рівень стандарту, академічний рівень. Профільний рівень. доступу: [URL:http://mon.gov.ua/activity/ education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html](http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html)

5. Удовиченко І.В. Lean-логістика в географії: навчальна програма елективного курсу для профільного навчання в 11-х класах. Суми: НВВ СОІППО, 2018. 20 с.

Усенко Любов Сергіївна,

учитель математики Лебединської СШ I-III ст. №7

Лебединської міської ради Сумської області

**ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ**

У статті розглянуто питання інноваційної діяльності як переходу системи викладання математики з одного стану в інший, що забезпечує підвищення якості освіти.

Ключові слова: інноваційні технології, інноваційна діяльність, інноваційна компетентність, моніторинг інноваційної діяльності.

Зміни в сучасній системі освіти значною мірою зумовлені тим, що сучасний учень належить до абсолютно нового за характером соціуму типу людини – людини інформаційної. Завдяки численним дослідженням і системі додаткової освіти сформовано думку, що саме інноваційні технології навчання створюють необхідні умови для формування компетентностей (як ключових, так і предметних) та виховання активних громадян, що володіють системою цінностей і спроможні реалізуватися в такому суспільстві. Кожний вчитель в своїй педагогічній діяльності повинен прагнути стати майстром своєї справи, для цього потрібно постійно підвищувати ефективність і якість уроку. В наш час відбувається перехід на нові технології навчання у зв'язку зі змінами умов розвитку суспільства, яке потребує нових підходів до освіти. Змінюється мета і зміст освіти, з'являються нові засоби і технології навчання, але які б не відбувалися реформи, урок залишається головною формою організації навчання.

Педагогічний професіоналізм – уміння вчителя мислити та діяти професійно. Охоплює набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам

учительської професії; володіння необхідними засобами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним.

В наш час як теоретична так і практична педагогіка характеризується переосмисленням й зміною багатьох поглядів і підходів, відмовою від деяких застарілих традицій і стереотипів. Сьогодення потребує від педагога – володіння сучасними технологіями навчання та виховання, бажання та вміння постійно вчитися та самовдосконалюватися. Не можна навчити людину всупереч її волі, тому єдиний вихід для нас, вчителів, – пробудити інтерес до навчання, зацікавити учнів. Підняти кожного учня з категорії людини, яку навчають до категорії колеги по процесу навчання – особистості, яка навчається, набуває досвіду. Тому актуальним питанням сьогодення є використання інноваційних технологій на уроках математики. Адже саме їх вміле застосування допоможе вчителю виростити конкурентноспроможну людину. Поняттям "інновація" позначають нововведення, новизну, зміну, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

Інноваційна діяльність розглядається як перехід системи з одного стану в інший, що забезпечує підвищення якості освіти. Введення нових технологій вносить радикальні зміни в систему освіти: раніше її центром був вчитель, а тепер – учень. Це дає можливість кожному учневі навчатися у відповідному для нього темпі і на тому рівні, який відповідає його здібностям. Задача вчителя полягає у формуванні ключових предметних компетентностей учнів під час вивчення математики. Саме цьому сприяють різноманітні інноваційні форми роботи та технології навчання математики.

У практику своєї роботи впроваджую наступні інноваційні технології:

- 1) Проблемне навчання – організація навчального процесу, що передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні
- 2) Технологія проектного навчання – дидактична мета досягається через детальну розробку навчальної проблеми, яка повинна завершитися реальним практичним результатом (проектом).

Метод проектів має велике значення для розвитку життєвої, соціальної, інформаційної, предметної компетентностей учня. Метод дозволяє:

1. Перевірити та закріпити на практиці теоретичні знання.
 2. Забезпечити продуктивний зв'язок теорії та практики у процесі навчання.
 3. Набути життєвого досвіду.
 4. Розвивати вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати вивчений матеріал.
 5. Здійснювати організовану пошукову, дослідницьку діяльність на підставі спільної праці учнів.
 6. Навчити учнів самостійно працювати з додатковою літературою.
 7. Вчити вміння самостійно працювати над творчими завданнями.
 8. Підвищувати інтерес учнів до вивчення математики.
 9. Виховувати повагу, вміння працювати в колективі.
 10. Формувати власну життєву позицію.
- 3). Групові (колективні) технології навчання – робота в парі; в групах різнорівневого складу.
 - 4). Ігрова технологія навчання.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський промовив фразу, яка стала основою всього того, що містить у собі гра. Він ніби закликав: «Навчайте граючись, а граючись навчайте». Ось такий простий вираз, а містить у собі не абияку таємницю, яку Сухомлинський пропонує розкрити перед дітьми. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і

захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів.

Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини. В своїй роботі практикую такі ігри: "Хто швидше", "Математичне лото" Ромашка", "Сонечко", "Вікторина", "Магічні квадрати", "Знайди помилку", "Розгадування кросвордів" "Вірю-не вірю", "Так або Ні". Велику роль приділяю виробленню навичок усної лічби. Усний рахунок проводжу у формі гри.

Сучасний урок – це передусім урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, що допомагає досягти високих результатів у навчанні. Це особистісно зорієнтований урок, у центрі якого особистість учня.

Отже, щоб урок був сучасним, необхідно, щоб учитель був творчою, компетентною особистістю, якій притаманні педагогічна креативність, толерантність у спілкуванні, творчість у діяльності. Без цих рис урок буде малоефективним, нецікавим для учнів.

Підвищенню ефективності сучасного уроку сприяють модернізація інноваційних напрямків технологічного навчання, ідей позитивного педагогічного досвіду, нетипових засобів навчання.

З традиційними формами організації навчального процесу розглядається ціла палітра «нестандартних» уроків.

Урок-дискусія

В основі уроку-дискусії лежить обговорення спірних питань, проблем, різних підходів при аргументації суджень, рішень завдань і т.д. Залежно від числа учасників полеміки розрізняють дискусії-діалоги, групові, а також масові дискусії.

Урок-консультація

На уроці цього типу проводиться цілеспрямована робота не тільки по ліквідації прогалин в знаннях учнів, а й з розвитку їх умінь. Залежно від змісту і призначення виділяють тематичні та цільові уроки-консультації. На консультації поєднуються різні форми роботи з учнями: індивідуальна, групова, фронтальна. Готуються до такого уроку і вчитель, і учень. Учитель аналізує і систематизує недоліки і помилки в усних відповідях і письмових роботах учнів і на цій основі уточнює перелік можливих питань для обговорення на консультації.

Урок-змагання

В основі цього уроку лежить змагання команд при відповідях на питання чи рішенні чергуються завдань, запропонованих учителем, а форма проведення може бути найрізноманітнішою: поєдинок, бій, естафета, КВН, «Брей-ринг», «Щасливий випадок», «Зоряна година» і т.д. В організації та проведенні уроку-змагання виділяють три основних етапи: підготовчий, ігровий і підведення підсумків.

Урок з дидактичною грою

Йдеться про урок, в інструкцію якого в якості самостійного структурного елемента включена дидактична гра. Основа дидактичної гри-її пізнавальне зміст. Вона полягає в засвоєнні знань і умінь, які застосовуються при вирішенні навчальної проблеми, поставленої грою.

Урок – рольова гра

В основі рольової гри лежать цілеспрямовані дії учнів, моделюються життєві ситуації відповідно до сюжету гри і розподіленими ролями.

Отже, використання на уроках математики інноваційних технологій сприяє професійному зростанню вчителя, змінює атмосферу на уроці, викликає робочий настрій у дітей, і як наслідок, покращується якість набутих знань.

Епоха інноваційного суспільного розвитку підвищує вимоги до сучасного педагога, потребує постійного вдосконалення його фахової майстерності та професійного зростання в умовах навчального закладу.

Професійне зростання вчителя спрямоване на реалізацію педагогом себе як особистості. Прагнення до самовдосконалення, самоосвіти є важливим чинником, що забезпечує розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності, хороших результатів педагогічної діяльності.

Система роботи вчителя щодо професійного зростання включає в себе:

- Розвиток особистості, позитивних якостей.
- Формування професійної самосвідомості, педагогічного мислення.
- Формування індивідуального стилю роботи.
- Підвищення власної кваліфікації.
- Оволодіння ефективним педагогічним досвідом, пошуковою дослідною роботою.
- Ознайомлення із новинками педагогічної преси, Інтернету, газет, журналів, педагогічних видань.
- Систематичне вивчення психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту, виховання та навчання підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор–укладач Н.П.Наволокова. 2-ге вид. Харків: Вид.група «Основа»,2012. 176 с.
2. Нікітіна Є.Л. Застосування інноваційних технологій на уроках математики та у позаурочний час [URL:http://dpl-dnr.at.ua/publ/zastosuvannja_innovacijnikhtekhnologijinaurokakhmatematikitaupozaurochnij_chas/1-1-0-6](http://dpl-dnr.at.ua/publ/zastosuvannja_innovacijnikhtekhnologijinaurokakhmatematikitaupozaurochnij_chas/1-1-0-6)
3. Дидактичні ігри на уроках математики. 5-6 класи / Уклад.І.С.Маркова. Харків: Вид.група «Основа», 2006. 128 с.

Успенська Валентина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**КОНКУРС «УЧИТЕЛЬ РОКУ (ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я)» ЯК ШЛЯХ ОСОБИСТІСНО-
ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ**

У статті розглянуто особливості готовності вчителів основ здоров'я Сумської області, які забезпечують можливість участі в конкурсі професійної майстерності «Учитель року». Даються методичні рекомендації для різних управлінських рівнів з розвитку професійної компетентності вчителів основ здоров'я. Наведено перелік завдань для випробувань учасників II (обласного) туру першого конкурсу за фахом «Основи здоров'я» 2019 року.

Ключові слова: учителі основ здоров'я, конкурс «Учитель року», професійна компетентність учителя основ здоров'я.

Всеукраїнський конкурс «Учитель року» в нашій державі поводить з 1995 року. А до цього, у 1990 році, був проведений перший конкурс – всесоюзний – «Учитель року», оголошений «Учительською газетою». Перемогу в ньому отримав наш земляк, відомий педагог-новатор, тоді – учитель біології Сумської гімназії № 1, сьогодні – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної екології Сумського державного університету Сергій Миколайович Шевченко. Учителям

Сумщини є що представити на фаховому конкурсі, тому серед його учасників завжди є творчі, самобутні, професійні освітяни різних фахів.

Конкурс «Учитель року» проводиться з метою підвищення престижності професії вчителя в суспільстві. Його завдання визначені Положенням про конкурс [4]: виявлення та підтримка талановитих педагогічних працівників, поширення кращого педагогічного досвіду; розвиток творчого потенціалу вчителя та підвищення його професійної майстерності; сприяння самореалізації вчителя.

Всеукраїнський конкурс «Учитель року» є конкурсом професійної майстерності вчителів, який проводиться на державному рівні на виконання Указу Президента України від 29 червня 1995 року № 489 «Про всеукраїнський конкурс «Учитель року», з метою стимулювання активної участі вчителів у становленні і розвитку національної системи освіти, популяризації кращих здобутків і професійної майстерності. Конкурс проводиться на добровільних засадах. Відповідно до Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року» [4], він проводиться щороку, за різними номінаціями, в три тури: перший – районний (міський) – грудень; другий – обласний – січень-лютий; третій – заключний, проводиться поетапно: відбірковий – березень; фінальний – квітень. За результатами конкурсних випробувань відбіркового етапу третього туру конкурсу у кожній номінації визначаються 12 конкурсанти, які набрали найбільшу кількість балів та продовжують змагання у фінальному етапі [1].

Етичний кодекс учасника всеукраїнського конкурсу «Учитель року» [2] ґрунтується на нормах загальнолюдської моралі та педагогічної етики, базується на принципах: законності; громадянськості та патріотизму; гуманізму; професіоналізму; рівності та справедливості; неупередженості толерантності; доброзичливості; відкритості й прозорості.

У 2018-2019 навчальному році вперше конкурс «Учитель року» стартував за номінацією «Основи здоров'я». Предмет «Основи здоров'я» – відносно новий в українській освіті, ведений у 2001 році – в початкову школу, у 2005 році – в основну. Значущість предмета не викликає жодних сумнівів. Через системне погіршення здоров'я дітей, втрату мотивації до здорового способу життя (ЗСЖ), розвиток цивілізаційних процесів, які безумовно впливають на стан здоров'я населення, проблему формування здоров'язберезувальної компетентності дітей першочергово бере на себе саме предмет «Основи здоров'я». Його завдання – формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння основами ЗСЖ, навичками безпечної для життя і здоров'я поведінки [3]. Окрім того, статус предмета, гідно піднесений учителем-професіоналом, дає можливість вплинути педагогічними засобами на свідомість усіх учасників освітнього процесу – учнів, педагогів, батьків щодо визнання здоров'я найвищою цінністю, за якою вибудовувати власну життєву траєкторію.

Компетентнісний підхід в освіті вимагає володіння вчителем різними компетентностями, які в сукупності складають його професійну (педагогічну) компетентність. Проаналізувавши кваліфікаційну характеристику вчителя [5], виділяємо види компетентностей, якими має володіти професійно компетентний учитель основ здоров'я. Вони визначаються завданнями та обов'язками вчителя закладу загальної середньої освіти, і є актуальними для вчителя цього предмета:

методична, управлінська – організовує та планує освітній процес; здоров'язберезувальна – забезпечує дотримання норм і правил техніки безпеки, запобігає шкідливим звичкам, пропагує ЗСЖ;

діалогічна, комунікаційна – координує взаємодію учнів між собою під час уроків і позакласних заходів;

соціально-гуманітарна, етнокультурна – сприяє формуванню в учнів поваги до принципів загальнолюдської моралі, батьків, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України;

екологічна – дбайливе ставлення до навколишнього середовища;

нормативно-правова – вимагає від учнів дотримання статуту освітньої установи;

акмеологічна – вдосконалює педагогічну майстерність, загальну культуру, підвищує фаховий і кваліфікаційний рівень.

Загальнофахові компетентності забезпечують можливість учителю основ здоров'я оволодіти науковими основами реформування сучасної освіти, тенденціями розвитку та модернізації її змісту.

Спеціальнофаховими компетентностями вчителя основ здоров'я є фахова – *здоров'язбережувальна та методична*. Вони передбачають володіння знаннями, уміннями, навичками змісту предмета та методики його викладання; використання засобів навчання – підручників, навчальних посібників, електронних навчальних ресурсів; уміння застосувати знання в педагогічній і громадській діяльності; виконувати основні професійно-методичні функції. Нами обґрунтована фахова компетентність учителя основ здоров'я – *здоров'язбережувальна, як інтегральна характеристика педагога, який, визнаючи здоров'я найбільшою цінністю та володіючи компетенціями здоров'язбереження, здатний використати потенціал досягнень сучасної психолого-педагогічної науки для ефективного освітнього процесу здоров'яспрямованого змісту [7]*.

Впроваджуючи основи здоров'я в закладі загальної середньої освіти, більшість педагогів України не були готові до якісного навчання учнів з предмета. Що закономірно через відсутність фахівців з предмета, яких заклади вищої освіти ще не готували. Окрім того, особлива педагогічна технологія, передбачена для методики предмета – «освіта на основі життєвих навичок» (ООЖН) вимагала спеціальної підготовки вчителів. Подолати проблему взяли на себе інститути післядипломної педагогічної освіти, які на тренінгових курсах готують вчителів основ здоров'я. Навчання відбуваються за такою ж методикою, як передбачається вести уроки з основ здоров'я. Згідно ООЖН, учитель основ здоров'я має володіти технологіями проведення інтерактивних занять (тренінгів); і саме такий педагог може вважатися «якісним учителем». При виборі різних форм і методів навчання з основ здоров'я учитель повинен зорієнтувати учнів, перш за все, на практичне застосування здобутих на уроці знань, а головне – сформувати життєві навички, від яких залежатиме здатність навчатися впродовж життя робити вибір на користь ЗСЖ, здобувати нові вміння, розв'язувати різні завдання, примножувати цінності [8].

Системну діяльність з розвитку професійної компетентності вчителів основ здоров'я Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (СОІППО) здійснює через діяльність лабораторії здоров'яспрямованої освіти (Лабораторія). Наукові, навчальні, методичні заходи (обласні конференції та семінари, тренінгові експрес-курси) підіймають питання професійного зростання вчителів основ здоров'я. Системність роботи Лабораторії полягає у налагодженні вертикальної взаємодії: СОІППО – відділи освіти районних (міських; об'єднаних територіальних громад (ОТГ)) – заклади освіти – педагоги. Кожна ланка цього ланцюга виконує певну роль у професійному зростанні вчителів основ здоров'я. Лабораторія дає методичні рекомендації освітянам, які спрямовуються на наступні напрями роботи.

На районному (міському; ОТГ) рівні у роботі методичних кабінетів, діяльності районних методичних об'єднань учителів основ здоров'я (МО):

- 1) забезпечувати організаційно-методичний супровід розвитку професійної компетентності вчителів основ здоров'я у практику закладів освіти;
- 2) вивчати запити та потреби вчителів основ здоров'я та спрямовувати діяльність МО на розвиток професійної компетентності в системі післядипломної освіти, підвищення ефективності освітнього процесу з основ здоров'я, впровадження інноваційних технологій у практику роботи вчителів;
- 3) проводити роботу щодо поширення та впровадження інтерактивних технологій та методики розвитку життєвих навичок у викладання основ здоров'я;
- 4) здійснювати роботу щодо поліпшення системи превентивного навчання і виховання, валеологічної освіти учнів закладів освіти шляхом уведення факультативних курсів, гуртків і спецкурсів за вибором з першого по одинадцятий класи;
- 5) включати до форм методичної роботи у рамках МО учителів основ здоров'я: районні (міські) творчі групи, творчі майстерні, конференції, семінари різних форм, тренінги, майстер-класи, круглі столи, Школи (молодого вчителя, ППД, педагогічної майстерності);
- 6) удосконалювати міжсекторальну взаємодію щодо проведення інформаційно-просвітницької роботи з формування ЗСЖ, попередження дитячого травматизму, виховання культури здоров'я;
- 7) узагальнювати та поширювати кращий досвід роботи вчителів основ здоров'я з викладання предмета, здійснення здоров'яспрямованої діяльності у закладах освіти;
- 8) залучати вчителів основ здоров'я до участі в професійних конкурсах, виставках-презентаціях педагогічних ідей, інших заходах актуалізації досягнень фахової майстерності.

На рівні закладів освіти їх керівникам:

- 1) забезпечувати дієвість кадрової політики закладу загальної середньої освіти з метою закріплення предмета «Основи здоров'я» за одним педагогом (якщо дозволяє навантаження), який пройшов навчання на експрес-курсах за інтерактивними технологіями на базі СОІППО з отриманням відповідного сертифіката, забезпечувати наступність його педагогічної діяльності та вважати неприпустимими «довантаження» предметом «Основи здоров'я» інших учителів;
- 2) спрямувати діяльність на підвищення професійної компетентності вчителів основ здоров'я, педагогів із питань формування ЗСЖ, безпеки життєдіяльності, превентивного навчання і виховання, репродуктивного здоров'я учнівської молоді через відповідні методичні заходи, експрес-курси на базі СОІППО;
- 3) підтримувати творчу діяльність учителів основ здоров'я, які працюють за інтерактивними технологіями навчання, методиками розвитку життєвих навичок, вважати досвід такої діяльності педагогів як інноваційний, і такий, що сприяє росту кваліфікації педагога, що враховується при його подальшій атестації;
- 4) забезпечувати виконання нормативно-правових документів із питань формування ЗСЖ, охорони життя та здоров'я учасників освітнього процесу, безпеки життєвої діяльності учнів та педагогів тощо; спрямовувати педагогічний колектив на подолання (нівелювання) шкільних факторів ризику на здоров'я учнів;
- 5) створити та забезпечити функціонування класів-кабінетів основ здоров'я для проведення педагогами занять за сучасними методиками розвитку життєвих навичок;
- 6) забезпечити функціонування в закладі освіти осередку здоров'яспрямованого закладу – Школи (Центру) здоров'я;
- 7) налагоджувати управлінську систему методичної роботи щодо застосування здоров'язберезувальних технологій в освітній діяльності закладу;

8) надавати підтримку діяльності органів учнівського самоврядування з питань пропагування та дотримання принципів ЗСЖ;

9) залучати батьківську громадськість до роботи з пропаганди культури здоров'я; систематично організовувати та проводити заходи щодо підвищення рівня педагогічної компетентності батьків з питань оздоровчої функції освіти;

10) організувати співпрацю з установами та організаціями, що займаються проблемами здоров'язбереження на всіх рівнях (районних (міських; ОТГ), обласних, всеукраїнських, міжнародних).

Учителям основ здоров'я рекомендовано:

1) підвищувати власну професійну компетентність шляхом участі в різноманітних науково-методичних заходах і в самоосвітній діяльності, реалізуючи індивідуальний план професійного розвитку;

2) у самоосвіті керуватись відповідними завданнями, рекомендованими ОІППО на міжкурсовий період; постійно працювати над власним професійним портфоліо вчителя основ здоров'я, картою та шкалою професійного зростання;

3) свою педагогічну діяльність спрямовувати на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності, свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння основами ЗСЖ, навичками безпечної для життя і здоров'я поведінки;

4) упроваджувати в освітній процес інноваційні освітні технології – інтерактивні, проектні, ІКТ, які найкраще сприяють формуванню в учнів життєвих компетентностей;

5) створювати тренінгові класи-кабінети основ здоров'я;

6) сприяти становленню у закладі освіти Шкіл здоров'я як осередків Всеукраїнської мережі шкіл сприяння здоров'ю;

7) співпрацювати з педагогічним колективом, долучаючи його до здоров'яспрямованої діяльності;

8) заручатися підтримкою у власній педагогічній діяльності адміністрації закладу освіти, педагогічного колективу, батьків, громади, працювати над підняттям статусу предмета;

9) презентувати ідеї власного педагогічного досвіду з проблем навчання учнів основам здоров'я та формування в них ЗСЖ в ЗМІ: освітянській пресі, через персональні електронні освітні ресурси, Портал превентивної освіти;

10) вивчати кращий досвід учителів з викладання основ здоров'я.

Портал превентивної освіти (autta.org.ua) слугує цінним арсеналом інформації для професійного зростання педагогів.

Усе це створило підґрунтя для готовності вчителів основ здоров'я до конкурсу фахової майстерності «Учитель року».

За умовами та порядком проведення всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2019» у номінації «Основи здоров'я» визначені наступні конкурсні випробування: «Тестування з фахової майстерності», «Практична робота», «Проект», «Методичний практикум», «Урок» [6]. За ними у II турі конкурсу 28-30 січня 2019 року змагались 5 кращих учителів основ здоров'я Сумської області. Це – Наталія Яковенко (Білопільський район), Наталія Хіман (м. Глухів), Людмила Руденко (Роменський район), Тетяна Фролова (м. Лебедин), Олена Ковтун (Лебединський район). Відбір до II туру конкурсу проходили 19 вчителів за тестуванням з фахової майстерності (запропоновано 40 тестів, з яких 10 – з педагогіки та психології, 30 – з фаху). Переможці набрали 62,5-57,5 % правильних відповідей.

Завдання очних випробувань конкурсантів визначались жеребкуваннями. Вони були наступними:

Проект. Мета – оцінити вміння конкурсантів проектувати дослідницько-пошукову діяльність. Передбачалось, використовуючи ІКТ та Інтернет-ресурси, розробити проект згідно проблеми, запропонованої журі, а саме – певної складової здорового способу життя: *раціональне харчування; рухова активність; відмова від шкідливих звичок; безпечна життєдіяльність; позитивне мислення.* При оцінюванні випробування враховувалося: дотримання структури проекту, доцільність використання методів і засобів; відповідність між змістом діяльності учасників проекту, очікуваними продуктами і результатами; педагогічна цінність проекту та його практична значущість.

Методичний практикум передбачав розробку плану-конспекту уроку у формі соціально-просвітницького тренінгу для відпрацювання певних життєвих навичок: *розв'язання конфліктів; протидії соціальному тиску; самоусвідомлення і самооцінки; самоконтролю; керування стресами.* Оцінювання враховувало методичну компетентність; особливості соціально-просвітницького тренінгу; спрямованість обраних методів, форм, способів, засобів, прийомів роботи на формування ключових та предметних компетентностей, їх доцільність; реалізацію наскрізних змістових ліній.

Практична робота проводилась з метою оцінити вміння конкурсантів організувати активну взаємодію учнів. Учителям було запропоновано *підготувати та презентувати фрагмент уроку за певною темою у 5-9 класах з використанням інтерактивних методів.* Оцінювалось: володіння інтерактивними методами, спрямованість обраних методів на формування ключових та предметних компетентностей, зокрема здоров'язбережувальної, цінностей та ставлень; доцільність обраних методів; урахування вікових особливостей учнів, взаємодія учасників освітнього процесу.

Найважливішим випробуванням для конкурсантів був **урок**, проведений у незнайомому класі. Мета: оцінити педагогічну майстерність учителя. Базою випробування була КУ Сумська СШ I-III ступенів № 7 імені Максима Савченка Сумської міської ради, де були проведені уроки у двох п'ятих, сьомому та двох восьмих класах. При оцінюванні випробування «Урок» враховувалось: знання предмета, методична компетентність, науковість, творчий підхід; спрямованість на формування цілісності знань, предметних та ключових компетентностей, цінностей і ставлень; реалізація наскрізних змістових ліній; результативність та практична доцільність, професійні якості вчителя. Усі уроки, проведені вчителями, були інтерактивними, три з них – уроками-тренінгами.

За результатами II туру конкурсу переможницею стала Людмила Іванівна Руденко, учитель основ здоров'я Бобрлицької загальноосвітньої школи I-III ступенів Роменської районної ради. Саме цей педагог представлятиме Сумську область на III турі конкурсу в номінації «Основи здоров'я». Конкурсні випробування будуть наступними [6]: на відбірковому етапі – «Методичний практикум», «Практична робота», «Тестування з фахової майстерності»; на фінальному етапі – «Проект», «Урок».

Отже, готовність учителів основ здоров'я Сумської області до участі в конкурсі професійної майстерності «Учитель року» вимагає високого рівня професійної компетентності педагога. Ця проблема проходить через наукову, навчальну, методичну роботу Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та системну методичну роботу, здійснювану відділами освіти районних (міських; об'єднаних територіальних громад (ОТГ)), закладами освіти та самими вчителями основ здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнський конкурс «Учитель року» . [URL:https://imzo.gov.ua/vseukrayinskiy-konkurs-uchitel-roku/](https://imzo.gov.ua/vseukrayinskiy-konkurs-uchitel-roku/) (дата звернення: 22.01.2019).
2. Етичний кодекс учасника всеукраїнського конкурсу «Учитель року» : Протокол засідання центрального оргкомітету всеукраїнського конкурсу «Учитель року» від 15.09.2016 № 01. [URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/uchytel-roku/normativno-pravova-baza/Etychnyi%20kodeks.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/uchytel-roku/normativno-pravova-baza/Etychnyi%20kodeks.pdf) (дата звернення: 20.12.2018).
3. Основи здоров'я, 5-9 клас. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена наказом МОНМС України від 06.06.2012 № 664; оновлена наказом МОН України від 07.06.2017 № 804. [URL:http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html](http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html) (дата звернення: 20.01.2019).
4. Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року» : постанова Кабінету Міністрів України від 11.08.1995 № 638 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16.05.2018 № 370). [URL:https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-polozhennya-pro-vseukrayinskij-konkurs-uchitel-roku](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-polozhennya-pro-vseukrayinskij-konkurs-uchitel-roku) (дата звернення: 20.01.2019).
5. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 № 665. [URL:http://osvita.ua/legislation/other/37302/](http://osvita.ua/legislation/other/37302/) (дата звернення: 25.01.2019).
6. Умови та порядок проведення всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2019»: лист Міністерства освіти і науки України від 31.08.2018 № 1/9-524.
7. Успенська В.М. Розвиток професійної компетентності вчителів основ здоров'я в системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ун-т. менеджм. осв. Київ, 2015. 333 с.
8. Успенська В.М. «Якісні вчителі» основ здоров'я – якісне навчальне заняття. *Инновационные технологии в образовании*. Матер. VII Міжнарод. научн.-практ. конф. 20-22 сентября 2010 г. Сб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2010. С. 396-400.

Фесенко Наталія Іванівна,

завідувач, вихователь дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) «Фіалка» Глухівської міської ради

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У РУСЛІ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ НУШ

Розбудова нової української школи має за мету підвищення якості й конкурентноспроможності освіти в нових економічних, соціокультурних умовах, інтеграцію її до європейського та світового освітнього простору. Ключовим напрямом державної освітньої політики, що визначений Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, є забезпечення неперервності освіти, що трактується як взаємозв'язок, взаємоузгодженість і перспективність усіх її компонентів, зокрема, мети, змісту, методів, організаційних форм навчання на суміжних щаблях освіти.

У відповідності до законодавчих, нормативно-правових актів, що розробляються в Україні, Концепції «Нова українська школа», проектів Закону «Про освіту», Стандарту повної загальної середньої освіти – однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти є реалізація принципу наступності. Педагогічна наука розглядає наступність як один з основоположних дидактичних принципів, що передбачає зв'язок і узгодженість ступенів та етапів навчально-виховного процесу при переході від одного року навчання до наступного.

Неперервність освіти бере свій початок із забезпечення наступності між першими двома ланками – дошкільною освітою та початковою школою. Зазначена проблема була предметом вивчення у працях Я.А.Коменського, К.Ушинського, В.Сухомлинського, С.Русової, Є.Тіхеєвої, Ш.Амонашвілі, О.Запорожця, Г.Люблінської та багатьох інших. Дослідники Л.Артемова, І.Бех, Н.Ветлугіна, Л.Виготський, В.Мухіна аналізували особливості старшого дошкільного дитинства як найбільш відповідального періоду, в якому закладаються основи особистості, відбувається входження в життя суспільства. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури засвідчує, що питання пошуку нових освітніх технологій у реалізації наступності досліджувалось М.Антонець, А.Богуш, Г.Беленькою, Н.Гавриш, Т.Гущиною, О.Коваленко, О.Кононко, А.Курлат, О.Савченко, Н.Пономарьовою та ін.

Досліджуючи проблему впровадження принципу наступності у діяльності перших ланок системи безперервної освіти науковці (А.Богуш, О.Савченко) визначають такі її напрями:

- науково-теоретичний – наукове обґрунтування, розроблення та реалізація концепції діяльності, спрямованої на розвиток дитини;
- освітній – здійснення ступеневої освіти, починаючи з дошкільного закладу, забезпечення наступності стандартів, програм, навчальних планів дошкільного закладу і школи, їх узгодження та оптимізація;
- дослідницько-практичний – апробація авторських розробок, нових форм і методів роботи з дітьми в освітньому процесі дошкільного закладу та школи;
- організаційно-управлінський – організація й планування роботи закладу дошкільної освіти і закладу загальної середньої освіти, координація діяльності всіх ланок освітніх закладів.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти.

Державним стандартом початкової освіти окреслені такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності формуються на основі компетентностей, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної (згідно Базового компонента дошкільної освіти).

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Однією з таких програм є освітня програма «Впевнений старт» (нова редакція), розроблена на виконання Плану пріоритетних дій Уряду в 2017 році. Головні конструкти програмних завдань з урахуванням вимог сьогодення передбачають:

- збалансування напрямів розвитку особистості дитини для збереження її цілісності;
- створення фундаменту успішності дитини через її діяльнісну самореалізацію в умовах нової соціальної ситуації розвитку;
- забезпечення сучасної та зручної системи методичного сервісу для педагогів і батьків.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Концепція «Нова українська школа» [URL:http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf](http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf)
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. [URL:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013).
3. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

Харламова Лариса Дмитрівна,
викладач Індустріально-педагогічного технікуму
Конотопського інституту СумДУ, м. Конотоп

ЗАСТОСУВАННЯ КООРДИНАТНО-ВЕКТОРНОГО МЕТОДУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Одним із завдань сучасної системи освіти є створення умов для розвитку пізнавальних здібностей особистості, формування у них основних прийомів розумової діяльності таких, як аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння. Студенти другого курсу технікуму повинні опанувати методи наукового пізнання, робити спостереження, висловлювати та перевіряти гіпотези, вміти узагальнювати та творчо застосовувати знання, вміння та навички в нових умовах. Завданням викладача математики у технікумі (коледжі) є пошук та застосування таких педагогічних технологій, які сприятимуть формуванню творчої особистості завдяки ефективній організації її творчої діяльності при вивченні математичних дисциплін. Саме математика розвиває мислення, пам'ять, виховує уважність, наполегливість, відповідальність, точність, акуратність, формує професійну компетентність завдяки вмінню будувати математичні моделі процесів та явищ, застосовувати математичні поняття та методи для вирішення професійних завдань.

Векторна алгебра – один із фундаментальних розділів математики, математичний апарат якої застосовується в різних науках та сферах діяльності людини (математиці, фізиці, географії, біології, комп'ютерній графіці, програмуванні, будівництві, економіці тощо). Поняття вектору в математиці можна визначати по-різному: як напрямлений відрізок, як упорядкована пара точок, що є кінцями напрямленого відрізка, як множина однаково напрямлених відрізків однакової довжини, як упорядкована пара чисел, як паралельне перенесення. Використання методів векторної алгебри дозволяє спростити розв'язання деяких складних математичних та прикладних задач, створювати аналітичні математичні моделі для побудови алгоритмів сфери ІТ [1].

Мета даної статті – розглянути та узагальнити типи математичних та прикладних задач, які демонструють важливість векторної алгебри при вивченні та розв'язанні задач з фізико-математичних дисциплін в технікумі.

Метод векторів полягає в тому, щоб певне геометричне розміщення точок, прямих і площин у просторі записати у вигляді векторної рівності, і, навпаки, мову векторних формул і рівностей наповнити геометричним змістом. Цей метод зводить геометричну задачу до алгебраїчної (і навпаки), яку розв'язати значно легше [2].

Типи завдань, які розв'язуються за допомогою векторів при навчанні фізико-математичних дисциплін:

1. Математичні задачі:

1) Доведення теорем шкільного курсу математики та аналітичної геометрії [1].

2) Афінні задачі (на доведення паралельності деяких відрізків та прямих; на поділ відрізка у деякому відношенні) розв'язуються лише за допомогою лінійних операцій: додавання і віднімання векторів та множення вектора на число [2].

3) Метричні задачі – це задачі, в яких ставиться питання не тільки про визначення взаємного розміщення фігур в просторі, а й визначення їх розмірів, кутів та відстаней між ними (задачі на знаходження довжини відрізка, величини кута, обчислення площ многокутників, з'ясування факту колінеарності векторів та розташування відповідних точок, встановлення відношення перпендикулярності прямих і площин та інші, задачі на доведення) [2]. Для їх розв'язання, крім лінійних операцій над векторами, застосовуються добутки векторів.

4) Екстремальні задачі, доведення нерівностей, розв'язання рівнянь та систем рівнянь із застосуванням скалярного добутку векторів [3].

5) Задачі на дослідження (наприклад, властивостей ортоцентричного тетраедра тощо) [3].

6) Основні метричні задачі на прями у площині в афінних координатах [4].

7) Метричні задачі теорії прямих і площини у просторі [5].

2. Прикладні задачі:

1) Задачі з інших розділів математики (наприклад, дії з комплексними числами, похідна по напрямку заданого вектора, градієнт та ін.).

2) Задачі з фізики, електротехніки та споріднених з ними дисциплін (наприклад, задача про пароплав «Челюскін» та визначення умов безпечного плавання).

3) Економічні задачі, задачі комп'ютерної графіки (комп'ютерне моделювання кольорів за допомогою розкладання вектора за базисом) та інші професійного спрямування.

Творча діяльність студентів передбачає, крім здобуття нових знань, створення чогось нового, що вимагає власного задуму, самостійного розв'язання нових задач, пошуку нових знань та використання вже здобутих знань і вмінь. Представлені типи задач можна розв'язувати на заняттях та в процесі самостійної роботи студентів. Ефективним методом навчання, на думку світових та вітчизняних науковців, є метод проектів. Враховуючи диференційований підхід до навчання математики доцільно застосувати метод проектів у поєднанні з використанням кейс-технології. При такому підході кожна підгрупа студентів отримує кейс-задачі для проектів за відповідними темами. Приклади орієнтовних тем проектів та відповідних кейсів задач при вивченні тем векторної алгебри:

1. Розв'язання задач на доведення засобами векторної алгебри.

1) Доведіть, що сума квадратів діагоналей паралелограма дорівнює сумі квадратів усіх його сторін.

2) В довільному чотирикутнику відрізок, що з'єднує середини діагоналей, проходить через точку перетину середніх ліній. Довести, що цей відрізок ділиться нею навпіл.

3) Довести, що висоти довільного трикутника перетинаються в одній точці.

4) Довести, що $\sqrt{x_1^2 + y_1^2 + z_1^2} + \sqrt{x_2^2 + y_2^2 + z_2^2} + \dots + \sqrt{x_n^2 + y_n^2 + z_n^2} \geq 5\sqrt{2}$, якщо $x_1+x_2+\dots+x_n=3$, $y_1+y_2+\dots+y_n=4$, $z_1+z_2+\dots+z_n=5$.

5) Показати, що об'єм паралелепіпеда, який побудований на діагоналях граней даного паралелограма, дорівнює подвійному об'єму даного паралелепіпеда.

2. Прикладні задачі, що розв'язуються засобами векторної алгебри.

1) Сила $F=(2;2;9)$ прикладена до точки $A(4;2;-3)$. Обчислити: роботу сили F у випадку, коли точка її прикладання при прямолінійному русі переміщується у точку $B(2;4;0)$; модуль моменту сили F відносно точки B .

2) Задані три сили $P=(2;-1;-3)$, $Q=(3;2;-1)$, $R=(-4;1;3)$, які прикладені до точки $A(-1;4;-2)$. Обчислити: роботу рівнодіючої цих сил коли точка її прикладання при прямолінійному русі переміщується в точку $B(2;3;1)$; величину моменту рівнодіючих цих сил відносно точки B .

3) Фірма, що бере участь у будівництві багатоповерхових будинків на одному з масивів міста, одержала кредити від трьох комерційних банків. Кожен з них надав кредити в розмірі 200, 300, 400 тис. грн. відповідно під річну процентну ставку 40, 25, і 30%. Визначити, яку суму треба заплатити за кредити наприкінці року.

4) Між містами A і B , які розміщені на різних берегах річки, потрібно побудувати міст перпендикулярно до її берегів. У якому місці річки потрібно виконати будівництво, щоб шлях між містами був найкоротшим?

5) Ширина річки 1 км. Переправитися з одного берегу річки на інший у протилежну точку можна двома способами: плисти весь час під кутом до течії таким чином, що результуюча швидкість буде весь час перпендикулярною до берегів; плисти прямо до протилежного берегу, а відстань, на яку людину перенесе течія, потім пройти пішки по берегу. Людина пливе із швидкістю 2,5 км/год, йде пішки із швидкістю 4 км/год.. Швидкість течії 2 км/год. Який спосіб дозволить переправитися найшвидше?

3. Дослідницькі задачі.

1) Знайти найбільше значення функції $y = \frac{|x-1|\sqrt{4x-1} + |2x-1|\sqrt{2x-1}}{x^2}$.

2) Пароплав "Челюскін" в лютому 1934 року успішно пройшов весь північний морський шлях, але в Беринговому проливі був затиснутий льодом, віднесений на північ і роздавлений. Чому виникла катастрофа?

3) Серединами сторін AB , BC , CD , DA просторового чотирикутника $ABCD$ є відповідно точки K , L , M , N . Чи рівні вектори KL і NM ? Чи можна виразити вектор AC через вектор MN ?

4) Навколо чотирикутника $ABCD$ описано коло γ з центром O . Відомо, що сума чотирьох векторів із спільним початком рівна нулю. Визначити вид чотирикутника.

5) Знайти корені рівняння для всіх значень параметра p :

$$|p| \cdot |x^2 - 1| + |x - 1| = \sqrt{p^2 + 1} \cdot \sqrt{x^4 - x^2 - 2x + 2}$$

4. Математичні задачі на використання властивостей векторів.

1) Розв'язати рівняння $x\sqrt{1+x} + \sqrt{3-x} = 2\sqrt{x^2+1}$.

2) Розв'язати систему нерівностей:

$$\sqrt{x^2 + y^2} - \sqrt{(x-2)^2 + (y-4)^2} \geq 2\sqrt{5} \quad (1)$$

$$\sqrt{x^2 + (y-8)^2} + \sqrt{(x-6)^2 + (y-4)^2} \leq 2\sqrt{13} \quad (2)$$

3) Довести, що бісектриса AD внутрішнього кута трикутника ABC ділить його протилежну сторону у відношенні m , рівному відношенню відповідних сторін.

4) Розв'яжіть нерівність $\sqrt{\sin^4 x + 1} + \sqrt{\cos^4 x + 1} \leq \sqrt{5}$.

5) Задані координати точок $A(3;5;3)$, $B(-3;2;8)$, $C(-3;-2;6)$, $O(7;8;-2)$. Знайти об'єм піраміди $ABCO$, площу грані AOC , кут між ребрами AO і BC , довжину висоти OD , двогранний кут при ребрі OC .

Наведені приклади кейсів для реалізації проектної діяльності доцільно використовувати при викладанні курсів математики, лінійної алгебри та аналітичної геометрії, вищої математики на технічних спеціальностях у вищих навчальних закладах I-II р. а. з метою розвитку творчої активності майбутніх фахівців, підвищення мотивації та ефективності навчання. Алгоритми застосування векторного методу спрощують розв'язання багатьох прикладних задач та складних нестандартних завдань шкільного курсу математики, зокрема, алгебраїчних задач, що актуально при підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання студентів другого курсу технікуму (коледжу).

Список використаних джерел:

1. Гусев Г. О., Колягин Ю. М., Луканкін Г. Л. Вектори в шкільному курсі геометрії: посібник для вчителів. Москва: Просвіта, 1976. 48 с.
2. Крайзман М. Л. Розв'язування геометричних задач методом векторів. Навчально-методичний посібник. Київ: Радянська школа, 1980. 98 с.
3. Працьовитий М. В. Елементи векторної алгебри. Л. 4. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 35 с.
4. Кадубовський О. А., Романкевич М. В. Основні метричні задачі на прямих у площині в афінних координатах. *Методика викладання математики в ЗОШ та ВНЗ*. Вип. №3. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2013. С. 134-177.
5. Кадубовський О. А., Чиркова Н. О. Про метричні задачі теорії прямих і площин у просторі в афінних координатах. *Методика викладання математики в ЗОШ та ВНЗ*. Вип. №4. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2014. С. 158-167.

Хубуа Валентина Володимирівна,

учитель фізичної культури

КУ Сумська СШ I-III ст. №29 Сумської міської ради

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті поданий теоретичний аналіз проблеми особистісно-професійна компетентність учителя фізичної культури. Розглядається поняття «компетентність», також дається визначення цьому поняттю.

Ключові слова: *особистісно-професійна компетентність, фахова компетентність, оздоровлення.*

Сучасний фахівець будь-якої галузі професійної діяльності – це особа, рівень освіти якої відповідає стандартам надійності і конкурентоспроможності на світовому ринку праці. Одним з пріоритетних напрямів зростання освітнього простору України слід вважати необхідність створення умов для підвищення якості професійної підготовки насамперед у вдосконаленні функціонування системи ланок багатоступеневої безперервної освіти. Соціальні реалії, відображення їх тенденції в освіті характеризуються спрямованістю на фахівців, компетентних у своїй галузі, які володіють професійно-педагогічною культурою [2].

Аналіз сучасних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми розвитку особистісно-професійної компетентності учителя. Нові демократичні зміни соціально-політичного життя України зумовили новий поштовх у науці, зокрема у розвитку фізичної культури.

Поняття «компетентність», також дають визначення цьому поняттю відповідно до вимог працівників навчальних закладів. Компетентність – це здатність особистості приймати обґрунтовані рішення і нести відповідальність за їхню реалізацію в різних сферах діяльності людини. Це також процес професійного становлення особистості, що неможливо сприймати лише як організаційно-педагогічну діяльність.

Професійне ставлення до діяльності – це володіння необхідною сумою знань, умінь і навичок практичної роботи. Професійна компетентність передбачає: усвідомлення особистістю своїх прагнень до діяльності – потреб та інтересів; бажань і ціннісних орієнтацій; мотивів діяльності, уяви про свою соціальну роль; самооцінку особистих якостей і властивостей як майбутнього фахівця – професійних знань, умінь і навичок, професійно-важливих якостей; регулювання свого професійного становлення. Вимоги до професійної компетентності педагогічних кадрів з фізичного виховання дітей в Україні досліджено й узагальнено. Загально педагогічний компонент містить такі знання і уміння, як:

– знання нормативних документів у галузі фізичної культури; програмно-педагогічні вимоги до фізичного виховання дітей; теоретичні основи змісту і структури понять: фізична культура, фізичне виховання, фізичний розвиток, фізична готовність до життя, рухова підготовленість, фізкультурна освіта, фізична досконалість; закономірність анатомо-фізіологічного, нервово-психічного розвитку дітей; методики фізичного виховання дітей;

– знання теоретичних основ фізичного, психічного і духовного здоров'я людини; різних технологій фізичного, психічного і духовного оздоровлення; особистих потреб, інтересів, мотивів і схильностей людини й особливо дітей до оздоровлення і само оздоровлення;

– такі уміння, як: виконувати різні види гімнастичних вправ; володіти тілом, фізичними якостями; займатися фізкультурою і спортом у повсякденному житті, збалансовано харчуватися, загартовуватися; використовувати сучасні оздоровчі технології; психічної й емоційної саморегуляції (бути радісним, добрим, чуйним, спокійним, уважним); формувати в собі чисті думки, позитивне ставлення до дітей, до ближнього, до природи, до життя [3].

У нормативних документах виокремлюється три рівні професійної компетенції працівників фізичної культури:

- *високий рівень* відповідає педагогічній майстерності фахівця-новатора, який відзначається наявністю професійно-управлінського, науково-педагогічного, науково-методичного, соціального, фізкультурно-оздоровчого компонентів; чітка спрямованість на побудову системи фізичного виховання дітей та підлітків, на структурно-професійне керівництво і досягнення високого рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості і міцного здоров'я тих хто займається; оволодіння технологією управління дидактичною, виховною і соціально-педагогічною підсистемами; усвідомлення позитивного ставлення до цінностей педагогічної професії, уміння педагогів використовувати стратегію освіти системи фізичного виховання як способу формування особистості; уміння визначати мету, завдання і структуру різних форм роботи з фізичного виховання відповідно до рухових потреб, їхніх рухових інтересів, анатомо-фізіологічних можливостей; уміння володіти аналітичною діяльністю і самоаналізом; свідоме ставлення до здорового способу життя;

- *достатній рівень* професійно-управлінської компетенції працівників фізичної культури відповідає їхній педагогічній майстерності щодо стабільного функціонування. Отже професійно-управлінський компоненти дидактичний, соціально-комунікативний й фізкультурно-оздоровчий є цілком сформовані. Проте відсутній творчий підхід до реалізації загально педагогічного і науково-методичного компонентів. Не спостережено традиційні методи і прийоми формування рухових

уміння і навичок дітей, їхнього оздоровлення. Формальна педагогічна увага спрямована на фізичне виховання тих хто навчається. Нестабільним є процес управління системою фізичного виховання. Імпульсивність проявляється лише у задоволенні особистої діяльності, тому тривожність зростає під час невдач. Яскраво вираженим є невміння регулювати особисту фізичну і психічну працездатність;

- *середній рівень* професійно-управлінської компетенції вчителів фізичної культури відповідає педагогічній майстерності фахівців, які лише адаптуються до управління. Вони ще не достатньо засвоїли усі елементи професійно-управлінського, загально педагогічного, дидактико-виховного і фізкультурно-оздоровчого компонентів; недостатньо володіють технологією побудови структури управління системою фізичного виховання учнів; у них спостережено негарзди у виконанні управлінських функцій (невміння здійснювати аналітичну діяльність та інформаційне забезпечення); нестійке уміння навчати учнів технології організації рухових занять, а також їхнього виховання і оздоровлення.

Недостатнім є рівень навичок для зацікавлення тих хто займається руховою активністю, фізичним розвитком, їхнім рівнем рухової підготовленості і здоров'я; невміння адекватно оцінювати свої можливості; пасивність, відсутність віри у свої сили; невміння формувати в дітей комунікативні здібності й особливо вступати в ділові стосунки з колегами, батьками; недостатнє бажання самовдосконалення фізичного, психічного і духовного стану [4].

Ґрунтуючись на теоретичному аналізі, професійна компетентність вчителя фізичної культури базується на таких складових рівнях:

- *Особистісному*, як прояв індивідуально-особистісних якостей, обумовлених характером професійної діяльності. На даному рівні критеріями професійної компетентності вчителя фізичної культури можуть виступати: професійний інтерес до діяльності тренера; наявність педагогічних здібностей; професійно важливих якостей; вміння володіти собою і своїми емоціями; досконале володіння технікою і тактикою спортивної гри.

- *Функціональному*, що представляє готовність і працездатність, передстартову активізацію психічних функцій, вміння мобілізувати необхідні фізичні і психічні ресурси для реалізації діяльності. Критеріями професійної компетентності є:

- 1) володіння основами конкретного виду спорту;
- 2) володіння засобами, формами і методами навчання;
- 3) наявність системи навчально-виховної роботи зі спортсменами;
- 4) наявність системи контролю за діяльністю вихованців, уміння визначати особливості функціонального стану їх організму та у зв'язку з цим дозувати навантаження на тренуваннях і змаганнях;

- 5) вміння виявляти особливості індивідуальної підготовки, здібностей і нахилів до конкретних видів діяльності;

- 6) високий рівень сформованості загально педагогічних умінь;

- 7) систематичний аналіз власної діяльності і витяг уроків з помилок і невдач, тобто перебудова діяльності в напрямі вдосконалення [1].

- *Особистісно-діяльнісному*, що визначає готовність як цілісний прояв усіх сторін особистості, дає можливість ефективно виконувати професійно-педагогічні функції. Критеріями компетентності є:

- безпосереднє управління процесом підготовки (управління техніко-тактичною підготовкою учнів-спортсменів, організація виховної роботи в колективі, управління вольовою, фізичною,

теоретичною підготовкою спортсменів, контроль за загальноосвітнім навчанням, підготовка тренерів, громадських працівників і суддів);

- підвищення особистої кваліфікації (підвищення особистого професійного і культурного рівня, участь у науково-методичній роботі);
- спортивний відбір і вирішення організаційних питань (фінансове забезпечення процесу підготовки, пошук спонсорів, проведення спортивного відбору); підготовка до участі в змаганнях, організацію та проведення змагань (управління змагальною діяльністю учнів, організація та проведення змагань, участь у суддівстві змагань тощо);
- реалізація медико-біологічних аспектів (організація відновних процесів, надання медичної допомоги при хворобах і травмах);
- планування, контроль, облік (планування навчально-виховного процесу, контроль і облік досягнень учнів).

Таким чином, наявність відповідного рівня особистісно-професійної компетентності учителя фізичної культури визначають наступні характеристики:

- 1) виховний характер діяльності;
- 2) прагнення досягнення вихованцями найвищих результатів у здоров'я зберігаючій та спортивній діяльності;
- 3) досконале володіння професійними вміннями та навичками, методикою й технологією їх формування в учнів відповідного рівня підготовки;
- 4) управлінський характер професійної діяльності;
- 5) комунікативний характер діяльності;
- 6) творчий характер діяльності [2].

Підвищення професійної підготовки вчителя фізичної культури повинне здійснюватись на основі компетентнісного підходу з обґрунтуванням відповідних цілей та завдань. Це передбачає орієнтацію вчителя на оновлення змісту, форм та методів навчання, координацію навчально-виховної діяльності, адаптацію вчителя фізичної культури до сучасних умов діяльності та його готовність до розв'язання професійних проблем та завдань.

Ефективність професійної діяльності вчителя фізичної культури залежить від рівня його компетентнісної підготовки. Головний чинник успіху у професії вчителя фізичної культури є здатність до самостійного прийняття рішень у професійній діяльності, прогнозування позитивних та негативних результатів у навчально-виховному процесі, внесення пропозицій, розробка навчально-методичних програм та проектів для навчально-виховного процесу.

Науковець Н. Грішанова вважає, що критерієм професійної компетентності особистості є суспільне значення результатів праці фахівця, його авторитет у конкретній галузі діяльності [3].

Компетентність вчителя фізичної культури включає професійні знання, вміння та навички, індивідуальні та комунікативні здібності особистості, досвід роботи та науково-педагогічні якості для забезпечення професійної діяльності.

Структура педагогічних здібностей вчителя фізичної культури включає такі компоненти: педагогічне уявлення, психологічну стійкість, професійну етику, сугестивні і перцептивні здібності, емпатію, артистизм, культуру мови і спілкування, гуманізм, захоплення фізичною культурою і спортом.

За результатами досліджень науковці виділяють наступні важливі елементи професійної компетентності вчителя фізичної культури:

- організація навчально-виховного процесу, забезпечення відповідних безпечних умов для навчально-виховного процесу;

- аналіз навчально-методичної літератури та результатів навчально-виховного процесу;
- своєчасне усунення помилок у навчально-виховному процесі;
- дотримання вимог, рекомендацій до проведення та організації навчально-виховного процесу;
- оволодіння додатковими знаннями та навиками в галузі фізичного виховання та спорту [3].

Психологічна компетентність вчителя включає: особистісно-гуманну орієнтацію, вміння сприймати педагогічну реальність і системно в ній діяти, вільна орієнтація в предметній галузі, володіння сучасними педагогічними технологіями.

Педагогічна компетентність виявляється по-перше, у вмінні співвіднести свою діяльність з тим, що напрацьовано на рівні світової науки, вітчизняної педагогіки та психології, здатністю взаємодіяти з досвідом колег, інноваційним досвідом, у вмінні узагальнити і передати свій досвід іншим. По-друге, в умовах ситуації навчання (виховання), що постійно змінюється, необхідною якістю педагога є креативність як спосіб буття в професії, уміння створювати нову педагогічну реальність на рівні цінностей, змісту, форм і методів необхідних освітніх процесів і систем [4].

Таким чином, розвиток професійної компетентності вчителя фізичної культури можливе за умов:

- створення компетентнісної моделі динамічного підвищення кваліфікації вчителя фізичної культури;
- удосконалення знань педагогіки та психології за фахом;
- розробки компетентнісно-зорієнтованих науково-методичних супроводів до навчальних програм у відповідності до державних стандартів;
- опанування основами проектування навчально-виховного процесу, яке передбачає розробку змісту уроку, завдань для самостійної роботи учнів, педагогічних, дидактичних і методичних задач, що розв'язуються на уроках, у навчальних проектах проблемного характеру (технологія проблемного навчання);
- використання сучасних методів навчання: навчання у дискусії, рольові та імітаційні ігри (технологія інтерактивного навчання) тощо;
- формування готовності вчителя фізичної культури до розв'язання проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування з учнями (технологія проектного навчання, інформаційні технології тощо);
- особистісного включення вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в умовах нової школи.

Таким чином, професійна компетентність учителя фізичної культури проявляється у дотриманні психолого-педагогічних умов навчання, вибору форм та методів навчання, розробці відповідних індивідуальних програм та методичних рекомендацій щодо фізичного розвитку і саморозвитку учнів.

Список використаних джерел:

1. Дергач А.А., Исаев А.А. Педагогическое мастерство тренера. Москва: Физкультура и спорт, 2011. 183 с.
2. Кузьмин А.М. Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры: автореф. дис. ...д. пед. наук. Челябинск, 2009 48 с.
3. Кузьмина Н.В., Михалевська Г. І. Оцінка професійної діяльності вчителів. *Акмеологічні проблеми підготовки викладачів*. Сб. н. тр. Вип. 1 / Отв. ред. Н.В. Кузьмина, Е.С. Гуртовой. Москва-Шуя: Дослід. центр проблем якості підгот. фахівців, Шуйський пед. ун-т, 2008. С. 42-56.

4. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / В.О. Пономарьов; Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2010. 20 с.

Цимерман Ірина Леонідівна,
старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто сутність, компоненти, ознаки та критерії оцінки інноваційної компетентності педагога закладу дошкільної освіти. Визначені прояви та етапи розвитку та становлення інноваційного потенціалу педагога в контексті компетентнісного підходу до професійної діяльності.

Ключові слова: інновація, компетентність, креативність, заклад дошкільної освіти.

Актуальність проблеми. Державна політика у галузі дошкільної освіти спрямована на подальшу її модернізацію, розвиток та адаптацію до умов Нової української школи. З метою реалізації цього стратегічного курсу визначено пріоритетні напрями розвитку дошкільної освіти, важливими з яких є: широке використання сучасних новітніх технологій гуманізації, демократизації, індивідуалізації та диференціації процесу виховання; широке впровадження в педагогічний процес дошкільного закладу педагогіки співробітництва.

Динамічність змін в дошкільній освіті ставить перед педагогами закладів дошкільної освіти вимогу бути готовими ефективно виконувати професійні функції в умовах інноваційного режиму діяльності закладів. Складний і поліфункціональний характер, багатоплановість структури інноваційної професійної діяльності, виникнення різних антиінноваційних бар'єрів спричиняють значні труднощі та невдачі при впровадженні педагогами закладів дошкільної освіти інновацій в освітній процес.

Як свідчить досвід, труднощі в організації інноваційної діяльності у закладах дошкільної освіти зумовлені з низькою інноваційною компетентністю педагогів.

Мета статті – розкрити сутність, зміст та структуру інноваційної компетентності педагога закладу дошкільної освіти, як складової його професійної компетентності.

Аналіз останніх публікацій. Вітчизняні та зарубіжні дослідники в останнє десятиліття приділили достатню увагу проблемі інноваційної діяльності освітніх закладів. Зокрема, проблема педагогічної інноватики на сучасному етапі розвитку знайшла своє відображення у працях К. Ангеловські, Л. Даниленко, М. Кларіна, В. Паламарчук, І. Підласого, А. Пригожина, О. Савченко, В. Сластьоніна, К. Роджерса, Н. Юсуфбекової та ін.

Загальні та специфічні особливості інноваційної педагогічної діяльності досліджуються у працях російських учених В. Загвязинського, В. Кан-Каліка, Л. Подимової, В. Сластьоніна, Н. Лапіна та ін. Глибоке і системне дослідження проблеми нововведень в освітні заклади містять праці Н. Горбунової, М. Кларіна, В. Лазарєва, М. Поташника, Т. Шамової та ін.

Теоретико-методологічні засади вивчення феномену інноваційної компетентності педагога визначені в працях І. Гавриш, І. Дичківської, В. Докучаєвої, О. Ігнатович, Н. Клокар, Є. Макагон, Л. Петриченко, О. Подимової, В. Позднякова, В. Сластьоніна, О. Шафран, Г. Хмельницького, А. Хуторського та ін.

Готовність педагогів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в контексті фахової підготовки розглядали Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богінч, Ю. Косенко, Л. Машкіна, Х. Шапоренко та інші.

У сучасній науковій літературі висвітлюються різні погляди на поняття «інноваційна компетентність». Так, І. Дичківська розглядає інноваційну компетентність педагога через «систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечують ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі» [1, с.18].

З точки зору О. Ігнатович, поняття «інноваційна компетентність» визначається як сукупність «спеціальних теоретичних знань з педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, умінь ефективно застосовувати їх, практичних навиків» [2, с.27].

На нашу думку, більш точним та змістовним є визначення Л. Петриченко, яке подається як «система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання і прогнозування до впровадження нововведення [3, с.12].

Отже, інноваційну компетентність педагога закладу дошкільної освіти розглядаємо як інтегральну характеристику, яка включає здатності з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та вміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду.

Виклад основного змісту. Інноваційна компетентність педагога розглядається нами як складова загальної професійно-педагогічної компетентності, зміст якої зумовлюється особливостями інноваційної діяльності, її суспільною значимістю, творчим характером та спрямованістю на неперервне творення нового, розвитку особистісного й професійного потенціалу педагога.

Цілісність інноваційно-педагогічної компетентності як інтегративної якості особистості визначається сукупністю різного виду компетентностей, які характеризують здатність педагога на основі практичного досвіду, знань і умінь ефективно вирішувати професійні задачі.

Вважаємо, що саме компетентнісний підхід зміщує акценти в організації інноваційної діяльності закладів дошкільної освіти з процесу на результат. Компетентнісний підхід установлює підпорядкованість знань вмінням, забезпечуючи цілісну здатність фахівця та його готовність вирішувати професійні проблеми в конкретній і нестандартній практичній ситуації педагогічної діяльності.

Компонентами інноваційної компетентності педагога закладу дошкільної освіти можна вважати: поінформованість про інноваційні педагогічні технології; належне володіння їх змістом і методикою; висока культура використання інновацій у освітній діяльності; особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Важливою складовою інноваційної компетентності, на наш погляд, є усвідомлення педагогом практичного значення інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Часто провідним мотивом інноваційної педагогічної діяльності є пізнавальний інтерес. Пізнавальні інтереси педагога, орієнтованого на застосування інноваційних освітніх технологій, концентруються навколо потреби у науковому розумінні різноманітних аспектів особистісної орієнтації освіти; на осмисленні власного досвіду, ступеня ефективності педагогічної діяльності, формування своєї позиції щодо змін у системі освіти; використанні нових знань у власній практичній діяльності. Проте, інтерес до новацій може співіснувати із спрямованістю не на розвиток вихованця, а на інші зовнішні цілі: підвищення престижу в очах адміністрації, колег, батьків вихованців, задоволеність від володіння «модними» методиками тощо. За таких умов

залучення педагога в інноваційний процес відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні й особистісні якості:

- усвідомлення змісту і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної дошкільної освіти;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі;
- співвіднесення сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати життєдіяльність дітей, володіння технологіями;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Цілком поділяємо думку О. Ігнатович про те, що нарощування інноваційного потенціалу педагога відбувається поступово, та може мати різні прояви: сприйняття власних інновацій і взагалі інновацій або відкриттів; здатність побачити елементи нового у відносному сталому; запропонувати принципово нове вирішення проблеми [2, с.118].

Сприйняття нових ідей, інновацій у галузі педагогіки складний багатоетапний розумовий процес прийняття рішення, який має тривалий термін від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття.

У ході цього процесу науковці виділяють основні етапи сприйняття інновацій: ознайомлення з інновацією; поява зацікавленості; оцінка; апробація; кінцеве сприйняття; використання в повному обсязі.

Найвищим рівнем інноваційної компетентності, творчим характером інноваційної діяльності педагога закладу дошкільної освіти вважаємо креативність, що виявляється в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті.

Ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації освітнього процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей, уміння розвивати креативність дітей, що втілювалося б у їх поведінці.

Креативність педагога формується на основі наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального і зростанням питомої ваги творчого компонента педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень з педагогічної інноватики дозволив виділити найбільш загальні ознаки інноваційної компетентності педагога закладу дошкільної освіти:

- особистісна спрямованість на освоєння нового, готовність до змін в способах діяльності, стилі мислення;
- суб'єктність цілепокладання, цілездійснення і самореалізації;
- чіткість професійної позиції, усвідомлення соціальної значимості інновацій, включення у соціальну творчість;
- відповідність складу компетентності структурі інноваційної діяльності;
- ефективність способів реалізації системи знань, умінь, навичок на всіх етапах інноваційного процесу, здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач;

- цілісність сукупності компетенцій, що входять до інноваційної компетентності як системного утворення;
- високий рівень професіоналізму, який базується на осмисленні й вдосконаленні власного професійного досвіду.

У сучасній науковій літературі визначені загальні критерії оцінки інноваційної компетентності педагога. Стосовно педагога закладу дошкільної освіти, враховуючи особливості професійної діяльності, до таких можна віднести:

- індивідуальну готовність до прояву компетентності в стандартних і нестандартних ситуаціях;
- мотиваційно-ціннісне ставлення до інновацій;
- рівень адаптивності до нових соціальних умов та сучасних вимог професії;
- володіння системою теоретичних і практичних знань, комплексом умінь;
- досвід прояву компетентності в реальних ситуаціях педагогічного процесу;
- здатність творчо вирішувати професійні задачі, володіння сучасними педагогічними технологіями;
- рівень усвідомленості педагогом своїх знань, умінь, навичок, можливостей, необхідних для кваліфікованого здійснення інноваційної діяльності;
- саморефлексія й корекція власної інноваційної діяльності [5, с.68].

Зазначені характеристики професійної компетентності педагога не можна розглядати ізольовано, оскільки вони носять інтегративний, цілісний характер, є продуктом професійної підготовки й професійного досвіду в цілому.

Проявляється інноваційна компетентність педагога в оновлених, більш ефективних формах, способах, методах й, відповідно, якісно нових результатах освітньої діяльності, які отримані внаслідок реалізації інновацій.

Висновки.

Отже, результати багатьох наукових досліджень свідчать про те, що інноваційна компетентність педагога сучасного закладу дошкільної освіти є важливою складовою професійної компетентності, яка складається з системи мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, та забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-ге вид., допов. Київ, Академвидав. 2012. 352 с.
2. Ігнатович О.М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: монографія. Київ: ТОВ «Центр учбової літератури», 2009. 287 с.
3. Петриченко Л.О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі. Харків, 2007. 237 с.
4. Проценко О., Юрочко С. Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. №5 (124). С 27–48.
5. Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика : Колективна монографія / авт. кол.: О. Г. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мілько, Ю. Л. Радченко, К. В. Котун. Київ, 2018. 258 с.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

У статті розглядається питання компетентності вчителя початкової школи. Здійснено аналіз досліджень, які розкривають зміст професійної компетентності педагога, виділено її основні компоненти, що є вкрай важливими на сучасному етапі розвитку суспільства з урахуванням змін, що відбуваються в освіті.

Ключові слова: компетентність, учитель початкових класів.

На початку третього тисячоліття поглиблюються та прискорюються загальносвітові соціально-економічні, політичні, соціокультурні процеси, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер. Вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя.

Найбільш відповідальною в цих умовах є роль освіти. Особистість учителя займає ключову позицію в освітньому просторі. Його професійна діяльність спрямована на безперервність і гуманізацію навчання, розвиток творчих та комунікативних здібностей учнів.

У даний час на перший план виходить питання: як потрібно вчити і виховувати школяра, щоб з нього, згодом, вийшов ефективний, конкурентноспроможний працівник. Одним з головних завдань сучасної школи є створення необхідних і повноцінних умов для особистісного розвитку кожної дитини, формування активної позиції учня в навчальному процесі.

У зв'язку з цим у сучасному світі в розвитку і становленні особистості школяра велика роль і вчителя початкових класів в тому числі. Інтенсивний розвиток початкової освіти, різноманітність альтернативних програм, кардинальна зміна процесуальної сторони навчання висуває на перший план проблему якісної зміни особистості вчителя, його ролі та діяльності в освітньому процесі.

Поняття «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід» активно входять в науковий і буденний обіг, характеризуючи відповідний рівень професійної кваліфікації фахівця.

У період реалізації державних освітніх стандартів початкової освіти особлива увага приділяється вдосконаленню професійної компетентності вчителя початкових класів.

Не менш важливим аспектом, що впливає на формування особистості вчителя XXI століття, є його інформаційна компетентність. Сучасний учитель взагалі та початкової школи зокрема – це людина, яка володіє ІКТ. Педагог повинен допомогти дитині орієнтуватися в будь-якому світі – і реальному, і віртуальному, сформувані ті компетенції, які будуть необхідні, щоб жити і приймати рішення в новому суспільстві, яке буде завтра.

В умовах ускладнення завдань, що стоять перед школою, підвищуються вимоги до вчителя, його професіоналізму та особистісних якостей. Останнім часом загальноприйнятою характеристикою професійної діяльності вчителя стає професійна компетентність – характеристика, що відображає не тільки професійні знання, але й уміння спиратися на них у своїй професійній діяльності, ставлення вчителя до учнів і особистісні якості. У період реалізації державних освітніх стандартів початкової освіти особлива увага приділяється вдосконаленню професійної компетентності вчителя початкових класів.

Серед основних компонентів професійної компетентності вчителя початкової школи виокремлюють:

1) мотиваційний компонент – забезпечує позитивну мотивацію учителя до прояву і розвитку професійно-педагогічної компетентності, що виражається в інтересі до педагогічної діяльності, бажанні працювати, потребі у самоосвіті, саморозвитку;

2) змістовий компонент – охоплює такі елементи компетентності, як володіння науковими професійно-педагогічними знаннями (психолого-педагогічними, методичними, спеціальними, загальноосвітніми, управлінськими, інформаційно-технологічними), здатність педагогічно мислити на основі системи знань та досвіду пізнавальної діяльності;

3) операційно-діяльнісний компонент – охоплює уміння практично вирішувати педагогічні завдання, фаховий досвід, творчі здібності, володіння педагогічними технологіями та педагогічним менеджментом, фахове мислення;

4) особистісний компонент – представлений такими особистісними та професійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта, альтруїзм, емпатійність, толерантність, комунікабельність, активність, самостійність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення;

5) рефлексивний компонент – реалізується у рефлексивних уміннях особистості, що дозволяють ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення.

З огляду на те, що зазначені складові професійної компетентності тісно взаємопов'язані між собою, взаємозалежні, і кожна продуктивна лише за наявності інших, сформованих в достатній мірі, то набуття їх слід вважати обов'язковими для успішної діяльності педагога в сучасних умовах розвитку суспільства.

Як бачимо, професійна компетентність вчителя початкових класів – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності з процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. Структура професійної компетентності також повинна періодично видозмінюватися, корегуватися у зв'язку зі стрімким розвитком науки та практики. Усвідомлення поняття професійної компетентності вчителя, розуміння її суті й структури слугуватиме обґрунтуванню ефективних шляхів її розвитку та вдосконалення.

Професійна компетентність учителя початкових класів – це інтегративна властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів.

У нинішній час соціальні зміни – науково-технічні, культурні, побутові – настільки значні та відбуваються так швидко, що ніхто вже не сумнівається: сьогоднішнім діти будуть жити в світі, відмінному від того, в якому жили їхні батьки та вчителі. Тому й свої виховні успіхи дорослим потрібно оцінювати не стільки по тому, як їм вдалося передати свої знання і вміння, як за тим, чи зуміли вони підготувати дітей самостійно діяти й приймати рішення в умовах, яких явно не було і не могло бути в житті старшого покоління.

У цьому випадку вчитель початкових класів виступає в ролі тьютора та фасилітатора.

Учитель-фасилітатор сприяє полегшенню і стимулюванню процесу навчання, тобто створює в класі відповідну інтелектуальну та емоційну обстановку, атмосферу психологічної підтримки. Учитель допомагає сформулювати цілі й завдання, що стоять перед учнями, створює вільну та невимушену атмосферу, яка буде стимулювати учнів до вирішення проблем. При цьому вчителю важливо: бути самим собою, відкрито висловлювати свої думки і почуття; демонструвати дітям

повну до них довіру та впевненість у їх можливостях і здібностях; проявляти емпатію, тобто розуміння почуттів і переживань кожного школяра.

«Тьютор» у сучасній педагогіці – це вчитель-консультант і координатор. Його мета – створити освітнє середовище, яке дозволить учневі максимально самостійно здобувати знання та навички, навчаючись в зручному для нього режимі, в тому числі в рамках уроку. При цьому тьютор допомагає ефективно використовувати навчальні матеріали, Інтернет, практичний досвід інших учнів. Таким чином, система знань вибудовується через активність дітей, їх діяльність, практику. Тьютор допомагає постановці проблеми, визначенні мети і завдань діяльності, плануванню дій по реалізації, аналізу результатів роботи. Тьютор консультує і підтримує учнів в процесі їх самостійної діяльності. При цьому він створює сприятливу творчу атмосферу, де неприпустима критика висловлювань учнів, нав'язування власної точки зору або дослідницької стратегії. Тьютор вміє слухати і виділяти суттєві моменти в будь-якому висловлюванні учня. Координована тьютором навчальна діяльність школярів допомагає формувати у них ініціативність, доброзичливість, відкритість, спостережливість, творчу та інтелектуальну активність, здатність до нестандартних рішень, гнучкість і критичність мислення, дбайливе й уважне ставлення до досвіду старших, оптимізм, толерантність.

Вищеназвані ролі вчителя не викликають у дитини почуття страху, не принижують його гідність, а, навпаки, виховують в ньому свободу і відповідальність, високу свідомість і сміливість – якості, так необхідні в нашому стрімкому житті. Ці якості у дитини буде виховувати вчитель. Виховувати своїм спрямованим впливом, своїм ставленням, своєю особистістю. І якщо виховання багато в чому - це мистецтво створення зразків для наслідування, то і професіоналізм сучасного педагога полягає в гнучкому та доцільному використанні всього широкого діапазону професійних ролей.

Не менш важливим аспектом, що впливає на формування особистості вчителя XXI століття, є його інформаційна компетентність. Складовими інформаційної компетентності є вміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організувати, перетворювати, зберігати і передавати її, використовуючи як традиційні засоби, так і нові інформаційні технології. Сучасний учитель взагалі та початкової школи зокрема – це людина, яка володіє ІКТ. Не заперечуючи значущості класичних принципів дидактики, слід визнати, що сьогодні з'явилася можливість представити ці принципи в новому світлі за допомогою комп'ютера. Педагог повинен допомогти дитині орієнтуватися в будь-якому світі – і реальному, і віртуальному, сформувати ті компетенції, які будуть необхідні, щоб жити і приймати рішення в новому суспільстві, яке буде завтра.

Учитель, який вміє «керувати» інформацією, зуміє навчити цьому і дітей, що забезпечить формування в учнів самостійності як основної якості особистості, що базується на ключових освітніх компетенціях. І тут велика роль інтелекту, оскільки, перш за все, працюють пізнавальні процеси.

Вчителі початкової школи - це в більшості своїй люди творчі, які шукають нове в роботі, які володіють різними технологіями, тобто високо інтелектуально розвинені.

Таким чином, безпосередній вплив на особистість дитини, його розвиток і становлення зможе надати учитель, який готовий до змін та самовдосконалюється. Щоб бути професійно компетентним, педагог повинен постійно вчитися, займатися самоосвітою і самореалізовуватися у педагогічній діяльності. Учитель не має права зупинятися на досягнутому. Він працює з молодим поколінням, готує його до життя в новому суспільстві, значить, сам повинен йти в ногу з часом, не посилаючись на те, що «у наш час все було інакше, і мені не під силу освоїти нове».

Ступінь успішності педагогів в освоєнні нових технологій і методик найменше залежить від його віку, але в більшій – від відданості професії, прагнення до пізнання нового, що володіє глибокими знаннями в області психології навчання, розвитку і становлення особистості дитини, організації навчання в навчальній діяльності, а також володіє спеціальними знаннями і вміннями для впровадження інноваційних технологій в практику шкільного життя. У цьому сучасне призначення вчителя.

Конкурентоспроможність учителя на ринку праці визначається обсягом компетенцій у сфері професійної діяльності, залежить від рівня кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно значущих якостей особистості.

Рівень професійної компетентності вчителя – це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку й удосконалення.

Таким чином, головне завдання вчителя початкових класів в сучасних умовах – бути помічником дитині в його життєвому самовизначенні, кожну хвилину переживати процес навчання з дітьми та самому вчитися з ними.

Висновки. Професійно компетентний вчитель початкових класів є чи не найголовнішою частиною української інтелігенції, яка дієво впливає на формування нації, молодшої її частини – дітей і молоді. Запорука ефективності навчально-виховного процесу – професійна компетентність учителя, яка розширює можливості вчителів розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають у професійній діяльності і в особистому житті. Покликання педагога не тільки і не стільки передача знань, умінь і навичок, але і всебічний гармонійний розвиток здібностей та можливостей учня, виховання порядного, відповідального, свідомого громадянина країни.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.Є., Маслак Л.П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81–109.
2. Бірюк Л. Я. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і технології (на матеріалі методики викладання російської мови): монографія. Київ: Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2009. 317 с.
3. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2009. 375 с.
4. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: монографія. Вінниця: ВДПУ, 2007. 397 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
6. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика.* № 8. 2012. С.94–101.
7. Уровни профессиональной компетентности учителя начальных классов, как предпосылка создания программы саморазвития и самосовершенствования педагогического процесса. [URL:https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=uk&u=http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/rivni-profesiinoyi-kompetentnosti-vchitelya-pochat.html&prev=search](https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=uk&u=http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/rivni-profesiinoyi-kompetentnosti-vchitelya-pochat.html&prev=search) (дата звернення 26.01.2019).

ОСОБЛИВОСТІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються проблеми духовного та фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами хореографії. Охарактеризовано передумови виникнення потреб у танцювальній діяльності та розкрито її основні компоненти. Визначено критерії відбору дітей до обдарованих груп.

Ключові слова: мотив, мета навчання, методи, критерії відбору обдарованих дітей.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку соціально-економічної сфери, культури та освіти особливого значення набувають питання художньо-творчого розвитку підростаючого покоління. У суспільстві зростає потреба в високоінтелектуальних творчих особистостях, здатних самостійно вирішувати виникаючі труднощі, приймати нестандартні рішення і втілювати їх у життя. Все це вимагає розроблення нових методів нетрадиційних підходів до виховання підростаючого покоління як основи подальшого вдосконалення особистості. Найбільший інтерес в цьому плані представляють старші дошкільнята, так як саме в цьому віці закладається основа особистості, відбувається орієнтація на самореалізацію, самовираження і формуються світовідчуття.

Хореографічна творчість є одним із засобів всебічного розвитку старших дошкільнят. Продуктивність художнього, фізичного, естетичного виховання дітей засобами хореографії зумовлена синтезуючим характером хореографії, яка об'єднує в собі музику, ритміку, образотворче мистецтво, театр і пластику рухів [1,с.65]. Актуальність статі зумовлена наявністю суперечностей між потребами дошкільної освіти в реалізації інтересів дітей до занять хореографією та недостатньою розробленістю теоретико-методичного забезпечення процесу формування хореографічних умінь старших дошкільників.

Аналіз останніх публікацій.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, яка розкриває закономірності розвитку дітей старшого дошкільного віку, показав, що інтенсивний розвиток рухових функцій (А. В. Запорожець, Е.С. Вільчковський), потреба в самовираженні і творчості (Л. С. Виготський, Б. М. Теплов та ін), інтерес до музично-рухової діяльності (Н. А. Ветлугіна, М. Л. Палавандашвілі, К. В. Тарасова та ін) створюють реальні передумови для формування хореографічних умінь у старшому дошкільному віці.

Проблема організації хореографічної роботи в системі дошкільної освіти досліджена недостатньо. Наукові розвідки стосувалися лише окремих аспектів: виявлення особливостей дитячого танцювального творчості (Р. Т. Акбарова, С. В. Акишев, Є. В. Горшкова); вивчення впливу українських музично-хореографічних традицій на музично-руховий розвиток старших дошкільників (А. С. Шевчук) [4,с.6]; дослідження особливостей поліхудожнього підходу до освоєння дітьми образної природи хореографії (Ю. В. Ушакова).

Мета статті – висвітлення особливостей хореографічного виховання дітей старшого дошкільного віку у дитячих садках.

Виклад основного матеріалу. Важливість та значущість занять хореографією пояснюється тим, що танок за своєю природою є синтетичним видом мистецтва, котрий поєднує в собі духовно-культурний та тілесно-культурний компоненти, гармонія яких впливає на різнобічний розвиток дітей[1,с.14]. Незважаючи на те, що за освітніми програмами («Дитина», «Я у світі», «Українське дошкілля» та ін.) заняття хореографією не є обов'язковими в роботі з дошкільниками, вони набули значного поширення у практиці сучасної дошкільної освіти і вводяться до навчально-виховного процесу як додаткові.

Однак, відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо хореографічної роботи з дітьми в умовах дошкільного закладу примушує педагогів спиратися на теоретико-методичні розробки, розраховані на хореографічне навчання дітей у шкільних та позашкільних установах (Т. Баришнікова, Л. Богаткова, Л. Бондаренко, Є. Конорова, Т. Пуртова, А. Тараканова та інші).

Спираючись на провідні положення теорії діяльності (В. Давидов, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), ми з'ясували, що успішне оволодіння будь-яким видом мистецтва, у тому числі й танцювальною діяльністю, залежить від впливу педагога на розвиток усіх її структурних компонентів (мотив, мета, дії).

Навчання дітей хореографії може бути ефективним за умови впливу педагога на розвиток цих структурних компонентів, а саме: на формування мотиваційної сфери дитини та усвідомленого ставлення до мети діяльності; на оволодіння діями, що складають зміст танцювальної діяльності. Вирішальну роль у даному виді діяльності відіграють два види дій: орієнтовні, за допомогою яких здійснюється визначення ситуації, що потребує виконання танцювального руху та виконавські, які забезпечують робочу сторону діяльності. Якість орієнтовних дій залежить від рівня розвитку здібностей: загальних (особливості мислення, пам'яті, уяви) та спеціальних (здібність сприймати і передавати за допомогою рухів характер музики та її зміст, орієнтуватись у просторі, відповідно до музичної форми, виразно рухатись, творчо мислити та імпровізувати). Виконавча частина діяльності залежить від рівня сформованості знань (загальних і професійних), умінь та навичок.

В своїй роботі з дошкільнятами ми використовували такі методи: змістовно-образного ознайомлення дітей з рухом; метод вправлення, який доповнювався прийомами інтерпретації, змагання, контактного виконання, неформальних завдань; репродуктивні та продуктивні методи та прийоми: самоконтроль, зміна умов виконання, введення засвоєного руху до дитячої імпровізації, творча інтерпретація руху. На жаль, в закладах дошкільної освіти не впроваджують хореографію як основний предмет, а якщо він і є, то на заняття виділяють 30 хвилин в тиждень на одну групу. Вважаємо, що цю мізерність слід компенсувати заняттями в групі обдарованих дітей, де можна займатися хореографією більш поглиблено.

Для роботи з обдарованими дітьми були розроблені завдання, які дозволяли визначити рівень розвитку фізичних даних, музично-ритмічних та творчих здібностей дітей. Контрольні завдання були представлені у вигляді відповідних конкретних рухових дій, танцювальних рухів, творчих ситуацій і носили ігровий характер, що найбільш повно відповідає психічним особливостям дітей дошкільного віку («Дзеркало», «Передай телеграму», «Музичний зоопарк», «Обери собі подарунок», «Відірваний листочок», «Рибки» та інші).

Ще одним важливим завданням в хореографії є систематичний музичний розвиток дитини. Музика не просто супроводжує рух, а визначає його сутність, тобто рух не повинен бути тільки рухом під акомпанемент, він повинен відповідати характеру музики; засобам музичної виразності; формі музичного твору.

Визначення рівня музично-ритмічного розвитку дітей здійснювалось на основі перевірки музичного сприймання, відчуття ритму та вміння відобразити в рухах характер музики. Показниками творчих здібностей дітей у танцювальній діяльності виступали артистичність (мінливість міміки, чуття пози та жесту) та виконавська творчість у вільному танці.

Висновки. Нині існує необхідність розроблення системи хореографічної роботи з дітьми старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти та введення занять з хореографії у якості обов'язкового навчального предмету. Це допоможе реалізувати повною мірою виховні та розвивальні можливості хореографії відповідно до інтересів та вікових особливостей дітей.

Список використаних джерел:

1. Березова Г. О. Хореографічна робота з дошкільнятами: 2 видання. Київ: Музична Україна, 1989. 208 с.
2. Бекина С. И. Музыка и движение: Упражнения, игры и пляски для детей 5-6 лет. Москва: просвещение, 1983. 208 с.
3. Мартиненко О.В. Педагогічні умови формування хореографічних умінь дітей 5 - 6 років у дошкільних закладах: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2005. С. 19. [URL:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2005/05movrdz.zip](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2005/05movrdz.zip)
4. Руденко С. Ритмика. Музыкальное движение. Москва: Просвещение, 1972. 334 с.
5. Шевчук А. Дитяча хореографія: програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років: навч.-метод. посібн. Київ: Шк. світ, 2008. 128 с.

Шеян Марина Олександрівна,

методист науково-дослідної лабораторії здоров'язбережувальних технологій
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти

ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Модернізація системи освіти України, перехід до застосування компетентнісного підходу в професійній освіті зумовили виведення на якісно новий рівень розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти як складової професійної компетентності.

Здоров'язбережувальна компетентність вчителів основної школи – це інтегративна професійна характеристика, яка визначає готовність та здатність педагога кваліфіковано здійснювати і свідомо перебудовувати діяльність щодо здоров'язбереження всіх суб'єктів освітнього процесу в професійному аспекті на основі знань, умінь, навичок, досвіду, мотивації та вдосконалення професійно значущих якостей особистості. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи дозволяє забезпечити професійну відповідність педагогів сучасним нормативним вимогам і соціально-професійним реаліям.

Для забезпечення розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи освітній процес необхідно організувати з використанням принципів навчання дорослих, реалізація яких передбачає активну участь самого вчителя у процесі навчання.

Андрагогічна модель навчання у системі післядипломної педагогічної освіти будується на андрагогічних принципах, які відображають її специфіку як особливого феномена навчання

дорослої людини з життєвим і професійним педагогічним досвідом. Серед таких принципів є наступні [1; 3; 4]: пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; принцип опори на досвід того, що навчається; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; принцип актуалізації результатів навчання; принцип елективності навчання; принцип розвитку освітніх потреб; принцип усвідомленості навчання.

У Концепції неперервної валеологічної освіти в Україні представлені загальноприйняті принципи: науковість і доступність; системність; неперервність і практична цілеспрямованість; гуманізація; інтегративність; інамічність і відкритість; плюралізм і дисперсність; превентивність [2]. Однак у документі не представлена специфіка вищезазначених принципів для післядипломної педагогічної освіти, в той час, коли післядипломна валеологічна освіта визначена важливою і обов'язковою складовою неперервної валеологічної освіти.

На основі аналізу літератури нами виокремлено основні принципи організації та реалізації освітнього процесу для забезпечення розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти:

1. Принцип науковості змісту освіти – відповідність освіти рівню сучасної науки. Зміст післядипломної педагогічної освіти повинен бути наповнений новітніми досягненнями з питань здоров'язбереження.

2. Принцип варіативності – варіативна побудова навчальних планів та програм.

3. Принцип індивідуалізації та диференціації навчання визначає необхідність врахування інтелектуальних, емоційних та інших особливостей вчителя основної школи; сприяє успішному засвоєнню здоров'язбережувальних знань у відповідності до виявлених особливостей особистості.

4. Принцип неперервності – навчання за освітньою програмою, стажування, участь у різних сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах.

5. Принцип гуманізації та поваги – визнання унікальності і самоцінності людини, її права на самореалізацію і повагу, доступність післядипломної освіти в будь-якому віці завдяки різноманіттю форм навчання, відповідно до інтересів, можливостей і потреб людини.

6. Принцип мотивації до навчання – надання вчителям основної школи можливості безперервного консультування та кар'єрного росту засобами участі у навчанні.

7. Принцип діяльності. В основі організації процесу навчання мають бути враховані особливості здоров'язбережувальної діяльності вчителів основної школи, що навчаються у закладах післядипломної педагогічної освіти. Організація процесу розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи повинна включати рефлексивні процеси становлення їх професійної позиції, а саме: вміти донести до учнів суть цінності здорового способу життя; сформувані в учнів мотиви збереження і зміцнення свого здоров'я; створити ситуацію успіху в оволодінні учнями навичками накопичення власного здоров'я.

8. Принцип рефлексивності – цілеспрямована діяльність, спрямована на примноження досягнень в оволодінні розвитку здоров'язбережувальної компетентності, на самоорганізацію через осмислення вчителем себе і своєї професійної діяльності в цілому як способу здійснення свого цілісного «Я».

9. Принцип превентивності полягає у вивченні причин, факторів та тенденцій у відхиленні поведінки учнівської молоді; застосуванні методів його попередження та корекції; формуванні установок здорового способу життя.

Усі принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, вони доповнюють і зумовлюють один одного, утворюючи при цьому цілісну систему.

Припускаємо, що використання виділених нами основних принципів організації та реалізації освітнього процесу забезпечить ефективність навчання дорослої людини та дозволить вчителям успішно та ефективно здійснювати професійну діяльність, спрямовану на формування у підлітків навичок здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Змеев С.И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. Москва: ПЕР СЭ, 2007. 272 с.
2. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні: збірник праць / Т.Є. Бойченко, Н. В. Вадзюк, В.О. Мовчанюк, А. В. Царенко, В. М. Муратова, Т. П. Усатенко, В. П. Горашук, С. С. Волкова, М. Н. Шабатура. *Валеологія*. Київ: Освіта, 1994. 78 с.
3. Лук'янова Л. Дорослість як базова категорія андрагогіки. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2010. № 2. С. 20–28.
4. Сігаєва Л.Є. Характеристика структури освіти дорослих в сучасній Україні. *Вісник Житомирського державного університету*. 2011. Вип. 59. С. 38–42.

Щебетенко Наталія Петрівна,

учитель трудового навчання

Краснопільської гімназії Краснопільської селищної ради Сумської області

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті розкрито особливості професійної компетентності вчителя трудового навчання освітньої галузі «Технології».

Ключові слова: професійна компетентність, учитель трудового навчання.

Життя – це постійна напружена діяльність, а в сучасному суспільстві це ще й постійне учіння, немає учіння – немає життя. Життя вимагає від особистості самостійного й відповідального пошуку його сенсу через індивідуальні способи існування, і освіта в цьому плані відіграє досить важливу роль. Кінцевим результатом навчання повинно бути не тільки оволодіння школярами змістом навчальної дисципліни, зокрема трудового навчання, а й сформованість компетентності як загальної здатності особистості. Актуальними стають активність, ініціативність, самостійність, висока відповідальність спеціаліста, що неможливо без професійної компетентності на основі фундаментальних знань, які забезпечують мобільність і адаптивність до динамічних умов ринку праці.

Провідним показником готовності до професійної діяльності на сьогоднішній день є професійна компетентність – інтеграційна характеристика ділових і особистих якостей фахівця, що відображає не лише рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але і соціально-етичну позицію особи.

Удосконалення рівня професійної компетентності вчителів трудового навчання – один із основних напрямів реформування освітньої галузі «Технологія». Саме тому на сучасному етапі модернізації системи технологічної освіти й трудового виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів трудового навчання.

Формування професійної компетентності вчителя трудового навчання розглядається, сьогодні, як невід'ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому. Основна

мета якої передбачає підготовку технічно і технологічно освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок технічного характеру та формування основних компонентів інформаційної культури.

Трудове навчання є однією з найбільш інтегрованих дисциплін: змістом технологічної освіти стають не тільки отримані знання про технології, а й сфери досягнень людства – наука, мистецтво, досвід творчої діяльності, традиції, духовні цінності, техніка, виробництво, які тісно пов'язані з життям, з вивченням основ наук у школі, з потребами вдосконалення технологій у різних галузях і полегшенням праці людини, підвищенням її продуктивності. Все це стає фундаментальним у вирішенні проблеми формування компетентностей вчителя. Велику відповідальність покладають на вчителя за формування освіченої особистості учня у сфері техніки і технології та інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечення його підготовки до трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного суспільства.

Професійна компетентність педагога є основою його майстерності. Формується вона на основі практичного досвіду, особливо передового (новаторського). Адже педагог сприймає професійну діяльність спочатку як нормативно-схвалений спосіб діяльності, який він поступово засвоює, перетворюючи його на індивідуальний стиль роботи. Тож розвиток особистісних якостей відбувається разом з засвоєнням педагогічної діяльності. Психологи визначають такі основні етапи становлення людини як педагога, набуття нею життєвого досвіду й формування її світогляду: індивід (від народження) — особистість (результат збагачення людини національною та світовою культурою), індивідуальність (особистість, що виробила власний творчий стиль у процесі своєї діяльності, в нашому випадку педагогічної).

В основу компетентісного підходу не можуть бути покладені знання, вміння та навички. У сучасному змісті освіти вони розглядаються не як мета та основа освіти, а як засіб, матеріал моделювання знання, необхідного завтра. Таким чином, знання, вміння та навички стають допоміжним компонентом змісту освіти, інструментом досягнення освітніх цілей та завдань.

Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості.

Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України свідчать:

«Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру». (Закон України «Про освіту») Таким чином, основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності вчителя є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності. «Якщо людина не знає, до якої мети вона рухається, для неї жоден вітер не буде попутним» - сказав Сенека. Ці слова дуже вдало розкривають зміст самоосвіти педагогів. Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. Механізм самоосвіти – це само формування (яким я себе зроблю, яким я себе уявляю). Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «Я» РЕАЛЬНЕ – «Я» ІДЕАЛЬНЕ – «Я» СФОРМОВАНЕ». Л.Бровкіна відзначає, що в основі ефективної педагогічної діяльності лежить позитивна «Я-концепція» вчителя. Прийняття себе, розуміння себе, оптимістичне

світосприймання – чи не головний принцип забезпечення умов для зміцнення і збереження сприятливих тенденцій у самовдосконаленні та самореалізації особистості педагога.

У формуванні професійно – компетентного вчителя трудового навчання важливе місце займають проектно-технологічна діяльність, яка забезпечує формування в них елементів технологічної культури, розвиток здатності до генерації ідей, аналізу, самостійного ухвалення рішень, вироблення власної думки і позиції, взаємодії й діалогу в процесі вирішення спільних задач, одним словом, формування професійної компетентності майбутнього вчителя; особистісно орієнтований підхід до навчання, який забезпечує розвиток і саморозвиток особистості вчителя, як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності; використання інтерактивних моделей навчання сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери взаємодії і співробітництва. Практичний досвід свідчить, що жоден вид заняття не може сприяти формуванню компетенції як автономної одиниці, тому під час навчального процесу на уроках, під час практичних робіт, під час виготовлення творчих проектів та під час індивідуальних видах роботи, кожен викладач сприяє формуванню у дітей кожної компетенції у взаємодії з іншими, що в подальшому визначає рівень сформованості професійної компетентності майбутньої особистості.

Трудове навчання є важливим, дидактичним процесом, на результативність якого впливає велика кількість чинників. Головною метою трудового навчання є формування творчої особистості учня, розвитку його здібностей, обдарувань, наукового світогляду. Залучення учнів до активної участі у різноманітних видах діяльності є ефективним засобом розумового розвитку зростаючого покоління. Трудове навчання за змістом є багатоваріантним. Формування естетичних смаків школярів на уроках трудового навчання має специфічні особливості, які визначаються змістом та умовами їхньої навчальної діяльності. На уроках трудового навчання, на відміну від уроків мови і літератури, образотворчого мистецтва та багатьох інших навчальних предметів, де в учнів формуються уявлення про такі естетичні категорії, як прекрасне і потворне, величне і низьке, трагічне і комічне та багато інших, виникає можливість розкрити і показати їм взаємовідношення між виробництвом, технікою і мистецтвом. І це цілком закономірно, адже сприйняття і розуміння людиною прекрасного виникло, головним чином, у процесі трудової діяльності. Працюючи, людина діставала задоволення від успішних творчих, фізичних і розумових зусиль, від корисності вдосконалення особисто виготовлених предметів, перетворення докільця. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання.

В основу компетентісного підходу (як нової освітньої парадигми) не можуть бути покладені знання, вміння та навички. У сучасному змісті освіти вони розглядаються не як мета та основа освіти, а як засіб, матеріал моделювання знання, необхідного завтра. Таким чином, знання, вміння та навички стають допоміжним компонентом змісту освіти, інструментом досягнення освітніх цілей та завдань.

Формування педагогічної компетентності вчителя трудового навчання, якою є забезпечення належної професійної підготовки вчителя в умовах реформування освіти та його конкурентоздатності на ринку освітніх послуг слід конкретизувати основні завдання:

- забезпечення оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації;
- створення умов для становлення професійної культури фахівця;
- активізація формування ключових компетенцій вчителя технологічної освіти;
- формування професійної мобільності учителів трудового навчання;

– організація науково-методичної, дидактичної та інформаційної підтримки вчителів;
– формування соціальної активності на основі особистісних якостей та соціальних умінь особистості.

Становлення педагогічної компетентності вимагає особливого навчального процесу, де має місце не тільки вирішення поставлених завдань, але й постановка нових; акцент на способі мислення (здобутті знань); розуміння знання як змінюваної моделі, що має обмежене застосування; самопідготовка до непередбачуваних ситуацій, до зміни ролей, саморозвитку. Іншими словами компетентність – це власний досвід, набутий за підтримки майстра. Якщо теоретичне знання єдине для всіх студентів, то компетентність своєрідна, тобто несе образ, власний почерк фахівця. Нині саме компетентнісний підхід є тим пріоритетним напрямом, який орієнтує на цілі-вектори освіти: навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і розвиток індивідуальності.

Виходячи з сучасних вимог можна визначити основні шляхи розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання:

- робота в методичних об'єднаннях, творчих групах;
- дослідницька діяльність;
- інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій;
- різні форми педагогічної підтримки;
- активна участь у педагогічних конкурсах;
- трансляція власного педагогічного досвіду;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій та ін.

Жоден з перерахованих способів не буде ефективним, якщо педагог сам не усвідомлює необхідності підвищення власної професійної компетентності.

Професійна компетентність є інтегративною властивістю особистості, яка виражається в сукупності компетенцій у психолого-педагогічній області знань; здатності впливати на процес розвитку й саморозвитку соціально-цінносних характеристик особистості, які дають їй змогу ефективно здійснювати діяльність чи виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у професійній діяльності.

Сформована компетентність дозволяє людині визначити (розпізнати) й ефективно, успішно розв'язати (незалежно від ситуації) проблему, що є характерною для певної сфери чи виду діяльності. Аналізуючи вимоги до особистості вчителя, необхідно брати до уваги багато чинників, які доцільно поєднати у три групи: 1) професійна мотивація; 2) кваліфікація; 3) індивідуальні особливості викладача.

Відповідно до змісту компонентів та їх функцій, у розробленій нами моделі визначено компетенції, при взаємодії яких формується професійна компетентність вчителя: життєва, соціальна, громадянська, політична, самоосвітня, педагогічна, психологічна, креативна, творча, методична, технологічна, виробнича, комунікативна, культурна, комунікаційна, екологічна, економічна, естетична, фізична, рефлексивна.

Професійна компетентність передбачає здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків. Формування переліку професійних компетентностей на різних рівнях освіти є необхідною умовою підготовки вчителя трудового навчання на сучасному етапі. Врахування у повному обсязі педагогічних компетентностей у освітніх програмах та їх формування навчальному процесі буде сприяти підготовці вчителів трудового навчання, які здатні до ефективної професійної діяльності на рівні Європейських стандартів, конкурентоспроможні в умовах ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Гусак Н. В. Формування національної свідомості майбутнього вчителя засобами трудових традицій народу. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць БДПУ. Бердянськ: БДПУ, 2002. №5 С. 28–34.
2. Гусак Н. В. Компетентність та формування професійної самосвідомості як складової професіоналізму. *Наукові записки*: зб. наук. статей Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Вип. LXIX (69). С. 94–101. (Педагогічні та історичні науки).
3. Гусак Н. В. Компетентнісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*: зб. наук. статей БДПУ. Бердянськ, 2008. № 4 С. 246–251.
4. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків: «Основа», 2014.
5. Карпович В.А. Діяльність сучасного вчителя. Київ, 2004. 121 с.
6. Добродін В.Г. Педагогічна майстерність вчителя. Київ. 2006. 520 с.
7. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. №2.

Щебетенко Олексій Васильович,

учитель початкових класів (I категорія)

Чернечинського НВК «Загальноосвітня школа I-III ст.ЗДО»

Краснопільської селищної ради

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Формування і розвиток професійної компетентності вчителя виступають сьогодні однією з центральних проблем у цілісній системі безперервної освіти. Її актуальність пояснюється необхідністю вирішення протиріччя, що створилося, між новими вимогами, запропонованими до педагогічної діяльності, самого вчителя як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до професійно-особистісного самовизначення і саморозвитку, конструювання і здійснення гуманістично спрямованих систем і технологій, і реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати завдання школи.

Сучасному учителеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі «Освіта», де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня".

Сучасне суспільство вимагає особистості, яка не тільки поінформована з певних галузей знань, а й здатна свідомо пізнавати оточуючу дійсність, що швидко змінюється, особистості, яка осмислено зберігає ті цінності, які накопичило людство і, в той же час розуміє результати своєї діяльності з погляду особистого вкладу у збереження та створення нових суспільних цінностей.

Для досягнення такої мети необхідна цілеспрямована діяльність освітян, що також вимагає зміни у підготовці педагогічних кадрів, особливо в підготовці вчителів початкових класів, які закладають основи розвитку особистості, здатної жити, працювати у швидкоплинних умовах сьогодення.

Поняття професійної компетентності вчителя формулюється в довідковій літературі наступним чином: «володіння вчителем необхідною кількістю знань, вмінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості». Проте єдиного підходу до визначення поняття «професійна компетентність вчителя» нема.

На думку В.А. Адольфа «професійна компетентність – це складне утворення, що включає в себе комплекс знань, вмінь, властивостей і особистісних якостей, які забезпечують варіативність, оптимізацію та ефективність побудови навчально-виховного процесу.

Професійно компетентний вчитель початкових класів є чи не найголовнішою частиною української інтелігенції, яка дієво впливає на формування нації, молодшої її частини – дітей і молоді. Закономірно, що саме педагоги мають стати своєрідним еталоном, взірцем не тільки для молоді, а й для старшого покоління, носіями культури. Запорука ефективності навчально-виховного процесу – професійна компетентність вчителя, яка розширює можливості вчителів розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають у професійній діяльності і взагалі в особистому житті. Покликання педагога не тільки і не стільки передача знань, умінь і навичок, але і всебічний гармонійний розвиток здібностей та можливостей учня, виховання порядного, відповідального, свідомого громадянина країни.

Професійна компетентність вчителя – інтеграційна система професійно-значимих особових властивостей, придбаних педагогом як в процесі загальної і спеціальної освіти, так і на основі практичного досвіду, що забезпечують високий рівень професійної педагогічної діяльності. Під високим рівнем професійної педагогічної діяльності розуміється її ефективність, що відповідає рівню сучасної науки і вимогами сьогодення.

Професійна компетентність вчителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити *п'ять критеріїв професійної компетентності вчителя початкових класів:*

1. Загальнокультурний критерій.
2. Загальнопрофесійний критерій.
3. Комунікативний критерій.
4. Особовий критерій.
5. Критерій саморозвитку і самоосвіти.

Фахівцеві в області освітньої діяльності потрібна хороша загальна освіта, він повинен мати широкі і глибокі знання в різноманітних областях.

Таким чином, виділяють *три показники професійної компетентності вчителя за загальнокультурним критерієм:*

- загальний кругозір;
- інформованість в області культурних новинок;
- культура мовлення.

Успішне навчання в початковій школі можливо тільки у тому випадку, якщо вчитель повно і глибоко володіє змістом учбових предметів на рівні сучасної науки, а також, якщо цей зміст відібраний вчителем в чіткій відповідності з поставленою метою.

Показниками педагогічної компетентності вчителя за загальнопрофесійним критерієм можна вважати:

- володіння змістом учбових дисциплін;
- володіння сучасними теоріями і технологіями навчання і виховання;
- знання і реальний облік чинників, що забезпечують успішність педагогічної діяльності.

Професія вчителя відноситься до групи професій в системі «Людина – людина» (Е.А. Климов), тому центральною складовою педагогічної діяльності є спеціально організоване спілкування. Інтерес до світу дитинства, потреба в спілкуванні з дітьми є необхідною передумовою професійного самовизначення вчителя. Ця потреба часто проявляється в прагненні бути наставником малюків, передавати їм необхідний інтелектуальний і моральний досвід, у бажанні опікати і піклуватися про них. Адже дитина молодшого шкільного віку ще не завжди самостійна і самодостатня. Часто вчитель вимушений виступати в ролі «мами», яка завжди прийде на допомогу в скрутну хвилину, підтримає розгубленого малюка, підкаже, як діяти в тій або іншій ситуації.

Якість професійної педагогічної діяльності, як і в будь-якій іншій діяльності, багато в чому визначається тими властивостями, які має фахівець, що виконує її. Для успішної праці педагогові необхідно володіти безліччю різноманітних особових властивостей і якостей. Можна згрупувати професійно значимі якості педагога по трьох підставах.

Три показники професійної компетентності вчителя за особовим критерієм:

- професійна спрямованість особи: особова зрілість і відповідальність, професійні ідеали, відданість обраній професії;
- наявність специфічних професійних властивостей: організованість, ініціативність, вимогливість, справедливість, гнучкість, інтелектуальна активність, креативність;
- наявність специфічних психофізіологічних властивостей: стійкість нервової системи, високий емоційно – вольовий тонус, хороша працездатність і витривалість до психоемоційних навантажень.

Професійний педагогічний потенціал вчителя не може бути сформований одного разу і назавжди. Професійне вдосконалення в процесі накопичення досвіду практичної діяльності повинне здійснюватися на основі критичного і вимогливого відношення педагога до себе і до своєї роботи. Постійне особове і професійне зростання в ідеалі виступає як невід'ємна риса професіоналізму вчителя.

За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності.

1. Інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

2. Комунікативна компетентність – це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (учнів, учителів, батьків).

3. Продуктивна компетентність – це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій учителя на перше місце ставить саме продуктивну компетентність.

4. Автономізація на компетентність – це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність. Адже вчитель перш за все вчиться сам, це вічний учень.

5. Моральна компетентність – це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами.

6. Психологічна компетентність – це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

7. Предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу (спеціальність). Це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності.

8. Соціальна компетентність – це вміння жити та працювати з оточуючими.

9. Математична компетентність – це вміння працювати з числом, числовою інформацією.

10. Особисті якості вчителя (це теж одна з найголовніших складових професійної компетентності) – доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність.

Отже, поняття «компетенції та компетентності» значно ширші за поняття «знання, уміння, навички», тому що охоплюють:

- спрямованість особистості (мотивацію);
- здібності особистості до подолання стереотипів, відчуття проблеми, прояв принциповості, гнучкості мислення;
- характер особистості - самостійність, цілеспрямованість, вольові якості.

Слід зазначити, що сучасні науковці здатні розглядати професійну компетентність учителя як сукупність трьох складових компонентів - предметно-технологічного, психолого-педагогічного, загальнокультурного. Отже, педагогічна діяльність вчителя початкових класів вимагає високого рівня підготовленості, професіоналізму, творчості, не тільки володіння педагогічними знаннями, але і здатності застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, які часто виникають у роботі з дітьми, що дозволить вчителю початкових класів ефективно здійснювати власну професійну діяльність навчання та виховання дітей.

Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. Професійно компетентні вчителі успішно розв'язують завдання навчання й виховання, готують для суспільства особистість з бажаними психологічними якостями; задоволені професією; досягають бажаних результатів у розвитку; усвідомлюють перспективу свого професійного розвитку; відкриті для постійного професійного навчання; збагачують досвід професії завдяки особистому творчому внеску; соціально активні у суспільстві; віддані педагогічній професії.

Список використаних джерел:

1. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності / О. О. Білявська. URL:<http://lib.mdpu.org.ua/nvs/>
2. Сутність професійних компетентностей. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. пр. Вип. XXXVIII / заг. ред. проф. В.І. Сипченка. Слов'янськ: Вид. центр СДПУ, 2007. С.64–71.
3. Крокошенко О. Я. Особливості педагогічної компетентності вчителя трудового навчання. *Освіта Донбасу*. 2009. № 2. С. 85.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: « К.І.С.», 2004. 112 с.

5. Марченко І. А. Основні вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. URL:<http://innovac-koippo.edukit.kr.ua>

Ювченко Тетяна Михайлівна

викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НАУ імені Олександра Довженка

ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Третє тисячоліття – це вік наукового й технічного прогресу, коли без знань, без наукових, технологічних досягнень не обійтися жодному з нас. Зрозуміло, що нашому суспільству потрібні люди з актуальними знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, налаштовані на максимальну самореалізацію. Але не менш важливою є духовність сучасної людини. Духовний розвиток особистості, крім розумової та моральної, реалізується також і в естетичній діяльності. Дуже великий простір для такої діяльності нам дає мистецтво.

Духовний підйом, який виникає від сприйняття мистецтва чи при створенні нового, приводить людину до гармонії з світом, до відчуття своєї значущості і доцільності.

В умовах сучасної освіти важливим є запитання: як саме повинна змінитися професійно-педагогічна діяльність учителів художньо-естетичних дисциплін, щоб, відповідаючи вимогам часу, забезпечити сучасну якість мистецької освіти. Щоб успішно виконувати освітні завдання, сучасний педагог повинен володіти різними видами компетентностей.

Існують різні підходи до класифікації компетентностей. Науковець в галузі педагогіки А. Тутолмін зазначає, що до складу професійної компетентності вчителя входять: дидактична компетентність (здатність оволодівати та використовувати методи і організаційні форми навчання); психолого-педагогічна компетентність (обізнаність у галузі педагогіки та психології); творча компетентність (сукупність знань і способів діяльності, для створення матеріальних і духовних цінностей) [1, с. 14].

Творча компетентність на думку української дослідниці М. Явоненко, – це знання, уміння, навички, ставлення, необхідні для успішної творчої діяльності та змога скористатися ними в житті та на практиці. Вона визначається як здатність людини до генерування ідей, висування гіпотез; фантазування; асоціативного мислення; бачення протиріч; перенесення знань та вмінь у нові ситуації; відмови від нав'язливих ідей, подолання інертності та критичності мислення; незалежності суджень; оцінного судження [2].

Творчу компетентність педагогів мистецької галузі можна розглядати як здатність особистості до генерування нових ідей, висування гіпотез, фантазування, здатність знаходити нестандартні рішення, створювати унікальні художні форми й т.п., тобто творчого процесу. Цей процес відображається і в художньо-педагогічній, і художньо-творчій компетентності педагога.

Отже, одним із провідних напрямів у сучасній педагогічній науці є формування творчої компетентності педагога мистецької галузі, який здатен професійно реалізувати свої художньо-творчі та мистецько-педагогічні здібності у педагогічній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Тутолмін А.В. Становление и развитие творческой компетентности будущего учителя: автореф. дис. ...д. пед. наук. Чебоксары, Чувашский ГПУ им. И.Я. Яковлева, 2009. 20 с.

2. Явоненко М.В. Творча компетентність особистості як запорука її життєвого успіху. URL:<http://tdo.at.ua>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Бех Іван Дмитрович**, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, академік
2. **Алещенко Юлія Іванівна**, викладач Сумського вищого училища мистецтв і культури імені Дмитра Бортнянського
3. **Альшевська Елла Анатоліївна**, викладач спецдисциплін Державного професійно-технічного навчального закладу «Сумський центр професійно-технічної освіти з дизайну та сфери послуг»
4. **Астахова Марія Сергіївна**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук
5. **Байдак Юлія Володимирівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук
6. **Безкоровайна Ольга Василівна**, учитель зарубіжної літератури, заступник директора з навчально-виховної роботи Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів № 7 Лебединської міської ради Сумської області
7. **Берека Віктор Євгенович**, ректор Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, доктор педагогічних наук, професор
8. **Бігун Світлана Костянтинівна**, педагог-організатор Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів № 7 Лебединської міської ради Сумської області
9. **Білера-Ісупова Галина Іванівна**, учитель української мови та літератури Комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 17, м. Суми, Сумської області
10. **Буц Людмила Вікторівна**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
11. **Вакулєнко Ольга Володимирівна**, учитель початкових класів Лебединської загальноосвітньої школи I-II ступенів № 4 Лебединської міської ради Сумської області
12. **Водолажченко Наталія Анатоліївна**, викладач кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
13. **Вороніна Галина Леонідівна**, завідувач кафедри виховання й розвитку особистості, кандидат педагогічних наук КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
14. **Вязова Тетяна Василівна**, учитель природознавства та географії Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів №7 Лебединської міської ради Сумської області
15. **Гайдук Тетяна Олексіївна**, педагог-організатор опорного закладу «Великобубнівська загальноосвітня школа I-III ступенів Роменської районної ради Сумської області»
16. **Гапон Анатолій Васильович**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
17. **Гезей Ольга Михайлівна**, старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»
18. **Голубенко Сніжана Михайлівна**, аспірантка кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
19. **Гончарова Оксана Анатоліївна**, викладач Державного вищого професійно-технічного навчального закладу «Свеський професійний аграрний ліцей»
20. **Гриценко Наталія Володимирівна**, психолог Низівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Сумської районної ради Сумської області
21. **Гудим Інна Миколаївна**, викладач Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»
22. **Гулакова Марина Сергіївна**, методист Ресурсного Центру з інклюзивної освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»
23. **Гулаков Руслан Сергійович**, методист навчального відділу Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»
24. **Гутник Юлія Анатоліївна**, учитель української мови та літератури, учитель вищої категорії директор Харківського НВК «школа I-III ступенів – ДНЗ (ясла-садок)» № 8 Харківської міської ради Харківської області

25. **Дейнека Тетяна Сергіївна**, учитель інформатики Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів №7 Лебединської міської ради Сумської області
26. **Декунова Зоя Володимирівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
27. **Деменко Надія Михайлівна**, викладач-методист циклової комісії викладачів музики Комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний коледж імені А.С. Макаренка»
28. **Деменко Роман Олександрович**, викладач музичних дисциплін Комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний коледж імені А.С. Макаренка»
29. **Деменков Денис Вікторович**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
30. **Демченко Світлана Володимирівна**, учитель хімії та біології Комунальної установи Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №24 Сумської міської ради
31. **Дзюбенко Любов Миколаївна**, учитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель Харківської вечірньої (змінної) школи II-III ступенів №5 Харківської міської ради Харківської області
32. **Драновська Світлана Вікторівна**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук
33. **Дуднік Ірина Борисівна**, музичний керівник Сумського обласного центру комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю
34. **Дяченко Лариса Леонідівна**, учитель біології Гринівського НВК: «ЗОШ I-III ступенів – ДНЗ» Недригайлівської селищної ради Сумської області
35. **Залюбівець Марина Вікторівна**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Сумської області
36. **Захаров Максим Миколайович**, доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат технічних наук, доцент
37. **Захарова Ірина Олександрівна**, декан факультету підвищення кваліфікації та перепідготовки, доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
38. **Івахнова Оксана Михайлівна**, учитель зарубіжної літератури, заступник директора з навчально-виховної роботи Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів №7 Лебединської міської ради Сумської області
39. **Іващенко Інна Іванівна**, методист з управлінської діяльності навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
40. **Камишанська Віталія Олексіївна**, директор Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»
41. **Кириченко Олена Миколаївна**, завідувач науково-видавничого відділу Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
42. **Клименко Оксана Миколаївна**, вихователь Сумського санаторного дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №24 «Оленка» м. Суми Сумської області
43. **Коваленко Тетяна Геннадіївна**, музичний керівник навчального виховного комплексу № 11 «Журавонька» Сумської міської ради
44. **Ковальова Світлана Віталіївна**, викладач біології та екології, ДПТНЗ «Свеський професійний аграрний ліцей» Ямпільського району Сумської області
45. **Ковтун Єлизавета Федорівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
46. **Кода Світлана Василівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
47. **Кожем'якіна Ірина Володимирівна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
48. **Косенко Катерина Олегівна**, методист Центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

49. **Коростіль Лідія Анатоліївна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

50. **Крамаренко Любов Дмитрівна**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

51. **Крамська Світлана Григорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хорového диригування, вокалу та методики музичного навчання Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка

52. **Криворотенко Наталія Олександрівна**, учитель української мови та літератури, заступник директора з виховної роботи Комунального закладу «Мереф'янський ліцей імені В.П. Мірошниченка»

53. **Крот Галина Вікторівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

54. **Лавська Алла Михайлівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

55. **Латіфова Неллі Григорівна**, старший викладач з фаху відділу «Образотворче, декоративно-прикладне мистецтво та реставрація» Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського Сумської міської ради

56. **Литвиненко Інна Миколаївна**, завідувач дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Берізка» Межиріцької сільської ради Сумської області

57. **Лобода Вікторія Володимирівна**, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

58. **Луган Олена Вікторівна**, учитель-методист, учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43 Харківської міської ради Харківської області

59. **Ляху Людмила Василівна**, учитель фізичної культури Комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 7 імені Максима Савченка Сумської міської ради

60. **Лященко Віра Михайлівна**, завідувач Ресурсного центру з підтримки інклюзивної освіти, Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»

61. **Маковоз Олег Юрійович**, викладач фізики Державного навчального закладу «Сумське вище професійне училище будівництва та автотранспорту»

62. **Мальцева Олена Володимирівна**, методист Лебединського центру позашкільної освіти Лебединської міської ради Сумської області

63. **Маринченко Євгеній Олегович**, аспірант кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра

64. **Мащенко Олександр Васильович**, учитель фізики, астрономії Косівщинського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів імені Лесі Українки Сумської районної ради Сумської області

65. **Мельник Світлана Анатоліївна**, проректор з навчальної роботи Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук

66. **Метейко Алла Володимирівна**, методист з хімії навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

67. **Москаленко Ігор Миколайович**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Сумської області

68. **Москвітінна Оксана Василівна**, учитель музичного мистецтва, інтегрованого курсу «Мистецтво» та художньої культури Комунальної установи Сумська класична гімназія Сумської міської ради

69. **Мушкова Олена Анатоліївна**, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель музичного мистецтва Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №125 Харківської міської ради Харківської області

70. **Нестеренко Оксана Іванівна**, учитель музичного мистецтва, музичний керівник ДНЗ «Ромашка» Вільшанської ЗОШ I-III ступенів, ДНЗ Недригайлівського району Сумської області

71. **Ніколаєнко Михайло Сергійович**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

72. **Одінцова Тамара Василівна**, учитель фізики Комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №10 ім. Героя Радянського Союзу О. Бутка м. Суми
73. **Оксьом Павло Михайлович**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
74. **Осадчий Микола Вікторович**, викладач фізичного виховання ВКНЗСОР «Путивльський педагогічний коледж імені С.В.Руднева» Путивльської районної ради
75. **Островська-Крузе Вікторія Львівна**, учитель фізичної культури Комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 2 імені Дмитра Косаренка м. Суми
76. **Павленко Світлана Петрівна**, учитель української мови та літератури Комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №17, м. Суми, Сумської області
77. **Пархоменко Ірина Володимирівна**, методист Комунального закладу Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю
78. **Пашина Олена Іванівна**, учитель української мови та літератури вищої категорії Харківської ЗОШ I-III ступенів № 122 Харківської міської ради Харківської області
79. **Переяслова Ольга Михайлівна**, викладач Сумської дитячої художньої школи імені Михайла Лисенка Сумської міської ради
80. **Перлик Вікторія Володимирівна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
81. **Пінчук Діана Миколаївна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
82. **Повалій Тетяна Леонідівна**, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, кандидат педагогічних наук
83. **Покатіло Світлана Ігорівна**, учитель початкових класів, учитель-методист, учитель вищої категорії, Харківської гімназії №43 Харківської міської ради
84. **Пономаренко Маргарита Іванівна**, методист районного методичного кабінету відділу освіти Барвінківської районної державної адміністрації Харківської області
85. **Пуляєва Валентина Петрівна**, учитель початкових класів, учитель-методист, учитель вищої категорії Харківської гімназії № 43 Харківської міської ради
86. **Пушило Олена Миколаївна**, вихователь Підліснівського ЗДО (ясла- садок) «Малютко» Степанівської селищної ради
87. **Решетняк Віктор Федорович**, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, кандидат педагогічних наук, доцент
88. **Рижова Віра Василівна**, учитель географії, економіки і природознавства Стецьківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Сумської районної ради Сумської області
89. **Раздимахо Володимир Миколайович**, викладач трудового навчання вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради Путивльський педагогічний коледж імені С.В. Руднева
90. **Росновський Микола Григорович**, доцент кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва, кандидат сільськогосподарських наук;
91. **Руднева Ірина Дмитрівна**, психолог, вчитель початкових класів вищої категорії Мереф'янського ліцею ім. В.П. Мірошніченка Харківської районної ради, Харківської області
92. **Русанова Ольга Іванівна**, методист Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»
93. **Савченко Вікторія Анатоліївна**, доцент кафедри виховання, культури здоров'я, професійної та позашкільної освіти Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпровської обласної ради», кандидат педагогічних наук
94. **Северин Віктор Миколайович**, методист, учитель фізики Сумської класичної гімназії Сумської міської ради м. Суми
95. **Сердюк Оксана Петрівна**, методист з музики та предметів художньо-естетичного циклу, завідувач навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
96. **Середа Людмила Володимирівна**, учитель трудового навчання

97. **Єрих Лариса Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми

98. **Єрих Тетяна Миколаївна**, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, аспірантка Глухівського національного університету імені Олександра Довженка

99. **Сивохоп Ярослав Михайлович**, доцент кафедри менеджменту та інноваційного розвитку освіти, завідувач науково-дослідної лабораторії здоров'язбережувальних технологій Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук

100. **Синиця Дмитро Олександрович**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

101. **Солонець Олена Миколаївна**, учитель початкових класів Лебединської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Лебединської міської ради Сумської області

102. **Соляник Роман Борисович**, учитель фізичної культури Косівщинського закладу загальної середньої освіти імені Лесі Українки Сумського району

103. **Сотник Юлія Єгорівна**, вихователь закладу дошкільної освіти Степанівський заклад дошкільної освіти «Жайворонок» Сумського району Сумської області

104. **Супрунова Юлія Миколаївна**, вихователь Комунальної установи Сумський спеціальний навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I ступеня – дошкільний навчальний заклад № 37 «Зірочка» Сумської міської ради

105. **Сьома Світлана Олексіївна**, методист комунального закладу Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю кандидат педагогічних наук

106. **Тимошина Алла Вікторівна**, учитель музичного мистецтва Конотопської спеціалізованої школи I-III ступенів №9 Конотопської міської ради Сумської області, старший учитель

107. **Тихенко Лариса Володимирівна**, директор Комунального закладу Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук, доцент

108. **Ткаль Світлана Миколаївна**, учитель початкових класів Лебединської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6 Лебединської міської ради Сумської області, «Старший учитель»

109. **Удовиченко Ірина Віталіївна**, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

110. **Усенко Любов Сергіївна**, учитель математики Лебединської спеціалізованої школи I-III ступенів №7 Лебединської міської ради Сумської області

111. **Успенська Валентина Миколаївна**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук

112. **Фесенко Наталія Іванівна**, завідувач, вихователь Глухівський дошкільний навчальний заклад (ясла – садок) «Фіалка» Глухівської міської ради

113. **Фокін Олександр Володимирович**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

114. **Харламова Лариса Дмитрівна**, викладач математики та інформатики Індустріально-педагогічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету

115. **Хубуа Валентина Володимирівна**, учитель фізичної культури КУ Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №29 Сумської міської ради

116. **Цимерман Ірина Леонідівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

117. **Чечель Надія Миколаївна**, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів Яструбинського НВК «ЗНЗ-ДНЗ» Сумської області

118. **Чечель Наталія Миколаївна**, вихователь Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) № 18 «Зірниця» Сумської міської ради

119. **Чуркіна Вікторія Григорівна**, доцент кафедри виховання і розвитку особистості, магістр управління ЗНЗ Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти», кандидат мистецтвознавства

Суми, 20 лютого 2019 р.

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика

120. **Швидка Любов Федорівна**, учитель-методист, учитель української мови та літератури Харківської гімназії № 43 Харківської міської ради Харківської області

121. **Шеян Марина Олександрівна**, методист науково-дослідної лабораторії здоров'я-збережувальних технологій Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти

122. **Щебетенко Наталія Петрівна**, учитель трудового навчання Краснопільської гімназії Краснопільської селищної ради Сумської області

123. **Щебетенко Олексій Васильович**, учитель початкових класів Чернечинського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів заклад дошкільної освіти» Краснопільської селищної ради Сумської області

124. **Ювченко Тетяна Михайлівна**, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали відтворюються зі збереженням змісту, орфографії та синтаксису текстів, наданих авторами

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА:**

матеріали III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції
(20 лютого 2019 р.)

Збірник матеріалів

Загальна редакція
кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри ТМЗО КЗ Сумський ОІППО
Лариси Володимирівни Серих
Комп'ютерний набір авторів
Комп'ютерне верстання М.С. Ніколаєнко

Підписано до друку 05.02.2019	Гарнітура Arial Narrow
Формат 60x84/16	Папір офсетний
Друк цифровий	Ум. друк. арк. 22,5
Тираж 300 пр.	Зам. № 4/19

Видавництво НІКО
м.Суми, вул.Харківська, 54
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи України
серія СМв № 044
від 15.10.2012
E-mail: ms.niko@i.ua
Телефон для замовлень: +38(066) 270-64-68